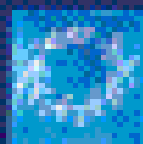
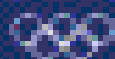

Ολυμπιακοί Αγώνες

Αναφορές-Προσεγγίσεις

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ολυμπιακοί Αγώνες

Αναφορές-Προσεγγίσεις

Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004

Ολυμπιακοί Αγώνες – Αναφορές Προσεγγίσεις

Επιμέλεια: Πόλυ Γκέκα

Παραγωγή: Εκδόσεις “Ελληνικά Γράμματα” Μάρτιος 2001

Copyright © 2001 Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004

ISBN 960-393-541-7

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1: Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Οι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες <i>Μουρατίδης Ιωάννης</i>	13
Οι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες και η συμβολή τους στη διαμόρφωση της Ελληνικής Παιδείας. Παράλληλη συμβολή των αγώνων και στην ανάπτυξη των γραμμάτων και των τεχνών <i>Γιαλούρης Νίκος</i>	44
Οι Ολυμπιακοί Αγώνες και ο πολιτισμός <i>Αλμπανίδης Ευάγγελος</i>	60
Πανελλήνιοι Αγώνες. Παναθήναια <i>Γιαννάκης Θωμάς</i>	67

Κεφάλαιο 2: Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Η Αναβίωση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων <i>Γεωργιάδης Κώστας</i>	87
Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες <i>Mac Aloon John</i>	148
Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες <i>Mallon Bill</i>	217
Παραολυμπιακοί Αγώνες, η γιορτή της ανθρώπινης θέλησης <i>Διεθνής Παραολυμπιακή Επιτροπή</i>	254

Κεφάλαιο 3: Προβλήματα Ολυμπιακών Αγώνων

Ο γιγαντισμός του προγράμματος των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων <i>Αλμπανίδης Ευάγγελος, Τοκμακίδης Σάββας</i>	277
Φαρμακοδιέγερση (doping) <i>Παρίσης Κώστας</i>	288
Η επιχειρηματική διάσταση των Αγώνων <i>Hums A. Mary, T. Christopher Greenwell</i>	293
Μορφές αλλοίωσης Ολυμπιακού πνεύματος <i>Πανούσης Γιάννης</i>	307
Γυναίκα και σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες <i>Αλμπανίδης Ευάγγελος</i>	311

Κεφάλαιο 4: Κοινωνική διάσταση Ολυμπιακών Αγώνων

Η βία στους αθλητικούς χώρους καταστρέφει τις ομάδες, τους αθλητές, τις αθλήτριες, τους θεατές και τον αθλητισμό <i>Θεοδωράκης Γιάννης</i>	323
Ολυμπιακοί Αγώνες: μέσον πραγμάτωσης ενός υποδείγματος φυσικής ζωής <i>Τοκμακίδης Σάββας</i>	329
Ολυμπιακοί: Αγώνες πολυπολιτισμικότητας <i>Τρέσσου Λίτσα</i>	354
Εθελοντισμός και η Ολυμπιακή του διάσταση <i>Κιουμουρτζόγλου Ευθύμης</i>	372
Η Ολυμπιακή Παιδεία στην “κοινωνία της μάθησης” <i>Αρβανίτη Νέλλη</i>	388

Κεφάλαιο 5: Ολυμπιακοί Αγώνες Αθήνα 2004

Διεκδίκηση – Επιτυχία <i>Γάγγας Διονύσιος</i>	403
Επιπλέον Δράσεις Οργανωτικής Επιτροπής	410

Εισαγωγικό σημείωμα

Το περιεχόμενο του βιβλίου “Ολυμπιακοί Αγώνες, Αναφορές-Προσεγγίσεις” αναφέρεται σε μια σειρά θεμάτων που έχουν άμεση σχέση με τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ωστόσο ο τίτλος του μαρτυρεί και τη σκοπιά υπό την οποία προσεγγίζονται τα θέματα αυτά.

Πρόθεση των συγγραφέων ήταν να διευκολύνουν, κατά το δυνατόν, τη μύηση των εκπαιδευτικών σε θέματα Ολυμπισμού μέσα από την ανασύνθεση, την ανάπλαση, ακόμη και την “κατασκευή” της εικόνας των Ολυμπιακών Αγώνων. Επιχειρούν, επίσης, επισημαίνοντας και διερευνώντας θέματα που έχουν καίρια σημασία για την κατανόηση των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, να παρουσιάσουν την εξέλιξή τους από την αναβίωσή τους και έπειτα.

Το υλικό που περιλαμβάνεται στο βιβλίο ταξινομείται σε πέντε ενότητες:

- α- Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες
- β- Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες
- γ- Προβλήματα των Ολυμπιακών Αγώνων
- δ- Κοινωνική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων
- ε- Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004

Οι ενότητες αυτές, αν και διατηρούν την αυτονομία τους, θα πρέπει να επισημανθεί ότι γειτνιάζουν ως προς τα περιεχόμενα και “διαλέγονται” οργανικά κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αναδεικνύεται η συνοχή και η ενότητά τους.

Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών αποτελεί το ένα σκέλος για να μεταδοθεί αυτό το ευρύτατο φάσμα γνώσεων στους μαθητές. Το άλλο σκέλος αποτελεί η δική τους συμμετοχή και συμβολή για την απόκτηση αυτών των γνώσεων. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού σχεδιάσαμε το “Εκπαιδευτικό Υλικό Αθήνα 2004”, στην οποία ανήκει και το παρόν βιβλίο, με την ελπίδα ότι θα αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο στην προσπάθεια ενεργοποίησης εκπαιδευτικών, μαθητών και μέσω αυτών των οικογενειών τους απέναντι στο ολυμπιακό γνωστικό αντικείμενο.

Το “Εκπαιδευτικό Υλικό Αθήνα 2004” περιέχει, εκτός από το βιβλίο “Ολυμπιακοί Αγώνες, Αναφορές-Προσεγγίσεις” και

- το “Ολυμπιακό 2004άδιο” για μαθητές 6-9 ετών
- το “Ολυμπιακό 2004άδιο” για μαθητές 10-12 ετών
- το “Ολυμπιακές ματιές” για μαθητές 13-16 ετών
- το βιβλίο και τη βιντεοκασέτα “Τα Ολυμπιακά Αθλήματα” για εκπαιδευτικούς και μαθητές
- το παραμύθι “Η Δέσποινα και το Περιστέρι” του Ευγένιου Τριβιζά για εκπαιδευτικούς και μαθητές.

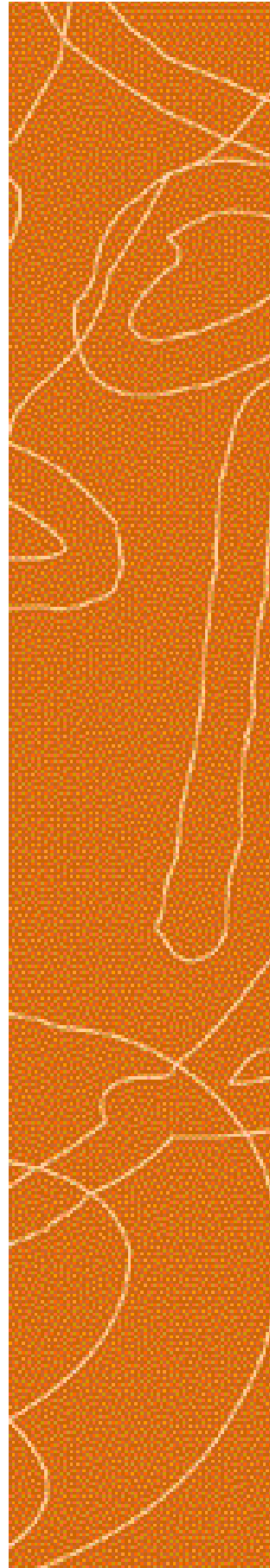
Οι 65 Έλληνες και ξένοι επιστήμονες που συνεργάστηκαν για την ολοκλήρωση του περιεχομένου του “Εκπαιδευτικού Υλικού Αθήνα 2004” προέρχονται από διάφορα επιστημονικά πεδία και εργάστηκαν οι περισσότεροι σε εθελοντική βάση. Μέσα από το συγκεκριμένο υλικό αναδεικνύονται σε βασικά θέματα ο άνθρωπος, η κοινωνία και το περιβάλλον, γύρω από τα οποία εξελίσσονται γεγονότα συνδεδεμένα με τον Ολυμπισμό. Η ανίχνευσή τους πέρα από τα όρια της ιστορίας οδηγεί αναπόφευκτα στην προσέγγιση ποικίλων πτυχών όπως ο ρόλος των Μ.Μ.Ε., η οργάνωση των Αγώνων και η πολιτιστική διάσταση των Αγώνων.

Είναι σκόπιμο, επίσης, να τονισθεί ότι για να επιτευχθούν τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα πρέπει να διευρυνθούν, κατά την εφαρμογή του προγράμματος, οι τρόποι προσέγγισης αυτών των θεμάτων, το υλικό να εμπλουτισθεί από την εμπειρία και την προσωπική γνώση των εκπαιδευτικών και να επιδιωχθεί η δημιουργική εμπλοκή των μαθητών.

Τέλος, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι ένα τόσο μεγάλο εγχείρημα όπως η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, σε συνδυασμό με την παγκόσμια ακτινοβολία τους και την πολιτιστική τους διάσταση, απαιτεί συνεχή δημιουργία, παραγωγή νέου εκπαιδευτικού υλικού και πολιτιστικών προγραμμάτων. Οι πολλές προσεγγίσεις που απαιτούνται από διαφορετικές οπτικές γωνίες, δημιουργούν έναν απέραντο χώρο για παρόμοιες μελλοντικές ενέργειες και δράσεις.

*Η Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων
Αθήνα 2004*

Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Ιωάννης Μουρατίδης

Καθηγητής ΤΕΦΑΑ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Αθλήματα, σπορ και χοροί στη Μινωική Κρήτη

Η Κρήτη αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα σ' όλους τους τομείς και γίνεται το πραγματικό κέντρο ενός μεγάλου πολιτισμού μεταξύ του 2000 π.Χ., δηλαδή του τέλους της προανακτορικής περιόδου και του 1450 περίπου π.Χ. Η περίοδος μεταξύ 2000 π.Χ. και 1700 π.Χ. είναι γνωστή ως πρώτη παλατιακή περίοδος, ενώ η μεταξύ 1700 - 1450 π.Χ. ως δεύτερη παλατιακή. Η τελευταία αυτή περίοδος αποτελεί την εποχή του μεγαλείου του Μινωικού πολιτισμού. Οι Μινωίτες επί αιώνες εξουσιάζουν τις θάλασσες, ιδρύουν αποικίες και πολλούς εμπορικούς σταθμούς σε πολλά νησιά. Απειράριθμες είναι και οι εκδηλώσεις της ζωής και του πνεύματός τους, που κινούν το θαυμασμό κάθε πολιτισμένου ανθρώπου. Ανάμεσα σ' αυτές σημαντική θέση κατέχει ο αθλητισμός.

Πολλά τμήματα των μινωικών παλατιών είναι διακοσμημένα με παραστάσεις χορών, ταυροκαθαψιών και θεατών που παρακολουθούν τους αγώνες και τα θεάματα. Διακοσμημένα με παρόμοιες παραστάσεις και με θέματα από την καθημερινή ζωή του νησιού είναι μερικά από τα τελετουργικά σκεύη που ανακάλυψαν οι αρχαιολόγοι στα μινωικά κέντρα. Άξια προσοχής είναι τα περίφημα ρυτά αγγεία από στεατίτη που βρέθηκαν στην Αγία Τριάδα. Ένα από τα ανάγλυφα αυτά αγγεία, το "ρυτό των αγωνισμάτων", όπως ονομάστηκε από τους αρχαιολόγους, απεικονίζει στις τέσσερις ζώνες του σκηνές ταυροκαθαψιών, πάλης και πυγμής.

Οι κάτοικοι της προϊστορικής Κρήτης ζούσαν μια χαρούμενη και άνετη ζωή. Η απουσία πολεμικών σκηνών από την τέχνη τους, καθώς επίσης

όπλων από τους τάφους, μαρτυρούν τη μεγάλη αγάπη του λαού, εκείνου για την ειρήνη και τα ειρηνικά έργα. Όσον αφορά στη θρησκεία των Μινωιτών, πρέπει να πούμε ότι δεν άλλαξε στις βασικές κατευθύνσεις μέχρι και το τέλος του μινωικού πολιτισμού. Είναι βέβαιο ότι στο νησί λατρευόταν η Μεγάλη Μητέρα θεά, θεότητα της φύσης, της βλάστησης και της γονιμότητας. Η λατρεία της συνδυαζόταν με χορούς, αγώνες και άλλες λατρευτικές εκδηλώσεις. Ιδιαίτερα, οι ερευνητές της αποδίδουν την ιδιότητα της θεάς των αγωνισμάτων και του χορού.

Πράγματι, από τα αρχαιολογικά ευρήματα γίνεται γνωστό ότι οι Κρήτες αγαπούσαν πολύ τις σωματικές ασκήσεις, τους αγώνες και το χορό. Τα ταυροκαθάψια είναι από τα πιο συνηθισμένα θέματα της μινωικής τέχνης. Εύκολα κανείς συμπεραίνει ότι το αγώνισμα αυτό με τον τελετουργικό χαρακτήρα, κατείχε εξέχουσα θέση στη ζωή των κατοίκων της μινωικής Κρήτης. Στα ταυροκαθάψια ο αθλητής αρπάζει με ευλυγισία και χάρη τον επερχόμενο ταύρο από τα κέρατα και, με την ώθηση προς τα επάνω που του έδινε το ζώο, πραγματοποιούσε μια τούμπα, κατόπιν προσγειωνόταν στη ράχη του ζώου, για να πηδήσει στη συνέχεια κάτω στο έδαφος. Ήταν ένα πολύ δύσκολο εγχείρημα το οποίο, μεταξύ άλλων, απαιτούσε τόλμη, ευκαμψία αλλά και ευγένεια. Οι ταυροκαθάψες αγωνίζονται άοπλοι και το ιερό ζώο δεν θανατώνεται. Τα ταυροκαθάψια εμφανίζονται στη μινωική Κρήτη από πολύ νωρίς, σχεδόν στις αρχές της πρώτης παλατιακής περιόδου. Ωστόσο στη μεγαλύτερή τους ανάπτυξη έφθασαν κατά τη διάρκεια της μεγάλης ακμής του μινωικού πολιτισμού. Η περίφημη τοιχογραφία του “Ταυρομάχου της Κνωσού”, η οποία ανήκει στη δεύτερη παλατιακή περίοδο, απεικονίζει τρεις αθλητές με έναν ταύρο. Μεταξύ των αθλητών υπάρχει και μια γυναίκα, η οποία είναι μάλλον βοηθός του αθλητή που εκτελεί μια άσκηση πάνω στη ράχη του ταύρου, χωρίς φυσικά και να αποκλείεται το γεγονός της συμμετοχής της στο επικίνδυνο αυτό άθλημα. Πράγματι, τα ταυροκαθάψια ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνα, με αποτέλεσμα να συμβαίνουν συχνά ατυχήματα, όπως φαίνεται από τις σχετικές απεικονίσεις.

Η πυγμαχία, ήταν επίσης, ιδιαίτερα αγαπητή στη μινωική Κρήτη, όπως δείχνουν έργα τέχνης που διασώθηκαν μέχρι σήμερα. Το γνωστό “ρυτό των αγωνισμάτων” ή “βάζο του πυγμάχου”, χρονολογίας 1600 π.Χ. απεικονίζει

σκηνές πυγμαχίας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι οι αθλητές της πυγμαχίας φορούν προστατευτικά κράνη, γάντια, ενδύματα που καλύπτουν τα γεννητικά τους όργανα, περιδέραια, καθώς και ζώνες. Η ειδική προστασία και τα προστατευτικά μέτρα των αθλητών φανερώνουν τον ειρηνικό χαρακτήρα του αθλήματος.

Στην προϊστορική περίοδο, η Κρήτη διατηρούσε στενές σχέσεις με τη γειτονική ηφαιστειογενή Θήρα. Πρόσφατες ανασκαφές δείχνουν ότι στη θέση Ακρωτήρι της Θήρας υπήρχε μινωική αποικία όπου Μινωίτες τεχνίτες εργάζονταν για πολλά χρόνια. Το στρώμα της λάβας από την έκρηξη του ηφαιστείου, που σκέπασε την περιοχή του Ακρωτηρίου, διατήρησε σχεδόν ανέπαφη τη μινωική αποικία, η οποία αποτελεί σήμερα πλούσια πηγή πληροφοριών. Οι κάτοικοί της έκτιζαν τριώροφες οικοδομές, ανάλογες με αυτές της Κρήτης, και τις διακοσμούσαν με εντυπωσιακές τοιχογραφίες. Μια από αυτές, η οποία απεικονίζει με έντονα χρώματα σκηνή πυγμαχίας παιδών, θεωρείται μοναδική στο είδος της αφού είναι, κατά την άποψη των ειδικών, “το αρχαιότερο δείγμα τέχνης, η οποία παρουσιάζει την ανατομία του παιδικού σώματος”. Η τοιχογραφία, γύρω στο 1500 π.Χ., παρουσιάζει δύο παιδιά να πυγμαχούν φορώντας γάντι πυγμαχίας στο δεξί τους χέρι, ζώνες, ένα ένδυμα που καλύπτει τα γεννητικά τους όργανα, καθώς και ένα καπελάκι χρώματος μπλε επάνω στο οποίο είναι δεμένοι κοντοί και μεγάλοι βόστρυχοι. Οι αρχαιολόγοι, πιστεύουν, ότι η τοιχογραφία αυτή παρουσιάζει δύο παιδιά ηλικίας 8-10 ετών, αριστοκρατικής καταγωγής, να ασκούνται στην πυγμαχία.

Αγώνες τοξοβολίας συνηθίζονταν, επίσης, στη μινωική Κρήτη. Στην *Ιλιάδα* φαίνεται καθαρά ότι ο Μηριόνης είναι ένας από τους δύο αθλητές της τοξοβολίας στους επικήδειους αγώνες του Πατρόκλου. Η απεικόνιση του τόξου, μάλιστα, στη μινωική τέχνη, είναι πολύ συχνή, όπως φαίνεται από πλήθος έργων τέχνης, ιδιαίτερα αγγείων.

Η ακροβασία φαίνεται ότι είχε κερδίσει την αγάπη των Μινωιτών από πολύ νωρίς. Έξοχα δείγματα σκηνών που απεικονίζουν ακροβάτες με θαυμαστή τόλμη και επιδεξιότητα συναντάμε ιδιαίτερα στα αρχαιολογικά ευρήματα της Κνωσού. Πολλοί ερευνητές, μάλιστα, τονίζουν την ομοιότητα των σκηνών που παρουσιάζουν ακροβασία στην τέχνη της Κρήτης και της Αιγύπτου.

Πολλοί ερευνητές, πιστεύουν, ότι οι ρίζες των χορών της κυρίως Ελλάδας

βρίσκονται στη μινωική Κρήτη. Η πρώτη γραπτή μαρτυρία σχετικά με τους χορούς στην προϊστορική Κρήτη εντοπίζεται στην *Ιλιάδα*. Μετά τον Όμηρο, πολλοί άλλοι αρχαίοι συγγραφείς αναφέρονται στην επιδεξιότητα και στην αγάπη που είχαν οι Κρήτες στο χορό, ο οποίος δεν ήταν μόνο μια διασκέδαση ή ένα θέαμα, αλλά κάτι περισσότερο: ένα αναπόσπαστο τμήμα της μινωικής θρησκείας. Οι χοροί, καθώς και οι πολλές θρησκευτικές τελετές της μινωικής Κρήτης, συνοδεύονταν από μουσική λύρας ή φλογέρας. Χαρακτηριστική περίπτωση μουσικού που παίζει λύρα είναι αυτή του ερυθροπήλινου αγγείου που βρέθηκε στο Παλαιόκαστρο, ενώ περίπτωση μουσικού που παίζει τη φλογέρα είναι αυτή της σαρκοφάγου που βρέθηκε στην Αγία Τριάδα.

Από τις πιο αγαπητές ασχολίες των Μινωιτών ήταν το κυνήγι. Το κυνήγι δεν ήταν για τους κατοίκους μόνο διασκέδαση αλλά ένας καλός τρόπος εξεύρεσης τροφής. Στο τραχύ φυσικό περιβάλλον του νησιού το αγριοκάτσικο, φαίνεται ότι ήταν το πλέον ιδανικό θήραμα, αν κρίνει κανείς όχι μόνο από τα έργα τέχνης που το απεικονίζουν, αλλά και από το πλήθος των οστών που βρέθηκαν σε πολλά μέρη του νησιού. Οι Μινωίτες κυνηγοί είχαν αναπτύξει όλα τα κατάλληλα όπλα και, επιπλέον, χρησιμοποιούσαν με επιτυχία τα κυνηγετικά σκυλιά, όπως και οι άλλοι προϊστορικοί λαοί. Είχαν, επίσης, ιδιαίτερη αδυναμία στο κυνήγι του αγριόχοιρου, του λιονταριού και του ταύρου.

Τα αρχαιολογικά ευρήματα, δείχνουν, ότι οι κάτοικοι της μινωικής Κρήτης, παράλληλα με τη ναυτιλία, είχαν ως απασχόλησή το ψάρεμα. Οι τεχνικές και οι μέθοδοι ψαρέματος, που είχαν επινοήσει και εφάρμοζαν, δεν είχαν να ζηλέψουν τίποτε από αυτές των άλλων λαών της εποχής τους, ακόμα και πολύ μεταγενέστερων. Δίκτυα διαφόρων ειδών και άγκιστρα χρησιμοποιούνταν σε πολλά μέρη της μινωικής Κρήτης, όπως φαίνεται από τα ευρήματα.

Η θέση της γυναίκας στη μινωική Κρήτη ήταν αξιοζήλευτη. Ένας αριθμός τοιχογραφιών, που βρέθηκε στο παλάτι της Κνωσού, απεικονίζει άνδρες και γυναίκες να παρακολουθούν αγώνες. Η ενδυμασία τους δείχνει αναπτυγμένη αισθητική αντίληψη και φαντασία. Οι γυναίκες φορούσαν την περίφημη μινωική ενδυμασία (μακριά φούστα και περικόρφια με ψηλούς γιακάδες, σφραγισμένες στο λαιμό και στον καρπό). Όλες οι γυναίκες που παρακολουθούσαν τα θεάματα κάθονταν στις μπροστινές θέσεις, που ήταν και οι καλύτερες.

Ομηρικοί και Μυκηναϊκοί Αγώνες

Μεταξύ του 2000-1900 π.Χ., περίπου, Ινδο-Ευρωπαίοι, που μιλούσαν πρώτο-ελληνικά, εισέβαλαν στην κυρίως Ελλάδα. Η άφιξη της νέας αυτής φυλής και η επιμειξία τους με τους ήδη υπάρχοντες κατοίκους στον ελληνικό χώρο, δηλαδή τους Προέλληνες, δημιούργησε το μυκηναϊκό πολιτισμό και την πρώτο-ελληνική γλώσσα. Μεταξύ του 1600 και 1200 π.Χ. η πρόοδος των Μυκηναίων είναι πολύ μεγάλη σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Πολλοί ερευνητές, υποστηρίζουν, ότι οι νέοι κάτοικοι της Ελλάδας, από την αρχή ακόμη, έδειξαν αρετές όμοιες με αυτές που διέκριναν τους Έλληνες της κλασσικής περιόδου.

Το αγωνιστικό πνεύμα είναι χαρακτηριστικό του ρωμαλέου πολεμικού λαού και εκδηλώνεται στην καθημερινή ζωή και στη διασκέδαση, καθώς και σε έκτακτα περιστατικά, ευχάριστα ή δυσάρεστα, όπως ο θάνατος ενός ήρωα.

Η σπουδαιότητα την οποία απέδιδαν οι Μυκηναίοι στις τελετές ταφής των νεκρών τους πολεμιστών δεν έχει προηγούμενο στην ιστορία των αρχαίων χρόνων. Είχαν δικό τους τρόπο ταφής και δικές τους συνήθειες, τελούσαν συχνά αγώνες προς τιμήν τους και συνόδευαν την ταφή τους με πολύτιμα έργα τέχνης, όπως χρυσά στέμματα, χρυσά κύπελλα, χρυσές μάσκες, δαχτυλίδια, ξίφη, μαχαίρια, δόρατα, αξίνες και βέλη. Μετά την καταστροφή των μυκηναϊκών κέντρων τα κατορθώματα και οι ηρωικές περιπέτειες των Μυκηναίων τραγουδήθηκαν από λαϊκούς βάρδους, από τους οποίους φαίνεται πως έμαθε την τέχνη του και ο Όμηρος. Ψάλλει κι αυτός το μεγαλείο μιας κοινωνίας η οποία, όπως ο ίδιος ομολογεί, είναι πολύ ανώτερη από τη δική του. Είναι μια κοινωνία αριστοκρατική, αλλά και ηρωική συγχρόνως. Ο ομηρικός ήρωας είναι ένας καλός αθλητής και ένας πολύ γενναίος πολεμιστής, ο οποίος λαχταρά, όσο τίποτε άλλο, τη δόξα και την υπεροχή, που αποκτά από τους αγώνες ή από το πεδίο της μάχης. Η προσπάθεια του ήρωα για τιμή, διάκριση και αιώνια δόξα εκφράζεται απaráμιλλα στα έπη. Ο ήρωας φιλοδοξεί να υπερέχει απ' όλους τους άλλους σε ηρωικά και αθλητικά κατορθώματα, να γίνει ο ίδιος παράδειγμα για όσους θα ακολουθήσουν. Με ισχυρά πόδια, δυνατούς και μυώδεις μηρούς, μυώδη και δυνατά χέρια, ευρύ και δυνατό στήθος και ώμους, που μοιάζουν με εκείνους των θεών, περιγράφεται ο ομηρικός ήρωας

που το αγωνιστικό του ιδανικό περικλείουν οι εντολές που έδωσε ο Ιππόλοχος στο γιο του Γλαύκο, “αιέν αριστεύειν και υπείροχον έμμεναι άλλων”.

Με τις ομηρικές αναφορές σε επικήδειους αγώνες, συμφωνούν και τα αρχαιολογικά ευρήματα, τα οποία δείχνουν ότι η ταφή των βασιλέων ή των μελών της βασιλικής οικογένειας, συνοδευόταν από αγώνες. Από τον Όμηρο γίνεται γνωστό, επίσης, ότι επικήδειοι αγώνες γίνονταν σε πολλά μέρη της Ελλάδας πριν από τον Τρωικό πόλεμο. Στα “άθλα επί Πατρόκλου” της *Ιλιάδας*, τους επικήδειους, δηλαδή αγώνες προς τιμήν του νεκρού Πατρόκλου, οι αρματοδρομίες είχαν εξέχουσα θέση. Συγκεκριμένα, η βαρύτητα που αποδίδει ο ποιητής στο αριστοκρατικό αυτό άθλημα δεν συγκρίνεται με κανενός άλλου αγωνίσματος. Τα υπόλοιπα αγωνίσματα της επικήδειας τελετής του Πατρόκλου ήταν τα εξής: πυγμαχία, πάλη, δρόμος, οπλομαχία, ρίψη, τοξοβολία και ακόντιο.

Στα ομηρικά έπη υπάρχουν αναφορές και σε άλλα αθλήματα που καλλιεργούσαν οι κάτοικοι της προϊστορικής Ελλάδας. Στην *Ιλιάδα* ο Όμηρος περιγράφει με χάρη και ζωντάνια την μυκηναϊκή τακτική της κωπηλασίας και πλεύσης. Στις καταδύσεις, επίσης, σύμφωνα με την ομηρική διήγηση, οι Μυκηναίοι παρουσίαζαν εξαιρετικές επιδόσεις. Σκηνές που δείχνουν κολύμβηση, αν και λίγες, υπάρχουν στη μυκηναϊκή τέχνη.

Η ρίψη του δίσκου και του ακοντίου ήταν αγωνίσματα από τα πιο δημοφιλή, όπως φαίνεται από τα ομηρικά έπη. Οι Μυρμιδόνες, του Αχιλλέα στην Τροία, δίπλα στη θάλασσα, διασκέδαζαν ρίχνοντας δίσκο, ακόντιο και δοκίμαζαν την επιδεξιότητά τους στην τοξοβολία. Στην *Οδύσσεια*, επίσης, οι μνηστήρες στο παλάτι του Οδυσσέα ψυχαγωγούνται ρίχνοντας δίσκο και ελαφρό ακόντιο.

Η πυγμαχία, όπως φαίνεται από αρχαιολογικά ευρήματα, ιδιαίτερα από αυτά που προέρχονται από την Κύπρο, ήταν πολύ αγαπητό άθλημα κατά τους προϊστορικούς χρόνους. Στον Όμηρο το άθλημα απαιτεί τέχνη, δεξιότητα και αντοχή. Το κυνήγι, επίσης, ήταν αγαπητό στη μυκηναϊκή Ελλάδα. Ο πολεμικός του χαρακτήρας φαίνεται καθαρά από απεικονίσεις στις οποίες διακρίνονται κυνηγοί σαν να βρίσκονται σε πεδίο της μάχης, οπλισμένοι με δόρατα, τόξα, ασπίδες και κράνη. Σκηνές που απεικονίζουν κυνήγι λεοπαρδαλής, λιονταριού και άλλων επικίνδυνων ζώων δεν είναι σπάνιες στην τέχνη

της προϊστορικής ελληνικής εποχής. Ο χορός επίσης ήταν μια αρκετά αγαπητή δραστηριότητα στη μυκηναϊκή Ελλάδα. Σκηνές χορού στην τέχνη της εποχής αποκαλύπτουν την απήχηση που είχε στους νέους.

Οι Αρχαίοι Ολυμπιακοί αγώνες

Η προϊστορία των αγώνων

Τα αρχαιολογικά ευρήματα συμφωνούν με τις πηγές της ελληνικής παράδοσης σχετικά με την ιερότητα της τοποθεσίας της Ολυμπίας από τους προϊστορικούς ακόμα χρόνους. Η αρχή των Ολυμπιακών αγώνων χάνεται στα βάθη των σκοτεινών χρόνων της μυθολογίας. Σύμφωνα με τις παραδόσεις της Ολυμπίας, ο Δίας μετά τη νίκη του επί του πατέρα του Κρόνου, καθιέρωσε τους Αγώνες. Επίσης, αναφέρεται, ότι οι Κουρήτες και, συγκεκριμένα, ο μεγαλύτερος αδελφός, ο Ηρακλής Δάκτυλος, φέρνοντας το Δία στην Ολυμπία, οργάνωσε αγώνες δρόμου μεταξύ των αδελφών του, με έπαθλο ένα στεφάνι αγριελιάς. Σύμφωνα με την παράδοση αυτή ο Ηρακλής Δάκτυλος ονόμασε τους Αγώνες Ολύμπια και καθιέρωσε τη διεξαγωγή τους κάθε πέμπτο χρόνο επειδή τα αδέλφια του ήταν πέντε.

Μια άλλη παράδοση, αναφέρει, ως ιδρυτή των αγώνων αυτών όχι τον Ηρακλή Δάκτυλο από την Κρήτη, αλλά τον ήρωα Ηρακλή, το γιο του Δία και της Αλκμήνης. Ως ιδρυτής των Αγώνων αναφέρεται, επίσης, ο Πέλοπας μετά τη νίκη του επί του Οινόμαου. Η παράδοση αυτή απεικονίσθηκε κατά τον 5^ο αιώνα στο ανατολικό αέτωμα του ναού του Δία στην Ολυμπία.

Στα πολυτάραχα χρόνια που ακολούθησαν την κάθοδο των Δωριέων και τις μετακινήσεις των ελληνικών φυλών, οι αγώνες παραμελήθηκαν και ξεχάστηκαν ως την εποχή του Ίφιτου, βασιλιά των Ηλείων, ο οποίος, σύμφωνα με τον Πausανία, αναβίωσε τους αγώνες διότι έτσι τον συμβούλεψε η Πυθία, προκειμένου να σταματήσουν οι καταστροφές και οι εμφύλιοι πόλεμοι.

Η Ολυμπιάδα του Ίφιτου τοποθετήθηκε από το σοφιστή της Ίλιδας Ιππία το έτος 776 π.Χ. Έτσι, γίνεται φανερό από τον Pausanias, ότι στην Ολυμπία, γίνονταν αγώνες και πριν την εποχή του Ίφιτου. Η τέλεση αθλητικών αγώνων στην ιερή εκείνη τοποθεσία, πριν τους ιστορικούς χρόνους, συμφωνεί με το

αγωνιστικό πνεύμα των Αχαιών αλλά και με τα αρχαιολογικά ευρήματα. Στον ήμερο και ειδυλλιακό ιερό τόπο της Ολυμπίας λατρεία και αγώνες χάνονται στα σκοτεινά χρόνια της προϊστορίας.

Το θέμα της καθιέρωσης των Ολυμπιακών αγώνων παραμένει μέχρι σήμερα ένα καυτό θέμα προς συζήτηση. Είναι δύσκολο να βρει κανείς ένα μύθο ή μια παράδοση, που να μη συγκρούεται με άλλους μύθους ή αρχαίες παραδόσεις, που απηχούν θρησκευτικές και πολιτικές διαφορές των φύλων που συνδέονται με το χώρο της Ολυμπίας. Μια απόδειξη του γεγονότος αυτού είναι ότι η γέννηση των αγώνων συνδέεται με τη νίκη του Δία επί του Κρόνου, του Ηρακλή επί του Αυγεία, του Πέλοπα επί του Οινόμαου, όπως προαναφέρθηκε, ή, ακόμα, η ίδρυση των αγώνων, σύμφωνα με άλλη παράδοση, συνδέεται με την “επιστροφή των Ηρακλειδών”. Είναι λοιπόν φανερό ότι όλες αυτές οι παραδόσεις οφείλουν την ύπαρξή τους σε διαμάχες ελληνικών φυλών, θεοτήτων και ηρώων. Όταν ο ιερός χώρος της Ολυμπίας άλλαζε κατακτητή, τότε άλλαζαν οι θρύλοι και οι παραδόσεις που συνδέονταν με το μέρος εκείνο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της τακτικής αυτής, που συνεχιζόταν και κατά τη διάρκεια των ιστορικών χρόνων, είναι η περίπτωση κατά την οποία, οι Ηλείοι, οι οποίοι πήραν το ιερό της Ολυμπίας από τους Πισάτες, άλλαξαν αμέσως τους σχετικούς με τους αγώνες μύθους, δημιουργώντας, σε μερικές περιπτώσεις, καινούργιους για να δικαιολογήσουν την αρπαγή του ελέγχου της Ολυμπιακής γιορτής. Έτσι, η αξιοπιστία των μύθων και παραδόσεων που συνδέονται με τους Ολυμπιακούς αγώνες, τίθενται σε αμφισβόλεια, αν και κάποια στοιχεία στις αλληλοσυγκρουόμενες παραδόσεις θα μπορούσαν να συμβάλουν ώστε να εντοπιστεί η ρίζα και η προέλευση του θεσμού ή, τουλάχιστον, να αποτελέσουν αφετηρία για προβληματισμό. Είναι γεγονός ότι η λατρεία των ηρώων προηγήθηκε της λατρείας των Ολυμπίων θεών στον ελληνικό χώρο. Συνεπώς, είναι λογικό, να υποθέσουμε ότι οι αγώνες προς τιμήν των ηρώων προηγήθηκαν αυτών προς τιμήν των θεών. Από τα αρχαιολογικά ευρήματα βεβαιώνεται απόλυτα η παρουσία του μυθικού ήρωα Πέλοπα στην Ολυμπία. Ο Πέλοπας, γιος του Τάνταλου, ήταν ονομαστός για την ικανότητά του στην οδήγηση αλόγων και αρμάτων. Το υπέροχο φτερωτό άρμα, που είχε στη διάθεσή του, του το χάρισε ο προστάτης του Ποσειδώνας, σύμφωνα με το μύθο. Η καταγωγή του δεν ήταν ξεκάθαρη. Με-

ρικοί πίστευαν ότι ήταν από τη Λυδία, ενώ άλλοι, από τη Φρυγία ή την Παφλαγονία. Ο Πέλοπας παντρεύτηκε την Ιπποδάμεια, θυγατέρα του βασιλιά της Πίσας Οινόμαου, ονομαστού αρματοδρόμου, ο οποίος είχε προειδοποιηθεί από ένα χρησμό ότι ο άνδρας της κόρης του θα τον σκότωνε. Γνωρίζοντας το χρησμό αυτό, ο βασιλιάς, είχε προειδοποιήσει ότι θα έδινε την Ιπποδάμεια ως σύζυγο σε όποιον τον νικούσε σε αρματοδρομία. Πολλοί μνηστήρες, κατά την παράδοση, είχαν εξοντωθεί από τον Οινόμαο, κατά τη διάρκεια του αγώνα, πριν επιχειρήσει ο Πέλοπας, ο οποίος δωροδόκησε τον ηνίοχο του Οινόμαου Μυρτίλο. Εκείνος, αφαίρεσε τα καρφιά που συγκρατούσαν τον τροχό του άρματος. Ο Οινόμαος αναποδογύρισε με το άρμα του και στη συνέχεια θανατώθηκε από τον Πέλοπα, ο οποίος σκότωσε συγχρόνως και τον Μυρτίλο ρίχνοντάς τον στη θάλασσα. Ο Μυρτίλος, λίγο πριν πεθάνει, ζήτησε από τον Ερμή να τιμωρήσει τον Πέλοπα και τους απογόνους του για το θάνατό του. Η παράδοση αποδίδει την τραγική μοίρα των Ατρείδων (ο Ατρείς ήταν γιος του Πέλοπα) στην κατάρα του Μυρτίλου.

Δεν γνωρίζουμε πόσο παλιός είναι ο μύθος του Πέλοπα, ούτε την καταγωγή του. Ωστόσο, είναι βέβαιο, ότι ακόμη και μέχρι των ημερών του Παυσανία, ο Πέλοπας λατρευόταν στην Ολυμπία από τους Ηλείους πολύ περισσότερο από τους άλλους ήρωες, όπως ο Δίας λατρευόταν περισσότερο από τους άλλους θεούς. Νικώντας τον Οινόμαο, ο Πέλοπας πήρε ως έπαθλο τη βασιλεία και εντάχθηκε στη χορεία των μεγάλων ηρώων.

Από τις επικρατέστερες παραδόσεις ίδρυσης των Ολυμπιακών αγώνων είναι εκείνη που αναφέρει ο ποιητής Πίνδαρος, και η οποία συνδέει την αρχή των αγώνων αυτών με τον Ηρακλή, γιο του Δία και της Αλκμήνης. Σύμφωνα μ’ αυτήν, ο Ηρακλής, επιστρέφοντας από τη νικηφόρο εκστρατεία του κατά του Αυγεία, ίδρυσε την Ολυμπιακή γιορτή στο χώρο όπου βρισκόταν ο τάφος του Πέλοπα. Εδώ, πρέπει να τονίσουμε, ότι λατρευόταν από όλες τις ελληνικές πόλεις, οι οποίες τον θεωρούσαν τοπικό τους ήρωα και προστάτη. Σ’ αυτό συντελούσε όχι μόνο η θεϊκότητα της καταγωγής του, αλλά και η υπεράνθρωπη σωματική του ρώμη. Πανελλήνιος ήρωας, σύμβολο της ηρωικής υπόστασης, προστάτευε την κοινωνία από το κακό. Άλλωστε, ένα από τα επίθετά του ήταν “ο αλεξίκακος”.

Τα αρχαιολογικά ευρήματα φανερώνουν την παρουσία του Ηρακλή στην

Ολυμπία από πολύ νωρίς. Οι λογοτεχνικές επίσης πηγές συμφωνούν με την παρουσία του ήρωα στον ιερό εκείνο χώρο. Ο Ολυμπιακός ύμνος, που συνέθεσε ο ποιητής Αρχίλοχος (714-676 π.Χ.), ήταν το επινίκιο τραγούδι του Ηρακλή. Το τραγουδούσαν οι φίλοι των νικητών για να εξυμνήσουν τη νίκη, την αθλητική αρετή, το νεανικό σφρίγος. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι ο Ολυμπιακός ύμνος γράφτηκε από έναν ποιητή, που έζησε προς το τέλος του 8ου π.Χ. αιώνα. Ο ήρωας αποκαλείται “Καλλίνικος”, δηλαδή νικητής και ωραίος στη νίκη, επίθετο που τον συνδέει με αγώνες και δίκαιη νίκη.

Σκοπός των Ολυμπιακών Αγώνων

Χρόνος και τόπος διεξαγωγής

Οι Ολυμπιακοί αγώνες ήταν οι παλαιότεροι και οι πιο αξιόλογοι αθλητικοί αγώνες του αρχαίου κόσμου. Τελούνταν στο στάδιο της καταπράσινης, ειδυλλιακής Ολυμπίας κάθε τέσσερα χρόνια, κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και ήταν αφιερωμένοι στο Ολύμπιο Δία, τον πατέρα των θεών και των ανθρώπων. Στους αγώνες αυτούς μόνο ελεύθεροι Έλληνες μπορούσαν να πάρουν μέρος, αν και δεν γνωρίζουμε ούτε μία περίπτωση που να αποκλείστηκε κανείς εξ αιτίας της μη ελληνικής του καταγωγής. Επίσης, αποκλείονταν όσοι είχαν διαπράξει εγκλήματα ή δεν πλήρωναν το πρόστιμο που τους επέβαλαν οι Ηλείοι για παράβαση της εκεχειρίας. Μαθαίνουμε από τον Ηρόδοτο (5.22) ότι ο βασιλιάς της Μακεδονίας Αλέξανδρος Α', πρόγονος του Μ. Αλεξάνδρου, πήρε μέρος στους Ολυμπιακούς αγώνες, αφού πρώτα απέδειξε την ελληνικότητα της καταγωγής του. Βάρβαροι ή δούλοι καθώς και γυναίκες αποκλείονταν, επίσης, από τους αγώνες. Οι γυναίκες είχαν δικούς τους αγώνες, όπως τα Ηραία, με την αρχαία προδωρική αρχή, προς τιμήν της Ήρας, κάθε τέσσερα χρόνια. Μετά τις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου και την εξάπλωση του Ελληνισμού σε όλο σχεδόν τον τότε γνωστό κόσμο, ο αποκλεισμός των λεγόμενων βαρβάρων έχασε ένα μεγάλο μέρος από τη σημασία του, αφού αθλητές έπαιρναν μέρος στους Ολυμπιακούς αγώνες χωρίς ιδιαίτερο πρόβλημα. Είναι πιθανό ότι οι αθλητές αυτοί κατά κάποιο τρόπο αποδείκνυαν την ελληνική τους καταγωγή, είναι όμως αλήθεια ότι τα κριτήρια δεν ήταν πλέον τα ίδια. Κατά την περίοδο, μάλιστα, της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας συμμετείχαν επίσημοι Ρωμαίοι και σε μερικές περιπτώσεις αυτοκράτορες.

Στο έξοχο φυσικό περιβάλλον της Ολυμπίας ο αθλητής επιδεικνύει τις σωματικές ικανότητές του, επιδιώκει την τιμή της νίκης και, φυσικά, την απόκτηση άφθαρτης φήμης και δόξας θριαμβικής. Ευφροσύνη για τον ίδιο μόχθο και την τιμή γράφει ο Πίνδαρος.

Αλλά το αγωνιστικό πνεύμα των Ελλήνων συμβάλλει ώστε οι Ολυμπιακοί αγώνες να δίνουν την ευκαιρία συνάντησης των εμπόλεμων ελληνικών πόλεων για να τους υπενθυμίζουν ότι αυτά που τις ένωναν ήταν πολύ περισσότερα από αυτά που τις χώριζαν. Η ιερή εκεχειρία, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ήταν γενικά παραδεκτή από όλους τους Έλληνες, και τους έδινε τη δυνατότητα να πάνε στους αγώνες, είτε σαν θεατές, είτε σαν αθλητές, με ασφάλεια. Ακόμη και κατά τη διάρκεια του καταστρεπτικού Πελοποννησιακού πολέμου, οι Αθηναίοι μπορούσαν ελεύθερα να ταξιδέψουν στην Πελοπόννησο για τα Ολύμπια ή τα Ίσθμια, αναφέρει ο Θουκυδίδης (5.49, 8.10). Στους ιερούς χώρους των αγώνων, στα Ολύμπια ή στις άλλες ιερές γιορτές, συνειδητοποιούσαν διαφορές αλλά και ομοιότητες. Ειδικά η Ολυμπία κατείχε σπουδαία θέση στη συνείδηση των Ελλήνων, σαν κέντρο με εθνικό και πανελλήνιο χαρακτήρα. Ήταν ο ιδεώδης χώρος, όπου αντιπρόσωποι από όλο τον ελληνικό κόσμο, συναντιούνταν για να αγωνιστούν ή να ανταλλάξουν απόψεις και να ακούσουν ρήτορες, ποιητές και φιλοσόφους. Αντιμαχόμενοι Έλληνες, οι οποίοι αντιμετώπιζαν ο ένας τον άλλο στα πεδία των μαχών, συμμετείχαν σε φιλικούς αγώνες. Στην Ολυμπία, οι εμπόλεμοι Αθηναίοι και Σπαρτιάτες ανέγειραν ειδική στήλη με τους όρους της τριακονταετούς ειρήνης, αναφέρει ο Πausanias (5.23 4). Επίσης, η συνθήκη ειρήνης των 100 ετών μεταξύ Άργους, Αθήνας, Μαντινείας και Ήλιδας, που υπογράφηκε το 420 π.Χ., είχε καθιερωθεί να ανανεώνεται στην Ολυμπία, κατά τη διάρκεια των εκεί αγώνων και στην Αθήνα, κατά τη διάρκεια των Παναθηναίων.

Η καθιέρωση των Ολυμπιακών αγώνων έδινε την ευκαιρία, επίσης, σε Έλληνες ρήτορες και φιλοσόφους να κηρύξουν σε κρίσιμες στιγμές τις ιδέες τους για ένωση όλων των Ελλήνων. Ο ρήτορας Γοργίας, από τους Λεοντίνοους της Κάτω Ιταλίας, το 388 π.Χ., ζήτησε από το πανελλήνιο ακροατήριο εθνική ένωση, ενόψει της απειλής του περσικού κινδύνου. Το ίδιο πνεύμα εκφράζει, στον *Ολυμπιακό* του, ένας άλλος ονομαστός ρήτορας, ο Λυσίας. Το 384 π.Χ. προειδοποιεί τους Έλληνες για τους κινδύνους που εγκυμονούν

συχνοί πόλεμοι και συγκρούσεις. Στην ομιλία του αυτή ο Αθηναίος ρήτορας έπλεξε το εγκώμιο του μυθικού ήρωα Ηρακλή, ο οποίος ίδρυσε τους Ολυμπιακούς αγώνες, διότι πίστευε ότι οι Έλληνες, στη διάρκειά τους, θα μπορούσαν να προαγάγουν τη φιλία και να αναπτύξουν συναίσθημα εθνικής ενότητας. Ένας άλλος Αθηναίος ρήτορας, ο Ισοκράτης, είχε από πολύ νωρίς αντιληφθεί τη σημασία των πανελλήνιων αγώνων και, ιδιαίτερα, των Ολυμπιακών, στη διατήρηση και ανάπτυξη καλών σχέσεων μεταξύ των πόλεων που βρίσκονταν σε διαρκή πόλεμο. Το 380 π.Χ., στην Ολυμπία, τόνισε στους Έλληνες ότι ήταν άμεση ανάγκη να θυμηθούν τους κοινούς τους προγόνους, τα κοινά ήθη και έθιμα και να προσπαθήσουν να αναπτύξουν νέους τρόπους συνεργασίας, με σκοπό την προαγωγή της φιλίας και της αλληλοκατανόησης. Ο Ισοκράτης απέβλεπε σ' έναν ενιαίο ελληνισμό με παγκόσμια αποστολή, και υποστήριζε την υιοθέτηση ενός κοινού ιδανικού που θα μπορούσε να το πραγματοποιήσει.

Για το Φίλιππο και τους άλλους Μακεδόνες βασιλείς, οι πανελλήνιοι αγώνες και ιδιαίτερα οι Ολυμπιακοί συμβόλιζαν, επίσης, ενότητα και κοινούς στόχους. Το Φιλίππειο, το πιο σύγχρονο κτίριο της εποχής εκείνης στην Ολυμπία, κτίστηκε από τον Φίλιππο ως σύμβολο ενότητας και συμφιλίωσης των Ελλήνων. Η ενωτική αυτή δύναμη των αγώνων ήταν γνωστή στον Μ. Αλέξανδρο, ο οποίος οργάνωσε στην Ασία πολυάριθμες αθλητικές συναντήσεις, με σκοπό το ίδιο εκείνο αγωνιστικό πνεύμα, να προωθήσει τη συμφιλίωση Ελλήνων και βαρβάρων.

Η παρουσία του Δία στην Ολυμπία, είναι η παρουσία ενός συμφιλιωτή και ειρηνοποιού μεταξύ των Ελλήνων και ήταν μια ανάγκη για τους χωρισμένους Έλληνες, οι οποίοι πίστευαν ότι ο θεός αυτός ήταν ο μοναδικός που μπορούσε να τους συμφιλιώσει, αφού η λατρεία του δεν ήταν τοπική, προνόμιο μιας μόνο πόλης, αλλά καθαρά πανελλήνια. Η ιδιότητα αυτή του Δία, ως θεού της ενότητας των Ελλήνων, αποτυπώνεται στο έργο του Φειδία στην Ολυμπία, που λάξεψε σε μέρος του θρόνου του θεού την αδρή και ευγενική μορφή των μέχρι τότε αντιπάλων, Ηρακλή και Θησέα, να αγωνίζονται ως σύμμαχοι εναντίον των Αμαζόνων. Επίσης, στο ναό του Δία, εικονίζονται οι Έλληνες ενωμένοι. Μετά τους περσικούς πολέμους, η ενωτική δύναμη των αγώνων υπήρξε ακόμη μεγαλύτερη. Η 76η Ολυμπιάδα (476 π.Χ.), η οποία ακολούθησε τους

νικηφόρους πολέμους, ήταν η πιο λαμπρή στην ιστορία των αγώνων. Η υπόσχεση που οι προηγούμενες Ολυμπιάδες είχαν δώσει, μιας πανελλήνιας εθνικής συνείδησης, άρχισε πλέον να πραγματώνεται.

Οι Ελλανοδίκες, η οργάνωση των αγώνων και η προετοιμασία των αθλητών

Η ιστορία των Ελλανοδικών είναι συνυφασμένη με την επιτυχία των Ολυμπιακών αγώνων. Η πορφυρή τους ενδυμασία ήταν μια ένδειξη ότι στην αρχή σαν Ελλανοδίκες χρησιμοποιούνταν οι βασιλείς των διαφόρων φυλών. Πριν από την έναρξη των Ολυμπιακών αγώνων, έμεναν για δέκα μήνες στην Ήλιδα, στο λεγόμενο “Ελλανοδικείο”, το οποίο συνδεόταν με την αγορά της Ήλιδας και με ένα από τα τρία γυμναστήρια που υπήρχαν εκεί. Κατά την 10μηνη παραμονή τους είχαν την ευκαιρία να διδαχθούν όλες τις διατάξεις και τους κανονισμούς των αγώνων από τους “νομοφύλακες”. Τον τελευταίο μήνα είχαν καθήκον τους όχι μόνο να επιβλέπουν τους προπονούμενους αθλητές, αλλά και να τους κατατάξουν στις κατηγορίες ανδρών και παιδών, ανάλογα με την ηλικία τους. Όσους από τους αθλητές θεωρούσαν ανέτοιμους τους απέκλειαν από τους αγώνες. Σε όσους έμειναν υπενθύμιζαν τη σπουδαιότητα της συμμετοχής τους, απαιτούσαν άριστη προετοιμασία και άμεμπτη διαγωγή. Είχαν ευρύτατες αρμοδιότητες, ρύθμιζαν τις περιπτώσεις ισοπαλίας, επόπτευαν τους αθλητές για την τήρηση των αγωνιστικών νόμων και τους τιμωρούσαν παραδειγματικά για παραπτώματα όπως η παραβίαση των κανόνων και η δωροδοκία.

Τα πρόστιμα τα οποία επέβαλαν οι κριτές των αγώνων ήταν μερικές φορές τόσο μεγάλα ώστε, όταν οι αθλητές δεν μπορούσαν να τα πληρώσουν, υποχρεώνονταν οι πόλεις τους να εξοφλήσουν το χρέος προς τον Ολύμπιο Δία. Με τα χρήματα αυτά κατασκεύαζαν μικρά αγάλματα του Δία, γνωστά σαν “Ζάνες”, στη βάση των οποίων αναγραφόταν ο λόγος για τον οποίο τιμωρήθηκε ο αθλητής ή η πόλη του, ώστε να χρησιμεύσει η επιγραφή αυτή σαν προειδοποίηση για όσους σκέπτονταν να αγωνιστούν χρησιμοποιώντας μεθόδους αντίθετες προ την ιστορία της Ολυμπίας. Οι τιμωρίες αυτές κατά την ιστορία της ζωής των αγώνων είναι πολύ λίγες. Ίσως η σύνδεση της ολυμπιακής γιορτής με τη θρησκεία, η ορκωμοσία, οι όρκοι των αθλητών, η αυ-

στηρότητα των Ελλανοδικών και η αγάπη για την αθλητική άμιλλα συντέλεσαν στην καθαρότητα των Ολυμπιακών αγώνων. Παραπτώματα αθλητών τιμωρούνταν επίσης με αποκλεισμό από τους αγώνες και δημόσια μαστίγωση. Ποινές επίσης επιβάλλονταν και στους αθλητές οι οποίοι, χωρίς σοβαρό λόγο, απείχαν από τους αγώνες που ήδη είχαν αρχίσει με τα ονόματά τους γραμμένα στο *Λεύκωμα*. Ωστόσο, στην ιστορία των Ολυμπιακών αγώνων υπάρχουν ελάχιστα παραδείγματα αθλητών οι οποίοι αρνήθηκαν να αγωνιστούν, αν και είχαν δηλώσει συμμετοχή.

Στα καθήκοντά τους τους βοηθούσαν οι “αλύτες” και οι “ραβδούχοι” ή “μαστιγοφόροι”. Η αμεροληψία τους αναγνωριζόταν απ’ όλες τις ελληνικές πόλεις, οι οποίες τους περιέβαλαν με απεριόριστη εμπιστοσύνη. Ένδειξη της αμεροληψίας των Ελλανοδικών είναι η ιστορία που μας διηγείται ο Ηρόδοτος (2.16) σχετικά με την επίσκεψη μιας αντιπροσωπείας Ηλείων στην Αίγυπτο, την εποχή του Ψαμμήτικου (590 π.Χ.), για να ρωτήσουν τους σοφούς της χώρας εκείνης αν μπορούσαν να τους υποδείξουν κάποιον άλλο τρόπο διεξαγωγής των Ολυμπιακών αγώνων ή κάποια βελτίωση των διατάξεων, ώστε να εξασφαλίζεται απόλυτα η απονομή της δικαιοσύνης. Οι Αιγύπτιοι σοφοί, όταν πληροφορήθηκαν ότι στους Ολυμπιακούς συμμετείχαν και Ηλείοι αθλητές, θεώρησαν ότι δεν μπορεί να υπάρξει δικαιοσύνη, όταν οι Ελλανοδίκες κρίνουν τους δικούς τους αθλητές. Πίστευαν ότι έπρεπε να αποκλειστούν τελείως οι Ηλείοι αθλητές από τον αθλητικό συναγωνισμό. Ωστόσο η αντιπροσωπεία των Ηλείων δεν υιοθέτησε τη συμβουλή τους.

Η μακροχρόνια ιστορία του θεσμού δείχνει ότι, εκτός από μια αμφίβολη περίπτωση, οι Ελλανοδίκες δεν ευνόησαν ποτέ Ηλείους αθλητές. Η μοναδική περίπτωση, κατά την οποία ίσως ευνοήθηκε Ηλείος αθλητής, ήταν αυτή του Ευπόλεμου, στην 96η Ολυμπιάδα (396 π.Χ.), όταν δύο από τους κριτές ανέδειξαν νικητή στο στάδιο τον Ευπόλεμο και ένας το Λέοντα από την Αμβρακία. Ο τελευταίος προσέφυγε στη “Βουλή των Ηλείων”, η οποία (ίσως κατόπιν έρευνας διεπίστωσε ότι ο Λέων αδικήθηκε) τιμώρησε παραδειγματικά τους κριτές. Νικητής αναδείχθηκε ο Ευπόλεμος διότι η “Βουλή των Ηλείων”, στην οποία μπορούσαν να προσφύγουν αδικηθέντες αθλητές, μπορούσε να τιμωρήσει τους Ελλανοδίκες όχι όμως και να ακυρώσει την απόφασή τους.

Οι κληρώσεις των αθλητών γίνονταν παρουσία των Ελλανοδικών και των θεα-

τών. Ο Λουκιανός (*Ερμότημος* 39) μας πληροφορεί με ποιον τρόπο γινόταν η κλήρωση στα βαριά αγωνίσματα: μέσα σε ένα ασημένιο δοχείο έριχναν οι Ελλανοδίκες τους κλήρους, οι οποίοι έφεραν γράμματα του αλφαβήτου και ήταν τόσοι όσοι και οι αθλητές. Υπήρχαν δύο κλήροι οι οποίοι έφεραν το γράμμα Α, δύο το Β, δύο το Γ κλπ., ανάλογα με τον αριθμό των αθλητών. Όταν όμως ο αριθμός αυτός ήταν περιττός, τότε οι Ελλανοδίκες έριχναν μέσα στο δοχείο άλλο ένα γράμμα, το οποίο δεν είχε όμοιό του. Κάθε αθλητής, πριν τραβήξει τον κλήρο του, ερχόταν μπροστά στο τραπέζι, όπου ήταν το ασημένιο κουτί, και μετά από μια σύντομη προσευχή στο Δία τραβούσε τον κλήρο του. Όσοι από τους αθλητές τραβούσαν κλήρους που είχαν τα ίδια γράμματα αγωνίζονταν μεταξύ τους. Αυτός που τραβούσε τον κλήρο, ο οποίος ήταν μοναδικός, ήταν ο πλέον τυχερός, διότι προχωρούσε στον επόμενο γύρο χωρίς να αγωνισθεί, και ονομαζόταν “έφεδρος”, ενώ αυτός, ο οποίος αγωνιζόταν χωρίς αυτήν την εύνοια της τύχης “ανέφεδρος”. Οι αθλητές, οι οποίοι δεν είχαν την τύχη να περάσουν στον επόμενο γύρο χωρίς να αγωνιστούν, έγραφαν στις αφιερώσεις τους και στη βάση των ανδριάντων τους ότι νίκησαν ανέφεδροι.

Περιγραφή μιας Ολυμπιάδας

Η Ολυμπιακή γιορτή διαρκούσε πέντε μέρες (τουλάχιστον από τις αρχές του 6^{ου} αιώνα π.Χ.) σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς. Η πρώτη και τελευταία ημέρα ήταν αφιερωμένες σε θυσίες, τελετές, ευχαριστίες και στην ορκομωσία των αθλητών μπροστά στο άγαλμα του ορκίου Δία. Η δεύτερη ημέρα άρχιζε θεαμακότητα με αρματοδρομίες και το απόγευμα ακολουθούσε το πένταθλο. Το πρωί της τρίτης ημέρας, της σπουδαιότερης ημέρας των αγώνων, ήταν αφιερωμένο σε θρησκευτικές τελετές και στη θυσία εκατό βοδιών στο μεγάλο βωμό του Δία. Το απόγευμα της ίδιας μέρας γίνονταν οι αγώνες παιδων. Η τέταρτη μέρα περιελάμβανε τα αγωνίσματα του δρόμου καθώς και τα λεγόμενα βαριά αθλήματα, δηλαδή πάλη, πυγμαχία και παγκράτιο. Ο λεγόμενος οπλίτης δρόμος (οι αθλητές έτρεχαν ένοπλοι) ήταν και το τελευταίο αγώνισμα. Οι αγώνες κηρύκων και σαλπικτών εισήχθηκαν την 96η Ολυμπιάδα (396 π.Χ.) και τελούνταν, πιθανότατα, την πρώτη ημέρα διότι έτσι θα μπορούσαν οι νικητές να χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια των αγώνων. Όπως και στα άλλα αθλήματα έτσι και στο συναγωνισμό μεταξύ των κηρύκων

και σάλπιγκτών υπήρχαν κάποιοι που διακρίθηκαν ιδιαίτερα. Μεταξύ των ονομαστών σάλπιγκτών του αρχαίου κόσμου αναφέρεται το όνομα του Ηρόδωρου από τα Μέγαρα, ο οποίος νίκησε σε δέκα συνεχόμενους Ολυμπιακούς αγώνες. Κατά τον Αθήναιο (415), ο Ηρόδωρος μπορούσε να παίζει δύο σάλπιγκες συγχρόνως. Φαίνεται ότι η σάλπιγκα από την αρχή χρησίμευε για τις εκκινήσεις των αθλητών στα διάφορα αγωνίσματα των δρόμων καθώς και για τυχόν ανακλήσεις, όταν ένας ή περισσότεροι αθλητές ξεκινούσαν πριν ακόμη δοθεί το σύνθημα. Ακόμη και όταν καταργήθηκε η σάλπιγκα για την εκκίνηση των αγωνισμάτων, οι σάλπιγκές και οι κήρυκες παρευρίσκονταν σε όλες τις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις για την αναγγελία των διαφόρων αποτελεσμάτων και της ιερής εκεχειρίας. Πρέπει να τονιστεί ότι η σειρά τέλεσης των Αγώνων που αναφέραμε παραπάνω, είναι μάλλον γενικά παραδεκτή από τους περισσότερους συγγραφείς. Είναι επίσης πιθανό ότι οι αθλητές στεφανώνονταν αμέσως μετά από κάθε αγώνισμα και όχι όλοι μαζί στο τέλος των Ολυμπιακών αγώνων, όπως έχει κατά καιρούς υποστηριχθεί.

Λίγες μέρες, πριν αρχίσει η Ολυμπιακή γιορτή, όσοι συμμετείχαν έπαιρναν το δρόμο για την Ολυμπία, διαμέσου της “Ιεράς οδού”, με πρώτους τους Ελλαοδίκες στεφανωμένους με δάφνινα στεφάνια. Ήδη είχαν συγκεντρωθεί από όλες τις γωνιές του ελληνικού κόσμου θεατές, για τους οποίους δεν προβλεπόταν σχεδόν τίποτα για την παραμονή και τη διαβίωσή τους, εκεί, κατά την διάρκεια των αγώνων. Αντίθετα για τους αθλητές, τους προπονητές τους και τις θεωρίες των διαφόρων ελληνικών πόλεων υπήρχε ειδική πρόνοια, ώστε να είναι απερίσπαστοι στα καθήκοντά τους.

Οι αθλητές ορκίζονταν μπροστά στο άγαλμα του Ορκίου Δία ότι θα αγωνιστούν σύμφωνα με τις εναγώνιες διατάξεις και φυσικά όπως αρμόζει σε Αγώνες του Ολύμπιου Δία. Κάθε παράβαση των κανόνων ήταν ενέργεια εναντίον του ίδιου του θεού προς τιμήν του οποίου διεξάγονταν οι αγώνες. Όρκο έδιναν επίσης οι γυμναστές των αθλητών, καθώς επίσης οι πατέρες και οι αδελφοί τους. Στο τέλος ορκίζονταν οι κριτές των Αγώνων, οι Ελλαοδίκες, ότι θα είναι αμερόληπτοι και αδέκαστοι στην άσκηση των καθηκόντων τους. Οι θεωρίες των διαφόρων ελληνικών πόλεων πρόσφεραν θυσίες στους θεούς και προστάτες των πόλεων τους και ζητούσαν από τους θεούς να τους τιμήσουν με πολλές διακρίσεις.

ΤΑ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ

Τα αγωνίσματα του ιπποδρόμου

Τα αγωνίσματα του ιπποδρόμου ήταν εξαιρετικά δημοφιλή και εντυπωσιακά τόσο στην ελληνική προϊστορία, όσο και στους ιστορικούς χρόνους. Στην Ολυμπία το ιπποδρόμιο βρισκόταν νοτιοανατολικά του σταδίου, και είχε σχήμα ορθογώνιου παραλληλογράμμου. Υπήρχαν πολύ λίγα καθίσματα και αυτά μόνο για τους κριτές των αθλημάτων και τους αντιπροσώπους των ελληνικών πόλεων. Σε αντίθεση με τα σημερινά ιπποδρόμια, στα αρχαία δεν υπήρχαν οι κυκλικές καμπές, οι οποίες θα έκαναν τις στροφές των αρμάτων πολύ πιο εύκολες και φυσικά λιγότερο επικίνδυνες. Απλώς υπήρχαν δύο κολώνες (μία σε κάθε άκρη του ιπποδρόμου), οι οποίες απείχαν 400 περίπου μέτρα η μία από την άλλη, γύρω από τις οποίες πραγματοποιούσαν τα άρματα τις στροφές τους. Ο Πausanias, ο οποίος περιγράφει λεπτομερειακά τον κατεστραμμένο από τον Αλφειό ποταμό ιππόδρομο, παρομοιάζει τη θέση που έπαιρναν, μετά από κλήρο, τα άρματα, σαν πρύμνη πλοίου με την αρχή προς την κατεύθυνση του δρόμου που θα έτρεχαν. Μπροστά από τα άλογα υπήρχε ένα τεντωμένο σχοινί που τα εμπόδιζε να ξεκινήσουν πριν δοθεί η εκκίνηση. Ιδιαίτερα εντυπωσιακός ήταν ένας ειδικός πολύπλοκος μηχανισμός εκκίνησης για να εξασφαλίζεται δίκαιη εκκίνηση. Φαίνεται ότι για την αποφυγή ατυχημάτων δεν επιτρεπόταν στα άρματα να μπαίνουν το ένα μπροστά στο άλλο πριν ξεκινήσουν όλα.

Οι ιδιοκτήτες των αρμάτων και των αλόγων, σε περίπτωση νίκης, απελάμβαναν όλες τις τιμές, αν και οι ίδιοι δεν έπαιρναν μέρος στους ιππικούς αγώνες. Στεφανώνονταν με τον κότινο και ανεγείρονταν ανδριάντες τους, πολλές φορές μαζί με τα άλογά τους και τον ηνίοχο, ο οποίος κέρδιζε μόνο ένα μικρό μέρος από τη δόξα του νικητή. Κατ' εξαίρεση στην Ολυμπία επιτρεπόταν και η συμμετοχή των γυναικών.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι αρματοδρομίες ήταν εξαιρετικά δαπανηρές και παρέμειναν αριστοκρατικά αγωνίσματα. Ο ιππόδρομος λειτουργούσε και ως τόπος συναγωνισμού πλούτου και πολιτικής δύναμης. Γενικά τα αγωνίσματα του ιπποδρόμου γνώρισαν της μεγαλύτερης τους δόξα κατά τη διάρκεια της ακμής της ελληνικής αριστοκρατίας και της ευημερίας που επικρατούσε στον αρχαίο ελληνικό χώρο.

Οι δρόμοι

Τα αγωνίσματα των δρόμων ήταν εξίσου δημοφιλή στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών αγώνων. Το λεγόμενο “στάδιο” ή “στάδιος δρόμος”, δηλαδή μια απλή διαδρομή από τη μια άκρη του σταδίου στην άλλη, ήταν ένα από τα πλέον συναρπαστικά αθλήματα στην αρχαία Ελλάδα. Το αγώνισμα αυτό ήταν όχι μόνο ξεχωριστό, αλλά και αποτελούσε μέρος του πεντάθλου. Το μήκος του δρόμου διέφερε από στάδιο σε στάδιο. Στην Ολυμπία ήταν 192μ. περίπου, το μεγαλύτερο στην κυρίως Ελλάδα, στην Επίδαυρο 180 μ., στους Δελφούς 177 μ. και στην Πέργαμο 210 μ., το μεγαλύτερο στον ελληνικό χώρο. Το μήκος του σταδίου της Ολυμπίας ήταν το μεγαλύτερο στην κυρίως Ελλάδα, ενώ αυτό της Περγάμου το μεγαλύτερο στον ελληνικό χώρο. Το “στάδιο” ήταν ο κατεξοχήν αγώνας ταχύτητας, κατά τον οποίο οι αθλητές τερμάτιζαν στην αντίθετη άκρη του σταδίου χωρίς να χρειασθεί να πραγματοποιήσουν καμία στροφή (“άκαμπτος”). Οι αθλητές του σταδίου ονομάζονταν “σταδιοδρόμοι” και οι νικητές “σταδιονίκες”.

Ένα άλλο αγώνισμα δρόμου ήταν ο “δίαυλος”, δρόμος ταχύτητας δύο σταδίων. Οι αθλητές του αγωνίσματος αυτού ονομάζονταν “διαυλοδρόμοι”. Επειδή οι αθλητές έπρεπε να κάνουν μια στροφή γύρω από τον καμπτήρα, ο δρόμος αυτός ονομαζόταν “καμπτός”. “Καμπτός” δρόμος ήταν, επίσης, ο “δόλικος”, ο αγώνας δρόμου αντοχής. Η απόσταση που έτρεχαν οι αθλητές δεν ήταν η ίδια σε όλους τους αγώνες, δεδομένου ότι σε μερικούς ήταν 7 στάδια, σε άλλους 10, 12, 20 ή 24, δηλαδή από 1300 – 4600μ. περίπου. Υποστηρίζεται η άποψη ότι στην Ολυμπία ο “δόλικος” ήταν 24 στάδια, δηλαδή 4600μ. Στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών αγώνων δεν υπήρχαν δρόμοι αντοχής μεγαλύτεροι από το δόλικο, είναι όμως γνωστό ότι οι αρχαίοι αθλητές έτρεχαν αποστάσεις πολύ μεγαλύτερες από αυτές που υπήρχαν στο πρόγραμμα των επίσημων Πανελληνίων αγώνων.

Ένα από τα αρχαιότερα αγωνίσματα στον ελληνικό χώρο ήταν ο “οπλίτης δρόμος” ή “οπλιτοδρομία” και εμφανίζεται στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών αγώνων το έτος 520 π.Χ. στην 65η Ολυμπιάδα. Αρχικά οι αθλητές έτρεχαν με την πανοπλία, αργότερα όμως, κατά τη διάρκεια των ιστορικών χρόνων, οι αθλητές έφεραν μόνο κράνος και ασπίδα ή πολλές φορές μόνο ασπίδα. Το μήκος του δρόμου που έτρεχαν οι οπλιτοδρόμοι διέφερε από

τόπο σε τόπο. Στην Ολυμπία ήταν δύο στάδια, ενώ αλλού, όπως π.χ. στα Ελευθέρια, που τελούνταν στις Πλαταιές, σε ανάμνηση της μεγάλης νίκης των Ελλήνων επί των Περσών, ήταν περισσότερο.

Οι αρχαίοι αθλητές των δρομικών αγωνισμάτων ξεκινούσαν από την ορθία θέση με το ένα πόδι λίγο πιο μπροστά από το άλλο, με το σώμα να κλείνει προς τα εμπρός και με τα γόνατα ελαφρά λυγισμένα. Η στάση αυτή είναι χαρακτηριστική στην αρχαία τέχνη.

Μέχρι τα μέσα του 5ου π.Χ. αιώνα, ίσως και λίγο αργότερα, οι αθλητές ξεκινούσαν με παράγγελμα που έδινε ο “αφέτης” ή ο σαλπικτής. Ο τρόπος όμως αυτός της εκκίνησης των αθλητών φαίνεται ότι δεν ικανοποιούσε απόλυτα τους υπεύθυνους των αγώνων, επειδή μερικοί αθλητές μπορούσαν να κερδίσουν λίγο στην εκκίνηση εις βάρος των άλλων. Έτσι στο τέλος του 5ου π.Χ. αιώνα, ένας άλλος πιο δίκαιος τρόπος για την εκκίνηση των αθλητών είχε επινοηθεί με τη χρησιμοποίηση της λεγόμενης “ύσπληγγας”.

Η πάλη

Η πάλη συγκαταλέγεται ανάμεσα στα παλαιότερα και ιδιαίτερα δημοφιλή αγωνίσματα του αρχαίου κόσμου. Πολλοί συγγραφείς αναφέρονται σε αγώνες επίδειξης παλαιστικής τέχνης όπου αναδεικνύεται όχι μόνο η σωματική δύναμη των αντιπάλων, αλλά και η ταχύτητα, η επιδεξιότητα και η ευκινησία.

Η πάλη διεξάγεται σε ειδικό μέρος το οποίο έσκαβαν και στη συνέχεια τοποθετούσαν μέσα σ’ αυτό ένα στρώμα από άμμο. Ο τρόπος με τον οποίο πάλευαν οι αρχαίοι αθλητές, καθώς και τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούσαν, δεν είναι με ακρίβεια γνωστά σε μας, γι’ αυτό οι ερμηνείες που δόθηκαν κατά καιρούς διαφέρουν αρκετά. Υπάρχουν αρκετές μαρτυρίες που δείχνουν ότι η αρχαία πάλη και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούσαν οι αθλητές για να ανατρέψουν τους αντιπάλους τους, καθώς και η στάση των παλαιστών κατά τις πρώτες φάσεις του αγωνίσματος, έχουν πολλά κοινά με τη σύγχρονη πάλη. Λαβές του λαιμού του αντιπάλου ήταν πολύ συνηθισμένες, όπως φαίνεται από παραστάσεις αγγείων (τραχηλίζειν), ενώ οι λαβές της μέσης (μέσον λαμβάνειν) ήταν ιδιαίτερα τεχνικές. Οι λαβές από τους καρπούς (ακροχειρισμός) ήταν πολύ συνηθισμένες επίσης διότι ήταν σχετικά εύκολες και μπορούσαν σε μερικές περιπτώσεις να ανατρέψουν τον αντίπαλο. Η αρχική στάση (σύσταση)

των παλαιστών ήταν παρόμοια με τη σημερινή. Αγωνίζονται όρθιοι (ορθοπάλη) και προσπαθούν να πιάσουν τον αντίπαλό τους σταθερά. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις, όπου ο ένας αθλητής έπιανε τον άλλο από το πλάι (παράθεση), στην προσπάθειά του να τον ρίξει στο έδαφος. Συνηθισμένη αλλά και αποτελεσματική ήταν η λαβή κατά την οποία ο ένας αθλητής έπιανε τον αντίπαλό του από το λαιμό και το χέρι και, συγχρόνως, στρέφοντας την πλάτη του προς τον αντίπαλό του, τον έριχνε στο έδαφος (έδραν στρέφειν).

Σε μερικές περιπτώσεις γίνεται λόγος περί νίκης “ακονιτί” στο αγώνισμα της πάλης. Η λέξη ακονιτί σήμαινε “χωρίς σκόνη”, δηλαδή νικούσε ο αθλητής χωρίς να ρίξει επάνω του τη γνωστή σκόνη πριν από τον αγώνα. Αυτό συνέβαινε σε σπάνιες περιπτώσεις, όταν ένας πολύ δυνατός αθλητής δεν είχε αντιπάλους και φυσικά δεν χρειαζόταν να ετοιμασθεί για τον αγώνα. Η πάλη ήταν ξεχωριστό αγώνισμα, αλλά και ένα από τα αγωνίσματα του πεντάθλου.

Η πυγμαχία

Είναι γεγονός ότι η πυγμαχία, ένα πολύ σκληρό άθλημα, αγαπήθηκε από τους αρχαίους Έλληνες. Σύμφωνα με την παράδοση, τους κανονισμούς που αφορούσαν το άθλημα της πυγμαχίας στους Ολυμπιακούς αγώνες είχε επινοήσει ένας αθλητής, ο Ονομαστός από τη Σμύρνη. Από την ομηρική εποχή οι πυγμάχοι χρησιμοποιούν ιμάντες, λωρίδες από δέρμα βοδιού γύρω από τις αρθρώσεις των δακτύλων. Σε όλη τη διάρκεια του 6ου και 5ου π.Χ. αιώνα, ίσως και στις αρχές του 4ου π.Χ. αιώνα, χρησιμοποιούνται οι “πικτικοί ιμάντες”, με μήκος λωρίδων 3 περίπου μέτρα. Τυλίγονταν αρκετές φορές γύρω από τα τέσσερα δάκτυλα, τις αρθρώσεις, περνώντας διαγωνίως δια μέσου της παλάμης και του επάνω μέρους του χεριού, για να τυλιχθούν στον καρπό. Πολλές φορές το τύλιγμα έφθανε μέχρι και τη μέση του πήχεως. Συνήθως ο αντίχειρας ήταν ακάλυπτος, όπως επίσης και οι άκρες των δακτύλων. Γύρω στο 400 π.Χ. αντικαστάθηκαν από ένα άλλο είδος, το οποίο φαίνεται ότι προστάτευε πιο αποτελεσματικά το χέρι, κατά τη διάρκεια σφοδρών χτυπημάτων και ονομαζόταν, λόγω του σχήματός του, “σφαίρα”. Ήταν πιο χοντροί, δεδομένου ότι το δέρμα χρησιμοποιούνταν μαζί με το μαλλί αμβλύνοντας έτσι τα δυνατά χτυπήματα. Είναι πιθανό ότι το είδος αυτό των σφαιρικών ιμάντων να μην αντικατέστησε τελείως τους παλαιούς, αλλά να το χρησιμοποιούσαν οι αθλητές

αποκλειστικά κατά την προπόνηση. Η εμφάνιση των ιμάντων αυτών έγινε γύρω στο τέλος του 4ου π.Χ. αιώνα αλλά όπως φαίνεται αργότερα αντικαταστάθηκαν τόσο αυτοί όσο και οι παλαιοί από ένα άλλο είδος, τους “οξείς”.

Σε αντίθεση με τους σημερινούς αγώνες πυγμαχίας στην αρχαιότητα δεν υπήρχε ειδικός χώρος διεξαγωγής του αγωνίσματος (ρινγκ) και κατά συνέπεια περιορισμός των κινήσεων των αθλητών. Ίσως υπήρχε κάποιος περιορισμός στο θέμα του χώρου, όπου μπορούσαν να κινηθούν οι αθλητές, είναι όμως αλήθεια ότι δεν υπήρχε εξέδρα με σχοινιά, όπου ο ένας αντίπαλος θα μπορούσε να παρασύρει τον άλλον, με σκοπό να του επιφέρει αποφασιστικά χτυπήματα. Οι αθλητές δεν είχαν τους σημερινούς “γύρους”, αλλά πυγμαχούσαν συνήθως μέχρι που ο ένας από τους δύο “απηγόρευε”, δηλαδή παραιτούνταν από τον αγώνα σηκώνοντας το χέρι του και, ιδιαίτερα, το δείκτη του χεριού του. Στην πυγμαχία, ενώ οι αθλητές χωρίζονταν σε κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία, δεν υπήρχαν όμως διαφορετικές κατηγορίες με βάση το βάρος των αθλητών.

Παραστάσεις από αγγειογραφίες με φάσεις αγωνίσματος πυγμαχίας δείχνουν ότι οι αθλητές χρησιμοποιούσαν και τα δύο τους χέρια, μπορούσαν μάλιστα με μεγάλη δεξιότητα να χρησιμοποιήσουν τα πόδια σε συνδυασμό με τα χέρια, όπως κάνουν και οι σύγχρονοι αθλητές. Η παλαιά αντίληψη ότι τα χτυπήματα των πυγμάχων είχαν ως στόχο μόνο το κεφάλι και το πρόσωπο του αντιπάλου δεν έχει την υποστήριξη της αρχαίας ελληνικής τέχνης όπου εμφανίζονται χτυπήματα και στο σώμα των αθλητών. Η άσκηση των αθλητών στις παλαιότερες ήταν περίπου όπως και η σημερινή. Οι αθλητές φορούσαν πάντοτε στα αυτιά τους τις λεγόμενες “αμφωτίδες” ή “επωτίδες”, συνήθως από δέρμα. Πολλές φορές χρησιμοποιούσαν το λεγόμενο “κώρυκο”, παρόμοιο με το σημερινό σάκο που κρέμεται από την οροφή στις αίθουσες προπόνησης. Οι δυνατοί αθλητές χρησιμοποιούσαν κώρυκο γεμάτο με άμμο, ενώ οι λιγότερο δυνατοί από διάφορα άλλα υλικά, κατά πολύ ελαφρότερα.

Το παγκράτιο

Το παγκράτιο, αγώνισμα ανεξάρτητο, αποτελούσε συνδυασμό πάλης και πυγμαχίας. Κατά το σχολιαστή του Πλάτωνα (*Πολιτεία* 1338) ήταν συνδυασμός ατελούς πάλης και ατελούς πυγμαχίας. Ήταν πιο επικίνδυνο από τα

άλλα βαρέα αγωνίσματα, γι' αυτό υπήρχαν και ετηρούνταν αυστηρά οι λεγόμενοι "νόμοι εναγώνιοι", χάρη στους οποίους το άθλημα γινόταν περισσότερο ανθρώπινο χάνοντας έτσι τα στοιχεία που θα του έδιναν το χαρακτήρα της άγριας αναμέτρησης. Μεγάλη σημασία είχε όχι μόνο η δύναμη του αθλητή, αλλά ο συνδυασμός δύναμης και τεχνικής. Πάρα τη σκληρότητά του το άθλημα αυτό αγαπήθηκε πολύ από τους Έλληνες και παρέμεινε στο πρόγραμμα όλων των μεγάλων αγώνων, μέχρι το τέλος της ιστορίας τους. Οι αρχαίοι ποιητές ύμνησαν τους νικητές του αθλήματος αυτού με απaráμιλλες ωδές. Ο Πίνδαρος αφιερώνει οκτώ επινίκιες ωδές στους αθλητές του παγκρατίου που νίκησαν στους μεγάλους αγώνες, ενώ ο Φιλόστρατος (Εικ. 2.6) πίστευε ότι ήταν το κατ' εξοχήν ανδρικό αγώνισμα. Άλλωστε η ονομασία Παγκράτης ανήκε στο δυνατότερο των θεών, το Δία ή τη χρησιμοποιούσαν σαν επίθετο για τον Έλληνα ήρωα των ηρώων, Ηρακλή.

Οι παγκρατιαστές δεν φορούσαν πυγμαχικά γάντια και μπορούσαν να χρησιμοποιούν τα χέρια τους ελεύθερα, άλλοτε χτυπώντας με ανοικτή παλάμη κι άλλοτε με γροθιές, ανάλογα με την περίπτωση. Ωστόσο, απαγορευόταν στους αθλητές να χρησιμοποιούν τα δόντια τους για να δαγκώσουν τον αντίπαλό τους ή τα νύχια τους, στην προσπάθειά τους να τον καταβάλουν.

Η δισκοβολία

Οι αρχαίοι Έλληνες εκτιμούσαν ιδιαίτερα τη δισκοβολία, όπως φαίνεται τόσο από την τέχνη τους, όσο και από μαρτυρίες των αρχαίων συγγραφέων. Σύμφωνα με την παράδοση αυτός που εφεύρε τη δισκοβολία ήταν ο Περσέας, ο ιδρυτής της ονομαστής δυναστείας των βασιλέων της Τύρινθας. Αρχικά ο δίσκος ήταν από πέτρα, αργότερα όμως καθιερώνεται ο μεταλλικός. Πρόβλημα παραμένει ακόμη για τους ειδικούς ερευνητές το μέγεθος και το βάρος του δίσκου. Τα αρχαιολογικά ευρήματα δεν βοηθούν ιδιαίτερα καθώς έχουν βρεθεί αρκετοί δίσκοι των οποίων η διάμετρος και το βάρος ποικίλουν. Ωστόσο είναι γενικά παραδεκτό ότι δεν πρέπει να διέφεραν πολύ από το βάρος και τις διαστάσεις των σύγχρονων. Επίσης δεν είναι βέβαιο με ποιο τρόπο έριχναν οι αρχαίοι αθλητές το δίσκο. Παρά τις σχετικές έρευνες και τη μελέτη των αρχαιολογικών ευρημάτων και των πηγών της παράδοσης δεν γνωρίζουμε αν οι αρχαίοι δισκοβόλοι έριχναν το δίσκο με τις γνωστές περιστροφές

που πραγματοποιούν οι σύγχρονοι, αν και δεν πρέπει να ήταν πολύ διαφορετικά. Οι δισκοβόλοι έριχναν το δίσκο με ρυθμικές και φυσικές κινήσεις. Πολλές φορές, για την επίτευξη του ρυθμού και την τελειότητα της κίνησης, χρησιμοποιούσαν μουσική. Σύμφωνα με τον Φιλόστρατο (Εικ. 1.24) η λεγόμενη "βαλβίδα" όπου έπαιρναν θέση οι αρχαίοι αθλητές, δεν ήταν όπως η σημερινή, δηλαδή κλειστή και κυκλική. Αντίθετα, είχε σχήμα παραλληλογράμμου, ανοικτό από πίσω, δηλαδή στο σημείο από όπου έμπαινε ο αθλητής. Ο Φιλόστρατος, επίσης, αναφέρει ότι η βαλβίδα ήταν στενή, αλλά ικανή να χωρέσει έναν αθλητή. Ένας άλλος λόγος, που φαίνεται να δικαιολογεί την ύπαρξη της στενής αυτής βαλβίδας, είναι ότι πιθανό να τη χρησιμοποιούσαν και οι ακοντιστές. Είναι λογικό να συμπεράνουμε ότι ο αθλητής κατά τη ρίψη του δίσκου δεν έπρεπε να περάσει τη βαλβίδα, διότι κάτι τέτοιο θα ήταν αντίθετο με τους βασικούς κανόνες του αγωνίσματος. Στο σημείο όπου έπεφτε ο δίσκος, μετά τη ρίψη, τοποθετούσαν ένα ξύλινο καρφί. Οι ρίψεις, οι εκτός των κατά πλάτος ορίων του σταδίου, θεωρούνταν άκυρες. Οι δισκοβόλοι είχαν πέντε προσπάθειες, από τις οποίες υπολόγιζαν μόνο την καλύτερη.

Η δισκοβολία δεν ήταν ξεχωριστό αγώνισμα αλλά αποτελούσε μέρος του πεντάθλου. Ο Αθηναίος γλύπτης Μύρων, στον περίφημο χάλκινο δισκοβόλο του, (Ε' αι. π.Χ.) αποτύπωσε με ακρίβεια τη στιγμιαία κίνηση του αθλητή.

Ο ακοντισμός

Ο ακοντισμός έχει τη ρίζα του στην ελληνική προϊστορία. Ο Πίνδαρος (Ολυμπ. 10.23-27) αναφέρει ότι ήταν από τα πρώτα αγωνίσματα που διεξάγονταν στην Ολυμπία από τον ιδρυτή των αγώνων Ηρακλή. Υπήρχαν δύο τύποι ρίψης ακοντίου. Ο πρώτος, και περισσότερο διαδεδομένος, γνωστός ως "εκηβόλον", απέβλεπε, όπως και σήμερα, στη μεγαλύτερη δυνατή απόσταση που θα μπορούσε να διανύσει το ακόντιο. Ο δεύτερος τύπος ρίψης απέβλεπε στην επιτυχία ορισμένου στόχου και ονομαζόταν "εστοχαστικόν".

Από απεικονίσεις του αθλήματος αυτού στην αρχαία τέχνη, φαίνεται ότι το μήκος του ακοντίου δεν ήταν μεγαλύτερο από το ύψος των αθλητών. Αντίθετα με το σημερινό, στο αρχαίο ακόντιο οι αθλητές χρησιμοποιούσαν τη λεγόμενη "αγκύλη", έναν, δηλαδή, ιμάντα μήκους 0,30-0,40 μ., τον οποίο τύλιγαν σφιχτά οι αθλητές γύρω από το κέντρο βάρους του ακοντίου, αφή-

νοντας μια θηλιά μήκους 0,6-0,15 μ. Σ' αυτήν πέρναγαν ένα ή, μερικές φορές, δύο δάκτυλα. Πιάνοντας ο αθλητής τη θηλιά του ακοντίου μπορούσε να το εκσφενδονίσει σε μεγαλύτερη απόσταση.

Οι επιδόσεις των αρχαίων ακοντιστών δεν είναι δυνατό να προσδιοριστούν με βάση τις σημερινές επιδόσεις. Δεν γνωρίζουμε το βάρος του αρχαίου ακοντίου και, επιπλέον, η χρήση "αγκύλης" μπορούσε να αυξήσει σημαντικά την επίδοση του αθλητή. Είναι πιθανό ότι το αρχαίο ακόντιο ήταν ελαφρότερο από το σημερινό. Όσον αφορά στους κανονισμούς ρίψης του ακοντίου, δεν φαίνεται ότι ήταν διαφορετικοί από αυτούς της δισκοβολίας. Για την εγκυρότητα της βολής απαραίτητη προϋπόθεση ήταν όχι μόνο να πέσει με την αιχμή, αλλά και μέσα σε καθορισμένο από τους κανονισμούς χώρο. Ο ακοντισμός, όπως και η δισκοβολία, δεν αποτελούσε ανεξάρτητο αγώνισμα στο πρόγραμμα των μεγάλων αγώνων, αλλά ήταν μέρος του πεντάθλου.

Το άλμα

Ένα από τα αγωνίσματα του πεντάθλου ήταν και το άλμα. Ήταν, μάλιστα, το τυπικό αγώνισμα του πεντάθλου και οι "αλτήρες" το σύμβολο του πεντάθλου, όπως αναφέρουν νεώτεροι συγγραφείς. Οι αλτήρες ήταν βάρη από μέταλλο ή πέτρα, τα οποία κρατούσαν οι άλτες, από ένα στο κάθε χέρι, και πιθανότατα τα άφηναν να πέσουν στο σκάμμα, λίγο πριν την προσγείωση. Φαίνεται ότι υπήρχαν πολλά είδη αλτήρων. Ο Φιλόστρατος (*Γυμν.* 55) διακρίνει δύο κατηγορίες, τους "μακρούς", οι οποίοι ασκούσαν τους ώμους και τα χέρια και τους "σφαιροειδείς", οι οποίοι ασκούσαν τα δάκτυλα. Άλλοι συγγραφείς αναφέρουν και άλλα είδη αλτήρων, όπως τους "ελλειψοειδείς". Φαίνεται, επίσης, ότι οι αλτήρες είχαν και έναν επιπλέον σκοπό: την εκγύμναση των διαφόρων μερών του σώματος, όπως γίνεται σήμερα με τη χρήση των βαριδίων. Κατά το Γαληνό (βλ. *Οριβάσιος* 6.14, 6.34) η χρήση βαρών ή "αλτηροβολία" ήταν μια από τις πλέον ενδεδειγμένες και συνηθισμένες ασκήσεις των αθλητών.

Χαρακτηριστική για το άθλημα ήταν η παρουσία μουσικής. Ο άλτης στην προσπάθειά του συνοδευόταν πάντοτε από τη μουσική αυλού, ώστε οι κινήσεις του να είναι περισσότερο ρυθμικές και θεαματικές. Για την πραγματοποίηση του άλματος ήταν απαραίτητα, εκτός από τους αλτήρες και τη συνοδεία μουσικής, το "σκάμμα" ή τα "εσκαμμένα", ο "βατήρ" και οι "κανόνες".

Απεικονίσεις αγγείων δείχνουν ότι το άλμα ήταν μετά φορές, δηλαδή οί αθλητές έτρεχαν μια ορισμένη απόσταση πριν πραγματοποιήσουν το άλμα. Δεν είναι βέβαιο αν το άλμα ήταν ένα, δύο, τρία ή και περισσότερα ακόμη. Οι περισσότεροι συγγραφείς, ωστόσο, πιστεύουν ότι το άλμα του αρχαίου πεντάθλου πιθανότατα ήταν τριπλούν.

Το πένταθλο

Το πένταθλο περιελάμβανε πέντε αγωνίσματα: άλμα, δίσκο, ακόντιο, δρόμο (στάδιο) και πάλη. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι το πένταθλο δεν προήγαγε μόνο το αθλητικό ιδεώδες, αλλά και τη σωματική ωραιότητα των αθλητών. Ο φιλόσοφος Αριστοτέλης (*Ρητορ.* 1361β) πίστευε ότι οι πενταθλητές, λόγω της μορφής της γύμνασής τους, ήταν οι πιο ωραίοι αθλητές και ο Γαληνός (3.2) ότι το πένταθλο ήταν η τελειότερη άσκηση. Τρία από τα πέντε αγωνίσματα του πεντάθλου, το άλμα, ο δίσκος και το ακόντιο ανήκαν αποκλειστικά σ' αυτό, ενώ τα δύο άλλα, δηλαδή ο δρόμος και η πάλη, ήταν και ανεξάρτητα αθλήματα στο πρόγραμμα των αγώνων. Η πιθανή σειρά τέλεσης των αγωνισμάτων του πεντάθλου ήταν: άλμα, δίσκος, ακόντιο, δρόμος και πάλη. Νικητής (πένταθλος) ήταν αυτός που νικούσε σε τρία από τα πέντε αγωνίσματα.

Η γυμνότητα των αθλητών

Η γυμνότητα των αθλητών, χαρακτηριστικό γνώρισμα του αρχαίου ελληνικού αθλητισμού, έφθασε στο αποκορύφωμά της κατά τη διάρκεια των κλασικών χρόνων. Ήταν αδύνατο να διανοηθεί κανείς την εποχή εκείνη αγώνες χωρίς τη γυμνότητα των αθλητών που συμμετείχαν. Άλλωστε η λέξη γυμνάσιον (γυμναστήριο) σήμαινε το χώρο όπου οι αθλητές ασκούσαν γυμνοί. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι η γυμνότητα τους διέκρινε από τους βαρβάρους οι οποίοι αγωνίζονταν φορώντας ενδύματα. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι όλοι οι λαοί της Ανατολίας, όπως και οι Ρωμαίοι αργότερα, πίστευαν ότι η γυμνότητα ήταν αρχή κακών.

Οι αρχαίοι Έλληνες αγάπησαν πολύ το θεσμό της γυμνότητας των αθλητών, διότι πίστευαν ότι εκτός από τα θετικά, από άποψη υγείας, αποτελέσματα,

που είχαν από την έκθεση του σώματος στον ήλιο και τον αέρα, επίσης δεν μπορούσαν να αποκρύψουν τυχόν ατέλειες του σώματός τους. Έτσι, ο κάθε αθλητής, ανεξάρτητα από το αγώνισμά του, προσπαθούσε να γυμνάζει συνολικά το σώμα του για να αποφύγει τα δυσάρεστα αποτελέσματα που προέρχονται από την μονομερή και ασύμμετρη άσκηση. Όσο θαύμαζαν οι αρχαίοι Έλληνες το ωραίο και γυμνασμένο σώμα, τόσο περιφρονούσαν το αγύμναστο και το ασύμμετρο. Και η γυμνότητα των αθλητών δεν άφηνε περιθώρια παραμέλησής του. Αυτός που θα ξέφευγε από τον κανόνα της συμμετρίας και του ωραίου, στην προσπάθειά του να αποκτήσει μεγαλύτερη επιδεξιότητα στο αγώνισμά του, έπρεπε να είναι έτοιμος να υποστεί τη δυσμενή κριτική των θεατών και των συναθλητών του, ενδεχομένως και την απαθανάτιση των σωματικών του ελαττωμάτων από σατυρικούς ποιητές και καλλιτέχνες.

Λαξεύοντας οι αρχαίοι καλλιτέχνες μορφές γυμνών αθλητών αποτύπωσαν στο χρόνο την ομορφιά, τη δύναμη και την ενεργητικότητα του Έλληνα αθλητή και έδωσαν την εικόνα της ζωής στα γυμναστήρια.

Βραβεία, τιμές, ποινές

Ο αρχαίος Έλληνας αθλητής αγωνιζόταν για ένα στεφάνι. Στην Ολυμπία το στεφάνι αυτό, ο “κότινος”, ήταν ένα απλό στεφάνι αγριελιάς. Ωστόσο, αν και στους Πανελλήνιους αγώνες δεν προβλεπόταν καμία υλική αμοιβή ο νικητής ανταμείβεται με πανελλήνια δόξα και ισόβιες τιμές. Ενώ οι Ελλανοδίκες στεφάνωναν το νικητή, οι θεατές τον έραιναν με λουλούδια και φύλλα. Οι φίλοι και οι συγγενείς του του αφιέρωναν τραγούδια κι έψελναν τον Ολυμπιακό ύμνο. Οι τιμές προς το νικητή, όταν αυτός επέστρεφε από τους μεγάλους αγώνες στην ιδιαίτερη πατρίδα του, ήταν επίσης λαμπρές. Οι συμπολίτες του κατεδάφιζαν ένα τμήμα από τα τείχη για να περάσει, δείχνοντας ότι δεν χρειάζονται οι πόλεις τα τείχη, όταν έχουν τέτοια παλικάρια για να τις προστατεύουν. Σε πολλές πόλεις ο νικητής είχε το προνόμιο να γευματίζει με δαπάνες της πολιτείας στο Πρυτανείο, σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις για όλη του τη ζωή, και να παρακολουθεί τους αγώνες από την πρώτη θέση.

Πολλούς από τους νικητές τούς θεωρούσαν ήρωες και τους λάτρευαν μετά το θάνατό τους.

Το αγωνιστικό πνεύμα, τη σωματική ομορφιά και τη ρώμη των νικητών ύμνησαν με επίνικους ύμνους και απαράμιλλες ωδές σπουδαίοι ποιητές, όπως ο Σιμωνίδης, ο Βακχυλίδης και ο Πίνδαρος. Σε πολλές, μάλιστα, περιπτώσεις η ιδιαίτερη πατρίδα των νικητών τούς προσέφερε χρηματικά βραβεία. Οι συμπολίτες τους θα τοποθετήσουν, επίσης, ανδριάντα του νικητή στην κεντρική αγορά της πόλης ή στον ιερό χώρο της Ολυμπίας, αιώνιο σύμβολο της νίκης. Σε αναμνηστικές πλάκες από μάρμαρο ή πέτρα χαράσσουν το όνομα και τα κατορθώματά του αθλητή και πολλές φορές το είδος του αθλήματος και 2ην επίδοσή του.

Εκεχειρία

Λίγο καιρό πριν αρχίσουν οι Ολυμπιακοί, τρεις σπονδοφόροι, οι οποίοι φορούσαν στεφάνι ελιάς, έφευγαν από την Ήλιδα για να αναγγείλουν στις ελληνικές πόλεις την εκεχειρία η οποία αρχικά διαρκούσε ένα μήνα και αργότερα (από τον 5ο π.Χ. αιώνα και μετά) τρεις μήνες, υπολογίζοντάς την από την ημέρα αναχώρησης των σπονδοφόρων. Κατά τη διάρκεια της ιερής εκεχειρίας αθλητές και θεατές ταξίδευαν ανενόχλητοι για την Ολυμπία. Σταματούσαν επίσης όλες οι εχθροπραξίες στην περιοχή της Ήλιδας, και απαγορευόταν η είσοδος ενόπλων. Παράβαση της εκεχειρίας θεωρούνταν ασέβεια προς τον ίδιο το Δία. Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, οι αρχαίοι Έλληνες τηρούσαν την εκεχειρία με τον πρέποντα σεβασμό, τόσο γιατί ήταν ιερή όσο και γιατί οί Έλληνες απέδιδαν πολύ μεγάλη σπουδαιότητα στις αθλητικές τους γιορτές. Η σημασία της ολυμπιακής εκεχειρίας φαίνεται και από το γεγονός ότι ο βασιλιάς της Μακεδονίας Φίλιππος Β΄, πατέρας του Μ. Αλεξάνδρου, ζήτησε συγγνώμη και πλήρωσε το ενδεδειγμένο πρόστιμο, όταν ένας μισθοφόρος του εμπόδισε τον Αθηναίο Φρύνωνα να μεταβεί στην Ολυμπία για να παρακολουθήσει τη γιορτή.

Αιδώς - καλοκαγαθία

Μια νίκη στους μεγάλους αγώνες και ιδιαίτερα στους Ολυμπιακούς, ήταν η μεγαλύτερη δόξα που μπορούσε να αποκτήσει ο νέος στην αρχαία Ελλάδα. Η νίκη αυτή βέβαια έπρεπε απαραίτητα να συνδυάζεται με ωραίους τρόπους και ευγένεια χαρακτήρα. Τους αθλητές έπρεπε να τους χαρακτηρίζει “αιδώς” (ευγένεια - σεβασμός - μετριοφροσύνη - τιμιότητα). Χωρίς την αιδώ ο αθλητής έχανε την εύνοια των θεών, οι οποίοι δεν θα αργούσαν να τιμωρήσουν όποιον ξεπερνούσε τα όρια που όριζαν οι θεοί για τους ανθρώπους.

Η αιδώς ήταν αντίθετη της “ύβρεως”, την οποία τιμωρούσε η Νέμεση. Ήταν αυτή που έκανε τον αθλητή αγαπητό όχι μόνο στους θεούς αλλά και στους ανθρώπους και εμπόδιζε το νέο να κάνει κακή χρήση της δύναμής του ή να επιδιώξει τη νίκη με αθέμιτα μέσα. Η αιδώς υπενθύμιζε στον αθλητή να σέβεται τον αντίπαλό του, διότι χωρίς αυτόν δεν θα υπήρχε αγώνας και τον προέτρεπε να δεχθεί τις αποφάσεις των κριτών και των επισήμων των αγώνων χωρίς διαμαρτυρία. Η λέξη αιδώς φλόγιζε τα στήθη των αθλητών με ασυνήθιστη δύναμη, στους χρόνους της χρυσής εποχής του αρχαίου ελληνικού αθλητισμού. Ήταν τόσο σπουδαία η λέξη αυτή και ενέπνεε τόσο πολύ τους αθλητές, ώστε στη Σπάρτη την Αιδώ τη θεωρούσαν και την λάτρευαν σαν θεά σύμφωνα με τον Ξενοφώντα (Συμπ. 8.36).

Στην αρχαία Αθήνα, η αθλητική αγωγή απέβλεπε στην αρμονική ανάπτυξη σώματος και πνεύματος με τη μουσική και γυμναστική. Η αγωγή εκείνη, πίστευε ο Αριστοφάνης (Νεφ. 960-972), δημιούργησε τους νέους με το υγιές στήθος, το ωραίο χρώμα, τους μεγάλους ώμους και τη μικρή γλώσσα. Η δημιουργία νέων ωραίων, δυνατών, έξυπνων και ευγενικών ήταν το ιδανικό της αθηναϊκής πολιτείας. Η δημιουργία του “καλού κ’ αγαθού” που όχι μόνο επεδίωξε αλλά και πέτυχε η κλασική αρχαιότητα.

Η σπουδαιότητα των Ολυμπιακών αγώνων για τους βασιλείς, τυράννους και πολιτικούς της αρχαίας Ελλάδας

Είναι γεγονός ότι πολλοί από τους τυράννους, βασιλείς και πολιτικούς της

αρχαίας Ελλάδας συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς αγώνες ή έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο Μύρων από τη Σικυώνα λέγεται ότι νίκησε στις αρματοδρομίες των Ολυμπιακών αγώνων και στα Πύθια. Ο Κλεισθένης επεδίωκε ως σύζυγο της κόρης του Αγαρίστης ολυμπιονίκη ενώ ο τύραννος Πεισίστρατος έδωσε μεγάλη έμφαση στις γιορτές της Αθήνας και ιδιαίτερα στα Παναθήναια, τα οποία ανέδειξε σε μεγάλη γιορτή με πανελλήνιο χαρακτήρα. Ο Κύψελος, τύραννος της Κορίνθου, και ο γιος του Περίανδρος έδειξαν από νωρίς την προτίμησή τους για τους Πανελλήνιους αγώνες με τις πολύτιμες δωρεές τους και τη συμμετοχή τους σ’ αυτούς. Ο τελευταίος μάλιστα νίκησε στις αρματοδρομίες των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο Κύλων ο Αθηναίος, υποψήφιος τύραννος της Αθήνας, κατόρθωσε να νικήσει στο δίαυλο στην Ολυμπία το 640 π.Χ. Ένας άλλος αριστοκράτης της Αθήνας, που κέρδισε στις αρματοδρομίες της Ολυμπίας ήταν ο γιος του Μεγακλή, Αλκμαίων. Ο Αθηναίος πολιτικός Φρύνων νίκησε στο παγκράτιο στους Ολυμπιακούς αγώνες το 636 π.Χ. Ο Κίμων και ο αδελφός του Μιλτιάδης νίκησαν στις αρματοδρομίες της Ολυμπίας. Ο πρώτος μάλιστα, νίκησε στο τέθριππο σε τέσσερις συνεχόμενες Ολυμπιάδες, με τα ίδια άλογα. Όταν πέθανε τάφηκε έξω από την Αθήνα και απέναντι ακριβώς οι Αθηναίοι έθαψαν τα τέσσερα άλογά του, με τα οποία κέρδισε στην Ολυμπία. Το κατόρθωμα αυτό, λέει ο Ηρόδοτος (Ε. 103) συνέβη μία μόνο φορά στο παρελθόν από τον Ευαγόρα της Σπάρτης.

Ο Αλκιβιάδης, μας πληροφορεί ο Θουκυδίδης (ε. 16.2), είχε πάρει μέρος στις αρματοδρομίες της Ολυμπίας με επτά άρματα και κέρδισε την πρώτη, δεύτερη και τέταρτη θέση. Κατά τον Ευριπίδη, ο οποίος έγραψε και την επινίκια ωδή για τον Αλκιβιάδη, και κατά τον Ισοκράτη οι νίκες ήταν η πρώτη, δεύτερη και τρίτη. Ο Δημάρατος, βασιλιάς της Σπάρτης, κέρδισε στις αρματοδρομίες της Ολυμπίας. Ο βασιλιάς της Μακεδονίας Αλέξανδρος Α΄, πρόγονος του Μ. Αλεξάνδρου, πήρε μέρος στους Ολυμπιακούς αγώνες και διακρίθηκε για την ταχύτητά του. Αργότερα, ένας άλλος βασιλιάς της Μακεδονίας, ο Αρχέλαος, νίκησε στις αρματοδρομίες της Ολυμπίας και ίδρυσε στο Δίον μια καινούρια Ολυμπιακή γιορτή, διάρκειας 9 ημερών, προς τιμήν του Δία και των Μουσών.

Η ανάδειξη της Μακεδονίας σε πανελλήνια δύναμη, που ένωσε για πρώτη φορά την Ελλάδα, εγκαινίασε, σύμφωνα με τους ιστορικούς, μια νέα περίοδο

μεγαλείου. Οι Μακεδόνες βασιλείς έδωσαν μεγάλη ώθηση στους αγώνες και επεδίωξαν με κάθε τρόπο την προαγωγή και καλλιέργειά τους. Ο Φίλιππος, πατέρας του Μ. Αλεξάνδρου, πήρε μέρος στα ιπποδρομικά αγωνίσματα της Ολυμπίας και νίκησε. Μία από τις τρεις νίκες του συνέβη την ημέρα που γεννήθηκε ο Μ. Αλέξανδρος. Ο Φίλιππος έκτισε στην Ολυμπία το Φιλίππειο, το πιο λαμπρό κτίσμα της εποχής εκείνης. Επίσης, για να διαιωνίσει τη δόξα του, έκοψε και κυκλοφόρησε αργυρά και χρυσά νομίσματα τα οποία απεικόνιζαν αθλητικές παραστάσεις. Ειδικά, τα χρυσά νομίσματα τα οποία κυκλοφόρησαν το 348 π.Χ. ήταν τα πρώτα που εκδόθηκαν στην Ελλάδα.

Η σύντομη εμφάνιση του Μ. Αλεξάνδρου στη σκηνή της ιστορίας άλλαξε τη μορφή του κόσμου για πολλούς αιώνες. Ο μεγάλος εκείνος εκπολιτιστής μετέδωσε τον ελληνικό πολιτισμό σε όλη σχεδόν την Ασία και την Αίγυπτο, ιδρύοντας πολλές πόλεις, οι οποίες έφεραν όλα τα ελληνικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, όπως γυμναστήρια, θέατρα και ναούς προς τιμήν των Ολυμπίων θεών. Η μεγάλη αγάπη του Μ. Αλεξάνδρου για τους Ολυμπιακούς αγώνες είναι γνωστή, όπως και ο σεβασμός του προς τους νικητές. Όταν κάποτε ο Θηβαίος Διονυσόδωρος, νικητής στους Ολυμπιακούς αγώνες, αιχμαλωτίσθηκε από τον Παρμενίωνα, στρατηγό του Μ. Αλεξάνδρου, γιατί βοήθησε το βασιλιά της Περσίας Δαρείο στα σχέδιά του, πριν από τη μάχη στην Ισσό, ο τελευταίος αμέσως τον ελευθέρωσε, ενώ τους άλλους αιχμαλώτους τούς έστειλε δέσμιους στην Ελλάδα. Ο Αρριανός αναφέρει, μάλιστα, ότι ο Μ. Αλέξανδρος λίγο πριν την αναχώρησή του για την Ασία γιόρτασε τους Ολυμπιακούς αγώνες της Μακεδονίας προς τιμήν των Μουσών στην Πέλλα. Όσον αφορά την Ολυμπία και τους αγώνες της είχε πολλές φορές δείξει έμπρακτα την αγάπη του και τη μεγάλη του εκτίμηση. Θεωρούσε την Ολυμπία πνευματική πρωτεύουσα της Ελλάδας. Μάλιστα την επέλεξε για να ανακοινώσει στις ελληνικές πόλεις την απόφασή του να επιστραφούν οι πολιτικοί εξόριστοι. Σύμφωνα με το Διόδωρο (17.109.1), η απόφαση αυτή έγινε δεκτή με μεγάλο ενθουσιασμό από τα πλήθη, αφού την εποχή εκείνη οι Έλληνες πολιτικοί εξόριστοι υπερέβαιναν τις είκοσι χιλιάδες. Τον ίδιο χρόνο, όταν οι ελληνικές πόλεις έστειλαν αντιπροσώπους στον Αλέξανδρο στη Βαβυλώνα, αυτός δέχθηκε πρώτους τους Ηλείους, διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων. Οι νέες πολιτείες, που ίδρυσε, άρχισαν να στέλνουν αθλητές στις πανελλήνιες γιορτές και ιδιαίτερα στους Ολυμπιακούς, όπου αγωνίζονταν με

μεγάλη επιτυχία. Παράλληλα οι πόλεις αυτές ίδρυσαν δικές τους αθλητικές γιορτές, οι οποίες έφεραν τα ονόματα των πανελληνίων αγώνων.

Οι στρατηγοί του Μ. Αλεξάνδρου συνέχισαν το έργο του, μερικοί μάλιστα συμμετείχαν σε πανελλήνιους αγώνες όπου και διακρίθηκαν. Ο Πτολεμαίος, ο γιος του Λάγου, κέρδισε μια νίκη στις ιπποδρομίες. Το παράδειγμα του Πτολεμαίου συνέχισε ο διάδοχός του Πτολεμαίος ο Φιλάделφος ο οποίος νίκησε στις αρματοδρομίες των Ολυμπιακών αγώνων.

Η θρησκεία και οι αγώνες

Οι Ολυμπιακοί αγώνες ήταν στενά συνδεδεμένοι με θρησκευτικές τελετές και με τη λατρεία του Δία. Εντούτοις δεν είχαν τελετουργικό χαρακτήρα. Αποτελούσαν αυθύπαρκτη οντότητα και απέβλεπαν στην επίδειξη των σωματικών αρετών, τον αθλητικό συναγωνισμό, την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των νέων και την προαγωγή φιλικών σχέσεων μεταξύ των ελληνικών πόλεων. Βέβαια δεν μπορεί να παραγνωρίσει κανείς το γεγονός ότι τελούνταν κάτω από την προστασία των θεών και έτσι κέρδιζαν το σεβασμό όλων των Ελλήνων. Στην ιερότητά τους όφειλαν οι αγώνες και, ιδιαίτερα, οι Ολυμπιακοί τη μακροζωία τους και τη γνησιότητά τους. Ήταν κοινή η πίστη ότι κάθε αθέμιτο μέσο εκ μέρους των αθλητών, κάθε παράβαση του όρκου τους θα στρεφόταν εναντίον του θεού, του οποίου φοβόταν την οργή και την εκδίκηση. Στην Ολυμπία οι αγώνες παρέμειναν μέχρι το τέλος όπως τους ήθελε ο Δίας και όπως επέβαλε η ιερότητα της τοποθεσίας.

Στη θρησκεία όφειλαν οι Ολυμπιακοί αγώνες και το τέλος τους, ισχυρίζονται πολλοί ερευνητές. Ο Χριστιανισμός, όταν έγινε επίσημη θρησκεία του κράτους, τους είδε σαν απομεινάρια της ειδωλολατρίας και αξίωσε την κατάργησή τους. Η καινούρια θρησκεία επέμενε πολύ στην αξίωσή της αυτή και οι αγώνες χάθηκαν μαζί με τους Ολύμπιους θεούς. Χωρίς τη σύνδεσή τους με τη θρησκεία ίσως να μην άντεχαν τόσο στο χρόνο, ίσως να μη στέκονταν τόσο ψηλά στη συνείδηση των ανθρώπων, αλλά ίσως και να μην πέθαιναν στα χέρια του χριστιανισμού.

Οι Αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες και η συμβολή τους στη διαμόρφωση της Ελληνικής Παιδείας

Παράλληλη συμβολή των Αγώνων στην ανάπτυξη των Γραμμάτων και των Τεχνών

Ν. Γιαλούρης

Αρχαιολόγος, Επίτιμος Γενικός Επιθεωρητής Αρχαιοτήτων Ελλάδας

Όταν, κατά την αυγή της ελληνικής ιστορίας, η Ελλάδα δοκιμαζόταν σκληρά από εμφύλιους πολέμους και επιδημίες, όπως πληροφορεί ο Πausanias (V6, 41), ο “Ίφιτος (βασιλιάς των Ηλείων) σκέφθηκε να συμβουλευθεί το δελφικό θεό για τον τρόπο απαλλαγής από τις συμφορές. Και λένε (συνεχίζει ο Pausanias) πως η Πυθία πρόσταξε τον Ίφιτο και τους Ηλείους να ανακαινίσουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες...”

Η είδηση αυτή του Pausanias είναι πολλαπλά σημαντική. Πρώτα, γιατί ο Ίφιτος καταφεύγει στην Πυθία για λογαριασμό όχι μόνο των Ηλείων, που κυβερνούσε, αλλά και όλων των Ελλήνων και, δεύτερον, γιατί η απάντηση του χρησμού αναγνωρίζει τον ιδιαίτερο πανελλήνιο χαρακτήρα της Ήλιδας, καθώς και του Ιερού της Ολυμπίας.

“Γείτονα του Διός” ονόμαζαν οι αρχαίοι την Ήλιδα, το δε ιερό της Ολυμπίας, που αυτή κηδεμόνευε, εθεωρείτο το αρχαιότερο θρησκευτικό κέντρο και τόσο σεβαστό ώστε να τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να επιλαμβάνονται των προβλημάτων που συγκλόνιζαν το πανελλήνιο.

Μάλιστα, στην παραπάνω πληροφορία του Pausanias, αξιοπρόσεκτο είναι ότι η Πυθία για το μόνοιασμα των Ελλήνων, καθώς και για την απομάκρυνση του λοιμού συνιστά ως ελιξίριο όχι άλλο τι, αλλά απλώς τη διοργάνωση ή, ακριβέστερα, την αναδιοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων: μια σύσταση

που αποτελεί καρπό βαθιάς σοφίας και γνώσης, ήδη στα πρώιμα αυτά χρόνια, για το πόσο ευεργετική επίδραση μπορεί να ασκήσει η ειρηνική άθληση και ο ευγενικός αγώνας όχι μόνο στη σωματική και ψυχική ευεξία των ανθρώπων, αλλά και στην ευρωστία και των άλλων όντων που τους περιβάλλουν.

Εξάλλου, οι Ήλαιοι άρχοντες, ακολουθώντας άλλο δελφικό χρησμό, όρισαν το βραβείο της νίκης να μην είναι πια πρόβατα ή άλλα, υλικής αξίας, αγαθά (“μήλειος” ή “χρηματίτης” αγών) αλλά ο κότινος, το απλό στεφάνι από κλαδί αγριελιάς (“στεφανίτης” αγών, Στραβ. 8, 3, 30).

Τέλος, η παραγγελία της Πυθίας προς τον Ίφιτο, να ανακαινίσει τους Αγώνες της Ολυμπίας, εμπερικλείει ένα νέο νόημα που αποκτούν τότε οι αθλητικοί αγώνες. Γίνονται τώρα προσίτοι σε όλους τους πολίτες των ελληνικών πόλεων, και όχι, όπως παλιά, μόνο στα αριστοκρατικά γένη των “διογενών” ηρώων.

Μάλιστα, ενώ για τους αρχαιότερους, τους μυκηναίους ήρωες, αγώνας και αριστεία περιορίζονταν στην επιδίωξη της πρωτιάς και της υστεροφημίας – “αιέν αριστεύειν και υπείροχον έμμεναι άλλων” είναι η υποθήκη που δίνει ο Πηλέας στο γιο του τον Αχιλλέα, όταν ο νεαρός ήρωας ξεκινά για τον πόλεμο της Τροίας, (Ιλ.6, 208) – πρωτιάς που συνοδευόταν επιπλέον από πολύτιμα υλικά βραβεία. Αντίθετα, στα μεταμυκηναϊκά τώρα χρόνια, η σπουδαιότητα των αγώνων συνδέεται άμεσα με την ευεργετική επίδραση, που ο άθλος μπορεί να έχει στους ανθρώπους και στο κοινωνικό σύνολο.

Ο κυριότερος εκπρόσωπος του νέου αυτού ιδανικού είναι ο Ηρακλής. Οι άθλοι του είναι κάτι περισσότερο από απλή ανδραγαθία και αριστεία. Ευεργετούν τους ανθρώπους και το κοινωνικό σύνολο συμβάλλοντας στο “μη θυριωδώς ζην” (Ισοκρ. Πανηγ. 6, 28). Ο Ηρακλής, το κατεξοχήν σύμβολο ανδρείας, σθένους και αντοχής, εξοντώνει τα άγρια θηρία και τους θηριόμορφους ανθρώπους, υποτάσσοντας έτσι τις άλογες, χαοτικές δυνάμεις της φύσης στη θέληση των θεών και στους νόμους της κοινωνίας.

Μετά το τέλος των άθλων, που επετέλεσε ο Ηρακλής προς όφελος των ανθρώπων, γίνεται δεκτός στον Όλυμπο, στα δώματα των θεών, ενώ ο Αχιλλέας, ο κατεξοχήν ήρωας της προηγούμενης, της μυκηναϊκής εποχής, έγινε βασιλιάς των σκιών στον Άδη.

Του Ηρακλή πρέπει να επισημάνουμε και μια άλλη προσφορά. Οι άθλοι του δεν εξαντλούνται στα έργα προστασίας του ανθρώπου από τα άγρια θη-

ρία και τους θηριόμορφους ανθρώπους. Ας θυμηθούμε μόνο τον καθαρισμό των στάβλων του Αυγείου. Ο Ηρακλής, μετατοπίζοντας την κοίτη του ποταμού Πηνειού, απομάκρυνε με τη ροή των νερών τους λόφους της ανυπόφορης νοσογόνου κόπρου.

Ανάλογης σπουδαιότητας ήταν και τα αποξηραντικά έργα που ο ίδιος ήρωας πραγματοποίησε στον κάμπο της Αργολίδας (άθλος Λερναίας Ύδρας), εξασφαλίζοντας έτσι ευνοϊκότερες συνθήκες ζωής στις ελώδεις αυτές περιοχές. Αναμφίβολα μπορούμε να πούμε ότι ο Ηρακλής αναδεικνύεται ως ο μυθικός ήρωας και, συνάμα, σύμβολο πανανθρώπινο όχι μόνο ανδρείας και αρετής, αλλά και προστάτης του περιβάλλοντος και του βίου γενικά.

Την κοσμοϊστορικής σημασίας νέα αντίληψη των αγώνων, υιοθέτησε και ο Ίφιτος, βασιλιάς της Ήλιδας στον πρώιμο 8ο αι. π.Χ. Καθιέρωσε μάλιστα τους αγώνες στίβου στο στάδιο της Ολυμπίας, αρχίζοντας από τον αγώνα δρόμου, ενώ κατά τη μυκηναϊκή περίοδο οι αγώνες ήταν προπάντων ιππικοί, και, κατά συνέπεια, προνόμιο των αριστοκρατών.

Είναι ακριβώς η εποχή που τα μεγάλα πανελλήνια κέντρα κάνουν την εμφάνισή τους. Είναι επίσης η εποχή – και όχι ασφαλώς τυχαία – που τότε ακριβώς γεννιέται η πόλη – κράτος με την πτώση της μοναρχίας. Και τότε είναι που οι πολίτες αποκτούν συνείδηση του ρόλου και των ευθυνών τους απέναντι στην πολιτεία.

Συναφής προς τις νέες αυτές κοινωνικές αλλαγές είναι η αρχαία μαρτυρία ότι ο πρώτος Ολυμπιονίκης, το 776 π.χ., ο Ήλειος Κόροιβος, δεν ήταν παρά απλός μάγειρος (Αθην. ΙΧ 382b).

Την ίδια αντίληψη καθρεφτίζουν, και μάλιστα σε βαθμό πιο προχωρημένο, οι αγώνες στίβου που οργανώνονταν λίγο αργότερα στο νησί των Φαιάκων, όπως περιγράφονται από τον ποιητή της *Οδύσσειας*, έργο νεώτερο, κατά μισό τουλάχιστον αιώνα, της *Ιλιάδας*. Τα ονόματα των αθλητών που παίρνουν τότε μέρος στους αγώνες στίβου, προς τιμήν του Οδυσσέα, δεν είναι πια διογενών ηρώων· υποδηλώνουν επαγγέλματα απλών πολιτών, που επιδίδονται σε θαλάσσιες ασχολίες: Ναυτεύς, Πρημνεύς, Αγχίαλος, Ερετμεύς (Κωπηλάτης), Ποντεύς, Πρωρεύς, Αμφίαλος, Ευρύαλος, Ναυβολίδης (*Οδυσ.* Θ 112 κ.ε. και η 62).

Εξάλλου, πολυσήμαντο είναι το επεισόδιο στο ίδιο έπος, την *Οδύσσεια* (Θ

133), το οποίο σηματοδοτεί τη νέα εποχή στον τομέα της άθλησης των Ελλήνων. Είναι η στιγμή που ο Οδυσσέας, άγνωστος ακόμα ξένος, καλείται να αναμετρηθεί με τους Φαίακες αθλητές στους αγώνες στίβου που είχαν οργανωθεί προς τιμήν του. Ο βασιλιάς της Ιθάκης αρνείται ευγενικά και, τότε, ένας από τους Φαίακες, ο Ευρύαλος, τον αποδοκιμάζει με σκληρά λόγια: “δεν έχεις ιδέα, ξένε, από αγώνες”, του λέει, “ο νους σου είναι μόνο να τριγυρνάς από λιμάνι σε λιμάνι για εμπορικά οφέλη· και όχι, αθλητής δεν είσαι”. Βαθιά πληγωμένος τότε ο Οδυσσέας πετιέται πάνω και ντυμένος, όπως ήταν, αρπάζει ένα δίσκο, το μεγαλύτερο και βαρύτερο από όσους είχαν ως τότε ρίξει οι Φαίακες, ξεπερνώντας κατά πολύ όλων αυτών τις επιδόσεις.

Απέδειξε έτσι ότι όχι μόνο ήταν αθλητής αλλά και πολύ καλύτερός τους. Αναμφίβολα, λοιπόν, τότε αποκρυσταλλώνεται οριστικά το ιδανικό της άθλησης και το πρότυπο του αθλητή.

Έκτοτε, το ιδανικό αυτό του αθλητή θα ριζώσει και θα μεστώσει σ’ όλες τις πόλεις – κράτη· θα το αναγάγουν όλες ομόφωνα σε υπόδειγμα αγωγής των νέων, αλλά και διαγωγής των ώριμων ανδρών.

Στο τέλος του 7ου π.Χ. αι. έχει πια αποκρυσταλλωθεί το ιδανικό της άθλησης. Οι Έλληνες, ακολουθώντας τις οδηγίες του Πύθιου Απόλλωνα, ασκούνται στα Γυμνάσια της πόλης τους και στα Στάδια των πανελληνίων θρησκευτικών κέντρων. Στα κέντρα αυτά, καθώς και σε κάθε ελληνική πόλη έχει πια οριστικά διαμορφωθεί ο ενιαίος πανελλήνιος χαρακτήρας και οι στόχοι του προγράμματος των Αγώνων, που ήταν θεμέλιο της παιδείας όλων των Ελλήνων.

Η άθληση, κατά συνέπεια, δεν αφορούσε μόνο στους προικισμένους από τη φύση με ιδιαίτερες ικανότητες αθλητές, ούτε στους κοινωνικά επίλεκτους, αλλά καταρχάς, τουλάχιστον, όλους αδιάκριτα, από την παιδική και την εφηβική ως την ώριμη ηλικία, όλους δηλαδή, τους πολίτες καθώς και τους μελλοντικούς πολίτες κάθε πόλης.

Οι πλούσιοι είχαν βέβαια μεγαλύτερη άνεση να μετέχουν στους Αγώνες και μάλιστα στους ιππικούς. Αλλά και η συμμετοχή των πτωχότερων καθώς και το ταξίδι τους ως εκεί με τα πόδια, με το κάρο ή το άλογο και το πλοίο, δεν ήταν ανυπέρβλητα.

Αναφέρω ενδεικτικά τρεις αθλητές Ολυμπιονίκες: το Γλαύκο από την Κά-

ρυστο της Εύβοιας, διάσημο πυγμάχο νικητή στην 65η Ολυμπιάδα (520 π.Χ.), που ήταν γεωργός. Τον Πολυμήστορα από την Μίλητο, νικητή στον αγώνα σταδίου στην 46η Ολυμπιάδα (596 π.Χ.), που ήταν γιδοβοσκός. Τον Αμησίνα από τη Βάρκη της βόρειας Αφρικής, νικητή στην πάλη στην 80η Ολυμπιάδα (460 π.Χ.), που ήταν βουκόλος. Άλλωστε, τους πιο ταλαντούχους αθλητές από τις πτωχότερες τάξεις ενίσχυε οικονομικά η πόλη ή και εύποροι πολίτες για να λάβουν μέρος στους Αγώνες.

Είναι φανερό ότι το σύνθημα “άθληση για όλους”, που έχει γίνει στις μέρες μας στόχος των ανεπτυγμένων χωρών – μελών της Δ.Ο.Ε., το είχαν καθιερώσει οι αρχαίες ελληνικές πόλεις από τις πρώτες κιόλας Ολυμπιάδες, δηλαδή 3.000 περίπου χρόνια πριν από την εποχή μας. Τότε υπήρχαν φίλαθλοι με τη σημερινή έννοια του όρου. Γιατί όλοι ήταν αθλητές και όχι μόνο οι Ολυμπιονίκες, οι Πυθιονίκες κλπ.

Στην εποχή μας, δυστυχώς, οι κάθε ηλικίας άνθρωποι, άνδρες και γυναίκες, διακρίνονται λίγο πολύ σε πρωταθλητές (champions) και σε φιλάθλους. Οι φίλαθλοι μάλιστα, κατά τραγικά μεγάλο ποσοστό, είναι ξένοι προς τη γυμναστική και την άθληση· είναι μονάχα οπαδοί, ενίοτε φανατικοί θαυμαστές αθλητικών ομάδων ποδοσφαίρου ή καλαθοσφαίρας ή μεμονωμένων πρωταθλητών, και εξαντλούν στο πάθος τους, αυτό και μόνο, τη σχέση τους με την άθληση.

Η παιδεία στηριζόταν στην αρχή ότι ο άνθρωπος είναι μία ενότητα που συγκροτείται από αλληλένδετες λειτουργίες, σωματικές όσο και ψυχικές και πνευματικές. Για το λόγο αυτό η αγωγή απέβλεπε στην ανάπτυξη όχι μιας μεμονωμένης ικανότητας του ανθρώπου, που θα τον αναδείκνυε, πιθανόν, πρωταθλητή, ανίκανο όμως για κάθε άλλη επίδοση. Γι’ αυτό ακριβώς οι Έλληνες θεωρούσαν το πένταθλο ως το ιδανικότερο άθλημα στίβου, γιατί χάρη σ’ αυτό αναπτύσσονται αρμονικά όλα τα μέλη του ανθρώπινου σώματος, και, κατά συνέπεια, και όλες οι σωματικές του ικανότητες.

Την ισόρροπη αυτή άσκηση του σώματος που εξασφάλιζε το πένταθλο, επεξέτειναν οι Έλληνες και στο χώρο του πνεύματος. Ονόμαζαν μάλιστα τιμητικά πένταθλο τον Δημόκριτο, τον πατέρα της ατομικής φιλοσοφίας, επειδή αυτός επιδιόταν ταυτόχρονα στις πέντε βασικές επιστήμες: Φυσική, Ηθική, Μαθηματικά, Εγκυκλίους Λόγους και Τέχνες.

Ταυτόχρονα όμως, από την παιδική του ηλικία, ο Έλληνας διδασκόταν για

το περιορισμένο των δυνατοτήτων του ανθρώπου και την ανάγκη διατήρησης του μέτρου σε όλα τα έργα που αναλαμβάνει. Η έπαρση και η αλαζονεία (η “ύβρις”), δηλαδή η απώλεια του μέτρου είναι, όπως πίστευαν οι Έλληνες, το πιο βαρύ αμάρτημα στο οποίο, όταν υποπέσει ο άνθρωπος, τιμωρείται αδυσώπητα.

Η ιδέα αυτή της “ύβρης” ήταν βαθιά ριζωμένη στη σκέψη των Ελλήνων και μάλιστα ιδιαίτερα επίμονα στα αρχαϊκά και κλασσικά χρόνια. Αυτό βεβαιώνει και το γεγονός ότι από τα θέματα που εικονίζονται στα έργα τέχνης των χρόνων αυτών της ακμής των αγώνων (στη γλυπτική, ζωγραφική, αλλά και στα έργα μικροτεχνίας), τα περισσότερα είναι εμπνευσμένα από τους μύθους που αφορούν στους τιμωρημένους για την “ύβρη” τους ήρωες, (τον Τάνταλο, τον Ακταίωνα, τον Ιξίωνα, τη Νιόβη κ.ά.) για παραδειγματισμό. Η έντονη παρουσία της σκέψης αυτής στους Έλληνες του 5ου π.Χ. αιώνα διατρανώνεται μέσα στο ίδιο το Ιερό της Ολυμπίας, που είχε τάξει ως κύρια αποστολή του την καλλιέργεια της σεμνής άθλησης. Εκφράζεται με την ιαχή και το λόγο των χιλιάδων θεατών στο στάδιο της Ολυμπίας, όταν οι δύο Ρόδιοι αδελφοί, Ολυμπιονίκες Διαγορίδες, μεταφέρουν στους ώμους τους μέσα στο στίβο του σταδίου το γέρο πατέρα τους Διαγόρα, επίσης Ολυμπιονίκη, στεφανωμένο τώρα με τα δύο στεφάνια της νίκης των γιων του: “κάτθανε ω Διαγόρα ουκ εις Όλυμπον αναβήση”. Να, τα όρια του ανθρώπινου μέτρου που δεν επιτρέπεται να υπερβεί ο θνητός.

Η άσκηση και η συγγυμνασία των νέων για την καλλιέργεια του ιδανικού της άθλησης γίνονταν αρχικά σε κατάλληλα διαμορφωμένους υπαίθριους χώρους κάθε πόλης, καθώς και των πανελληνίων Ιερών, κοντά σε ποτάμια ή πηγές, όπου αργότερα θα κτισθούν οι ειδικές οικοδομές, τα Γυμνάσια και οι Παλαίστρες. Την καθιέρωση των τελευταίων αυτών στις αρχές του 6ου αιώνα π.Χ., αν όχι πιο πριν, βεβαιώνουν οι αρχαίες γραπτές μαρτυρίες. Έκτοτε η ανέργεση Γυμνασίων και Παλαιστρών είναι τόσο πλατιά γενικευμένη σ’ ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο, ώστε η ύπαρξή τους να αποτελεί αυτονόητη προϋπόθεση σε κάθε πόλη. Μαζί με τους ναούς, την Αγορά και το θέατρο, ήταν και τα αθλητικά αυτά κτίσματα στοιχεία απαραίτητα στην σύνθεση της εικόνας κάθε αρχαίας ελληνικής πόλης.

Χάρη στο συντονισμένο και ομοιογενές έργο της παιδείας σε όλες τις αρ-

χαίες ελληνικές πόλεις, καθώς και σε όλα τα πανελλήνια θρησκευτικά αγωνιστικά κέντρα, επιτεύχθηκε ο ενιαίος πανελλήνιος χαρακτήρας της ελληνικής παιδείας. Η πιο εύγλωττη διαβεβαίωση για την πλατιά συμμετοχή όλων των πολιτών κάθε ελληνικής πόλης στην αθλητική άσκηση, είναι η παρατήρηση κάποιων σοφών του καιρού μας για τη μάχη στον Μαραθώνα: ότι σ' αυτόν νίκησαν δέκα χιλιάδες αθλητές, δηλαδή δέκα χιλιάδες πολίτες, η πανστρατιά των Αθηναίων, και όχι μόνο οι γόννοι κάποιων αριστοκρατικών οικογενειών.

Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για τους δύο χιλιάδες Σπαρτιάτες που διάνυσαν με τα πόδια, πάνοπλοι και με όλα τα λοιπά απαραίτητα εφόδια της εκστρατείας, την απόσταση από τη Σπάρτη στην Αθήνα, δηλαδή 260 χιλιόμετρα περίπου μέσα σε τρεις μέρες, για να προλάβουν να βοηθήσουν τους Αθηναίους στη μάχη του Μαραθώνα, όπως πληροφορεί ο Ηρόδοτος (VI 120). Άθλος ισάξιος εκείνων των Μαραθωνομάχων.

Η αγωγή των νέων μέσω της άθλησης δεν απέβλεπε στην εκμετάλλευση των σωματικών και άλλων ικανοτήτων τους για ατομικά ωφέλη, αλλά για να μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν σωστά, δηλαδή για το καλό του συνόλου της πόλης: “οὐκ εἰς ποιήσιν των προσόντων, ἀλλὰ εἰς χρήσιν αὐτῶν την προσήκουσαν” (Λουκ. Πώς δει ιστ. Συγγρ. 35,3).

Και ο σοφός δάσκαλος του Πλάτωνα, ο Σωκράτης, ετόνιζε ότι διδάχθηκε γράμματα και κιθάρα “οὐκ ἐπὶ τέχνη, ὡς δημιουργός ἐσόμενος ἀλλὰ ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς τον ιδιώτην και τον ελεύθερον πρέπει” (Πλατ. Πρωτ. 3), δηλαδή “όχι για να κάνει επαγγελματική χρήση των γνώσεών του, αλλά για να μορφωθεί, όπως αρμόζει σε κάθε ελεύθερο πολίτη”.

Μάλιστα ο Πλάτων αποδοκίμαζε την εντατική, μονόπλευρη και αποκλειστική προπόνηση του σώματος· την εξαρχαίριζε “υπνώδη και σφαλεράν προς υγιάν” (Πολιτ. Γ 13). Με άλλα λόγια ο Πλάτων θεωρούσε ότι οι αθλητές που ασκούνται υπέρμετρα λόγω των αγώνων περιπίπτουν σε κατάσταση υπνηλίας για όλη τους τη ζωή, προσθέτοντας: “δεν βλέπετε ότι αν ξεφύγουν έστω και ελάχιστα από την ειδική δίαιτά τους οι αθλητές αυτοί αρρωσταίνουν σοβαρά;” (Πολιτ. Γ 13). Εξάλλου, ο ίδιος αυτός σοφός διακήρυξε ότι η παιδεία πρέπει να ανυψώνει το πνεύμα και την ψυχή, ώστε ο άνθρωπος να μην “καπηλεύει” δηλαδή, να μην καπηλεύεται τις επιδόσεις του (Πολιτ. 7 8).

Ο μαθητής του Πλάτωνα, ο Αριστοτέλης, επίσης θεωρούσε ότι η μάθηση

που αποβλέπει σε κάποιο χρησιμοθηρικό αποκλειστικά αποτέλεσμα δεν είναι ίδιο των ελεύθερων ανδρών (“το δε ζητεῖν παντού το χρήσιμον ήκιστα αρμόζει τοις μεγαλοψύχοις και τοις ελευθέροις” (Πολιτ. 8 5)).

Υποστήριζε επίσης ο Αριστοτέλης ότι η σωματική αγωγή δεν πρέπει να αποβλέπει σε ακρότητες αθλητικές, επειδή αυτές καταστρέφουν τη συμμετρία του σώματος.

Στα “Πολιτικά” του γράφει επίσης ο Αριστοτέλης: “Η σωματική αγωγή είναι η επιστήμη που εξετάζει ποιο είδος προπόνησης ταιριάζει στους περισσότερους και κατά το δυνατόν σε όλους τους άνδρες, επειδή βασικός σκοπός της σωματικής αγωγής είναι να εκπαιδεύσει τους πολλούς και όχι μόνο εκείνους που είναι προικισμένοι από τη φύση τους”.

Όταν λοιπόν κάποιοι άλλοι σοφοί και ποιητές της αρχαιότητας, όπως ο Ξενοφάνης από την Κολοφώνα, ο Ευρυπίδης, ή ο Ισοκράτης κατακρίνουν τους Ολυμπιονίκες αθλητές καθώς και τις πόλεις, οι οποίες προσφέρουν στους πρώτους χρηματικές αμοιβές και τους αποδίδουν υπερβολικές τιμές, αποδοκιμάζουν ουσιαστικά μόνο τον επαγγελματισμό και τη μονόπλευρη άσκηση και όχι τον θεσμό της αθλητικής αγωγής.

Η αυστηρή κριτική των σοφών δεν περιοριζόταν στους αθλητές της ώριμης ηλικίας. Επεκτεινόταν και στην κατηγορία των παιδών. Πολλοί σοφοί καταδίκάζαν απερίφραστα τις επίπονες και επίμονες ασκήσεις, τις οποίες υποχρεώνονταν τα άπλιστα ακόμα παιδιά να υποστούν, προκειμένου να καταγάγουν νίκη στα πανελλήνια αγωνιστικά κέντρα. Εκτός από τον Πλάτωνα (Πολιτ. 403c. 410d), και μάλιστα πολύ πιο εμφαντικά, ο Αριστοτέλης αποδοκίμαζε την πρόωρη επίδοση των παιδιών σε βαριά αθλήματα ως επιζήμια στην ομαλή σωματική τους ανάπτυξη, καθώς και στην ψυχική τους διάπλαση. Σε ενίσχυση αυτής της γνώμης επεσήμαινε ο Αριστοτέλης ότι μόλις δύο ή τρεις αθλητές υπήρξαν Ολυμπιονίκες ως παιδιά, που αναδείχθηκαν σε ώριμη ηλικία και πάλι Ολυμπιονίκες. Αυτό σημαίνει ότι, κατά κανόνα, όσοι ως παιδιά έγιναν Ολυμπιονίκες δεν άντεξαν να συνεχίσουν την πρωταθλητική τους επίδοση και ως άνδρες, γιατί με την πρόωρη υπερπροπόνηση και την άκαιρη υπέρμετρη καταπόνηση του οργανισμού τους, αχρηστεύτηκαν για το υπόλοιπο της ζωής τους. Ο Αριστοτέλης μάλιστα κατέκρινε γενικά την κατα-

χρηστική καταπόνηση των παιδιών στις στρατοκρατικές κοινωνίες, όπως η Σπάρτη, και αμφισβητούσε την υποτιθέμενη συμβολή της στη διάπλαση ανδρείων ανθρώπων (*Πολιτ.* 1338b4 – 1339a10).

Στις αρχές αυτές του αγώνα και του άθλου θεμελιώθηκε η αγωγή των νέων στις πόλεις-κράτη του ελληνικού κόσμου. Στο ίδιο αυτό πνεύμα παρέμειναν προσηλωμένοι οι Έλληνες και ως ώριμοι πολίτες.

Αλλά ποια είναι η σημασία των λέξεων αγών και άθλος, από την οποία παράγεται η λέξη άθληση; Επίσης ποια είναι η σημασία της λέξης παίγνιο που σχετίζεται με το ρήμα παίζω; Το ρήμα παίζω έχει πολλαπλή σημασία· σημαίνει επίδοση στην αθλοπαιδιά, αλλά και στο χορό και στο τραγούδι. Όμοια και το ουσιαστικό που παράγεται από το ίδιο ρήμα, δηλαδή ότι η παιδεία σημαίνει αγωγή, ανατροφή, καλλιέργεια, διάπλαση, πλάσιμο (μόρφωση). Πρέπει να προστεθεί ότι οι έννοιες του παίζω και της παιδείας ή της παιδιάς και του αγώνα είναι συμπυκνωμένες στη λέξη άθλος, που αντιπροσωπεύει τον κύριο και τελικό στόχο όλων αυτών των λέξεων-συμβόλων.

Η λέξη άθλος ή άεθλος ή άθλον δεν σημαίνει απλώς φυσική άσκηση και ικανότητα ή επιδεξιότητα, αλλά επίσης προσπάθεια, άμιλλα και αγώνα. Σημαίνει ακόμα και το βραβείο. Η άθληση εξελίχθηκε τελικά σε κάτι περισσότερο από απλή ασχολία του ανθρώπου ανάμεσα στις πολλές άλλες.

Η άσκηση του άθλου από τον άνθρωπο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τη θεία καταγωγή του, αφού αυτός ακολουθεί το παράδειγμα των Θεών, που και αυτοί αθλούνταν, γυμναζόμενοι διαρκώς στα Ηλύσια πεδία και αγωνίστηκαν κατά των Γιγάντων και Τιτάνων, σύμβολων των χασοτικών δυνάμεων. Εμπνέονταν ακόμα οι θνητοί από τα έργα των ηρώων, που, και αυτοί, υπηρέτησαν τα σχέδια των Θεών, πολέμησαν τους Κενταύρους και τις Αμαζόνες, σύμβολα επίσης της άλογης και αδάμαστης φύσης και της παρά φύσιν ζωής στο χώρο του μύθου, και μεγαλούργησαν στα ιστορικά χρόνια στους αγώνες τους εναντίον των Μήδων.

Για το λόγο αυτό οι πρώτοι χώροι για οργάνωση αθλητικών αγώνων βρίσκονταν πάντοτε μέσα στους περιβόλους των ιερών, με τους θεούς ως θεατές, αλλά και ως μυθικούς κριτές (ελλανοδίκες) των διαγωνιζόμενων. Και όντως στους θεούς και τους ήρωες ήταν που αποδιδόταν η ίδρυση των Αγώνων, Αγώνων που οργανώνονταν προς τιμήν εκείνων σε όλα τα μεγάλα

πανελλήνια Ιερά και στα πολυάριθμα μικρότερα, διάσπαρτα σε όλο τον αρχαίο κόσμο, όπου υπήρχαν Έλληνες. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι αυτός που χάρισε στους θνητούς το πολυτιμότερο δώρο, το θείο πυρ, ο Προμηθέας, είναι ο ίδιος που δίδαξε στους ανθρώπους και τη Γυμναστική, όπως πίστευαν οι Έλληνες.

Η εξομοίωση του ανθρώπου με τους ήρωες και τους θεούς ήταν η κύρια αποστολή κάθε Ιερού. Το πνευματικό χρέος τους ήταν να διδάξουν ότι ο άνθρωπος μόνον με την άθληση μπορεί να ελευθερωθεί από τα πρωτόγονα ένστικτα, να αφυπνίσει και να αναπτύξει τις ανεξάντλητες φυσικές και ψυχικές δυνάμεις που του έδωσε η φύση και ο Θεός, και να αποβεί ελεύθερος και πλήρης υπερνικώντας την αδράνεια, που οδηγεί στη μαλθακότητα και την υποδούλωση, όπως συνήθιζαν να διακηρύσσουν οι Έλληνες.

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι οι Αγώνες στα Πανελλήνια Ιερά δεν ήταν απλά κάποιο θέαμα, αλλά ένα δρώμενο, ένα καθήκον που είχαν ορίσει οι θεοί στους θνητούς, καθήκον που απέρρεε από τη θεία καταγωγή τους. Το καθήκον αυτό τους οδηγούσε στην άσκηση της αρετής, εξασφαλίζοντας στον άνθρωπο την αρμονία ανάμεσα στο σώμα και την ψυχή.

Με τον τρόπο αυτό η Γυμναστική ήταν σε στενή συνάφεια με τη Μουσική, στην πιο πλατιά έννοιά της, αφού και οι δυο μαζί, όπως έλεγε ο Πλάτωνας (*Πολιτ.* 3, 410c), είναι υπηρέτες της ψυχής. Η ορθή χρήση Γυμναστικής και Μουσικής παρείχαν υγεία, ρώμη και ισορροπία, τόσο στα άτομα καθ' εαυτά, όσο και στις κοινωνίες που αυτά συγκροτούσαν.

Διά των αγώνων εδραιώθηκε το ιδανικό της ευγενούς άμιλλας, που αποτελούσε το θεμέλιο στην αγωγή των νέων σ' όλες τις ελληνικές πόλεις, καθώς και την κύρια παρόρμηση κάθε ανθρώπου για την καλλιέργεια και μέγιστη ανάπτυξη των φυσικών, ψυχικών και πνευματικών ικανοτήτων κάθε ανθρώπου.

Η ιδέα της άμιλλας ήταν τόσο βαθιά ριζωμένη στη σκέψη των Ελλήνων, ώστε όλοι οι μύθοι τους είναι γεμάτοι από αγώνες και άθλους. Αγώνες ηρώων εναντίον άλλων ηρώων, αλλά και εναντίον αγρίων θηρίων και τεράτων. Για όπλα δεν διέθεταν μαγικές δυνάμεις, όπως οι ήρωες άλλων λαών, αλλά απλά και μόνο τη φυσική τους ρώμη, τη νοημοσύνη, επιδεξιότητα, την τέχνη και αντρειοσύνη.

Στόχος της άμιλλας ήταν να φθάσει ο άνθρωπος στην πλήρη ολοκλήρω-

σή του. Με άλλα λόγια να αποκρυσταλλώσει την ταυτότητά του, να αποκτήσει το οριστικό σχήμα που τον χαρακτηρίζει. Αυτός που έφτασε στην τέλεια διαμόρφωσή του είναι ο αγαθός άνδρας, τον οποίον ο ποιητής Σιμωνίδης (5,2) περιγράφει τέλειο όπως το σχήμα ενός τετραγώνου (“χερσίν τε ποσίν και νόω τετραγώνων άνευ ψόγου τετυγμένος”) δηλ. “τετράγωνο στα χέρια, στα πόδια και στο νου, διαμορφωμένο χωρίς ψεγάδι”.

Το ίδιο δίδασκε και ο Αριστοτέλης (*Ρητορ.* 1411b27) “τον αγαθόν άνδρα φάναι τετράγωνον”.

Ο μη τετράγωνος είναι ο αγεωμέτρητος· αυτός δεν είχε πρόσβαση στην Ακαδημία του Πλάτωνα (στην είσοδο της Ακαδημίας διάβαζε κανείς την επιγραφή “μηδείς αγεωμέτρητος εισίτω”), που δεν αφορά μόνο σ’ αυτόν που αγνοούσε γεωμετρία, αλλά πολύ περισσότερο σ’ αυτόν που δεν κατάφερε να πραγματώσει το δικό του γεωμετρικό σχήμα, την ιδανική μορφή του είδους του και παραμένει “άσχημος”. Και είναι μόνο στην ελληνική γλώσσα, όπου η έννοια της δυσμορφίας (της ασχήμιας) είναι ταυτόσημη με την απουσία σχήματος.

Άσχημος γίνεται και ο Μαρσύας, εξαιτίας της ύβρης του να αναμετρηθεί με το θεό Απόλλωνα σε μουσικό αγώνα. Η αφαίρεση του δέρματός του, σήμεινε ακριβώς την απώλεια του σχήματός του. Η στέρηση του δέρματος που καθόριζε τη μορφή του και την ταυτότητά του θα τον μεταβάλει σε άμορφη μάζα, σε “άσχημο”, τραγική συνέπεια της έπαρσης, που αδυσώπητα τιμωρούν οι νόμοι της δημιουργίας.

Η θρησκευτική αντίληψη για το νόημα του αγώνα και του άθλου είναι ήδη κατά την αυγή των ιστορικών χρόνων αποκρυσταλλωμένη. Την απαντούμε κιόλας στα αρχαιότερα κείμενα της ελληνικής γραμματείας, στον Όμηρο και τον Ησίοδο. Την ξαναβρίσκουμε στα έργα των προσωκρατικών φιλοσόφων, από το Θαλή και τον Αναξίμανδρο, ως τον Πυθαγόρα, τον Εμπεδοκλή, τον Παρμενίδη, τον Ηράκλειτο και το Δημόκριτο. Κάθε είδος αγώνα και άθλου έχει στα κείμενα αυτά ανυψωθεί σε παγκόσμια αρχή, σε επίπεδο κοσμογονικής δύναμης, που καθιστά εφικτή την επικοινωνία του θνητού με τις πνευματικές του ρίζες, με την ίδια τη θεότητα (Ησίοδ. *Έργα και Ημέραι*. Διογ. Λαερτ. IX5. Diels, Frg. Vorsokr. I 128, 21, 2).

Αυτές τις αντιλήψεις καλλιεργούσε το ιερατείο της Ελλάδας διά των μεγάλων πανελλήνιων θρησκευτικών κέντρων και υπήρξε αποφασιστικός ο ρόλος που έπαιξε στα πεπρωμένα της, όσο καιρό αυτό παρέμεινε φωτισμένο.

Είναι ακριβώς τότε που και η φιλοσοφική σκέψη, ειδικότερα της προσωκρατικής περιόδου, δεν ήταν σε διάσταση με το θρησκευτικό αίσθημα, και η παιδεία γενικά των Ελλήνων ήταν ενιαία παρά την πολυμορφία και τις βαθιές αντιθέσεις ανάμεσα στις ελληνικές πόλεις-κράτη.

Στο ενιαίο της πνευματικής ζωής στον ελληνικό κόσμο συντελούσε σημαντικά και η στενή συνεργασία μεταξύ όλων των μεγάλων πανελλήνιων θρησκευτικών κέντρων, αφού όλα υπηρετούσαν ενσυνείδητα τον ίδιο αγαθό σκοπό, την ισόρροπη, δηλαδή, ανάπτυξη του ανθρώπου. Της συνεργασίας αυτής των Ιερών, που δεν επισκίασε ποτέ κανένας ανταγωνισμός, συνέπεια ήταν ο καταμερισμός του παιδευτικού έργου τους σε τρεις ενότητες, ώστε τα Ιερά να κατανέμονται σε ισάριθμες ομάδες:

α) Στα Μαντικά Ιερά ή Μυστήρια, όπως οι Δελφοί, η Ελευσίνα, η Δωδώνη.

β) Στα Ιερά όπου καλλιεργείτο το πνεύμα της άμιλλας και του άθλου, κατά κύριο λόγο στο Ιερό της Ολυμπίας.

γ) Στα Ασκληπιεία, όπως της Επιδαύρου, που είχαν ως κύριο έργο τη διατήρηση ή αποκατάσταση της υγείας, σωματικής και ψυχικής, των πιστών.

Ενώ λοιπόν τα Ιερά της πρώτης ομάδας, τα Μαντικά και Μυστήρια, είχαν ως αποστολή να φανερώσουν στον άνθρωπο τους δεσμούς του με τις πνευματικές του ρίζες, βοηθώντας τον να υψωθεί πάνω από την κατώτερη διάνοηση, τα αγωνιστικά Ιερά και, κυρίως, της Ολυμπίας είχαν ως αποστολή την προαγωγή και πραγμάτωση των στόχων αυτών με την καλλιέργεια του πνεύματος του αγώνα και του άθλου, που δεν είναι παρά μια ανώτερη έκφραση της ανάγκης του ανθρώπου για επικοινωνία· μια επικοινωνία όπου οι αντίπαλοι είναι απλώς συνομιλητές για ένα καλύτερο αύριο.

Το πνεύμα αυτό του αγώνα δεν περιοριζόταν στις επιδόσεις μόνο του σώματος. Με επίγνωση της αλληλεξάρτησης ύλης, πνεύματος και ψυχής, που συνθέτουν το ανθρώπινο όν, επιδιωκόταν η ισόρροπη καλλιέργεια των τριών αυτών παραγόντων, ώστε ο άνθρωπος να φθάσει στη μέγιστη δυνατή ευρωστία, σωματική, ψυχική και διανοητική. Με τους αγώνες δεν επιδιωκόταν η ανάπτυξη μιας μόνο ικανότητας του ανθρώπου, αλλά του συνόλου των ικανο-

τήτων του. Γιατί, όπως έλεγε ο Ακλμαίων, ονομαστός γιατρός, φιλόσοφος, μαθητής του Πυθαγόρα και διάδοχός του στη σχολή του Κρότωνα, η μοναρχία μιας ικανότητας καταλύει την αρμονία του συνόλου των λειτουργιών του ανθρώπινου οργανισμού, με συνέπεια το ξεστράτισμα του ανθρώπου από τη φυσική του κατάσταση και, κατά συνέπεια, την πρόκληση της νόσου.

Αυτός είναι ο λόγος που στα πανελλήνια αγωνιστικά θρησκευτικά κέντρα δεν οργανώνονταν μόνο γυμνικοί και ιππικοί αγώνες, αλλά και μουσικοί (κιθάρας, λύρας, αυλού) καθώς και λογοτεχνικοί, κατά τους οποίους συναγωνίζονταν μουσικοί, ποιητές και συγγραφείς. Γι' αυτό, παράλληλα με τους μουσικούς, λογοτεχνικούς και καλλιτεχνικούς αγώνες, που οργανώνονταν αντίστοιχα στα Πύθια των Δελφών, στα Ίσθμια και στα Νέμεα, τελούνταν σ' αυτά και αγώνες στίβου και ιππικοί αγώνες. Αλλά και, αντίστροφα, στους αθλητικούς αγώνες καθώς και αγώνες στην Ολυμπία οργανώνονταν ταυτόχρονα και καλλιτεχνικοί αγώνες καθώς και αγώνες κηρύκων και σαλπικτών. Προπάντων όμως οι άνθρωποι του πνεύματος, της τέχνης, της επιστήμης και των Γραμμάτων είχαν την ευκαιρία να παρουσιάσουν στο συναθροισμένο, στα Ιερά, πανελλήνιο τον αθέρα των έργων τους και να εκθρέψουν το ιδανικό της τίμιας άμιλλας και του καλού καγαθού πολίτη. Γιατί είναι γνωστό ότι στα πανελλήνια Ιερά, προπάντων στην Ολυμπία, συνέρρεαν μαζί με τους αθλητές και οι άριστοι της ελληνικής διανόησης (Θαλής, Εμπεδοκλής, Γοργίας, Ισοκράτης, Ηρόδοτος, Οινόπιδης, Πλάτων κ.ά.).

Οι ποιητές, πάλι, όπως ο Σιμωνίδης, ο Βακχυλίδης, ο Πίνδαρος, ήταν παρόντες για να αναλάβουν τη σύνθεση ύμνων και επιγραμμάτων προς τιμήν των Ολυμπιονικών. Επίσης, οι πιο ονομαστοί γλύπτες και ζωγράφοι συνέρρεαν εκεί για να εξασφαλίσουν την ανάθεση σ' αυτούς αδριάντων ή πινάκων ζωγραφικών, ή άλλων αναθημάτων, ευχαριστήριων στο Δία (Παιώνιος, *Νίκη Αετίων*, πίνακας με θέμα το γάμο του Μ. Αλεξάνδρου με τη Ρωξάνη). Μεταξύ αυτών ο Μύρωνας, ο αγαλαματοποιός, απathanάτισε την κίνηση του δισκοβόλου. Ο ομότεχνός του, ο Πολύκλειτος, θέσπισε με το άγαλμα του δορυφόρου τον "κανόνα" του πλαστουργημένου από την άθληση ανδρικού σώματος.

Ό,τι μεγάλο και σπουδαίο παρήγαγε ο ελληνικός κόσμος ήταν συγκεντρωμένο στα πανελλήνια Ιερά, που είχαν αποβεί ιδανικά Μουσεία. Σ' αυτά χαιρό-

ταν κανείς την ατέλειωτη σειρά των αρχαίων έργων τέχνης, όπως και όλη την εξέλιξη και προσφορά του ελληνικού πολιτισμού κατά την υπερχλιετή ζωή του.

Πιο πολύ όμως από κάθε άλλο ιερό ισχύει αυτό για το ιερό της Ολυμπίας, το αρχαιότερο των Ιερών, που είχε επιβληθεί ως πανελλήνιο δύο σχεδόν αιώνες πριν διαμορφωθούν τα άλλα πανελλήνια αγωνιστικά κέντρα.

Μάλιστα, ο ναός του Δία στην Ολυμπία είχε αναγνωρισθεί ως η τελείωση και ο "κανών" της δωρικής αρχιτεκτονικής (ναοδομίας), το δε χρυσελεφάντινο άγαλμα του Θεού, έργο του Φειδία, είχε καταταχθεί ανάμεσα στα επτά θαύματα του κόσμου.

Η οργάνωση των πανελλήνιων αγώνων στην Ολυμπία, καθώς και στα λοιπά αγωνιστικά ιερά κέντρα, και η δι' αυτών καλλιέργεια του πνεύματος της ειρηνικής συγγυμνασίας και αναμέτρησης σε όλους του τομείς της αθλητικής και πνευματικής άμιλλας, οδήγησαν τελικά τον ελληνισμό στην πλήρη συνειδητοποίηση της ταυτότητάς του: της συνείδησης του ενιαίου όχι μόνο της φυλής και της γλώσσας, αλλά και των ιδεολογικών στόχων του, καθώς και του ενιαίου της αντίληψης της θεότητας. Της θεότητας που αφυπνίζει στον άνθρωπο τις ανεξάντλητες δυνατότητές του, ώστε να μπορεί να εξομοιωθεί με αυτήν. Το δρόμο αυτό δεν έδειξε με τους άθλους του και ο Ηρακλής;

Αν οι Δελφοί ήταν, όπως διακήρυσσαν οι Έλληνες, ο ομφαλός της γης, η Ολυμπία με την Ήλιδα υπήρξαν ο ομφαλός του ελληνισμού. Τα επιτεύγματα όμως του ελληνισμού δεν τα κράτησαν ποτέ οι Έλληνες αποκλειστικά για τον εαυτό τους, ούτε ποτέ παρασύρθηκαν στη ματαιόδοξη αλαζονεία του "περιούσιου λαού". Αντίθετα, τις πνευματικές κατακτήσεις τους μεταλαμπάδευαν αδιάκοπα, όπου, σε Ανατολή και Δύση, έφθασαν και εγκαταστάθηκαν. Ήδη στο τέλος του 5ου π.Χ. αιώνα ο αθηναίος ρήτορας και δάσκαλος, ο Ισοκράτης, που επίμονα παρορμούσε, όπως άλλωστε και πολλοί άλλοι σοφοί, τους συναθροισμένους κάθε φορά στην Ολυμπία Έλληνες, για ενότητα και συνεργασία, ήταν ταυτόχρονα αυτός πρώτος που πλάτυνε την έννοια του "ελληνισμού". Γιατί αυτός διακήρυξε πρώτος ότι Έλληνες δεν είναι μόνο οι "εκ γενετής", αλλά επίσης "οι μετέχοντες της ελληνικής παιδείας", ανάγοντας έτσι το ιδανικό της ελληνικής παιδείας σε ιδανικό παιδείας πανανθρώπινης.

Με την ενσωμάτωση της Ελλάδας στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, ρωμαίοι αξιωματούχοι, ακόμα και αυτοκράτορες, λαμβάνουν μέρος στους αγώνες

της Ολυμπίας και παράλληλα συναγωνίζονται μεταξύ τους σε ζήλο για ελληνομάθεια και ελληνική παιδεία.

Όταν το 212 μ.Χ. ο Καρακάλλας επεξέτεινε το δικαίωμα του ρωμαίου πολίτη σε όλους τους υπηκόους της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, έγινε δυνατή η συμμετοχή και αυτών στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Τώρα, όχι πια μόνο Έλληνες ή Ιταλοί αναγορεύονταν Ολυμπιονίκες, αλλά και Αιγύπτιοι, Σύριοι, Αρμένιοι, Ισπανοί κ.ά., όσοι ήταν ρωμαίοι πολίτες, και ήταν κοινωνοί της ελληνικής παιδείας. Έκτοτε οι Ολυμπιάδες έγιναν κτήμα όλου του κόσμου.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν πια οικουμενικοί. Στη νέα αυτή ατμόσφαιρα, ο κατ' αρχάς αυστηρά πανελλήνιος χαρακτήρας των Αγώνων διευρύνθηκε ριζικά. Οι αγώνες έγιναν παγκόσμια πανήγυρις.

Κι ωστόσο οι αθλητές εξακολουθούσαν να διαμένουν πριν από τους Αγώνες για ένα μήνα στην Ήλιδα, για τις προκαταρκτικές διαδικασίες. Στα χρόνια του Πausανία (β' μισό του 2ου αιώνα μ.Χ.), εκτός από τις καθιερωμένες από παλιά προπονήσεις των αθλητών και την κατάταξή τους κατά ηλικίες και αγωνίσματα, διεξάγονταν και "επιδείξεις λόγων τε αυτοσχεδίων και συγγραμμάτων παντοίων" (Πaus. VI 23,7).

Αναμφίβολα, ο πρωταρχικός χαρακτήρας των αγώνων έχει τώρα αλλάξει και ο επαγγελματισμός, που είχε αρχίσει να εμφανίζεται ήδη από το τέλος του 5ου αι. π.Χ., επισημαίνεται και στηλιτεύεται από πολλούς σοφούς της εποχής.

Ωστόσο, το ιδανικό της ισόρροπης άθλησης, της σύμμετρης άσκησης του σώματος, του νου και της ψυχής, εξακολούθησαν να εκθειάζουν ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης κατά τον 4ο αι. π.Χ, καθώς και οι μαθητές τους.

Για τους περισσότερους αθλητές οι αγώνες παρέμειναν έως τότε ευκαιρία για ψυχαγωγία, για παιδεία ψυχής, και όχι αυτοσκοπός. Γι' αυτό πολλοί αθλητές που αναδείχθηκαν στα νεανικά τους χρόνια νικητές στα Ολύμπια, ή σε άλλους πανελλήνιους αγώνες, ως ώριμοι άνδρες διακρίθηκαν στην πολιτική, στα στρατιωτικά, καθώς και στα Γράμματα, τις Επιστήμες και τις Τέχνες. Ο ίδιος άλλωστε ο Πλάτωνας αγωνίσθηκε στα νιάτα του στη Νεμέα, στην πάλη, και ανακηρύχθηκε νεμεονίκης (Διογ. Λαέρτ. I 44).

Το πνεύμα της ευγενούς άμιλλας και η αίγλη της πρωτιάς, παρέμειναν ζωντανά ως τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια. Αυτό βεβαιώνει και μια απέρριπτη, επιτύμβια στήλη του 3ου αι. μ.Χ. που βρέθηκε στην Ολυμπία. Είναι η στήλη κά-

ποιου αθλητή από την Αλεξάνδρεια, του Κάμηλου. Παραθέτω την επιγραφή: "Αγαθός δαίμων, ο και Κάμηλος Αλεξανδρεύς. Ανήρ πύκτης Νεμεονίκης, ενθάδε πυκτεύων εν τω Σταδίω ετελεύτα ευξάμενος Ζηνί ή στέφος ή θάνατον. Ετών λε (35). Χαίρε".

Ο δρόμος για την οικουμενικότητα του ελληνικού πολιτισμού είναι πια ανοικτός. Και η ελληνική παιδεία θα εξακολουθήσει να είναι ανάμεσα στους φωτισμένους υπόδειγμα πανανθρώπινης αγωγής με έμβλημα την άθληση και τον αγώνα τον καλόν, καθ' όλον τον Μεσαίωνα, δυτικό και ανατολικό. Θα φουντώσει την Αναγέννηση με νέα ορμή και θα κυριαρχήσει στις μέρες μας με την αναβίωση των Ολυμπιάδων, για να αναδειχθεί ως το σημαντικότερο αθλητικό πολιτισμικό γεγονός του πλανήτη μας.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες και ο πολιτισμός

Ευάγγελος Αλμπανίδης

Λέκτορας ΤΕΦΑΑ, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Πολιτιστικοί Αγώνες και πολιτιστικά δρώμενα στην αρχαία Ελλάδα

Στην ελληνική αρχαιότητα το αγωνιστικό πνεύμα υπήρξε πηγή έμπνευσης και κινητήρια δύναμη παιδείας, τέχνης και πολιτισμού. Ο ανταγωνισμός και η άμιλλα εισχώρησε προοδευτικά σε όλες τις δημιουργικές δραστηριότητες του αρχαίου Έλληνα και επηρέασε βαθιά τη ζωγραφική, τη γλυπτική, την ποίηση, το θέατρο, το χορό και τη μουσική. Κάθε μεγάλο επίτευγμα όχι μόνο στον τομέα της άθλησης αλλά και στη λογοτεχνία, την τέχνη και την πολιτική οφειλόταν σ' αυτό το αγωνιστικό πνεύμα. Ακριβώς όπως οι αθλητές στο στάδιο, μουσικοί, ποιητές, φιλόσοφοι και ρήτορες, ζωγράφοι και γλύπτες αγωνίζονταν για τη νίκη σε αγώνες μουσικοφιλολογικούς, δραματικούς και ζωγραφικής, σε αγώνες κάλλους, σοφιστικής, δικανικούς, ρητορικούς και διάφορους άλλους.

Μέσα από τα κείμενα των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, τις επιγραφές και τα έργα τέχνης με σχετικό περιεχόμενο, αξίζει να διερευνήσει κανείς αν και πού τελούνταν ανάλογοι αγώνες στον ελλαδικό χώρο. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να μελετήσει κανείς το αγωνιστικό τους περιεχόμενο και τις λεπτομέρειες διεξαγωγής των μουσικών, χορευτικών, φιλολογικών, θεατρικών και ζωγραφικών αγώνων οι οποίοι συνυπήρχαν με τους αθλητικούς.

Από την ανάλυση και την επεξεργασία των πηγών προκύπτει ότι οι μουσικοί αγώνες διαδραμάτιζαν κυρίαρχο ρόλο, ήταν ευρύτατα διαδεδομένοι και επισκίαζαν με την αίγλη τους τους άλλους πολιτιστικούς αγώνες, ενώ στο αγωνιστικό τους πρόγραμμα αρκετά συχνά συνυπήρχαν χορευτικοί και ποιητικοί αγώνες.

Μουσικοί, χορευτικοί & ποιητικοί αγώνες μέσα από τις γραπτές πηγές

Οι πολιτιστικοί αγώνες στην αρχαία Ελλάδα είναι αποτυπωμένοι σε ένα μικρό αλλά αρκετά σημαντικό αριθμό έργων τέχνης όπου παρουσιάζονται τα έπαθλα των αγώνων, ενώ σε άλλα απεικονίζονται οι νικητές να στέφονται από την προσωποποιημένη μορφή της Νίκης.

Εκτός από τα έργα τέχνης ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι γραπτές μαρτυρίες καθώς μας παρέχουν ένα πλήθος πληροφοριών. Από την ανάλυση και επεξεργασία των γραπτών πηγών (επιγραφές και κείμενα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων) προκύπτει ότι μουσικοί, χορευτικοί και ποιητικοί αγώνες τελούνταν είτε προς τιμήν ενός θεού (έχοντας καθαρά θρησκευτικό λατρευτικό χαρακτήρα) είτε ως μέρος επικήδειων τελετών επιφανών ανδρών. Επικήδειοι μουσικοί και ποιητικοί αγώνες, σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές, οργανώθηκαν στη Χαλκίδα προς τιμήν του βασιλιά Αμφιδάμαντα και στη Σαλαμίνα της Κύπρου προς τιμήν του Ευαγόρα.

Καταφεύγοντας στο επιγραφικό υλικό και σε φιλολογικά κείμενα διαπιστώνουμε ότι οι χορευτικοί, ποιητικοί και μουσικοί αγώνες τελούνταν προς τιμήν θεών και συνδέονταν στενά με τη λατρεία του Απόλλωνα, της Αθηνάς και της Αρτέμιδος. Αξίζει να επισημανθεί ότι ένας σημαντικός αριθμός μουσικών αγώνων τελούνταν αυτόνομα, χωρίς να συνυπάρχουν δηλαδή με γυμνικούς αγώνες, σε διάφορες πόλεις του αρχαίου ελληνικού κόσμου. (Πίνακας Ι). Οι μουσικοί αυτοί αγώνες τελούνταν στα πλαίσια θρησκευτικών εορτών και πιο συγκεκριμένα ως μέρος εορταστικών εκδηλώσεων προς τιμήν της Αρτέμιδος (Βραυρώνια, Αρτεμίσια), του Απόλλωνα (Θαργήλια, Κάρνεια), του Διονύσου (Ανθεστήρια), της Δήμητρας (Ελευσίνια) και της Ήρας (Ηραία).

Οι σημαντικότεροι μουσικοί, χορευτικοί και ποιητικοί διαγωνισμοί οι οποίοι συνυπήρχαν με αθλητικούς αγώνες τελούνταν στη Δήλο, στην Αθήνα και στους Δελφούς.

Δήλια ή Απολλώνια. Οι αρχαιότερες πληροφορίες για συνύπαρξη αθλητικών, μουσικών, ποιητικών και χορευτικών αγώνων προέρχονται από τη Δήλο (8ο/7ο αι π.Χ.). Για πρώτη φορά στον Ομηρικό ύμνο για τον Απόλλωνα γίνεται αναφορά σε συνύπαρξη αγώνων, πυγμαχίας, χορού και αοιδών. Κατά

Πίνακας Ι

Αυτόνομοι μουσικοί αγώνες στην αρχαία Ελλάδα

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΓΩΝΩΝ	ΤΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΗΣ
Ανθεστήρια	Αθήνα
Ελευσίνια	Αθήνα
Ηφαίστεια	Αθήνα
Βραυρώνια	Βραυρώνα
Ηραία Εκατόμβαια	Άργος
Ιθωμαία	Μεσσήνη
Κάρνεια	Σπάρτη
Αρτεμίσια	Ερέτρια
	Αρκαδία
Ηραία Λυσάνδρεια	Σάμος

τον Λουκιανό οι νέοι στη Δήλο, στα Δήλια ή Απολλώνια, διαγωνίζονταν στο *υπόρχημα*, συνδυασμό μουσικής τραγουδιού, χορού και παντομίμας. Πολ- λές επιγραφές της Δήλου αναφέρονται στα ασημένια και χρυσά πιάτα τα οποία δίδονταν για έπαθλα. Σύμφωνα με επιγραφικές μαρτυρίες, επίσης, κα- τά τον 6ο αι. π.Χ. για τους διαγωνισμούς χορού, κατά την περίοδο αυτή, βραβεία ήταν τρίποδες (*τρίποδες νικητήρια τοις χοροίς*).

Μεγάλα Παναθήναια. Στα Μεγάλα Παναθήναια, που τελούνταν κάθε τέσσε- ρα χρόνια προς τιμήν της Αθηνάς, στο αγωνιστικό τους πρόγραμμα, εκτός από τα γυμνικά και ιππικά αγωνίσματα, συμπεριλαμβάνονταν και αγώνες ραψωδών, αγώνες κιθαριστών, κιθαρωδών (=διαγωνισμός στο τραγούδι με συνοδεία κι- θάρας), αυλωδών (=διαγωνισμός στο τραγούδι με συνοδεία αυλού), αυλητών και αγώνες εγκωμίων (= διαγωνισμός απαγγελίας ποιημάτων). Ως έπαθλα στους νικητές των μουσικών αυτών αγώνων ήταν αρχικά παναθηναϊκός αμφο- ρέας και από το 402/401 π.Χ. χρυσό στεφάνι (*στέφανος θαλού χρυσός*). Αναμ- φίβολα, όμως, στο αγωνιστικό πρόγραμμα εξέχουσα θέση κατείχε ο χορευτι- κός αγώνας, ο οποίος και προσέδιδε ιδιαίτερη αίγλη στα Παναθήναια.

Στα Παναθήναια (Μεγάλα και Μικρά) διαγωνίζονταν οι 10 φυλές της Αθή- νας στον πυρρίχιο χορό. Ο πυρρίχιος χορός ήταν ομαδικός και ενόπλιος (με όπλα δηλ.) ο οποίος εκτελούνταν με τη συνοδεία αυλού (αύλημα ορχη- στικών). Ήταν το παλαιότερο μουσικό αγώνισμα στα Παναθήναια. Ο Πλάτω- νας στους *Νόμους* περιγράφει τον πυρρίχιο ως μιμική πολεμική όρχηση, αναπαράσταση δηλ. των αμυντικών και επιθετικών κινήσεων της μάχης. Από το 400 π.Χ. σ' αυτούς τους αγώνες συναντούμε τρεις κατηγορίες διαγωνιζο- μένων: παίδες, εφήβους και άνδρες.

Πύθια Δελφών. Σπουδαίοι μουσικοί αγώνες τελούνταν επίσης στα Πύθια των Δελφών. Στην αρχική τους μορφή τα Πύθια ήταν καθαρά μουσικοί αγώ- νες. Οι συμμετέχοντες διαγωνίζονταν στην εκτέλεση ενός κιθαρωδικού νό- μου που υμνούσε το θεό Απόλλωνα. Μετά την αναδιοργάνωση των Πυθίων το 582 π.Χ. προστέθηκαν σταδιακά αγώνες αυλού, αυλωδών (διαγωνισμός στο τραγούδι με συνοδεία αυλού), κιθαρωδίας (διαγωνισμός στο τραγούδι με συνοδεία κιθάρας) και κιθαριστών ενώ το πρόγραμμα εμπλουτίστηκε και από γυμνικούς και ιππικούς αγώνες. Ποτέ όμως οι μουσικοί αγώνες δεν έχα- σαν την πρωτοκαθεδρία. Τελούνταν πρώτοι στο πρόγραμμα και επισκίαζαν με την αίγλη τους τα υπόλοιπα μέρη του αγωνιστικού προγράμματος. Το αγωνιστικό πρόγραμμα των Πυθίων εμπλουτίστηκε κατά τη Ρωμαϊκή εποχή με ποιητικούς και δραματικούς αγώνες.

Ίσθμια - Νέμεα. Μουσικοί αγώνες τελούνταν επίσης και στους άλλους δύο Πανελλήνιους ιερούς αγώνες τόσο στα Ίσθμια από τον 3ο αι. π.Χ και μετά όσο και στα Νέμεα κατά τους αρχαϊκούς χρόνους και κατά τη ρωμαϊκή εποχή, ποτέ όμως στα Ολύμπια όπου διεξάγονταν μόνο αγώνες σαλπιγκτών και κηρύκων.

Άλλοι Αγώνες. Επιχειρώντας τώρα μια σύντομη περιήγηση σ' όλο τον ελ- ληνικό κόσμο, με οδηγό κείμενα και επιγραφές, μπορούμε να εντοπίσουμε τις γιορτές όπου συνυπήρχαν μουσικοί και γυμνικοί αγώνες. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι τα μουσικά αγωνίσματα συνυπήρχαν με τα αθλητικά σε ένα ση- μαντικό αριθμό αγωνιστικών εκδηλώσεων σε ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο. (Πίνακας 2). Στο μουσικό αγωνιστικό πρόγραμμα συναγωνίζονταν εκτός από τους κιθαριστές και αυλητές, πολύ συχνά αυλωδοί, κιθαρωδοί, ποιητές επών, εγκωμιογράφοι και σοφιστές.

Πίνακας 2

Συνύπαρξη μουσικών και γυμνικών αγώνων από τους αρχαϊκούς χρόνους μέχρι την ελληνιστική εποχή

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΓΩΝΩΝ	ΤΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΗΣ
Δήλια / Απολλώνια	Δήλος
Πύθια	Δελφοί
Μεγάλα Παναθήναια	Αθήνα
Ίσθμια	Ισθμία
Νέμεα	Νεμέα
Μουσεία	Θεσπιές
Επιτάφια	Αθήνα
Ηράκλεια/Ιολάεια	Θήβα
Μεγάλα Αμφιαράεια	Ορωπός
Ναία	Δωδώνη
Ασκληπίεια	Επίδαυρος
Ελευθέρια	Λάρισα

Θεατρικοί και ζωγραφικοί αγώνες. Οι σπουδαιότεροι θεατρικοί (δραματικοί αγώνες) τελούνταν ξέχωρα από οποιαδήποτε αθλητική διοργάνωση. Πρόκειται για τα “εν άσσει Διονύσια” των Αθηνών και κατά δεύτερο ρόλο τα Λήναια. Θεατρικοί όμως διαγωνισμοί συνυπάρχουν πολλές φορές με αθλητικούς αγώνες. Στο αγωνιστικό πρόγραμμα των Πυθίων προηγούνται τα μουσικά αγωνίσματα και ακολουθούν οι κωμωδίες και οι τραγωδίες.

Σημαντική μαρτυρία για τους θεατρικούς αγώνες αποτελεί η καταγραφή της δράσης ενός λαμπρού ανώνυμου ηθοποιού σε μια λίθινη στήλη που ανακαλύφθηκε στην Τεγέα. Μια από τις νίκες του ήταν στα Σωτήρια των Δελφών τα οποία ήταν ενσωματωμένα στα Πύθια των Δελφών.

Στα Ίσθμια εκτός από τα γυμνικά και ιππικά αγωνίσματα συμπεριλαμβάνονταν και ποιητικοί δραματικοί αγώνες στους οποίους λάμβαναν μέρος και γυναίκες. Ποιητικοί και δραματικοί αγώνες τελούνταν επίσης στα Νέμεα. Στο

αγωνιστικό πρόγραμμα των Ναίων της Δωδώνης περιλαμβάνονταν εκτός των άλλων και δραματικοί αγώνες οι οποίοι τελούνταν στο υπέροχο θέατρο του ιερού. Δραματικοί και αθλητικοί αγώνες συνυπήρχαν επίσης και στα Μεγάλα Αμφιαράεια από τον 1ο αι. π.Χ.

Για τους αγώνες ζωγραφικής μάς δίνει σημαντικές πληροφορίες ο Πλίνιος ο νεώτερος στο έργο του *Φυσική Ιστορία* όπου εκτός των άλλων μνημονεύει και έναν χαμένο κατάλογο νικητών ζωγράφων. Σύμφωνα λοιπόν με τις μαρτυρίες του Πλίνιου, πιθανότατα το 440 π.Χ. πρέπει να υπήρχε διαγωνισμός ζωγραφικής στα Ίσθμια και στα Πύθια.

Πολιτιστικά δρώμενα στην αρχαία Ολυμπία

Μια από τις σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα στους αγώνες της Ολυμπίας και στους άλλους Πανελλήνιους Αγώνες (Ίσθμια, Πύθια, Νέμεια) ήταν η απουσία μουσικών αγώνων και άλλων καλλιτεχνικών διαγωνισμών στο αγωνιστικό πρόγραμμα της Ολυμπίας όπου μόνο αγώνες σαλπιγκτών και κηρύκων λάμβαναν χώρα. Οι αγώνες αυτοί δεν είχαν καμία σχέση ως προς το αγωνιστικό περιεχόμενο, το χαρακτήρα και τα έπαθλα με τους άλλους μουσικούς αγώνες που τελούνταν στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο.

Την πρώτη ημέρα των Ολυμπιακών Αγώνων της αρχαιότητας, από το 396 π.Χ. και μετά, μπροστά στο βωμό και κοντά στην είσοδο του σταδίου διοργανώνονταν αγώνες σαλπιγκτών και κηρύκων. Νικητές ήταν εκείνοι που ο ήχος της σάλπιγκας ή της φωνής τους έφτανε πιο μακριά. Αυτοί λοιπόν αποκτούσαν το δικαίωμα να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτοί είχαν την τιμή να εκφωνούν τα ονόματα των αθλητών και να σαλπίζουν στη διάρκεια των αγώνων. Αυτό ήταν και το μοναδικό τους έπαθλο. Στους καταλόγους των ολυμπιονικών μνημονεύονται πολυνίκες σαλπιγκτές, όπως ο Ηρόδοτος από τα Μέγαρα (10 ολυμπιακές νίκες), και πολυνίκες κήρυκες, όπως ο Ουαλέριος Εκλεκτός από τη Σινώπη του Πόντου (4 ολυμπιακές νίκες).

Η Ολυμπία επιπλέον ήταν το πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο του ελληνισμού και πόλος έλξης για τους καλλιτέχνες. Οι γλύπτες κατασκεύαζαν

τους ανδριάντες των νικητών ενώ ποιητές, όπως ο Πίνδαρος και ο Βακχυλίδης, εξυμνούσαν τα κατορθώματα των ολυμπιονικών.

Αρχαίοι Έλληνες ρήτορες, σοφιστές και φιλόσοφοι πίστευαν ότι το ταξίδι τους στην Ολυμπία κάθε τέσσερα χρόνια θα τους έδινε τη μοναδική ευκαιρία να προβάλλουν τις ιδέες τους και τις ικανότητές τους σε ένα πολυπληθές κοινό. Εκεί οι άνθρωποι του πνεύματος και της τέχνης συνέρρεαν και λάμβαναν μέρος σε ποικίλες πνευματικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις επιδεικνύοντας και παρουσιάζοντας τα έργα τους, τις επαγγελματικές τους δεξιότητες, τις εφευρέσεις τους, τα ζωγραφικά τους έργα, τις μουσικές και ποιητικές τους συνθέσεις. Γνωστοί καλλιτέχνες, σοφιστές και ιστορικοί, επηρεασμένοι από την ευγενή άμιλλα των αθλητών, διαγωνίζονταν άμεσα ή έμμεσα με ηθικό κίνητρο την εύνοια του κοινού. Ο Ηρόδοτος, ο πατέρας της αρχαίας ελληνικής ιστορίας, δεν διάλεξε κανένα άλλο τόπο παρά μόνο την Ολυμπία για να παρουσιάσει ένα μεγάλο μέρος από το έργο του. Ο ρήτορας Ισοκράτης, στην ομιλία του προς τους εκεί παρευρισκομένους Έλληνες, τόνισε ότι ήταν άμεση ανάγκη να θυμηθούν τους κοινούς προγόνους, τα κοινά ήθη και έθιμα και να προσπαθήσουν να βρουν νέους τρόπους συνεργασίας με σκοπό την προαγωγή της φιλίας και της κατανόησης. Το παράδειγμά του ακολούθησαν οι σοφιστές Γοργίας και Ιππίας και ο ρήτορας Λυσίας.

Χωρίς λοιπόν ενδοιασμό μπορεί να μιλήσει κανείς για πνευματικό και καλλιτεχνικό οργασμό ο οποίος λάμβανε χώρα στην Ολυμπία κατά την περίοδο τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Η Ολυμπία, δεν ήταν μόνο η έδρα των σπουδαιότερων αγώνων, αλλά και το μεγαλύτερο πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο του ελληνισμού. Ας μην ξεχνάμε τέλος ότι στην Ολυμπία δεν είχαμε πολιτιστικούς αγώνες στο επίσημο αγωνιστικό πρόγραμμα, παρά μόνο σπουδαία πολιτιστικά δρώμενα κάθε μορφής. Η συνύπαρξη γυμνικών, μουσικών ποιητικών, χορευτικών, θεατρικών και ζωγραφικών αγώνων δεν μπορεί παρά να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι τα κορυφαία αθλητικά δρώμενα της αρχαιότητας συμπορεύονταν με τα καλλιτεχνικά και οι συμμετέχοντες απολάμβαναν τον ίδιο έπαινο και θαυμασμό. Μπορούμε λοιπόν με βεβαιότητα να υποστηρίξουμε ότι στην ελληνική αρχαιότητα τιμούσαν και επιβράβευαν όχι μόνο τις αθλητικές ικανότητες αλλά και τις επιδόσεις του πνεύματος ως στοιχεία της ανθρωπίνης ολότητας.

Ιεροί Πανελλήνιοι Αγώνες

Γιαννάκης Θωμάς

Καθηγητής ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η πίστη στην κοινή φυλετική καταγωγή των Ελλήνων εκφράζεται με πολλούς τρόπους και μορφοποιείται με τους γενεαλογικούς μύθους με αρχικό προπάτορα τον Έλληνα, το γιό του Δευκαλίωνα, που αποτελεί κορυφαίο εθνολογικό στοιχείο. Ομοίως το “ομόγλωσσον” τους διακρίνει από τους βάρβαρους και τα “κοινά ιερά” θεμελιώνουν το Ελληνικό οικοδόμημα.

Το θρησκευτικό στοιχείο εκδηλώνεται με την πίστη και τις θυσίες στο δωδεκάθεο. Αναπόσπαστο μέρος της λατρείας ήταν η τέλεση αγώνων προς τιμήν της θεότητας.¹

Η άσκηση και ο αγώνας αποτελούν προβολές των φυσικών πρωτόγονων κινήσεων του ανθρώπου, όπου προοδευτικά έγιναν μέσο αγωγής και παιδείας.²

Ο Ν. Καζαντζάκης στο *Ταξιδεύοντας προς την Ολυμπία* παρατηρεί: “... κανένας λαός δεν είχε κατανοήσει τόσο τέλεια την κρυφή και φανερή αξία του παιχνιδιού. Όταν η ζωή κατορθώσει με τον καθημερινό αγώνα να νικήσει τους εκτρούς γύρα της - φυσικές δυνάμεις και θεριά, την πείνα, τη δίψα, την αρρώστια - τυχαίνει κάποτε να της περισσεύει δύναμη. Τη δύναμη αυτή ζητάει να τη σπαταλήσει παίζοντας. Ο πολιτισμός αρχίζει από τη στιγμή που αρχίζει το παιχνίδι. Όσο η ζωή μάχεται να διατηρηθεί, να προστατευτεί από τους εκτρούς της, να κρατηθεί απάνω στη φλούδα της γης, πολιτισμός δε γεννιέται. Γεννιέται από τη στιγμή που η ζωή θα ικανοποιήσει τις πρώτες ανάγκες της κι θ’ αρχίσει να χαίρεται λίγη ανάπαυση ...”

Οι Έλληνες αγωνίζονταν όχι μοναχά για να κάμουν ωραία τα κορμιά. Ποτέ οι Έλληνες δε δούλεψαν την τέχνη για την τέχνη· πάντα η ομορφιά είχε σκοπό να υπηρετήσει τη ζωή. Και ήθελαν τα σώματα τα ήθελαν οι αρχαίοι όμορφα και δυνατά για να μπορούν να δεχτούν ισορροπημένο και γερό νου. Κι

ακόμα για να μπορούν -σκοπός ανώτατος- να υπηρετήσουν το άστυ..."³

Στις αρχές της 2ης χιλιετίας π.Χ. σε κρητικά έργα αποτυπώνονται παραστάσεις από παλαιστικά αγωνίσματα καθώς και ωραιότατα ακροβατικά πάνω σε ταύρους, τα περίφημα "Ταυροκαθάψια".

Στη Μυκηναϊκή περίοδο βρίσκουμε το αληθινό αθλητικό πνεύμα που συνοψίζεται στην επιθυμία του άνδρα να είναι ο καλύτερος και να πρωτεύει στα λόγια και τα έργα: [γιατί δεν υπάρχει μεγαλύτερη δόξα στον άνθρωπο από το να διακρίνεται στα έργα των ποδών (δρομικά αγωνίσματα) και των χειρών (παλαιστικά και ρίψεις).⁴

Κάθε Αχαιός πολεμιστής από αριστοκρατική οικογένεια ήταν και ένας αθλητής και τούτο επιβεβαιώνεται από τα *άθλα επί Πατρόκλω*.⁵ Στη Ραψωδία Ψ έχουμε την πλέον επίσημη καταγραφή Μυκηναϊκών αγώνων, όπου για πρώτη φορά γίνεται αναφορά του ονόματος "αθλητήρ".

Πιστεύεται ότι οι αγώνες μεταξύ 12ου-8ου αι. π.Χ. αποτελούσαν συμπλήρωμα ταφικών τελετών ενώ παράλληλα εντάσσονται στις λατρευτικές εκδηλώσεις προς τιμήν των θεών.

Καμιά θρησκευτική γιορτή και κανένα μεγάλο Ιερό δεν υπήρχε στην Ελλάδα που να μη συνδύαζε τη λατρεία με την οργάνωση αγώνων· μάλιστα οι πρώτοι αγωνιστικοί χώροι βρίσκονταν στα προαύλια και στον περίγυρο των ναών, με κύριους θεατές του θεούς.

Όλοι οι αγώνες αρχικά ήταν αφιερωμένοι σε επιφανείς νεκρούς και προοδευτικά σε θεούς, είχαν τοπικό χαρακτήρα συμμετοχής και ονομάζονταν "περίχωροι". Ορισμένοι απ'αυτούς κάποτε απέβαλαν το τοπικό στοιχείο και απέκτησαν Ιερό Πανελλήνιο χαρακτήρα, όπως τα Ολύμπια, τα Πύθια, τα Ίσθμια, τα Νέμεα, οι αγώνες των Θερμοπυλών (480 π.Χ.) και τα Ελευθέρια των Πλαταιών (479 π.Χ.).

Από τους έξι Πανελλήνιους αγώνες ξεχώρισαν οι τέσσερις πρώτοι γιατί αναπτύχθηκαν μέσα σε ισχυρά θρησκευτικά κέντρα και σε πολιτείες με πολιτική άνθηση και στρατιωτική επιφάνεια. Παράλληλα η εκλογή του φυσικού περιβάλλοντος ως αγωνιστικού κέντρου επιδρούσε κατά τρόπο μεταφυσικό. Δικαίωμα συμμετοχής στους Ιερούς αγώνες είχαν όλοι οι ελεύθεροι Έλληνες.

Στην κατηγορία των Πανελληνίων αγώνων του 5ου αι.π.Χ. τοποθετούνται οι αγώνες των Θερμοπυλών και οι αγώνες των Πλαταιών, πεντετηρικοί αγώνες.

Πολύ ελάχιστες είναι οι πληροφορίες γι' αυτούς τους αγώνες. Για τους αγώνες των Θερμοπυλών απλή αναφορά κάνει ο Αριστοφάνης στη *Λυσιστράτη*, όταν η ηρωίδα του επιτίθεται κατά των Λακεδαιμονίων: "ώσπερ συγγενείς Ολυπιάσιν, εν Πύλαις, Πυθοί..."⁶

Ομοίως τον 5ο αι. π.Χ. ιδρύονται τα Ελευθέρια των Πλαταιών, μετά την κοσμοϊστορική μάχη των Πλαταιών το 479 π.Χ., η έκβαση της οποίας καθόρισε και την τύχη του ευρωπαϊκού πολιτισμού από την πλημμυρίδα του βαρβαρισμού. Μετά από ψήφισμα του Αριστείδη συμφώνησαν όλοι οι Έλληνες να στέλνουν αθλητές και αντιπροσωπείες στις Πλαταιές κάθε χρόνο και να τελούν αγώνες με την επωνυμία "Ελευθέρια" σε ανάμνηση της νίκης: "συνέναι μεν εις Πλαταιάς καθ' έκαστον ενιαυτόν προβούλους και θεωρούς, άγεσθαι δε πεντετηρικών αγώνα των Ελευθερίων".⁷

Σκοπός των αγώνων ήταν να τιμηθούν οι νεκροί και ο ελευθέριος Δίας που συνέβαλλε ώστε να ηττηθεί ο βάρβαρος. "Ελευθερίου Διός ιδρύσαντο (οι Έλληνες) ιερόν και αγώνα γυμνικόν στεφανίτην απέδειξαν Ελευθέρια προσάγοντες..."⁸. Παράλληλα να τονισθεί η ομοψυχία των Ελλήνων, η οποία έφερε και το νικηφόρο αποτέλεσμα.

Οι αγώνες των Ελευθερίων ήταν γυμνικοί μουσικοί και το βραβείο στεφάνι από μυρτιά. Θεαματικό και ιδιόμορφο ήταν το αγώνισμα της Οπλιτοδρομίας.

Όσοι συμμετείχαν στους Πανελλήνιους αγώνες έπρεπε να διακρίνονται για το ηθικό υπόβαθρό τους και για την αγωνιστικότητα ώστε να είναι "άξιοι" των αγώνων που ήταν και οι σπουδαιότεροι στον ελληνικό χώρο. Προείχε, μάλιστα, ο αγώνας της Ολυμπίας: "τον αγώνα τον Ολυμπικόν στεφανίτην νομισθέντα μέγιστον των πάντων".⁹

Ο επιγραμματοποιός Αρχίας αναφέρεται ιδιαίτερα στους Πανελλήνιους αγώνες:

"Τέσσαρες εισίν αγώνες αν Ελλάδα,

τέσσαρες Ιεροί.

Οι δύο μεν θνητών, οι δύο δ' αθανάτων,

Ζηνός, Λητοῖδός, Παλαίμονος, Αρχαιμόριο,

Άθλα δε κότινος, μήλα, σέλινα, πίτυς"¹⁰

Είναι χαρακτηριστικός επίσης ο διάλογος που γίνεται μεταξύ ενός βαρβάρου - Σκύθη και ενός Έλληνα, του νομοθέτη Σόλωνα, ο οποίος και οριοθε-

τεί το ανιδιοτελές πνεύμα των Ελληνικών Ιερών Αγώνων:

Ανάχαρσις: [Για ποια βραβεία αγωνίζεσθε εσείς οι Έλληνες;]

Σόλων: [Στην Ολυμπία για ένα στεφάνι αγριελιάς, στα Ίσθμια για ένα στεφάνι πεύκου, στη Νεμέα για ένα στεφάνι σέλινου, στα Πύθια για τους καρπούς των ιερών δέντρων του θεού, και σ' εμάς εδώ, στα Παναθήναια, για το λάδι της ιερής ελιάς. Γιατί γέλασες, Ανάχαρσι; Σου φαίνονται μικρά βραβεία τούτα;]¹¹

Κατά κανόνα οι ιεροί αγώνες ήταν πανηγύρεις στις οποίες όλοι οι Έλληνες ήσαν ισότιμοι, και τις οποίες περιέβαλαν με την ίδια αγάπη. Και οι νικητές των ιερών αγώνων δέχονταν εξαιρετικές τιμές. Περισσότερες μάλιστα ήταν οι τιμές για εκείνους που νικούσαν και στους τέσσερις Πανελλήνιους αγώνες, τους ονομαζόμενους “περιοδονίκας”.

Οι ιεροί αγώνες διατηρήθηκαν γιατί ήταν αποδεκτοί από όλο το ελληνικό στοιχείο και, επιπλέον είχαν την ηθική και υλική συνδρομή όλων των Ελλήνων. Μάλιστα δεν είχαν μόνο δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση οι ελληνικές πόλεις να στέλνουν θεωρούς στις μεγάλες πανελλήνιες συγκεντρώσεις.

Από σχετικό χρησμό του μαντείου των Δελφών διαπιστώνουμε και την ανωτερότητα και την ακτινοβολία των Ολυμπιακών και των Πυθικών Αγώνων: [ο πατέρας μου (ο Ζευς) ενδιαφέρεται για την Ολυμπία και εγώ (ο Απόλλων) για την Πυθώ].¹²

Η ιστορική αφετηρία των Πανελληνίων Αγώνων έχει ως εξής:

Έτος επίσημης καταγραφής, βραβείο των αγώνων

Ολύμπια	776 π.Χ.	Κότινος -στεφάνι αγριελιάς
Πύθια	582 π.Χ.	στεφάνι δάφνης
Ίσθμια	582 π.Χ.	στεφάνι πεύκου
Νέμεα	573 π.Χ.	στεφάνι αγριοσέλινου

και η διαδοχική τέλεσή τους:

ΕΤΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ	ΕΠΟΧΗ	ΓΙΟΡΤΗ
480 π.Χ.	μέσα Ιουλίου	75η Ολυμπιάδα
479 π.Χ.	τέλη Ιουλ. -αρχές Αυγ.	Νέμεα
478 π.Χ.	τέλη Απριλίου	Ίσθμια
478 π.Χ.	Αύγ. ή Σεπτ.	Πύθια
477 π.Χ.	τέλη Ιουλ.-αρχές Αυγ.	Νέμεα
476 π.Χ.	τέλη Απριλίου	Ίσθμια
476 π.Χ.	μέσα Ιουλίου	76η Ολυμπιάδα

Ίσθμια

Ο τόπος του Ισθμού συνδέεται με παραδόσεις, θρύλους και μύθους που εμπεριέχουν ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος και φιλοξένησε τους Πανελλήνιους αγώνες, τα Ίσθμια. Μετά τη θεομαχία Ποσειδώνα και Ήλιου και την επικράτησή του, ο Ποσειδώνας εγκαθίσταται στον Ίσθμό όπου του ιδρύουν Ναό και τον τιμούν παράλληλα με γυμνικούς αγώνες.¹³ Οι αγώνες των Ισθμίων οργανώθηκαν πιθανόν το 581 π.Χ. και απέκτησαν μεγάλη σημασία γιατί ο τόπος γεωγραφικά αποτελούσε κόμβο μεταξύ βόρειας και Νότιας Ελλάδος. Την επιστάση των Αγώνων αρχικά είχαν οι Κορίνθιοι, αργότερα οι Αργείοι. Από το 146 π.Χ. την αγωνοθεσία έχουν οι Σικυώνιοι και στα χρόνια του Καίσαρα πάλι οι Κορίνθιοι.

Αναφερόμενος στις ανάγκες των αγώνων ο Πausanías γράφει: “αξιοθέατον ἔστιν με θέατρον, στάδιον λίθου λευκού”¹³. Πρόκειται ασφαλώς για το 3ο κατά σειρά στάδιο σε διαμόρφωση το οποίο έχει εντοπισθεί περίπου 250μ. νοτιοανατολικά του ναού του Ποσειδώνα, Ρωμαϊκών χρόνων. Οι αφετηρίες των δύο πρώτων σταδίων έχουν επίσης εντοπισθεί μέσα στον ιερό χώρο. Μάλιστα το πρώτο στάδιο, κοντά στο ιερό του Παλαίμονα ή Μελικέρτη, παρουσιάζει την ιδιάζουσα αφετηρία την οποία έχει αναπαραστήσει ο αμερικανός αρχαιολόγος Broneer το 1962, που είχε και την αποκλειστικότητα των ανασκαφών. Τα Ἴσθμια διέθεταν επίσης ιππόδρομο, που ακόμη και σήμερα αναζητάται, για τα ιπποδρομικά αγωνίσματα - “ἔστι και εν Ἰσθμῷ Ταράξιππος”¹⁴ καθώς και θέατρο για τα μουσικά, ποιητικά και χορευτικά αγωνίσματα.

Στα Ἴσθμια μετείχαν αθλητές σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία: παῖδες, ἐφηβοί - ἀγένειοι και ἄνδρες. Πριν από την έναρξη των αγώνων ορκίζονταν στο θεό Ποσειδώνα για την τιμότητα που τους διέκρινε: “ἔστιν και ἄλλον ἄδυτον καλούμενον κάθοδος δε εν αὐτῷ ὑπόγειος ... ος δι’ αν ενταύθα ἢ Κορίνθιος ἢ ξένος ἐπίορκα ὠμόσει, ουδεμίαν ἐστίν μηχανὴν διαφυγεῖν του ὅρκου”.¹⁵ Η ορκομωσία των Ἰσθμίων αγώνων γινόταν σ’ άλλες περιπτώσεις και μέσα στο ναό του Ποσειδώνα, παρουσία κόσμου.

Τα Ἴσθμια τελούνταν κατά την άνοιξη, μετά τους αγώνες στα Μέγαρα, και εννέα μέρες μετά τα Ασκληπιεία της Επιδαύρου. Το έπαθλο του Ἰσθμιονίκου ήταν στεφάνι από πεύκο, όταν στις θρησκευτικές συνειδήσεις των Ελλήνων είχε καθιερωθεί ο Ποσειδώνας, ενώ σ’ άλλες χρονικές περιόδους στεφάνι από σέλινο προς τιμήν του θεοποιημένου θνητού Μελικέρτη ή Παλαίμονα. Αυτονόητη βέβαια ήταν η εφαρμογή της Ἰσθμιακής Εκεχειρίας για την άψογη και ακώλυτη τέλεση των αγώνων.

Στα Ἴσθμια μετείχαν και γυναίκες, κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, όπως μαρτυρά σχετική επιγραφή.

Ο μηχανισμός της Ὑσπληγγας

Κατά τις ανασκαφές που πραγματοποίησε ο Αμερικανός αρχαιολόγος Broneer στα Ἴσθμια, και συγκεκριμένα κοντά στο ιερό του Ποσειδώνα, στη νοτιοανατολική γωνιά του ναού, εκεί απ’ όπου ο Ποσειδώνας μπορούσε να

παρακολουθήσει τους αθλητικούς αγώνες που γίνονταν προς τιμήν του, ήλθε στο φως και το αρχαϊκό στάδιο με την ιδιόμορφη τριγωνική αφετηρία. Μοναδική επινόηση αφετηρίας αποτελούμενη από 16 θέσεις για αθλητές - δρομείς και ελεγχόμενη με σχοινιά τοποθετημένα σε τριγωνικό λιθόστρωτο. Ήταν μια πρώτη προσπάθεια να εξασφαλισθεί σωστή και τίμια εκκίνηση των δρομέων. Έχει σχήμα ισοσκελούς τριγώνου, του οποίου η βάση, μήκους 23,40μ. αποτελεί γραμμή αφέσεως των αθλητών. Φέρει αυλακώσεις για την τοποθέτηση των γυμνών πελμάτων των δρομέων. Στην κορυφή του τριγώνου υπάρχει φρεάτιο βάθους 1 μ. και διαμέτρου 0,55 μ. όπου πιθανότατα στεκόταν ο αφέτης, ο χειριστής του μηχανισμού της Ὑσπληγγας. Η επιφάνεια του τριγώνου είναι επίπεδη. Η άφεση φέρει υποδοχές, όπου, κατά τον αρχαιολόγο, σφηνώνονταν κάθετα δοκάρια για τη θέση του αθλητή κατά την εκκίνηση, ενώ οριζόντιο δοκάρι υπήρχε μεταξύ των δύο κάθετων δοκαριών που έφθανε περίπου στο ύψος της μέσης του δρομέα και έστεκε έτσι στηριζόμενο σε ένα σύρμα-σχοινί το οποίο συγκρατούσε ο αφέτης. Δηλαδή το οριζόντιο δοκάρι που έφραζε την έξοδο του δρομέα στηρίζεται σ’ ένα έλασμα - σύρμα το οποίο φθάνει στη βάση του εδάφους, περνά μέσα από δύο χάλκινα θυληκώματα, φθάνει στο φρεάτιο και την άκρη αυτού τη συγκρατεί ο αφέτης.

Ο αφέτης καλεί τους δρομείς με το παράγγελμα “παρά πόδας” και αυτοί έρχονται και τοποθετούν τα πέλματά τους στη γραμμή αφέσεως. Όταν διαπιστώσει ότι οι αθλητές είναι έτοιμοι να ξεκινήσουν, με τη λέξη “άφετε” χαλαρώνει τα έλασματα που κρατούν τα δοκάρια οριζόντια. Σκοπός του μηχανισμού της εκκίνησης ήταν να μην “κλέψει” ο δρομέας, αλλά όλοι οι αθλητές να φύγουν ταυτόχρονα.

Νέμεα

Σ’ ένα καταπράσινο δάσος μεταξύ του Φλοιούντα και των Κλεωνών υπήρχε το αρχαίο ιερό της Νεμέας, όπου οι αγνοθέτες Αργεῖοι τελούσαν αγωνιστικά δρώμενα προς τιμήν “του Νεμείου Διός”. Αξιοθέατος και επιβλητικός ο δωρικός ναός “Νεμείου Διός ἐστὶ ἄξιον θέας”¹⁶, του οποίου σήμερα σώζονται τρεις κίονες.

Κοντά στο Ναό υπήρχαν Γυμνάσιο, παλαίστρα και στάδιο για τις ανάγκες τέλεσης των Νεμείων αγώνων.

Φαίνεται ότι αρχικά οι αγώνες είχαν επιτάφιο χαρακτήρα και τούτο δηλώνεται από το είδος του βραβείου - σέλινο - καθώς και από το χρώμα της ενδυμασίας του Ελλανοδίκη-κριτή: “οι αγωνοθέτες τους αθλητάς κρίνοντας ενεδύοντο φαιάς στολάς υπόμνημα πένθους”¹⁷. Σύμφωνα, επίσης, με την παράδοση, μετά την Αργοναυτική εκστρατεία η Υψιπύλη, η βασίλισσα της Λήμνου, έρχεται στο αρχοντικό του Λυκούργου, βασιλιά και Ιερέα στη Νεμέα, ως τροφός στο μικρό Οφέλτη ή Αρχέμορο. Κάποτε πέρασαν από τη Νεμέα οι “επτά στρατηγοί” και ζήτησαν από την Υψιπύλη να τους υποδείξει πού θα βρουν νερό. Η τροφός αφήνει καταγής το μικρό Οφέλτη και οδηγεί τους “επτά επί Θήβας” στην Ανδράστεια πηγή. Όταν επιστρέφει να πάρει το παιδί ένα φίδι είχε δηλητηριάσει το μικρό Οφέλτη. Πριν αφήσουν τη Νεμέα οι στρατηγοί το θάπτουν και το μετονομάζουν Αρχέμορο (=αρχή + μόρος = αρχή θανάτου των ηρώων). Τελούν επίσης, προς τιμήν του επιτάφιους αγώνες.

Αρχή των Νέμεων

Τα Νέμεα άρχισαν να τελούνται από το 573 π.Χ. κάθε δεύτερο και τέταρτο Ολυμπιακό έτος, κατά τους θερινούς μήνες (τέλη Ιουλίου - αρχές Αυγούστου), όπως μας πληροφορεί ο Σχολιαστής στον Πίνδαρο. Υποθέτουμε ότι καταργήθηκαν μαζί με τα Ολύμπια το 393 μ.Χ. από στοιχεία που μας δίνει ο Φιλόστρατος.

Περί το 345 π.Χ. το αρχαϊκό στάδιο εγκαταλείπεται για λόγους λειτουργικών και στη θέση Καρακοβούνι, 400 μ. μακρύτερα, διαμορφώνεται το δεύτερο κατά σειρά μήκους 600 ποδών, (180 μ.). Η αφετηρία των δρομέων είχε τις προϋποθέσεις ώστε να τοποθετηθεί και να λειτουργήσει ο μηχανισμός της “Ύσπληγγας”. Στην ανατολική πλευρά του σταδίου υπάρχει θεαματική στοά - κρυπτή, η αρχαιότερη και η ωραιότερη στο είδος της (με διαστάσεις 36,36 μ. x 3,50 μ.) όπου στο εσωτερικό της έχουν γραφεί ονόματα νικητών σε Πανελλήνιους αγώνες (“Άτις Νικώ Τελέστας”, “Ανδρέας Ακρότατος καλός του γράψαντος”). Στην πλευρά που βλέπει προς την κρυπτή υπάρχουν οι θέσεις των αγωνοθετών. Εμπρός και αριστερά από την εκκίνηση των στα-

διοδρόμων υπάρχει τετράγωνη πέτρινη βάση στο έδαφος, στο κέντρο της οποίας υπήρχε “Νύσσα” (κάθετο δοκάρι, για να γυρίζουν οι δολικοδρόμοι αθλητές κατά το αγώνισμα του “δόλικου”, δρόμου αντοχής).

Κατηγορίες αθλητών

Οι κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία ήταν “παίδων, αγενείων ή εφήβων και ανδρών”. Στα Νέμεα, όπως και στα Ίσθμια, αγωνίστηκαν κορυφαίες αθλητικές προσωπικότητες, όπως ο Μίλων ο Κροτωνιάτης, ο Διαγόρας ο Ρόδιος, ο Θεαγένης ο Θάσιος κ.ά. Τα αγωνίσματα ήταν γυμνικά στο στάδιο και ιπποδρομικά. Αρχαιότερα και θεαματικότερα ήταν τα αγωνίσματα των “όπλων”.

Αγωνοθεσία της οπλιτοδρομίας

Την εποπτεία των αγώνων έχουν οι Αργείοι, αργότερα οι Κλεωναίοι και μετά πάλι οι Αργείοι. Κατά τη διάρκειά τους επικρατούσε η Εκεχειρία της οποίας τη διάρκεια δεν γνωρίζουμε γιατί οι Αργείοι δεν κρατούσαν αρχεία για τους αγώνες. Στους ιερούς και αγωνιστικούς χώρους υπήρχαν αφιερώματα, αδριάντες και αγάλματα νικητών και θεοτήτων.

Βραβείο

Το έπαθλο του νικητή εναλλάσσεται: άλλοτε έδιναν “κότινον”, όταν καθιερώθηκε στη θρησκευτική συνείδηση η λατρεία του Δία, και άλλοτε στεφάνι από σέλινο προς τιμήν του θεοποιημένου θνητού Οφέλτη.

Πύθια

Στον πανέμορφο, χώρο των Δελφών ή Πυθώ, στην πλαγιά του Παρνασσού “και το μέσον της Γης ευρισκόμενον πηήσει των αετών”,¹⁸ ιδρύεται το ιερό και το ομώνυμο Μαντείο της Γης, Απόλλωνα, από τα ισχυρότερα και φερεγγυότερα μαντεία της αρχαιότητας. Η διαδικασία των χρησμών μάς είναι γνωστή από τον Πλούταρχο: η Πυθία χρημοδοτεί σε κατάσταση θεοληψίας, έκστασης.

Σ' αυτό το θρησκευτικό - πολιτικό χώρο συναντάμε "Γυμνάσιον θέατρον, κρήνην, παλαίστραν, ξυστόν, παραδρομίδα, Λουτρά"¹⁹ και Στάδιο 178,35 μ. Το σημερινό Στάδιο κοντά στο θέατρο - το αρχικό υπήρχε στο "Κρισσαίον πεδίων" όπου και ο Ιππόδρομος - διαμορφώθηκε από τον Ηρώδη τον Αττικό "λίθω Πεντέλησιν"²⁰ αν και στην πραγματικότητα η πέτρα που χρησιμοποιήθηκε προέρχεται από τον Παρνασσό.

Στο τέλος του Α' ιερού πολέμου 596-586 π.Χ. τα Πύθια αναδιοργανώνονται και το 582 π.Χ. "άθλα έθεσαν οι Αμφικτύονες". Τελούνταν κάθε 3ο Ολυμπιακό έτος, το μήνα Βουκάτιο (τέλη Αυγούστου) και ήταν Πεντηρικοί.

Τα γυμνικά αγωνίσματα οργανώνονταν στο στάδιο, τα μουσικά στο "θέατρον άξιον θέας" και τα ιπποδρομικά στο "Κρισσαίον Πεδίων".

Στο πρόγραμμα των Πυθικών Αγώνων προηγούνται οι αγώνες μουσικής, ακολουθούν οι γυμνικοί και τέλος οι ιππικοί σε τρεις κατηγορίες αθλητών: παίδων, αγενείων, ανδρών.

Το έπαθλο του Πυθιονίκη ήταν ένα στεφάνι από κλαδιά δάφνης, ιερού φυτού του Απόλλωνα: "Δάφνην στέφανον επί των Πυθίων τη νίκη ... ερασθήναι (Απόλλων) θυγατρός Λάδωνος".

Την αγωνοθεσία και τον έλεγχο του ιερού είχαν αναλάβει "οι Αμφικτύονες οι των Πυθίων αγωνοθέται εκ δώδεκα Εθνών της Ελλάδος όντες"²¹. Πυθικά αγωνίσματα, προς τιμήν του Απόλλωνα τελούνταν σε αρκετές ελληνικές πόλεις, αλλά "τα εν Δελφοίς" ήταν τα πλέον επίσημα. Χάρη στους Δελφικούς χρησμούς μάλιστα ιδρύθηκαν, εδραιώθηκαν και ακτινοβόλησαν οι αρχαίοι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Οι Πυθικοί αγώνες παρήκμασαν πιθανότατα πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, το 393 μ.Χ. Το 361-363 μ.Χ. ο αυτοκράτορας Ιουλιανός ο Παραβάτης, λάτρης του δωδεκάθεου, στην προσπάθειά του να στηρίξει τη Δελφική λατρεία και την ειδωλολατρεία έστειλε το γιατρό Ορειβάσιο να ζητήσει συμβουλές από το μαντείο στους Δελφούς. Ο τελεταίος χρησμός του οποίου η γνησιότητα αμφισβητείται, δίνει και το ανάλογο στίγμα της παρακμής:

“Είπατε τω βασιλεί. χαμαί πέσε δαίδαλος
αυλά, ουκέτι Φοίβος έχει καλύβαν
ου μάντιδα δάφνην, ου παγάν λαλέουσιν
απέσβετο και λάλον ύδωρ”.²²

Κατά τον 5ο αιώνα μ.Χ. ο ναός του Απόλλωνα μεταβάλλεται σε χριστιανική εκκλησία και τα αρχαία οικοδομήματα λεηλατούνται. Παράλληλα τα φυσικά φαινόμενα ολοκλήρωσαν την καταστροφή του ιερού χώρου.

Η άσκηση των γυναικών

Οι γυναίκες στην Αθήνα "δεν ετύχανον σωστής αγωγής". Για την κατάσταση αυτή των γυναικών, να απέχουν από τα γυμνάσια και τις παλαίστρες, διαμαρτύρεται η Φίντυς η κόρη του Καλλικράτη, η Πυθαγορεία, η οποία δήλωνε ότι δικαιούται και η γυναίκα να απολαμβάνει τα αγαθά της άσκησης όπως υγεία, φυσική δύναμη, ευαισθησία και κάλλος.

Το ίδιο συνέβαινε και στις άλλες ελληνικές πόλεις με εξαίρεση τη μινωϊκή Κρήτη, τη Σπάρτη, και τη Χίο όπου κατά τον Αθήναιο: "εν τη νήσω Χίω και βαδίζειν ήδιστον εστιν επί τα γυμνάσια και τους δρόμους και οράν προσπαλαίοντας τους νέους ταις κόραις"²³. Επίσης στην Κυρήνη, δωρική αποικία στην Αφρική, γυναίκα εκλεγόταν ως "Γυμνασιάρχης" και κατά κανόνα οι γυναίκες είχαν ανδροπρεπή παράδοση. Κατά τη μινωϊκή εποχή, στην Κρήτη, η γυναίκα φαίνεται να είναι ισότιμη προς τον άνδρα και ισοδύναμη να λαμβάνει μέρος στα περίφημα και επικίνδυνα ακροβατικά, τα "Ταυροκαθάψια".

Από τους αξιολογότερους, δωρικής αρχής, ήταν οι πανάρχαιοι γυναικείοι αγώνες που τελούνταν στην Ολυμπία προς τιμήν της Ήρας, τα "Ηραία". Η παράδοση αποδίδει τη διοργάνωση των αγώνων στην Ιπποδάμεια και στην ευγνωμοσύνη της προς τη θεά Ήρα που συνέβαλε στο γάμο της με τον Πέλοπα.

Η όλη οργάνωση και τέλεση των αγώνων ήταν αποκλειστικά γυναικεία. Πρώτη νικήτρια των Ηραίων αναφέρεται η Χλώρις, η κόρη του Αμφίωνα.

Το κατ' εξοχήν αγώνισμα ήταν "άμιλλα δρόμου παρθένων" σε τρεις κατηγορίες: οι νεώτερες ανύπαντρες, οι μεγαλύτερες και "αι πρεσβύταται των παρθένων". Διέτρεχαν τα 5/6 του Ολυμπιακού Σταδίου περίπου 160 μ., "... αφαιρούσιν δε αταίς ες το δρόμον του Σταδίου το έκτος μάλιστα"²⁴. Τα Ηραία, στην ανάπτυξή τους, για να μην συμπίπτουν με τους ανδρικούς αγώνες, τελούνταν κάθε 49 ή 50 μήνες, ένα μήνα πριν ή μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Οι αθλήτριες έτρεχαν ανυπόδητες με λυτά τα μαλλιά και κοντό χιτώνα που άφηνε το δεξιό στήθος ακάλυπτο και ελεύθερο. Στη νικήτρια αθλήτρια έδιναν ως βραβείο “κότινον ελαίας στέφανον και βοός μοίραν εκ της τεθυμένης τη ‘Ηρα”, αλλά και το δικαίωμα να αναθέσει την εικόνα της στην ιερή ‘Αλτη.

Σύμφωνα με την παράδοση η νικήτρια των Ηραίων και ο Ολυμπιονίκης νικητής του Σταδίου δρόμου, συμβολικά τελούσαν “τον ιερόν γάμον” της περιόδου αυτής συμβολίζοντας “τον ενιαυτόν δαίμονα”.

Με την ίδρυση των Ηραίων συνδέεται και το εξής κοινωνικό και πολιτικό γεγονός: αδικίες σε βάρος των Ηλείων του Δαμοφώντα, τύραννου της γειτονικής Πίσας, είχαν δημιουργήσει εκθρόνηση ανάμεσα στους Ηλείους και Πισάτες η οποία συνεχίστηκε και στους διαδόχους του. Οι γυναίκες των αντιπάλων ανδρών από την Ηλεία και την Πίσα διαμόρφωσαν δύο χορευτικούς ομίλους, ο ένας της Φυσκόας και ο άλλος της Ιπποδάμειας, και παράλληλα συναγωνίζονταν, υποχρεώνοντας με τον τρόπο αυτό τους άνδρες τους να εγκαταλείψουν την εκθρόνηση και να επιβληθεί η φιλία και η ειρήνη στην περιοχή.

Όπως οι άρρενες Ελλανοδίκες έτσι και οι γυναίκες, πριν αρχίσουν τους αγώνες, “προκαθαίρονται με θυσία χοίρου επιτήδειου προς καθαρμό” και με νερό από την Κρήνη Πιέρα, όπου τελούνταν τα καθάρσια.

Ηραία τελούνταν, μεταγενέστερα και σ’ άλλες ελληνικές πολιτείες όπως στο Άργος, στην Αθήνα, στην Κόρινθο και στην Κω.

Παρακμή

Η αδυσώπητη ροή του χρόνου συνοδευόμενη από κοινωνικές εξελίξεις και αλλαγές, δρομολογεί τα καταλυτικά φαινόμενα της παρακμής του πολιτισμού και το μαρασμό των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων.

Ο ιστορικός Μεγαλοπολίτης Πολύβιος αποδίδει τις ποικίλες μεταβολές στο ζεύγος των αντιθέτων φυσικών δυνάμεων, στο νόμο της ακμής - παρακμής: [σε κάθε οργανισμό, σε κάθε πολιτεία και σε κάθε ιστορικό γεγονός ενυπάρχει ο νόμος της ακμής και παρακμής]. Οι αγώνες, κορυφαίο θρη-

σκευτικό και πολιτικό γεγονός, άντεξαν στη αντίδραση του “χρόνου” για 1169 ολόκληρα χρόνια (776 π.Χ. - 393 μ.Χ.).

Από τον 4ο αι. π.Χ. τα κρούσματα παρακμής των Ολυμπιακών Αγώνων, πληθαίνουν. Το 388 π.Χ. ο πυγμάχος Εύπωλος ο Θεσσαλός, συλλαμβάνεται να διαπραγματεύεται τη νίκη του αντί χρημάτων. Η φιλοχρηματία, τα οικονομικά οφέλη και η δωροδοκία αρχίζουν να κλονίζουν το θεσμό των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθλητές εμφανίζονται για πρώτη φορά να προσποιούνται ότι αγωνίζονται, προσαρμόζοντας τη δύναμη και την τέχνη τους στην υλική προσφορά. Το αθλητικό ήθος διακυβεύεται και διακωμωδείται στο βωμό του χρήματος. Παράλληλα διαταράσσεται η αρμονία της περίφημης “καλοκαγαθίας”, με το γιγαντισμό του σώματος σε βάρος της ψυχής και του πνεύματος. Οι νέοι αρχίζουν σιγά σιγά να απομακρύνονται από τους χώρους άσκησης και να πλαισιώνουν τους φιλοσοφικούς χώρους μια και τα μηνύματα από εκεί φαίνεται να είναι περισσότερο ελκυστικά.

Η Ολυμπία, αυτός “ο κάλλιστος τόπος της Ελλάδος”, μετά το 146 π.Χ., με την παγκοσμιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων, γίνεται τόπος συγκέντρωσης λαών και φυλών που δεν τους συνέδεε τίποτα άλλο εκτός από το πάθος για το θέαμα και την προβολή.²⁵

Η κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους, η οικονομική στήριξη των αθλητών, η διαφορετική αντίληψη περί του αθλητισμού, η υποβάθμιση του δωδεκάθεου και η θεοποίηση Ρωμαίων αυτοκρατόρων θα εκτρέψουν από το γνήσιο αγώνα της αρετής και θα προβληθούν οι θηριομαχίες και “ο άρτος και το θέαμα”. Το πολεμικό πνεύμα των Μακεδόνων θα ταραξει την ελληνική επικράτεια ενώ ο μυστικισμός της Ανατολής με νέες κοσμοθεωρίες και φιλοσοφικές αντιλήψεις θα επιταχύνουν το τέλος της ευγενικής άμιλλας και του ολυμπιακού ιδεώδους.

Η νέα θρησκεία με τον Θεοδόσιο

Ο Θεοδόσιος εγκαταλείποντας την πολιτική της ανοχής που ακολούθησαν οι προκάτοχοί του απέναντι στις διάφορες θρησκευτικές ομάδες, και αναγνωρίζοντας ως το μόνο νομικό σύμβολο το σύμβολο της Νικαίας (325 μ.Χ.) “ισότιμον θείαν τριάδα”, απαγόρευε κάθε άλλη εκδήλωση είτε υπό μορφή χριστιανικής αιρέσεως, είτε υπό μορφή ειδωλολατρείας”.²⁶

Σ' αυτή τη χρονική στιγμή, που ο Ολυμπιακός Αγώνας εμφανίζεται αποδυναμωμένος, επικράτησε ο αγώνας του Χριστιανισμού. Ωστόσο, η κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων από τον Μ. Θεοδοόσιο, το 393 μ.Χ. λειτούργησε θετικά για την υστεροφημία τους, αφού έθεσε τέρμα σ' ένα διαρκώς εκφυλιζόμενο θεσμό και με τον τρόπο αυτό διέσωσε το αρχαίο κλέος καθιστώντας το Ολυμπιακό ιδεώδες αθάνατο στους αιώνες.²⁷

Παναθήναια

Η φυσική αγωγή και ο αθλητισμός αποτελούν ένα παμπάλαιο κοινωνικό και θρησκευτικό θεσμό της αθηναϊκής κοινωνίας, όπως επισημαίνεται στις μυθικές αναφορές, που γίνονται για τον Θησέα, ρυθμιστή και νομοθέτη της Αθήνας. Λέγεται μάλιστα ότι ο ίδιος ο Θησέας υπήρξε εμπνευστής και προπονητής του αγωνίσματος της πάλης, έννοια που θα πρέπει να εκληφθεί με ευρύτερη κοινωνική και αθλητική διάσταση: “Παλαιστικήν γαρ τέχνην εύρε Θησεύς πρώτος και πάλης κατέστη ύστερον απ’ εκείνου διδασκαλίας ...”

Μέσα από την πλοκή των μύθων υπογραμμίζεται η παρουσία γυμνικών αγώνων στον αθηναϊκό χώρο πριν τη Μυκηναϊκή περίοδο, αγώνες προς τιμήν της πολιούχου θεάς Αθηνάς, αρχικά με τοπικό χαρακτήρα και στη συνέχεια με πανιώνιο: “... τα Παναθήναια πρότερον Αθήναια εκαλούντο ... εορτή επί τω Θησέως γενομένω συνοικισμῷ ... πρώτον υπό Εριχθονίου του Ηφαίστου και της Αθηνάς ύστερον υπό του Θησέως ...”.²⁸ Για την αρχαιότητα των Παναθηναϊκών αγώνων λέγεται ότι κατά τη μινωϊκή περίοδο ήλθε και έλαβε μέρος ο γιος του Μίνωα ο Ανδρόγεως, και μάλιστα ότι υπερτέρησε όλων των αντιπάλων του.²⁹

Σύμφωνα με την πληροφορία που μας παρέχει το *Πάριο Χρονικό* τα Παναθήναια ιδρύονται μετά τα Λύκαια της Αρκαδίας, τότε που ο Θησέας συνένωσε όλους τους 174 δήμους της Αττικής: “ες μίαν απάντων πόλιν”.³⁰

Το αγωνιστικό πρόγραμμα

Περιελάμβανε γυμνικούς αγώνες, ιπποδρομίες, κολυμβητικούς αγώνες και “άμιλλα νηών”. Οι γυμναστηριακοί χώροι ήταν για τους γυμνικούς αγώ-

νες στάδιο πάνω στο χώρο της Πνύκας, όπως αρχαιολογικά ευρήματα δείχνουν και αργότερα από το 150 μ.Χ. το Παναθηναϊκό Στάδιο. Για τις ιπποδρομίες υπήρχε ειδικός χώρος κοντά στο Μοσχάτο, ενώ τα ναυτικά αγωνίσματα γίνονταν στον όρμο του Φαλήρου.

Η λαμπαδηφορία διεξήγετο το βράδυ μεταξύ Κεραμεικού και Ακαδημίας όπου και συμμετείχαν 10 ομάδες, από τις γνωστές δέκα φυλές της Αττικής. Οι μουσικοί, οι χορωδιακοί, οι χορευτικοί αγώνες και ο αγών “ευανδρίας” στο Διονυσιακό θέατρο.

Οι αθλητές, Έλληνες και ξένοι, συμμετείχαν σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία τους: παιδιά, έφηβοι, αγένειοι και άνδρες.

Στους ιπποδρομιακούς αγώνες το θέαμα ήταν εντυπωσιακό, ιδιαίτερα το αγώνισμα του αποβάτη, κατά το οποίο ο συνεπιβάτης του ηνίοχου κατέβαινε από το άρμα και τρέχοντας το προλάβαινε και ανέβαινε, ή πηδούσε από τον ένα στο άλλο άλογο.

Κατά τον Διόδωρο τον Σικελιώτη η θεά Αθηνά υπήρξε δάσκαλος “του Τεθρίππου” άρματος, και λέγεται ότι κατά τα Παναθήναια εμφανίστηκε να οδηγή άρμα που το έσερναν “τέσσαροι ίπποι”.

Τα Παναθήναια διακρίνονταν σε Μικρά, τα οποία τελούνταν κάθε χρόνο, κατά το μήνα Θαργηλίωνα και τα Μεγάλα το μήνα Εκατομβαιώνα, Ιούλιο. Ιδρύθηκαν από τον Θησέα σε ανάμνηση της συνένωσης των δήμων της Αττικής υπό την προεδρία “του Άστεως”: “... άγεται αγών διά ε’ ετών ... τω δε νικῶντι δίδονται άθλον έλαιον εν αμφορεύσιν και ο νικῶν στεφανούται ελαία πλεκτή ... διττά Παναθήναια ήγετο Αθήνησι τα μεν καθέκαστον ενιαυτόν τα δε δια πενταετηρίδος α και μεγάλα εκάλουν ...”³¹ Το περιεχόμενο του Αμφορέα, το λάδι, είχε παραχθεί από τις μορίες ελιές της θεάς Αθηνάς και για το λόγο αυτό το θεωρούσαν ιερό.

Σκοπός των Παναθηναϊκών αγώνων

Ήταν κυρίως θρησκευτικός αλλά και πολιτικός, δηλ. η συνένωση των 10 φυλών της Αττικής με επίκεντρο την Αθήνα. Παράλληλα απέβλεπαν στην άσκηση και τον αγώνα, που καθιστούν υγιή τα άτομα και ευημερούσες τις πολιτείες.

Τι παρουσίασε το παιδευτικό σύστημα της Αθήνας

Είναι γνωστό ότι τα αποτελέσματα της φυσικής κίνησης και της κατ' επι- νόησης άσκησης είναι τόσο ατομικά όσο και κοινωνικά, ηθικά, ειρηνικά, πο- λιτιστικά. Αυτό άλλωστε το είχαν συνειδητοποιήσει οι πολιτικοί, οι στρατιωτι- κοί και οι θρησκευτικοί ηγέτες οι οποίοι έδιναν ιδιαίτερη σημασία στο σύ-στημα της κρατικής φυσικής αγωγής.

Κάθε πολιτεία με το σύστημά της παρουσίαζε και διαμόρφωνε πρόγραμ-μα φυσικής αγωγής στους πολίτες ανάλογα με το σκοπό που επεδίωκε. Η Αθήνα σύμφωνα με το κοινωνικό της σύστημα καλλιέργησε έναν “καλόν κα-γαθόν πολίτην” με βάση τα γράμματα, τη μουσική και τη γυμναστική.

Κατά το νομοθέτη Σόλωνα υγιής, σωστή πολιτεία δεν είναι εκείνη που προστατεύεται από ανθεκτικά τείχη, στολισμένη με ωραίους ναούς και εξο-πλισμένη με σύγχρονους ναυστάθμους, αλλά εκείνη που καλλιεργεί και προ-άγει με το παιδευτικό της σύστημα, που απηχεί στο τρίπτυχο της ανθρώπι-νης υπόστασης, την ψυχή, το πνεύμα και το σώμα. Φροντίδα των αρχόντων της Αθηναϊκής πολιτείας για τους “αρχόμενους” ήταν “όπως οι πολίται αγα-θοί με τας ψυχάς, ισχυροί δε τα σώματα γίνονται, τους γαρ τοιούτους σφί-σιν τε αυτοίς καλώς χρήσεσθαι εν ειρήνη συμπολιτευομένους, και εκ πολέ-μου σώσειν την πόλιν ελευθέραν και ευδαίμονα διαφυλάξειν, την μεν δη πρώτην ανατροφήν αυτών μητράσι και τίτθαις (=τροφούς) και παιδαγωγούς επιτρέπομεν υπό παιδείας ελευθερίας άγειν τε και τρέφειν αυτούς”.

Η ψυχοπνευματική αγωγή στηριζόταν στη σωματική αγωγή, στη μουσική, στην αριθμητική, στην ανάγνωση, στη γραφή και την ορθοφωνία. Οι νέοι γα-λουχούνται παράλληλα με τις ένδοξες πράξεις και τα ανδραγαθήματα των προπατόρων των ηρώων. Έτσι αποκτούν ηθική φήμη, συνηθίζουν να κοπιά-ζουν, να υποφέρουν, να μοχθούν ώστε να γεύονται τους καρπούς της ζωής. Με το να δοκιμάζονται οι νέοι στην παλαίστρα και στο γυμνάσιο δεν επιδιώ-κουν μόνο τα βραβεία, γιατί αυτά είναι πολύ λίγα και τα παίρνουν οι λίγοι, αλ-λά και τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητάς. Επιπλέον με τη σωματοψυχική τους δοκιμασία οι πολίτες συμβάλλουν στην εξασφάλιση της εθνικής κληρονομιάς (στη δόξα, στον πλούτο, στην απόλαυση των εορ-τών εδραιώνεται η παρουσία των ιερών και οσίων της πατρίδας).

Ο Αθηναίος πολίτης με τη συνεχή άσκηση αποκτούσε ανδρεία, ευρω-

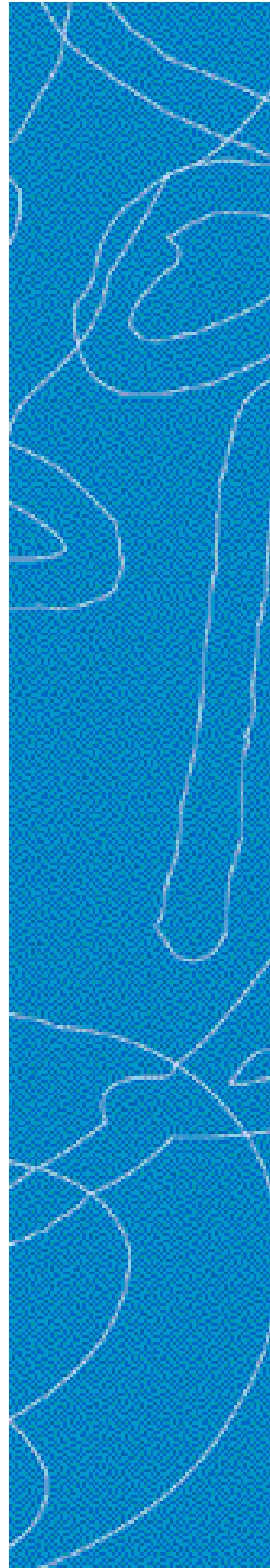
στία, εξάριετη τέχνη, ακαταμάχητη δύναμη, τόλμη, φιλοτιμία, ψυχικό σθένος και αδάμαστη θέληση για νίκη.

Σημειώσεις

1. Φιλόστρ. *Γυμν.* 5.
2. Πλάτ. *Πολιτεία* 411e.
3. Εκδόσεις Ε. Καζαντζάκη, Αθήνα 1969 σελ. 230-235.
4. *Οδύσσεια* Θ 147 βλ. και 135-136.
5. Ομήρ. *Ιλ.* Ψ.
6. Αριστφ. *Λυσ.* 1130-1131: [σαν μιας γενιάς παιδιά στην Ολυμπία, στις Θερμοπύλες και στους Δελφούς ...].
7. Πλουτ. *Αριστ.* 10, 20, βλ. Στράβων Θ. 412.
8. I.G. VII 2510, Πλούτ. *Αριστ.* 19.
9. Στράβων H.30.
10. βλ. Γρηγόριο Παλιοσυρίτη, *Ελληνική Αρχαιολογία*, τόμος β', Βενετία 1815 σελ. 161.
11. Λουκ. *Περί Γυμνασίων* § 9-14.
12. Πausan. V 3,1: “πατρί μέλει Πίσης, Πυθούς δε μοι εν γυάλοισιν”.
13. Πausan. II 1,7.
14. Πausan. IV 20,19.
15. Πausan. II 2 ;
16. Πausan. II 15,2.
17. Παλαίος Σχολιαστής στον Πίνδαρο “*Νεμεονίκας*”
18. Λουκ. *Όρχ.* 38.
19. Πausan. X 4,1.
20. αυτόθι 32,1.
21. Σχολ. Πινδ. Π. 4.116.
22. Κενδρηνός 532.
23. Αθήναιος 13,20.
24. Πausan. V 16,2.
25. *Ιστορία Ολυμπιακών Αγώνων*, Εκδοτική Αθηνών, σελ. 281.

26. Α.Α. Βασίλειφ, *Ιστορία Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*, τόμος Α', σελ. 111.
27. Βασ. Κυρίτση, *Η παρακμή των Ολυμπιακών Αγώνων*, περ. *Επτάκυκλος* τεύχος 3, 1996, σελ. 62-63.
28. Απολλόδ III § 209, βλ. Αριστλ., *Αθηναίων Πολιτεία*, XLIII - LXII, Σούδα λ.: "*Παναθήναια*, βλ. Ησύχ.: "*επ' Ευρυγύη αγών*".
29. Απολλδ. αυτόθι.
30. I. G. XII⁵ 444: Ιδρύονται περί το 1520 π.Χ.
31. Σούδα ό.π. παρ. Για τους Παναθηναϊκούς αμφορείς βλ. Παν. Βαλαβά-νη, *Παναθηναϊκοί αμφορείς*, διδακτορική διατριβή ..., Αθήνα 1991 σελ. 1-338, βλ. Ν. Μ. Κοντολέων, *Ελληνιστικοί Παναθηναϊκοί αμφορείς*, Α.Ε. 1937, 576 κ.ε., Ε.Ν. Gardiner, *Panathenaic Amphorae JHS* 32, 1932, 179 κ.ε., Τιβέριος Παν. *Παναθηναϊκά*, Α.Δ. 29, 1974, μελ. 142 κ.ε.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Η Αναβίωση των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων*

Κώστας Γεωργιάδης

Κοσμήτορας Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας

Ι. Η Αγωνιστική Ιδέα στη Νεοελληνική Παράδοση

Στοιχεία για την ύπαρξη αγωνιστικής παράδοσης και συνείδησης κατά τη Βυζαντινή περίοδο μπορούμε να αλιεύσουμε μέσα από τα κείμενα των ακριτικών τραγουδιών. Στο έπος του Διγενή (από τα σημαντικότερα μνημεία της ελληνικής γλώσσας και της ιστορίας της λογοτεχνίας των μεσαιωνικών χρόνων) εμφανής είναι η επίδραση της κλασικής αρχαιότητας, καθώς δεν λείπουν οι αναφορές σε πρόσωπα ή πράγματα της Ελληνικής μυθολογίας, όπως και του ομηρικού έπους.

Ο ήρωας του ακριτικού έπους μοιάζει με τους ήρωες της αρχαίας Ελλάδας. Ο Διγενής του μεσαιωνικού Ελληνισμού ταυτίζεται με τον αθλοφόρο Ηρακλή της Αρχαιότητας και αναφέρεται ως πένταθλος. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα όπου ο Διγενής υπερηφανεύεται ότι “κανείς δεν ήταν σαν κ’ εμέν εις της αντρείας τη χάρη, στο μπάλαιο, στο τρέξιμο, στο πήδος, στο κοντάρι”,¹ ενώ “εις ολίγα πηδήματα φθάνει την ελαφίνην”,² και ισχυρίζεται “ου γαρ ενίκησεν εμέ ίππος ποτέ εις δρόμον”.³ Σε άλλα αποσπάσματα ο ήρωας διακρίνεται και για τις ικανότητές του στην ιππασία και την ξιφομαχία. Ο Διγενής Ακρίτας με τις ημιθεϊκές, υπερφυσικές του ικανότητες μετατρέπεται σε σύμβολο της πάλης του Ελληνισμού κατά του επελαύνοντος μουσουλμανικού κόσμου.

Αλλά και στην περίοδο της Τουρκοκρατίας δεν λείπουν τα παραδείγματα αγωνιστικής των Ελλήνων. Γιατί αυτή τη χρονική περίοδο, η αθλητική παράδοση αποτελεί μέρος της καθημερινότητας των ένοπλων ομάδων που ζουν στα βουνά. Ο τρόπος ζωής τους (κλεφτοπόλεμος, αθλητικά παιχνίδια, γλέ-

ντια) θυμίζει αυτόν των ομηρικών ηρώων.⁴ Μέσα στα βουνά, οι κλεφταρματολοί χρειάστηκε να προσαρμοστούν στις σκληρές συνθήκες του διαρκούς αγώνα επιβίωσης, ο οποίος βέβαια υπαγορευόταν από τη δίψα τους για ελευθερία. Αυτός ο τρόπος ζωής απαιτούσε καλή φυσική κατάσταση, ετοιμότητα, θέληση, αυτοπειθαρχία και αυταπάρνηση.

Όπως αποδεικνύουν τα τραγούδια, η πιο συνηθισμένη και προσφιλήσ απασχόληση-άσκηση των κλεφταρματολών ήταν η σκοποβολή για την οποία φημιζονταν ιδιαίτερα, αλλά ταυτόχρονα ήταν απαραίτητη και για τις πολεμικές δραστηριότητές τους.⁵

Όμως, εκτός από την πολεμική αυτή εξάσκηση οι κλεφταρματολοί ασκούνται και σε διάφορα άλλα αγωνίσματα. Έτσι, το αρχαίο αγώνισμα της δισκοβολίας αντικατέστησε η άσκηση στην λιθοβολία.

Εκτενέστερες είναι οι αναφορές και για άλλες αγωνιστικές δραστηριότητες. Η πάλη, γινόταν στα λαϊκά πανηγύρια σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους, δηλαδή μια μεγάλη πλατεία όπου το έδαφος στα άκρα ήταν υπερυψωμένο σαν αμφιθέατρο για να κάθονται οι θεατές. Οι αγωνιστές φορούσαν ένα είδος περισκελίδας, έχοντας το υπόλοιπο σώμα γυμνό, και αλείφονταν με λάδι. Νικητής ανακηρύσσονταν εκείνος που θα κατόρθωνε να ρίξει τον αντίπαλό του στο έδαφος, ώστε η πλάτη του να ακουμπά στο χώμα.

Εκτός όμως από την ενασχόληση των κλεφταρματολών με τα διάφορα αγωνίσματα-ασκήσεις, αθλητικοί αγώνες τελούνταν και κατά τη διάρκεια θρησκευτικών εορτών και πανηγύρεων, οι οποίοι έχουν κοινά στοιχεία με τις πανελλήνιες αθλητικές εκδηλώσεις της Αρχαιότητας.⁶ Από τις περιγραφές των “λαϊκών” αγωνισμάτων που διασώζονται αναφέρουμε τα κυριότερα οργανωτικά χαρακτηριστικά των αγώνων αυτών.⁷

1. Διοργανώνονταν κάθε χρόνο σε συγκεκριμένο χώρο (στα προαύλια των εκκλησιών ή σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους) και σε προκαθορισμένο χρόνο (την ημέρα του Πάσχα ή της εορτής του αγίου στον οποίο ήταν αφιερωμένη η εκκλησία).

2. Δεν προκηρύσσονταν ποτέ, αλλά γίνονταν κάθε χρόνο, γιατί είχαν καθιερωθεί.

3. Το πρόγραμμα των αγώνων ήταν μέρος των θρησκευτικών και πανηγυρικών εκδηλώσεων.

4. Πρέπει να θεωρηθεί δεδομένο ότι οι προσκυνητές του αγίου που εορταζόταν, ταξίδευαν αρκετές μέρες πριν και κατασκήνωναν γύρω από την εκκλησία, μία συνήθεια που τηρείται στην Ελλάδα τόσο στις μέρες μας, όσο και στην Αρχαιότητα.

5. Η Ελλανόδικος Επιτροπή διοριζόταν τις προηγούμενες ημέρες.

6. Υπήρχαν άγραφοι κανονισμοί των αγώνων, που τους γνώριζαν κάποιοι αρχαιότεροι, οι οποίοι και έλυναν τις τυχόν διαφορές μεταξύ των αθλητών χωρίς πολλές διατυπώσεις και αντιρρήσεις.

7. Οι αγώνες τελούνταν πάντοτε μετά τη Θεία Λειτουργία.

8. Μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας και πριν τους αγώνες, όλοι κάθονταν σε συντροφιά φίλων και συγγενών και διασκέδαζαν με μουσικά όργανα, τραγούδια και χορούς.

9. Το πρόγραμμα των αγώνων περιλάμβανε συνήθως τα αγωνίσματα: πάλη, λιθοβολία, άλμα, δρόμο, ιππασία και σκοποβολή.

10. Οι αγώνες δεν ήταν τοπικοί. Μπορούσε να λάβει μέρος όποιος ήθελε.

11. Η Ελλανόδικος Επιτροπή απένειμε στους νικητές διάφορα βραβεία (λουλούδινα ή δάφνινα στεφάνια ευλογημένα από τον παπά, μαντήλια, φλογέρες, ζώα), και οι θεατές απέδιδαν στους αθλητές ιδιαίτερες τιμές. Υπήρχαν οι “ξακουστοί αθλητές” με μεγάλη φήμη, σε όλη την περιφέρεια.

12. Κατά την απονομή των βραβείων, μαζί με το όνομα του νικητή ανακοινωνόταν και το όνομα του χωριού ή της πόλης του.

2. Ζάπεια Ολύμπια του 1859

Η υλοποίηση της ιδέας της επαναφοράς των Ολυμπιακών Αγώνων έμελλε να γίνει πραγματικότητα στην Ελλάδα, χάρη στο ενδιαφέρον του Ευαγγέλη Ζάππα. Η ιδέα αυτή πραγματώνεται και μετουσιώνεται σταδιακά σε ένα πολιτικό, πολιτιστικό και κοινωνικό γεγονός με ευρύτερες επιπτώσεις για τη χώρα.

Ο Ευαγγέλης Ζάππας (1800-1865)¹ καταγόταν από το χωριό Λάμποβο, κοντά στα Ιωάννινα της Ηπείρου. Μετοίκησε στη Ρουμανία όπου εγκαταστάθηκε μόνιμα μαζί με τον εξάδελφό του Κωνσταντίνο Ζάππα. Τα εξαδέλφια

Ζάππα, απέκτησαν κολοσσιαία περιουσία, από τις καλλιέργειες των κτημάτων τους και το εμπόριο.

Ο Ευαγγέλης Ζάππας, όπως φαίνεται, παρακολουθούσε από τη Ρουμανία με ενδιαφέρον τα δημοσιεύματα των αδελφών Σούτσου (Αλέξανδρου και Παναγιώτη) για την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο ίδιος ο Ευαγγέλης Ζάππας, εξάλλου, ισχυριζόταν ότι “την περί Ολυμπίων Ιδέα συνέλαβον από του 1843, εποχήν του Συντάγματος”,² τότε που ο Παναγιώτης Σούτσος υποστήριζε θερμά με άρθρα του την ιδέα της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Η επανάσταση όμως για την παραχώρηση Συντάγματος από τον Όθωνα (3 Σεπτεμβρίου 1843) αποθάρρυνε τον Ζάππα να εκδηλώσει την επιθυμία του,³ την οποία όμως γνωστοποίησε στην ελληνική Κυβέρνηση μερικά χρόνια αργότερα, μέσω του Ελληνικού Προξενείου στο Βουκουρέστι. Το Ελληνικό Προξενείο ενημέρωσε με έγγραφό του, στις 6 Ιουνίου 1856, το Υπουργείο Εξωτερικών, για την επιθυμία του Ζάππα να αναλάβει τα έξοδα κατασκευής ευρύχωρου μεγαλοπρεπούς καταστήματος εκθέσεων “εις το στάδιον”,⁴ και τη διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων, που θα ορίζονταν να γίνουν στις 25 Μαρτίου του 1857, ημέρα εορτασμού της εθνικής ανεξαρτησίας, στους οποίους επιθυμούσε να λάβει μέρος και ο ίδιος.⁵

Με εντολή της κυβέρνησης, ο υπουργός Εξωτερικών, Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής ανέλαβε να συνεννοηθεί με τον Ε. Ζάππα και να εξετάσει την πρότασή του. Καθώς ο Ζάππας επιθυμούσε να αρχίσουν οι ιδέες να υλοποιούνται όσο ακόμη ζούσε, τον Μάρτιο του 1857 παρακάλεσε τον Α. Ρ. Ραγκαβή να του στείλει “το σχέδιο και την τιμή του καταστήματος των Ολυμπίων”.⁶ Παράλληλα, για να εξασφαλίσει την πορεία των αγώνων δήλωσε ότι είχε σκοπό να παραχωρήσει 400 συνολικά μετοχές του της Ελληνικής Ατμοπλοϊκής Εταιρείας⁷ στην επιτροπή που θα χειριζόταν τη διοργάνωση, όπως επίσης και ότι επιθυμούσε να πληρώσει μόνος του όλο το ποσό της δαπάνης του κτιρίου και της έκθεσης, απορρίπτοντας την πρόταση να καλύψει η ελληνική Κυβέρνηση μέρος της δαπάνης.⁸

Ο ίδιος ο Ραγκαβής υποστήριξε αργότερα ότι χρειάστηκε μόνο μια επιστολή του για να πείσει τον Ζάππα “ότι εν τω παρόντι αιώνι εις τον νυν πολιτισμόν μάλιστα αντιστοιχούντες αγώνες εισίν ουχί οι της πυγμής ή της πάλης, αλλά οι διανοητικοί, οι της βιομηχανικής και κοινωνικής αναπτύξεως”.⁹

Καθώς οι απόψεις τους συνέπιπταν, ο Ζάππας και ο Ραγκαβής προχώρησαν στον καθορισμό του κανονισμού για τη διοργάνωση των “Ολυμπίων”, που θα τελούσαν κάθε τέσσερα χρόνια, και εκτός των εκθέσεων γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων,¹⁰ θα περιλάμβανε και αθλητικούς αγώνες. Με βασιλικό διάταγμα στις 19 Αυγούστου 1858, ο κανονισμός αυτός έγινε νόμος του κράτους και συστήθηκε η Επιτροπή Ολυμπίων, που θα ήταν υπεύθυνη για την οργάνωση.¹¹

Ακόμη οριζόταν ότι τα Ολύμπια θα διεξάγονταν από την πρώτη έως την τελευταία Κυριακή του μήνα Οκτωβρίου. Η πρώτη μέρα των Ολυμπίων θα άρχιζε με θρησκευτική τελετή υπέρ όλων εκείνων που κληροδότησαν μεγάλα ποσά για την πνευματική και υλική πρόοδο της Ελλάδας.

Στις 30 Δεκεμβρίου 1858 δημοσιεύτηκε με βασιλικό διάταγμα το πρόγραμμα και ο κανονισμός “της επί της εμψυχώσεως της Εθνικής Βιομηχανίας Επιτροπής περί της Α' συγκροτήσεως των Ολυμπίων”.¹² Στο πρόγραμμα καθορίστηκαν 22 κατηγορίες γεωργικών, βιομηχανικών και χειρονακτικών προϊόντων, μουσικής, ζωγραφικής, γλυπτικής που μπορούσαν να βραβευτούν και για τις οποίες είχαν οριστεί ελλανοδίκες. Στις 15 Νοεμβρίου 1859 διεξήχθησαν οι αγώνες, παρουσία του βασιλιά και πολλών πολιτικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων στη πλατεία Λουδοβίκου (τη σημερινή πλατεία Κουμουνδούρου),¹³ χωρίς να ακολουθηθεί ακριβώς το πρόγραμμα. Τελικά, έγιναν τα παρακάτω αθλήματα: Στάδιο, δίαυλος, δόλικος, δισκοβολία εις ύψος, ακοντισμός εις μήκος, ακοντισμός ευθυβολίας (με στόχο κεφαλή ταύρου), άλμα απλούν, άλμα υπέρ τα εσκαμμένα (άλμα πάνω από τάφρο).

Για τα ασυνήθιστα αγωνίσματα του ασκωλισμού (πήδημα 6 φορές πάνω σε ασκό κρασιού), ή της αναρρίχησης σε ιστό (αλειμμένο με σαπούνι), δεν αναφέρονται νικητές. Τα αγωνίσματα αυτά προκάλεσαν την έντονη κριτική των εφημερίδων, που κατηγορήσαν την Επιτροπή των Ολυμπίων για κακή οργάνωση, ιστορική αμάθεια και νοθεία της ιδέας των Ολυμπιακών Αγώνων.¹⁴ Στους ιππικούς αγώνες που είχαν διεξαχθεί μια εβδομάδα νωρίτερα, έγινε για πρώτη φορά διαχωρισμός ανάμεσα σε ερασιτέχνες και επαγγελματίες αθλητές.¹⁵

Η οργανωτική επιτροπή των ιπποδρομικών αγώνων αποτελούνταν από στρατιωτικούς. Στην πρώτη κατηγορία συναγωνίστηκαν αξιωματικοί και όσοι πολίτες ασχολούνταν για ψυχαγωγικούς λόγους με την ιππασία. Στη δεύτερη

κατηγορία συναγωνίστηκαν έμποροι ίππων, αγωγιάτες και αμαξηλάτες, οι οποίοι χαρακτηρίστηκαν ως επαγγελματίες.¹⁶

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η παρουσίαση στη μεγάλη έκθεση των έργων ζωγραφικής, γλυπτικής και σχεδίων αρχιτεκτονικής.

Πολλοί ήταν οι λόγοι που συνετέλεσαν, ώστε η διοργάνωση των αγώνων να μη θεωρείται επιτυχημένη. Η διεξαγωγή τους στον ακατάλληλο για αγωνίσματα χώρο της πλατείας και σε ακατάλληλη χρονική περίοδο (τον ψυχρό μήνα Νοέμβριο), οι αρχαιοελληνικές ονομασίες των αγωνισμάτων που δεν καταλάβαιναν οι απλοί πολίτες, αλλά και το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν έκανε κάποια επιλογή των αθλητών, λόγω της μικρής συμμετοχής, ήταν μερικοί από τους βασικούς λόγους της αποτυχίας.

Οι αθλητικοί αγώνες μπορεί να μην ενθουσίασαν, τα Ολύμπια όμως στο σύνολό τους άφησαν θετικές εντυπώσεις.¹⁷ Στη γιορτή, επί ένα μήνα, συμμετείχαν Έλληνες από την ανεξάρτητη Ελλάδα, αλλά και από περιοχές που βρίσκονταν υπό οθωμανική κυριαρχία, όπως η Ήπειρος, η Μακεδονία, η Θράκη, νησιά του Αιγαίου και η Μικρά Ασία. Είναι η πρώτη φορά που οι Έλληνες της ευρύτερης περιοχής της ανατολικής Μεσογείου συγκεντρώθηκαν για να επιδείξουν την υλική και πνευματική τους πρόοδο. Το γεγονός βέβαια αυτό αποτελεί επιτυχία. Για να τονώσει ακόμη περισσότερο τα Ολύμπια, η εφημερίδα *Ήλιος* σε άρθρο της επανέφερε στο προσκήνιο μια παλιά πρόταση, σύμφωνα με την οποία οι Έλληνες που έρχονταν από τις υπόδουλες περιοχές, θα μπορούσαν να πουλούν αθλοσποράκια τα εμπορεύματά τους.¹⁸ Στο άρθρο επίσης τονιζόταν η επιθυμία του Ευαγγέλη Ζάππα να ενθαρρυνθούν μέσω των Ολυμπίων οι καλές τέχνες, η γλυπτική, η ζωγραφική, η αρχιτεκτονική και η ποίηση.

Συμπερασματικά, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, οι προτεραιότητες που έθετε ο Ελληνισμός εκφράζονταν μέσα από τη διοργάνωση των Ολυμπίων. Τα Ολύμπια, μετά τον εθνικο-απελευθερωτικό αγώνα, αποτελούσαν στιγμές ευχάριστης ανάπαυλας, όπου οι Έλληνες μπορούσαν να δείξουν την πρόοδό τους σε όλους τους τομείς του τότε σύγχρονου κοινωνικού βίου. Να πιστέψουν πρώτα οι ίδιοι στη σύσταση του νεοελληνικού κράτους, να εμψυχωθούν μέσα από την πρόοδο (οικονομική, βιομηχανική, πνευματική, αθλητική) και να εδραιώσουν την ανεξαρτησία

τους. Ταυτόχρονα μέσα από αυτές τις φιλότιμες προσπάθειες να κερδίσουν τη συμπάθεια και την αναγνώριση από τους άλλους λαούς της Ευρώπης.

Ήθελαν αυτή η διοργάνωση να προβάλει την πολιτιστική αναγέννηση της Ελλάδας στις καλές τέχνες, να υπενθυμίσει το κλασσικό παρελθόν, ώστε να καταφανεί ο σεβασμός στην πολιτιστική κληρονομιά καθώς και να αποτελέσει, αυτό το ίδιο το παρελθόν, κίνητρο πολιτιστικής ανάπτυξης. Για πρώτη φορά Έλληνες από όλα τα μέρη εντός και εκτός του Ελληνικού κράτους συναντήθηκαν στην Αθήνα. Ο πρώτος σκοπός “να συνομιλώσι και να συσκέπτονται”¹⁹ οι απανταχού Έλληνες είχε επιτευχθεί.

Τα Ολύμπια του 1859 ήταν η αρχή για την υλοποίηση της ιδέας της πολιτικής ένωσης των Ελλήνων, όπου και αν αυτοί κατοικούσαν. Θύμιζαν στους Έλληνες την αρχαία δόξα και ενίσχυαν τους δεσμούς με το νεοσύστατο κράτος. Μετά την πάροδο τόσων αιώνων οι Έλληνες που ήρθαν από τις υπόδουλες περιοχές μιλούσαν την ίδια γλώσσα και είχαν κοινές πολιτιστικές ρίζες, που επιβεβαίωναν την πολιτιστική συνέχεια και την εθνική τους ταυτότητα.

Φαίνεται ότι τη συγκεκριμένη περίοδο, οι Έλληνες αναζητούσαν τους καταλληλότερους μηχανισμούς στήριξης του νεοϊδρυμένου κράτους και η οικονομική και πολιτική ανόρθωση της χώρας αποτελούσε πρωταρχικό μέλημα. Ο αθλητισμός ως κίνημα ήταν σχεδόν άγνωστος στην Ελλάδα, αν εξαιρέσει κανείς κάποιες μεμονωμένες προσπάθειες στήριξής του. Το ενδιαφέρον για την ιδέα των Ολυμπιακών Αγώνων ξεκινούσε κυρίως από την επιθυμία της επίτευξης των πολιτικών στόχων, και λιγότερο γιατί είχε εκτιμηθεί η κοινωνική προσφορά του αθλητισμού. Αυτή ακριβώς ήταν και η αιτία που παραμελήθηκαν οι αθλητικοί αγώνες στα πρώτα Ολύμπια. Παρ’ όλα αυτά η ελεύθερη συμμετοχή του οποιουδήποτε σε αυτούς τους αθλητικούς αγώνες θεωρήθηκε προσβολή για τον αρχαίο θεσμό των Ολυμπιακών Αγώνων και έδωσε το έναυσμα στους υπεύθυνους, τουλάχιστον, να προβληματιστούν περισσότερο πάνω στο θέμα της ευπρεπούς διεξαγωγής των αθλητικών αγώνων των Ολυμπίων.

Η διεξαγωγή των Ολυμπίων του 1859 έγινε γνωστή και στο εξωτερικό.²⁰ Ο Δρ. William Penny Brookes, στο Much Wenlock της Αγγλίας, πληροφορήθηκε από τον Τύπο τον Οκτώβριο του 1858 τη διεξαγωγή των αγώνων στην Αθήνα,²¹ και αθλοθέτησε “βραβείον της ευγενούς γενναιότητας”²² από “της πόλεως Μουντελόκ εν Αγγλία Ολυμπιακή Επιτροπή”.²³ Η Much

Wenlock Olympian Society του Brookes και η Επιτροπή Ολυμπίων της Αθήνας είχαν ιδρυθεί ανεξάρτητα η μία από την άλλη. Τα πρώτα στοιχεία που δημιούργησαν κάποια σχέση μεταξύ τους ήταν η κοινή ονομασία και τα προγράμματα των αγώνων τους. Η σχέση αυτή έμελλε να συνεχιστεί και να δημιουργηθούν στενότερες επαφές μεταξύ τους.

Ήταν ίσως η επιτυχία της όλης εκδήλωσης των Ολυμπίων²⁴ που οδήγησε τον Ευαγγέλη Ζάππα στην απόφαση να διαθέσει ολόκληρη την περιουσία του για την καθιέρωση του θεσμού. Με τη χειρόγραφη διαθήκη του, που συντάχτηκε στις 30 Νοεμβρίου 1860, επικύρωσε τον κανονισμό της Επιτροπής των Ολυμπίων και κληροδότησε όλη του την περιουσία σε αυτήν. Εκτελεστή της διαθήκης και επικαρπωτή ολόκληρης της περιουσίας του άφησε μέχρι τον θάνατό του τον εξάδελφό του Κωνσταντίνο Ζάππα, με την υποχρέωση να συνεχίσει την ανά τετραετία διεξαγωγή των αγώνων και να ανεγείρει το μέγαρο όπου θα γίνονται οι εκθέσεις, σύμφωνα με το σχέδιο που είχε στείλει ο Ραγκαβής.²⁵

3. Ζάππεια Ολύμπια του 1870

Μετά τον θάνατο του Ευαγγέλη Ζάππα και σύμφωνα με τη διαθήκη του, συγκροτήθηκε στις 11 Αυγούστου 1865, με βασιλικό διάταγμα, η “Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων”.¹ Ο Κωνσταντίνος Ζάππας που ορίστηκε εκτελεστής της διαθήκης του εξαδέλφου του, αμέσως μετά άρχισε συνεννοήσεις με την ελληνική κυβέρνηση ώστε να παραχωρηθεί η απαιτούμενη έκταση για την ανέγερση του μεγάρου των εκθέσεων. Η ελληνική κυβέρνηση ψήφισε νόμο με τον οποίο παραχωρούνταν ο χώρος του δημοσίου μεταξύ του τότε ονομαζόμενου Βασιλικού Κήπου (σήμερα Εθνικός Κήπος), της λεωφόρου Αμαλίας, της οδού Ηρώδου Αττικού και της παλιάς κοίτης του Ιλισσού, για να κατασκευαστεί το μέγαρο (Ζάππειο Μέγαρο).

Μερικά χρόνια αργότερα, στις 22 Ιουλίου 1869, εκδόθηκε βασιλικό διάταγμα με το οποίο οριζόταν η δεύτερη περίοδος των Ολυμπίων για το 1870². Από το πρόγραμμα διαφαινόταν η επιθυμία να γίνουν οι εκδηλώσεις στο αρχαίο Παναθηναϊκό Στάδιο και για το σκοπό αυτό έγιναν πρόχειρες προσπάθειες για την επισκευή του.³ Σύμφωνα με την προκήρυξη του προ-

γράμματος καθορίζονταν 10 αγωνίσματα που θα διεξάγονταν στο Παναθηναϊκό στάδιο, στις 18 Οκτωβρίου 1870: δίαυλος, άλμα εις τριπλούν, άλμα εις μήκος, πάλη, δισκοβολία, ακοντισμός επί σκοπόν, άλμα επί κοντώ υπέρ τάφρου, αναρρίχησης επί ιστόν, αναρρίχησης επί κάλω, ελκυστίνδα.⁴

Η Επιτροπή Ολυμπίων είχε εκδώσει και τους κανονισμούς των αγώνων, τις διατάξεις και τον τρόπο διεξαγωγής των αθλητικών εκδηλώσεων. Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι στις διατάξεις του προγράμματος προβλέπονταν αγωνοδίκες, γυμνασιάρχης αγώνων, αλυτάρχες και κήρυκας που θα ανακοίνωνε τα ονόματα του πατέρα, της μητέρας και την πατρίδα των νικητών.⁵ Τα βραβεία των αγώνων θα ήταν πάλι τα χρηματικά έπαθλα που είχαν καθοριστεί με το βασιλικό διάταγμα για τα Ολύμπια του 1859. Ακόμη, θα πρέπει να αναφερθεί η προσπάθεια να αρχίσουν οι αγώνες με κάποια τελετή έναρξης, δηλαδή με μια θρησκευτική τελετή με ευχές για την ευόδωση των αγώνων, τη δόξα και ωφέλεια της πατρίδας, τον αγωνοθέτη Ευαγγέλη Ζάππα και την υγεία των αγωνιζομένων. Θα ακολουθούσε ο βασιλικός ύμνος και κατόπιν χορωδία 40 ανδρών με συνοδεία μουσικής θα έψαλε εμβατήριο για την Ελλάδα.⁶

Οι αγώνες αμαξοδρομιών και οι ιππικοί αγώνες ορίστηκαν για τις 11 Οκτωβρίου 1870. Στις αμαξοδρομίες υπήρχε διαχωρισμός κατά κατηγορία αμαξιού και μορφή βηματισμού.⁷ Στους ιππικούς αγώνες (όπως και για τις αμαξοδρομίες) υπήρχαν πρόσθετοι κανονισμοί, ενώ προβλέπονταν και αγώνες 4.000μ. με και χωρίς εμπόδια, στρατιωτικός ιππικός αγώνας, ανάληψη σιδηρών κρίκων δια δοράτων. Τα ναυτικά αθλήματα, που ορίστηκαν να γίνουν στις 25 Οκτωβρίου 1870, στο Φάληρο, ήταν: κωπηλασία, κατάδυση σε βάθος και μήκος, ιστιοπλοΐα, κολύμβηση, λεμβοδρομία, λεμβοδρομία πολεμικών λεμβών, ιστιοδρομία, ιστιοδρομία πολεμικών λεμβών, λεμβομαχία.

Η προγραμματισμένη έκθεση προϊόντων άρχισε καθυστερημένα την 1η Νοεμβρίου 1870, και για το λόγο αυτό αναβλήθηκαν όλοι οι προγραμματισμένοι αθλητικοί αγώνες. Τελικά διεξήχθησαν μόνο οι αθλητικοί αγώνες στο Παναθηναϊκό στάδιο, την 15 Νοεμβρίου 1870. Οι ναυτικοί αγώνες αναβλήθηκαν επ’ αόριστον λόγω των κακών καιρικών συνθηκών. Το ίδιο συνέβη και με τους ιππικούς αγώνες. Οι αγώνες σκοποβολής, που είχαν προγραμματιστεί για τις 29 Νοεμβρίου 1870 πίσω από το Παναθηναϊκό Στάδιο, δεν έγιναν επειδή, όπως φαίνεται από τα πρακτικά, ο Σκοπευτικός Σύλλογος δεν εί-

χε λάβει εγκαίρως τα απαραίτητα έγγραφα από την Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων Ζάππα.⁸

Δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στην προετοιμασία των αθλητικών αγώνων του 1870, σε σχέση με εκείνους του 1859. Ο χώρος του αρχαίου Παναθηναϊκού Σταδίου,⁹ που ήταν αγρός, καθαρίστηκε και ισοπεδώθηκε για τους αγώνες. Κατασκευάστηκαν τα σκάμματα για τα άλματα, η κόνιστρα για την πάλη, στήθηκαν οι ιστοί της αναρρίχησης και χαράχτηκε ο δρόμος για τους αγώνες ταχύτητας. Στο βάθος του Σταδίου και πάνω από τη σφενδόνη κατασκευάστηκε μεγάλο ξύλινο θεωρείο χωρισμένο σε τρία τμήματα. Από το μεσαίο τμήμα θα παρακολουθούσαν τους αγώνες οι βασιλείς με την ακολουθία τους, ο πρωθυπουργός και το διπλωματικό σώμα, ενώ από τα δύο άλλα οι υπουργοί και οι υπόλοιποι επίσημοι.

Κάτω από το θεωρείο τοποθετήθηκαν 300 καθίσματα για τα οποία υπήρχε εισιτήριο 3 δρχ. Στις δύο πλευρές του Σταδίου σκάφηκαν αμφιθεατρικά βαθμίδες για το πλήθος που θα ήθελε να παρακολουθήσει τους αγώνες. Η υπόγεια κρύπτη του αρχαίου Σταδίου καθαρίστηκε και ετοιμάστηκε για να χρησιμοποιηθεί ως αποδυτήρια. Επίσης, έγιναν και έργα για την ανάπτυξη του χώρου μπροστά από το Στάδιο. Κατασκευάστηκε ο δρόμος που οδηγούσε στο Στάδιο και στρώθηκε με πλάκες.

Οι αθλητές που δήλωσαν συμμετοχή υποβλήθηκαν τελικά (μετά την αναβολή των αγώνων) σε προπόνηση για τρεις περίπου μήνες. Από αυτούς προκρίθηκαν 31 αθλητές¹⁰ για να πάρουν μέρος στους τελικούς, που με νέα απόφαση είχαν καθοριστεί για τις 15 Νοεμβρίου του 1870. Την ημέρα αυτή 20.000-25.000 θεατών γέμισαν ασφυκτικά το Στάδιο.¹¹ Η θρησκευτική τελετή που είχε προγραμματιστεί δεν πραγματοποιήθηκε επειδή δεν προσήλθε ο μητροπολίτης.

Η γιορτή άρχισε με το “πολυχρόνιον” και ακολούθησε ο Ολυμπιακός ύμνος, τον οποίο είχε γράψει ο καθηγητής της Βοτανικής του Πανεπιστημίου Αθηνών Θ.Γ. Ορφανίδης και είχε μελοποιήσει ο δάσκαλος της μουσικής Ραφαήλ Παριζίνης.¹² Και τα δύο κομμάτια αποδόθηκαν από χορωδία 40 ανδρών. Ακολούθησε η ορκωμοσία των αθλητών και η έναρξη των αγώνων. Οι αθλητές ήταν ομοιόμορφα ντυμένοι, η έναρξη κάθε αγωνίσματος αναγγελλόταν από σάλπιγγα και κήρυκας ανακοίνωνε τους νικητές και τον τόπο καταγωγής τους.

Όλοι οι νικητές πέρασαν από τους βασιλικούς θώκους για να παραλάβουν τα έπαθλά τους.¹³ Μετά τη λήξη των αγώνων οι χιλιάδες των θεατών έφυγαν ικανοποιημένοι από το Στάδιο. Οι εφημερίδες της εποχής χαρακτήρισαν το θέαμα “αξιοθαύμαστο και μοναδικό”,¹⁴ “μεγαλοπρεπέστατον”,¹⁵ θέαμα που τιμούσε τον ελληνικό λαό. Ήταν η πρώτη φορά που μια τόσο μεγάλη πανηγυρική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα. Ενθουσιασμένος από την επιτυχία των αγώνων, ο βασιλιάς Γεώργιος Α' ανήγγειλε την ίδια ημέρα την απονομή του Μεγαλόσταυρου του Σωτήρος στον αντιπρόεδρο της Επιτροπής των Ολυμπίων, Δημήτριο Χρηστίδη.¹⁶

Η επιτυχία των αγώνων προφανώς ξεπέρασε τις προσδοκίες των τριών αγωνοδικών καθηγητών Κωνσταντίνο Βουσάκη, Φίλιππο Ιωάννου και Γρηγόριο Παπαδόπουλο, όπως και του γυμνασιάρχου Julius Henning, γεγονός που προφανώς επηρέασε και την τελική σύνταξη της έκθεσής τους, καθώς και τη βαρύτητα που έδωσαν σε αυτήν, στον αθλητισμό. Έτσι, η έκθεση της αγωνοδίκου επιτροπής αναφέρεται στη συγκίνηση των θεατών κατά τη διάρκεια των αγώνων “αναπολήσαντες τας ημέρας της προγονικής ευκλείας”.¹⁷ Η συρροή των θεατών από όλες τις κοινωνικές τάξεις ήταν για τους αγωνοδίκες μια απόδειξη, ότι η εθνική συνείδηση εξέφραζε τον πόθο να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στους αθλητικούς αγώνες προς όφελος των νέων. Το γεγονός αυτό ενισχυόταν από το ότι στους αγώνες είχαν λάβει μέρος αθλητές από όλες τις κοινωνικές τάξεις.¹⁸

Στα Ολύμπια του 1870 δόθηκε μεγάλη βαρύτητα τόσο στους αθλητικούς αγώνες, όσο και σε αυτούς των καλών τεχνών, της γλυπτικής, της ζωγραφικής, της αρχιτεκτονικής, της ποίησης και της μουσικής. Τα περισσότερα έργα ήταν εμπνευσμένα από εθνικά θέματα. Μέσα από την τέχνη εκφραζόταν η σχέση του αρχαίου με το νεότερο βίο στην Ελλάδα, καθώς και η πολιτιστική συνέχεια, όπως αυτή είχε πάρει μορφή μέσα στη συνείδηση των Ελλήνων, αλλά και ο αγώνας για την ανεξαρτησία της χώρας.

Τη μεγαλύτερη επιτυχία παρουσίασε ο “ποιητικός αγών”, καθώς στην επιτροπή υποβλήθηκαν 11 δραματικά και 9 λυρικά ποιήματα, με 17.156 στίχους συνολικά.¹⁹ Τρία ποιήματα αναφέρονταν αποκλειστικά στους αγώνες των Ολυμπίων. Τα ποιήματα αυτά ήταν *Οι θεαταί των Ολυμπίων* με 149 στίχους, *Το εμβατήριο των αγωνιστών των Ολυμπίων*²⁰ με 24 στίχους και η *Ωδή*

προς τον αγωνοθέτη Ζάππαν. Μαζί με τον Ολυμπιακό ύμνο του Θ.Γ. Ορφανίδη, σίγουρα τα τρία αυτά ποιήματα αποτελούν την πρώτη ολυμπιακή ποίηση της σύγχρονης εποχής. Οι μουσικοί αγώνες που είχαν προγραμματιστεί για τις 5 Δεκεμβρίου 1870, τελικά ματαιώθηκαν. Ο Ραφαήλ Παριζίνης που μελοποίησε τον πρώτο Ολυμπιακό Ύμνο του Θ.Γ. Ορφανίδη, είχε, όπως ο ίδιος αναφέρει, συνθέσει *Ελληνικήν Μουσικήν Συμφωνία* στην οποία εξυμνούσε τον ηρωισμό των πεσόντων Ελλήνων στην Ιερά Μονή του Αρκαδίου της Κρήτης, το 1866.²¹

Τα Ολύμπια του 1870 είχαν μεγάλη επιτυχία σε όλους τους τομείς. Η έκθεση ήταν πολύ μεγαλύτερη από αυτή του 1859. Στην τελετή λήξης των Ολυμπίων στις 14 Μαρτίου του 1871, ο αντιπρόεδρος των Ολυμπίων, Δημήτριος Χρηστίδης, αφιέρωσε ένα μεγάλο μέρος της ομιλίας του στους αθλητικούς αγώνες και την επιτυχία τους, που όπως υποστήριξε, συνέβαλαν στη γενικότερη επιτυχία της όλης διοργάνωσης.²²

Η παρουσία του βασιλιά και της βασίλισσας στους αγώνες, η καλή οργάνωση των αγώνων, η συγκίνηση των θεατών, η ορκωμοσία των αθλητών, η χορωδία που έψαλε τον Ολυμπιακό Ύμνο, οι τελετές απονομής (για πρώτη φορά μόνο στους τρεις πρώτους αθλητές) και το στεφάνωμα των αθλητών, έδωσαν στους 20.000-25.000 θεατές μια μοναδική και αξέχαστη εμπειρία, που τους έκανε να αισθάνονται περισσότερο συνδεδεμένοι με την αρχαία Ελλάδα.

Οι αγώνες του 1870 ήταν η πρώτη μεγάλη επαφή του ελληνικού λαού με τον αθλητισμό ως κίνημα. Είχαν δημιουργηθεί όλες οι προϋποθέσεις ώστε να μπου οι βάσεις για την ανάπτυξή του. Επιπλέον, οι Έλληνες με τους αθλητικούς αγώνες στο Παναθηναϊκό Στάδιο αλλά και τα άρθρα που δημοσιεύτηκαν στον Τύπο για τους αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες είχαν την ευκαιρία να μάθουν και να ενημερωθούν για το θεσμό των Ολυμπιακών Αγώνων. Κλείνοντας, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι οι αθλητικοί Αγώνες και τα Ολύμπια γενικότερα του 1870, κατά ένα μεγάλο μέρος είχαν υλοποιήσει τις ιδέες του Παναγιώτη Σούτσου και του Ιωάννη Κωλέττη, όπως αυτές είχαν παρουσιαστεί στη δεκαετία του '30, μετά την επίτευξη της εθνικής ανεξαρτησίας.

4. Ζάππεια Ολύμπια του 1875

Η απήχηση των Ολυμπίων του 1870 ώθησε την Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων Ζάππα να προγραμματίσει, ήδη από το 1871, τους επόμενους αγώνες. Επιπλέον για την καλύτερη προετοιμασία των αθλητών αποφάσισε να χρηματοδοτήσει, το 1872, την ανέγερση γυμναστηρίου.¹ Ένα χρόνο αργότερα, το 1873, τέθηκε ο θεμέλιος λίθος για την κατασκευή του Ζαππείου Μεγάρου.²

Με βασιλικό διάταγμα ορίστηκαν τα Γ' Ολύμπια να αρχίσουν την πρώτη Κυριακή μετά το Πάσχα, του έτους 1875.³ Όπως και στα προηγούμενα Ολύμπια, η Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων Ζάππα όρισε χρηματικά έπαθλα⁴ για το διαγωνισμό μουσικών συνθέσεων και τους αγώνες σκοποβολής, ιπποδρομίας, αμαξοδρομίας, λεμβοδρομίας, αναρρίχησης επί ιστού καθώς και για τους άλλους αθλητικούς αγώνες.

Επίσης προκηρύχθηκαν διαγωνισμοί ποίησης και λογοτεχνίας απευθυνόμενοι “προς τους απανταχού λογίους του Έθνους”.⁵ Οι ενδιαφερόμενοι μπορούσαν να διαγωνιστούν στην αρχιτεκτονική, τη ζωγραφική και τη γλυπτική, και να υποβάλουν στην επιτροπή μουσικές συνθέσεις.⁶ Για πρώτη φορά αθλοθετήθηκε έπαθλο για τη συγγραφή βιβλίων με θέμα τον αθλητισμό.⁷

Στην έκθεση των Γ' Ολυμπίων συμμετείχαν με τα προϊόντα και τα έργα τους 1.200 εκθέτες από την Ελλάδα και 72 εκθέτες από το εξωτερικό. Σίγουρα ήταν η μεγαλύτερη έκθεση που είχε οργανωθεί ποτέ στην Ελλάδα, με συμμετοχές από το Παρίσι, τη Ρώμη, την Κοπεγχάγη, την Αλεξάνδρεια, την Οδησό και την Κωνσταντινούπολη.⁸ Αισθητή ήταν και η συμμετοχή των Ελλήνων από περιοχές που βρίσκονταν υπό οθωμανική κυριαρχία, όπως η Κρήτη, η Θεσσαλονίκη, η Σμύρνη, η Χίος, οι Σέρρες κ.ά.

Οι αθλητικοί αγώνες έγιναν στο Παναθηναϊκό Στάδιο, όπως είχε προγραμματιστεί, στις 18 Μαΐου 1875. Στους αγώνες πήραν μέρος 24 αθλητές.⁹ Όλοι οι αθλητές ήταν ομοιόμορφα ντυμένοι με λευκό πουκάμισο, λευκό παντελονάκι και μπλε ζώνη στη μέση, και εντυπωσίασαν τους θεατές. Τα αποτελέσματα των αγώνων είχαν ως εξής.¹⁰ Τα βραβεία στους νικητές απένειμε ο αντιπρόεδρος της Επιτροπής Ολυμπίων Π. Ε. Γιαννόπουλος, παρουσία 15.000 θεατών.¹¹

Οι αγώνες, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα της εποχής, δεν είχαν επιτυχία

ανάλογη με εκείνους του 1870. Στο Παναθηναϊκό Στάδιο δεν έγιναν οι απαραίτητες εργασίες, ώστε οι θεατές να παρακολουθήσουν με τάξη τους αγώνες. Την αταξία και ιδιαίτερα την προχειρότητα που επικράτησε κατά τη διάρκεια των αγώνων κατέκρινε ο Τύπος.¹² Οι αγώνες σκοποβολής διοργανώθηκαν την Κυριακή 11 Μαΐου, στο Φάληρο, κοντά στο μνημείο του ήρωα της Ελληνικής Επανάστασης, Γεωργίου Καραϊσκάκη. Στους αγώνες συμμετείχαν συνολικά 34 πολίτες και στρατιωτικοί.¹³

Αξιοσημείωτο όμως ήταν το ενδιαφέρον για το διαγωνισμό ελληνικών μουσικών συνθέσεων. Στο διαγωνισμό αυτό παρουσιάστηκε μεγάλος αριθμός μουσικών συνθέσεων, για τις οποίες βραβεύτηκαν συνολικά 25 μουσικοί.¹⁴ Στην τελετή έναρξης στο Ζάππειο, ο καθηγητής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Σωκράτης Τσιβανόπουλος, παρουσίασε στα πλαίσια της ειδικής έκθεσης για την πνευματική πρόοδο του ελληνικού έθνους, όλα τα έργα των Ελλήνων ποιητών που διακρίθηκαν κατά τη διάρκεια της Ολυμπιάδας (1871-1875).¹⁵ Στη γλυπτική και ζωγραφική βραβεύθηκαν συνολικά 18 έργα.¹⁶

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι στους διαγωνισμούς καλών τεχνών υπήρξε μεγάλη ανταπόκριση από όλους τους Έλληνες, όπου και αν αυτοί κατοικούσαν. Πρέπει να αναφέρουμε ότι είχαν δημιουργηθεί “Επιτροπές Ολυμπίων” σε διάφορες χώρες,¹⁷ κυρίως από τους Έλληνες προξένους που φρόντιζαν και για την πρώτη επιλογή των έργων. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι τα Ολύμπια που ξεκίνησαν σε εθνικό επίπεδο, άρχισαν σταδιακά να δημιουργούν ένα δίκτυο από “δημοτικές επιτροπές” στο εσωτερικό της χώρας και “επιτροπές χώρας” στο εξωτερικό (για τους Έλληνες ομογενείς), ώστε να βοηθήσουν στη διεκπεραίωση του όλου εγχειρήματος.

Οι διαγωνισμοί των Ολυμπίων και συγκεκριμένα οι αθλητικές εκδηλώσεις της Γ’ περιόδου λειτούργησαν περισσότερο ως μέσο ενθάρρυνσης για την ανάπτυξη της φυσικής αγωγής και την εισαγωγή της στα σχολεία, αν και θα περίμενε κανείς οι Ολυμπιακοί αγώνες να είναι το αποτέλεσμα μιας ευρύτερης αθλητικής υποδομής. Αλλά, στην Ελλάδα του 1875, συνέβη ακριβώς το αντίθετο. Οι αγώνες των Ολυμπίων έδωσαν τα ερεθίσματα για την ενασχόληση και των ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων με τον αθλητισμό. Παρ’ όλα αυτά, στην Ελλάδα υπάρχουν, την εποχή αυτή, λίγοι αθλητικοί σύλλογοι που καλλιεργούν συστηματικά τον αθλητισμό.

Οι αρμόδιοι για την παιδεία, όπως ίσως και ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης, επηρεασμένοι από το πνεύμα και την ιδεολογία της εποχής, θεωρούσαν ότι μόνο με τις στρατιωτικές ασκήσεις και την στρατιωτική γυμναστική στα σχολεία, ήταν δυνατό να επιτευχθούν οι εθνικοί οραματισμοί. Η αντίληψη αυτή επηρέαζε και την οπτική για τους αθλητικούς αγώνες των Ολυμπίων του 1875. Πώς αλλιώς θα μπορούσε να ερμηνευτεί το άρθρο της εφημερίδας *Αιών*¹⁸ που υπερβάλλοντας σε ύφος και αυστηρότητα, χαρακτήριζε τους αθλητικούς αγώνες των Ολυμπίων του 1875 “θεατρικά θεάματα” και “θεάματα προς διασκέδασιν” στα οποία “αυτοί οι Έλληνες κωμωδούμεντας σοβαράς αναμνήσεις της προγονικής ευκλείας”.

5. Ζάππεια Ολύμπια του 1888-1889

Ενώ συνεχίζονταν οι μακροί δικαστικοί αγώνες ανάμεσα στο ελληνικό δημόσιο και τους εξ αδιαιρέτου κληρονόμους του Ευαγγέλη Ζάππα, που είχαν προσβάλει τη διαθήκη του τελευταίου ζητώντας την ακύρωσή της, ο Κωνσταντίνος Ζάππας, μαζί με την Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων Ζάππα, προσπάθησε να εκτελέσει τις εντολές της διαθήκης του Ευαγγέλη Ζάππα. Το Μάρτιο του 1878, με έξοδα της Επιτροπής Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων, τελείωσε η κατασκευή του “κεντρικού γυμναστηρίου”,¹ το οποίο παραδόθηκε με ειδική σύμβαση στο υπουργείο Παιδείας. Το γυμναστήριο αυτό, που χτίστηκε δίπλα στη γέφυρα του Ζαππείου, ήταν υλοποίηση τμήματος της εντολής της διαθήκης του Ζάππα, που όριζε στη δεύτερη παράγραφο της να κτιστεί “το κατάστημα των Ολυμπίων μετά του Σταδίου αυτού”.² Οικονομικοί λόγοι, κυρίως, ανάγκασαν την Επιτροπή να κατασκευάσει γυμναστήριο και όχι στάδιο, όπως οριζόταν από τη διαθήκη.

Εν τω μεταξύ ανεγειρόταν το Μέγαρο Ολυμπίων (“το κατάστημα”), το οποίο προβλεπόταν να περατωθεί μαζί με το πάρκο που θα το περιέβαλλε, μέσα στο 1887. Αρκετές όμως εκτάσεις γύρω από το ανεγειρόμενο μέγαρο ανήκαν σε ιδιώτες,³ γεγονός που καθυστέρουσε την ολοκλήρωσή του. Τη λύση στο πρόβλημα έδωσε ο Κωνσταντίνος Ζάππας καταβάλλοντας ολόκληρο το ποσό που απαιτούνταν για την εξαγορά των κτημάτων αυτών. Οι εργασίες

κατασκευής του μεγάρου άρχισαν το 1874, με επιβλέποντα αρχιτέκτονα τον Γ. Μεταξά. Στα θεμέλια του μεγάρου εντοπίστηκαν αρχαιολογικά ευρήματα και οι εργασίες σταμάτησαν το 1875. Με πρωτοβουλία του Κωνσταντίνου Ζάππα και ενώ οι εργασίες δεν είχαν προχωρήσει, παρακλήθηκε το 1879, ο Θεόφιλος Χάνσεν, στη Βιέννη, να εκπονήσει νέα σχέδια για την κατασκευή του μεγάρου.⁴ Οι εργασίες συνεχίστηκαν με τα σχέδια του Χάνσεν και υπό την επίβλεψη του αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ, που είχε οριστεί ως εκπρόσωπος του Χάνσεν στην επιτροπή ανοικοδόμησης του μεγάρου.

Το 1888, το επιβλητικό μέγαρο ήταν έτοιμο. Αποφασίστηκε λοιπόν να γίνουν τα εγκαίνια του Ζαππείου Μεγάρου μαζί με την έναρξη της Δ' περιόδου των Ολυμπίων, την 20η Οκτωβρίου 1888. Το βασιλικό διάταγμα στις 11 Ιανουαρίου 1888 προκήρυξε τους αγώνες για τον Οκτώβριο του ιδίου έτους και όριζε τη διεξαγωγή αθλητικών αγώνων.⁵ Σταδιακά, η Επιτροπή Ολυμπίων προετοίμασε ένα πρόγραμμα εκδηλώσεων, που περιελάμβαναν: α) Διανοητικό διαγώνισμα Ευαγγέλη Ζάππα,⁶ β) Δραματικό διαγώνισμα Κωνσταντίνου Ζάππα,⁷ γ) Ποιητικό διαγώνισμα Χρήστου Νικολαΐδη-Φιλαδελφέως,⁸ δ) Μουσικό διαγωνισμό.⁹

Με τη συμβολή του Νικολάου Πύργου, ο οποίος ήταν καθηγητής οπλομαχητικής (Ξιφομαχίας), προετοιμάστηκε επίσης το πρόγραμμα οπλομαχητικής, που δημοσιεύτηκε στην προκήρυξη των αγώνων. Καθώς τα Ολύμπια ήταν πασίγνωστα τόσο στους Έλληνες του εσωτερικού, όσο και του εξωτερικού, πολλοί δεν παρακολουθούσαν απλά τις δραστηριότητές τους, αλλά επιθυμούσαν και να συμβάλουν στην ανάπτυξη του θεσμού. Στο πνεύμα αυτό πρέπει να ενταχθεί και η προκήρυξη διαγωνίσματος για την κατασκευή ανδριάντα του λόρδου Βύρωνα.¹⁰ Αθλοθέτης ήταν ο Α. Στεφάνοβικ-Σκυλίτσης, Έλληνας που κατοικούσε στην Κωνσταντινούπολη, και επιθυμούσε να κοσμήσει με τον ανδριάντα αυτό κάποιο σημείο της πόλης της Αθήνας.¹¹

Αλλά και άλλοι Έλληνες ήθελαν να ακολουθήσουν το παράδειγμα του Ευαγγέλη Ζάππα και να αθλοθετήσουν στα Ολύμπια. Ο Ι. Πεσμαζόγλου, από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, διέθεσε 250 ομόλογα (του πατριωτικού δανείου) ως έπαθλο για τη ζωγραφική, ή σε οποιοδήποτε άλλο κλάδο έκρινε η Επιτροπή Ολυμπίων ότι έπρεπε να δοθούν.¹² Τη μεγάλη απήχηση των Ολυμπίων επιβεβαιώνει και η δωρεά της ελληνικής κοινότητας της Τεργέστης, που προσέφερε το ποσό των 5.000 δρχ. για το νικητή των μουσικών συνθέσεων.¹³

Στους αγώνες που άρχισαν την Κυριακή 30 Απριλίου 1889, όπου πήραν μέρος κυρίως αθλητές που γυμνάζονταν στο κεντρικό γυμναστήριο, έγιναν τα παρακάτω αγωνίσματα: Δισκοβολία, Άλμα επί κοντώ υπέρ τάφρον (εις μήκος), Άλμα υπέρ εφαλτήριο, Λιθοβολία (βάρους 10 περίπου οκάδων), Άλμα επί κοντώ (εις ύψος), Ασκήσεις επί διζύγου, Άρσις βαρών δια της μίας χειρός, Άρσις βαρών δι' αμφοτέρων χειρών, Άλμα εις ύψος, Αναρρίχησης επί ιστώ, Αναρρίχησης επί κάλω.

Τα Ολύμπια του 1888-1889 ήταν η τελευταία εθνική διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα. Το ιδεολογικό ρεύμα που στήριζε αρχικά την ιδέα της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων είχε αλλάξει. Η Ελλάδα της δεκαετίας του 1850 και του 1860 είχε διαφορετικές προτεραιότητες και διέφερε από την Ελλάδα του δεύτερου μισού της δεκαετίας του 1880. Ακριβώς την περίοδο αυτή, η χώρα γνώριζε σημαντική οικονομική ανάπτυξη, σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες, και τα σύνορά της είχαν επεκταθεί. Επιπλέον, οι οικονομικοί και πολιτιστικοί δεσμοί με τους Έλληνες του εξωτερικού είχαν ενισχυθεί, γεγονός στο οποίο ασφαλώς είχαν συμβάλει και τα Ολύμπια. Με τη διοργάνωση αυτή, ήδη μια γενιά είχε γαλουχηθεί με την ιδέα των αθλητικών αγώνων, ενώ η άσκηση και η φυσική αγωγή στα σχολεία είχε αποκτήσει πολλούς υποστηρικτές.

Ο Λύσανδρος Καυταντζόγλου¹⁴ θεωρούσε τους αγώνες “ως συμπλήρωμα του εθνικού προγράμματος του αθανάτου Ρήγα Φεραίου”.¹⁵ Στο έργο του *Τα Ολύμπια εν Φαλήρω και το νυν μεταρρυθμιζόμενον Ζάππειον* πρότεινε να καθοριστεί ως χώρος τέλεσης των αθλητικών αγώνων των Ολυμπίων, το Φάληρο, και εκεί να κατασκευαστούν το στάδιο, το σκοπευτήριο, το μεγάλο ιπποδρόμιο και το κτίριο των εκθέσεων. Μόνο έτσι θα μπορούσε ο νέος χώρος για τους Ολυμπιακούς αγώνες να είναι κατά τη γνώμη του εφάμιλλος της Άλτης, στην Ολυμπία.¹⁶

Μάλιστα έγραφε: “Αΐδιον όντως το κλέος του ανδρός όστις ηθέλησεν ίνα οι νέοι αγώνες, αντικαταστήσαντες τους παλαιούς, γείνωσιν[sic] αφορμή, ως το πάλαι, ουχί απλής θεωρίας και βραβεύσεως των ελληνικών μικρών προϊόντων, αλλά του πολλώ τούτων υψηλοτέρου σκοπού, ήτοι του συγχρωτισμού ου μόνον των εκασταχού διεσπαρμένων Ελλήνων επί το αυτό συνερχομένων, αλλά και πάντων των ομοδόξων και ομοιοπαθών λαών, και ούτως οι νέοι αγώ-

νες, διαδίδοντας εις τους συνερχομένους το πνεύμα της ειρηνικής εργασίας, επαξίως βραβευομένης, προπαρασκευάζωσι τους λαούς τούτους προς τον μέγαν σκοπόν της ευδαίμονος ελευθερίας δια της αγάπης και ενότητας, ώστε και πάλιν δι' αυτών να εισαχθή βαθμηδόν και ανεπαισθήτως η σύμπνοια και ομόνοια μεταξύ των εν τη Ανατολή χριστιανικών λαών, ως το πάλαι υπήρχεν η εκχειρία, ήτοι η κατάπαυσις των εκθροπραξιών μεταξύ των προσερχομένων...”,¹⁷ δίνοντας έτσι, το 1880, το ιδεολογικό στίγμα που θα έπρεπε να είχαν στο μέλλον οι αναβιωμένοι Ολυμπιακοί Αγώνες από τον Ζάππα.

6. William Penny Brookes – Η Ένωση Ολυμπιακών Αγώνων στην Αγγλία

Ο William Penny Brookes γεννήθηκε στις 13 Αυγούστου 1809, στο Much Wenlock, της επαρχίας Shropshire, στη βορειοδυτική Αγγλία.¹ Έχοντας σπουδάσει ιατρική στο Λονδίνο και την Padua, επέστρεψε το 1831 στο Much Wenlock, για να αναλάβει το ιατρείο του πατέρα του.² Με σπάνια ενεργητικότητα αφιέρωσε τις δυνάμεις του σε κοινωνικές δραστηριότητες τόσο στα πλαίσια της κοινότητάς του Much Wenlock, όσο και στις γειτονικές.³ Με στόχο να βοηθήσει τις κοινωνικά ασθενέστερες τάξεις⁴ ανέλαβε ηγετικό ρόλο⁵ και το 1841, ίδρυσε τη “The Wenlock Agricultural Reading Society” με στόχο τη βελτίωση του πνευματικού επιπέδου των εργατών και των αγροτών,⁶ ως μέσο απομάκρυνσης από το αλκοόλ, τη χαρτοπαιξία και τα παρεπόμενά τους.

Σταδιακά στην Εταιρεία διαμορφώθηκαν τμήματα που ασχολούνταν με τη μουσική, τη βοτανική, τη γεωλογία, την τοπική αρχαιολογία, αλλά και με τη φυσική αγωγή,⁷ καθώς το ενδιαφέρον της Εταιρείας επικεντρωνόταν όλο και περισσότερο σε θέματα υγείας και καλής φυσικής κατάστασης των πολιτών.⁸ Έτσι, σε συνέλευση της “The Wenlock Agricultural Reading Society”, στις 25 Φεβρουαρίου του 1850, αποφασίστηκε ομόφωνα η σύσταση Ολυμπιακής Τάξης (Olympian Class) για “την ηθική, σωματική και πνευματική”⁹ διάπλαση των κατοίκων του Wenlock και των γύρω περιοχών.

Οι πρώτοι αθλητικοί αγώνες του Wenlock, που διοργάνωσε ο Brookes, διεξήχθησαν στις 22-23 Οκτωβρίου του 1850. Το πρόγραμμα περιλάμβανε

κρίκετ, ποδόσφαιρο, άλμα εις ύψος, άλμα εις μήκος, δρόμο ταχύτητας για παιδιά κάτω των 7 ετών, αγώνα δρόμου για παιδιά από 7 έως 14 ετών, 50 γιάρδες κουτσό και quoits.¹⁰ Τα βραβεία για τους αγώνες ήταν χρήματα, βιβλία και ένα δάφνινο στεφάνι.¹¹ Το πρόγραμμα των αγώνων αποτελούσε μίγμα του αθλητικού πνεύματος της βικτωριανής εποχής, με επιδράσεις από τους θεσμούς της αρχαίας ελληνικής κλασικής περιόδου.

Είναι φυσικό ότι ο γιατρός Brookes ήθελε να ψυχαγωγήσει τους κατοίκους της πόλης του. Συγχρόνως, όμως, τους προέτρεπε να εξασκήσουν το σώμα τους, τις ικανότητες και δεξιότητές τους, αλλά και να καλλιεργηθούν πνευματικά. Ο όρος “Ολυμπιακοί”, που χρησιμοποιεί ο Brookes στην ονομασία των αγώνων που διοργάνωνε, εκφράζει τη ρομαντική στάση του για τους Ολυμπιακούς αγώνες. Η χρήση του όρου στην αρχή τουλάχιστον (μέχρι το 1858) είχε ένα παιδαγωγικό χαρακτήρα, που στηριζόταν στην άποψη ότι μέσα από την άσκηση και τη ψυχαγωγία μπορούσε ο άνθρωπος να βελτιώσει τις ψυχικές και σωματικές ικανότητές του, καθώς και την υγεία του.

Παρ’ όλα αυτά, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο Brookes ήθελε να αναβιώσει τον αρχαίο θεσμό των Ολυμπιακών Αγώνων. Τα πρώτα χρόνια, και μέχρι το 1858, η ονομασία “Ολυμπιακοί” ή “Ολυμπιακοί Αγώνες” σημαίνει μάλλον ανακάλυψη της παράδοσης (λαϊκής και αρχαίας) αναζήτηση των πολιτιστικών ριζών, δημιουργία των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών διαδικασιών που θα ενίσχυαν τη συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κατοίκων του Wenlock και των γύρω περιοχών. Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Liverpool, που οργανώθηκαν το 1862, 1863, 1864 και το 1867,¹² έγινε για πρώτη φορά διαχωρισμός μεταξύ των αθλητών που προέρχονταν από υψηλά κοινωνικά στρώματα και αυτών της εργατικής τάξης. Μάλιστα στους αγώνες του 1863 η πρόσκληση απευθυνόταν “στους ευγενείς ερασιτέχνες όλων των λαών”.¹³

Ο Brookes θέλοντας να διαδώσει την ιδέα των Ολυμπιακών σε όλη την Αγγλία, το 1865 ήταν ένα από τα ιδρυτικά μέλη της “National Olympian Association” στο Liverpool. Οι ιδέες που είχαν αναπτυχθεί (από το 1862) στο Liverpool διατυπώνονται και στη διακήρυξη της ιδρυτικής συνεδρίασης της “National Olympian Association” (Νοέμβριος 1865) που είχε σκοπό της να ενώσει όλες τις τοπικές ή περιφερειακές προσπάθειες διεξαγωγής Ολυ-

μπιακών Αγώνων σε μια μεγάλη εθνική. Μεταξύ άλλων αποφασίστηκε οι αγώνες να διεξάγονται περιοδικά σε διάφορες κεντρικές πόλεις της Αγγλίας, να απονέμονται μόνο μετάλλια χωρίς χρηματικά έπαθλα και να μη συμμετέχουν σε αυτούς επαγγελματίες. Επιπλέον αποφασίστηκε η ίδρυση μιας κεντρικής ένωσης που θα έθετε υπό την αιγίδα της τις διάφορες Ολυμπιακές αθλητικές, γυμναστικές, κολυμβητικές ναυτικές, κρίκετ και άλλες ενώσεις.

Η “National Olympian Association” από το 1866 έως το 1883 οργάνωσε έξι φορές Ολυμπιακούς Αγώνες (National Olympian Games), το 1866 στο Λονδίνο, το 1867 στο Birmingham, το 1868 στο Wellington (κοντά στο Much Wenlock), το 1874 στο Much Wenlock, το 1877 στο Shrewsbury και το 1883 στο Hadley.¹⁴ Από τις προσπάθειες αυτές μεγαλύτερη επιτυχία είχαν οι αγώνες του 1866 στο Λονδίνο, όπου παρουσιάστηκε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα αθλητικών εκδηλώσεων με αγώνες δρόμου, άλματος (μήκους, ύψους), ακοντίου, πάλης, πυγμαχίας, σφαιροβολίας, ξιφασκίας καθώς και άλλα αγωνίσματα.¹⁵

Οι αγώνες της “National Olympian Association” σταδιακά άρχισαν να παρακμάζουν.¹⁶ Οι αιτίες της παρακμής της “National Olympian Association” συνδυάζονται με την ίδρυση της “Amateur Athletic Club” (A.A.C.),¹⁷ που ιδρύθηκε το 1865 ανταγωνιστικά προς την “National Olympian Association” από ευγενείς του Λονδίνου και του Oxbridge, και η οποία ήταν η πρώτη οργάνωση με την επωνυμία “ερασιτεχνική”. Η έννοια βέβαια του ερασιτεχνισμού ερμηνευόταν σε στενά πλαίσια.

Η “Amateur Athletic Club” απαγόρευε αθλητές της εργατικής τάξης (υπαλλήλους, χειροτέχνες, μηχανικούς και εργάτες)¹⁸ να συμμετάσχουν στις αθλητικές εκδηλώσεις της, δημιουργώντας έτσι αντιπαλότητα μεταξύ των αθλητικών οργανώσεων με διαφορετική ιδεολογική βάση, καθώς η κοινωνική-ιδεολογική σύγκρουση των τάξεων μεταφερόταν σε αυτές. Οι αθλητές της A.A.C. απείχαν από τους αγώνες που οργανώθηκαν από την “National Olympian Association” στο Λονδίνο (1866), στο Birmingham (1867), στο Much Wenlock (1874), στο Shrewsbury (1877) και στο Hadley (1883),¹⁹ με αποτέλεσμα την σταδιακή παρακμή του κινήματος των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αγγλία, που τόσο ελπιδοφόρα είχε αρχίσει.

Παράλληλα, ο W. P. Brookes σε όλο αυτό το διάστημα δεν έπαψε να προπαγανδίζει την εισαγωγή των φυσικών ασκήσεων στα σχολεία υποστηρί-

ζοντας ότι συμβάλλουν στην υγιή ανάπτυξη των νέων που θα κληθούν να διαφυλάξουν την κυριαρχία του κράτους. Συνέχισε επιπλέον να οργανώνει τους δικούς του αγώνες στο Much Wenlock. Η “Olympian Class” είχε οργανώσει μέχρι το 1860 11 αθλητικές εκδηλώσεις οι οποίες συνεχίστηκαν από την “Much Wenlock Olympian Society” (που διαδέχτηκε την “Olympian Class”) που τις διοργάνωσε άλλες 34 φορές. Συνολικά, λοιπόν, έως το 1895 έγιναν 45 ολυμπιακές εκδηλώσεις (Olympian Games).²⁰

7. Pierre de Coubertin

Το 1881, όταν ο Brookes πρότεινε τη διεθνοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων και στην Ελλάδα συζητούσαν τη διοργάνωση όχι πια εθνικών αλλά πολυεθνικών αγώνων, ο βαρώνος Pierre de Coubertin ήταν 17 ετών και είχε μόλις πάρει το απολυτήριό του. Ο Pierre de Coubertin γεννήθηκε στο Παρίσι την 1η Ιανουαρίου 1863 από οικογένεια ευγενών ιταλικής καταγωγής. Όταν το 1880 αποφοίτησε από το κολέγιο των Ιησουιτών Saint-Ignace του Παρισιού συνέχισε τις σπουδές του στην εκεί École des Sciences Politiques.¹ Απέρριψε την ιδέα να ξεκινήσει μια στρατιωτική ή διπλωματική σταδιοδρομία ή να ασχοληθεί με τα νομικά.

Παρά την αριστοκρατική του καταγωγή, τον Pierre de Coubertin έλκυαν οι ιδέες των Ρεπουμπλικάνων στη Γαλλία² και οι διακηρύξεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα επηρέασαν τη σκέψη του. Ο Coubertin θεωρούσε ότι ο αθλητισμός ήταν μια έκφανση δημοκρατικής συμπεριφοράς,³ καθώς στον αγώνα όλοι ξεκινούν με ίδιες προϋποθέσεις, ίσες δυνατότητες για να ξεχωρίσουν οι καλύτεροι. Ο αθλητισμός για τον Coubertin μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα για την ανάπτυξη δημοκρατικών αρχών και δημοκρατικής συνείδησης στους πολίτες.

Σε ηλικία μόλις 20 ετών, το 1883, επισκέφτηκε την Αγγλία εστιάζοντας το ενδιαφέρον του στο εκπαιδευτικό της σύστημα και τη φυσική αγωγή.⁴ Έμεινε για κάποιο διάστημα στο τότε κολέγιο των Ιησουιτών Beaumont κοντά στο Windson. Πιθανώς επανήλθε στην Αγγλία το 1884-1885 χωρίς όμως να υπάρχουν αποδείξεις.⁵ Σίγουρα πάντως ο Coubertin επισκέφτηκε και πάλι

την Αγγλία το 1886 και το 1887. Σε όλα αυτά τα ταξίδια στην Αγγλία είχε τη δυνατότητα να επισκεφτεί πολλά δημόσια σχολεία στις επαρχιακές πόλεις Harrow, Eton, Rugby, Winchester, Wellington, Marlborough, Charterhouse, Coopers Hill και Westminster.⁶

Επισκέφτηκε επίσης καθολικά σχολεία στην Αγγλία και στην Ιρλανδία καθώς και τα πανεπιστήμια του Oxford και του Cambridge και διέμενε στο University Mission Toynbee Hall του Λονδίνου.⁷ Όλα αυτά φανερώνουν το τεράστιο ενδιαφέρον του για το εκπαιδευτικό σύστημα της Αγγλίας, καθώς ο Pierre de Coubertin προετοιμαζόταν να προτείνει αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας. Το 1888 ο Coubertin δημοσίευσε το πρώτο του βιβλίο με τις εμπειρίες και τις γνώσεις του από την αγγλική εκπαίδευση με τίτλο *L' Education en Angleterre*.

Τον ίδιο χρόνο ίδρυσε την "Comité pour la propagation des exercices physiques dans l' éducation",⁸ στην οποία ορίστηκε γενικός γραμματέας. Στην εκτελεστική επιτροπή συμμετείχαν προσωπικότητες όπως ο ρεπουμπλικάνος φιλόσοφος Charles Jules Simon (μέλος της Académie Française, διετέλεσε πρωθυπουργός, γερουσιαστής και υπουργός Παιδείας στη Γαλλία), που ήταν υποστηρικτής των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων. Επίσης ο Coubertin επισκέφτηκε σχολεία της Γαλλίας για να σχηματίσει μια εικόνα του ισχύοντος εκπαιδευτικού συστήματος και επηρεασμένος από τις αγγλοσαξονικές εμπειρίες του άρχισε να ενθαρρύνει τους Γάλλους για την ίδρυση αθλητικών σωματείων στα γαλλικά σχολεία.

Το 1889, ο Coubertin εξέδωσε άλλο ένα βιβλίο με τίτλο *L' Education anglaise en France*. Το φθινόπωρο του 1889 με εντολή πλέον της γαλλικής κυβέρνησης ο Coubertin ταξίδεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου επισκέφτηκε πανεπιστήμια στις πόλεις New York, New England, Chicago, New Orleans, Florida, Virginia, Washington, Baltimore, καθώς και στα Montreal και Toronto του Καναδά.⁹ Σκοπός επίσης της επίσημης επίσκεψής του ήταν να λάβει μέρος στο αθλητικό συνέδριο στη Βοστώνη. Τις εμπειρίες του και τις εντυπώσεις του από το ταξίδι στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά παρουσίασε στο βιβλίο του *Universités transatlantiques* (Παρίσι 1890), όπου φαίνεται ότι ο Coubertin ήταν ενθουσιασμένος από την ευρεία διάδοση και τον τρόπο διδασκαλίας της φυσικής αγωγής στην Αμερική.

Την περίοδο αυτή όλες οι ενέργειες του Coubertin είχαν ως αντικείμενό τους τη φυσική αγωγή, τα προβλήματά της και τον τρόπο διδασκαλίας. Βρισκόταν δηλαδή σε μια διαρκή αναζήτηση ιδανικών προϋποθέσεων διάδοσης και διδασκαλίας της φυσικής αγωγής με στόχο τη διάπλαση του χαρακτήρα των νέων μαθητών. Τα ενδιαφέροντα αυτά οδήγησαν τον Coubertin κοντά σε ανθρώπους όπως ο Charles Jules Simon, τον William Ewart Gladstone (μέλος του Βρετανικού Κοινοβουλίου) στην Αγγλία, αλλά και στον καθηγητή της ιστορίας και των πολιτικών επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Princeton, τον William Miligan Sloane στις Ηνωμένες Πολιτείες. Κοινό χαρακτηριστικό και των τριών αυτών προσωπικοτήτων ήταν το ενδιαφέρον τους για τις κλασικές σπουδές.¹⁰

Σε ηλικία 27 χρονών ο Coubertin είχε αποκτήσει αρκετές εμπειρίες και γνώσεις όχι μόνο για την εκπαίδευση στην χώρα του αλλά και άλλων χωρών, κυρίως αγγλοσαξονικών. Είχε διαμορφώσει δικές του ιδέες και απόψεις για τα εκπαιδευτικά θέματα, που δεν δίσταζε να δημοσιεύσει. Εξάλλου, το 1890 ήταν ένας από τους βασικούς συντελεστές της ίδρυσης της "Union des Sociétés Françaises des Sports Athlétiques" ("Ενωση Αθλητικών Σωματείων Γαλλίας").¹¹

Οι επαφές του Coubertin με τον William Penny Brookes είχαν ξεκινήσει πριν από το ταξίδι του στην Αμερική. Ο Coubertin είχε γνωστοποιήσει μέσα από βρετανικές εφημερίδες το ενδιαφέρον του για τη βρετανική αγωγή. Ο Brookes ανταποκρινόμενος στο ενδιαφέρον του Coubertin του είχε στείλει κάποια άρθρα του.¹² Σε απάντηση ο Coubertin έγραφε στον Brookes ότι προσπαθούσε με κάθε μέσο να γίνει δημοφιλής ο αθλητισμός στη Γαλλία.¹³ Είναι χαρακτηριστικό ότι στην ομιλία του ο Coubertin στο διεθνές συνέδριο στο Παρίσι τον Ιούνιο του 1889 είχε χρησιμοποιήσει αποσπάσματα από το λόγο που ο W. P. Brookes είχε εκφωνήσει στους πρώτους βρετανικούς National Olympian Games στο Crystal Palace του Λονδίνου το 1866.¹⁴ Το ενδιαφέρον όμως του Coubertin δεν φαινόταν να εστιάζεται στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Κινούνταν μέσα στα πλαίσια του αθλητισμού και της εκπαίδευσης, όπου βέβαια το κλασικό πνεύμα ήταν παρόν.

Οι επαφές με τον W. P. Brookes, που άρχισαν πριν από τον Ιούνιο του 1889, συνεχίστηκαν και μετά την επιστροφή του Coubertin από την Αμερική. Το επόμενο μάλιστα έτος ο Brookes προσκάλεσε τον Coubertin να τον επισκεφτεί στο Much Wenlock.¹⁵ Τον Οκτώβριο του 1890 ο Coubertin ταξίδεψε στην Αγγλία.

Παρ' όλο που ο ευγενής Γάλλος δεν είχε εκφράσει ενδιαφέρον για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ο Brookes για να τιμήσει το φιλοξενούμενό του διοργάνωσε αγώνες στο Wenlock.¹⁶ Αν και οι καιρικές συνθήκες ήταν άσχημες, οι αγώνες ακολούθησαν το πρωτόκολλο και ξεκίνησαν με πομπή που οδηγούσε έφιππος ο κήρυκας των αγώνων.¹⁷ Παιδιά τραγουδούσαν ύμνους και μοίραζαν λουλούδια, ενώ γυναίκες ακολουθούσαν την πομπή. Οι αθλητές στεφανώνονταν με δάφνινο στεφάνι και υπήρχαν παντού ρητά αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων.

Όπως φαίνεται από όσα έγιναν στο Wenlock κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του Coubertin, ο 81 χρόνος Brookes άρπαξε την ευκαιρία για να παρουσιάσει το έργο του στον Coubertin και να τον μυήσει στην ιδέα διοργάνωσης διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων. Είναι βέβαιο ότι ο Brookes μίλησε με το νεαρό φιλοξενούμενό του για τις προσπάθειες αναβίωσης που έγιναν στην Αθήνα (Ζάππεια Ολύμπια), τις δικές του προσπάθειες που είχαν αρχίσει πολύ νωρίτερα καθώς και για τις σχέσεις των δύο επιτροπών (Επιτροπής Ολυμπίων και Much Wenlock Olympian Society), όπως και για την ανταλλαγή των επάλθων.¹⁸ Επιπλέον του μίλησε για τους εθνικούς αγώνες στην Αγγλία και για τις προσπάθειές του να οργανωθούν διεθνείς αγώνες στην Αθήνα,¹⁹ αλλά και για τις αξίες και τις αρχές των αγώνων που παρέμεναν αληθινές και ευγενείς στην εποχή τους όπως και στην Αρχαιότητα.²⁰

Για τον Coubertin οι αγώνες του 1890 στο Wenlock ήταν η πρώτη πρακτική εμπειρία με την έννοια των Ολυμπιακών Αγώνων και σίγουρα ήταν μια έκπληξη, το πρώτο βάπτισμα στο θεσμό αυτό. Αν και ήταν ενθουσιασμένος από αυτά που είδε, τη δεδομένη χρονική περίοδο δεν φαινόταν έτοιμος να πάρει την ολυμπιακή δάδα και να ακολουθήσει το δικό του δρόμο.

Το 1891, στην Αθήνα, ιδρύθηκε ο "Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος" σκοπός του οποίου ήταν "ή εις άπασας τας κοινωνικάς τάξεις διάδοσις της γυμναστικής και η βελτίωσις των κατ' αυτήν. Ο σκοπός ούτος επιδιώκεται δια της ιδρύσεως των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων, της συστάσεως γυμναστηρίων και της εκδόσεως συγγραμμάτων γυμναστικών",²¹ αποδεικνύοντας ότι η ιδέα της αναβίωσης των αρχαίων αγώνων παρέμενε στην Ελλάδα ζωντανή λίγο μετά τη διοργάνωση των Δ' Ολυμπίων (1888-1889), και ενώ η Επιτροπή Ολυμπίων, παρά το οικονομικό αδιέξοδο, αναζητούσε τρόπους για τη διοργάνωση των επόμενων Ολυμπίων.

Παράλληλα ο Brookes δεν εγκατέλειψε τις προσπάθειές του για διοργάνωση διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων. Ενώ στην αλληλογραφία που είχε με τον Coubertin δεν γινόταν και από τους δύο λόγος για το θέμα αυτό, τον Σεπτέμβριο του 1892 ο Brookes ως επίσημος ομιλητής στην ετήσια συνάντηση του St George's and Oakengates Athletic Club, επανέφερε στη δημοσιότητα το θέμα των διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων. Μπροστά σε 6.000 ακροατές επανέλαβε την πρότασή του για διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες στην Αθήνα.²² Την πρόταση αυτή διάβασαν στις εφημερίδες τις επόμενες ημέρες ακόμη περισσότερα άτομα.

8. Η Προετοιμασία για το Ιδρυτικό Συνέδριο του 1894

Στο τέλος του 1892 έγιναν ουσιαστικά τα πρώτα βήματα της ολυμπιακής πορείας του βαρόνου de Coubertin, χωρίς όμως ακόμα να μπορεί κανείς με σιγουριά να διακρίνει τις πραγματικές του προθέσεις. Θα έλεγε κανείς ότι από το Νοέμβριο του 1892 έως και το τέλος του 1893 είναι για τον Coubertin περίοδος διαμόρφωσης της ιδέας της διοργάνωσης διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων. Το ίδιο χρονικό διάστημα στην Ελλάδα λάμβαναν χώρα σημαντικά γεγονότα που επανέφεραν στο παγκόσμιο προσκήνιο τους δύο αρχαιολογικούς χώρους, της Ολυμπίας και των Δελφών.

Ύστερα από μακροχρόνιο ανταγωνισμό μεταξύ των Γάλλων και των Αμερικανών (όπου είχε εμπλακεί και ο διευθυντής της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής της Αθήνας) για την ανάληψη διενέργειας ανασκαφών στους Δελφούς, υπεγράφη τελικά δεκαετής συμφωνία με τους Γάλλους, η οποία δημοσιεύτηκε στην *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως* στις 6 Μαΐου 1891.¹ Στο διάστημα των διαπραγματεύσεων αυτών "ο γαλλογερμανικός ανταγωνισμός, αναζωπυρωμένος μετά τον πόλεμο του 1870 και το γερμανικό προηγούμενο της Ολυμπίας, κυριαρχούσαν στις σκέψεις των εκπροσώπων της γαλλικής πλευράς",² καθώς στην Ολυμπία είχε ήδη ολοκληρωθεί από το 1881 η πρώτη και κύρια φάση των ανασκαφών και η απήχηση των ευρημάτων (μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονταν τα γλυπτά των αετωμάτων του ναού του Διός και το άγαλμα του Ερμή του Πραξιτέλη) ήταν τεράστια.³

Ο αντίκτυπος των ανασκαφών αυτών, κυρίως της Ολυμπίας, ήταν άμεσος και στο ιδεολογικό κίνημα που επιδίωκε μεταρρυθμίσεις στην Παιδεία.⁴ Η έναρξη των ανασκαφών στους Δελφούς τον Οκτώβριο του 1892 αναζωπύρωσε για μια ακόμη φορά το ενδιαφέρον και τις συζητήσεις για τα δύο πανελλήνια κέντρα. Στην πρώτη ανασκαφική εκείνη περίοδο (Απρίλιος-Νοέμβριος 1893) στους Δελφούς αποκαλύφτηκε ο Θησαυρός των Αθηναίων και ήρθε στο φως ο περίφημος “Υμνος στον Απόλλωνα”, που συνοδευόταν και από το μουσικό του τονισμό.⁵

Το εύρημα αυτό συγκλόνισε τους κύκλους των διανοουμένων και των καλλιτεχνών αλλά και τους απλούς ανθρώπους, ιδιαίτερα στη Γαλλία, καθώς για τους Γάλλους ήταν και θέμα γοήτρου. Γιατί μετά τη μεγάλη εθνική συμφορά του 1870-1871 μπορούσαν να επιδείξουν ένα επιστημονικό επίτευγμα ισάξιο με αυτό των Γερμανών στην Ολυμπία. Οι ανταγωνιστικές σχέσεις των δύο λαών δεν άφησαν αμέτοχο τον Pierre de Coubertin. “Η Γερμανία είχε ανασκάψει ό,τι είχε απομείνει από την Ολυμπία. Γιατί η Γαλλία να μην κατάφερνε να επανασυστήσει τη δόξα;

Την 1η Αυγούστου 1893 το συμβούλιο της “Union des Sociétés Françaises des Sports Athlétiques” αποφάσισε να υποστηρίξει τη διεξαγωγή διεθνούς συνεδρίου τον Ιούνιο του 1894.⁶ Τα μέλη της USFSA συμφώνησαν να οριστεί ως θέμα του επικείμενου συνεδρίου το *Congrès International de Paris pour l' étude et la propagation des principes de l' amateurisme*.⁷ Το φθινόπωρο του 1893 άρχισε η πραγματική ολυμπιακή πορεία του Pierre de Coubertin. Για την προετοιμασία του Συνεδρίου είχαν οριστεί τρεις υπεύθυνοι. Ο γενικός γραμματέας της Amateur Athletic Association (A.A.A.) της Αγγλίας Charles Herbert εκπροσωπώντας την Αγγλία και τις αποικίες της, ο καθηγητής του Princeton William Miligan Sloane εκπροσωπώντας την αμερικανική ήπειρο και ο Coubertin ως εκπρόσωπος της Γαλλίας και της υπόλοιπης ηπειρωτικής Ευρώπης.

Ο Coubertin, το φθινόπωρο του 1893, επισκέφτηκε για μια ακόμη φορά της Ηνωμένες Πολιτείες. Πρέπει να επισημάνουμε ότι στο στάδιο αυτό της πορείας του, ο Coubertin έχοντας διαμορφώσει στη σκέψη του την ιδέα των διεθνών αγώνων πηγαίνει στις Ηνωμένες Πολιτείες για να εξασφαλίσει την υποστήριξη και τη συμμετοχή των εκεί ενώσεων και συλλόγων στο διεθνές

Συνέδριο στο Παρίσι και να συζητήσει το πρόγραμμα του Συνεδρίου. Πιθανώς όμως ήθελε και να διερευνήσει τις προθέσεις των αμερικανικών ενώσεων για διοργάνωση διεθνών αγώνων αλλά και να συζητήσει το θέμα μιας πιθανής τους ονομασίας ως “Ολυμπιακών”.

Στα τέλη του 1893, ο Brookes ήταν 92 χρονών και στην Ελλάδα εξαιτίας των προβλημάτων με τη Ρουμανία για την παρουσία του Ευαγγέλη Ζάππα το μέλλον των Ζαππείων Ολυμπίων ήταν αβέβαιο. Η εμφάνιση του Pierre de Coubertin στο προσκήνιο και η εμμονή του να συνενώσει τις διάσπαρτες προσπάθειες στον αθλητισμό σε ένα ενιαίο κίνημα, σήμαινε ότι πλέον ξεκινούσε τη δική του ολυμπιακή λαμπαδηδρομία σε διεθνές επίπεδο.

Μετά την επιστροφή του από τις ΗΠΑ, ο P. de Coubertin ως γενικός γραμματέας του Συνεδρίου απέστειλε, στις 15 Ιανουαρίου του 1894, εγκύκλιο με την οποία γνωστοποιούσε την οργάνωση του συνεδρίου προς όλους τους συλλόγους στην Γαλλία και το εξωτερικό που ο ίδιος γνώριζε.⁸ Η εγκύκλιος συνοδευόταν από το πρόγραμμα, όπου εκτός των επτά πρώτων θεμάτων που σχετιζόνταν με τον προσδιορισμό του ερασιτεχνισμού, στο όγδοο και τελευταίο θέμα αναφερόταν: “Δυνατότητα επαναφοράς των Ολυμπιακών Αγώνων - Κάτω από ποιες προϋποθέσεις μπορούν να οργανωθούν;”,⁹ υπό μορφή ερωτήματος. Προφανώς ο P. de Coubertin για λόγους τακτικής ήθελε να διερευνήσει τις προθέσεις των παραληπτών του προγράμματος σε αυτό το θέμα.

Στο κείμενο της εγκυκλίου προδιαγράφονταν ξεκάθαρα οι ιδεολογικές συνιστώσες πάνω στις οποίες θα στηρίζονταν οι εργασίες του συνεδρίου. Ο αθλητισμός ήταν αναγκαίο “να διατηρήσει τον ευγενή και ιπποτικό χαρακτήρα που είχε στο παρελθόν”,¹⁰ ώστε να μπορέσει να συνεχίσει να παίζει αποτελεσματικά το ρόλο του στη μόρφωση των σύγχρονων λαών, όπως αυτός είχε καθοριστεί από τους αρχαίους “maîtres Grecs”.¹¹ Η αρχαία ελληνική Παιδεία δηλαδή θα είχε καθοδηγητικό ρόλο στη μεταρρύθμιση που έπρεπε να συζητήσουν και να εφαρμόσουν στη σύγχρονη κοινωνία.

Σύμφωνα πάντα με την εγκύκλιο έπρεπε όσοι ενδιαφέρονταν για τον αθλητισμό “να αντισταθούν στο πνεύμα του κέρδους [των χρηματικών επάθλων] και του επαγγελματισμού”.¹² Ενώ ήταν “επιτακτική ανάγκη να γίνει αναμόρφωση”¹³ και να βρεθούν κοινοί κανόνες που θα προσδιόριζαν τον “ερα-

σιτεχνισμό” στη θέση των ποικίλων και αντιφατικών παλαιών που οδηγούσαν στην τήρηση του γράμματός τους περισσότερο, παρά του πνεύματός του.¹⁴

Η εγκύκλιος επίσης ανέφερε ότι: “Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων προσαρμοσμένη στις αναγκαιότητες της σύγχρονης ζωής θα μπορούσε να συγκεντρώσει τους αντιπροσώπους όλων των λαών του κόσμου κάθε τέσσερα χρόνια πρόσωπο με πρόσωπο, και θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αυτοί οι ειρηνικοί και ευγενείς αγώνες θεσμοθετούν τον καλύτερο από τους διεθτισμούς”.¹⁵ Αυτοί ακριβώς οι ειρηνικοί αγώνες θα μπορούσαν να είναι “η ευτυχής επικύρωση μιας διεθνούς συμφωνίας”¹⁶ που αναζητούσε η οικογένεια των ανθρώπων του αθλητισμού. Η εγκύκλιος λοιπόν εισήγαγε στο ιδεολογικό προφίλ του Συνεδρίου ως βάση της μεταρρυθμιστικής ιδέας, τις έννοιες του διεθτισμού και της ειρήνης σε συνάρτηση με τους Ολυμπιακούς. Δύο θεμελιώδεις αρχές των οποίων η πατρότητα θα πρέπει να αποδοθεί στον Pierre de Coubertin.

Την τελευταία στιγμή, στις αρχές Ιουνίου 1894, με τις εργασίες του Συνεδρίου να έχουν προγραμματιστεί να ξεκινήσουν στις 16 Ιουνίου, ο γενικός γραμματέας Pierre de Coubertin άλλαξε για μία ακόμη φορά τον τίτλο του προ των πυλών πλέον Συνεδρίου σε: *Congrès International de Paris. Pour le rétablissement des Jeux Olympiques*.¹⁷ Για την κίνησή του αυτή ο Coubertin το 1931¹⁸ θα παραδεχτεί ότι το Συνέδριο για τον ερασιτεχνισμό υπήρξε γι’ αυτόν μία πολύτιμη “βιτρίνα” για να κατορθώσει να συγκαλέσει το Συνέδριο για την Αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Στις αρχές Ιουνίου ο Brookes επανέρχεται με δεύτερη επιστολή του προς τον Coubertin για να του επαναλάβει το μεγάλο του ενδιαφέρον για το επερχόμενο διεθνές Συνέδριο, να εκφράσει τη λύπη του που δεν μπορεί να παρευρεθεί, να εξηγήσει κάποιες απόψεις της επιτροπής του για τα θέματα του Συνεδρίου, αλλά και για να προτείνει ότι “I hope the Congress will not omit the crowning of the victor in the Pentathlon, or in the greater number of contests with the olive wreath”.¹⁹ Όμως ο Brookes δεν αλληλογραφεί εκείνη τη στιγμή μόνο με το γενικό γραμματέα του Συνεδρίου στο Παρίσι.

Δύο μέρες πριν (11 Ιουνίου 1894) γράψει την επιστολή²⁰ του στον Coubertin, ο Brookes στέλνει επιστολή στον πρωθυπουργό της Ελλάδας [Χαρίλαο] Τρικούπη, στην οποία αναφέρεται στις προσπάθειες του ίδιου και του Coubertin για την προώθηση των διεθνών Ολυμπιακών αγώνων,²¹ οι

οποίες, όπως πιστεύει, θα επιτύχουν αλλά και θα τιμηθούν με την προστασία του Έλληνα βασιλιά Γεωργίου Α’.²² Είναι φανερό ότι ο Pierre de Coubertin είχε αναλάβει πλέον ο ίδιος αποκλειστικά την υπόθεση της επανίδρυσης των διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων. Και ο ίδιος ο Brookes πια, είχε εναποθέσει όλες του τις ελπίδες στον Coubertin. Φαινόταν ότι ο Γάλλος ευγενής ήταν το καταλληλότερο άτομο που θα μπορούσε να φέρει σε πέρας το έργο αυτό.

9. Η Συμμετοχή του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου

Μέσω του διευθυντή της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής στην Αθήνα, Charles Waldstein, ο Coubertin είχε από την άνοιξη του 1894 ζητήσει να πληροφορηθεί¹ για τη θέση της βασιλικής οικογένειας της Ελλάδας στο εγχείρημα της αναβίωσης των Αγώνων. Με επιστολή του στις 15 Απριλίου ο Charles Waldstein ενημέρωσε τον Coubertin για το ενδιαφέρον του Διαδόχου καθώς και για την επιθυμία του να είναι επίτιμο μέλος του Συνεδρίου.

Στην επιστολή ο Charles Waldstein έδινε και κάποια ονόματα ατόμων, όπως του Αλέξανδρου Σούτσου (Commandant de Cavallerie à Athènes), του Σ. Βουδούρη (Ministre de Cerémonie de S. Majesté le Roi), του Ιωάννη Φωκιανού (πρόεδρος του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου).² Αμέσως ο Coubertin απευθύνθηκε στον Ιωάννη Φωκιανό (τον οποίο όρισε ως επίτιμο αντιπρόεδρο³ του Συνεδρίου) προσκαλώντας⁴ τον Πανελλήνιο Γ.Σ. να λάβει μέρος στις εργασίες του Συνεδρίου.

Το διοικητικό συμβούλιο του Πανελληνίου Γ.Σ. συνήλθε αμέσως και αποφάσισε μετά από πρόταση του Αλέξιου Ραγκαβή να προτείνει στο “διαμένο-ντα επιφανήν ομογενήν”⁵ στο Παρίσι, Δημήτριο Βικέλα, να αντιπροσωπεύσει τον Πανελλήνιο Γ.Σ. στο διεθνές Συνέδριο. Ο Βικέλας, όταν έλαβε την επιστολή του Αλέξιου Ραγκαβή, αποδέχτηκε αμέσως την πρόταση. Εκφράζοντας τη “βαθυτάτην ευγνωμοσύνην”⁶ του, το διοικητικό συμβούλιο του Π.Γ.Σ. απέστειλε στον Βικέλα δωδεκασέλιδο χειρόγραφο υπόμνημα για την αρχαία αγωνιστική και τις θέσεις του.⁷

Σύμφωνα με το υπόμνημα του Πανελληνίου Γ.Σ. έπρεπε να τεθούν δύο ερωτήματα στο συνέδριο. Πρώτον, ποια αγωνίσματα αρχαία και σύγχρονα

έπρεπε να συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα των αγώνων για να αποτελέσουν μέρος του προγράμματος της γυμναστικής των νέων ηλικίας άνω των 20 ετών,⁸ καθώς η γυμναστική στα σχολεία έπρεπε να ήταν ένα προπαρασκευαστικό στάδιο που θα εξυπηρετούσε το παραπάνω αθλητικό σύστημα. Και δεύτερον, με ποιο τρόπο θα μπορούσε να εξυψωθεί η σημασία των αγώνων και ποιες τιμές θα αποδίδονταν στους νικητές, ώστε τα έθνη να καρπωθούν τα ανεκτίμητα αγαθά της φυσικής αγωγής.⁹

Ο Ιωάννης Φωκιανός άφηνε με το υπόμνημά του να εννοηθεί ότι στη σύγχρονη εποχή ήταν αδύνατη η ανασύσταση των Ολυμπιακών Αγώνων με την μορφή που αυτοί είχαν στην αρχαιότητα. Πρότεινε μάλιστα στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων από το αρχαίο πένταθλο να συμπεριληφθούν μόνον ο δρόμος, το άλμα και η δισκοβολία, γιατί όπως έγραφε “τα μεν φυσικά αποτελέσματα της πάλης και του ακοντίου δύναται να αποκτηθώσι διά πλείστων άλλων ασκήσεων”.¹⁰

Ο Δημήτριος Βικέλας έχοντας την ελευθερία να παρέμβει στο κείμενο επέφερε σημαντικές αλλαγές.¹¹ Διατήρησε την ουσία του κειμένου συμπλήρωσε όμως και δικές του απόψεις, δείχνοντας από την αρχή ότι δεν θα ήταν απλά και μόνο ο κομιστής του υπομνήματος στον Συνέδριο. Αλλάζοντας τελείως τον πρόλογο του υπομνήματος στο οποίο αρχικά ο Φωκιανός εξέφραζε τον ενθουσιασμό του για το Συνέδριο και τη συμβολή του στη φυσική αγωγή, προσέθεσε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν αναβιώσει στην Αθήνα χάρη στη μεγαλοδωρία του Ευαγγέλη και του Κωνσταντίνου Ζάππα και πραγματοποιούνταν κάθε τέσσερα χρόνια. Συμπλήρωνε ότι “η νέα προσπάθεια είχε ευρύτερους στόχους και οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα επεξέτειναν την επίδρασή τους πέρα από τα εθνικά όρια της Ελλάδος”.¹²

10. Δημήτριος Βικέλας

Ο Δημήτριος Βικέλας¹ γεννήθηκε στη Σύρο στις 15 Φεβρουαρίου 1835, από τον Μανουήλ Μπικέλα και την Σμαράγδα Γεωργίου Μελά, γόνοι μεγάλων οικογενειών εμπόρων. Λόγω των ασχολιών του πατέρα του, η οικογένεια άλλαξε πολλές φορές τόπο διαμονής (1839 Κωνσταντινούπολη, 1849

Οδησός, 1850 Σύρος, 1851 Κωνσταντινούπολη) με αποτέλεσμα οι σπουδές του Δημητρίου Βικέλα να γίνονται κυρίως με ιδιωτικά μαθήματα.

Το 1852 (έχοντας εμπειρία από το γραφείο του πατέρα του όπου εργάστηκε το 1850) πήγε στο Λονδίνο για να εργαστεί στο εμπορικό γραφείο των θείων του Βασίλειου και Λέοντα (εμπορικός οίκος Μελά), όπου σύντομα έγινε συντάιρος² και άρχισε να στηρίζεται στις δικές του δυνάμεις. Το 1866 ο Βικέλας παντρεύτηκε την Καλλιόπη Γεραλοπούλου, κόρη Έλληνα μεγαλέμπορου στο Λονδίνο. Ασχολήθηκε με το εμπόριο έως το 1876, οπότε ο εμπορικός οίκος Μελά μετά την αποχώρηση του θείου του Βασιλείου Μελά διαλύθηκε και ο Δημήτριος Βικέλας επένδυσε τα κεφάλαια που είχε κερδίσει σε δραστηριότητες που του εξασφάλισαν μια άνετη ζωή χωρίς να εργάζεται.

Παρά το γεγονός ότι ετοιμαζόταν να μετοικήσει στην Αθήνα (έχτιζε σπίτι), τα σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας που αντιμετώπιζε η σύζυγός του,³ τους ανάγκασαν να εγκατασταθούν στο Παρίσι προκειμένου να εξασφαλίσουν καλύτερη ιατρική περίθαλψη. Το 1895, ένα χρόνο μετά το θάνατο της συζύγου του αποφάσισε να εγκατασταθεί στην Αθήνα.

Τα πρώτα γράμματα ο Δημήτριος Βικέλας τα έμαθε από τη μητέρα του, η οποία άσκησε μεγάλη επίδραση στην πνευματική και λογοτεχνική του εξέλιξη, ενώ από τους πρώτους δασκάλους του (Γάλλος και Ελβετός) μυήθηκε από μικρή ηλικία στη γαλλική λογοτεχνία. Όταν επέστρεψε στη Σύρο, φοίτησε στο Λύκειο του Χρήστου Ευαγγελίδη και το 1852 που πήγε στο Λονδίνο γράφτηκε στο University College, όπου αφού παρακολούθησε μαθήματα Βοτανικής και Αρχιτεκτονικής, πήρε μετά από δύο χρόνια το δίπλωμά του από τη Βοτανική σχολή.⁴

Από μικρός ο Βικέλας έγραφε ποιήματα και ασχολιόταν με την πεζογραφία.⁵ Σε ηλικία 17 ετών μετέφρασε την τραγωδία του Ρακίνα *Εσθήρ* και εξέδωσε τη χειρόγραφη εφημερίδα του Λυκείου Ευαγγελίδη, *Μέλισσα*.⁶ Οι εργασίες και τα βιβλία που έγραψε μετά το 1870, περίοδο της λογοτεχνικής του ακμής, έλαβαν θετικές κρίσεις από Ευρωπαίους κυρίως ελληνοιστές,⁷ ιδιαίτερα μάλιστα το έργο του *Λουκής Λάρας* (1879) που μεταφράστηκε σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες.⁸ Στη συνέχεια ο Βικέλας μετέφρασε στα ελληνικά Σαίξπηρ,⁹ Μίλτων, Burns, Young Ossian, Goethe, Alfieri αλλά και Όμηρο από το πρωτότυπο.¹⁰

Το 1884 επισκέφθηκε τη δυτική Ελλάδα και έγραψε το βιβλίο *Από Νικο-*

πολέως εις Ολυμπίαν,¹¹ όπου με γλαφυρότητα και θαυμάσια φραστική ελκυστικότητα περιγράφει στο οδοιπορικό του αυτό τον αρχαίο χώρο της Ολυμπίας και τους Ολυμπιακούς Αγώνες.¹² Τα έργα και οι μεταφράσεις του συμπεριέλαβαν τον Βικέλα στους καταξιωμένους Έλληνες συγγραφείς που αναγνωρίζονταν και στην Ευρώπη.

Πολύπλευρη και δυναμική ήταν επίσης η παρουσία του Δημήτριου Βικέλα στους εθνικούς αγώνες των Ελλήνων. Γόνος αστικής οικογένειας του 19ου αιώνα που αγωνίστηκε για την ανεξαρτησία της πατρίδας θεωρούσε ύψιστο χρέος του να συμβάλει και ο ίδιος στους κοινωνικούς και εθνικούς αγώνες. Συγκέντρωνε οικονομικές εισφορές (1862 για την ενίσχυση της ελληνικής κυβέρνησης,¹³ 1866-1867 για την ενίσχυση της Κρητικής επανάστασης¹⁴ και την αγορά πολεμοφοδίων) και έγραφε πολλά άρθρα σε εφημερίδες με ποικίλα θέματα (εθνικά,¹⁵ ιστορικά, λογοτεχνικά, γλωσσικό ζήτημα της Ελλάδας).

Ενδιαφέρθηκε για την ελληνική κοινότητα στην Αγγλία,¹⁶ αλλά και για την έκδοση σοβαρής εφημερίδας στην Αθήνα.¹⁷ Ταυτόχρονα, διατηρούσε στενές φιλικές σχέσεις με τον πρωθυπουργό Χαρίλαο Τρικούπη, ο οποίος του ζητούσε να τον βοηθήσει ακόμη και σε κρατικά θέματα. Αξιοσημείωτο είναι το ενδιαφέρον του Βικέλα για την εκπαίδευση. Πίστευε ότι η μόρφωση και η διάπλαση του χαρακτήρα των νέων μπορούσαν να συμβάλλουν περισσότερο από οτιδήποτε άλλο στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους. Τον Μάιο του 1899, με πρωτοβουλία του συγκεντρώθηκαν στο σπίτι του 12 επώνυμοι Αθηναίοι φίλοι του, ενέκριναν το καταστατικό του “Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων” και εξέλεξαν τον Βικέλα πρόεδρο.

Μια άγνωστη πτυχή των παιδαγωγικών σκέψεων του Βικέλα, μας δίνει η διάλεξη *περί αγωγής*¹⁸ που έκανε στην Κωνσταντινούπολη, το 1890. Στην ομιλία αυτή υποστήριζε ότι η διανοητική πρόοδος των νέων δεν σήμαινε οπωσδήποτε και την ηθική διάπλαση του χαρακτήρα τους.¹⁹ Παραθέτοντας γνωμικά και αποφθέγματα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων συμβούλευε τους γονείς να ενδιαφέρονται κυρίως να διαπλάσουν τον χαρακτήρα των παιδιών τους και όχι μόνο να τα διδάξουν “γράμματα και επιστήμας”,²⁰ ενώ τα ίδια τα παιδιά θα έπρεπε να κατανοήσουν ότι “η ηθική αξία είναι υπερτέρα της διανοητικής”.²¹

Για να στηρίξει τις θέσεις του ο Βικέλας αναφέρθηκε στο βιβλίο του Thomas Hughes *Tom Brown's School Days*²² και στην αγγλική αγωγή. Ο Bi-

κέλας κατέληγε στο συμπέρασμα ότι ο σκοπός της εκπαίδευσης και της αγωγής στο αγγλικό σχολείο σύμφωνα με το βιβλίο *Tom Brown's School Days* ήταν η διάπλαση του χαρακτήρα των νέων.²³ Ταυτόχρονα επισήμανε ότι δινόταν η ίδια σημασία στα θεωρητικά μαθήματα και στις σωματικές ασκήσεις. Επομένως, σύμφωνα με τον Βικέλα το εκπαιδευτικό αυτό σύστημα ήταν όμοιο με αυτό των αρχαίων Ελλήνων.

Από την παραπάνω έκθεση των δραστηριοτήτων και απόψεων του Βικέλα γίνεται φανερό γιατί το διοικητικό συμβούλιο του Πανελληνίου Γ.Σ. επέλεξε τον Δημήτριο Βικέλα να τον εκπροσωπήσει στο διεθνές Συνέδριο του 1894. Ο Ιωάννης Φωκιανός και τα υπόλοιπα μέλη του διοικητικού συμβουλίου γνώριζαν τις ιδέες του Βικέλα για τις σωματικές ασκήσεις και την εκπαίδευση, καθώς είχαν δημοσιευτεί στον ημερήσιο Τύπο και σε περιοδικά. Με αυτή την προϋπόθεση μπορούμε να αντιληφθούμε γιατί έδωσε ο Πανελλήνιος Γ.Σ. πλήρη ελευθερία στον Βικέλα να παρέμβει στο κείμενο του υπομνήματος του Ιωάννη Φωκιανού προς το Συνέδριο.

11. Οι Εργασίες του Ιου Διεθνούς Αθλητικού Συνεδρίου

Στο Συνέδριο έλαβαν μέρος, εκτός από τα 10 μέλη της οργανωτικής επιτροπής, 78 αντιπρόσωποι από 37 αθλητικές ομοσπονδίες.¹ Οι 58 από τους συμμετέχοντες ήταν Γάλλοι και εκπροσωπούσαν 24 αθλητικές οργανώσεις και συλλόγους,² ενώ μόνο 20 ήταν ξένοι και προέρχονταν³ από το Βέλγιο, την Αγγλία, την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Ρωσία, την Ισπανία, τη Σουηδία, τις Η.Π.Α. την Αυστροουγγαρία, τη Βοημία.

Οι εργασίες του Συνεδρίου άρχισαν στις 16 Ιουνίου με επισημότητα στην αίθουσα τελετών του πανεπιστημίου της Sorbonne. Ο γερουσιαστής βαρώνος de Coursel, επίτιμος πρόεδρος του Συνεδρίου άνοιξε τις εργασίες με ομιλία μπροστά σε ακροατήριο περίπου 2.000 ατόμων.⁴ Κατόπιν ο στενός φίλος του Βικέλα,⁵ ο αρχαιολόγος Theodore Reinach μίλησε για τον “Ύμνο στον Απόλλωνα” που είχε αποκαλυφθεί ένα χρόνο πριν, στις ανασκαφές στους Δελφούς. Τον ύμνο έψαλε επίσης μέσα σε θρησκευτική κατάνυξη μεγάλη χορωδία γυναικών.⁶ Η όλη τελετή έναρξης είχε ελληνικό χαρακτήρα.

Οι ομιλίες, το ποίημα και ο ύμνος “μετέφερον εις την Ελλάδα την φαντασίαν του πολυπληθούς ακροατηρίου”.⁷

Το εορταστικό αυτό πρόγραμμα της τελετής έναρξης του Συνεδρίου, είναι φανερό ότι προετοιμάστηκε σε συνεργασία του Coubertin με τον Βικέλα. Ο Βικέλας ένα χρόνο πριν είχε επισκεφθεί τους Δελφούς⁸ και γνώριζε για τον “Ύμνο στον Απόλλωνα”, που εκτελέστηκε για πρώτη φορά στη συνέλευση του “Συλλόγου προς ενθάρρυνσιν των Ελληνικών Μελετών” στην Ελλάδα.

Οι εργασίες του Συνεδρίου άρχισαν στις 18 Ιουνίου 1894 με τους συνέδρους χωρισμένους σε δύο ομάδες. Η πρώτη με πρόεδρο τον Michel Gondinet και αντιπρόεδρο τον καθηγητή William Miligan Sloane, στην οποία συμμετείχαν οι περισσότεροι σύνεδροι, συζήτησε το θέμα της ιδιότητας του ερασιτεχνισμού και επαγγελματισμού στον αθλητισμό. Στην άλλη ομάδα στην οποία εκλέχθηκε πρόεδρος ο Βικέλας, το θέμα της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων.

Ο Βικέλας από την πρώτη κιόλας συνεδρίαση της επιτροπής στην οποία προήδρευε επισήμαινε ότι: “αι πράξεις έχουν τον χαρακτήρα επί του παρόντος ευχών μάλλον ή διατάξεων”.⁹ Ακόμη διαισθανόμενος, ότι η Αθήνα έπρεπε να είναι μία από τις υποψήφιες πόλεις για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων έγραφε (ήδη από τις 18 Ιουνίου) στον Ιωάννη Φωκιανό, ότι είχε σκοπό να προτείνει “την συγκαταρτίθμωσιν και των Αθηνών εις τον κατάλογο των πρωτευουσών όπου οι διεθνείς ολυμπιακοί αγώνες θα τελώνται, πιστεύω δε ότι θα έχω εις τούτο την επιδοκιμασίαν του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου και της Κυβερνήσεως έτι, εάν είναι ανάγκη”.¹⁰

Ο Βικέλας όταν έγραφε τα παραπάνω γνώριζε ότι ο Φωκιανός δεν θα προλάβαινε να απαντήσει σε ένα τόσο σοβαρό θέμα, καθώς μάλιστα οι εργασίες του συνεδρίου θα συνεχίζονταν την επομένη ημέρα. Η αποφασιστικότητα αυτή του Βικέλα να προτείνει την υποψηφιότητα της Αθήνας,¹¹ χωρίς την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη του Πανελληνίου Γ.Σ. ή της ελληνικής κυβέρνησης φανερώνει ότι πρέπει να είχε συζητήσει το θέμα αυτό με τον Coubertin πριν από την έναρξη του Συνεδρίου. Μάλιστα, η επισήμανση στην επιστολή του ότι οι πράξεις του Συνεδρίου είχαν περισσότερο χαρακτήρα ευχών,¹² γράφτηκε μάλλον για να προϊδεάσει το διοικητικό συμβούλιο του Πανελληνίου Γ.Σ. για τις πιθανές εξελίξεις.

Στη συνεδρίαση της 19ης Ιουνίου, προτάθηκαν διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις ως τόποι διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896, ανάμεσά τους το Λονδίνο, η Βουδαπέστη και η Αθήνα.¹³ Όταν η συζήτηση έδειξε ότι υπήρχαν διαφορετικές απόψεις¹⁴ για την επιλογή της πόλης που θα διοργάνωνε τους Αγώνες, ο Coubertin πρότεινε να αναβληθεί η λήψη αυτής της απόφασης και να ζητηθεί από την ολομέλεια του Συνεδρίου στις 23 Ιουνίου να αποφασίσει σχετικά.¹⁵

Η ικανότητα του Coubertin να διαπραγματεύεται την κατάλληλη στιγμή δεν σταμάτησε στην αναβολή της απόφασης. Το επόμενο βήμα του, σε συνεργασία με τον Βικέλα, ήταν να ζητήσουν μέσω του Έλληνα πρέσβη στο Παρίσι, Κωνσταντίνου Α. Κριεζή να στείλει ο βασιλιάς Γεώργιος Α' ευχετήριο τηλεγράφημα στο Συνέδριο.¹⁶

Πράγματι ο Έλληνας βασιλιάς ανταποκρίθηκε και έστειλε στις 9-21 Ιουνίου 1894, το ακόλουθο τηλεγράφημα: “Συγκεκινημένος εκ της αποφάσεως του κ. Δε Κουμπερτέν, παρακαλώ αυτόν ως και τα μέλη του συνεδρίου, όπως δεχθώσι μετά των ειλικρινών ευχαριστιών μου τας ενθουσιώδεις μου ευχάς δια την επανίδρυσιν των Ολυμπιακών Αγώνων”,¹⁷ που ανακοινώθηκε στην τελευταία συνεδρίαση στις 23 Ιουνίου και μοιράστηκε στους συνέδρους.¹⁸

Η όλη υπόθεση με το τηλεγράφημα έγινε για λόγους εντυπωσιασμού και τακτικής από τον Βικέλα και τον Coubertin, ώστε να κερδίσουν την υποστήριξη των συνέδρων στην τελική επιλογή της διοργανώτριας πόλης. Η επίσημη κρατική υποστήριξη και μόνο στην ιδέα της αναβίωσης των Αγώνων ήταν ένα επιπλέον διαπραγματευτικό στοιχείο στα επιχειρήματα του Coubertin και του Βικέλα.

Δεν είχαν την εντολή ή την άδεια να προτείνουν την Αθήνα γι' αυτό στην τελική συνεδρίαση, ο Βικέλας θεώρησε ορθό να αναλάβει μόνος του την ευθύνη¹⁹ για την πρότασή του, την οποία διατύπωσε με τα παρακάτω λόγια: “Μην ξεχνάτε κύριοι ότι αν προχωρείτε σύμφωνα με το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, εμείς οι Έλληνες το κατέχουμε πιο άμεσα. Αν είσαστε οι εγγονοί της κοινής προγόνου, εμείς είμαστε οι γιοι. Πράγμα το οποίο μας κάνει να αισθανόμαστε λίγο σαν θείοι σας με τη λογική της Βρετάνης. Εδώ είναι η μοναδική υπεροχή μας αν υποθέσουμε ότι έχουμε κάποια. Ελπίζουμε να έχετε τη γενναιοδωρία να αποδείξετε ότι μας παραχωρείτε τους πρώτους Διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896.

Εδώ δεν ομιλώ στο όνομα του συλλόγου που αντιπροσωπεύω. Έχω ακόμα λιγότερες δυνατότητες να δεσμεύω την κυβέρνησή μου. Αισθάνομαι όμως ότι όλος ο κόσμος εκεί πέρα θ' αγκαλιάσει μια ευνοϊκή απόφαση του συνεδρίου και θα την τιμήσει. Δεν σας ζητώ να δεσμεύσετε αμετάκλητα την οργανωτική επιτροπή που εσείς θα ορίσετε. Δεν σας ζητώ καν να τη δεσμεύσετε. Προτείνω πολύ απλά το συνέδριο να εκφράσει την ευχή του ώστε ο πρώτος εορτασμός Διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων να διεξαχθεί στην Αθήνα".²⁰

Μετά την ομιλία του όπως υπογραμμίζει ο Βικέλας περίμενε να ακούσει τις αντιρρήσεις των συνέδρων.²¹ Αλλά αντί αυτών οι σύνεδροι ομόφωνα με χειροκροτήματα και διά βοής υποστήριξαν θερμά την πρότασή του.²² Στην τελική αυτή απόφαση συνέβαλε κατά ένα μεγάλο μέρος το ευχετήριο τηλεγράφημα του Έλληνα βασιλιά Γεωργίου Α', πιθανώς γιατί ερμηνεύτηκε από τους συνέδρους ως κρατική υποστήριξη στο όλο εγχείρημα.²³

Το πρώτο πράγμα που μπορεί κανείς να αναρωτηθεί είναι κατά πόσο οι συγκεντρωμένοι σύνεδροι είχαν το δικαίωμα να τεθούν επικεφαλής ενός κινήματος για τη διοργάνωση διεθνών αγώνων. Οι σύνεδροι αυτοί εκπροσωπούσαν κυρίως συλλόγους και λιγότερο αντίστοιχες αθλητικές ενώσεις των χωρών τους. Την πραγματικότητα αυτή είναι βέβαιο ότι την είχαν υπόψη τους ο Coubertin και τα άλλα μέλη της Διεθνούς Επιτροπής. Όμως, για πρώτη φορά κάποιοι έπαιρναν μια τέτοιου μεγέθους διεθνή πρωτοβουλία. Επιβαλλόταν λοιπόν από την αρχή να κινηθούν διακριτικά για να πετύχουν μια διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων με διεθνή χαρακτήρα. Μόνο η επιτυχία των Αγώνων μπορούσε να εξασφαλίσει την συνέχεια της ιδέας αλλά και την ίδια την ύπαρξη της Διεθνούς Επιτροπής που συστήθηκε στο Συνέδριο.

12. Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 – Απολογισμός και Καταξίωση

Η διεξαγωγή των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 1896 αποτέλεσε γεγονός υψίστης σημασίας. Τόσο ο ημερήσιος όσο και τα διάφορα έντυπα της εποχής εξέφραζαν μέσα από τα δημοσιεύματά τους τον ενθουσιασμό όσων βρέθηκαν στην Αθήνα. Η όλη διοργάνωση άφησε άριστες εντυπώσεις τόσο στους Έλληνες, όσο και στους ξένους θεατές. Την

τελευταία ημέρα των Αγώνων "Ο λαός κατέλιπε το Στάδιον και θέλων να εκδήλωση την ευγνωμοσύνην του προς τον Διάδοχον δι' ους κατέβαλε κόπους, δια την απροσδόκητον και ανέλπιστον επιτυχίαν των αγώνων, διηυθύνθη μετά των Μουσικών εις τα ανάκτορα, όπου ο βουλευτής κ. Δεληγιώργης προσεφώνησε τον Διάδοχον και προσέφερεν αυτώ στέφανον.

Ο Διάδοχος απαντών ευχαρίστησε και συνεχάρη πάντας τους εργασθέντας υπέρ της αναβιώσεως και της θριαμβευτικής επιτυχίας των Αγώνων μεθ' ό το πλήθος εξερράγη εις φρενητιώδη χειροκροτήματα και διελύθη εν τάξει".¹ Το απόσπασμα αυτό εκφράζει τον ενθουσιασμό και την περηφάνια των πολιτών της Αθήνας, αλλά και όλων των Ελλήνων, για την επιτυχία των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων. Αλλά και επιφανείς πολίτες Έλληνες και ξένοι εξέφραζαν τον θαυμασμό τους για την επιτυχία των Αγώνων, παρά τις αμφιβολίες που είχαν εκφράσει πριν τη διοργάνωσή τους.

Στις *Γνώμαι Λογίων περί των Ολυμπιακών Αγώνων*² της Αθήνας, όπως δημοσιεύτηκαν στο λεύκωμα *Η Ελλάς κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896* στο σύνολό τους παρουσιάζεται η διοργάνωση ως επιτυχής και λαμπρή εκτιμώντας ότι τα οφέλη για τη χώρα θα ήταν πολλαπλά. Ακόμη, το περιοδικό *Τα Ολύμπια* αναφερόμενο στις αθλητικές επιδόσεις των Ελλήνων αθλητών και τα αποτελέσματα των Αγώνων επισήμαινε, ότι "είναι πλέον ή ευάρεστα δι' ημάς, είναι απροσδόκητα, θαυμάσια".³ Ασφαλώς η νίκη του Σπύρου Λούη στο Μαραθώνιο δρόμο ενθουσίασε περισσότερο από οτιδήποτε άλλο τους Έλληνες.

Αλλά και οι ξένοι αθλητές καθώς και οι συνοδοί τους, μετά το τέλος των Αγώνων εξέφραζαν στον Τύπο τις ευχαριστίες τους για την εγκάρδια και ένθερμη φιλοξενία και "την αμέριστον επιδοκιμασίαν ημών [των Αμερικάνων] προς διεξαγωγήν των αγώνων".⁴ Ο ενθουσιασμός αυτός δεν ήταν αβάσιμος. Οι Έλληνες, και η Κεντρική Οργανωτική Επιτροπή, είχαν κατορθώσει να οργανώσουν σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα διεθνείς αγώνες στους οποίους έλαβαν μέρος περίπου 160 Έλληνες⁵ και 81 ξένοι αθλητές από 13 χώρες, ενώ πραγματοποιήθηκαν 44 αγωνίσματα: 16 αγωνίσματα στίβου, 8 γυμναστικής, 4 κολύμβησης, 5 σκοποβολής, 3 ξιφασκίας, 5 ποδηλασίας και 2 Lawn-Tennis.

Εξάλλου και τα οικονομικά των Αγώνων είχαν πάει πολύ καλά. Οι δαπάνες είχαν καλυφθεί στο σύνολό τους από τα έσοδα της Κεντρικής Επιτροπής (με εξαίρεση βέβαια την ανακαίνιση του Παναθηναϊκού Σταδίου, που χρηματο-

δοτήθηκε από τον Γεώργιο Αβέρωφ). Για μια χώρα που αντιμετώπιζε σοβαρά οικονομικά προβλήματα ήταν πραγματικά απίθανο το ποσό των 1.210.779,9 δρχ.⁶ των εσόδων της Επιτροπής, χωρίς να περιλαμβάνεται σε αυτά η δωρεά του Γεωργίου Αβέρωφ. Τα έσοδα αυτά προήλθαν από πωλήσεις γραμματοσήμων, εισιτήρια του Σταδίου, εισπράξεις των ποδηλατικών αγώνων, εισπράξεις των πανελληνίων αγώνων, δάνειο της Εθνικής Τράπεζας, πωλήσεις αναμνηστικών μεταλλίων, εισφορές δήμων-συλλόγων-συντεχνιών, εισφορές ελληνικών κοινοτήτων εξωτερικού-ονομαστικές ιδιωτικές εισφορές.⁷

Οι προσφορές είχαν ξεπεράσει κάθε προσδοκία. Η Επιτροπή στο τέλος του 1896, αφού επέστρεψε το δάνειο, παρουσίασε τον ισολογισμό.⁸ Οι αγώνες δεν είχαν επιβαρύνει καθόλου το ελληνικό κράτος. Μάλιστα, όπως υποστήριξε ο Τιμολέων Φιλήμων, οι πωλήσεις γραμματοσήμων είχαν αποδώσει στο δημόσιο ταμείο, περισσότερα απ' όσα είχε δώσει η κυβέρνηση στην Κεντρική Οργανωτική Επιτροπή.⁹ Η πάνδημη αυτή συμμετοχή είχε συνοδευτεί και από την παρουσία και ενεργοποίηση σημαντικών ανθρώπων των γραμμάτων και των τεχνών.

Καταξιωμένοι Έλληνες καλλιτέχνες, όπως ο Νικόλαος Γύζης και ο Νικηφόρος Λύτρας είχαν φιλοτεχνήσει το δίπλωμα και το επίχρυσο αναμνηστικό μετάλλιο των Αγώνων αντίστοιχα, ενώ ο Γάλλος J.C. Chaplain φιλοτέχνησε το αργυρό και χάλκινο μετάλλιο. Παράλληλα, επιφανείς άνθρωποι των γραμμάτων, όπως ο ποιητής Κωστής Παλαμάς, ο εξέχων διηγηματογράφος Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο λόγιος και κωμωδιογράφος Χαρ. Άννινος, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Σπυρίδων Λάμπρος, ο κορυφαίος δημοσιογράφος και εκδότης της *Ακρόπολης* Γαβριηλίδης, ο Δημήτριος Βικέλας, εμπνεύστηκαν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ο ενθουσιασμός αυτός πέρασε τα σύνορα της μικρής Ελλάδας. Πρεσβευτές του υπήρξαν οι ίδιοι οι αθλητές που επέστρεψαν στις πατρίδες τους γεμάτοι καλές εντυπώσεις. Χαρακτηριστική είναι περιγραφή του Γενικού Προξένου της Ελλάδας στις Η.Π.Α για την υποδοχή του ιδίου και των Αμερικανών αθλητών στην Λέσχη των Αθλητικών Συλλόγων στη Βοστώνη: "ήτο λίαν ευφρόσυνοι ν' ακούω τοσούτους επαίνους υπέρ της Ελλάδος και των συμπολιτών μου...ουδόλως αμφιβάλλω κύριε υπουργέ, ότι η επίσκεψις των Αμερικανών αθλητών εις Ελλάδα θέλει προσαρτήσει ημίν μεγάλα ηθικά κεφάλαια εις το μέλλον. Οι επιστρέφοντες Αμερικανοί διέδωκαν από του ενός άκρου της

συμπολιτείας εις το έτερον ότι η Ελλάς συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγάλων πεπολιτισμένων εθνών της Ευρώπης, ότι εύρον εν Αθήναις άπασαν την ευεξίαν ήτις απαιτείται εις τας Ευρωπαϊκάς πρωτεύουσας, ότι η δημόσια τάξις ήτο απαράμιλλος και επί τέλους ότι ο ελληνικός λαός είναι ο φιλοξενέστατος της υφηλίου. Πέποιθα ότι, ...το ηθικόν κεφάλαιον ο η Ελλάς εκέρδισεν εκ της επισκέψεως των Αμερικανών αθλητών είναι κατ' εμέ, ανυπολόγιστον".¹⁰

Ακόμη και αν υπήρχε κάποια υπερβολή στις επισημάνσεις του Έλληνα Γενικού Προξένου σίγουρα το όφελος, από τις εκδηλώσεις της Βοστώνης, ήταν μεγάλο για την Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί ακόμη ότι ο πρεσβευτής των Ηνωμένων Πολιτειών στην Αθήνα E. Alexander πριν τους αγώνες θεωρούσε αδύνατη την τέλεσή τους στην Αθήνα. Μετά το τέλος των Αγώνων όμως πρότεινε η Νέα Υόρκη να εγκαταλείψει την ιδέα της εκεί τέλεσης των αγώνων, χάριν της Αθήνας.¹¹

Πέρα όμως από τον άμεσο αυτό αντίκτυπο, η διοργάνωση των Αγώνων στην Αθήνα είχε και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Σε αθλητικό επίπεδο οι Ολυμπιακοί υπήρξαν μιας πρώτης τάξης ευκαιρία για την τόνωση του αθλητικού κινήματος στην Ελλάδα. Η διοργάνωση του 1896 δημιούργησε στην Ελλάδα τις προϋποθέσεις εκείνες που οδήγησαν στην ανάπτυξη του αθλητισμού. Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας των Αγώνων του 1896 νέοι αθλητικοί σύλλογοι ιδρύθηκαν, οι υπάρχοντες δραστηριοποιήθηκαν, ενώ εκείνοι του εξωτερικού ενδυνάμωσαν τις σχέσεις τους με την Ελλάδα. Η επιτυχία των Αγώνων υπήρξε αφετηρία για την ανάπτυξη και νέων συλλόγων (καταμετρήθηκαν 37).¹²

Όσα συνέβησαν με το Μαραθώνιο δρόμο κατά τη διάρκεια των Πανελληνίων Αγώνων, που θεωρήθηκε ως το κατ' εξοχήν ελληνικό άθλημα, είχαν ως αποτέλεσμα μετά τη νίκη του Σπύρου Λούη στους Ολυμπιακούς να δημιουργηθεί ένας μύθος για το νικητή του Μαραθωνίου δρόμου. Ο "μύθος" της "εθνικής νίκης", όπως χαρακτηρίστηκε, ταξίδεψε σε όλες τις γωνιές της χώρας κάνοντας πολλούς νέους να θελήσουν να γίνουν μαραθωνοδρόμοι, με αποτέλεσμα το αγώνισμα του Μαραθωνίου δρόμου να μην λείπει ποτέ από τους αθλητικούς αγώνες, που διοργανώνονταν σε όλη την Ελλάδα.¹³

Στους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες οφείλεται η διάδοση των αγωνισμάτων του στίβου στην Ελλάδα. Η εμφάνιση των Αμερικανών και Ευρωπαϊ-

ων αθλητών στα αγωνίσματα δρόμου, άλματος και στις ρίψεις υπήρξε για τους Έλληνες γυμναστές αληθινή αποκάλυψη,¹⁴ που περιόρισαν σταδιακά την ακροβατική γυμναστική, η οποία μέχρι τότε αποτελούσε το γυμναστικό ιδεώδες.¹⁵ Ταυτόχρονα, μέσα και από τη διοργάνωση των προκριματικών για τους Ολυμπιακούς Αγώνες είχε καταδείξει ότι ο ελληνικός αθλητισμός βρισκόταν σε νηπιακό στάδιο.

Οι Πανελλήνιοι Αγώνες είχαν καταδείξει τις αδυναμίες που υπήρχαν στις πόλεις και τις επαρχίες της ελληνικής υπαίθρου¹⁶ για τη διοργάνωση τοπικών αγώνων, λόγω της έλλειψης οργανωμένων αθλητικών συλλόγων,¹⁷ της ανάγκης συντήρησης και βελτίωσης των αθλητικών χώρων και του εξοπλισμού τους, ενώ λόγω της παντελούς άγνοιας γύρω από το σύγχρονο αθλητισμό, οι αθλητικοί σύλλογοι θα έπρεπε να κατευθύνονται από κάποια επιτροπή που θα ήταν υπεύθυνη για τη διάδοση του αθλητισμού.¹⁸ Είχε γίνει μάλιστα κατανοητό ότι θα έπρεπε να υπάρξουν πτυχιούχοι μισθωτοί γυμναστές στα ελληνικά σχολεία. Απαραίτητη επίσης κρίθηκε η διοργάνωση πανελληνίων αγώνων στο Παναθηναϊκό Στάδιο και η ύπαρξη μιας “Ένωσης Γυμναστικών Συλλόγων” που θα ανελάμβανε την εποπτεία των αγώνων αυτών.¹⁹

Έτσι, η προσπάθεια που είχε ξεκινήσει με πρωτοβουλία του Ιωάννη Φωκιανού, ήδη από τις 20 Φεβρουαρίου 1895, για την ίδρυση ενός “Συνδέσμου Ελληνικών Αθλητικών Γυμναστικών Σωματείων” (Σ.Ε.Α.Γ.Σ.), ολοκληρώθηκε σχεδόν δύο χρόνια αργότερα με την ίδρυση του συνδέσμου στις 12 Ιανουαρίου 1897.²⁰ Ο αριθμός των συλλόγων που συμμετείχαν στην ιδρυτική συνεδρίαση 10 μήνες μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες έφταναν τους 28.²¹ Εκείνο όμως, που υπήρξε πραγματικά ευεργετικό αποτέλεσμα των πρώτων Ολυμπιακών για την ελληνική φυσική αγωγή ήταν η ψήφιση του νόμου ΒΧΚΑ 10/7/1899 “περί Γυμναστικής”, με τον οποίο άρχισε η αναδιοργάνωση της σχολικής γυμναστικής στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το νόμο²² καθιερωνόταν υποχρεωτικό μάθημα γυμναστικής (3 ώρες την εβδομάδα) από το δημοτικό έως το πανεπιστήμιο σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους των σχολείων.

Ιδρυόταν σχολή Γυμναστών διетуός φοίτησης όπου θα καταρτίζονταν ειδικοί δάσκαλοι γυμναστικής. Μάλιστα με υποτροφία του κράτους κάθε δύο χρόνια, τελειόφοιτοι γυμναστές θα σπούδαζαν σε ευρωπαϊκές χώρες (ένας από τους οποίους ήταν και ο Ιωάννης Χρυσάφης), όπου θα μελετούσαν τα

εκεί καθιερωμένα συστήματα αθλητικής παιδείας, και επιστρέφοντας στην Ελλάδα θα συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της αγωνιστικής δημιουργώντας την ιδεολογική βάση πάνω στην οποία θα στηριζόταν το Ολυμπιακό Κίνημα στην Ελλάδα. Επιπλέον ορίστηκε ότι κάθε χρόνο θα διοργανώνονταν Πανελλήνιοι αγώνες από την Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων και τον ΣΕΓΑΣ.

Μια διαφορετική, αλλά εξίσου σημαντική παράμετρος της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα, υπήρξε ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897. Ο ενθουσιασμός και η εθνική υπερηφάνεια, που τονώθηκε στο έπακρο, δεν οδήγησε μόνο στην ομόθυμη αίτηση των Ελλήνων²³ για μόνιμη τέλεση των Αγώνων στην Ελλάδα. Λίγους μήνες αργότερα ο ίδιος αυτός ενθουσιασμός θα οδηγούσε και στη λανθασμένη εκτίμηση των καταστάσεων που έσυρε την Ελλάδα σε ένα πόλεμο που δεν ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει. Είναι αποκαλυπτικό, όσο και αξιοσημείωτο ότι η “Εθνική Εταιρεία”, που αποτέλεσε τον κύριο μοχλό πίεσης για την έξοδο της χώρας σε αυτό τον πόλεμο, όχι μόνο συμπεριλάμβανε στις τάξεις της τον Δημήτριο Βικέλα, αλλά και ότι στη δημοσιευμένη απολογία της μετά την ήττα της Ελλάδας, θα αναφερόταν στην αναγεννημένη από τους Ολυμπιακούς Αγώνες αυτοπεποίθηση του ελληνικού λαού, ως μία από τις αιτίες που προέτρεψαν στον πόλεμο.

Και ο συσχετισμός αυτός των Ολυμπιακών Αγώνων με τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 δεν θα πρέπει να μας ξενίζει, καθώς για τους Έλληνες οι Ολυμπιακοί ήταν περισσότερο ένας πολιτικός-πολιτιστικός θεσμός άρρηκτα δεμένος με την πολιτική-εθνική υπόσταση του νεοϊδρυθέντος ελληνικού κράτους, παρά ένας απλός αθλητικός θεσμός. Την θέση αυτή των Ελλήνων καταδεικνύει με σαφήνεια η παράσταση που απεικονιζόταν στο δίπλωμα των Αγώνων, αλλά και η περιγραφή της από τον Νικόλαο Γύζη, που το φιλοτέχνησε, με θέμα “Ενώ αναγεννάται ο Φοίνιξ των Ολυμπιακών Αγώνων, η Ελλάς εμπνεομένη και αναπολούσα παρελθούσαν δόξαν, ευαγγελίζεται παρά της εμψυχωθείσης Απτέρου Νίκης”.²⁴

Και σημειώνει ερμηνεύοντάς το: “Εις το μέσον και άνωθεν μέρος του επισήμου διπλώματος, εις το βάθος, φαίνονται εκ της ανατολικής πλευράς τα ερείπια του Παρθενώνα - επ’ αυτού κυματίζει η ελληνική σημαία, περί αυτόν προβαίνει λαμπαδηφορία, της οποίας μόνον τα φώτα και ο καπνός φαίνονται, όπισθεν του Παρθενώνος, διασκορπών τους πυκνούς καπνούς υψούται

μέγας Φοίνιξ. Εις το εμπρός μέρος, αριστερά, καθημένη η Ελλάς επί μαρμαρίνου ανακλίντρου και ακρωμένη του όπισθεν αυτής ισταμένου Χρόνου κρούοντος την λύραν, αναπολεί ύμνους ενδόξων χρόνων. Απέναντι αυτής και δεξιά η εκ μαρμάρου εμψυχωθείσα Άπτερος Νίκη φέρουσα προς την Ελλάδα κλάδον ελαίας ευαγγελίζει αυτήν.”²⁵

* Η εργασία αυτή έχει εκδοθεί στο βιβλίο Η ιδέα της αναβίωσης των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων εκδ. Finatek.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Η Αγωνιστική Ιδέα στη Νεοελληνική Παράδοση

1. Παυλίνης, Ευάγγελος, *Ιστορία της Γυμναστικής*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Αθήνα 1927, σελ. 380.
2. Καλονάρος, Π., *Βασίλειος Διγενής Ακρίτας*, Κοζάνη 1941, Τόμος II, στίχος 140, σελ. 41.
3. ό.π., στίχος 145, σελ. 87.
4. Βουρνάς, Τάσος, *Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας, από την Επανάσταση του 1821 ως το Κίνημα στο Γουδί (1909)*, εκδ. Αφοί Τολίδη, Αθήνα 1975, σελ. 31-34.
5. Τσιάντας, Κωνσταντίνος, *Τα αγωνίσματα των κλεφταρματωλών και η εθνεγερσία*, Ιωάννινα 1990, σελ. 39.
6. Ο Gardiner αναφέρει δύο χαρακτηριστικά των πανελληνίων αγώνων της αρχαιότητας: την “continuity”, καθώς και το γεγονός ότι διεξάγονταν “within the sphere of religious conservatism”, βλ. Gardiner, E. Norman, *Athletics of the Ancient World*, Oxford 1930, σελ. 28.
7. Λουκάτος, Δημήτριος, *Πασχαλινά και της Άνοιξης*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1988, σελ. 133-138. Βλ. επίσης Μάμελης, Κ., *Οι Αγώνες του χωριού Μαϊστρου, Έβρου*, περ. Ελληνική Αγωγή, Τεύχος 8-10, Έτος Β', Αύγουστος/Οκτώβριος 1934, σελ. 174-175. Βλ. επίσης Μπασσογιάννη, Δ., *Αγώνες Λαϊκοί Δυτικής Θράκης*, περ. Ελληνική Αγωγή, Τεύχος 1, Έτος Α', Ιανουά-

ριος 1933, σελ. 7-10. Επίσης Λαζάρου, Α., *Λαϊκά Αγωνίσματα*, περ. Ελληνική Αγωγή, Τεύχος 3, Έτος Α', Μάρτιος 1933, σελ. 67-69, επίσης Ασημακόπουλος, Κ., *Οι Αγώνες του χωριού Μιδέα, Αργους*, περ. Ελληνική Αγωγή, Τεύχος 1, Έτος Β', Ιανουάριος 1934, σελ. 9-11, επίσης Τζαβάρας, Ι., *Πασχαλινή Δοκιμασία* περ. Ελληνική Αγωγή, Τεύχος 12, Έτος Α', Δεκέμβριος 1933, σελ. 277-278.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Ζάππεια Ολύμπια του 1859

1. Γούδας, Αναστάσιος, *Βίοι παράλληλοι των επί της Αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών*, Αθήνα 1970, σελ. 319, 330-336.
2. Επιστολή Ε. Ζάππα-Α. Ρ. Ραγκαβή, Βουκουρέστι, 15-27/8/1857 στο Σαμαράς, Παρασκευάς, “Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα 1797-1859”, Αθήνα 1992, σελ. 20.
3. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 24. Βλ. επίσης Σαμαράς Παρασκευάς *Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα 1797-1859*, Αθήνα 1992, σελ. 20. Στην επιστολή αναφέρει ότι συνέλαβε την ιδέα το 1843, γεγονός που φανερώνει ότι είχε επηρεαστεί από τα δημοσιεύματα του Σούτσου.
4. Κιβρόγλου, Αναστάσιος, *Die Bemühungen von Ewangelos Sappas um die Wiedereinführung der Olympischen Spiele in Griechenland unter Besonderer Berücksichtigung der Spiele von 1859*, (Διπλωματική εργασία), Sporthochschule Köln 1985, Anhang Dok. Nr. 1, σελ. 4, 6. “Στάδιο” ονόμαζαν οι Αθηναίοι το χώρο όπου βρίσκεται σήμερα το Παναθηναϊκό στάδιο.
5. ό.π., Anhang Dok. Nr. 1, σελ. 5, 7.
6. ό.π., Anhang Dok. Nr. 12, σελ. 68, 70.
7. ό.π., Anhang Dok. Nr. 13, σελ. 74, 75 και Dok. Nr. 14, σελ. 77, 78.
8. Η δαπάνη του κτιρίου για τις εκθέσεις υπολογίστηκε αρχικά στις 400.000 δρχ. και αργότερα στις 780.000 δρχ. Βλ. αντίστοιχα και ‘Ηλιος (21/2/1858), Αριθ. 153, Έτος 4ο, σελ. 3 και ‘Ηλιος (9/8/1858), Αριθ. 175, Έτος 4ο, σελ. 3.
9. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 46. Βλ. επίσης Σαμαράς, Παρασκευάς, *Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα 1797-1859*, Αθήνα 1992, σελ. 24.

10. *Ολύμπια του 1859*, Γενική Έκθεση, Αθήνα 1860, σελ. 3-4.
11. ό.π., σελ. 3-4.
12. *Ολύμπια του 1859*, Γενική Έκθεση, Αθήνα 1860, σελ. 8-16.
13. Παυλίνης, Ευάγγελος, *Η Ιστορία της Γυμναστικής*, σελ. 396. Βλ. επίσης Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 21.
14. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 37-42.
15. ό.π., σελ. 44.
16. ό.π., σελ. 44.
17. "Ήλιος" (4/6/1860), Αριθ. 262, Έτος 6ο, σελ. 2.
18. ό.π., σελ. 2.
19. ό.π., σελ. 2.
20. Βλ. Γεωργιάδης, Κωνσταντίνος, *Die Geschichte der Ersten Olympischen Spiele, 1896 in Athen - ihre Entstehung, Durchführung und Bedeutung (vorgelegt im Fachbereich Sport der Johannes-Gutenberg-Universität Mainz) im WS 1986/1987*, (Διπλωματική εργασία), σελ. 18.
21. Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 18.
22. *Ολύμπια του 1859*, Γενική Έκθεση, Αθήνα 1860, σελ. 45.
23. ό.π., σελ. 45. Η πόλη του Much Wenlock μεταφράζεται λανθασμένα ως Μούντελοκ.
24. Αγγελόπουλος, Κωνσταντίνος, *Το Ζάππειο και οι άνθρωποι της 4ης Αυγούστου*, "Ακρόπολις" (19/9/1941), (απόκομμα εφημερίδας, Αρχείο Ε.Ο.Α.)
25. Η διαθήκη του Ευαγγέλη Ζάππα δημοσιεύτηκε στο *Ολύμπια του 1870*, Αθήνα 1872, σελ. 21-25.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Ζάππεια Ολύμπια του 1870

1. *Ολύμπια του 1875*, Περίοδος Τρίτη, Αθήνα 1878, σελ. 3.
2. *Ολύμπια του 1870*, Περίοδος Δευτέρα, Μέρος Πρώτον, Αθήνα 1872, σελ. 2. Η έναρξή τους θα γινόταν την πρώτη Κυριακή και θα διαρκούσαν ως την τρίτη Κυριακή του Οκτωβρίου.

3. Χαραλαμπίδης Ι., *Συνεισφορά στην ιστορία της σωματικής αγωγής*, Αθήνα 1966, σελ. 75.
4. *Ολύμπια του 1870*, Περίοδος Δευτέρα, Μέρος Πρώτον, Αθήνα 1872, σελ. 54. Ελκυστίνδα: Αγώνισμα κατά το οποίο, από μία δοκό στερεωμένη στο έδαφος περνιέται σκοινί μέσα από τρύπα. Οι δύο αθλητές δένουν στη μέση τους τα δύο άκρα του σκοινιού. Έχοντας στραμμένη την πλάτη τους στη δοκό, προσπαθεί ο καθένας να τραβήξει το σκοινί έτσι, ώστε να ακουμπήσει η πλάτη του αντιπάλου στη δοκό.
5. ό.π., σελ. 55.
6. ό.π., σελ. 56. Βλ. επίσης ό.π., Μέρος Δεύτερον, σελ. 208.
7. ό.π., σελ. 65.
8. ό.π., σελ. 67.
9. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 72-73.
10. ό.π., σελ. 73
11. Γιαννάκης, Θωμάς, *Ζάππειες και Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα 1992, σελ. 46. Σε περισσότερους από 25.000 θεατές υπολογίζονται οι θεατές σύμφωνα με το Χρυσάφη. Βλ. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 78.
12. Γιαννάκης, Θωμάς, *Ζάππειες και Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα 1992, σελ. 47. Βλ. επίσης Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 77. Τις πληροφορίες ότι ο ύμνος του Ορφανίδη ονομάστηκε "Ολυμπιακός" τις αντλούν και οι δύο από τον Τύπο της εποχής. Στην έκθεση της Επιτροπής των Ολυμπίων δεν αναφέρεται ο Ολυμπιακός ύμνος που δημοσιεύτηκε από τον Χρυσάφη.
13. *Ολύμπια του 1870*, Περίοδος Δευτέρα, Μέρος Πρώτον, Αθήνα 1872, σελ. 170. Συνολικά αναφέρονται 21 αθλητές που πήραν έπαθλα. Οι δύο πρώτοι κάθε αγωνίσματος πήραν χρηματικά βραβεία και ο τρίτος έπαινο.
14. *Αιών* (16/11/1870), Αριθ. 2620, στο Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 83.
15. Γιαννάκης, Θωμάς, *Ζάππειες και Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα 1992, σελ. 49.
16. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*,

Αθήνα 1930, σελ. 83.

17. *Ολύμπια του 1870*, Περίοδος Δευτέρα, Μέρος Πρώτον, Αθήνα 1872, σελ. 171.

18. ό.π., σελ. 78. Ο Σκορδαράς Ευάγγελος, νικητής του διαύλου, ήταν κρεοπώλης, ο Καρδαμυλάκης, νικητής στην πάλη και το άλμα επί κοντώ ήταν εργάτης, ο Ιωάννης Σωτήριος ήταν υποδεκανέας στο πυροβολικό, οι νικητές της αναρρίχησης επί κάλων ήταν φοιτητές, ο Γαλίφος Γεώργιος, ξυλουργός, ο Τρούγκας Θεοφάνης, λιθοξόος, και ο Ψύχας Ιωάννης, εργάτης.

19. “Ολύμπια του 1870”, Περίοδος Δευτέρα, Μέρος Πρώτον, Αθήνα 1872, σελ. 173-175.

20. ό.π., σελ. 176. Στην έκθεση δεν αναφέρονται τα ονόματα των ποιητών.

21. ό.π., σελ. 208. Το ολοκαύτωμα προκάλεσε τεράστια συγκίνηση στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Πύρινα άρθρα γράφτηκαν στον ευρωπαϊκό Τύπο υπέρ των Κρητικών και της Κρητικής επανάστασης. Ένα νέο φιλελληνικό κίνημα γεννήθηκε στην Ευρώπη και την Αμερική μετά το γεγονός αυτό. Βλ. Διαμαντούρου, Ιωάννα, *Η κρητική επανάσταση*, Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΓ', Αθήνα 1977, σελ. 261-263.

22. *Ολύμπια του 1870*, Περίοδος Δευτέρα, Μέρος Δεύτερον, Αθήνα 1872, σελ. 220-221.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Ζάππεια Ολύμπια του 1875

1. *Δ' Πρακτικά Επιτροπής Ολυμπίων (1871-1875)*, Συνεδρία 9ης Οκτωβρίου 1872, σελ. 128. Βλ. επίσης Συνεδρία 24ης Ιουνίου 1874, σελ. 263.

2. ό.π., Συνεδρία 26ης Απριλίου 1873, σελ. 210. Όπως αναφέρουν τα πρακτικά της Επιτροπής Ολυμπίων, παρουσία του βασιλιά Γεωργίου Α', έγινε τελετή για την έναρξη των εργασιών κατασκευής. Σε έκδοση της Επιτροπής Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων Ζάππα αναφέρεται ότι ο θεμέλιος λίθος τέθηκε στις 20/1/1874, βλ. Ζάππειο 1888-1988, εκδ. Επιτροπής Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων, Αθήνα 1988, σελ. 25.

3. *Ολύμπια του 1875*, Περίοδος Τρίτη, Αθήνα 1878, σελ. 9.

4. ό.π., σελ. 17, βλ. και *Δ' Πρακτικά Επιτροπής Ολυμπίων (1871-1875)*, Συνεδρία 16ης Οκτωβρίου 1873, σελ. 250-251.

5. *Ολύμπια του 1875*, Περίοδος Τρίτη, Αθήνα 1878, σελ. 61-62.

6. ό.π., σελ. 69.

7. ό.π., σελ. 69.

8. ό.π., σελ. [183].

9. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 100.

10. *Εφημερίς* (20/5/1875), Έτος Β', Αριθ. 140 σελ. 6. Λανθασμένα ο Ιωάννης Χρυσάφης αναφέρει ότι οι πρώτοι νικητές έλαβαν 150 δρχ., βλ. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 109.

11. *Αλήθεια* (20/5/1875), Έτος Ι0ο, Αριθ. 2386, σελ. 3. Ο πρώτος έλαβε 100 δρχ. και στεφάνι ελιάς, ο δεύτερος 50 δρχ. και κλάδο ελιάς και ο τρίτος έπαινο με κλάδο δάφνης.

12. *Εφημερίς* (20/5/1875), Έτος Β', Αριθ. 140, σελ. 4-6. Βλ. επίσης “Αιών” (19/5/1875), Έτος ΛΖ', Αριθ. 3133 στο Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 100-101.

13. Γιαννάκης, Θωμάς, *Ζάππειες και Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα 1992, σελ. 57. Νικητής αναδείχθηκε ο πολίτης Κωνσταντίνος Κασσαβέτης, ο οποίος σημάδεψε το κέντρο του στόχου και έλαβε χρηματικό έπαθλο 300 δρχ.

14. *Ολύμπια του 1875*, Περίοδος Τρίτη, Αθήνα 1878, σελ. 349, XV. Το χρηματικό βραβείο κέρδισε ο Αντρέας Σάιλερ, από την Κέρκυρα, για τις τρεις μουσικές συμφωνίες του, εκ των οποίων οι δύο ήταν στρατιωτική μουσική, και για τα διάφορα εμβατήρια που είχε συνθέσει.

15. ό.π., σελ. 250-255.

16. “Ολύμπια του 1875”, Περίοδος Τρίτη, Αθήνα 1878, σελ. 310-312. Το αργυρό μετάλλιο Α' τάξης στη γλυπτική δόθηκε στο γλύπτη Ιωάννη Χαλεπά, που διέμενε στο Μόναχο, για το γύψινο άγαλμά του “Σάτυρος και Έρωτας”, και στην κα. Ιωάννα Κόσσου, για το έργο του αποθανόντος γλύπτη συζύγου της. Με αργυρό μετάλλιο Α' τάξης στην ζωγραφική βραβεύθηκε ο ζωγράφος Γεώργιος Βαρούχας, που διέμενε στη Ρώμη, για την προσωπογραφία του αγωνιστή της επανάστασης και ιατρού Ιωάννη Παπαρρηγόπουλου.

17. ό.π., σελ. 309.

18. *Αιών* (19/5/1875), Έτος ΛΖ', Αριθ. 3133 στο Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 100-103. Το άρ-

θρο αυτό, σύμφωνα με τον Χρυσάφη, γράφτηκε από τον Τιμολέοντα Φιλήμωνα που, το 1895, έγινε ο πρώτος Γενικός Γραμματέας της Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων της Ελλάδας.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Ζάππεια Ολύμπια του 1888-1889

1. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 112.
2. *Ολύμπια του 1875*, Περίοδος Τρίτη, Αθήνα 1878, σελ. 4.
3. Αγγελόπουλος, Κωνσταντίνος, *Το Ζάππειον, η Επιτροπή Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων και οι άνθρωποι της 4ης Αυγούστου*, Ακρόπολις (20/9/1941), (απόκομμα εφημερίδας, Αρχείο Ε.Ο.Α.).
4. *Ζάππειο 1888-1988*, εκδ. Επιτροπής Ολυμπίων και Κληροδοτημάτων Ζάππια, Αθήνα 1988, σελ. 25.
5. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 113.
6. *Διαγωνίσματα Δ' Ολυμπιάδος*, Αθήνα 1888, σελ. 1.
7. ό.π., σελ. 2-3.
8. ό.π., σελ. 4.
9. ό.π., σελ. 5-7. Βλ. επίσης *Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής της Δ' Ολυμπιάδος*, Συνεδρία 17η (1/3/1888), σελ. 27.
10. *Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής της Δ' Ολυμπιάδος*, Συνεδρίαση (25/2/1888), σελ. 15-17.
11. Ο ανδριάντας θα είχε μέγεθος μεγαλύτερο του φυσικού. Πενήντα χιλιάδες δραχμές προορίζονταν από τον αθλοθέτη ως δαπάνη του όλου μνημείου. Ποσό ασφαλώς σημαντικό, αν το συγκρίνει κανείς με τον προϋπολογισμό των αθλητικών αγώνων, που ανήρχετο στις 533 δρχ. Σχετικά με τον προϋπολογισμό, βλ. *Πρακτικά Συνεδριάσεων της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής της Δ' Ολυμπιάδος*, Συνεδρία 41η (30/4/1888), σελ. 74-75.
12. *Πρακτικά Συνεδριάσεων της Κεντρικής Εκτελεστικής Επιτροπής της Δ' Ολυμπιάδος*, Συνεδρία 45η (10/5/1888), σελ. 80-81. Η Επιτροπή Ολυμπίων αποφάσισε το χρηματικό βραβείο να απονεμηθεί σε Έλληνα ζωγράφο που διέμενε στο εξωτερικό.
13. ό.π., Συνεδρία 55η (7/6/1888), σελ. 92-93.

14. Καυτανζόγλου, Λύσανδρος: Αρχιτέκτονας, διευθυντής του Πολυτεχνείου Αθηνών.

15. Καυτανζόγλου, Λύσανδρος, *Τα Ολύμπια εν Φαλήρω και το νυν μεταρρυθμιζόμενον Ζάππειον*, Αθήνα 1880, σελ. 9.

16. ό.π., σελ. 12.

17. ό.π., σελ. 9-10.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: William Penny Brookes – Η Ένωση Ολυμπιακών Αγώνων στην Αγγλία

1. Ο William Penny Brookes ήταν το πρώτο παιδί του ιατρού της πόλης Δρος William Brookes και της Mary Doughty. Τελείωσε το σχολείο στη γενέτειρά του και κατόπιν πήγε στο Λονδίνο για να σπουδάσει ιατρική, ενώ συνέχισε τις σπουδές του στην Padua.
2. Furbank, Muriel - Cromarty, Helen - Mc Donald, Glyn, *William Penny Brookes and the Olympic Connection*, εκδ. Wenlock Olympian Society 1996, σελ. 1.
3. Mullins, P. Samuel, *Pierre de Coubertin και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Wenlock* στο Λεύκωμα της 24ης συνόδου της Δ.Ο.Α. (4-19 Ιουλίου 1984), Αθήνα 1985, σελ. 93.
4. Rühl, K. Joachim, *William Penny Brookes - The Father of the Modern Olympics and His Relations to Greece* παρουσίαση στο Balkan Sport History Congress, Athens (30 Σεπτεμβρίου-3 Οκτωβρίου 1992), paper σελ. 3.
5. Χάρη σ' αυτόν τοποθετήθηκε το φωταέριο για να φωτιστούν οι δρόμοι του Much Wenlock. Ο Brookes ήταν πρόεδρος της Εταιρείας Φωταερίου. Πρωτοστάτησε επίσης στις ενέργειες για να συνδεθεί η κοινότητά του σιδηροδρομικά με τις γύρω περιοχές. βλ. Mullins, P. Samuel, *Pierre de Coubertin και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Wenlock* στο Λεύκωμα της 24ης συνόδου της Δ.Ο.Α. (4-19 Ιουλίου 1984), Αθήνα 1985, σελ. 93.
6. Συγκεντρώθηκαν βιβλία και δημιουργήθηκε ένα μικρό αναγνωστήριο, όπου με μια μικρή συνδρομή είχε πρόσβαση ο τοπικός πληθυσμός.
7. Rühl, K. Joachim, *William Penny Brookes - The Father of the Modern Olympics and His Relations to Greece* παρουσίαση στο Balkan Sport History Congress, Athens (30 Σεπτεμβρίου-3 Οκτωβρίου 1992), [υπό έκδοση],

paper σελ. 3. βλ. Mullins, P. Samuel, *Pierre de Coubertin και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Wenlock* στο Λεύκωμα της 24ης συνόδου της Δ.Ο.Α. (4-19 Ιουλίου 1984), Αθήνα 1985, σελ. 93, βλ. επίσης Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 8, βλ. επίσης Neumüller, Benno, *Die Geschichte der Much Wenlock Games (1850-1859)* (Diplomarbeit), Deutsche Sprorthochschule Köln 1985, σελ. 44-45.

8. Neumüller, Benno, *Die Geschichte der Much Wenlock Games (1850-1859)* (Diplomarbeit), Deutsche Sprorthochschule Köln 1985, σελ. 44.

9. Πρωτόκολλο της ιδρυτικής συνεδρίασης της Ολυμπιακής Τάξης (Olympian Class) της *The Wenlock Agricultural Reading Society* στο: Sikora, Peter, *Die Olympischen Spiele von Much Wenlock und ihr Einfluss auf die Entwicklung der Olympischen Bewegung in England*, (Diplomarbeit), Mainz 1982, Anhang.

10. Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 9, 179, Σύμφωνα με τον D. Young με το αγώνισμα "quoits" ο W.P. Brookes εννοούσε τη ρίψη βάρους και αργότερα χρησιμοποίησε τον όρο αυτό για να μεταφράσει τη δυσκολία.

11. ό.π., σελ. 9, βλ. επίσης Mullins, P. Samuel, *Pierre de Coubertin και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Wenlock* στο Λεύκωμα της 24ης συνόδου της Δ.Ο.Α. (4-19 Ιουλίου 1984), Αθήνα 1985, σελ. 95. Το δάφνινο στεφάνι και ο διαχωρισμός μεταξύ των αγώνων παιδών και ανδρών φανερώνουν την επίδραση της αρχαίας κλασικής ελληνικής παιδείας στις ιδέες του Brookes, βλ. ό.π., σελ. 94, βλ. επίσης Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 9.

12. Rühl, K. Joachim - Keuser, Anette, *Olympic Games in 19th Century in England with special consideration of the Liverpool Olympics* στο Naul, Roland (Ed), *Contemporary Studies in the National Olympic Games Movement*, Frankfurt am Main 1997, σελ. 56-61.

13. Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 32.

14. Σχετικά με τη διεξαγωγή των αγώνων της *National Olympian Association* της Αγγλίας βλ. Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 35-41, 53-61. 15 Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 36.

16. ό.π., σελ. 41, 53-61

17. *Amateur Athletic Club* μετονομάστηκε το 1880 σε *Amateur Athletic Association*, ό.π. σελ. 61, βλ. επίσης Mullins, P. Samuel, *Pierre de Coubertin και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Wenlock* στο Λεύκωμα της 24ης συνόδου της Δ.Ο.Α. (4-19 Ιουλίου 1984), Αθήνα 1985, σελ. 102.

18. ό.π., σελ. 40

19. ό.π., σελ. 35.

20. Rühl, K. Joachim, *William Penny Brookes - The Father of the Modern Olympics and His Relations to Greece* παρουσίαση στο Balkan Sport History Congress, Athens (30 Σεπτεμβρίου-3 Οκτωβρίου 1992), [υπό έκδοση], paper σελ. 5. Για περισσότερα βλ. Naul, Roland (Ed), *Contemporary Studies in the National Olympic Games Movement*, Frankfurt am Main 1997.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Pierre de Coubertin

1. Müller, Norbert, *One hundred years of Olympic Congresses (1894-1994)*, εκδ. I.O.C., Lausanne 1994, σελ. 21.

2. ό.π. σελ. 21

3. Ferry, Luc, *Olympisme, Humanisme et Democretie*, παρουσίαση στο Congrès du Havre 1897-1997 *Coubertin et l' Olympisme, Questions pour l' avenir* (17-20 Σεπτεμβρίου 1997)

4. Müller, Norbert, *One hundred years of Olympic Congresses (1894-1994)*, εκδ. I.O.C., Lausanne 1994, σελ. 21

5. Antony, Don, *Coubertin - Britain and the British. A Chronology* στο: *Journal of Olympic History*, Vol. 5, No 3, Fall 1997, σελ. 18

6. ό.π., σελ. 18

7. ό.π., σελ. 18

8. Müller, Norbert, *One hundred years of Olympic Congresses (1894-*

1994), εκδ. Ι.Ο.Σ., Lausanne 1994, σελ. 23, βλ. επίσης Mac Aloon, John, *This Great Symbol*, University of Chicago, 1981, σελ. 97.

9. Mac Aloon, John, *This Great Symbol*, University of Chicago, 1981, σελ. 113-128.

10. Ο William Ewart Gladstone M.P. διατηρούσε στενές σχέσεις με την ελληνική κοινότητα του Λονδίνου. Το 1882 η κοινότητα του Λονδίνου έστειλε ένθερμο ψήφισμα στον Gladstone με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 50 χρόνων στη δημόσια ζωή της Αγγλίας. Βλ. Ψήφισμα Ελλήνων του Λονδίνου, 14/12/1882, (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 811), σελ. 1.

11. Müller, Norbert, *One hundred years of Olympic Congresses (1894-1994)*, εκδ. Ι.Ο.Σ., Lausanne 1994, σελ. 24. Η ένωση αυτή ουσιαστικά δημιουργήθηκε το 1890 με τη συνένωση της *Comité pour la propagation des exercices physiques dans l' éducation*.

12. Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 74-75.

13. ό.π., σελ. 77.

14. ό.π., σελ. 75.

15. ό.π., σελ. 76.

16. Neumüller, Benno, *Die Geschichte der Much Wenlock Games (1850-1895)*, (Diplomarbeit), Deutsche Sporthochschule Köln 1985, σελ. 235.

17. ό.π., σελ. 236.

18. Coubertin P. de, *Les Jeux Olympiques à Much Wenlock* στο *La Revue Athlétique*, 1er Année No 12, (25/12/1890), σελ. 712.

19. ό.π., σελ. 712. Ο Coubertin δεν χρησιμοποιεί τη λέξη "διεθνής", αλλά σαφώς εννοεί στο άρθρο τους διεθνείς αγώνες που προσπαθούσε να οργανώσει ο Brookes στην Αθήνα. Αντίθετα ο Coubertin αργότερα σκιαγραφεί τις προθέσεις διεθνοποίησης του αθλητισμού βλ. Coubertin P. de, *Einundzwanzig Jahre Sportkampagne (1887-1908)*, Hrsg. Carl-Diem Institut Kastellaun 1974, σελ. 48.

20. Coubertin, P. de, *Les Jeux Olympiques à Much Wenlock* in *La Revue Athlétique*, 1er Année No 12, (25/12/1890), σελ. 711.

21. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, (28/6/1891), Αριθ. 183, άρθρο 2.

22. Neumüller, Benno, *Die Geschichte der Much Wenlock Games (1850-*

1895), (Diplomarbeit), Deutsche Sporthochschule Köln 1985, σελ. 248, βλ. επίσης Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 84.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Η Προετοιμασία για το Ιδρυτικό Συνέδριο του 1894

1. Amandry, Pierre, *Ανασκαφές στους Δελφούς και κορινθιακές σταφίδες - Ιστορία μιας διαπραγμάτευσης στο: Δελφοί. Αναζητώντας το χαμένο ιερό*, Έκδ. Β. Γιαννίκος - Β.Καλδής Ο.Ε., Αθήνα, [χωρίς χρονολογία], σελ. 116.

2. Νάσιος, Φώτης, *Η περιπέτεια της σύμβασης από ελληνικής πλευράς (1881-1891)* στο: *Δελφοί. Αναζητώντας το χαμένο ιερό*, Έκδ. Β. Γιαννίκος - Β.Καλδής Ο.Ε., Αθήνα, [χωρίς χρονολογία], σελ. 140

3. Γιαλούρης, Νικόλαος, *Οι ιεροί χώροι της Ολυμπίας και των Δελφών. Ο αντίκτυπος των ανασκαφών στην αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στο Λεύκωμα της 36ης Συνόδου της Δ.Ο.Α. (19 Ιουνίου-2 Ιουλίου 1996)*, εκδ. Ε.Ο.Α., Αθήνα 1997, σελ. 52.

4. ό.π., σελ. 53.

5. Radet George, *Η μεγάλη ανασκαφή όπως την είδε ένας σύγχρονός της στο: Δελφοί. Αναζητώντας το χαμένο ιερό*, Έκδ. Β. Γιαννίκος - Β.Καλδής Ο.Ε., Αθήνα, [χωρίς χρονολογία], σελ. 143.

6. Müller Norbert, *One hundred years of Olympic Congresses (1894-1994)*, έκδ. Ι.Ο.Σ., Lausanne 1994, σελ. 26, βλ. επίσης Coubertin P. de, *Einundzwanzig Jahre Sportkampagne (1887-1908)*, Hrsg. Carl-Diem Institut Kastellaun 1974, σελ. 76.

7. Buschmann, Jürgen, *Der olympische Kongress 1894 in Paris* στο: Karl Lennartz und Mitarbeiter, *Die Olympischen Spiele 1896 in Athen. Erläuterungen zum Neudruck des Offiziellen Berichtes*, Agon-Sportverlag, Kassel 1996, σελ. 36, βλ. επίσης Coubertin, P. de, *Einundzwanzig Jahre Sportkampagne (1887-1908)*, Hrsg. Carl-Diem Institut Kastellaun 1974, σελ. 75.

8. Coubertin P.de, Εγκύκλιος Συνεδρίου, 15/1/1894, βλ. Müller, Norbert, *One hundred years of Olympic Condresses 1894-1994*, International Olympic Committee, Lausanne 1994, σελ. 26-27.

9. Müller, Norbert, *Textes Choisis, Pierre de Coubertin*, Τόμος II, σελ. 106. Τα προγράμματα του Συνεδρίου υπάρχουν και στο Αρχείο του Βικέλα,

(Ε.Β.Ε., Φ. 811).

10. Coubertin P.de, Εγκύκλιος Συνεδρίου, 15/1/1894, Müller, Norbert, *One hundred years of Olympic Condresses 1894-1994*, International Olympic Committee, Lausanne 1994, σελ. 27,

11. ό.π., σελ. 27.

12. ό.π., σελ. 27

13. ό.π., σελ. 27

14. ό.π., σελ. 27

15. ό.π., σελ. 27

17. Coubertin, P.de, *Πρόγραμμα Συνεδρίου*, Μάιος 1894, γαλλικό (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 811).

18. Coubertin, P.de, *Olympic Memoirs*, (αγγλική έκδοση του βιβλίου *Mémoires olympiques* [1932]), επανέκδοση 1989, εκδ. Ι.Ο.Σ., σελ. 8, βλ. επίσης Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ. 92.

19. Επιστολή W.P.Brookes-P.de Coubertin, [Much Wenlock], 13/6/1894, αγγλική (Αρχείο Δ.Ο.Ε., Φ. Συνέδριο 1894).

20. Επιστολή W.P.Brookes-Σ.Τρικούπη, *Much Wenlock*, 11/6/1894, αγγλική (Αρχείο Στ. Δραγούμη, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Φ. 235,1, σελ. 1-4.

21. ό.π., σελ. 2

22. ό.π., σελ. 2-3

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Η Συμμετοχή του Πανελλήνιου Γυμναστικού Συλλόγου

1. Coubertin, P. de, *Einundzwanzig Jahre Sportkampagne (1887-1908)*, Hrsg. Carl-Diem Institut Kastellaun 1974, σελ. 94.

2. Επιστολή Ch. Waldstein-P.de Coubertin, Άργος, 15/4/1894, αγγλική (Αρχείο Δ.Ο.Ε.), σελ. 1, βλ. επίσης Coubertin, P.de, *Einundzwanzig Jahre Sportkampagne (1887-1908)*, Hrsg. Carl-Diem Institut Kastellaun 1974, σελ. 78. Σύμφωνα με τον Ιωάννη Χρυσάφη, ο διάδοχος Κωνσταντίνος επισκέφθηκε τις ανασκαφές του Ηραίου στο Άργος και ο Waldstein βρήκε την ευκαιρία να μιλήσει μαζί του για την προσπάθεια το Coubertin να οργανώσει διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες, βλ. Χρυσάφης Ιωάννης, “Οι σύγχρονοι Διε-

θνείς Ολυμπιακοί Αγώνες”, Αθήνα 1930, σελ. 203.

3. Στο *Bulletin du Comité International des Jeux Olympiques (1894)*, No 1, 1er Année, σελ. 2, ο Ιωάννης Φωκιανός αναφέρεται ως επίτιμο μέλος.

4. Επιστολή P.de Coubertin - Ι.Φωκιανού, Παρίσι, 26/4/1894, γαλλική (Αρχείο Π.Γ.Σ.).

5. Επιστολή Ι.Φωκιανού - P.de Coubertin, Αθήνα, 7/5/1894, (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε. Φ.836), σελ. 2.

6. Επιστολή Ι.Φωκιανού-Σπ.Αντωνόπουλου-Δ.Βικέλα, Αθήνα, 18/5/1894, ελληνική (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 836), σελ. 1.

7. ό.π., σελ. 2, βλ. επίσης Φωκιανός, Ιωάννης, Υπόμνημα Π.Γ.Σ. [χωρίς ημερομηνία], ελληνικά (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 836), σελ. 1-12.

8. Φωκιανός, Ιωάννης, Υπόμνημα Π.Γ.Σ. [χωρίς ημερομηνία], ελληνική, (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 836), σελ. 10.

9. ό.π., σελ. 11.

10. ό.π., σελ. 11.

11. Το κείμενο του υπομνήματος με τις αλλαγές που επέφερε ο Δημήτριος Βικέλας δημοσιεύτηκε στο: *Bulletin du Comité International des Jeux Olympiques (1894)*, No 2, 1er Année, σελ. 3-4. Ο Χρυσάφης μετέφρασε πιστά το κείμενο αυτό και το παραθέτει στο βιβλίο του ως “υπόμνημα Φωκιανού”, βλ. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 183-187.

12. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 183

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Δημήτριος Βικέλας

1. Σχετικά με τη ζωή του Βικέλα και το συγγραφικό του έργο βλ. Βικέλας, Δημήτριος, *Η ζωή μου*, Αθήνα 1908, βλ. επίσης Δ. Βικέλα Άπαντα, τόμ. Α'-Η', εκδ. Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων (φιλολογική επιμέλεια Άλκης Αγγέλου), Αθήνα 1997, βλ. επίσης Λινάρδος, Ν. Πέτρος, Δ. Βικέλας. Από το όραμα στην πράξη, Αθήνα 1996, βλ. επίσης Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, βλ. επίσης Λέτσας, Ν. Αλέξανδρος, *Δημήτριος Βικέλας, Δημοσιεύματα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών*, Μακεδο-

νική Βιβλιοθήκη, Θεσσαλονίκη 1951, βλ. επίσης Young C. David, *Demetrios Vikelas: First President of the I.O.C.* στο "Stadion" (International Journal of the History of Sport) XIV I, Köln 1988, σελ. 85-102.

2. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 74

3. ό.π., σελ. 203-221, 228-231, 241, 248, 264-277.

4. Βικέλας, Δημήτριος, *Η ζωή μου*, Αθήνα 1908, σελ. 262-263.

5. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 56, 122-140.

6. Βικέλας, Δημήτριος, *Η ζωή μου*, Αθήνα 1908, σελ. 132.

7. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 187-268.

8. ό.π., σελ. 260-261.

9. Μετέφρασε *Μάκβεθ* (1880), *Άμλετ* (1880) και *Έμπορο της Βενετίας* (1883), βλ. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 262, 274, 278, 281.

10. Δ. Βικέλα. *Άπαντα*, εκδ. Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων (φιλολογική επιμέλεια Άλκης Αγγέλου), Αθήνα 1997, τόμ. Α', σελ. 49.

11. Βικέλας, Δημήτριος, *Από Νικοπολέως εις Ολυμπίαν, Επιστολαί προς φίλον*, Αθήνα 1886, σελ. 1-200.

12. ό.π., σελ. 148-158. Ο Βικέλας αρχίζει την περιγραφή του για την Ολυμπία γράφοντας: "Σήμερα επεσκέφθην την Ολυμπίαν. Πίστευσαί με μόνον και μόνον χάριν τούτου αξίζει να έλθω τις εις την Ελλάδα. Ενταύθα η αρχαιότης παρίσταται ενώπιόν σου εναργεστέρα, μεγαλοπρεπεστέρα ή και εις την Ακρόπολιν αυτήν", ό.π., σελ. 148-149.

13. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 114

14. ό.π., σελ. 137.

15. Τα άρθρα που δημοσίευε στις αγγλικές εφημερίδες υπέρ της Κρητικής επανάστασης υπέγραφε ως "A Greek", βλ. ό.π., σελ. 171

16. ό.π., σελ. 112-113.

17. ό.π., σελ. 116.

18. Η διάλεξη αυτή δόθηκε στην αίθουσα του "Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως" στις 2 Νοεμβρίου 1890 και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Orient* της Κωνσταντινούπολης, στο περιοδικό *Εστία* στις 9 και 17 Φεβρουαρίου 1891 και στο βιβλίο του Δ. Βικέλα *Διαλέξεις και Αναμνήσεις (1893)*, βλ. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 390, 391

19. Δ. Βικέλα. *Άπαντα*, εκδ. Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων (φιλολογική επιμέλεια Άλκης Αγγέλου), Αθήνα 1997, τόμ. Ε', σελ. 62.

20. ό.π., σελ. 67.

21. ό.π., σελ. 72.

22. ό.π., σελ. 72. Για το βιβλίο *Tom Brown's School Days* γράφει ο Βικέλας ότι "είναι εν των προσφιλεστέρων αναγνωσμάτων της αγγλικής νεολαίας". Το βιβλίο αυτό θεωρείται από πολλούς ιστορικούς ως ένα από τα σημαντικότερα εγχειρίδια που επηρέασαν τις μεταρρυθμιστικές ιδέες του Pierre de Coubertin. Γενικότερα, η ομιλία αυτή του Βικέλα φανερώνει μια ευρύτερα άγνωστη πτυχή των ενδιαφερόντων του, βλ. ό.π., σελ. 61-75.

23. ό.π., σελ. 73.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Οι Εργασίες του Ιου Διεθνούς Αθλητικού Συνεδρίου

1. Müller, Norbert, *One hundred years of Olympic Congress (1994-1994)*, έκδ. IOC, Lausanne 1994, σελ. 29.

2. ό.π., σελ. 29

3. ό.π., σελ. 30

4. Τον αριθμό αυτών των 2.000 ακροατών της εναρκτήριας ομιλίας αναφέρει ο Coubertin, βλ. Coubertin, P.de, *Einundzwanzig Jahre Sportkampagne (1887-1908)*, Hrsg. Carl-Diem Institut Kastellann 1974, σελ. 79.

5. Βικέλας, Δημήτριος, *Οι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες* στην *Εικονογραφημένη Εστία* (περ. εβδομ.), Αθήνα (7/5/1895), Αριθμ. 19, σελ. 145. Είναι αδύνατο να προσδιοριστεί η αρχή των φιλικών τους σχέσεων. Πάντως ο Βι-

κέλας και ο Theodore Reinach (1860-1928) ταξίδεψαν μαζί το 1890 στην Κωνσταντινούπολη για 40 περίπου μέρες και κατόπιν επισκέφθηκαν την Αθήνα, όπου έμειναν αρκετό χρονικό διάστημα, βλ. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 390-391.

6. ό.π., σελ. 146. Ο “Ύμνος στον Απόλλωνα” εκτελέστηκε για πρώτη φορά στον Απρίλιο του 1894 στην γενική συνέλευση των μελών του “Συλλόγου προς ενθάρρυνση των Ελληνικών Μελετών”, στην οποία συμμετείχε ο Βικέλας, βλ. Οικονόμου, Αριστείδης, *Δημήτριος Βικέλας*, στο: *Τρεις Άνθρωποι (1780-1935)*, Τόμος II, εκδ. Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας, Αθήνα 1953, σελ. 456-457.

7. ό.π., σελ. 146.

8. Κολώνια, Ροζίνα, *Ο απόηχος της ανασκαφής (1891-1903)* στο: *Δελφοί. Αναζητώντας το χαμένο ιερό*, έκδ. Β. Γιαννίκος-Β. Καλδής Ο.Ε., Αθήνα, [χωρίς χρονολογία], σελ. 195-196. Βλ. επίσης υποσημείωση II.

9. Επιστολή Δ.Βικέλα-Ι.Φωκιανού, Παρίσι, 18/6/1894, ελληνική (Αρχείο Π.Γ.Σ.), σελ. 2.

10. ό.π., σελ. 2.

11. Ο Π. Λινάρδος υποστηρίζει ότι δεν είχε “αποκρυσταλλωθεί ακόμη η δυνατότητα διεξαγωγής της πρώτης ολυμπιάδας στην Αθήνα” βλ. Λινάρδος, Π., Δ. Βικέλας, *Από το όραμα στην πράξη*, Αθήνα 1996, σελ. 42. Από την πλευρά του ο D. Young όταν αναφέρεται στην υποψηφιότητα της Αθήνας επισημαίνει: *The mysterious manner in which Athens emerged as the site for the 1896 Olympics*, βλ. Young, C. David, *Demetrios Vikelas: First President of the IOC in “Stadion”* (International Journal of the History of Sport) XIV 1, Köln 1988, σελ. 90.

12. Επιστολή Δ. Βικέλα - Ι.Φωκιανού, Παρίσι, 18/6/1894, ελληνική (Αρχείο Π.Γ.Σ.), σελ. 2.

13. *Πρακτικά Συνεδριάσεων*, Συνεδρίαση 19ης Ιουνίου 1894 (χειρόγραφο, Αρχείο Δ.Ο.Ε.).

14. *Πρακτικά Συνεδριάσεων*, Συνεδρίαση 19ης Ιουνίου 1894 (χειρόγραφο, Αρχείο Δ.Ο.Ε.), βλ. επίσης Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and

London 1996, σελ. 100.

15. ό.π.

16. Επιστολή Δ.Βικέλα-P.de Coubertin, [...], 19/6/1894, γαλλική (*Correspondance Pierre de Coubertin-Demetrios Vikelas [1894-1905]*, Αρχείο Δ.Ο.Ε.), σελ. 21. Το τηλεγράφημα που δημοσιεύεται από τον Ιωάννη Χρυσάφη είναι μετάφραση από το γαλλικό κείμενο που δημοσιεύτηκε στο *Bulletin du Comité International des Jeux Olympiques (1894)*, No. 1, 1er Année, σελ. 4, βλ. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 203. Βλ. επίσης Young, C. David, *The Modern Olympics. A Struggle for Revival*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London 1996, σελ.102-103, 214.

17. *Το Άστυ* (15/6/1894), απόκομμα εφημερίδας (Αρχείο Βικέλα, Album Mimorial).

18. Επιστολή Δ. Βικέλα - Σ. Βουδούρη, Παρίσι, 25/6/1894, ελληνική (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 863), σελ. 1.

19. Βικέλας, Δημήτριος, *Οι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες στην Εικονογραφημένη Εστία* (περ. εβδομ.), Αθήνα (7/5/1895), Αριθμ. 19, σελ. 147.

20. Βικέλας, Δημήτριος, *Ομιλία στο Συνέδριο*, 23/6/1894, γαλλική (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 863), σελ. 1-6.

21. Βικέλας, Δημήτριος, *Οι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες στην Εικονογραφημένη Εστία* (περ. εβδομ.), Αθήνα (7/5/1895), Αριθμ. 19, σελ. 147.

22. ό.π. σελ. 147, βλ. επίσης Coubertin, P.de, *Olympic Memoirs*, (αγγλική έκδοση του βιβλίου *Mémoires olympiques [1932]*), επανέκδοση 1989, εκδ. Ι.Ο.Σ., σελ. 12.

23. Επιστολή Δ. Βικέλα-Σ. Βουδούρη, Παρίσι, 25/6/1894, ελληνική (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 863), σελ. 1.

Σημειώσεις Κεφαλαίου: Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 – Απολογισμός και Καταξίωση

1. Γαγάλη, Γ. Αθανασίου, Καζή Ε. Μιλτ., Ιωάννου Κ. Γεωρ., *Περιγραφή των εν Αθήναις Πρώτων Διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα 1896, σελ. 70-71.

2. Γαβριηλίδου Β., *Η Ελλάς κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896*, Αθήνα 1896, σελ. 129-130.

3. *Τα Ολύμπια* (Εβδομαδιαία Αθηναϊκή Επιθεώρησις Εικονογραφημένη), Αθήνα 6/4/1896, Έτος Α΄, αριθ. 22, σελ. 168.

4. *Τα Ολύμπια* (Εβδομαδιαία Αθηναϊκή Επιθεώρησις Εικονογραφημένη) Δελτίον των Ολυμπίων, Αθήναι, 13/4/1896, Έτος Α΄, Αριθ. 23, σελ. 1.

5. Ο ακριβής αριθμός των Ελλήνων αθλητών που έλαβαν μέρος στους Αγώνες δεν μπορεί να δοθεί, επειδή δεν γνωρίζουμε πόσοι Έλληνες έλαβαν μέρος στα αγωνίσματα της σκοποβολής. Ο Κωνσταντίνος Μάνος αναφέρει ότι στο Στάδιο έλαβαν μέρος 92 Έλληνες αθλητές, βλ. *Επιστολή Κ.Μάνου-Τ.Φιλήμων*, Αθήνα, 8/4/1896, ελληνική (Αρχείο Ρωμής), σελ. 1. Σύμφωνα με τους Mallon και Widlund πήραν μέρος στην ξιφασκία 9 Έλληνες, στην ποδηλασία 8, στην κολύμβηση 9 και στο Lawn-Tennis 6. βλ. Mallon Bill, Widlund Ture, *The 1896 Olympic Games. Results for All Competitors in All Events with Commentary*, εκδ. Gefferson, North Carolina and London 1998, σελ. 131-134. Αν στους προαναφερθέντες Έλληνες αθλητές (124) συνυπολογίσουμε περίπου 40 που αναφέρονται από διάφορες πηγές, ότι έλαβαν μέρος στα αγωνίσματα της σκοποβολής, φτάνουμε στον αριθμό που σημειώνουμε (160).

6. *Ταμείον Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων (1895-1900)*, Αρχείο Ε.Ο.Α., σελ. 1-17.

7. ό.π., σελ. 1-17, σύμφωνα με το επίσημο λεύκωμα το ποσό των εισφορών των ελληνικών κοινοτήτων του εξωτερικού και των ονομαστικών εισφορών των ιδιωτών ανερχόταν σε 332.750 δρχ.

8. Οι πρώτοι διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν ισολογισμό εξόδων και εσόδων, βλ. *Ταμείον Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων Ελλάδος (1895-1990)*, Αρχείο Ε.Ο.Α., σελ. 1-15.

9. *Ολυμπιακοί Αγώνες 776 π.Χ.-1896*, εκδ. Κάρολος Μπεκ, Αθήνα 1896 (επίσημο Λεύκωμα) Ανατύπωση 1996, σελ. 18. Η έκδοση γραμματοσήμων απέφερε στο δημόσιο ταμείο όπως λεγόταν 1.000.000 δρχ. βλ. Fabens R.: *Les Jeux Olympiques à Athènes* στο *La Nouvelle Revue*, 1 Juin 1896, σελ. 592

10. *Επιστολή [Κ. Μπότσης] (Γενικός Πρόξενος της Ελλάδας)-Α.Γ.Σκουζές (Υπουργός Εξωτερικών)*, Νέα Υόρκη 6-18/5/1896, ελληνική (Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών, τμήμα Β, Θυρίς 21, Αριθμ. 2289, Φάκελλος 2), σελ. 2-3.

11. *Γνώμαι λογίων περί των Ολυμπιακών Αγώνων* στο Γαβριηλίδου Β., *Η Ελλάς κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896*, Αθήνα 1896, σελ. 130.

12. Μανιτάκης Π., *100 χρόνια Νεοελληνικού Αθλητισμού*, Αθήνα 1962, σελ. 74.

13. ό.π., σελ. 74.

14. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 359.

15. ό.π., σελ. 359.

16. ό.π., σελ. 375.

17. *Έκθεση Επιτροπείας Παρασκευής Ελλήνων Αθλητών-Τ.Φιλήμων*, Αθήνα, 14/5/1896, (Βιβλίο Αλληλογραφίας Επιτροπείας Παρασκευής Ελλήνων Αθλητών, Αρχείο Ε.Ο.Α.), σελ. 374.

18. ό.π., σελ. 373-374.

19. ό.π., σελ. 375.

20. Ταρασουλάς, Θανάσης, *Ολυμπιακά Δρώμενα - Αθήνα 1895-1896*, Αθήνα 1997, σελ. 115-116. Χάρη ευφωνίας ο ΣΕΑΓΣ από το 1928 κατόπιν αναγραμματισμού γράφεται ΣΕΓΑΣ.

21. [χωρίς συγγραφέα], ανέκδοτο έγγραφο Αρχείο Ε.Ο.Α. Βλ. επίσης *Η ιστορία των Πανελληνίων Αγώνων (1895-1930)*, αγνώστου συγγραφέα, ανέκδοτο σύγγραμμα, Αρχείο Ε.Ο.Α., σελ. 6-7, βλ. επίσης Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες*, Αθήνα 1930, σελ. 345-347.

22. Οι διατάξεις του νόμου αναφέρονται λεπτομερώς από τον Ι. Χρυσάφη. Βλ. Χρυσάφης, Ιωάννης, *Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες*, σελ. 356-357.

23. *Ακρόπολις* (25/4/1896), απόκομμα εφημερίδας (Αρχείο Βικέλα Album Mimorial). Βλ. επίσης *Παλιγγενεσία* (25/4/1896), απόκομμα εφημερίδας (Αρχείο Βικέλα Album Mimorial), βλπ. επίσης *Νέα Εφημερίς* (2/5/1896), απόκομμα εφημερίδας (Αρχείο Βικέλα Album Mimorial).

24. *Επιστολή Ν.Γύζη-Δ.Βικέλα*, Μόναχο 17-29/3/1896, ελληνική (Αρχείο Βικέλα, Ε.Β.Ε., Φ. 865), σελ. 1.

25. ό.π., σελ. 1-2.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες 1896-2000

John MacAloon

Professor & Associate Dean, University of Chicago

Σίδνεϊ 2000: 27οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Όταν το Σίδνεϊ προηγήθηκε οριακά κατά δύο ψήφους του Πεκίνου για το δικαίωμα να φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες της χιλιετίας, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) θεωρήθηκε ότι έπαιξε με ασφάλεια. Εντός της ΔΟΕ η συζήτηση επικεντρώθηκε σχετικά με το κατά πόσο η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στο Πεκίνο θα βοηθούσε στον εκδημοκρατισμό και στο άνοιγμα της χώρας ή, αντίθετα, θα ενίσχυε ένα καταπιεστικό καθεστώς.

Οι υπέρμαχοι της Κίνας υποστήριζαν ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες αναγκαία θα οδηγούσαν σε πολιτική μεταρρύθμιση, ακολουθώντας το παράδειγμα της συμβολής που είχαν οι Αγώνες στην μετάβαση σε μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση στην Νότια Κορέα. Το ενδιαφέρον που συγκεντρώνει μία Ολυμπιάδα για τη χώρα υποδοχής θα επικρατούσε της ικανότητας του κινεζικού κομμουνιστικού κόμματος να ελέγξει ξένους δημοσιογράφους και τις δεκάδες χιλιάδες ειδικών των Αγώνων οι οποίοι συνεχώς θα επισκέπτονταν τη χώρα. Οι πολέμιοι πίστευαν ότι η Κίνα δεν ήταν Κορέα, ότι η πολιτική της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας δεν είχε διαφοροποιηθεί παρά τις δεκάδες χιλιάδες των ξένων επιχειρηματιών οι οποίοι μπαινόβγαιναν στην Κίνα μετά τις μεταρρυθμίσεις του Ντεγκ, και ότι η κινεζική ευαισθησία στην κριτική των ξένων θα οδηγούσε σε ατέλειωτα προβλήματα και, ίσως, σε μεγαλύτερη καταπίεση.

Τόσο οι υποστηρικτές όσο και οι πολέμιοι προβληματίζονταν σχετικά με τις συνέπειες στην πολιτική του Πεκίνου έναντι της ανεξάρτητης εκπροσώπησης του Χονγκ-Κονγκ και της Ταϊβάν. Η μόλυνση του περιβάλλοντος, η ακατάλληλη επικοινωνιακή υποδομή και η εντύπωση της επιβράβευσης ενός

κρατικά οργανωμένου αθλητικού συστήματος με διευρημένα προβλήματα ντόπιγγκ, αύξανε περισσότερο τους προβληματισμούς.

Το Σίδνεϊ, αντίθετα, προσέφερε μια από τις ομορφότερες πόλεις του κόσμου, μια αποδεδειγμένη ικανότητα όσον αφορά την υποδομή και την οργάνωση, και μια μακρά παράδοση ως ένας από τους πιο παθιασμένους αθλητικούς πολιτισμούς στον κόσμο. Στην εύλογη κριτική ότι οι Αγώνες είχαν ήδη γίνει στην Αυστραλία το 1956, η αίτηση για την ανάληψη επικεντρώθηκε στη θεματική της “ζώνης του Ειρηνικού” και υποσχόταν να βρει τρόπους να περιλάβει τα μικρότερα νησιά-χώρες της Ωκεανίας. Επιπλέον, η επιτροπή για την ανάληψη των Αγώνων τόνιζε την περιβαλλοντική πλευρά, που τώρα ήταν υποχρεωτική για όλες τις υποψήφιες χώρες. Οι κύριες Ολυμπιακές εγκαταστάσεις θα κατασκευάζονταν εξ ολοκλήρου σε έναν πρώην χώρο απόθεσης τοξικών αποβλήτων στην περιοχική Χόμπους, που αγοράστηκε ειδικά για να χρησιμοποιηθεί για αθλητικούς σκοπούς. Το Ολυμπιακό Χωριό θα αποτελούσε υπόδειγμα περιβαλλοντικής τεχνολογίας και κατασκευής σε διεθνές επίπεδο. Σε αντίθεση με τα πολλά προβλήματα που σχετίζονταν με την ιδιωτική χρηματοδότηση των αγώνων στην Ατλάντα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Σίδνεϊ θα προσέφεραν μια υποδειγματική συνεργασία μεταξύ κυβέρνησης και ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Με δεδομένη την ανοικτή εξωτερική πολιτική της Αυστραλίας, οι Αγώνες θα στερούνταν διπλωματικών δυσκολιών. Τελικά, η ΔΟΕ μπορούσε να ελπίζει σε μια άνετη συνεργασία με τους διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων στο Σίδνεϊ, που θα περιλάμβανε δύο ανώτατα στελέχη της ΔΟΕ και μια οικεία Αυστραλιανή Ολυμπιακή Επιτροπή.

Καθώς η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϊ πλησιάζουν ταχύτατα, σχεδόν επτά χρόνια μετά, η ΔΟΕ έχει ήδη πετύχει πολλά από τα υπεσχημένα για τα οποία ψήφισε θετικά. Οι θαυμάσιες ολυμπιακές εγκαταστάσεις ολοκληρώθηκαν στα όρια του προϋπολογισμού και σε χρόνο ρεκόρ πριν τους Αγώνες. Η περιοχική Χόμπους απαλλοτριώθηκε και έγινε δεκτή μετά από αυστηρή έρευνα από ντόπιους και ξένους περιβαλλοντολόγους. Η ασιατική νομισματική κρίση του τέλους του 1990 περιόρισε τη συζήτηση για τη “ζώνη του Ειρηνικού” καθώς και την παρακολούθηση των Αγώνων από χώρες της Νοτιανατολικής και Ανατολικής Ασίας. Όμως, η απόφαση να περάσει η ολυμπιακή φλόγα από νησιά-χώρες της Ωκεανίας πριν να φθάσει

στην Αυστραλία —στην Ουχλούρου, ιερή περιοχή των ιθαγενών— είχε ως συνέπεια την αναβάθμιση των τοπικών και αυτόχθονων παραγόντων. Στον αθλητικό τομέα, οι αυστραλοί αθλητές είναι έτοιμοι, οι αγώνες στο Σίδνεϊ (περιλαμβανομένων των νέων αθλημάτων του τρίαθλου, της συγχρονισμένης κατάδυσης και του τραμπολίνου) αναμένονται με ανυπομονησία και οι αυστραλιανές αθλητικές και κυβερνητικές αρχές συνεχίζουν να ηγούνται στον αγώνα εναντίον του ντόπινγκ. Δεκάδες χιλιάδες εθελοντών είναι έτοιμοι να βοηθήσουν κατά τη διάρκεια των Αγώνων.

Άλλα σχέδια και υποσχέσεις δεν έχουν πραγματοποιηθεί και η συνεργασία μεταξύ της Οργανωτικής Επιτροπής και της ΔΟΕ δεν υπήρξε καθόλου ομαλή. Η τοποθέτηση του Μάικλ Νάιτ, δηλαδή ενός πολιτικού, ως προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής και υπουργού για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της κυβέρνησης της Νέας Νότιας Ουαλίας, είχε τα αναμενόμενα προβλήματα, ιδιαίτερα σ' ένα κοινοβουλευτικό σύστημα με ισχυρές τοπικές-ομοσπονδιακές εντάσεις όπως της Αυστραλίας.

Με την πανίσχυρη Αυστραλιανή Ολυμπιακή Επιτροπή να έχει έναν πολύ καθοριστικό ρόλο και να εισπράττει προκαταβολικά 100 εκατομμύρια δολάρια ως αντίτιμο της συνεργασίας, το προσωπικό της έχει μετατραπεί στο αδύναμο σκέλος του τριπόδου. Χρηματισμός στελεχών, μεγάλες κοστολογικές υπερβάσεις, και ένα σκάνδαλο σχετικά με εκατομμύρια εισιτηρίων τα οποία μυστικά παρακρατήθηκαν από το αυστραλιανό κοινό και διοχετεύθηκαν για πώληση σε πολλαπλάσια της ονομαστικής τιμής σε διασημότητες, οδήγησε εκ των πραγμάτων στην ανάληψη από την κυβέρνηση του ελέγχου της Οργανωτικής Επιτροπής και στην πτώση του ηθικού του προσωπικού καθώς οι Αγώνες πλησιάζουν. Σοβαρές διαφωνίες με τις κοινότητες των ιθαγενών βλάπτουν σοβαρά τη διεθνή εικόνα που είχε σχεδιασθεί να προβληθεί, της χαρούμενης, υγιούς και φιλόξενης για τους Αγώνες χώρας.

Την περίοδο 1998-99, η ίδια η ΔΟΕ ενεπλάκη σε ένα σοβαρό σκάνδαλο, που οδήγησε δέκα μέλη της να παραιτηθούν ή να εκδιωχθούν και άλλα δέκα να τιμωρηθούν γιατί δέχτηκαν οικονομικά ανταλλάγματα από την Επιτροπή Διεκδίκησης του Σωλτ Λέηκ Σίτυ. Υπερβολικά δώρα ήταν μέρος της πρακτικής που η Επιτροπή χρησιμοποίησε για κάποιο διάστημα και η ΔΟΕ, υπό την καθοδήγηση του Σάμαρανκ, απέτυχε να ελέγξει τα μέλη της με βάση τους κα-

νόνες που η ίδια διαθέτει. Αλλά το Σωλτ Λέηκ Σίτυ υπερέβη τα εσκαμμένα με σαφείς δωροδοκίες μέσω χρηματικών πληρωμών —γεγονός που προκαλεί εντύπωση γιατί ήταν ήδη εξασφαλισμένο ότι θα κέρδιζε τους χειμερινούς αγώνες του 2002— και οι διάφορες έρευνες που ακολούθησαν καθώς και οι υπερβολές του Τύπου στις αγγλόφωνες χώρες, την Ιαπωνία και τη Γερμανία, είχαν ανεπανάληπτες συνέπειες σ' ολόκληρο το ολυμπιακό οικοδόμημα.

Συγκροτήθηκε μια επιτροπή μεταρρύθμισης (ΔΟΕ 2000) και κατά το τέλος του 1999 η ΔΟΕ ψήφισε όρια σχετικά με τα μέλη και τον πρόεδρο, μια διευρυμένη εξελεγκτική επιτροπή, ενεργητικά αθλητικά μέλη που επελέγησαν από εκείνα που είχαν εκλεγεί στο αθλητικό συμβούλιο της ΔΟΕ από τους αθλητές στα Ολυμπιακά Χωριά, διαφανείς οικονομικές εκθέσεις, μια μόνιμη επιτροπή ηθών με ισχυρή εξωτερική εκπροσώπηση και τον τερματισμό των επισκέψεων των μελών σε υποψήφιες πόλεις, μαζί και με άλλες μεταρρυθμίσεις. Πόσο αποτελεσματικές ήταν οι αλλαγές αυτές δεν θα γίνει γνωστό σύντομα, τουλάχιστον μέχρι να ολοκληρωθεί η θητεία του προέδρου Σάμαρανκ το 2001.

Ο πρόεδρος Νάιτ συχνά κατέκρινε τις προσπάθειες της Οργανωτικής Επιτροπής, ιδιαίτερα σε θέματα χορηγιών, στην περίπτωση του σκανδάλου της ΔΟΕ, με αποτέλεσμα κύκλοι της ΔΟΕ να εξοργιστούν. Αλλά και οι Αυστραλοί έχουν εμπλακεί στα σκάνδαλα αυτά. Ένας Αυστραλός, μέλος της ΔΟΕ, τιμωρήθηκε και του αφαιρέθηκαν όλες οι αρμοδιότητες σε σχέση με το Σίδνεϊ και ένας άλλος αποτελεί αντικείμενο έρευνας σχετικά με συναλλαγές του με τους υπεύθυνους του Σωλτ Λέηκ Σίτυ. Αποκαλύφθηκε ότι ο Τζων Κόουτς, πρόεδρος της Αυστραλιανής Ολυμπιακής Επιτροπής, είχε προσφέρει μεγάλα ποσά σε Αφρικανούς, μέλη των Εθνικών Ολυμπιακών Επιτροπών των χωρών τους, την παραμονή της εκλογής όπου το Σίδνεϊ νίκησε το Πεκίνο με διαφορά δύο ψήφων. Οι αντιπρόσωποι της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας διαμαρτυρήθηκαν έντονα και το Πεκίνο τώρα είναι φαβορί να κερδίσει τα δικαιώματα να φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες το 2008.

Ατλάντα 1996: 26οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Για δεκαετίες είχαν διατυπωθεί φόβοι για ολυμπιακό “γιγαντισμό”, αλλά με-

τά την Ατλάντα οι σχεδιαστές των Ολυμπιακών Αγώνων ήσαν υποχρεωμένοι να αναρωτηθούν σοβαρά εάν οι Αγώνες έχουν μεγαλώσει τόσο ώστε να μην είναι δυνατόν να τους διοργανώσει από μόνη της μια πόλη. Στην Ατλάντα, ο αριθμός των εθνικών αντιπροσωπειών εκτινάχθηκε σε 197 και συμμετείχαν 10.332 αθλητές. Συνολικά 200.551 άτομα διαπιστεύτηκαν: 44.206 αθλητές, στελέχη, και δημοσιογράφοι της “Ολυμπιακής Οικογένειας”, 59.925 προσωπικό και εθελοντές της οργανωτικής επιτροπής της Ατλάντα, 4.074 υπάλληλοι των ραδιοτηλεοπτικών συνεργειών, 78.240 υπάλληλοι με σύμβαση έργου για παροχή υπηρεσιών, 14.047 σχετικά με την τήρηση της τάξης και 14 “λοιποί”.

Η Οργανωτική Επιτροπή της Ατλάντα συχνά επιβαρύνθηκε από προβλήματα στα συστήματα μεταφοράς, προβλήματα συντήρησης στο Ολυμπιακό Χωριό και δυσλειτουργίες των συστημάτων υπολογιστών που εξόργιζαν τους δημοσιογράφους, όταν δεν μπορούσαν να πάρουν τα αποτελέσματα των αγώνων αμέσως. Συνηθισμένοι από τα ξεχωριστά Δημοσιογραφικά Χωριά και την εύκολη πρόσβαση στις συγκοινωνίες στους ελεγχόμενους από την κυβέρνηση δρόμους της Σεούλ και της Βαρκελώνης, οι 15.000 διαπιστευμένοι δημοσιογράφοι γενίκευσαν την δυσφορία τους με την οργάνωση της Ατλάντα σε ιστορίες που μετέδωσαν παγκοσμίως.

Διεθνείς αθλητικοί παράγοντες διατύπωσαν παράπονα για την ανεπαρκή εξυπηρέτηση που είχαν και η ΔΟΕ δυσφόρησε εντονότατα για την ατμόσφαιρα λαϊκής αγοράς που περιέβαλλε τα ξενοδοχεία στην πόλη και τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις. Υπό την λαϊκή πίεση να δείξει ότι κι αυτοί είχαν κερδίσει από τους Αγώνες, οι αρχές της Ατλάντα πούλησαν σχεδόν σε οποιονδήποτε επιθυμούσε άδειες μικροπωλητή και τα αποτελέσματα σπάνια ήταν ευχάριστα για τους πωλητές ή τους καταναλωτές.

Η ίδια η Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων της Ατλάντα οργανώθηκε ως ιδιωτική μη-κερδοσκοπική επιχείρηση, προωθώντας Αγώνες χρηματοδοτούμενους από την ελεύθερη αγορά. Αντίθετα με ό,τι συνέβη στους Αγώνες του Λος Άντζελες, η Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων της Ατλάντα είχε υποχρεωθεί να πληρώσει την κρατική και τοπική (αλλά όχι την ομοσπονδιακή) κυβέρνηση για υπηρεσίες που της προσέφεραν. Το 33% του 1,8 δισεκατομμυρίων δολλαρίων προϋπολογισμού καλύφθηκε από τα τηλεοπτικά δικαιώματα, αλλά 530 εκατομμύρια δολάρια έπρεπε να εξοικονομηθούν από χο-

ρηγίες και εμπορικά δικαιώματα. Οι δραστηριότητες προβολής και οι οικονομικές πιέσεις ήταν εξαντλητικές για την Οργανωτική Επιτροπή, επιτείνοντας την εκτεταμένη εντύπωση μιας υπερ-εμπορευματοποιημένης Ολυμπιάδας. Αξιωματούχοι της ΔΟΕ και των Διεθνών Ομοσπονδιών, συνηθισμένοι από ό,τι συνέβη στην Βαρκελώνη και στη Σεούλ όπου το κράτος αναλάμβανε να καλύψει τις δαπάνες, και προκειμένου να προστατεύσουν τις δικές τους εμπορικές δραστηριότητες, ήσαν πρόθυμοι να συνεχίσουν την κριτική που διατυπώθηκε για την Ατλάντα.

Εάν αυτοί ήταν οι χειρότεροι από τους πρόσφατους Αγώνες για τους επισήμους, ήταν οι καλύτεροι για τους απλούς φίλους του αθλητισμού. Η Οργανωτική Επιτροπή ασχολήθηκε σοβαρά προκειμένου να περιορίσει το πρόβλημα των άδειων θέσεων, που προκαλούσαν οι μαζικές κρατήσεις εισιτηρίων από τις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές και από χορηγούς, που δεν επέστρεφαν εισιτήρια με αποτέλεσμα να μένουν αδιάθετα. Η αφοσίωση του προσωπικού, ένα νέο σύστημα ηλεκτρονικής κράτησης και πωλήσεις εισιτηρίων επί τόπου και από κινητά ταμεία βελτίωσε τη διαθεσιμότητα των εισιτηρίων σε περιπλανώμενους φιλάθλους και απλούς επισκέπτες. Οι εισπράξεις από εισιτήρια ανήλθαν στο ποσό των 8,4 εκατομμυρίων δολλαρίων, ποσό σχεδόν μεγαλύτερο από το άθροισμα των εισπράξεων των τριών προηγούμενων Ολυμπιακών Αγώνων. Τα γήπεδα δεν ήταν γεμάτα αλλά διέθεταν πολύ υψηλή τεχνολογία και ανέσεις. Οι επιδόσεις, και ιδιαίτερα της γυναικείας ποδοσφαιρικής ομάδας των Ηνωμένων Πολιτειών, θα παραμείνουν ιστορικές και η ατμόσφαιρα που δημιουργούσε το πλήθος ήταν συνεχώς εορταστική.

Με εξαίρεση, βέβαια, το τραγικό συμβάν της βομβιστικής ενέργειας στο Ολυμπιακό Πάρκο που δημιουργήθηκε προς τιμήν των εκατό ετών από την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων, που είχε σαν αποτέλεσμα ένα νεκρό και πολλούς τραυματίες. Χωρίς προφανή πολιτικό στόχο, παρά τους απλούς πολίτες που παρακολουθούσαν παραδοσιακή μουσική, αυτό το ακόμα άλυτο έγκλημα αποτέλεσε νέο αρνητικό ρεκόρ στον αγώνα της Αμερικανικής κυβέρνησης με την ανώνυμη βία.

Πολλά από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της Ατλάντα έγιναν μακριά από το βλέμμα των διεθνών “αφεντικών” του αθλητισμού και των δημοσιογράφων. Όταν η Οργανωτική Επιτροπή της Ατλάντα κέρδισε τους αγώνες από

την Αθήνα, η οποία θεωρούσε φυσικό να είναι αυτή που θα διοργάνωνε τους Ολυμπιακούς Αγώνες με τη συμπλήρωση εκατό χρόνων αφότου ξεκίνησαν στην πόλη αυτή το 1896, οι διαμαρτυρίες και οι επικρίσεις από την μεριά της Ελλάδας ήταν έντονες. Θεωρείτο σχεδόν αδύνατο ότι οι ελληνικές αρχές θα είχαν την διάθεση να διοργανώσουν την τελετή της αφής της φλόγας για την Ατλάντα. Όμως, χρόνια υπομονετικής οικοδόμησης σχέσεων πρόσωπο με πρόσωπο εκ μέρους των υψηλών αξιωματούχων της Οργανωτικής Επιτροπής της Ατλάντα και η παρουσία της Χίλαρυ Κλίντον στην τελετή οδήγησε σε μια εντελώς φιλική και σε πνεύμα συνεργασίας σχέση, ένα ολυμπιακό κατόρθωμα! Η σκυταλοδρομία που ακολούθησε διαμέσου των Ηνωμένων Πολιτειών συγκέντρωσε τέτοια πλήθη και προκάλεσε τόσες συγκινητικές σκηνές και επεισόδια, ώστε οι οργανωτές της εθελοντικής σκυταλοδρομίας συνήθιζαν να λένε: “εάν δεν κλάψεις τουλάχιστον μια φορά την ημέρα, είναι καιρός να πας σπίτι σου”.

Βαθιά ανθρώπινα αισθήματα, όπως αυτά που αναφέραμε, διαμόρφωσαν το πραγματικό πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων της Ατλάντα, παρόλη την πομπώδη, φανταχτερή, γιγαντιαία μορφή που είχαν οι Αγώνες αυτοί. Ίσως αυτό δεν θα έπρεπε να μας εκπλήσσει, εάν θυμηθούμε ότι η εξωφρενική ιδέα της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ατλάντα υπήρξε σύλληψη ενός απλού κτηματομεσίτη, του Μπίλλυ Παϊήν, καθώς οδηγούσε σπίτι του ικανοποιημένος που είχε προσφέρει ένα νέο ναό στην Εκκλησία του.

Βαρκελώνη 1992: 25οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν καταλήξει να αποτελούν ένα γιγαντιαίο τόλμημα. Γιατί οποιαδήποτε πόλη να ενδιαφερόταν; Με τον Ψυχρό Πόλεμο να έχει τελειώσει και την επιθυμία για κέρδος να είναι αμελητέα, η Βαρκελώνη επαναδιατύπωσε την αξία της διεξαγωγής Ολυμπιακών Αγώνων σε δημοκρατικές, καπιταλιστικές χώρες. Ποια ήταν η νέα συνταγή; “Είκοσι χρόνια αστικής ανάπτυξης σε έξι χρόνια” “Η παγκόσμια πόλη και τοπική αυτονομία”.

Ως η πρώτη βιομηχανική πόλη-λιμάνι της Ισπανίας, ο πλούτος της Βαρκελώνης την έκανε την πρωτεύουσα του μεσογειακού μοντερνισμού, με χαρα-

κτηριστικό παράδειγμα την πολεοδομία της ιστορικής περιοχής Eixample. Το ρωμαϊκό τμήμα, το γοτθικό Καρτίε και το Ramblas καθώς και τα νεότερα προάστια με τις λεωφόρους που περιέκλειαν και οδηγούσαν στο Eixample, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα εξαιρετικό περιβάλλον σε μια διάσημη για τη δυνατότητα περιπλάνησης πόλη. Στις πλαστικές τέχνες και την αρχιτεκτονική, η παράδοση της Βαρκελώνης από τους μοντερνιστές μέχρι τον Γκωντί, τους κυβιστές και τους σουρεαλιστές είναι παντού ορατή στην πόλη. Αλλά η ίδια βιομηχανική εξέλιξη απέκοψε το κέντρο της πόλης από τη θάλασσα μέσω σιδηροδρομικών γραμμών και ενός λαβύρινθου από εγκαταλειμμένα και κακόγουστα εργοστάσια. Η Βαρκελώνη ασφυκτιούσε, επίσης, λόγω κυκλοφοριακών προβλημάτων και μόλυνσης του περιβάλλοντος και ήταν αποκομμένη από τα νεότερα προάστια, που ήταν γεμάτα με μετανάστες από τις φτωχότερες περιοχές της Ισπανίας.

Η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων δημιούργησε τις πολιτικές προϋποθέσεις να απαλειφθεί ο αστικός μαρασμός και να ανοίξει η Βαρκελώνη στη θάλασσα με παραλίες που αναπτύχθηκαν εκ νέου, πολυτελή ξενοδοχεία, και νέα συγκροτήματα κατοικιών (το Ολυμπιακό Χωριό και το Χωριό για τον Τύπο) που δημιούργησαν μια ολόκληρη συνοικία. Μια νέα περιφερειακή οδός, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας είναι υπόγειο, διοχέτευσε την κίνηση από το κέντρο και συνέδεσε εκ νέου τις περιοχές που κατοικούσαν τα μεσαία στρώματα με τα φτωχότερα εργατικά προάστια. Νέοι πύργοι επικοινωνιών, βελτιώσεις στο σύστημα αποχέτευσης και στο σύστημα υδροδότησης μεταμόρφωσαν την υποδομή της πόλης. Και φυσικά ήταν και τα νέα αθλητικά μεγαθήρια που προστέθηκαν στο αναμορφωμένο Ολυμπιακό Πάρκο Montjuic. Κι όλα αυτά σε έξι χρόνια.

Σε κάθε πόλη υποδοχής Ολυμπιακών Αγώνων η τοπική και εθνική υπερηφάνεια και ο φόβος της κακής εμφάνισης στην παγκόσμια σκηνή δημιουργεί πολιτική συναίνεση, η οποία με τη σειρά της απελευθερώνει οικονομικό κεφάλαιο για πολεοδομικές επεμβάσεις. Επιπλέον, ανεξαρτήτως του πόσο ο τοπικός πληθυσμός χάνει τις ευκολίες του καθώς η πόλη καθίσταται ένα εργοτάξιο για τα επόμενα χρόνια, είναι δύσκολο να διαμαρτυρηθεί γιατί υπάρχει μια οριοθετημένη καταληκτική ημερομηνία και εμπλέκεται η αστική τους υπερηφάνεια. Όσο οι άνθρωποι μπορούν να πεισθούν ότι οι νέες μέθοδοι

χρηματοδότησης των Ολυμπιακών Αγώνων καθιστούν “ένα ακόμα Μοντρεάλ” αδύνατο και τα σοβαρά βραχυπρόθεσμα οφέλη για την απασχόληση και τα μακροπρόθεσμα κέρδη λόγω του τουρισμού είναι πρόδηλα, οι τοπικές αντιθέσεις θα δίνουν έναν άνισο αγώνα με το Ολυμπιακό τίμημα.

Υπήρξαν φόβοι ότι οι ειδικές πολιτικές συνθήκες της δεκαετίας του 1980 και 1990 στη Βαρκελώνη θα δημιουργούσαν έντονα πολιτικά προβλήματα. Επρόκειτο για τέσσερις κύριους πολιτικούς παράγοντες: οι δημοτικές αρχές της Βαρκελώνης υπό τον δήμαρχο Πασκάλ Μαραγκάλ, ο επικεφαλής της Ολυμπιακής Οργανωτικής Επιτροπής και το σοσιαλιστικό κόμμα της Καταλονίας του οποίου ηγείτο, η αυτόνομη κυβέρνηση της Καταλονίας υπό τον πρόεδρό της Χόρχι Πουγιόλ και το κεντροδεξιό κόμμα του· το ισπανικό κράτος, σοσιαλιστικό στο μεγαλύτερο διάστημα κατά την εποχή εκείνη· και η νέα δυναμική, της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Μεταξύ αυτών υπήρχαν παντού διαμάχες και διαπλεκόμενες σχέσεις.

Οι Μαραγκάλ και Πουγιόλ συναγωνίζονταν για τον έλεγχο τόσο της οργάνωσης όσο και της νοηματοδότησης των Αγώνων της Βαρκελώνης αλλά, σε σχέση με το ισπανικό κράτος, ήσαν σύμμαχοι στην προσπάθεια να διατηρήσουν και να εκφράσουν την καταλανική ταυτότητα σ’ αυτούς τους Αγώνες. Ενώ η Μαδρίτη αντιδρούσε στο ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τις αυτόνομες περιοχές της και ο Πουγιόλ διεξήγαγε μια διεθνή εκστρατεία προβολής της Βαρκελώνης ως “μιας χώρας στην Ευρώπη”, και οι δύο ερωτοτροπούσαν με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα προκειμένου να πάρουν σημαντική οικονομική βοήθεια. Ενώ η Μαδρίτη έφερε βαρέως την προσοχή που συγκέντρωνε η “δεύτερη πόλη” της Ισπανίας καθώς και τις απαιτήσεις του τοπικού σοσιαλιστικού κόμματος για μεγαλύτερη συμμετοχή στην διαμόρφωση της πολιτικής του κόμματος σε ομοσπονδιακό επίπεδο, τόσο ο βασιλιάς όσο και ο πρωθυπουργός αντιμετώπισαν τους αγώνες σαν μια ευκαιρία για να ενσωματώσουν περισσότερο την Καταλονία στον εθνικό κορμό της χώρας. Τελικά, αντί να δημιουργήσουν προβλήματα στους Αγώνες, αυτές οι διασταυρούμενες διαμάχες είχαν ως αποτέλεσμα την πραγματοποίηση ενός εσωτερικού “Ολυμπιακού” συναγωνισμού, όπου κάθε αγωνιζόμενος προσπαθούσε να συνεισφέρει περισσότερο έτσι ώστε να έχει μεγαλύτερα οφέλη.

Αυτοί ήταν οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες με τέσσερις επίσημες γλώσ-

σες, και πριν αρχίσει η διεξαγωγή των αγωνισμάτων η πλειοψηφία του τοπικού πληθυσμού κατακτήθηκε συναισθηματικά καθώς ο βασιλιάς —σ’ ένα στάδιο που πήρε το όνομά του από έναν τοπικό κυβερνήτη ο οποίος δολοφονήθηκε από τις δυνάμεις του Φράνκο την παραμονή των Λαϊκών Ολυμπιακών Αγώνων του 1936 σε απόσταση μικρότερη από τετρακόσιες γυάρδες— καλωσόριζε τον κόσμο, πρώτα στα καταλανικά και μετά στα ισπανικά. Από τους Αγώνες αυτούς θα παραμείνει αξέχαστη η τελετή έναρξης, όπου η Ολυμπιακή Αφή έγινε από το βέλος του παραπληγικού αθλητή της τοξοβολίας Αντώνιο Ρομπέγιο, η επανεμφάνιση της Νότιας Αφρικής με την παρουσία του Νέλσον Μαντέλα, η σχεδόν οικουμενική συμμετοχή των κρατών, περιλαμβανομένων των βαλκανικών χωρών και των άλλων νέων/παλαιών χωρών που δημιουργήθηκαν με την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η παρουσία της αμερικανικής “Dream Team”. Οι κάτοικοι της Βαρκελώνης, της Καταλονίας και της ευρύτερης Ισπανίας επίσης τα εκτίμησαν, αλλά συγκινήθηκαν ιδιαίτερα από άλλα ιστορικά θέματα.

Οι ξένοι επισκέπτες, οι αθλητές στο πρώτο Ολυμπιακό Χωριό με ατομική παραλία και οι δημοσιογράφοι από όλο τον κόσμο σχεδόν όλοι συμφώνησαν ότι σ’ αυτούς τους Αγώνες η πόλη της Βαρκελώνης ήταν ο πραγματικός πρωταγωνιστής. Παρ’ όλο ότι οι Αγώνες ήταν καλά οργανωμένοι και έγιναν σε ωραίες τοποθεσίες, η παρακολούθηση ήταν περιορισμένη, εν μέρει γιατί η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων της Βαρκελώνης δεν βρήκε τρόπο να αναδιανείμει εισιτήρια που ενώ είχαν κλεισθεί τελικά δεν διετέθησαν. Η ζωή σ’ αυτήν την αναζωογονημένη ολυμπιακή πόλη απετέλεσε την μεγαλύτερη έλξη, και το ολυμπιακό λαϊκό πανηγύρι ποτέ στο παρελθόν δεν υπήρξε τόσο λαμπρό. Άτομα απ’ όλες τις κοινωνικές τάξεις της Βαρκελώνης δεν έπαψαν από τότε να υποστηρίζουν σε εκπροσώπους υποψηφίων πόλεων για μελλοντικούς Ολυμπιακούς Αγώνες γιατί αξίζει, παρά τις άπειρες δυσκολίες και δαπάνες, η ανάληψη της διοργάνωσης των Αγώνων.

Σεούλ 1988: 24οι Ολυμπιακοί Αγώνες

“Τι κάναμε;”: αυτή ήταν η πρώτη σκέψη του Χουάν Αντόνιο Σάμαρανκ

μετά την ανακοίνωση, κατά τη συνάντηση στο Μπάντεν-Μπάντεν, ότι η Σεούλ (Κορέα) είχε επικρατήσει της Ναγκόγια (Ιαπωνία) για την ανάληψη των Αγώνων του 1988 με την σαρωτική διαφορά 52-27. Οι απαντήσεις, επτά χρόνια αργότερα, περιείχαν: την τοποθέτηση των Ολυμπιακών Αγώνων στο επίκεντρο των διαδικασιών που έθεσαν τέλος στον Ψυχρό Πόλεμο, την επιτάχυνση της εξάλειψης του στρατιωτικού ελέγχου στη Νότιο Κορέα, και την επίδειξη της νέας γαιοπολιτικής επιδεξιότητας της ΔΟΕ, υπό την ηγεσία του Σάμαρανκ. Όμως, την εποχή της ψηφοφορίας στο Μπάντεν-Μπάντεν την ηγεσία της ΔΟΕ την απασχολούσε η πολιτική αναταραχή κι όχι ο θρίαμβος.

Οι Νοτιοκορεάτες θεώρησαν την επιτυχία αυτή ως επιβράβευση των προγραμμάτων εκσυγχρονισμού, τα οποία μετασχημάτισαν την Νότια Κορέα στη διάρκεια μιας μόνο γενιάς από τους σωρούς των ερειπίων που προκάλεσε ο πόλεμος της Κορέας σε 15η εμπορική δύναμη στον κόσμο. Όπως αρμόζει σε μία χώρα με έναν από τους υψηλότερους δείκτες μόρφωσης, και ίσως την μεγαλύτερη αξιολόγηση της κοινωνικής σημασίας της παιδείας στον κόσμο, η αρχική πρόταση εκτιμήθηκε από το υπουργείο Παιδείας, μετά από αίτηση της Εθνικής Ολυμπιακής Επιτροπής της Κορέας και του Συνδέσμου Ερασιτεχνικού Αθλητισμού της χώρας. Μια δεύτερη ειδική υπουργική επιτροπή επαναξιολόγησε το σχέδιο και εξασφάλισε την έγκριση του Προέδρου της χώρας Παρκ Τσουνγκ-Χι. Η υποψηφιότητα ανακοινώθηκε από τον δήμαρχο της Σεούλ σε συνέντευξη Τύπου στις 8 Οκτωβρίου 1979.

Δεκαοκτώ ημέρες μετά, ο Παρκ δολοφονήθηκε και το σχέδιο της ανάληψης των Αγώνων έμεινε στα ράφια μετά την περίοδο πολιτικής αναταραχής και στρατιωτικής βίας που ακολούθησε. Όταν ο Τσουν Ντου-Χουάν, που κατέλαβε με πραξικόπημα την εξουσία, ανέλαβε Πρόεδρος, στις 27 Αυγούστου 1980, τρεις βδομάδες μετά τους Ολυμπιακούς της Μόσχας, οι διαβουλεύσεις για τους Αγώνες ξεκίνησαν πάλι, και η Ολυμπιακή Επιτροπή της Κορέας και το Υπουργείο Παιδείας ενέκριναν το σχέδιο, αλλά αυτή τη φορά με διαφωνίες εκ μέρους της δημοτικής αρχής. Τον Νοέμβριο, ο Πρόεδρος Τσαν διέταξε την δημοτική αρχή να υποστηρίξει την υποψηφιότητα.

Έχοντας πρόσφατη την οικονομική καταστροφή των Αγώνων στο Μόναχο και μη δυνάμενοι να φανταστούν την δημοσιονομική επιτυχία των Αγώνων του Λος Άντζελες, οι μόνες υποψήφιες-πόλεις για τους Αγώνες του

1988 ήταν η Ναγκόγια και η Σεούλ. Η βεβαιότητα της αντιπροσωπείας της Ιαπωνίας ότι θα κερδίσουν ήταν τέτοια ώστε ελάχιστα προετοιμάστηκε για την τυπική παρουσίαση πριν από την συνέλευση της ΔΟΕ. Οι φήμες ότι η κυβέρνηση της Ιαπωνίας υποστήριζε χαλαρά την ανάληψη των Αγώνων δεν διαψεύστηκαν και οι εκατό διαδηλωτές που ταξίδεψαν από την Ναγκόγια για να διαμαρτυρηθούν εναντίον της υποψηφιότητας (για πρώτη φορά στα Ολυμπιακά χρονικά) απλά αγνοήθηκαν. Άλλωστε, γιατί να μην είναι σίγουροι; Το Τόκυο και το Σαππόρο είχαν αποδείξει τις οργανωτικές ικανότητες και την φιλοξενία των Ιαπώνων, η σημαντικά ισχυρή δύναμη σε ψήφους των σοσιαλιστικών χωρών φαινόταν ότι θα προτιμούσε τη Ναγκόγια από αλληλεγγύη στη Βόρειο Κορέα, και μετά τα τραύματα που προκάλεσαν οι Αγώνες στο Μόντρεαλ και τη Μόσχα η ΔΟΕ θεωρείτο βέβαιο ότι θα ήταν συντηρητική στις επιλογές της. Οι αντίπαλοι ήταν, εντέλει, Κορεάτες.

Και πράγματι ήταν. Η προσεκτικά σχεδιασμένη στρατηγική της Κορέας ήταν να παρουσιαστεί ως μία “μικρή αναπτυσσόμενη χώρα” στους Αφρικανούς και Νοτιοαμερικανούς ψηφοφόρους, να εκμεταλλευθεί τους οικονομικούς δεσμούς με αραβικές χώρες της Μέσης Ανατολής, και να προσφέρει στις υπόλοιπες “τίγρεις” της Ανατολικής Ασίας ένα κοινό μέτωπο ενάντια στην ηγεμονική σκιά της Ιαπωνίας και της Κίνας. Οι διπλωματικές υπηρεσίες της Κορέας κινητοποιήθηκαν πλήρως και ειδικές αντιπροσωπείες ταξίδεψαν στις επιλεγμένες περιοχές για να οργανώσουν την υποστήριξη της υποψηφιότητας. Μια έκθεση με τη χρήση πολυμέσων στο Μπάντεν-Μπάντεν εντυπωσίαζε τους Ευρωπαίους εταίρους —το 42% των ψηφοφόρων της ΔΟΕ, οι περισσότεροι των οποίων δεν είχαν ποτέ επισκεφθεί τη Σεούλ. Η αντιπροσωπεία της Κορέας περιλάμβανε πανίσχυρους βιομηχάνους, την πολιτική ελίτ και ειδικούς σε θέματα ασφάλειας, και είχε προετοιμαστεί εντατικά για την ανάκρισή της από μία ΔΟΕ που αντιμετώπιζε με αυξανόμενο εκνευρισμό την ιαπωνική αλαζονεία. Μετά από μία εκστρατεία που επρόκειτο να αποτελέσει υπόδειγμα για όλους τους μετέπειτα “αδύναμους” (για παράδειγμα, η Ατλάντα έναντι της Αθήνας για τους Αγώνες του 1996), η αντιπροσωπεία της Σεούλ επέστρεψε με την συντριπτική της νίκη.

Η κινητοποίηση της Βόρειας Κορέας και των συμμάχων της σοσιαλιστικών χωρών ήταν άμεση, αλλά τώρα η ΔΟΕ διέθετε έναν δραστήριο ηγέτη και έμπειρο διπλωμάτη να την καθοδηγεί. Τον Μάρτιο του 1982 ο Σάμαρανκ είχε ήδη

επισκεφτεί την Πιονγιάνγκ, το Πεκίνο και τη Μόσχα, και τον Οκτώβριο συναντήθηκε με τους Υπουργούς Αθλητισμού των Σοσιαλιστικών χωρών στην Αβάνα. Αυτός ο κύκλος διαβουλεύσεων επρόκειτο να συνεχιστεί σχεδόν σε ετήσια βάση. Ήδη η κυβέρνηση της Νότιας Κορέας είχε αρχίσει δημόσια εκστρατεία ζητώντας άμεσο διάλογο με την Λαϊκή Δημοκρατία της Βόρειας Κορέας για την επανένωση των δύο χωρών. Ο Ρον Τάε-Βου, πρώην στρατηγός, πρόεδρος της επιτροπής ανάληψης των Αγώνων, υπουργός πολιτικών υποθέσεων και υπουργός Αθλητισμού ανέλαβε πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής και η ΔΟΕ ενημερωνόταν πολύπλευρα συμπεριλαμβανομένου του θέματος των διαβουλεύσεων με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Βόρειας Κορέας.

Εν τω μεταξύ, ο παγκόσμιος Τύπος ενημέρωνε τον κόσμο για το ιστορικό των στρατιωτικών δικτατοριών και της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Νότια Κορέα και κάλυπτε τις σχεδόν διαρκείς φοιτητικές διαδηλώσεις εναντίον του καθεστώτος Τσανγκ και του ρόλου που έπαιξε στην σφαγή της Κβανγκκιού. Καθώς η Λαϊκή Δημοκρατία της Βόρειας Κορέας συμμετείχε στο μποϋκοτάζ των Αγώνων του Λος Άντζελες, φόβοι για παρόμοιο μποϋκοτάζ στην Σεούλ ενθάρρυναν εκκλήσεις για μεταφορά των Αγώνων του 1988 στην Ευρώπη.

Εντούτοις, ένα άλλο πολιτικό θέμα και σχέδιο εμφανίστηκε. Τον Ιούνιο του 1984 ο ιταλός υπουργός εξωτερικών Τζούλιο Αντρεόττι πρότεινε στους διπλωματικούς κύκλους την από κοινού —από την Νότιο και Βόρειο Κορέα— διεξαγωγή των Αγώνων ως λύση όλων των προβλημάτων. Στις αρχές Σεπτεμβρίου οι Σοβιετικοί εμήνυσαν μέσω του Χορστ Ντάσσελερ της Adidas ότι η συνδιοργάνωση θα επέτρεπε σ' όλα τα έθνη να συναγωνιστούν, και τον ίδιο μήνα στην Μόσχα ο πρόεδρος της Εθνικής Ολυμπιακής Επιτροπής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Βόρειας Κορέας ερώτησε ευθέως τον Σάμαρανκ σχετικά με την πρόταση Αντρεόττι. Τον Νοέμβριο, μια επίσημη επιστολή εκ μέρους της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κορέας ρωτούσε τη ΔΟΕ εάν αντιμετώπιζε το ενδεχόμενο να εγκρίνει τη συνδιοργάνωση των Αγώνων, και ακολούθως ο Φιντέλ Κάστρο προσυπέγραψε την αίτηση.

Ενώ η ΔΟΕ προβληματιζόταν εάν η διεξαγωγή αγωνισμάτων στη Βόρειο Κορέα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί —το άνοιγμα των συνόρων για ταξίδια σχετικά με τους Ολυμπιακούς Αγώνες ήταν βέβαιο ότι θα ήταν μια θανά-

σιμη συμφωνία για την Βόρειο Κορέα—, ο Σάμαρανκ επωφελήθηκε της ευκαιρίας για να διατηρήσει τις δύο πλευρές σε διάλογο, ενώ ταυτόχρονα επεδείκνυε στις σοσιαλιστικές χώρες τη διάθεση της ΔΟΕ για την εξεύρεση λύσεων. Η ΔΟΕ διηύθυνε τις συζητήσεις Βορείου και Νοτίου Κορέας που έγιναν στη Λωζάννη μεταξύ 1985 και 1987. Παρόλο ότι δεν κατέληξαν πουθενά και η Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας απείχε από τους Αγώνες της Σεούλ, αυτή η πολιτική ήταν απολύτως επιτυχής, σε μεγάλο βαθμό λόγω σημαντικών γεωπολιτικών εξελίξεων, τις οποίες η ΔΟΕ αγνοούσε εκείνη την εποχή.

Το πολιτικό κατεστημένο της Σεούλ είχε κατά νου πολύ σοβαρότερα πράγματα από τη διεξαγωγή των Αγώνων χωρίς μποϋκοτάζ. Επιθυμούσε διπλωματική αναγνώριση από τις σοσιαλιστικές χώρες.

Η κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Κορέας είχε ήδη ανοίξει δίαυλους επικοινωνίας με την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και ήταν βέβαιη ότι η Κίνα θα συμμετείχε στους Ολυμπιακούς Αγώνες όχι μόνο για αθλητικούς λόγους (το Πεκίνο επιθυμούσε να αναλάβει τους Ασιατικούς Αγώνες του 1990 και τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2000) αλλά και λόγω των επενδύσεων και εμπορικών σχέσεων της Κορέας με τις βορειοανατολικές επαρχίες της Κίνας.

Τα καθεστώτα της ανατολικής Ευρώπης —τόσο επειδή υπέστησαν τις συνέπειες του μποϋκοτάζ του 1984 αλλά και επειδή ενθυμούντο τα σημαντικά νομισματικά οφέλη που είχε η Ρουμανία λόγω της συμμετοχής της στο Λος Άντζελες— ήταν επίσης πρόθυμα να μετατρέψουν το διπλωματικό ενδιαφέρον της Σεούλ σε οικονομικό όφελος. Αλλά και η Σοβιετική Ένωση —όπως τελικά δημοσιοποιήθηκε από την ανακοίνωση του γενικού γραμματέα της Γκομπαρτσώφ στο Βλαδιβοστόκ, την παραμονή της τελετής έναρξης στη Σεούλ— παρασκηνιακά και εντατικά αναζητούσε νέες σχέσεις με τη Νότια Κορέα.

Κάνοντας μία αναδρομή, οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Σεούλ ενεπλάκησαν σοβαρά με γεγονότα τα οποία διαμόρφωναν σημαντικά το επακόλουθο τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Όταν όλες οι κύριες σοσιαλιστικές χώρες, με εξαίρεση την Κούβα, εμφανίστηκαν στη Σεούλ (η Νικαράγουα απείχε διαμαρτυρόμενη για το ρόλο της Κορέας στην υπόθεση του Ιράν με τους Κόντρας), η Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας υπέστη πλήγμα λόγω

της απομόνωσής της και υπήρξαν φόβοι από πολλούς για στρατιωτική αντίδραση.

Στο εσωτερικό μέτωπο της Νοτίου Κορέας υπήρξε μια μαζική δημόσια αντίδραση όταν ο Τσαν ανακοίνωσε, στις 10 Ιουνίου 1987, ότι ο Ρον Τάε-Βου θα τον διαδεχόταν στη θέση του αρχηγού του Δημοκρατικού Κόμματος της Δικαιοσύνης —εξασφαλίζοντας στον Ρον την προεδρία λόγω του ισχύοντος εκλογικού συστήματος.

Ο Τσαν υποστήριξε ότι το εθνικό ενδιαφέρον απαιτούσε να αναβληθούν οι προεδρικές εκλογές μέχρι το τέλος των Ολυμπιακών Αγώνων. Αλλά και η κοινή γνώμη της Κορέας διέθετε την επιτυχή έκβαση των Ολυμπιακών Αγώνων ως όπλο έναντι των αρχηγών του στρατιωτικού καθεστώτος. Καθώς οι διαδηλώσεις πολλαπλασιάζονταν σ' όλη τη χώρα, ο Ρον πίεσε τον Τσαν να δεχθεί ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις και απείλησε να παραιτηθεί εάν δεν συμφωνούσε.

Στις 29 Ιουνίου, ο Ρον απαίτησε άμεσες προεδρικές εκλογές πριν το τέλος του έτους, μαζί με σημαντικές μεταρρυθμίσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις πολιτικές ελευθερίες. Την 1η Ιουλίου ο Τσαν συμφώνησε, και μια βδομάδα μετά παραιτήθηκε από αρχηγός του Δημοκρατικού Κόμματος της Δικαιοσύνης. Στις 16 Δεκεμβρίου ο Ρον Τάε-Βου εκλέχτηκε πρόεδρος της Νότιας Κορέας με άμεση ψηφοφορία. Εντός 10 ημερών επέστρεψε ηρεμία σε σχέση με τα εσωτερικά προβλήματα στη Σεούλ, η ανατολική Γερμανία και η Ουγγαρία ανακοίνωσαν τη συμμετοχή τους και μια υψηλόβαθμη ρωσική αντιπροσωπεία επισκέφτηκε τη Σεούλ για να επιθεωρήσει τα καταλύματα.

Στις 27 Αυγούστου 1988 η Ολυμπιακή Φλόγα έφθασε στο νησί Τσε Γιου, για να ξεκινήσει το ταξίδι της στην κορεατική χερσόνησο, συνοδευόμενη από την ελληνίδα αρχιέρεια Κατερίνα Διδασκάλου, την οποία το 95% των τηλεθεατών της Κορέας την είχαν παρακολουθήσει κατά την αφή της φλόγας στην Ολυμπία τέσσερις ημέρες νωρίτερα. Σε πολλές περιοχές σχεδόν ολόκληρος ο πληθυσμός ήταν παρών για να υποδεχθεί την φλόγα, ενώ υπήρξε γενική κινητοποίηση των τοπικών πολιτιστικών και θρησκευτικών ομάδων, με αποτέλεσμα η σκυταλοδρομία να αποτελέσει ένα γεγονός χωρίς προηγούμενο.

Στις 17 Σεπτεμβρίου, η πιο εντυπωσιακή τελετή έναρξης στην ολυμπιακή ιστορία —αποτέλεσμα έξι χρόνων σχεδιασμού από σχεδόν εκατό καθηγητές, καλλιτέχνες του “εθνικού πολιτιστικού θησαυρού”, και εξειδικευμένους παραγωγούς— έγινε στο καλαίσθητο στάδιο Τσάμσιλ, κατά τη διάρκεια της οποίας ο Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής της Κορέας Παρκ Σεν-Γικ καλωσόρισε τον κόσμο και ο Πρόεδρος Ρον κήρυξε την έναρξη των Αγώνων μετά από πρόσκληση του Σάμαρανκ. Ήταν στιγμές οι οποίες ήταν σχεδόν από μόνες τους απίστευτες. Άλλες, όχι λιγότερο ιστορικές, προκάλεσαν δάκρυα συγκίνησης στα ακροατήρια της Κορέας, όπως τα μπουκέτα από το αγαπημένο εθνικό λουλούδι της Κορέας, το Ρόδο της Σάρων, που κρατούσε κάθε μέλος της Ιαπωνικής αντιπροσωπείας που παρήλασε. Όταν η Ολυμπιακή φλόγα άναψε στο στάδιο από τον Σον Κι-Τσουνκ —ο οποίος το 1936, με το μισητό ιαπωνοποιημένο όνομα Κιτέι Σον, ήλθε πρώτος στο μαραθώνιο στο Βερολίνο και με θανάσιμο κίνδυνο έστρεψε το βλέμμα του αλλού από την Ιαπωνική σημαία και ύμνο— κάθε Κορεάτης ή ξένος που παρευρισκόταν, μετά δυσκολίας ανέπνεε.

Οι αθλητικές συναντήσεις ήταν υψηλού επιπέδου και σημειώθηκαν μεγάλες επιδόσεις, εκ των οποίων πολύ σημαντικές ήταν αυτές αθλητών της φιλοξενούσας χώρας, που την εκτόξευσε στην τέταρτη θέση σε μετάλλια. Αλλά αυτοί οι Αγώνες έμειναν στην ιστορία και γιατί έγινε εμφανής ο βαθμός εξάπλωσης της χρήσης αναβολικών στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες για όσους διέθεταν μάτια να το διαπιστώσουν. Στην πλέον φημισμένη περίπτωση των δώδεκα θετικών δειγμάτων, το χρυσό μετάλλιο και το παγκόσμιο ρεκόρ των 100 μέτρων αφαιρέθηκε από τον Μπεν Τζόνσον. Η Ανατολικογερμανίδα κολυμβήτρια Κριστίν Όττο ανακηρύχθηκε “Αθλήτρια των Αγώνων” από τις κορεατικές αρχές· μετά από χρόνια, όταν η Ανατολική Γερμανία έπαψε να υπάρχει ως χώρα, στοιχεία και γνωματεύσεις πρόσθεσαν το όνομά της στον κατάλογο αυτών που έκαναν χρήση απαγορευμένων ουσιών. Η φανταχτερή Αμερικανίδα δρομέας Φλόρενς Γκρίφφιθ-Τζόινερ διέλυσε παγκόσμια ρεκόρ μπροστά στα εμβρόντητα μάτια της αθλητικής κοινότητας· μόλις μια δεκαετία μετά πέθανε υπό συνθήκες που οι στενοί της φίλοι έπρεπε να επιμείνουν ότι δεν είχαν σχέση με την χρήση αναβολικών.

Το Ολυμπιακό Κίνημα απέκτησε στη Σεούλ πολιτική ωριμότητα και το

Λος Άντζελες ήταν έτοιμο να του υποδείξει τον τρόπο να επιτύχει οικονομική ασφάλεια. Στον πυρήνα του Ολυμπιακού φαινομένου, δηλαδή εντός του σώματος των αθλητών, μια απειλή για όλα αναζητούσε να βρει κατάλληλη έκφραση.

Λος Άντζελες 1984: 23οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Το 1984, το Λος Άντζελες έγινε η τρίτη πόλη, μετά το Παρίσι (1900, 1924) και το Λονδίνο (1908, 1948) που ανέλαβε Ολυμπιακούς Αγώνες για δεύτερη φορά. Αν και οι Αγώνες έμειναν στην ιστορία για το οφθαλμό αντί οφθαλμού μποϋκοτάζ από χώρες του σοβιετικού μπλοκ (140 έθνη συμμετείχαν) και για την επανάληψη του άθλου του Τζέσε Όουενς των τεσσάρων χρυσών μεταλλίων από τον Καρλ Λιούις, η πραγματικά επαναστατική επίδραση των αγώνων του Λος Άντζελες στο ολυμπιακό κίνημα ήταν στους τομείς της χρηματοδότησης, διοίκησης, επάνδρωσης και οργάνωσης. Μετά τις καινοτομίες που δημιούργησε η Ολυμπιακή Οργανωτική Επιτροπή του Λος Άντζελες και ο οραματιστής και αμφιλεγόμενος πρόεδρός της Πήτερ Έμπεροθ, τίποτα πια δεν επρόκειτο στο μέλλον να είναι το ίδιο στην Ολυμπιακή οικογένεια.

Οι διεθνείς συνθήκες δημιούργησαν τις προϋποθέσεις γι' αυτές τις αμερικανικές πρωτοβουλίες. Το μποϋκοτάζ από τις αφρικανικές χώρες και το δημοσιονομικό τραύμα που προκάλεσαν οι Αγώνες στο Μοντρεάλ το 1976, οι εντάσεις του Ψυχρού Πολέμου που τελικά οδήγησαν στο υποκινούμενο από τους αμερικανούς μποϋκοτάζ των Αγώνων στη Μόσχα το 1980 και η απόσυρση της υποψηφιότητας της Τεχεράνης την επαύριον της επανάστασης του Χομεϊνί, είχαν αποτέλεσμα το Λος Άντζελες να μείνει η μοναδική υποψήφια πόλη για τους αγώνες του 1984. Στις 18 Μαΐου του 1978 η συνεδρίαση της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής στην Αθήνα προσωρινά ανέθεσε τους Αγώνες στο Λος Άντζελες.

Καθώς η πόλη του Λος Άντζελες ήταν απρόθυμη να φέρει το βάρος οποιασδήποτε οικονομικής ευθύνης και δεν υπήρχε άλλη εναλλακτική λύση εκτός της ματαίωσης των Αγώνων, η ΔΟΕ υποχρεώθηκε να καταργήσει τους

δικούς της κανόνες και να υπογράψει μια σειρά από πρωτοφανείς συμφωνίες, μέσω των οποίων η Ολυμπιακή Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων του Λος Άντζελες ως ιδιωτική, μη-κερδοσκοπική εταιρεία και η Ολυμπιακή Επιτροπή των Ηνωμένων Πολιτειών θα ήσαν από κοινού υπεύθυνες για τα οικονομικά των Αγώνων. Οι αμερικανοί φορολογούμενοι σε ομοσπονδιακό, κρατικό και τοπικό επίπεδο τελικά θα συμμετείχαν σοβαρά στην κάλυψη των δαπανών των Ολυμπιακών του 1984, αλλά αποκλειστικά υπό τη μορφή μη ανταποδοτικών εισφορών και συνεισφορών σε είδος κυβερνητικών υπηρεσιών. Αυτό επέτρεψε στην Ολυμπιακή Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων του Λος Άντζελες να θεωρήσει τον εαυτό της ως παραγωγό των “πρώτων ιδιωτικών, στηριζόμενων στην ελεύθερη αγορά, Ολυμπιακών Αγώνων” και να κάνει πλήρη χρήση του πλεονεκτήματος της ρητορικής περί ελεύθερης αγοράς της εποχής του Ρήγκαν.

Υπό την ιδιότητα του πρώτου προέδρου της Ολυμπιακής Επιτροπής, ο οποίος προσελήφθη μετά από πρόταση εταιρείας επιλογής προσωπικού, ο Έμπεροθ, ανώτερο στέλεχος στο χώρο του ταξιδιωτικού τουρισμού, αμέσως εισήγαγε ένα αμερικάνικο επιχειρηματικό στυλ σ' ολόκληρο τον Οργανισμό. Αυτό είχε ως συνέπεια σοβαρές εντάσεις μέσα στην “Ολυμπιακή Οικογένεια” (μια φράση που εμφανίστηκε για πρώτη φορά σ' αυτούς τους Αγώνες). Εκείνη την εποχή οι περισσότεροι από τους εθνικούς και διεθνείς αθλητικούς οργανισμούς στον κόσμο διοικούσαν από εθελοντές, μη αμειβόμενους επαγγελματίες, και ενώ το “ιδεώδες του ερασιτεχνισμού” ξεθώριαζε με μεγάλη ταχύτητα σε σχέση με τους αθλητές των Αγώνων, παρέμενε πολύ ισχυρό για τους αθλητικούς παράγοντες.

Μέσω της εισαγωγής των αρχών του διαχωρισμού της αγοράς, της αποκλειστικότητας και της πριμοδότησης, και μετατρέποντας τις ολυμπιακές χορηγίες σε επιχειρηματικά πακέτα διασκέδασης, μέσω εγγυήσεων ξενοδοχείων πολυτελείας και προσφοράς εισιτηρίων, ο Έμπεροθ συγκέντρωσε το απίθανο ποσό των 150 εκατομμυρίων δολλαρίων από επιχειρηματικές χορηγίες. Έχοντας εισπράξεις 286,8 εκατομμυρίων δολλαρίων από τηλεοπτικά δικαιώματα και 150 εκατομμυρίων δολλαρίων από πωλήσεις εισιτηρίων, ελάχιστα γήπεδα να κτίσει και ένα πρόγραμμα κοστολογίου που το εφάρμοσε αυστηρά, ο Έμπεροθ φαινόταν πιθανό να καλύψει τον προϋπολογισμό του.

Όταν αργότερα η Ολυμπιακή Οργανωτική Επιτροπή των Αγώνων του Λος Άντζελες δήλωσε κέρδη 215 εκατομμυρίων δολλαρίων, η παγκόσμια αθλητική κοινότητα έμεινε κατάπληκτη, ιδιαίτερα όταν οι Αμερικανοί αρνήθηκαν την οποιαδήποτε επιστροφή χρημάτων στις διεθνείς αποστολές για τη συμμετοχή τους. Αντίθετα, τα χρήματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν για να χρηματοδοτηθεί η Αμερικανική Ολυμπιακή Επιτροπή και αθλητικά ιδρύματα της Νότιας Καλιφόρνιας και σε μεγάλα επιδόματα σε στελέχη της Οργανωτικής Επιτροπής των Αγώνων του Λος Άντζελες, αποφάσεις που στηρίχθηκαν στην αρχή ότι ήταν “εντελώς δίκαιο”, με δεδομένους τους κινδύνους, γεγονός που καταγγέλθηκε από το μεγαλύτερο μέρος της ολυμπιακής οικογένειας ως αμερικάνικη ιμπεριαλιστική κερδοσκοπία.

Ο πρόεδρος της ΔΟΕ Χουάν Αντόνιο Σάμαρανκ, ο οποίος είχε ήδη υποσχεθεί να κάνει την έναρξη των Αγώνων για τους καλύτερους αθλητές όλου του κόσμου, παρακολουθούσε προσεκτικά και, μαζί με τον αντιπρόεδρο της ΔΟΕ Ρίτσαρντ Πάουντ από τον Καναδά, αμέσως ξεκίνησαν να αντιγράφουν τις μεθόδους του Έμπεροθ σε διεθνή κλίμακα. Το 1985 η ΔΟΕ και το 1988 οι Οργανωτικές Επιτροπές Ολυμπιακών Αγώνων και η Αμερικανική Ολυμπιακή Επιτροπή κατέληξαν σε αποκλειστική συμφωνία για την προώθηση σε όλο τον κόσμο των δικαιωμάτων ολυμπιακής χορηγίας με την ελβετική διαφημιστική εταιρεία ISL, μια κοινή επιχείρηση του Χορστ Ντάσσελερ, ο οποίος ήταν και ο ιδιοκτήτης της Adidas, και της γιγαντιαίας ιαπωνικής διαφημιστικής εταιρείας Ντεντσού. Την εποχή των Αγώνων της Σεούλ, 153 Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές είχαν ήδη εκχωρήσει τα δικαιώματά τους μάρκετινγκ στο κοινό πρόγραμμα (TOP) της ΔΟΕ και της ISL, και οι Διεθνείς Ομοσπονδίες υπέγραψαν με αντάλλαγμα ένα ικανοποιητικό ποσοστό από τα έσοδα. Από τη στιγμή που οι διεθνείς οργανισμοί και οι εθνικές κυβερνήσεις ενθάρρυναν την δημιουργία νόμων που προστάτευαν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας της ΔΟΕ επί των Ολυμπιακών συμβόλων (σήμερα “σήματα” μιας “μάρκας” στην νέα εμπορική ορολογία), η ΔΟΕ είχε μπει στο δρόμο της οικονομικής ασφάλειας ακόμα και εάν τα τηλεοπτικά δικαιώματα περιορίζονταν. Όταν, αντίθετα, σκαρφάλωσαν σε απρόσμενα ύψη, η ΔΟΕ και αρκετοί από τους συμβαλλόμενους οργανισμούς (ιδιαίτερα η Αμερικανική Ολυμπιακή Επιτροπή, που απαιτούσε 6-10% κάθε Ολυμπιακού συμβολαίου

που οποιαδήποτε αμερικανική επιχείρηση υπέγραφε) άρχισαν να γίνονται πλούσιοι.

Μόσχα 1980: 22οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Στη συνεδρίαση της ΔΟΕ το 1974, η Μόσχα ξεπέρασε το Λος Άντζελες με ψήφους 48 έναντι 12 για την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 1980. Οποιοσδήποτε ανησυχίες που πιθανόν είχαν μέλη της ΔΟΕ σχετικά με την ανάθεση των Αγώνων στην καρδιά του Ψυχρού Πολέμου εξουδετερώθηκαν από το αναντίρρητα υψηλό αθλητικό επίπεδο της Σοβιετικής Ένωσης, την άνευ όρων —σε σχέση με τον προϋπολογισμό— δέσμευση που ανέλαβε, και τη βεβαιότητα ότι δεν θα επέτρεπε σε οτιδήποτε να αμαυρώσει την από καιρό αναμενόμενη ευκαιρία να αποκαταστήσει τη διεθνή εμπιστοσύνη και κύρος.

Στις 27 Δεκεμβρίου 1979 η Σοβιετική Ένωση έστειλε μεγάλη στρατιωτική δύναμη στο Αφγανιστάν για να υποστηρίξει το πραξικόπημα του Καρμάλ. Οι καταγγελίες σ' όλο τον κόσμο ήταν άμεσες, αλλά οι μέρες περνούσαν χωρίς περαιτέρω συγκεκριμένες πρωτοβουλίες από τις δυτικές δυνάμεις. Στην Ουάσινγκτον, προτάθηκαν στον Πρόεδρο Τζίμι Κάρτερ άμεσες κινήσεις εναντίον των Ολυμπιακών Αγώνων της Μόσχας που πλησίαζαν, που αρχικά ήταν απρόθυμος να τις λάβει υπ' όψιν. Εντούτοις, αργότερα ενέκρινε τις συστάσεις των συμβούλων του και στις 20 Ιανουαρίου 1980, μεταξύ πολλών άλλων εμπορικών και νομισματικών μέτρων, ο Κάρτερ ανακοίνωσε ότι εάν οι σοβιετικές δυνάμεις δεν εγκατέλειπαν το Αφγανιστάν σε ένα μήνα, θα εξασφάλιζε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα έστελναν αποστολή στη Μόσχα. Σύντομα, κι άλλες δυτικές κυβερνήσεις ανακοίνωσαν παρόμοια στάση. Καθώς η εικοστή τέταρτη Μαΐου ήταν η τελευταία ημερομηνία για εγγραφές, ολόκληρη η διπλωματική δύναμη των ΗΠΑ εστράφη σε μεγάλες και μικρές κυβερνήσεις. Με τη σειρά τους, οι κυβερνήσεις που ήταν υπέρ του μποϊκοτάζ άσκησαν μεγάλη πίεση στην Ολυμπιακή Επιτροπή της χώρας τους, που απετέλεσε ένα μαζικό πείραμα για το πόσο πραγματικά ανεξάρτητες ήταν την εποχή εκείνη οι Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές από τις κυβερνήσεις τους.

Τα αποτελέσματα πράγματι ήταν ανάμικτα, ακόμα και μεταξύ χωρών που

πολιτιστικά και πολιτικά είχαν τους στενότερους δεσμούς με τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, η Βρετανική Ολυμπιακή Επιτροπή ψήφισε να αγνοήσουν την κυβέρνηση Θάτσερ και να στείλουν αντιπροσωπεία στη Μόσχα, και το βρετανικό κράτος το μόνο που μπορούσε να κάνει ήταν να απαγορεύσει τη χρησιμοποίηση των βρετανικών εθνικών συμβόλων στις τελετές των Ολυμπιακών Αγώνων στη Μόσχα. Η Κοινοπολιτεία του Πουέρτο Ρίκο αγνόησε εντελώς την πίεση του Λευκού Οίκου και έστειλε πλήρη ομάδα. Οι Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές του Καναδά και της Δυτικής Γερμανίας ψήφισαν να μη συμμετάσχουν. Η Ιταλία, η Ισπανία και η Γαλλία (που δεν παρέλασαν στην τελετή έναρξης) ήταν μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών που έστειλαν ομάδες στους Αγώνες. Η Κίνα δεν έστειλε αποστολή, αλλά για δικούς της εντελώς διαφορετικούς λόγους.

Παρά τη συντηρητική τάση της ηγεσίας της, πολλοί αξιωματούχοι της Αμερικανικής Ολυμπιακής Επιτροπής, περιλαμβανομένου του Προέδρου της, ανακοίνωσαν την κατ' αρχήν αντίθεσή τους στην πολιτική Κάρτερ. Επιχειρώντας να αποφύγουν την αβέβαιη έκβαση πρωτοβουλιών στο Κογκρέσο και στα δικαστήρια, μία επιτροπή του Λευκού Οίκου υπό την ηγεσία του Αντιπροέδρου Μονταίηλ άσκησε τη μεγαλύτερη δυνατή πίεση στην Αμερικανική Ολυμπιακή Επιτροπή, που περιείχε απειλές για επανεξέταση της μορφής του ομοσπονδιακού Νόμου περί Ερασιτεχνικού Αθλητισμού και υποσχέσεις για μεγαλύτερη χρηματοδότηση. Στη συνέχεια η Αμερικανική Ολυμπιακή Επιτροπή αποφάσισε, με ψήφους δύο έναντι ενός, να μη στείλει ομάδα στη Μόσχα. (Η Αννίτα Ντε Φρανς, μια νεαρή δικηγόρος που θα εκπροσωπούσε στη Μόσχα τις ΗΠΑ στο άθλημα της κωπηλασίας, έκανε αγωγή στην Αμερικανική Ολυμπιακή Επιτροπή για παράλειψη καθήκοντος. Η αγωγή έμεινε στα αζήτητα αλλά η Ντε Φρανς σήμερα είναι αντιπρόεδρος της ΔΟΕ και η γυναίκα με την υψηλότερη θέση στην Ολυμπιακή Ιστορία και υπεύθυνη επί αφροαμερικανικών θεμάτων).

Τελικά, ογδόντα χώρες και 5.283 αθλητές συμμετείχαν στη Μόσχα. Εξήντα πέντε Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές δεν εκπροσωπήθηκαν σ' αυτούς τους Αγώνες, αλλά ένας σημαντικός αριθμός από αυτές —ο ακριβής αριθμός τους ακόμα συζητείται— σε κάθε περίπτωση δεν θα συμμετείχαν. Μερικές μικρότερες χώρες με λίγους ή καθόλου αθλητές θεώρησαν βολικό να διακηρύξουν ότι μποϋκοτάρουν τους Αγώνες ελπίζοντας σε οικονομικά και διπλωματικά ανταλλάγματα από μια αμερικανική κυβέρνηση η οποία ρίσκαρε όλο της το

κύρος σ' αυτή την πολιτική, ενώ αποδείκνυε ότι ήταν εντελώς αναποτελεσματική στην προσπάθεια να επηρεάσει την πολιτική της κυβέρνησης Μπρέζνιεφ στο Αφγανιστάν. Με τις αντίστοιχες πολιτικές διαμορφωμένες, οι συναντήσεις της τελευταίας στιγμής του προέδρου της ΔΟΕ Κιλλάνιν με τους προέδρους Μπρέζνιεφ και Κάρτερ απλά τόνισε την πολιτική ανικανότητα της ΔΟΕ.

Οι τελετές έναρξης και λήξης απετέλεσαν μνημεία σοβιετικού τύπου, τύπου λαμπρότητας και συλλογικής κίνησης κατά το παράδειγμα των Σπαρτακιάδων. Με την εμφάνιση του τελευταίου λαμπαδηδρόμου να ανεβαίνει στην κορυφή του βωμού, πάνω από τα κεφάλια των θεατών μέσω ενός κεκλιμένου διαδρόμου που άνοιξε και έκλεισε αμέσως, ο συναγωνισμός για ακόμη πιο εντυπωσιακές μεθόδους αφής της φλόγας είχε αρχίσει. Αναντίρρητα, λόγω των ανάμικτων συμβολικών αρετών της, η αρκούδα ο Μίσα απετέλεσε την μέχρι τώρα πιο αγαπημένη μασκότ των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η απουσία των αμερικανών αθλητών ήταν πολύ πιθανόν να επηρέασε την προσπάθεια της Ανατολικής Γερμανίας να πρωτεύσει στη συλλογή μεταλλίων. Αντίθετα, οι Σοβιετικοί κυριάρχησαν σε μια ατμόσφαιρα κάθε άλλο παρά γεμάτη από "σοσιαλιστική αδελφосύννη". Μακράν της εικόνας ενός μονολιθικού "Σοβιετικού μπλοκ", δημοφιλούς στη βόρεια Αμερική, αυτοί οι Αγώνες απετέλεσαν μια επίδειξη των αδυσώπητων εθνικιστικών αντιθέσεων εντός της Κεντρικής Ευρώπης και μεταξύ των πληθυσμών αυτής και της Σοβιετικής Ένωσης. Όπως έχουν δείξει καθαρά στοιχεία και μαρτυρίες διαθίσιμες μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ποτέ στην πραγματικότητα δεν υπήρξε μια "Μεγάλη Κόκκινη Μηχανή" στον αθλητισμό όμοια μ' αυτήν που δημιουργήθηκε στην πολιτική φαντασία στη Δύση σαν αποτέλεσμα του Ψυχρού Πολέμου.

Μόντρεαλ 1976: 21οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Ντοκουμέντα από την προεδρία του Νίξον που πρόσφατα είδαν το φως της δημοσιότητας αποδεικνύουν μια μυστική, ισχυρή κυβερνητική εκστρατεία να εξασφαλισθούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1976 για την επέτειο διακοσίων ετών από την ίδρυση των ΗΠΑ. Τόσο οι υποστηρικτές του Λος Άντζελες όσο

και εκείνοι της αντιπάλου Μόσχας δεν έλαβαν υπόψη τους την ελκυστικότητα του ειρηνικού Καναδά στη σοβαρότερη καμπή του πολέμου του Βιετνάμ, καθώς και τα προσόντα του χαρισματικού δήμαρχου του Μόντρεαλ Ζαν Ντραπώ. Μίλησε με γλώσσα παρόμοια με τη γλώσσα του Κουμπερτέν, με πάθος και πειθώ. Το ζήτημα του Κεμπέκ, που τόσο πολύ επρόκειτο να ζωντανέψει τους Αγώνες του 1976, το 1970 πήρε ψήφους τόσο από τα αγγλόφωνα όσο και από τα γαλλόφωνα μέλη της ΔΟΕ. Το Μοντρεάλ επικράτησε.

Μέχρι την Ατλάντα καμιά Ολυμπιάδα δεν πέτυχε να διατηρήσει τέτοια διπολική φήμη. Σ' αυτή τη γαλλοκαναδική πολιτιστική ατμόσφαιρα, και παρά τα μέτρα ασφαλείας που ελήφθησαν μετά το Μόναχο, οι Αγώνες του Μόντρεαλ απετέλεσαν μια ανεπανάληπτη γιορτή για τους αθλητές, τους θιασώτες του αθλητισμού και τους περιστασιακούς τουρίστες που επισκέπτονταν την φιλοξενούσα πόλη. Κάθε βράδυ, μετά το τέλος των Αγώνων, δεκάδες χιλιάδες συναντιόνταν πάλι στην πλατεία του Αγίου Ιακώβου (I) για να φάνε, να πιουν και να συζητήσουν για τα γεγονότα της ημέρας καθώς και για τις πολιτικές εξελίξεις. Μετά πανηγυρίζαν στους δρόμους της παλιάς πόλης μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες. Μια γραμμή από χαρωπούς χορευτές κόγκα κινομένη σαν φίδι διαμέσου ενός δημοτικού σταθμού της αστυνομίας είναι απλά η πιο φημισμένη από αυτές τις νυχτερινές παραστάσεις. Ένα άλλο μνημειώδες πάρτι ξέσπασε στο τέλος της τελετής λήξης. Πολλές ώρες αφότου έκλεισαν οι τηλεοπτικές κάμερες και οι επίσημοι είχαν αποχωρήσει, χιλιάδες αθλητές κάθε εθνικότητας, αξιωματούχοι και πολίτες παρέμειναν χοροπηδώντας μαζί σε όλα τα σημεία του Ολυμπιακού σταδίου. Αν ζούσε ο Κουμπερτέν, ο οποίος πίστευε ότι η ουσία των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν η χαρά, θα είχε ευχαριστηθεί ιδιαίτερα. Ο Ζαν Ντραπώ και η πόλη του είχαν πραγματοποιήσει ένα σημαντικό μέρος απ' ό,τι είχαν υποσχεθεί.

Δυστυχώς, ο δήμαρχος δεν ήταν τόσο καλός οικονομικός διευθυντής όσο οραματιστής. Μετά το Μόντρεαλ, καμιά Ολυμπιακή Επιτροπή Διοργάνωσης Αγώνων δεν θα αποτύγχανε πάλι να διακρίνει το κεφάλαιό της από το λειτουργικό ισοζύγιο, καθιστώντας πάντα το δεύτερο αρμοδιότητα μιας ξεχωριστής δημόσιας υπηρεσίας ή εταιρείας μικτής μορφής. Τελικά, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Μόντρεαλ είχαν ένα λειτουργικό κέρδος, αλλά ακόμα και σήμερα αποτελεί την εικόνα της Ολυμπιακής οικονομικής καταστροφής, λόγω των

μαζικών υπερβάσεων κόστους και του άμεσου δημόσιου χρέους για τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών και την οικοδόμηση αγωνιστικών χώρων.

Όσον αφορά την ΔΟΕ, το Μόντρεαλ προσέφερε πειστικές αποδείξεις της γαιοπολιτικής αδυναμίας του οργανισμού. Αν και ο Έιβερι Μπράντεντζ δεν υπήρχε πια, η άποψή του περί “ανεξαρτησίας του αθλητισμού από την πολιτική” ακόμα καθόριζε τη σκέψη πολλών, μεγαλύτερης ηλικίας, μελών· και ο νέος πρόεδρος, ο ευγενικός και προσεκτικός Λόρδος Κιλλάνιν από την Ιρλανδία, εύκολα ηττήθηκε από τα γεγονότα. Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ξαφνικά έγινε πάλι εκθρική, αρνούμενη να συμμετάσχει εάν η Ταϊβάν παρήλανε ως “Δημοκρατία της Κίνας”. (Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας είχε αποσυρθεί από τους Αγώνες του 1956, λόγω της συμμετοχής της Ταϊβάν, παρόλο ότι χρησιμοποίησε το όνομα “Φορμόζα”). Όταν η κυβέρνηση Τρυντώ δεν τήρησε την υπόσχεσή της και παραβίασε το συμβόλαιο της αναδόχου πόλεως, αποδεχόμενη τις απόψεις της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, η ΔΟΕ αντέδρασε υποτονικά και η Ταϊβάν προτίμησε να μη συμμετάσχει. (Το 1981, υπό την ηγεσία του Σάμαρανκ, έγινε ένας συμβιβασμός, με βάση τον οποίο η Ταϊβάν θα παρήλανε υπό τη σημαία και το όνομα της Ολυμπιακής Επιτροπής της “Κινεζικής Τάιπεϊ” και θα χρησιμοποιείτο ο Ολυμπιακός ύμνος για τους πιθανούς νικητές της, υπό την προϋπόθεση ότι η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας θα σταματούσε να δημιουργεί προβλήματα στο μέλλον.)

Απασχολημένος με το κινεζικό πρόβλημα, ο Κιλλάνιν έκρινε εσφαλμένα την εξελισσόμενη κατάσταση σχετικά με τις χώρες της “μαύρης” Αφρικής, οι οποίες προσπαθούσαν —για τρίτη συνεχή Ολυμπιάδα— να συσχετίσουν την συμμετοχή τους με τον αγώνα εναντίον των φυλετικών διακρίσεων. Η ΔΟΕ είχε οριστικά αποκλείσει τη Νότια Αφρική το 1970, αλλά ο αθλητικός ηγέτης Άμπραχαμ Ορντία από τη Νιγηρία και ο Ζαν-Κλωντ Γκάγκα από το Κογκό τώρα απαιτούσαν και η Ολυμπιακή ομάδα της Νέας Ζηλανδίας να αποκλεισθεί από το Μόντρεαλ, λόγω μιας επίσκεψης σ' αυτήν τη χώρα της ομάδας ράγκμπι Springboks από τη Νότια Αφρική.

Το ράγκμπι δεν είναι Ολυμπιακό άθλημα και συνεπώς ούτε η ΔΟΕ ούτε η Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της Νέας Ζηλανδίας είχαν οποιαδήποτε δυνατότητα να κάνουν κάτι σχετικά με αυτό το ταξίδι. Πολλοί πιστεύουν ότι μπορούσε να βρεθεί κάποια διπλωματική λύση, αλλά η εκτελεστική επιτροπή της ΔΟΕ

ήταν ανένδοτη και οι κυβερνήσεις όλων των μαύρων Αφρικανικών χωρών, με εξαίρεση τη Σενεγάλη και την Ακτή του Ελεφαντοστού, απέσυραν τους αθλητές τους από τους Αγώνες. (Κανένα παρόμοιο μποϋκοτάζ δεν θα επαναλαμβανόταν στο μέλλον, γιατί η ηγεσία που ακολούθησε υπό τον Σάμαρανκ θα υποστήριζε η ίδια πολύ πιο στενά τον αγώνα κατά των φυλετικών διακρίσεων, κάνοντας το 1986 μέλος της ΔΟΕ τον Κάνγκα, όπου υπηρέτησε σε σημαντική θέση μέχρι την αποβολή του λόγω χρηματισμού το 1999.)

Στον αθλητικό τομέα, η Νάντια Κομανέτσι απετέλεσε την αποκάλυψη αυτών των αγώνων, με τα καταπληκτικά τέλεια “δεκάρια” και την ολοκλήρωση του μετασχηματισμού της γυμναστικής, που άρχισε το 1972 με την Όλγα Κόρμπουτ, από γυναικείο άθλημα σε άθλημα για κορίτσια. Στον στίβο, ο Αλμπέρτο Χουαντορένα κατάφερε ένα ιστορικό “νταμπλ” στα τετρακόσια και οκτακόσια μέτρα. Αλλά το πιο σημαντικό γεγονός ήταν η εντυπωσιακή εμφάνιση των ανατολικογερμανών, οι οποίοι, παρόλο ότι ο πληθυσμός της χώρας ήταν μόνο 17.000.000, ολοκλήρωσαν τους αγώνες τρίτοι με σύνολο 90 μεταλλίων. Η κυριαρχία των κολυμβητριών από την ανατολική Γερμανία ήταν τόσο ολοκληρωτική ώστε οδήγησε σε κατηγορίες εκ μέρους των Αμερικανών και των Καναδών για χρήση αναβολικών. Παρόλο ότι την εποχή εκείνη απερρίφθησαν ως “αδυναμία να παραδεχθούν την ήττα” εκ μέρους των αθλητών και με τη βοήθεια επαγγελματικών άλλοθι από τους προπονητές τους, αυτές οι κατηγορίες αργότερα, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, αποδείχθηκαν πλήρως στα γερμανικά δικαστήρια. Στη δεκαετία του 1970 και 1980 τόσο η Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της Σοβιετικής Ένωσης όσο και των ΗΠΑ ήταν γνωστό ότι έκαναν έλεγχο αναβολικών στις Ολυμπιακές Ομάδες, αλλά καθώς τα αποτελέσματα παρέμεναν μυστικά, η ουσιαστική μομφή ήταν ότι η πρόθεσή τους ήταν όχι να αποτρέψουν τη χρήση αναβολικών αλλά να αποφύγουν τις συνέπειες θετικών αποτελεσμάτων κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Μόναχο 1972: 20οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Η απαγωγή και δολοφονία έντεκα Ισραηλινών αθλητών από τους τρομοκράτες του Μαύρου Σεπτέμβρη ήταν λογικό να ωθήσει οτιδήποτε άλλο σχετι-

κά με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μονάχου το 1972 στο περιθώριο. Το αίμα των Ισραηλινών, που για μια ακόμη φορά χύθηκε σε γερμανικό έδαφος, επιβεβαίωσε ότι διεθνώς αυτοί οι Αγώνες δεν θα αποτελούσαν τελετή εξιλέωσης των Γερμανών για το 1936 και δεν θα αποκαθιστούσαν ηθικά τη χώρα στο Ολυμπιακό κίνημα, ως Αγώνες της χαράς και της συντροφικότητας όπως σκόπευαν οι οργανωτές. Η τραγική ειρωνεία δύσκολα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη μια και —με σοβαρά παιδαγωγικά και πολιτισμικά, για να μην αναφέρουμε αθλητικά κριτήρια— ο θεσμός των Ολυμπιακών Αγώνων είναι οργανικά ενσωματωμένος στη γερμανική κοινωνία περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη δυτικο-ευρωπαϊκή κοινωνία. Όπως δήλωσε χαρακτηριστικά ο συγκινημένος πρόεδρος της Γερμανίας Γκούσταβ Χάινεμαν κατά τη διάρκεια της νεκρώσιμης τελετής της “μαύρης” 6ης Σεπτεμβρίου: “Η Ολυμπιακή ιδέα παραμένει ζωντανή. Η δέσμευσή μας απέναντί της είναι ισχυρότερη παρά ποτέ.”

Η απόφαση να ξεκινήσουν πάλι οι Αγώνες θα ήταν πιθανόν λιγότερο αντιφατική εάν αυτός που την υποστήριξε δεν ήταν ο αμερικανός πρόεδρος της ΔΟΕ Έιβερι Μπράντεντζ. Παρόλα αυτά ήταν μια απόφαση η οποία ήταν ευθυγραμμισμένη όχι μόνο με την κυρίαρχη γεωπολιτική τακτική να μην ενδίδουν στους τρομοκράτες αλλά, επίσης, με μερικές από τις βαθύτερες πολιτιστικές παρακαταθήκες της ανθρωπότητας. Ιεροσυλία, ήταν ο όρος που χρησιμοποιήθηκε τόσο συχνά όσο η λέξη δολοφονία στην συζήτηση σ’ όλο τον κόσμο σχετικά με το θάνατο των ισραηλινών αθλητών και, όπως γνωρίζουν όλες οι θρησκείες, μετά από μια ιεροσυλία δεν κλείνεις το βωμό. Πράττεις το καλύτερο δυνατό για να τον καθαρίσεις από τη βεβήλωση και επιστρέφεις προκειμένου να εκφράσεις με τον πιο δραματικό τρόπο τα πανανθρώπινα οράματα.

Μετά το Μόναχο οι Ολυμπιακοί Αγώνες περιήλθαν στην αρμοδιότητα των εθνικών και διεθνών αστυνομικών υπηρεσιών ασφάλειας όσο και των αθλητικών ομοσπονδιών ή των τηλεοπτικών μέσων. Ακόμα και σήμερα, το Ολυμπιακό Χωριό παραμένει νησίδα της πολυεθνούς, αθλητικής κοινότητας των νέων, το οποίο περικλείεται από δεκάμετρους ηλεκτρονικούς φράκτες που στην κορυφή τους καταλήγουν σε τυλιγμένα κοφτερά συρματοπλέγματα.

Παρόλο ότι οι διοργανωτές και οι γερμανοί σχολιαστές υπερηφανεύονταν για το φεστιβάλ κλασικών τεχνών, αυτό δεν κατόρθωσε να προσεγγίσει, λόγω ενός διάχυτου ευρωκεντρισμού, ότι είχε επιτευχθεί στην Πόλη του Μεξικό.

Αυτό που πρόσθεσε το Μόναχο με έναν άνευ προηγουμένου τρόπο στην ολυμπιακή παράδοση ήταν η εμπειρία των λαϊκών φεστιβάλ για τους απλούς πολίτες που δεν παρακολουθούσαν τους Αγώνες και για τους επισκέπτες που περιφέροντο στην πόλη και στο πανέμορφο Ολυμπιακό Πάρκο. Στη λεωφόρο των φεστιβάλ, την Spielstrasse, μια θαυμάσια και διαρκώς μετασχηματιζόμενη παρέα από καλλιτέχνες του δρόμου, πλανόδιους μουσικούς, ορχήστρες παραδοσιακής μουσικής και χορευτικά συγκροτήματα, δημιουργούσε στους απλούς ανθρώπους την αίσθηση της διαπολιτισμικής συνάντησης και της εορταστικής ευθυμίας που ο Κουμπερτέν είχε κάποτε πιστέψει ότι ήταν η ουσία του Ολυμπισμού. Μόνο το Μόντρεαλ κατάφερε να προσεγγίσει στη δημιουργία τέτοιων αληθινών λαϊκών εορτών, τέτοιο αίσθημα διασκέδασης ως διαπολιτισμικής διαπαιδαγώγησης κατά την διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων.

Στο Μόναχο, επίσης, εμφανίσθηκε η πρώτη Ολυμπιακή Μασκότ, ο Βάλντι, το γερμανικό λαγωνικό, και το πρώτο ολοκληρωμένο Ολυμπιακό σήμα, και τα δύο με πρόθεση να υποκινήσουν την απόλαυση και την ξέγνοιαστη αδελφικότητα. Σύντομα η Ολυμπιακή μασκότ θα μετατρεπόταν σ' ένα εμπορικό αντικείμενο και η Ολυμπιακή "εικόνα" μια τεχνική τουριστικού μάρκετινγκ και ελέγχου του πλήθους.

Στο Μόναχο, ο Έιβερι Μπράντεντζ ολοκλήρωσε τη μακράς διάρκειας προεδρία του με μια ακόμα διεθνή ήττα. Η Οργάνωση Αφρικανικής Ενότητας κατόρθωσε να αποσπάσει την άρνηση της ΔΟΕ στη συμβολική αθλητική ενσωμάτωση της Ροδεσίας και υποχρέωσε την αποστολή της χώρας να επιστρέψει πίσω. Πρόκειται για μια επανάληψη του 1968 και της απειλής μποϊκοτάζ εκ μέρους των Αφρικανών σχετικά με την επανεισδοχή της Νότιας Αφρικής, η οποία το 1970 αποβλήθηκε οριστικά από τον Ολυμπιακό Αθλητισμό.

Αλλά ο Μπράντεντζ είχε μια λιγότερο ορατή νίκη να πανηγυρίσει. Πάνω από 7.000 αθλητές από 122 χώρες συναγωνίσθηκαν σε 195 αγώνισματα υπό συνθήκες ασυνήθιστης ειρήνης για τα διεθνή αθλητικά διοικητικά δεδομένα.

Μετά από μακροχρόνιους αγώνες, μια κατάλληλη κατανομή της εργασίας είχε διαμορφωθεί. Η ΔΟΕ θα είχε τη γενική αρμοδιότητα των Αγώνων. Οι Διεθνείς Ομοσπονδίες (IF) θα καθορίζουν τους κανόνες και τα κριτήρια συμμετοχής και θα διεξάγουν τις αθλητικές συναντήσεις. Οι Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές (NOC) θα επιλέγουν τις ομάδες και θα επιβλέπουν την ανάπτυξη

των αθλημάτων στις χώρες τους. Τέλος, οι Οργανωτικές Επιτροπές Ολυμπιακών Αγώνων (OCOG) θα οργανώνουν τους Αγώνες. Όλοι θα έχουν μερίδιο από τα τηλεοπτικά κέρδη που είχαν αρχίσει να εισρέουν αφειδώς. Διαμάχες σχετικά με το μοντέλο διανομής διαρκώς προκαλούσαν προβλήματα συνεργασίας αλλά έφερναν ανεπίστρεπτα κοντά και τα συμβαλλόμενα μέρη.

Πόλη του Μεξικό 1968: 19οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Πρώτος, Δεύτερος και Τρίτος Κόσμος· ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες: Αυτές οι κατηγορίες επινοήθηκαν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο από ακαδημαϊκούς και ακολούθως ενσωματώθηκαν στο λαϊκό πολιτισμό ως νέοι τρόποι διαχωρισμού του παγκόσμιου χώρου. Το 1968 η Πόλη του Μεξικό προβλήθηκε ευρέως ως η πρώτη πόλη σε μια "αναπτυσσόμενη χώρα του Τρίτου Κόσμου" που ανέλαβε τη διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων. Αλλά, όπως το Μεξικό απέδειξε, αυτοί οι όροι είναι από μόνοι τους πολιτιστικά καθορισμένοι και κάθε άλλο παρά ηθικολογικά ουδέτεροι. Αυτή η αναπτυσσόμενη χώρα με βάση το βιομηχανικό, τεχνολογικό και εισοδηματικό επίπεδο, φάνταζε να ανήκει στον "Πρώτο Κόσμο" με βάση τα επίπεδα που διέθετε στις τέχνες, τον πολιτισμό και στην ιστορική συνείδηση, με αποτέλεσμα να μετασχηματίσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες οριστικά.

Λόγω της χαμηλής ποιότητας των συμμετοχών, οι Ολυμπιακοί αγώνες τέχνης είχαν από καιρό καταργηθεί. Οι Μεξικανοί διοργανωτές, υπό την καθοδήγηση του διεθνούς φήμης αρχιτέκτονα Πέδρο Ραμίρεζ Βάσκεζ, κατόνησαν ότι η γιορτή και όχι ο συναγωνισμός θα ήταν το κατάλληλο κίνητρο για να κινητοποιήσει τη διεθνή καλλιτεχνική κοινότητα σε ένα γεγονός όπως η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Πολλά από τα φεστιβάλ και τις εκθέσεις στην Πόλη του Μεξικό, με συμμετοχές από 97 χώρες, σε 20 θεματικές ενότητες, περιλαμβανομένης της γλυπτικής σε δημόσιους χώρους, ποίησης, λαϊκής τέχνης, αρχιτεκτονικής, τοιχογραφίας, κινηματογράφου, θεάτρου, έκθεση αφίσας, χορού και τζαζ, διαμόρφωσαν νέα διεθνή δεδομένα. Εάν τα συνυπολογίσουμε, ήταν η πρώτη φορά σε Ολυμπιακούς Αγώνες, αλλά και παγκοσμίως γενικότερα, που παρατηρήθηκε τέτοια συγκέντρωση παγκό-

σμιας πρωτοπορίας και τοπικής παραδοσιακής τέχνης και ιστορικοποιημένων τελετουργικών παραστάσεων.

Το γεγονός ότι αυτά τα καλλιτεχνικά δρώμενα ξεπέρασαν τα όρια βορρά-νότου και ανατολής-δύσης οφείλεται ουσιαστικά στην εσωτερική πολιτική κατάσταση στο Μεξικό. Παρ' όλο ότι η κυβέρνηση και οι περισσότεροι από τους διοργανωτές των Αγώνων ήταν πολιτικά και κοινωνικά συντηρητικοί, η τέχνη στο Μεξικό ανήκε κυρίως στην επικράτεια του αριστερού λαϊκισμού. Αλλά και οι αρχές, επειδή ήταν επίσης εθνικιστικές και γνώριζαν ότι οι αθλητικές επιδόσεις των Μεξικανών σπάνια πλησίαζαν τα παγκόσμια επίπεδα στους Ολυμπιακούς Αγώνες, πίστευαν ότι η μόνη επιλογή που διέθεταν ήταν να κατευθύνουν πόρους στον πολιτισμό, όπου το Μεξικό μπορούσε να δείξει την πραγματική του ικανότητα. Κάτι που σήμαινε να εξουσιοδοτήσουν τους αριστερούς διανοούμενους να φέρουν στη χώρα δικούς τους συνομιλητές απ' όλο τον κόσμο. Οι δεκάδες χιλιάδες που παραβρέθηκαν για τις αναγνώσεις από τον ρώσο ποιητή Γεβγκένι Γεφτουςένκο ήταν μόνο η πιο διάσημη ανάμεσα σε δεκάδες τέτοιους καλλιτεχνικούς διαλόγους μεταξύ διαφορετικών πολιτικών απόψεων.

Η πολιτική ένταση αυτών των Αγώνων είχε και τραγικές συνέπειες. Δέκα ημέρες πριν την τελετή έναρξης, δέκα χιλιάδες αντικυβερνητικοί διαδηλωτές δέχτηκαν πυροβολισμούς στην Πλατεία των Τριών Πολιτισμών. Περισσότεροι από 200 σκοτώθηκαν και πολλοί περισσότεροι τραυματίστηκαν, γεγονός που μόλις τώρα αποτελεί αντικείμενο σοβαρής έρευνας στο Μεξικό. Πολλοί διερωτήθηκαν μήπως αποκαλυφθεί κάποια σχέση με την έντονη δραστηριότητα Αμερικανικών καθώς και Σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών στην Πόλη του Μεξικό, όπως συνέβαινε σε άλλους Αγώνες την εποχή του Ψυχρού Πολέμου.

Παρομοίως, κινήματα φυλετικής απελευθέρωσης έκαναν αισθητή την παρουσία τους στην παγκόσμια σκηνή του Μεξικό. Υπό το βάρος του αποκλεισμού από τον Ολυμπισμό, το καθεστώς φυλετικών διακρίσεων της Νότιας Αφρικής έκανε κινήσεις προκειμένου να σχηματίσει μια μικτή ομάδα, και η ΔΟΕ υπό τον Έιβερι Μπράντεντζ τόνισε ότι ήταν πρόθυμη να εξετάσει την επανεισδοχή της. Το Ανώτατο Συμβούλιο Αθλητισμού της Αφρικής, με την υποστήριξη ακτιβιστών από όλον τον κόσμο εναντίον των φυλετικών διακρίσεων, απείλησε συνολικό μποϊκοτάζ. Η πρόσκληση στη Νότια Αφρική τελικά απεσύρθη.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες νεαροί αθλητές και ακτιβιστές είχαν μεταφέρει τον αγώνα εναντίον του πολέμου στο Βιετνάμ και την κίνηση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στον αθλητισμό. Το "Ολυμπιακό Σχέδιο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα" επιτίθετο στην κοινωνική υποκρισία της ύμνησης των μαύρων αθλητών στην Αμερική υπό εσωτερικές συνθήκες κοινωνικής καταπίεσης. Προτάσεις για μποϊκοτάζ εκ μέρους των Αφροαμερικανών των Ολυμπιακών Αγώνων εξελίχθηκε σε μια σειρά διαδηλώσεων στα βήματα των νικητών της Πόλης του Μεξικό. Οι ιδιαίτερα σημαντικές χειρονομίες των νικητών των 200 μέτρων Τόμυ Σμίθ και Τζων Κάρλος ήταν οι πιο έντονες μεταξύ αυτών, που είχε συνέπεια και την τιμωρία τους, και απετέλεσαν πρότυπο για τους "οπαδούς του '68" σ' όλο τον κόσμο.

Αρκετές αθλητικές εξελίξεις στην Πόλη του Μεξικό επρόκειτο να διαμορφώσουν τον υπόλοιπο Ολυμπιακό αιώνα: η εισαγωγή του ελέγχου για το φύλο και τη χρήση αναβολικών, η αθλιατρική και η έκρηξη της βιο-μηχανικής που ενθαρρύνθηκε από την προετοιμασία για το υψόμετρο, η αποκάλυψη παράνομων πληρωμών σε αθλητές από αθλητικές εταιρείες υποδημάτων, η μαζική διάκριση των αφρικανών αθλητών. Όλα αυτά φάνηκε να τα εκφράζει, μεταξύ των πολλών ασύγκριτων αθλητικών επιδόσεων, το υπεράνθρωπο άλμα εις μήκος του Μπομπ Μπήμον στα 8,90 μέτρα. Στην Πόλη του Μεξικό οι Ολυμπιακοί Αγώνες εισήλθαν οριστικά στη σφαίρα της υπερβολής.

Τόκυο 1964: 18οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Δύο αρχικές εικόνες κυριαρχούν στην ταινία του Κον Ιτσικάβα για τους Αγώνες του 1964 στο Τόκυο, τη μόνη Ολυμπιακή ταινία που κατόρθωσε να πλησιάσει καλλιτεχνικά την "Ολυμπία" της Λένι Ρίφενσταλ. Η πρώτη εικόνα είναι το πλάνο από ελικόπτερο της Ολυμπιακής Φλόγας να ελίσσεται ανάμεσα στα ερείπια της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι. Η δεύτερη είναι η εμφάνιση εκείνης της φλόγας με τον ανατέλλοντα ήλιο στις κορυφές του όρους Φίτζι. Αυτές οι εικόνες εξέφρασαν τα ουσιαστικά γεωπολιτικά ζητήματα των Ολυμπιακών Αγώνων του Τόκυο: η ανάμνηση του τρόμου και της ήττας και ο εορτασμός της αναγέννησης της επαναποδοχής.

Αυτό το διπλό μοτίβο επαναλήφθηκε στην τελετή έναρξης, στο τέλος του χωρίς προηγούμενο ταξιδιού 12.000 μιλίων με τα πόδια από την Ελλάδα, μέσω της Ασίας, της Ολυμπιακής Φλόγας. Μετά την κήρυξη της έναρξης των Αγώνων από τον αυτοκράτορα Χιροχίτο, η Φλόγα εισήλθε στο στάδιο και ο Γιοσινόρι Σακάι, ο οποίος γεννήθηκε σαράντα περίπου μίλια από το σημείο της πρόσκρουσης δύο ώρες μετά την πτώση της ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα, άναψε τον Ολυμπιακό Βωμό. Ο κύριος Σακάι μεγάλωσε κι έγινε ένας ταλαντούχος αθλητής των 400 μέτρων.

Η Ιαπωνία είχε επιλέξει να αποσπάσει τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1940 στη βάση ενός εθνικού σχεδίου εσωτερικής κινητοποίησης και διεθνούς αποδοχής. Για τους Ιάπωνες ανθρωπιστές αυτό σήμαινε την αποδοχή εκ μέρους της Δύσης του ιαπωνικού πολιτισμού· για τους Ιάπωνες στρατοκράτες σήμαινε την αποδοχή εκ μέρους της Δύσης των ιαπωνικών αυτοκρατορικών σχεδίων για την Άπω Ανατολή. Τα ίδια αυτά σχέδια οδήγησαν τελικά την Ιαπωνία να αποσυρθεί από τους Αγώνες του 1940, που δεν έγιναν ποτέ λόγω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Τώρα, το 1964, προβλήθηκαν ιδιαίτερα τα επιτεύγματα του μεταπολεμικού καπιταλισμού και της τεχνολογίας στην Ιαπωνία, και ιδιαίτερα του μοντερνισμού στην αρχιτεκτονική. Το αθλητικό σύμπλεγμα Κομαζάβα, στο κέντρο του Τόκιο, δημιούργησε ένα νέο αρχιτεκτονικό μοντέλο για ένα νέο χώρο πολλαπλών χρήσεων για Ολυμπιακούς σκοπούς. Επίσης, η ξενοφοβία και οι δυνατότητες που προσέφερε η πολιτική συναίνεση κατηύθυνε μια σειρά αστικών επεμβάσεων σε υποδομές. Αυτές οι εξελίξεις τοποθέτησαν τη φιλοξενία των Ολυμπιακών Αγώνων στο κέντρο των στρατηγικών του αστικού σχεδιασμού και ανανέωσης στην φαντασία των δημόσιων λειτουργών σ' όλο τον κόσμο.

Στο Τόκιο 5.140 αθλητές από 94 χώρες συναγωνίσθηκαν σε 21 αθλήματα, με την φιλοξενούσα χώρα να επιτυγχάνει να τερματίσει τέταρτη από πλευράς μεταλλίων μετά την Σοβιετική Ένωση, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την —για τελευταία φορά— ενωμένη ομάδα της Ανατολικής και Δυτικής Γερμανίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε το γεγονός ότι περιελήφθη το τζούντο στο πρόγραμμα των Αγώνων. Αυτή η εξέλιξη προσέφερε ένα επιπλέον κίνητρο για χώρες με ένα εθνικό σπορ που δεν περιλαμβανόταν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, να επιχειρήσουν την ανάληψη στο μέλλον. Η ψυχροπολεμική πολιτι-

κή περί τα αθλητικά ήταν σχεδόν πάντα παρούσα, καθώς όλες οι επονομαζόμενες “χώρες του Ανατολικού μπλοκ”, με εξαίρεση τη Γιουγκοσλαβία, τερμάτισαν στις 15 πρώτες θέσεις. Ο επικός αγώνας για μετάλλια μεταξύ των ισχυρότερων χωρών κατέστησε τα αγωνίσματα του κλασικού αθλητισμού ακόμα σημαντικότερα. Ονόματα όπως Πήτερ Σνελ, Βαλερί Μπρούμελ, Βίλλυ Μίλλς, Γιόζεφ Σμιτ και Μπομπ Χέιζ προστέθηκαν στο Ολυμπιακό Πάνθεον, και στα αγωνίσματα των γυναικών τα χρυσά μετάλλια ισομοιράστηκαν μεταξύ της νέας “Ανατολής” και “Δύσης” του παγκόσμιου συστήματος. Τα ψυχροπολεμικά ενδιαφέροντα βοήθησαν ώστε οι κολυμβητές να πετύχουν το άνευ προηγουμένου σύνολο ένδεκα παγκοσμίων ρεκόρ και, επίσης, οδήγησε νέους εθνικούς πόρους και τη διεθνή προσοχή σε πολλά αποκαλούμενα ελάσσονα αθλήματα. Στην τελική κατάταξη όλα τα ολυμπιακά μετάλλια είναι ίδια και οι υπεύθυνοι για το κανό, τη σκοποβολή, τη γυμναστική και την πάλη τόσο στις καπιταλιστικές όσο και στις κομμουνιστικές χώρες χρησιμοποιούσαν πολιτικά επιχειρήματα για να οικοδομήσουν τα αθλήματά τους. Η ανατέλλουσα εποχή των μποϋκοτάζ λόγω του Ψυχρού Πολέμου επίσης συνεχίστηκε, καθώς η ομάδα της Βόρειας Κορέας αποχώρησε από τους αγώνες φαινομενικά γιατί διαφώνησε σε θέματα δικαιώματος συμμετοχής αθλητών.

Οι εντάσεις του Ψυχρού Πολέμου βοήθησαν να επικεντρωθεί η προσοχή στο πρόβλημα της χρήσης φαρμάκων για την βελτίωση των επιδόσεων. Διεγερτικά και ναρκωτικά χρησιμοποιούνταν από τα πρώτα χρόνια του διεθνούς αθλητισμού και είχαν καθιερωθεί σ' ένα επαγγελματικό άθλημα όπως το ποδήλατο. Αλλά τώρα μία νέα κατηγορία παρασκευασμάτων, τα αναβολικά στεροειδή, είχαν προστεθεί και φαινόταν να απλώνονται στο χώρο του ερασιτεχνικού αθλητισμού, στο στίβο και στην κολύμβηση. Η ΔΟΕ υποχρεώθηκε να αντιδράσει δημιουργώντας τη δική της ιατρική επιτροπή για να αντιμετωπίσει μία μάλιστα η οποία επρόκειτο να επιβιώσει πολύ περισσότερο από τον Ψυχρό Πόλεμο.

Ρώμη 1960: 17οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Ο Κουμπερτέν θεωρούσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας σαν μια λατρεία “του ανθρωπίνου είδους στο πλαίσιο της εποχής εκεί-

νης”, ενώ οι σύγχρονοι Αγώνες ήταν επιπλέον μια “χειρονομία εμπιστοσύνης για το μέλλον”. Μία πετυχημένη λατρεία, συνεπώς, δεν είναι ποτέ η τέλεια πραγματοποίηση ενός ιδεώδους. Είναι περισσότερο η διατύπωση του ιδεώδους και η παρουσίαση του πραγματικού, όπου οι δύο αυτές διαστάσεις συνδυάζονται με πανίσχυρους συμβολισμούς.

“Όλα τα Αθλήματα, Όλα τα Έθνη”: το πρώτο δε θα μπορούσε ποτέ, για πρακτικούς και μόνο λόγους, να πραγματοποιηθεί στους Ολυμπιακούς Αγώνες· το δεύτερο ήταν εξαρτημένο από τη διαρκή κατά τον εικοστό αιώνα διαδικασία δημιουργίας εθνικών κρατών και την ενσωμάτωσή τους στο παγκόσμιο σύστημα.

Το 1952, στην Αφρική υπήρχαν μόνο πέντε αναγνωρισμένες Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές, και μόνο δύο από αυτές (η Νιγηρία και η Χρυσή Ακτή) ήταν κυρίως “μαύρες”. Αναζητώντας έναν σημαντικό “Αφρικανό” νικητή στο Ελσίνκι ή και στην Μελβούρνη, ο Τύπος επέλεξε τον Αλαίν Μιμούν, που κέρδισε τρία αργυρά στο στίβο το 1952, και ήταν χρυσός ολυμπιονίκης στο μαραθώνιο το 1956. Αλλά ο Αλγερινός Μιμούν κέρδισε εκείνα τα μετάλλια με τα χρώματα της Γαλλίας, ως επαναπατρισμένος άποικος που το 1947 άρχισε να εργάζεται σαν σερβιτόρος στη φημισμένη Παρισινή Λέσχη Αγώνων, για να έχει κάποια ευκαιρία να προπονηθεί.

Στη Ρώμη, το 1960, η απο-αποικιοποίηση και η διαδικασία της ενσωμάτωσης είχε προχωρήσει, ώστε αντιπροσωπεΐες από την μαύρη Αφρική να περιλαμβάνουν την Άνω Βόλτα, την Ακτή του Ελεφαντοστού, τη Γκάνα, τη Δαχομέη και την Αιθιοπία. Το βράδυ της 10ης Σεπτεμβρίου 1960, ο Αιθίοπας Αμπέμπε Μπικίλα κέρδισε τον μαραθώνιο τρέχοντας χωρίς παπούτσια στους δρόμους της Ρώμης και τερματίζοντας στην ασίδα του Κωνσταντίνου, όπου 25 χρόνια πριν ο Μουσσολίνι είχε διατάξει την ιμπεριαλιστική κατάκτηση της χώρας του.

Εκείνες τις στιγμές ο Μπικίλα μετατράπηκε στην ασύγκριτη εικόνα της διαδικασίας μετα-αποικιοποίησης στο χώρο του αθλητισμού, δείχνοντας τον τρόπο που οι αγώνες του αποικιοκράτη ήταν δυνατόν να μετατραπούν σε σύμβολο ισότητας και ανθρώπινης αξιοπρέπειας του αποίκου. Ο Μπικίλα νίκησε ξανά στο Τόκυο, και σήμερα οι δρόμοι των μεγάλων αποστάσεων αποτελούν εντελώς μία διεθνή επαρχία της μαύρης Αφρικής. Όταν ο Μπικίλα πέθανε, περιέφεραν τα αθλητικά του παπούτσια και μετάλλια στους δρό-

μους της Αντίς Αμπέμπα, με τον παραδοσιακό τρόπο που περιφέρουν τα όπλα και τα τρόπαια ενός μεγάλου κυνηγού. Ο Μπικίλα είχε πάει στο βάθος του δάσους του κόσμου και σκότωσε ένα μεγάλο ζώο, το οποίο θα έτρεφε πολλούς από τους συμπολίτες του.

Την ίδια εποχή, η γενικευμένη φτώχεια των νέων κρατών και η άνιση ανάπτυξή τους σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες καθιστούσαν αδύνατες τις μεγάλες αθλητικές επιτυχίες σε επίπεδο Ολυμπιακών Αγώνων. Επιπλέον, το Ολυμπιακό Κίνημα παρέμενε προσεκτικά υπό τον έλεγχο των Ευρωπαίων και των βορειο-αμερικανών, με τις μεγάλες κομμουνιστικές χώρες να κερδίζουν έδαφος, μια κατάσταση η οποία οδήγησε τις πολιτικές ελίτ των μικρότερων “ανερχόμενων κρατών” σε άλλες λύσεις. Η ανανεωμένη έμφαση σε περιφερειακούς αγώνες, που τους προωθούσε η ΔΟΕ αλλά ελέγχονταν και οργανώνονταν σε τοπικό επίπεδο, ήταν η βασική αντίδραση στην πρώτη κατάσταση. Την δεύτερη εξέφρασαν οι Αγώνες των Νέων Ανερχόμενων Δυνάμεων (GANEFΟ).

Η ΔΟΕ βοήθησε πρώτα, το 1921, στη διοργάνωση των πέμπτων Αγώνων της Άπω Ανατολής στη Σαγκάη και το 1922 στο Ρίο ντε Τζανέιρο των Λατινοαμερικανικών Αγώνων. Οι Αφρικανικοί Αγώνες σχεδιάζονταν για τη δεκαετία του 1920 αλλά τελικά έγιναν το 1965 στη Μπραζαβίλ, με βάση το σύνθημα: “Οι Αφρικανικοί Αγώνες για μια ελεύθερη Αφρική, μια ελεύθερη Αφρική για τους Αφρικανικούς Αγώνες, ενότητα για τους Αγώνες και για μία ελεύθερη Αφρική”. Το μεγάλο ενδιαφέρον της ΔΟΕ σ’ αυτούς τους Αγώνες και η παρουσία του Έιβερι Μπράντετζ είχε μεγάλη σχέση με την απειλή που διατυπώθηκε από τους πρώτους Αγώνες της GANEFΟ, δύο χρόνια νωρίτερα στη Τζακάρτα.

Αυτές οι αθλητικές εκδηλώσεις υπήρξαν πνευματικό τέκνο του οράματος του Νεχρού για μία “αδέσμευτη” εναλλακτική λύση στον διπολισμό που προκάλεσε ο Ψυχρός Πόλεμος. Το 1955, ο Πρόεδρος της Ινδονησίας Σουκάρνο φιλοξένησε 23 ασιατικές και 6 αφρικανικές χώρες στο ιδρυτικό Συνέδριο στο Μπαντούγκ. Το 1956 ο Νεχρού, ο Γκαμάλ Νάσερ και ο Τίτο εξέδωσαν μία κοινή διακήρυξη και πέντε χρόνια αργότερα έγινε το πρώτο Συνέδριο των Αδέσμευτων Χωρών στο Βελιγράδι. Ο Τσου Εν-Λάι προστέθηκε στον πίνακα των αρχηγών κρατών που συμμετείχαν.

Προκειμένου να ικανοποιήσει τη δέσμευση του κινήματος για ενότητα μεταξύ των μελών, για επιταχυνόμενη απο-αποικιοποίηση, και για “τρίτο δρόμο”

στην ανάπτυξη, ο Σουκάρνο επεδίωκε έναν ευθέως πολιτικό αθλητικό οργανισμό υπό τον πλήρη έλεγχο των Αδέσμευτων Κρατών κι ένα νέο Αθλητικό Φεστιβάλ που θα τα εξέφραζε. Το 1963 οι Αγώνες της GANEFO στη Τζακάρτα πέτυχαν να αποτελέσουν μία άμεση αμφισβήτηση της ΔΟΕ. Έχοντας ήδη αποχωρήσει από το ελεγχόμενο από τη ΔΟΕ καθεστώς, οι Κινέζοι πριμοδότησαν πολύ αυτούς τους αγώνες κι έστειλαν τους καλύτερους αθλητές. Με δεδομένους τους φόβους έναντι της Κίνας και τις ιδεολογικές διεκδικήσεις στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, η Σοβιετική Ένωση δεν μπορούσε να απόσχει, αλλά κράτησε αποστάσεις στέλνοντας μία δεύτερης δυναμικότητας ομάδα.

Η ΔΟΕ φοβήθηκε ιδιαίτερα από τη χρήση των Ολυμπιακών Συμβόλων από την GANEFO, από τους ισχυρισμούς των διοργανωτών ότι είναι οι πραγματικοί αντιπρόσωποι των Ολυμπιακών Ιδεωδών, από την υπηρεσία του αιγύπτιου μέλους της ΔΟΕ ως Αντιπροέδρου της GANEFO και από την ευθεία απειλή έναντι των Ολυμπιακών Αγώνων του Τόκιο για την πρωτοκαθεδρία των Αγώνων στην Ασία. Είναι άγνωστο αν η GANEFO θα μπορούσε να επιβιώσει των πολιτικών και ιδεολογικών αντιθέσεων που ήδη ήταν έντονες. Η σφαγή που ακολούθησε στην Ινδονησία, η πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα και ο Πόλεμος των Έξι Ημερών στην Μέση Ανατολή ήταν αρκετά για να θέσουν τέλος στον οργανισμό, καθώς και οι χωρίς επιτυχία αγώνες στην Πνομ Πενχ το 1966, στους τελευταίους μεγάλους “εναλλακτικούς Ολυμπιακούς Αγώνες” του 20ού αιώνα.

Μελβούρνη 1956: 16οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Το 1949 η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1956 ανετέθη στην Μελβούρνη της Αυστραλίας με μία ψήφο διαφορά από το Μπουένος Άιρες, τη μικρότερη διαφορά που πέτυχε ποτέ νοτιοαμερικανική πόλη προκειμένου να διοργανώσει Ολυμπιακούς Αγώνες στον 20ό αιώνα. Ο Μπράντεντζ θεώρησε την απόφαση εντελώς λανθασμένη. Η μεγάλη απόσταση είχε σαν συνέπεια πολλές οργανωτικές δυσκολίες, η χρηματοδότηση ήταν περιορισμένη και η Επιτροπή Ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων της Μελβούρνης είχε αποκρύψει την απροθυμία της κυβέρνησής της να αλλάξει τους αυστηρούς

νόμους για την εισαγωγή αλόγων. Η ΔΟΕ υποχρεώθηκε τελικά να αλλάξει τους δικούς της κανονισμούς σχετικά με την χωρική ενότητα του Ολυμπιακού Φεστιβάλ, συμφωνώντας να γίνουν οι ιππικοί Αγώνες στην Στοκχόλμη. Τελικά, μία επιχορήγηση της Βρετανικής Κοινοπολιτείας και η κινητοποίηση εθελοντικών ενώσεων διέσωσε τους Αγώνες. Η διοργάνωση ήταν γενικά καλή.

Η Μελβούρνη έμεινε στην ιστορία για δύο καινοτομίες στο Ολυμπιακό τελετουργικό, η μία προσωρινή και η άλλη μόνιμη. Για πρώτη και τελευταία φορά αγόρια πρόσκοποι μετέφεραν τα βραβεία κατά τη διάρκεια των τελετών απονομής. Αργότερα, παραστρατιωτικά σώματα νέων επιφορτίστηκαν με την έπαρση της σημαίας των νικητών, ενώ ο ρόλος της μεταφοράς του βραβείου επέστρεψε στις ντόπιες νέες γυναίκες που φορούσαν τοπικές ενδυμασίες.

Για την τελετή λήξης έγινε μια σημαντική αλλαγή, μετά από πρόταση ενός νεαρού κινεζο-αυστραλού μαθητή, του Τζων Ίαν Γουίνγκ. Είχε γράψει στην οργανωτική επιτροπή παροτρύνοντάς την όλοι οι αθλητές να παρελάσουν κατά την τελετή λήξης διάσπαρτοι και όχι χωριστά κατά κράτη. Αυτό, υποστήριζε ο νεαρός Γουίν, θα ήταν πιο κατάλληλη εκπροσώπηση της Ολυμπιακής ιδεολογίας και των δεσμών που οι αθλητές από διάφορες χώρες είχαν σφυρηλατήσει μέσω της συμμετοχής τους στους Αγώνες. Οι διοργανωτές της Μελβούρνης και η ΔΟΕ δέχτηκαν αυτή την καινοτομία και αποδείχθηκε τόσο συμβολικά επιβλητική ώστε παρέμεινε το τελετουργικό έθιμο σε όλους τους επόμενους Αγώνες. Στο Σίδνεϊ, το 2000, οι αθλητές θα είναι όλοι ανάμικτοι στον αγωνιστικό χώρο καθ' όλη τη διάρκεια της τελετής λήξης. Αυτό θα γίνει ως φόρος τιμής στον κύριο Γουίνγκ, ο οποίος αναμένεται να παρευρίσκεται.

Κάθε σημαντική έκφραση της ενότητας ανάμεσα στις διάφορες χώρες εκτιμήθηκε ιδιαίτερα στους Αγώνες της Μελβούρνης, καθώς υπήρχε προβληματισμός από τις συνέπειες των πολέμων. Η σοβιετική καταστολή της Ουγγρικής επανάστασης, ένα μήνα πριν την Τελετή Έναρξης, οδήγησε την Ολλανδία, την Ελβετία και την Ισπανία να μποϊκοτάρουν τους Αγώνες, διαμαρτυρόμενες για τη συμμετοχή της σοβιετικής ομάδας. Μία ουγγρική ομάδα κατάφερε, ξεφεύγοντας μέσω Τσεχοσλοβακίας, να ταξιδέψει στη Μελβούρνη, όπου μετά από επεισοδιακό αγώνα νίκησε τους Σοβιετικούς στην υδατοσφαίριση με το ιστορικό σκορ 4-0. Η αστυνομία χρειάστηκε να επέμβει μετά τον αγώνα για να προστατεύσει τους σοβιετικούς παίκτες και παρά-

γοντες από το πλήθος. Την ίδια εποχή, δυνάμεις του Ισραήλ, της Γαλλίας και της Αγγλίας επιτέθησαν στην Αίγυπτο κατά την κρίση της διώρυγας του Σουέζ, με αποτέλεσμα η Αίγυπτος, το Ιράκ και ο Λίβανος να αρνηθούν να συναγωνισθούν στη Μελβούρνη, όπου οι “επιτιθέμενοι” θα συμμετείχαν.

Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων, οι ελβετικές αρχές παρουσίασαν μια πρόταση, ότι δεν θα έπρεπε να γίνονται δεκτοί αθλητές από χώρες που κατά τη διάρκεια των Αγώνων ήταν σε εμπόλεμη κατάσταση. Η ΔΟΕ δεν δέχτηκε την πρόταση και εξέδωσε μια ανακοίνωση, υπενθυμίζοντας ότι “για σχεδόν 1200 χρόνια η εκκευρία ήταν διακηρυγμένη κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαία Ελλάδα. Η προαγωγή αυτού του ιδεώδους παραμένει ακόμα ένας από τους αντικειμενικούς μας στόχους” (International Olympic Committee, Minutes, 53rd Session, Melbourne, 1956, σ. 5). Ενώ οι κλασικοί ακαδημαϊκοί γενικά συμφωνούν ότι η αρχαία Ολυμπιακή Εκκευρία προστάτευε μόνο τις ιερές περιοχές όπου διεξήγοντο οι Αγώνες και προσέφερε ασφαλή πρόσβαση στην Ολυμπία για όσους συμμετείχαν στους Αγώνες και για τους προσκυνητές, η λανθασμένη ανάγνωση εκ μέρους της ΔΟΕ εξακολουθεί μέχρι σήμερα να διαθέτει μια ιδιαίτερη αίγλη. Στη δεκαετία του 1990, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε ψηφίσματα που επικροτούσαν την Ολυμπιακή Εκκευρία ως παγκόσμια διακοπή των εχθροπραξιών κατά την περίοδο των Αγώνων.

Στη Μελβούρνη, η Αυστραλία κατέλαβε την τρίτη θέση με 13 χρυσά και 35 συνολικά μετάλλια και, καθοδηγούμενη από τις αθλήτριες δρόμων Μπέτυ Κάθμπερτ και Σίρλεϋ Στρίκλαντ, η ομάδα γυναικών της Αυστραλίας απετέλεσε μια ιδιαίτερη αποκάλυψη.

Ελσίνκι 1952: 15οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του πρώτου μισού του αιώνα, οι Φιλανδοί αθλητές είχαν συλλέξει εντυπωσιακά καλά αποτελέσματα στα αγωνίσματα των θερινών ολυμπιακών, ιδιαίτερα στο στίβο, και οι αθλητικοί ιθύνοντες της Φιλανδίας είχαν κάνει καλή εντύπωση στους αντίστοιχους ευρωπαίους συναδέλφους τους. Το Ελσίνκι ήταν σοβαρός διεκδικητής για

τους Αγώνες του 1940 (που τελικά τους ανέλαβε η Ιαπωνία αλλά δεν έγιναν ποτέ). Στη μεταπολεμική συνεδρίαση στη Στοκχόλμη, το 1947, η ΔΟΕ ανέθεσε τους Αγώνες του 1952 στο Ελσίνκι, ενώ το Όσλο ανέλαβε τους αντίστοιχους χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ο δήμαρχος του Ελσίνκι Έρικ Βον Φρένκελ ετέθη επικεφαλής της Οργανωτικής Επιτροπής και, λόγω της οικονομικής αδυναμίας από τις καταστροφές που προκάλεσε ο πόλεμος στη χώρα, προώθησε μια “Ολυμπιάδα των φτωχών”, όπως πράγματι ήταν η πλειοψηφία των ξένων που συμμετείχαν, που αντισταθμίσθηκε από τη φιλοξενία και το αυθεντικό πνεύμα των Φιλανδών. Ως μέτρο λιτότητας, ο Φρένκελ προσπάθησε να περιορίσει το πρόγραμμα των Αγώνων, αλλά οι Διεθνείς Ομοσπονδίες αποδείχθηκαν γενικά υπερβολικά ισχυρές για να κατακτηθούν, πρόβλημα που έκτοτε έμελλε να παιδεύει τους εκάστοτε ηγέτες των Οργανωτικών Επιτροπών Ολυμπιακών Αγώνων. Ένα βασικό δομικό χαρακτηριστικό του Ολυμπιακού συστήματος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είναι η αναγκαιότητα για τους προέδρους των Διεθνών Ομοσπονδιών, βάσει της εντολής που έχουν λάβει και της σημασίας για την επανεκλογή τους, να αυξήσουν το μέγεθος του προγράμματος του αθλήματός τους στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Οι Φιλανδοί κατάφεραν να μετατρέψουν τους αποτυχημένους διαγωνισμούς τέχνης του Κουμπερτέν σε εκθέσεις τέχνης, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για τις αυτόνομες “πολιτιστικές Ολυμπιάδες” που ακολούθησαν.

Οι Αγώνες στο Ελσίνκι αποδείχθηκαν κάθε άλλο παρά Αγώνες των φτωχών στο γεωπολιτικό μέτωπο. Ως νικήτρια χώρα στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Σοβιετική Ένωση άρχισε να προβληματίζεται σχετικά με την αντιπάθεια που την διέκρινε πριν από τον πόλεμο για τους “Ολυμπιακούς Αγώνες της αστικής τάξης” και την αποκλειστική της προτίμηση στους Ερυθρούς Διεθνείς Αγώνες και στις Σπαρτακιάδες. Στις 23 Απριλίου 1951, η πρόσφατα συσταθείσα Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της Σοβιετικής Ένωσης έκανε αίτηση να αναγνωρισθεί από τη ΔΟΕ και η αίτηση έγινε δεκτή μετά από σοβαρή συζήτηση στη Βιέννη, στις 7 Μαΐου του ιδίου έτους. Με τη Φιλανδία εκ των πραγμάτων υπό σοβιετική ηγεμονία, δεν είναι περίεργο ότι η Σοβιετική Ένωση —έχοντας προετοιμασθεί κατάλληλα για τους Αγώνες, πίεσε για να συμμετάσχει στους Αγώνες του 1952, ούτε ότι ο Βον Φρένκελ ήταν μια από τις

πιο ισχυρές φωνές που υποστήριξε ότι η αίτησή της έπρεπε να γίνει έγκαιρα αποδεκτή ενόψει των Αγώνων του Ελσίνκι.

Αλλά η συζήτηση στη ΔΟΕ επικεντρώθηκε ελάχιστα γύρω από φανερά πολιτικές παραμέτρους. Αν και υπήρξαν εξαιρέσεις, ο Καγκελλάριος Άλμπερτ Μάγερ, μέλος της ΔΟΕ διαμαρτυρήθηκε κατά τη διάρκεια αυτού του διαλόγου για τη συνοπτικά διακριτική μεταχείριση της Σοβιετικής Ένωσης, σε αντίθεση με το σεβασμό της αίτησης του Ισραήλ για αναγνώριση το 1950—, την επιθυμία των μελών της ΔΟΕ για “παγκοσμιότητα” στο Ολυμπιακό Κίνημα σχεδόν πάντα εξουδετέρωναν τοπικές πολιτικές εκτιμήσεις, με καλύτερες ή χειρότερες συνέπειες.

Ακόμα και για τον γεννημένο αντικομμουνιστή Αμερικανό Έιβερι Μπράντεντζ το ζήτημα ήταν εάν η Σοβιετική Ένωση είχε ακολουθήσει κατάλληλες διαδικασίες και εάν θα τηρούσε τον Ολυμπιακό Χάρτη, όπως είχε υποσχεθεί εγγράφως. Ο Μπράντεντζ έκρινε ότι η αίτηση έπρεπε να γίνει αποδεκτή, συμφωνώντας με τον Πρόεδρο Έντστομ, την Εκτελεστική Επιτροπή και κάθε μέλος που προτίμησε να ψηφίσει. Μεγαλύτερη επιφύλαξη υπήρξε σχετικά με την αποδοχή ως μέλους της ΔΟΕ του Κωνσταντίν Αντριάνωφ, τον οποίο οι περισσότεροι από τα τότε μέλη δεν είχαν συναντήσει ποτέ. Αλλά το νέο σοβιετικό μέλος σύντομα έγινε αποδεκτό στη σύνοδο με ψήφους 24 έναντι 10. Πιθανόν ουδείς έτρεφε την αυταπάτη ότι ο Αντριάνωφ και η υπ’ αυτόν Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή ήταν δυνατόν να εκπληρώσει την απαίτηση του Καταστατικού Χάρτη για ανεξαρτησία από την κυβέρνησή του. Άλλωστε, αυτή η απαίτηση ήταν, επίσης, μια ευγενική ουτοπία για μερικά από τα ευρωπαϊκά μέλη.

Στο Ελσίνκι, η πρώτη συμμετοχή της Σοβιετικής Ένωσης στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες διαμόρφωσε το πλαίσιο για τους υπόλοιπους Αγώνες μέχρι το 1988: σημαντικές αθλητικές επιτυχίες και απαιτήσεις για περίπλοκα ξεχωριστή στέγαση για “λόγους ασφαλείας”.

Στο Ελσίνκι ήλθε στο προσκήνιο και το πρόβλημα της Κίνας. Οι περισσότεροι από τους αξιωματούχους της Κινεζικής Εθνικής Ολυμπιακής Επιτροπής, αλλά κανείς από τα τρία μέλη της ΔΟΕ της χώρας, είχαν διαφύγει στην Ταϊβάν μετά τη νίκη του Μάο Τσε-Τουνγκ. Και οι δύο χώρες τώρα έκαναν έφεση για την αποβολή ως μέλους της άλλης. Ενώ η αθλητική αποστολή της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας περίμενε στην Αγία Πετρούπολη, στο Ελσίν-

κι η ΔΟΕ κατήργησε τους κανονισμούς της και επέτρεψε προσωρινά και στις δύο χώρες να συμμετάσχουν. Τελικά, ένας αθλητής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας συμμετείχε στους Αγώνες του Ελσίνκι, ενώ η μέχρι τότε Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της Κίνας απέσυρε τους αθλητές της σε ένδειξη διαμαρτυρίας. Ήταν η αρχή μιας πάλης που κράτησε μια ολόκληρη δεκαετία. Το ίδιο συνέβη και με τις δύο Γερμανίες.

Οι ίδιοι οι Φιλανδοί δεν απέφυγαν να εκφράσουν άμεσα τη δυσφορία τους και να περιφρονήσουν τον έκπληκτο Ζίγκφριντ Έντστομ και τη ΔΟΕ, επιλέγοντας τον Πάβο Νούρμι ως τελευταίο λαμπαδηδρόμο, ο οποίος καταχειροκροτούμενος άναψε το βωμό του σταδίου στην τελετή έναρξης, παρά τον ισόβιο αποκλεισμό του από τη ΔΟΕ το 1932, λόγω ενός παραπτώματος σε σχέση με τους τότε ήδη ξεπερασμένους κανόνες περί ερασιτεχνικού αθλητισμού.

Λονδίνο 1948: 14οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Στη σύνοδο του 1939, την παραμονή της γερμανικής επίθεσης στην Πολωνία, η ΔΟΕ επέλεξε το Λονδίνο ως τόπο διεξαγωγής των Αγώνων του 1944. Ένα χρόνο μετά, τόσο το Βέλγιο όσο και ο Μπαλέ-Λατούρ ήταν στα χέρια των Ναζί, και ο τελευταίος δεχόταν συνεχείς γερμανικές πιέσεις να αναλάβει το Ολυμπιακό Κίνημα. Εντούτοις, ο Μπαλέ-Λατούρ μέχρι το θάνατό του ηρνείτο να συγκαλέσει σύνοδο της ΔΟΕ και μετέφερε τις περισσότερες από τις αρμοδιότητές του στον αντιπρόεδρο Έντστομ, ο οποίος, από την ουδέτερη Σουηδία και τη θέση του ως πρόεδρου μιας εταιρείας ηλεκτρισμού, κατόρθωσε να διατηρήσει δεσμούς με πολλά μέλη. Ο Μπαλέ-Λατούρ πέθανε το 1942 και ο Έντστομ έγινε αναπληρωτής πρόεδρος της ΔΟΕ.

Τον Αύγουστο του 1945 ο Έντστομ συγκάλεσε την εκτελεστική επιτροπή στο Λονδίνο, ο Έιβερι Μπράντεντζ τοποθετήθηκε αντιπρόεδρος και αποφασίστηκε να γίνουν Αγώνες το 1948. Τον επόμενο Ιανουάριο, σε μια συνάντηση στα κεντρικά της γραφεία στην Ελβετία, που είχαν διατηρηθεί παρά τα σχέδια των Γερμανών, η σύνοδος της ΔΟΕ εξέλεξε τυπικά τον Έντστομ ως πρόεδρο και, με μέλη ελαττωμένα σε 51 έναντι των 73 πριν τον πόλεμο, άρχισε τη διαδικασία εκλογής νέων μελών. Τα αποτελέσματα από μια προηγούμενη τα-

χυδρομική ψηφοφορία επιβεβαιώθηκαν, με αποτέλεσμα να ανατεθούν οι Αγώνες του 1948 στο Λονδίνο. Υπήρξε ενδιαφέρον εκ μέρους της Νέας Υόρκης και άλλων αμερικανικών πόλεων, αλλά οι ευρωπαίοι ηγέτες, με τη σύμφωνη γνώμη του Μπράντετζ, φοβούνταν τα ταξιδιωτικά έξοδα για τις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές που είχαν επιβαρυνθεί οικονομικά λόγω του πολέμου. Υπήρχε επίσης το προηγούμενο της Αμβέρσας, το οποίο έδειχνε τη δύναμη της συμβολικής αναγέννησης της κατεστραμμένης από τον πόλεμο γης.

Ο Λόρδος Μπάρκλεϋ, κύριος παράγων της προσπάθειας της πόλης του Λονδίνου, ήταν ένα ιδιαίτερα σεβαστό μέλος της ΔΟΕ, που η λαμπρή καριέρα του εκτεινόταν από την αθλητική του γενναιοδωρία στο Παρίσι το 1924 (ο Μπάρκλεϋ, αργότερα Μαρκήσιος του Έξτερ, ήταν αυτός που κυρίως ενέπνευσε τον χαρακτήρα του πότη σαμπάνιας αριστοκράτη εμποδιστή στο φιλμ “Οι δρόμοι της φωτιάς”), μέχρι και την διαδοχή του Έντστον ως προέδρου της IAAF. Ήταν αυτός που έδωσε τα μετάλλια στους Σμιθ και Κάρλος στην τελετή απονομής στην Πόλη του Μεξικό. Ο Μπάρκλεϋ είχε ήδη εξασφαλίσει τη συμφωνία των περισσότερων σημαντικών Διεθνών Ομοσπονδιών για το πρόγραμμα στο Λονδίνο. Υπό βρετανική ηγεσία, η ΔΟΕ επίσης απέφυγε την γερμανική και ιαπωνική συμμετοχή το 1948, ερμηνεύοντας μία απόφαση που όριζε ότι οι κατεχόμενες περιοχές δεν ήταν επαρκώς ανεξάρτητες ώστε να αναγνωρισθούν οι Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές τους.

Σε μια σημαντική σχετικά με το τελετουργικό απόφαση, η λαμπαδηδρομία κατευθύνθηκε στο Λονδίνο, αλλά με την σημαντική φροντίδα να αποφευχθεί προσεκτικά η διέλευση από την Γερμανία. Ο Κουμπερτέν είχε πεθάνει το 1937. Στην Ολυμπία, η μεταφορά της φλόγας σταμάτησε στην επιτύμβια στήλη όπου είχε τοποθετηθεί η καρδιά του Κουμπερτέν, και σταμάτησε πάλι στη Λωζάννη για ένα μνημόσυνο στον τάφο που περιείχε το υπόλοιπο της σορού του. Έτσι, η λαμπαδηδρομία αποκόπηκε από τις γερμανικές ρίζες της και συνδέθηκε πάλι με τον Κουμπερτέν, για να παραμείνει, όπως ήδη ήταν, το σημαντικότερο Ολυμπιακό σύμβολο.

Όπως και στην Αμβέρσα, οι απλοί βρετανοί πολίτες έκαναν τεράστιες συνεισφορές προκειμένου να προετοιμαστεί το βομβαρδισμένο Λονδίνο για τους Αγώνες, των οποίων η έναρξη έγινε στις 29 Ιουλίου στο στάδιο Γουέμπλεϋ, ενώπιον 100.000 θεατών και με ραδιοφωνική κάλυψη. Για πρώτη

φορά σε Ολυμπιακούς Αγώνες, το BBC πλήρωσε για δικαιώματα το ποσό των 3.000 δολλαρίων για να αναμεταδώσει τους αγώνες. Πενήντα εννιά χώρες και 4.092 αθλητές, και τα δύο νέα ρεκόρ, συμμετείχαν σ’ αυτή τη συμβολική αντιπροσώπευση ενός κόσμου που είχε επιστρέψει στα συγκαλά του. Οι καταστροφικές συνέπειες του πολέμου στην “αθλούμενη νεολαία του κόσμου” ήταν εμφανώς ορατή, αλλά νέοι διεθνείς αστέρες ξεπρόβαλλαν —ο Εμίλ Ζάτοπεκ, ο Μπομπ Ματίας, η Φάννυ Μπλάνκερς-Κοέν, ο Ίμρε Νέμεθ— σαν τον αναγεννώμενο από την τέφρα του φοίνικα.

Βερολίνο 1936: Οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Εάν ο Αμερικανός Έρνεστ Λη Τζάνκερ ήταν περισσότερο υπεύθυνο μέλος της ΔΟΕ, σήμερα είναι πιθανόν ότι θα ήταν ευρέως γνωστός ως ένα από τα πιο διορατικά και με αρχές μέλη της. Ο Τζάνκερ, χρηματιστής στη Νέα Ορλεάνη και εθνικά διακεκριμένος ιστιοπλόος, είχε εκλεγεί μέλος της ΔΟΕ το 1927. Αλλά δεν είχε παρακολουθήσει ούτε μια συνάντηση της ΔΟΕ, ώστε όταν η εφαρμογή των Νόμων της Νυρεμβέργης τον ανάγκασε να διαμαρτυρηθεί έντονα δημοσίως εναντίον της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων από το Βερολίνο, οι συνάδελφοί του στη ΔΟΕ είχαν έτοιμη δικαιολογία να τον σύρουν εκτός του Οργανισμού. Ακόμα και σήμερα υφίσταται ο ξεκάθαρος κώδικας συμπεριφοράς για τα μέλη της ΔΟΕ, ότι δεν πρέπει να ασκούν δημόσια κριτική σε συναδέλφους ή να αμφισβητούν μέσω των εφημερίδων τις αποφάσεις του Οργανισμού. Όταν ο Τσάνκε, μετανάστης πρώτης γενιάς από τη Γερμανία, υπέδειξε μέσω του Τύπου στον πρόεδρο της ΔΟΕ Μπαλαί-Λατούρ ότι έπρεπε να συμφωνεί με τον Κουμπερτέν και όχι με τον Χίτλερ, απαιτήθηκε αμέσως η παραίτησή του. Όταν ο Τσάνκε αρνήθηκε να υποβάλει την παραίτησή του, τον απέβαλαν στη σύνοδο του Βερολίνου το 1936 και τη θέση του πήρε ο Έιβερι Μπράντετζ.

Ο Μπράντετζ ήταν Ολυμπιονίκης της Στοκχόλμης στα πολλαπλά αγωνίσματα, αυτοδημιούργητος εκατομμυριούχος από το Σικάγο στον κατασκευαστικό κλάδο και ένας φιλόδοξος αναρριχητής στο χώρο της αθλητικής διοίκησης. Ήταν ήδη πρόεδρος της Αμερικανικής Ολυμπιακής Επιτροπής και της

Ένωσης Ερασιτεχνικού Αθλητισμού, και οι θέσεις του σε θέματα ερασιτεχνικού αθλητισμού και πολιτικής καθώς και σε θέματα υπακοής του αθλητή στους κανόνες της ομάδας έκαναν τους Κουμπερτέν, Μπαλαί-Λατούρ και Έντσορμ να φαίνονται χαλαροί φιλελεύθεροι. Ο Μπράντετς ήταν τόσο σφοδρός αντικομμουνιστής, ώστε επιστρέφοντας από τους Αγώνες του Λος Άντζελες το 1932, και διαπιστώνοντας ότι οι αντιολυμπιακοί Αγώνες των σοσιαλιστών εργατών είχαν τελεστεί στο χώρο του πανεπιστημίου του Σικάγο, δημιούργησε προβλήματα στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του πανεπιστημίου και αμέσως οργάνωσε στον ίδιο χώρο, για να τον εξαγνίσει, τους δικούς του αγώνες στίβου. Η μετέπειτα συμπάθεια του Μπράντετς για τη χιτλερική Γερμανία οφειλόταν περισσότερο στον απλό αντικομμουνισμό του. Καθοδηγήθηκε επίσης από τον ιδιαίτερο ρόλο που είχε στο δράμα του Βερολίνου.

Το 1931 οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν ανατεθεί από τη ΔΟΕ στη Γερμανία, όταν ακόμα επικρατούσε η δημοκρατία της Βαϊμάρης. Ο γερμανικός πολιτισμός είχε μεγάλους δεσμούς με τους Ολυμπιακούς Αγώνες και, επιπλέον, τα μέλη της ΔΟΕ αισθάνθηκαν ότι η ανάπτυξη που θα δημιούργησαν οι Αγώνες θα βοηθούσε τη μεταπολεμική Γερμανία, η οποία είχε επιβαρυνθεί ιδιαίτερα από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Θεωρείτο ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες στο Βερολίνο θα ενσωμάτωναν πάλι τη Γερμανία στην ευρωπαϊκή κοινότητα, και ότι θα αποτελούσαν ένα σημαντικό βήμα για την ειρήνη.

Την εποχή αυτών των συζητήσεων, οι Ναζί είχαν σημαντικό αριθμό εδρών στο γερμανικό κοινοβούλιο, μερικές από τις οποίες τις έχασαν στις εκλογές του 1932, αλλά δεν ήταν ακόμη αισθητή η παρουσία τους σε πιο απόμακρες χώρες. Εντούτοις, το 1933 ο Χίτλερ εξελέγη καγκελάριος και όταν ο Πωλ Βον Χίντενμπουργκ πέθανε το 1934, ο Χίτλερ ανέλαβε Φύρερ και άρχισε να συγκεντρώνει απόλυτη εξουσία. Εκείνη την εποχή η δημοτικότητα του ήταν μεγάλη, ενώ αλλού θεωρείτο ιδιαίτερα ανησυχητικός, αλλά πάντως ένα πραγματικό φαινόμενο. Πολλοί, μεταξύ των οποίων και η ΔΟΕ, είχαν σχεδόν γοητευθεί από το θέαμα.

Επειδή υπήρχαν διαρκώς αυξανόμενες αποδείξεις για διακρίσεις εναντίον των Εβραίων, περιλαμβανομένου και του χώρου του αθλητισμού, το 1933 η υπό τον Μπαλαί-Λατούρ ΔΟΕ ζήτησε έγγραφες διαβεβαιώσεις ότι θα επιτρεπόταν η συμμετοχή των Γερμανών Εβραίων στους Αγώνες. Ο Θίοντορ

Λέβαντ, πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής του Βερολίνου, ο ίδιος κατά το ήμισυ Εβραίος, προσέφερε αυτές τις διαβεβαιώσεις. Ο Καρλ Ντίεμ, γενικός γραμματέας της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων και βασικός εμπνευστής της λαμπαδηδρομίας από την Ελλάδα (είχε προταθεί πριν την άνοδο των Ναζί αλλά συνδέθηκε για πάντα με το ναζιστικό Βερολίνο), είχε επίσης εβραϊκούς δεσμούς. Και οι δύο διατήρησαν τις θέσεις τους κατά τη διάρκεια των Αγώνων, λόγω της απειλής του Μπαλαί-Λατούρ στο Χίτλερ ότι εάν αντικαθίσταντο θα άλλαζε ο τόπος τέλεσης των Αγώνων. Εντούτοις, και οι δύο αντικαταστάθηκαν από “καθαρότερους” Γερμανούς στις υπόλοιπες θέσεις που κατείχαν στους αθλητικούς τομείς της Γερμανίας.

Η πιθανότητα ενός μπούκοτς συζητείτο έντονα σε διάφορες χώρες. Κορυφώθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου αθλητικές οργανώσεις και συνδικάτα το υποστήριζαν πριν από το Τζάνκε. Πράγματι, η Ένωση Ερασιτεχνικού Αθλητισμού ψήφισε το 1933 να μη στείλει ομάδα εάν οι Εβραίοι υφίσταντο διακρίσεις στους Αγώνες. Η Αμερικανική Ολυμπιακή Επιτροπή φαινόταν να κατευθύνεται προς παρόμοια απόφαση όταν ο υπουργός αθλητισμού Χαλς Σάμερ τοποθέτησε είκοσι Εβραίους στην Ολυμπιακή ομάδα προετοιμασίας (μόνο μια, η ξιφομάχος Χελένε Μάγιε, που είχε επιστρέψει από τις Ηνωμένες Πολιτείες όπου ζούσε, τελικά συμμετείχε).

Ο Μπράντετς επισκέφθηκε, ως εκπρόσωπος της Αμερικανικής Ολυμπιακής Επιτροπής, τη Γερμανία, όπου παντού τον συνόδευε και του παρέιχε βοήθεια ο Χαλς Σάμερ και επέστρεψε στην Αμερική με τη βεβαιότητα, και με επιπλέον γραπτές διαβεβαιώσεις, ότι οι Ολυμπιακοί Κανονισμοί περί μη διακρίσεων τηρούνταν προσεκτικά. Ακολούθως, ο Μπράντετς ανέλαβε δραστήρια την αρχηγία της κίνησης εναντίον του μπούκοτς, επιτυγχάνοντας την πολιτική εύνοια της ΔΟΕ, όχι απλά επειδή θα έστελνε μία εξαιρετική αμερικανική ομάδα στο Βερολίνο, αλλά διότι διεκήρυττε με κάθε ευκαιρία το απόλυτο δόγμα του ότι ο αθλητισμός δεν θα έπρεπε να συνδέεται με την πολιτική.

Το δόγμα εκείνο, μαζί με την χωρίς προηγούμενο μεγαλειώδη γερμανική προετοιμασία και το αδιαμφισβήτητο εξαιρετικό αθλητικό επίπεδο που προοιωνίζαν οι Αγώνες, άφησαν εμβρόντητη τη ΔΟΕ, τις Διεθνείς Ομοσπονδίες και τις περισσότερες από τις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές, όπως ένα ελάφι μπροστά από τους προβολείς. Κατόπιν τούτου, οι επιτυχίες που πραγμα-

τοποίησαν ο Μπαλαί-Λατούρ και οι περί αυτόν ήταν σχεδόν ελάχιστες: η απόσυρση των αντιεβραϊκών συνθημάτων στους χειμερινούς Αγώνες του Γκάρμς και της Σβάστικας από το Ολυμπιακό στάδιο, η εντολή στον Χίτλερ να συγχαρεί ή όλους τους νικητές ή κανέναν. Σ' έναν μάταιο αγώνα με μία ναζιστική ιδεολογία πολύ κοντινή τους, η νεοπαγανιστική λατρεία του σώματος: *Citius, altius, fortius*: η μεγαλοπρεπής λαϊκή τελετουργία και παντελώς επιβλαβής η φυλή των Αρείων, όχι όλες οι φυλές: ο αθλητισμός ως δύναμη για κατάκτηση, οι τυπικοί αντιπρόσωποι του ολυμπισμού οπισθοχωρούν από το προσκήνιο.

Αντί για την ιστορική μνήμη και τη σαφή παράδοση πολλών πολιτισμών, οι αθλητές και οι απλοί πολίτες είναι οι μόνοι που έκαναν αποτελεσματική ηθική αντίσταση εναντίον του ναζισμού στους Αγώνες του 1936: ο Ινδός αστέρας του χόκεϊ Νταγιάν Τσαν, αρνούμενος την προσωπική πρόσκληση του Χίτλερ να μετακομίσει στη Γερμανία: ο γερμανός πυγμάχος Χέρμπερτ Ρούνγκε, απαιτώντας από τον Ρούντολφ Ες να διατηρήσει τον μαύρο Αμερικανό προπονητή του: τα σκυμμένα κεφάλια των Κιτέι Σον και Σορί Ναν στο βάθρο των νικητών του μααραθωνίου: και, φυσικά, ο Όουενς να αψηφά τον Χίτλερ, Τζέσε Όουενς και Λατζ Λονγκ, Τζέσε Όουενς και Λέννυ Ρίφεςταλ, Τζέσε Όουενς και ο γερμανικός λαός.

Η τελετή της αφής και το άναμμα του βωμού, η τηλεοπτική μετάδοση, η πολιτιστική λαμπρότητα σε μια διευρυμένη τελετή έναρξης, η πρώτη (και μεγαλύτερη) επίσημη κινηματογραφική ταινία. Αυτός ο κατάλογος από πρωτιές και επιτυχίες των Αγώνων του 1936 είναι γνωστός σε κάθε σπουδαστή των Ολυμπιακών Αγώνων. Αλλά, βεβαίως, αυτό που είχε μεγαλύτερη σημασία ήταν η απόλυτη αντικατάσταση των βασιλέων της αθλητικής γραφειοκρατίας από πραγματικούς ολυμπιονίκες στην λαϊκή αφήγηση του αγώνα εναντίον του επικείμενου τρόμου. Ενός τρόμου στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του οποίου έξι ολυμπιονίκες θα πέθαιναν.

Λος Άντζελες 1932: 10οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Ποτέ στο παρελθόν η ΔΟΕ δεν είχε αναθέσει το δικαίωμα της διοργάνω-

σης Ολυμπιακών Αγώνων εννιά χρόνια πριν την διεξαγωγή τους. Εντούτοις, ποτέ στο παρελθόν ο πρόεδρος της δύναμει οργανωτικής επιτροπής δεν υπήρξε τόσο εντυπωσιακός, ώστε να γίνει δεκτός στη ΔΟΕ εντός δύο ετών μετά την πρώτη ακρόαση. Επιπλέον, ο Ουίλλιαμ Μέη Γκάρλαντ ήταν πρόεδρος της ένωσης κοινοτικής ανάπτυξης του Λος Άντζελες, η οποία ήδη το 1923 είχε κτίσει και πληρώσει το εντυπωσιακό Κολοσσαίο του Λος Άντζελες, το οποίο αργότερα θα μπορούσε να διευρυνθεί για να δεχθεί 105.000 ανθρώπους για τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Όταν το αθλητικό κατεστημένο των Ανατολικών Ηνωμένων Πολιτειών άρχισε να συκοφαντεί τους συμπολίτες τους για απειρία, η ΔΟΕ είχε ήδη πειστεί. Η υποστήριξη μερικών μελών ίσως ενθαρρύνθηκε από την προσωπική τους περιέργεια γύρω από την νέα πρωτεύουσα του κινηματογράφου. Η ψήφιση, το 1928, του νόμου για την Ολυμπιακή Μετοχή της Καλιφόρνιας, που παρείχε στους Αγώνες χρηματοδότηση μέσω κυβερνητικών εγγυήσεων και δανείων, επέτρεψε στο Λος Άντζελες να ξεπεράσει ακόμα και την “Μαύρη Παρασκευή” και την παγκόσμια κρίση του 1929. Ο πρόεδρος Χέρμπερτ Χούβερ, φοβούμενος για τις συνέπειες στην εκστρατεία επανεκλογής του, αρνήθηκε να εγκαινιάσει τους Αγώνες του Λος Άντζελες, στέλνοντας τον αντιπρόεδρό του Τσαρλς Κέρτις να τον εκπροσωπήσει. Μετά την ψηφοφορία, ο Χούβερ αποδείχθηκε ο μόνος χαμένος των Αγώνων της εποχής της Ύφεσης. Στο μέλλον, η μοιραία σύμπτωση των αμερικανικών προεδρικών εκλογών και του έτους διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων επρόκειτο να έχει πολύ ισχυρότερες συνέπειες στη διεθνή πολιτική.

Παρ' όλες τις προσπάθειες που κατέβαλλε η Οργανωτική Επιτροπή να ελαττώσει και να επιδοτήσει τα έξοδα μεταφοράς και στέγασης για τους ξένους επισκέπτες, η συμμετοχή έπεσε κατακόρυφα σε μόνο 1300 αθλητές από 37 χώρες (ελάχιστα μέλη της ΔΟΕ παρευρέθηκαν επίσης). Αυτοί που τελικά συμμετείχαν κατέλυσαν (για δύο δολάρια την ημέρα) στο πρότυπο Ολυμπιακό Χωριό του μέλλοντος, ένα ειδικά σχεδιασμένο τμήμα των ολυμπιακών εγκαταστάσεων στην κορυφή ενός ηλιόλουστου απόκρημνου υψώματος με θέα τον Ειρηνικό, που υμνήθηκε σε όλες τις εκθέσεις των εθνικών αντιπροσωπειών που συμμετείχαν.

Υπήρξαν και άλλες σημαντικές καινοτομίες στο Λος Άντζελες, από την

κάμερα “Two Eyes” του photo-finish που κατασκεύασε η Western Electric, για να αναφερθούμε στην τεχνολογική πλευρά, μέχρι την οριστικοποίηση της τελετής απονομής στην τελική μορφή που είναι σήμερα παγκόσμια γνωστή. Σε προηγούμενους αγώνες, τα μετάλλια και λοιπά έπαθλα απονέμονταν μαζικά στην τελετή λήξης. Αυτή η πρακτική έκανε τις απονομές τη σημαντικότερη στιγμή της τελετής λήξης αλλά, επίσης, μετακινούσε χρονικά και χωρικά την τελετή απονομής από την πραγματική στιγμή του αγώνα, αντικαταστούσε το κοινό που παρακολουθούσε τη δραματική νίκη με άλλο που πιθανότατα δεν είχε παρακολουθήσει το αγώνισμα, και περιόριζε εξίσου τα συναισθήματα του αθλητή και των θεατών, αφήνοντάς τους με την αίσθηση του ανολοκλήρωτου. Στο Λος Άντζελες, σε όσους είχαν νικήσει σε αγωνίσματα σε αθλητικούς χώρους που απείχαν, η απονομή των μεταλλίων έγινε με τον παλαιό τρόπο κατά την τελετή λήξης· αλλά όσοι κέρδισαν στα κύρια στάδια ανήλθαν στο βάθρο του νικητή λίγο μετά το θρίαμβό τους, ώστε μοιράστηκαν αυτές τις τελετουργικές στιγμές με τους ίδιους οπαδούς, φίλους και επισημούς που παρακολουθούσαν τη νίκη τους.

Άλλη καινοτομία, που επαναλήφθηκε σε επόμενους Αγώνες, ήταν ότι η αλφαριθμητική είσοδος των ομάδων άλλαξε με διάφορα τεχνάσματα προκειμένου να κρατήσει σε απόσταση δυνάμει εχθρικές ομάδες. Όπως στην περίπτωση Γάλλων και Γερμανών, οι οποίοι εισήρχοντο μαζί στο στάδιο με βάση την αγγλική αλφάβητο, όπου παρενεβλήθη η βρετανική ομάδα. Για πρώτη φορά στην ιστορία των Αγώνων εκπροσωπήθηκε και η Κίνα.

Παρά την περιορισμένη συμμετοχή, οι παροχές και οι συνθήκες που επικρατούσαν ήταν τόσο καλές ώστε ένας άνευ προηγουμένου αριθμός ρεκόρ καταρρίφθηκε. Η κολυμβητική ομάδα της Ιαπωνίας υπήρξε μία αποκάλυψη και οι νίκες της επισφράγισαν την απόφαση, τόσο από τους ανθρωπιστές όσο και από τους υπερεθνικιστές στην Ιαπωνία, να υποβάλλουν υποψηφιότητα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1940. Ένας παλαίμαχος των βιομηχανικών συνδέσμων του μπάσκετ-μπωλ, ο Μίλντρετ “Μπέημπ” Ντίντριξον, κέρδισε δύο χρυσά και ένα αργυρό στο στίβο. Αφροαμερικανοί αθλητές συμμετείχαν με μεγάλη επιτυχία, αν και στο Σικάγο οι δεύτεροι αντι-ολυμπιακοί αγώνες των εργαζομένων διεξήγονταν βασικά ως διαμαρτυρία εναντίον των φυλετικών διακρίσεων των αγώνων επιλογής “Τζιμ Κρόου”, από

τους οποίους πολλοί επελέγησαν. Στο μαραθώνιο δρόμο απετέλεσε έκπληξη η νίκη του νεαρού αργεντινίου Χουάν Κάρλος Ζαμπάλα.

Αλλά και οι θεατές είχαν τη δική τους συμμετοχή. Η χωρίς προηγούμενο παρακολούθηση των Αγώνων από άνω του ενός εκατομμυρίου θεατές εξασφάλισε την αξιοπιστία των Αγώνων και δημιούργησε ένα προηγούμενο που μόνο το 1984 στο Λος Άντζελες και το 1996 στην Ατλάντα επαναλήφθηκε.

Άμστερνταμ 1928: 9οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Το 1928 στο Άμστερνταμ 2.900 αθλητές, το 10% γυναίκες, συμμετείχαν σε 109 αγωνίσματα εκπροσωπώντας 46 χώρες. Η συμμετοχή των γυναικών επιτράπη στα αγωνίσματα της Γυμναστικής, ενώ το τένις αποκλείστηκε γιατί ότι όλοι οι μεγάλοι παίκτες, άνδρες και γυναίκες, ήταν επαγγελματίες. Τα αγωνίσματα του στίβου γνώρισαν τις πρώτες γυναίκες νικήτριες (όχι χωρίς αντιρρήσεις σχετικά με την “φρικώδη” φυσική κατάσταση όσων τερμάτισαν στον τελικό των 800 μέτρων), και επίσης υπήρξε και ο πρώτος χρυσός ολυμπιονίκης αφρικανικής προέλευσης, ο Μπουγκέρα Ελ Κουαφί, ένας αλγερινός άποικος που συμμετείχε με τα χρώματα της Γαλλίας. Μεταξύ αυτών, οι Ιμπραχίμ Μουσταφά (πάλη) και Ζαρίντ Σιμάικα (καταδύσεις) πήραν τρία μετάλλια με τα χρώματα της Αιγύπτου, το πρώτο αφρικανικό κράτος που εμφανίστηκε ως αυτόνομη αποστολή. Η Ιαπωνία πήρε τα πρώτα τρία μετάλλια στα αγωνίσματα του στίβου και οι Ουρουγουανοί επανέλαβαν την κυριαρχία τους στο ποδόσφαιρο (καθ’ οδόν για την νίκη στο πρώτο Παγκόσμιο Κύπελλο, το 1930). Κατά τα λοιπά, αυτοί οι Αγώνες παρέμειναν βασικά υπόθεση των Ευρωπαίων και των βορειο-Αμερικανών.

Με τον τεράστιο βωμό του σταδίου αναμμένο, με μια “φλόγα της ειρήνης και με κάλεσμα για δράση”, ο πρίγκιπας Χέντρικ κήρυξε την έναρξη των Αγώνων μετά από πρόσκληση του επικεφαλής της Οργανωτικής Επιτροπής βαρώνου βαν ντερ Όι και παρόντος του νέου προέδρου της ΔΟΕ Βέλγου κόμη Χέντρι ντε Μπαλαί-Λατούρ. Ο Μπαλαί-Λατούρ, ένας επιτυχημένος αναβάτης, ήταν συνιδρυτής της Βελγικής Ολυμπιακής Επιτροπής και είχε υπηρετήσει ως πρόεδρος της αποστολής στο Λονδίνο και τη Στοκχόλμη και

ως οργανωτικός διευθυντής των Αγώνων στην Αμβέρσα. Δεν ήταν διανοούμενος ή οραματιστής και σε θέματα όπως ο ερασιτεχνισμός, η συμμετοχή των γυναικών και το αθλητικό κίνημα των εργατών ήταν πιο συντηρητικός από τον Κουμπερτέν. Αλλά, επειδή ήταν πραγματιστής, τον ενδιέφεραν οι αναλυτικές διαπραγματεύσεις με τις Διεθνείς Ομοσπονδίες σε θέματα ερασιτεχνισμού και διηύθυνε τις συναντήσεις της ΔΟΕ πολύ πιο δημοκρατικά σε σχέση με τον προκάτοχό του.

Μετά την τελετή έναρξης, ο Ολλανδός υπουργός Πολιτισμού, ο αιδεσιμότατος Γιοχάνες Θίοντορ ντε Βίζερ, έκανε ένα σύντομο οικουμενικό κήρυγμα. Ο συμβολισμός δεν πέρασε απαρατήρητος από τους Ολλανδούς, καθώς το 1925 ο Βίζερ, ένας ισχυρός υποστηρικτής των Αγώνων του Άμστερνταμ είχε παραιτηθεί από τη θέση του ως υπουργός Παιδείας σε ένδειξη διαμαρτυρίας επειδή η Ολλανδική Βουλή ψήφισε εναντίον της οικονομικής ενίσχυσης των Αγώνων.

Αιτία της αντίθεσης σε προηγούμενους Αγώνες ήταν η επιφύλαξη ότι τα ποσά αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν καλύτερα για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων παρά για μια αθλητική φιέστα. Αλλά στο Άμστερνταμ η Ολλανδική Εκκλησία των Διαμαρτυρομένων προσέθεσε ένα νέο στοιχείο: τη θρησκευτική αντίθεση στις παγανιστικές ρίζες και τελετές των Αγώνων. Ο Βίζερ, που είχε διαπραγματευθεί συμφωνία ότι δεν θα διεξάγονταν αγώνες τις Κυριακές (ένα θέμα που είχε δημιουργήσει προβλήματα στους Αγώνες στο Παρίσι, όπως αλησμόνητα δραματοποιήθηκε στην κινηματογραφική ταινία “Οι δρόμοι της φωτιάς”), τώρα στεκόταν επικεφαλής, ως φόρος τιμής στην πλειοψηφία των Ολλανδών πολιτών οι οποίοι βοήθησαν να συγκεντρωθεί το ποσό των 1,5 εκατομμυρίων φιορινιών για να καλυφθεί η κυβερνητική επιδότηση. Αυτή η εξέλιξη επέτρεψε στη ΔΟΕ να διακόψει τις μυστικές συνομιλίες με το Λος Άντζελες να αναλάβει τους Αγώνες εάν αποτύχανε το Άμστερνταμ.

Παρίσι 1924: 8οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Η μεταπολεμική ύφεση, η ηλικία, η αλλαγή των καιρών και η προσωπική χρε-

οκοπία (είχε σπαταλήσει όλη την περιουσία του για να υπηρετήσει τον Ολυμπιακό σκοπό) κατέστησαν τον Κουμπερτέν έναν διαρκώς και πιο δύσκολο ηγέτη, ακόμα και για τους πιο πιστούς συναδέλφους του στη ΔΟΕ. Προκειμένου να τον τιμήσει με τον πιο ουσιαστικό τρόπο αλλά και για να διασφαλίσει την απόφασή του να αποσυρθεί από την προεδρία, η ΔΟΕ έκανε δεκτή την επιθυμία του και ανέθεσε τους Αγώνες του 1924 στο Παρίσι. Σ' αυτούς τους Αγώνες το Παρίσι επανόρθωσε την πανωλεθρία του 1920 και ο Κουμπερτέν τελικά έτυχε της αναγνώρισης που δικαιούτο στην πατρίδα του. Παρακινήθηκε επίσης να καρπωθεί την επιτυχία αυτού με το οποίο πάντα διαφωνούσε, όταν το 1924 οι προκαταρκτικές πανηγυρικές εκδηλώσεις των χειμερινών αγώνων στο Σαρμόνι τελικά ονομάστηκαν ως οι πρώτοι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες.

Λόγω της φήμης του Παρισιού και με τις παλιές αυτοκρατορίες να έχουν θρυμματισθεί σε ξεχωριστά κράτη λόγω του πολέμου, ο αριθμός των Εθνικών Ολυμπιακών Επιτροπών που συμμετείχαν έφθασε τις 44 και των αθλητών σχεδόν 3.000. Αυτή η αύξηση πραγματοποιήθηκε παρόλο ότι κάθε αντιπροσωπεία είχε δικαίωμα να εκπροσωπηθεί μόνο από 4 αθλητές σε κάθε αγώνισμα και μόνο από μια ομάδα για κάθε ομαδικό άθλημα και παρά την σημαντική ελάττωση του αριθμού των αγωνισμάτων, λόγω της έντονα αμφισβητημένης προσπάθειας να σταθεροποιηθεί το πρόγραμμα των Αγώνων.

Ο αριθμός των γυναικών που συμμετείχαν στο Παρίσι έφθασε τις 130, κυρίως λόγω της πρωτοβουλίας ορισμένων αθλητικών ομοσπονδιών και μέρους της κοινής γνώμης της “θορυβώδους δεκαετίας του 20”. Εντούτοις, ο παραδοσιακός πατερναλισμός και μισογυνισμός σε σχέση με τον φεμινιστικό ακτιβισμό παρέμεινε τόσο εδραιωμένος στη ΔΟΕ, ώστε ένα σοβαρό γυναικείο αθλητικό κίνημα είχε ήδη πραγματοποιήσει τρεις φεμινιστικές αντι-Ολυμπιάδες. Η Αλίς Μιγιάτ, πρόεδρος του παρισινού συλλόγου “Femina Sport”, ίδρυσε το 1917 τη Γαλλική Ομοσπονδία Γυναικών Συλλόγων και το 1921 τη Διεθνή Ομοσπονδία Γυναικείου Αθλητισμού. Η πρώτη Ολυμπιάδα Γυναικών έγινε τον ίδιο χρόνο στο Μονακό, με τη συμμετοχή αθλητριών από τη Γαλλία, τη Μεγάλη Βρετανία, τη Νορβηγία, την Ιταλία και την Ελβετία. Το 1922, μια δεύτερη ανάλογη διοργάνωση συγκέντρωσε σχεδόν 300 αθλήτριες από τις αρχικές χώρες καθώς και από το Βέλγιο και την Τσεχοσλοβακία.

Το 1922, Αμερικανίδες συμμετείχαν στους πρώτους Παγκόσμιους Αγώ-

νες Γυναικών στο παρισινό στάδιο Πέρσιγκ και οι θεατές ήταν πολλοί και ενθουσιώδεις. Οι παγκόσμιοι αγώνες του 1926 στο Γκέτεμποργκ έγιναν με την παρουσία της διπλωματικής κοινότητας και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του κατόικου του Γκέτεμποργκ Ζίκφριντ Έντστρομ, ηγέτη του Ολυμπιακού Κινήματος της Σουηδίας, ιδρυτή-πρόεδρου της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ερασιτεχνικού Αθλητισμού και μετέπειτα προέδρου της ΔΟΕ. Ο Έντστρομ κατέληξε σε συμφωνία με τη Διεθνή Ομοσπονδία Γυναικείου Αθλητισμού και τη διαβεβαίωσε ότι τα γυναικεία αγωνίσματα στίβου θα περιλαμβάνονταν στο Ολυμπιακό πρόγραμμα του Άμστερνταμ το 1928 (όπου η Μιγιάτ υπηρέτησε στην επιτροπή των Κριτών), με αντάλλαγμα ότι η Διεθνής Ομοσπονδία Γυναικείου Αθλητισμού θα έπαυε να χρησιμοποιεί τον όρο “Ολυμπιακοί” για τους αγώνες που διοργάνωνε. Άλλοι Παγκόσμιοι Αγώνες Γυναικών έγιναν το 1930 στην Πράγα και το 1934 στο Λονδίνο, η κίνηση διοργάνωσε σημαντικά αθλητικά συνέδρια και επιπλέον πρότεινε τον υποχρεωτικό έλεγχο φύλου, για να αποκλείσει από τους αγώνες άνδρες που προσποιούνταν τις γυναίκες. Με την εξέλιξη του Ολυμπιακού προγράμματος το 1932 στο Λος Άντζελες, και ιδιαίτερα το 1936 στο Βερολίνο, η επιτυχημένη κίνηση που ηγείτο η Μιγιάτ διαλύθηκε το 1938.

Αλλά και το Παρίσι υπήρξε μάρτυρας διεργασιών μιας άλλης αντι-ολυμπιακής κίνησης, η οποία σύντομα θα εμφανιζόταν στο παγκόσμιο στερέωμα. Ενώ η ΔΟΕ ήταν υπέρ του να επιτραπεί πάλι στη Γερμανία και την Αυστρία να συμμετάσχουν στους Αγώνες στο Παρίσι, η γαλλική κυβέρνηση αρνήθηκε προκαλώντας διεθνές επεισόδιο, λόγω της μαχητικής στάσης της στο θέμα των αδειών εισόδου στη χώρα. Η Διεθνής Ομοσπονδία Αθλητισμού των Εργατών, που θεωρούσε τις ηγεσίες και των δύο αντιπάλων πλευρών του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου καθώς και τη ΔΟΕ ως αστούς εθνικιστές που επιθυμούσαν να συντρίψουν την αλληλεγγύη των εργατών, διαμαρτυρήθηκε έντονα. Ένα χρόνο μετά τους Αγώνες στο Παρίσι, περίπου 150.000 εργάτες και εργάτριες παρακολούθησαν την πρώτη Ολυμπιάδα των Εργατών στο Παρίσι, εγκαινιάζοντας την πιο σημαντική αντι-ολυμπιακή κίνηση που επρόκειτο να γνωρίσει η Ευρώπη και η Αμερική σ’ αυτόν τον αιώνα.

Άλλοι σοσιαλιστικοί Ολυμπιακοί Αγώνες έγιναν το 1931 στη Βιέννη και το 1932 στο Σικάγο, ως αντίδραση στους “αστικούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Τζιμ Κρόου” στο Λος Άντζελες, και προγραμματίστηκαν και για το 1936 στη

Βαρκελώνη, ως αντίδραση των εργατών στους Αγώνες στο Βερολίνο. Το πραξικόπημα του Φράνκο και ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος έθεσαν τέλος στην κίνηση, που είχε μία περίπλοκη σχέση με εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση, η οποία και η ίδια δεν δεχόταν να συμμετάσχει στους καπιταλιστικούς Αγώνες μέχρι το Ελσίνκι το 1952. Με το τέλος του Εμφύλιου Πολέμου του 1917-21, οι ρώσοι εξόριστοι αποβλήθηκαν από τη ΔΟΕ, παρά τους ισχυρισμούς τους ότι είχαν το δικαίωμα να συνεχίσουν να εκπροσωπούνται στους Αγώνες του 1924 στο Παρίσι.

Η τελετή έναρξης ήταν άρτια, επίσης το ωραίο στάδιο Colombes και το πρωτοποριακό κολυμβητήριο στην Τουρέλ, για πρώτη φορά έγινε χρήση μεγαφώνων σε στάδιο και ζωντανή ραδιοτηλεφωνική κάλυψη των αγωνισμάτων καθώς και αποκαλυπτικές αθλητικές εμφανίσεις όπως των Νούρμι, Τζώννου Βαϊσμίλλερ και Χοσέ Λεονάρντο Αντράντε, του “μαύρου μαργαριταριού” της ασύγκριτης ποδοσφαιρικής ομάδας της Ουρουγουάης. Αλλά οι τρομερές γραφειοκρατικές συγκρούσεις μεταξύ των γαλλικών υπουργείων, το σοβαρό οικονομικό έλλειμμα και η απουσία κάθε πνευματικότητας, είχε ως συνέπεια οι αγώνες να δυσανεχθούν τον Κουμπερτέν, που αφιέρωσε τους λόγους του στην καινούργια έμμονη ιδέα του για την ανάπτυξη του αθλητισμού στην Αφρική και για την υποστήριξη της πραγματοποίησης των περιφερειακών Αγώνων.

Αμβέρσα 1920: 7οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Κάτω από δυσοίωνες προβλέψεις, η σύνοδος της ΔΟΕ το 1912 στη Στοκχόλμη αποφάσισε ότι αν μια Ολυμπιάδα δεν πραγματοποιείτο η αριθμητική σειρά και η χρονική απόσταση μεταξύ των Αγώνων δεν θα άλλαζαν. Με την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι Αγώνες του 1916 που είχαν προγραμματιστεί να γίνουν στο Βερολίνο ακυρώθηκαν. Ως γάλλος πατριώτης και υποστηρικτής των συμμάχων, καθ’ όλη τη διάρκεια του πολέμου ο Κουμπερτέν προπαγάνδιζε, φορώντας παραστρατιωτική στολή, τον γαλλικό σχολικό αθλητισμό ως πηγή εθνικής αλληλεγγύης. Ως διεθνιστής και υποστηρικτής της ειρήνης, το 1915 ο Κουμπερτέν μετακίνησε τα κεντρικά γραφεία της ΔΟΕ —και αργότερα και την προσωπική του κατοικία— στη Λω-

ζάννη, στην ουδέτερη Ελβετία, όπου είχε ήδη γίνει το Μάιο του 1913 ένα εξαιρετικά επιτυχημένο Συνέδριο της ΔΟΕ για την αθλητική ψυχολογία, και όπου υπήρχε η κατάλληλη ιατρική φροντίδα για την συναισθηματικά διαταραγμένη κόρη του και τον ανάπηρο γιο του.

Εναντιωνόμενη στην άμεση παρέμβαση του προέδρου Γουίλσον να δοθεί η Ολυμπιακή σφραγίδα στους “Διασυμμαχικούς Αγώνες” του στρατηγού Πέρσινγκ στο Παρίσι το 1919, η ΔΟΕ ανέθεσε στην Αμβέρσα την ευθύνη να οργανώσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1920.

Προκειμένου να διευρύνουν οι Αγώνες τον προορισμό τους ως της κατ’εξοχήν έκφρασης του παγκόσμιου συστήματος των εθνών-κρατών, έπρεπε να αποκτήσουν νέες τελετουργικές λειτουργίες. Οι Αγώνες το 1920 υπήρξαν οι αγώνες της αναγέννησης και της αναζωογόνησης μετά τον “πόλεμο που θα έθετε τέλος σε όλους τους πολέμους”. Η προθυμία των αρχών του Βελγίου να υπηρετήσουν αυτόν το σκοπό και της ΔΟΕ να εμπιστευθεί το μέλλον των Ολυμπιακών Αγώνων σε μία κατεστραμμένη πόλη τόνιζε μ’έναν εντελώς νέο τρόπο τη δύναμη του Ολυμπιακού Ιδεώδους.

Οι Αγώνες στην Αμβέρσα πρόσθεσαν, επίσης, μία άλλη διάσταση. Πλήθος απλών πολιτών προσέφερε χρήματα, χρόνο και προσωπική εργασία για την κατασκευή των αθλητικών εγκαταστάσεων, τη φιλοξενία των συμμετεχόντων και για την επάνδρωση με το κατάλληλο προσωπικό των Αγώνων. Έτσι, οι πολίτες της Αμβέρσας δημιούργησαν τους πρώτους δημοφιλείς και τους πλέον δημοκρατικούς Ολυμπιακούς Αγώνες της μέχρι τότε σύγχρονης εποχής.

Η τελετουργική συμφιλίωση θα αργούσε να επέλθει. Μόνο οι νικήτριες συμμαχικές χώρες και ουδέτερα έθνη προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν, παρά την εκφρασμένη άποψη αρκετών μελών της ηγεσίας της ΔΟΕ που ήσαν επιρρεπείς να υπερεκτιμούν τις θεραπευτικές ικανότητες του Ολυμπισμού.

Όπως αρμόζει σε μία τελετουργική Ολυμπιάδα, οι Αγώνες της Αμβέρσας χαρακτηρίστηκαν από σημαντικές καινοτομίες σε ορισμένες ολυμπιακές τελετουργίες. Θεσμοθετήθηκε ο όρκος των αθλητών κατά την τελετή έναρξης για λογαριασμό των 2607 αθλητών από 29 χώρες —περιλαμβανομένων θρύλων του μέλλοντος όπως του Πάουβο Νούρμι, της Σουζάν Νεγκλέν και του Ντιουκ Καχαναμόκου— από τον Βίκτορ Μπόιν. Ο Μπόιν είχε κερδίσει αργυρό το 1908 και χάλκινο το 1912 στην υδατοσφαίριση και σ’αυτούς τους

Αγώνες πήρε αργυρό στο ομαδικό αγώνισμα της ξιφασκίας. Αργότερα, έγινε πρόεδρος της Βελγικής Εθνικής Ολυμπιακής Επιτροπής και μαζί με τον Μπράντεντζ και άλλους η πρώτη γενιά ολυμπιονικών που ανέλαβε υψηλά ολυμπιακά αξιώματα. (Εντούτοις, χρειάστηκε να φτάσει η δεκαετία του 1980 προκειμένου παλαιοί ολυμπιονίκες να αποτελέσουν το 30% των μελών της ΔΟΕ, και το 1999 για να εκλέγονται ενεργοί αθλητές).

Η ιδιοφυΐα του Κουμπερτέν όσον αφορά τους συμβολισμούς αποκαλύφθηκε πάλι με την εισαγωγή της Ολυμπιακής σημαίας, της οποίας οι συνδεόμενοι κύκλοι συμβόλιζαν την Ολυμπιακή ενότητα των πέντε ηπείρων (Αφρική, Ασία, Ευρώπη, Βόρεια και Νότια Αμερική, Ωκεανία). Τα έξι χρώματα της σημαίας (λευκό, μαύρο, κόκκινο, πράσινο, γαλάζιο και κίτρινο) επελέγησαν γιατί τουλάχιστον ένα από αυτά το βρίσκουμε σε κάθε εθνική σημαία ανά τον κόσμο. Αργότερα, πολλά νέα κράτη ακολούθησαν την ίδια πολιτική, κάτι που ισχύει ακόμα, γιατί ο Κουμπερτέν είχε με κάποιο τρόπο κατορθώσει να διαισθανθεί μία αντίληψη σχετικά με τον πολιτισμό και τα χρώματα, που πέρασαν πολλές δεκαετίες μέχρι να γίνει επιστημονικά κατανοητή. Αυτό το σημαντικό κατόρθωμα καθιστά ολέθριο λάθος και απροκάλυπτα ρατσιστική την εξήγηση ότι η σημαία στηρίζεται στη λογική του ενός χρώματος για κάθε ήπειρο (μαύρο/Αφρική, κόκκινο/Βόρεια και Νότια Αμερική, κίτρινο/Ασία, πράσινο/Ωκεανία, γαλάζιο/Ευρώπη) που συχνά παρουσιάζουν οι δημοσιογράφοι σήμερα.

Στις μέρες μας, η αρχική (ανανεωμένη) σημαία της Αμβέρσας παραδίδεται κατά την τελετή λήξης των Αγώνων στο δήμαρχο της επόμενης πόλης που θα τους φιλοξενήσει και κυματίζει στο δημαρχείο μέχρι την τελετή λήξης των Αγώνων.

Στοκχόλμη 1912: 5οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1912 στη Στοκχόλμη δεν διεξήχθησαν πυγμαχικοί αγώνες γιατί το απαγόρευε ένας σουηδικός νόμος. Ο Κουμπερτέν και η Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της Γαλλίας διαφώνησαν, αλλά το θέμα τελικά εγκαταλείφθηκε. Η πλήρης ικανοποίηση της ΔΟΕ από την οργάνωση των γεμάτων ευθυμίας και ειρηνικών Αγώνων στη Στοκχόλμη υπερίσχυσε των

διαφωνιών γι' αυτή την “αρρενωπή τέχνη”. Στις συζητήσεις για τις καινοτομίες στο πρόγραμμα των Αγώνων της Στοκχόλμης κυριάρχησαν θέματα σχετικά με το φύλο και τις ταξικές διαφορές.

Ο ίδιος ο Κουμπερτέν ήταν απασχολημένος με την εμφάνιση της προσωπικής του επιπόνησης, του μοντέρνου πένταθλου, στο πρόγραμμα των Αγώνων της Στοκχόλμης. Επειδή συνδύαζε ιππασία, σκοποβολή, τρέξιμο, ξιφασκία και κολύμβηση, το αγώνισμα αυτό θεωρείτο η απόλυτη δοκιμασία των ικανοτήτων που συνδέονται με την στρατιωτική αξιολόγηση ενός αξιωματικού. Επίσης προστέθηκαν στο Ολυμπιακό πρόγραμμα οι ιππικοί αγώνες. Με άλλα λόγια ενθαρρύνθηκαν εξευγενισμένοι και εγκεκριμένοι από το κράτος διαγωνισμοί αρρενωπότητας. Το ποδόσφαιρο (η Αγγλία νίκησε τη Δανία 4-2 στον τελικό) είχε ακόμα τη δροσιά του δημόσιου βρετανικού σχολείου να το προωθεί, και οι συζητήσεις γύρω από το παιχνίδι επικεντρώνονταν περισσότερο στη γενική παρουσία ή έλλειψη καθαρότητας των ομαδικών αθλημάτων παρά σε θέματα ταξικά ή γούστου. Από την τραγική πλευρά του επικού ανδρικού ηρωισμού, ο μαραθώνιος γνώρισε την πρώτη απώλεια στη Στοκχόλμη. Ο Πορτογάλος αθλητής Φρανσίζ Κολαζάρο έπαθε έμφραγμα στο 30ο χιλιόμετρο και πέθανε την επόμενη μέρα στο νοσοκομείο.

Επίσης, παρά την προσωπική αντίθεση του Κουμπερτέν, ο αριθμός των γυναικών σχεδόν διπλασιάστηκε στο (πάντως πενιχρό) 3% του συνόλου των 2437 συμμετοχών και προστέθηκε η κολύμβηση στο πρόγραμμα των γυναικών. Αυτό ήταν μια σημαντική κατάκτηση για τις γυναίκες, λόγω του επίμαχου θέματος του κατάλληλου μαγιό των κολυμβητριών. Η πρώτη γυναίκα ολυμπιονίκης της κολύμβησης ήταν η Αυστραλή Φάνυ Ντιούρακ —η οποία κέρδισε στα 100 μέτρα ελεύθερο με χρόνο 1'22" αφού είχε πετύχει παγκόσμιο ρεκόρ με 1'19" στα προκριματικά— προκάλεσε ακόμα περισσότερο. Ήταν η πρώτη σημαντική γυναίκα κολυμβήτρια που εφάρμοσε την τεχνική του κρόουλ, η οποία θεωρείτο υπέρ το δέον ανδρική, λόγω της έντονης χρήσης των μυών, και συνεπώς εντελώς αναξιοπρεπής για καθωσπρέπει κυρίες. Μετά τη θριαμβευτική επιστροφή της στην Αυστραλία, η Ντιούρακ έγινε δυναμική υπέρμαχος του κινήματος Απελευθέρωσης των Γυναικών στην αθλητική και κοινωνική ζωή και αργότερα έκανε περιοδεία στις Ηνωμένες Πολιτείες για να προωθήσει τον ίδιο σκοπό, τόσο κολυμπώντας όσο και με δημόσιες εμφανίσεις. Κατά τη διάρκεια της επαγ-

γελματικής της σταδιοδρομίας διηύθυνε ένα σχολείο στο Σίδνεϊ για ιδιαίτερα προικισμένα παιδιά και δίδαξε φυσική αγωγή ως μορφή κοινωνικής ανάπτυξης.

Η πλήρης αρμονία στις σχέσεις μεταξύ της ΔΟΕ και της Οργανωτικής Επιτροπής της Στοκχόλμης οφείλεται στην ηγεσία της τελευταίας από το ιδρυτικό μέλος της ΔΟΕ Βίκτωρ Μπαλκ και τον Ζίγκφριντ Έντστρομ, ο οποίος δεν έγινε απλά μέλος της ΔΟΕ αλλά και πρόεδρός της κατά το διάστημα 1942-1952. Ήταν, επίσης, αυτός που προστάτευσε την ΔΟΕ κατά την περίοδο των αναταράξεων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο Μπαλκ, ένας πολύ μορφωμένος αξιωματικός του σουηδικού στρατού, και ο Έντστρομ, ένας κοσμοπολίτης και πολύγλωσσος με αμερικανίδα σύζυγο, υποστήριξαν θερμά την απόφαση της ΔΟΕ να προσθέσει στο πρόγραμμα καλλιτεχνικούς διαγωνισμούς. Εν μέρει λόγω της άρνησης της Σουηδικής Βασιλικής Ακαδημίας και της σουηδικής καλλιτεχνικής κοινότητας να συμμετάσχει, οι συμμετοχές ήταν τόσο περιορισμένες στον διαγωνισμό τέχνης και λογοτεχνίας ώστε ο Κουμπερτέν κέρδισε ο ίδιος το βραβείοποίησης με το (γαλλογερμανικό) ψευδώνυμο Georges Honrod και M. Eschbach.

Αλλά καθώς οι Ολυμπιακοί Αγώνες τώρα ήταν ελεύθεροι από δεσμεύσεις από τη διεθνή κατάσταση και αποκτούσαν φήμη σαν μια αυτόνομη και αναπτυσσόμενη μορφή διεθνών σχέσεων, πολλές νέες δυσκολίες εμφανίστηκαν στις σχέσεις με τις εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές —οριστικά εδραιωμένων αυτή την περίοδο— και με τις αθλητικές ομοσπονδίες.

Στον τομέα των εθνικών συμμετοχών οι εξελίξεις ήταν πολλές και σημαντικές. Η Ιαπωνία ήταν η πρώτη χώρα από την Ανατολική Ασία που με μικρή αντιπροσωπία συμμετείχε στους Αγώνες. Διάσημες νίκες, όπως η τριπλή επιτυχία στο στίβο του “ιπτάμενου Φιλανδού” Χάννες Κολεμάνινεν, εδραίωσαν τους Ολυμπιακούς Αγώνες στις καρδιές των Σκανδιναβών. Η Ολυμπιακή Επιτροπή των ΗΠΑ προχώρησε σε ανακωχή με την ΔΟΕ και η συμμετοχή της στην Στοκχόλμη περιλάμβανε τους διάσημους αυτόχθονες Αμερικανούς πρωταθλητές Τζιμ Θορπ —που τερμάτισε πρώτος στο δέκαθλο, ακολουθούμενος από τον μετέπειτα πρόεδρο της Αμερικανικής Ολυμπιακής Επιτροπής και της ΔΟΕ Έιβερι Μπράντλεττ— και τον Λιούις Τεουανίμα, αργυρό Ολυμπιονίκη στα 10.000 μέτρα.

Όμως στον απολογισμό της διοργάνωσης των Αγώνων αξιοσημείωτα εί-

ναι τα εξής: Οι ρωσικές αρχές διαμαρτυρήθηκαν για την ανεξάρτητη παρουσία της Φιλανδίας στους Αγώνες, οι Αυστριακοί ήθελαν να αποβληθεί η Βοημία, και η γερμανική κυβέρνηση επιχείρησε να εξαιρεθεί η Ουγγαρία από την παρέλαση ως ανεξάρτητη αντιπροσωπεία κατά την τελετή έναρξης. Επίσης, οι Σέρβοι επιχείρησαν μια ανεξάρτητη αντιπροσώπευση στη ΔΟΕ και η Ισλανδία έκανε παρόμοια αίτηση αλλά παραπέμφθηκε στις αρχές της Δανίας. Το πρόβλημα της σχέσης μεταξύ εθνικής κυριαρχίας και Ολυμπιακής αντιπροσώπευσης διατυπωνόταν πλέον ευθέως. Καθ' όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα παλινδρομούσαν μεταξύ των πόλων αυτής της πιο κρίσιμης πολιτικής έκφρασης του καιρού μας, του έθνους-κράτους.

Η ακύρωση της γαλλικής ομάδας ξιφασκίας, λόγω μιας διαμάχης σχετικά με τον εξοπλισμό, οι διαφωνίες σχετικά με τους κανονισμούς στο άθλημα της ελληνορωμαϊκής πάλης, που είχε σαν συνέπεια έναν αγώνα που διήρκεσε έντεκα ώρες και ένα χωρίς αγώνα χρυσό μετάλλιο, η ακύρωση του Τζιμ Θορπ τον επόμενο χρόνο για παραβίαση των κανόνων περί ερασιτεχνικού αθλητισμού: τέτοιες αναστατώσεις τόνισαν την ανάγκη για οργανωμένες και αποτελεσματικές διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες. Το δεύτερο μεγαλύτερο οργανωτικό πρόβλημα που θα απασχολούσε την ΔΟΕ καθ' όλη τη μετέπειτα ιστορία της ήταν να βρεθεί τρόπος να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη και επικοινωνία των -Διεθνών Ομοσπονδιών χωρίς να τεθεί σε κίνδυνο η εξουσία της.

Λονδίνο 1908: 4οι Ολυμπιακοί Αγώνες Ενδιάμεσοι Αγώνες στην Αθήνα το 1906

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες επέστρεψαν στο σωστό δρόμο στο Λονδίνο, το 1908, και σ' αυτό συνετέλεσαν σε μεγάλο βαθμό τα γεγονότα που συνέβησαν ενδιάμεσως. Το 1906 η ελληνική κυβέρνηση χρηματοδότησε και μία επιτροπή υπό την ηγεσία του πρίγκιπα Κωνσταντίνου οργάνωσε διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες στην Αθήνα. Αν και σύντομα οι αγώνες δυσφημίστηκαν στην επίσημη Ολυμπιακή ιστορία ως οι "Μεσαίοι Αγώνες του 1906", αυτό το πολύ επιτυχημένο γεγονός ανανέωσε το πνεύμα του 1896, μετά την πανωλεθρία των αγώνων στο Παρίσι και το Σαιντ Λιούις. Περισσότεροι από 900 αθλητές από 20

χώρες συγκεντρώθηκαν στο Ζάππειο Μέγαρο και συναγωνίστηκαν στο στίβο, την ελληνο-ρωμαϊκή πάλη, την άρση βαρών, τη γυμναστική, τη ξιφασκία, την κωπηλασία, την κολύμβηση, την ποδηλασία, τη σκοποβολή, το ποδόσφαιρο και το τένις. Από την τελετή έναρξης στο τεχνικά ανανεωμένο Παναθηναϊκό Στάδιο μέχρι την απονομή των μεταλλίων από τον βασιλιά Γεώργιο παρουσία των αρχηγών κρατών που επισκέφτηκαν την Ελλάδα κατά την τελετή λήξης, επικράτησε μία ατμόσφαιρα θερμής φιλοξενίας, ενώ τους αγώνες παρακολούθησε πλήθος κόσμου και επικράτησαν υψηλότερα αθλητικά επίπεδα.

Αυτοί οι Αγώνες ήταν το κεντρικό σημείο της συνεχιζόμενης προσπάθειας των Ελλήνων, που υποστηριζόταν από ορισμένες αθλητικές ενώσεις σε διάφορες χώρες, να διεξάγονται μόνιμα οι Αγώνες στην Ελλάδα, ακόμα και να "εξελληνιστεί" η ΔΟΕ. Ο Κουμπερτέν παρέμεινε στο Παρίσι —φαινομενικά επειδή ήταν απασχολημένος με την οργάνωση του "Συμβουλευτικού Συνεδρίου για την Τέχνη, τα Γράμματα και τον Αθλητισμό"— αλλά το ίδιο συνέβη και με τους στενότερους συνεργάτες του στη ΔΟΕ. Ήταν αδύνατον να φανταστούν ότι, παρά την απουσία τους, τα μόλις δέκα μέλη που συμμετείχαν θα έπαιρναν σοβαρές αποφάσεις. Η πιο σημαντική ήταν η μεταφορά των Ολυμπιακών Αγώνων του 1908 από τη Ρώμη, που υπέφερε από οργανωτικές και οικονομικές δυσκολίες, στο Λονδίνο.

Οι Βρετανοί δεν είχαν πρόβλημα να θέσουν στο περιθώριο τον Κουμπερτέν και την υπ' αυτόν ΔΟΕ. Το Βρετανικό Ολυμπιακό Συμβούλιο καθοδηγείτο από το στενό του σύμμαχο, τον Αιδεσιμότατο Κέρσι Λάφαν, και τον ισχυρό αθλητικό παράγοντα Λόρδο Ντέσμπορο. Οι αθλητικοί κύκλοι στη Βρετανία ενθουμούντο τον Κουμπερτέν (ίσως με κάποια δόση ευχαρίστησης) για τη νεανική του συμπάθεια προς τους Άγγλους και για την πεποίθησή του ότι η καλλιέργεια του αθλητισμού στα δημόσια αγγλικά σχολεία πραγματικά βοήθησε στη διαμόρφωση του χαρακτήρα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Τελικά, καθώς οι Αγώνες σχετίζονταν με την Γαλλο-Αγγλική Έκθεση, δεν ταίριαζε να φανούν αγενείς προς στους Γάλλους.

Σε μια χώρα συνηθισμένη να συνδυάζει το βασιλικό τελετουργικό με τις δημοκρατικές συνήθειες του πνεύματος και που ο αθλητισμός παρέμενε αυστηρά υπό τη διοικητική εποπτεία των ευγενών-ερασιτεχνών, η υπό την ηγεσία του Κουμπερτέν ΔΟΕ ήταν σε πιο φιλικό έδαφος στο Λονδίνο παρά με

τους συνεργάτες τους στο Παρίσι και την κέντρο-δυτική Αμερική. Πάνω απ' όλα, οι Βρετανοί αριστοκράτες που διοργάνωναν τους Αγώνες στο Λονδίνο ήσαν συνειδητά εθνικιστές, θεωρώντας τον ευπρεπή σύγχρονο αθλητισμό και την κυρίαρχη αξία της ανιδιοτελούς άμιλλας ως καθαρά βρετανικές πολιτισμικές εφευρέσεις. Επίσης, με έντονο ενδιαφέρον για μια άψογη διοργάνωση, η βρετανική οργανωτική επιτροπή δένειμε ένα χρόνο πριν τους Αγώνες ολόκληρο το αθλητικό πρόγραμμα και τους αναλυτικούς κανονισμούς των αθλημάτων, που ήταν μια πρωτοφανής εξέλιξη στην ιστορία των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

Στις 13 Ιουλίου 1908, ο βασιλιάς Γεώργιος και η βασίλισσα Αλεξάνδρα εισήλθαν επευφημούμενοι στο φαντασμαγορικό στάδιο Shepherd's Bush, που είχε κατασκευαστεί ειδικά για τους Αγώνες. (Μεταξύ των άλλων καινοτομιών, το κολυμβητήριο είχε κατασκευαστεί στο εσωτερικό του αγωνιστικού χώρου). Παρευρίσκονταν μια λαμπρή παρέα από επισήμους και ένα πλήθος 40.000 ατόμων. Ο Κουμπερτέν και τα μέλη της ΔΟΕ παρουσιάστηκαν εθιμοτυπικά στον βασιλιά και οι εθνικές και διεθνείς οργανωτικές επιτροπές συνενώθηκαν τελετουργικά στον αγωνιστικό χώρο για να επιθεωρήσουν την παρέλαση των Εθνών. Ο Ντέσμπορο κάλεσε το βασιλιά να κηρύξει την έναρξη των αγώνων, ενώ ηκούσαν σαλπίσματα τρομπετών. Ύστερα παίχτηκε ο βρετανικός εθνικός ύμνος, ο βασιλιάς δέχτηκε τις ζητωκραυγές των θεατών και οι αγώνες άρχισαν αμέσως με σειρές των 1.500 μέτρων (οι Βρετανοί είχαν υποχρεωθεί να προσαρμοστούν στο ευρωπαϊκό μετρικό σύστημα).

Εκείνη την ημέρα άνω των 1.000 αθλητών που εκπροσωπούσαν 22 χώρες παρήλασαν στο στάδιο, έτοιμοι να συναγωνιστούν για το χρυσό, αργυρό και χάλκινο Ολυμπιακό μετάλλιο —ήταν η πρώτη φορά που τα έπαθλα απέκτησαν την οριστική τους μορφή— σε 109 αγωνίσματα, σε 21 αθλήματα. Επίσης, για πρώτη φορά ο αριθμός των εθνικών συμμετοχών σε κάθε άθλημα περιορίστηκε.

Η αρχή της οργάνωσης των ομάδων σε εθνικές ομάδες είχε θεσπιστεί το 1896, αλλά η γεωπολιτική αυτή αρχή τώρα συγκρουόταν άμεσα με την πραγματικότητα της Αυτοκρατορίας. Η Αυστραλία και ο Καναδάς είχαν γίνει δεκτοί ως “αθλητικές χώρες”, λόγω της συμμετοχής τους σε προηγούμενους Αγώνες. Αλλά κατά τη διοργάνωση αυτών των Αγώνων οι βρετανικές αρχές

αντιμετώπισαν κινήσεις για ανεξάρτητη συμμετοχή από την Νέα Ζηλανδία, ακόμη και την Ιρλανδία, διεκδικήσεις που ήταν βέβαιο ότι θα αυξάνονταν στο μέλλον. Η Αυστριακή Αυτοκρατορία αντέδρασε δυναμικά στην συμμετοχή ανεξάρτητης αντιπροσωπείας από τη Βοημία, που μέχρι τότε είχε διατηρηθεί χάρη στην παρουσία του Γίρι Γκαθ, ο οποίος ήταν ιδρυτικό μέλος της ΔΟΕ. Αλλά και η Πολωνία διαπραγματευόταν αυτόνομη συμμετοχή στους Αγώνες. Έτσι, η ολυμπιακή παρέλαση των εθνών άρχισε να ενσαρκώνει με δραματικό τρόπο την σύγκρουση των γεωπολιτικών αρχών που ίσχυαν κάθε εποχή σχετικά με το “Παγκόσμιο Σύστημα”. Μέχρι το τέλος του αιώνα η τελετή έναρξης επρόκειτο να καταστεί, μαζί με τη συμμετοχή στα Ηνωμένα Έθνη, η πιο σημαντική συμβολική έκφραση του ποια χώρα είναι αποδεκτή ως χώρα από τα υπόλοιπα κράτη του κόσμου.

Όπως ταίριαζε στις πολιτιστικές αρχές του τόπου διεξαγωγής, οι Αγώνες στο Λονδίνο απετέλεσαν μια έντονη διαλεκτική σύγκρουση μεταξύ των αρχών του ανταγωνισμού και της συναδελφικής άμιλλας. Κατά τη διάρκεια μιας θρησκευτικής τελετής πριν από τους Αγώνες, ο επίσκοπος της Πενσιλβάνια διατύπωσε απόψεις που αργότερα ο Κουμπερτέν τις διάνθισε και τις καθιέρωσε ως Ολυμπιακό μοτίβο: “το σημαντικό σ' αυτούς τους Αγώνες είναι λιγότερο η νίκη και περισσότερο η συμμετοχή”. Μία λαμπρή σειρά από συμπόσια και γιορτές πριν από τους Αγώνες έφεραν σε επαφή τους αθλητές, αθλητικούς παράγοντες και λοιπούς επισήμους. Η επίσημη αναφορά σημείωνε ότι οποιαδήποτε κριτική αυτών των δαπανών “θα αποτελούσε θλιβερή παρεξήγηση του ιδεώδους της σύγχρονης αναγέννησης των Ολυμπιακών Αγώνων”.

Τονίζοντας ως παράδειγμα την αντικατάσταση του νοσταλγικού “Ελληνισμού” από τον “Ολυμπισμό” του Κουμπερτέν ως την επίσημη ιδεολογία της κίνησης, ο απολογισμός συνέχισε: “η αμοιβαία γνώση των διαφορετικών συνηθειών, οι πιθανότητες αμοιβαίας φιλίας, οι ευκαιρίες αμοιβαίας αβρότητας συγκαταλέγονται μεταξύ των πιο σημαντικών κεφαλαίων που μπορεί να αποκτήσει η κίνηση για την αναβίωση σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων και η διαχρονική αξία που αντιπροσωπεύει ποτέ δεν είναι δυνατόν να υποτιμηθούν από κάποιον που άκουσε, όπως πολλοί από εμάς ακούσαμε συχνά το 1908, τους εθνικούς ύμνους περισσότερων από είκοσι διαφορετικών κρατών τραγουδισμένων εν χορώ σε ένα δείπνο που παρακολούθησαν γύρω στους 500 επιλεγμένους

αθλητικούς εκπροσώπους” (*Επίσημος Απολογισμός των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου*. Λονδίνο: Βρετανική Ολυμπιακή Επιτροπή, 1909, σ. 394).

Εντούτοις, το πνεύμα ανταγωνισμού που τροφοδοτείται από εθνικές αντιπαλότητες είναι ένα στοιχείο που δύσκολα ελέγχεται. Τα αθλητικά επίπεδα ήταν υψηλά, τα περισσότερα κράτη που συμμετείχαν φιλοδοξούσαν να κατακτήσουν μετάλλια και τα πλήθη ήσαν φανατισμένα αλλά και ενημερωμένα. Σ’ αυτό το κλίμα οι διαφωνίες ήταν αναπόφευκτες και πολλές από αυτές επικεντρώθηκαν στις αποφάσεις των κριτών και διαιτητών που ήταν αποκλειστικά Βρετανοί. Πυροδοτημένη από τις εφημερίδες, η οξύτητα μεταξύ της αμερικανικής αντιπροσωπείας και της φιλοξενούσας Μεγάλης Βρετανίας διατηρήθηκε για αρκετό καιρό μετά τους Αγώνες.

Ο μαραθώνιος δρόμος προσέφερε πάλι τη βασική εικόνα ολόκληρου του Ολυμπιακού σχεδίου. Η μεγαλύτερη σε καιρό ειρήνης συγκέντρωση στην ιστορία της Βρετανίας παρακολούθησε τον Ιταλό Ντοράντο Πιέτρι να αποκτά και να διατηρεί την πρωτοπορία κατά τη διάρκεια των 42 χιλιομέτρων από το Γουίντσορ Κασλ μέχρι το Σέπερντς Μπους (που σύντομα θα οριζόταν ως η σταθερή απόσταση για το αγώνισμα). Καθώς ο Πιέτρι αγωνιζόταν καταρρέοντας προς στο σημείο τερματισμού, βρετανοί αξιωματούχοι φοβούμενοι ότι κινδύνευε η ζωή του τον βοήθησαν να τερματίσει. Οι αμερικανοί διαμαρτυρήθηκαν γι’ αυτήν την εξωτερική βοήθεια, ο Πιέτρι ακυρώθηκε και το χρυσό μετάλλιο το πήρε ο αμερικανός έφηβος Τζώννυ Χέτζ. Στην τελετή λήξης, η βασίλισσα, επευφημούμενη από το πλήθος προσέφερε ειδικό χρυσό κύπελλο στον Πιέτρι. Όπως έγραψε ο γάλλος συγγραφέας Ζαν Ζιροντού σε μία κατοπινή Ολυμπιάδα “πάντα δίπλα στον πραγματικό νικητή υπάρχει ο ηθικός νικητής” (*Maximes sur le sport*, Παρίσι: 1928, σ. 26).

Σαιντ Λιούις 1904: 3οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Κατά την επιλογή της πόλης που θα φιλοξενούσε τους τρίτους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες, η αποφυγή των πολιτικών και εμπορικών περιπλοκών σε μία παγκόσμια έκθεση φαινόταν να είναι ένα μάθημα που έμαθε ο Κουμπερτέν και οι στενότεροί του συνεργάτες στη ΔΟΕ, μεταξύ αυτών

ιδιαίτερα ο καθηγητής ιστορίας στο πανεπιστήμιο Πρίνστον W. M. Sloane. Επίσης, θεώρησαν ότι ήταν φρόνιμο να γίνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες σε χώρα του αγγλόφωνου κόσμου, όπου η οργάνωση και τα αθλητικά δεδομένα ήταν πιο αυστηρά θεσμοθετημένα παρά στην ηπειρωτική Ευρώπη.

Κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης στο Σικάγο το 1893, ο Κουμπερτέν είχε συναντήσει και μοιραστεί τα οράματά του για τους Ολυμπιακούς Αγώνες με τον Ρέινι Χάρπερ, πρόεδρο του πανεπιστημίου του Σικάγο. Ο Χάρπερ πρόσφερε το χώρο του πανεπιστημίου για τους Αγώνες του 1904 και πρόβαλε ένα πρότυπο για τις επιτροπές διεκδίκησης των Αγώνων στα επόμενα χρόνια. Προκειμένου να αποκτήσει το Σικάγο παγκόσμια δημοσιότητα στην επέτειο της εκατονταετίας από την ίδρυση της πόλης, πολιτικοί, εύποροι βιομήχανοι, δικηγόροι και γιατροί, γαλλόφιλοι και άνθρωποι της τέχνης και του πολιτισμού προσφέρθηκαν εθελοντικά να βοηθήσουν και συνεισέφεραν οικονομικά προκειμένου να υποστηρίξουν την υποψηφιότητα της πόλης. Ανέθεσαν τη διενέργεια εκτιμήσεων του προϋπολογισμού καθώς και αρχιτεκτονικές μελέτες, που περιλάμβαναν αναλυτικά σχέδια για το πρώτο στον κόσμο στάδιο με συρόμενη οροφή. Μόλις οι Αγώνες ανετέθησαν στο Σικάγο από τον Κουμπερτέν και τη ΔΟΕ, τον Μάιο του 1901, η επιτροπή διεκδίκησης μετετράπη σε Ολυμπιακή οργανωτική επιτροπή, που ήταν η πρώτη με πραγματικό οργανωτικό χάρτη, με σοβαρά διαμορφωμένη κατανομή εργασίας και με αναλυτικούς προϋπολογισμούς.

Δυστυχώς για τη νεοσύστατη Ολυμπιακή Κίνηση, αυτός ο σχεδιασμός δεν οδήγησε πουθενά, και οι Αγώνες του 1904 κατέληξαν ίδιοι με τους Αγώνες του 1900, στη μορφή των Αγώνων του Σαιντ Λιούις.

Η πολιτική ηγεσία του Σαιντ Λιούις και οι υπεύθυνοι για την παγκόσμια έκθεση της πόλης φοβήθηκαν ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες στο Σικάγο πιθανόν να αποσπούσαν την προσοχή και επισκέπτες από την έκθεση. Ασκήθηκαν πιέσεις στο Σικάγο να αναβάλει τους Αγώνες μέχρι το 1905 ή, διαφορετικά, να τους μεταφέρει στο Σαιντ Λιούις. Οι υπεύθυνοι του Σικάγο προσφέρθηκαν να οργανώσουν φτηνή μεταφορά για όσους επισκέπτες των Ολυμπιακών Αγώνων επιθυμούσαν να ταξιδέψουν στο Σαιντ Λιούις, αλλά οι διευθυντές της έκθεσης δεν δέχθηκαν. Προκειμένου να προστατεύσει τη συμβολική, ανά τετραετία, διεξαγωγή των Αγώνων, η ΔΟΕ αρνήθηκε να καθυστερήσουν οι Αγώνες, ώστε το θέμα κατέληξε στην αντιπαράθεση της μιας πόλης με την άλλη.

Πολλά παραμένουν αδιευκρίνιστα σχετικά με το τι επακολούθησε. Φαίνεται ότι ο Κουμπερτέν δέχθηκε την πιθανότητα της μεταφοράς με αξιοσημείωτη σπουδή. Διεξήγαγε μία ψηφοφορία μέσω ταχυδρομείου μεταξύ των μελών της ΔΟΕ, η οποία, σύμφωνα με τα απομνημονεύματά του, είχε αποτέλεσμα μία καθαρή πλειοψηφία υπέρ του Σαιντ Λιούις, γεγονός που δεν είναι τώρα πλέον δυνατόν να επαληθευτεί. Η κατ' ιδίαν έκφραση της υποστήριξης για τη μεταφορά των Αγώνων στο Σαιντ Λιούις από τον νέο πρόεδρο Ρούσβελτ —έναν “ρωμαλέο Χριστιανό”, φανατικό φίλο του αθλητισμού που γνωριζόταν με τον Κουμπερτέν— είναι δυνατόν να αποδείχθηκε αποφασιστική, αν και ο χρόνος της παρέμβασής του είναι ασαφής. Το γιατί το Σικάγο υποχώρησε τόσο εύκολα στον επίδοξο ανταγωνιστή του —αρκετοί ηγέτες των Αγώνων του Σικάγο πράγματι είχαν επαγγελματικό ενδιαφέρον για την έκθεση— παραμένει αδιευκρίνιστο, όπως και η απουσία του ίδιου του Κουμπερτέν από τους Αγώνες. (Οι εκπρόσωποι της Γερμανίας και της Ουγγαρίας στη ΔΟΕ παρευρέθησαν).

Στο κοινό του Σαιντ Λιούις υπήρχε πολύ μεγαλύτερη συνείδηση ότι οι “Ολυμπιακοί Αγώνες” ήταν μέρος της υπερβολής που χαρακτήρισε τους Αγώνες στο Παρίσι. Οι Αγώνες χαρακτηρίστηκαν από καλύτερη οργάνωση, λόγω της συμμετοχής των πανεπιστημιακών αθλητικών λεσχών των ΗΠΑ. Επιπλέον, όπως γινόταν ιδιαίτερα φανερό στο πρόσωπο του Τζέιμς Σάλιβαν της Ένωσης Ερασιτεχνικού Αθλητισμού, εμφανίστηκε μια νέα τάξη παραγόντων με αποκλειστική απασχόληση τον αθλητισμό. Αυτοί οι μικροαστοί, εθνικοί αθλητικοί παράγοντες επρόκειτο να οδηγήσουν τους καθηγητές πανεπιστημίου και τους διεθνιστές κοινωνικούς μεταρρυθμιστές εκτός της Αμερικανικής Ολυμπιακής Κίνησης. Έφθασαν μάλιστα προσωρινά στο σημείο να συνωμοτήσουν προκειμένου να αποκτήσουν τον διεθνή έλεγχο των Ολυμπιακών Αγώνων από την υπό την ηγεσία του Κουμπερτέν ΔΟΕ. Στο Σαιντ Λιούις οι ιδιοτελείς τους επιδιώξεις βοήθησαν στη βελτίωση της τεχνικής υποδομής των Αγώνων. Το γυμναστήριο και το στάδιο του πανεπιστημίου Ουάσιγκτον πρόσφεραν τουλάχιστον κάποια ενότητα χωρική.

Αλλά τελικά, όπως και στο Παρίσι, οι τελετές ήταν εντελώς αξιοθρήνητες, συχνά επικρατούσε σύγχυση σχετικά με το ποια αθλητικά γεγονότα ήταν Ολυμπιακά, και παράλληλες εκδηλώσεις —όπως οι περιβόητες “ανθρωπολογικές ημέρες”, στις οποίες αυτόχθονες “διαγωνίζονταν” σε πανηγυρικές

παρωδίες των δικών τους παραδοσιακών πολιτιστικών διαγωνισμών— συνδέθηκαν άδικα και επιβλαβώς με του Ολυμπιακούς Αγώνες. Οι θεατές ήταν ελάχιστοι, λίγες εθνικές αντιπροσωπείες συμμετείχαν, και οι ελάχιστοι αθλητές που συμμετείχαν από τις υπόλοιπες χώρες ήταν ως επί το πλείστον από τον Καναδά. Όπως συνέβη και στην Αθήνα το 1896, ο μαραθώνιος δρόμος απετέλεσε το αγώνισμα που διατηρήθηκε περισσότερο στη μνήμη όσων παρακολούθησαν τους Αγώνες, αλλά αυτή τη φορά ο λόγος ήταν η ακύρωση του φαινομενικά νικητή Φρεντ Λορζ, επειδή το μεγαλύτερο διάστημα του αγώνα το διήνυσε με αυτοκίνητο.

Παρίσι 1900: 2οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Αν και η αρχή της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων σε διαφορετικό κάθε φορά τόπο επεκράτησε παρά την επιθυμία των Ελλήνων για μόνιμη τέλεση στην Ελλάδα, αυτή η απόφαση έμοιαζε ως πύρρεια νίκη μετά την εμπειρία των Αγώνων στο Παρίσι το 1900. Εδώ “οι Αγώνες της Διεθνούς Έκθεσης του Παρισιού” προβλήθηκαν ως οι Δεύτεροι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες, και η οργάνωση ήταν τόσο μέτρια ώστε χάθηκε ολόκληρο το συμβολικό κεφάλαιο από τους Αγώνες του 1896 στην Αθήνα. Οι Αγώνες καθορίστηκαν από την υπό μορφή τσίρκου αρχή “το περισσότερο είναι καλύτερο” που κυριάρχησε στην Έκθεση. Δεν υπήρξαν ειδικές τελετές έναρξης και λήξης. Τα διάφορα αγωνίσματα απομονώθηκαν μεταξύ τους και έγιναν με τυχαίο τρόπο σε μία περίοδο τριών μηνών. Σήμερα είναι πολύ δύσκολο να συμφωνήσουν οι ιστορικοί ακόμα και για το ποια αγωνίσματα ήταν “Ολυμπιακά”, και το πρόβλημα είναι σημαντικό, για παράδειγμα σχετικά με την ιστορία της συμμετοχής των γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ο Κουμπερτέν προωθούσε τη σωματική αγωγή για τα κορίτσια και τις γυναίκες αλλά για λόγους ευπρέπειας παρέμεινε αμετάπειστα αντίθετος σε δημόσιους αγώνες γυναικών. Γυναικείοι αθλητικοί αγώνες δεν έγιναν επισήμως δεκτοί από την ΔΟΕ για τους Αγώνες του 1900, αλλά διοργανώθηκαν από τους υπεύθυνους της Έκθεσης. Δικαιούται η Hilne de Pourtales από την Ελβετία τον τίτλο της πρώτης γυναίκας ολυμπιονίκη για τη νίκη της στις 25 Μαΐου στην ιστιοπλοΐα,

παρ' όλο ότι οι Αγώνες θεωρούνται ότι άρχισαν με τους αγώνες στίβου στις 14 Ιουλίου; Ένα τέτοιο μέτρο σύγκρισης θα φαινόταν να στερεί επίσης τον τίτλο από την Σαρλότ Κούπερ από τη Μεγάλη Βρετανία, καθώς κέρδισε στους αγώνες του τένις στις 11 Ιουλίου. Ανήκει, συνεπώς, η τιμή στην Μάργκαρετ Άμποτ από τις ΗΠΑ, που κέρδισε στο γκολφ στις 3 Οκτωβρίου, παρά το γεγονός ότι το γκολφ ποτέ δεν έγινε δεκτό σαν ολυμπιακό άθλημα και στους επόμενους Ολυμπιακούς Αγώνες δεν περιλήφθηκε ποτέ; Μπορεί κάποιος να γίνει κάτοχος ολυμπιακού μεταλλίου όταν αγνοεί —όπως συνέβη μ' αυτές τις τρεις αθλήτριες— ακόμα και το ότι συναγωνίζονταν για αυτόν τον τίτλο;

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες επρόκειτο να αντικαταστήσουν τις Διεθνείς Εκθέσεις και τις παγκόσμιες πανηγυρικές εορτές ως η κυρίαρχη μορφή διεθνών εκδηλώσεων του εικοστού αιώνα. Αλλά το 1900 ο ολυμπισμός ήταν η νεοαποκτηθείσα απασχόληση ενός ασήμαντου αριθμού φιλελλήνων καθηγητών πανεπιστημίου, κοινωνικών μεταρρυθμιστών μελών αθλητικών λεσχών και διαμορφωτών των τάσεων της υψηλής κοινωνίας, ενώ οι εκθέσεις ήταν μια εντελώς κρατική υπόθεση που είχε σχέση με το εθνικό γόητρο, τους τεχνολογικούς, οικονομικούς και ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς, όπως επίσης και με την άμβλυνση των αστικών αντιπαραθέσεων μέσω της λαϊκής διασκέδασης. Έχοντας απόλυτη συνείδηση της καθυστέρησης της Γαλλίας στους τομείς της εκβιομηχάνισης και του πολιτικού εκσυγχρονισμού, σε σχέση με τους ευρωπαίους ανταγωνιστές, οι αρχές του Παρισιού ήταν ελάχιστα θετικές στην συμμετοχή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Υπήρχε αμυδρή δημόσια ανάμνηση των Αγώνων στην Αθήνα το 1896, η ΔΟΕ παρέμενε σε μεγάλο βαθμό ένας οργανισμός “στα χαρτιά” και ο Κουμπερτέν ήταν ελάχιστα γνωστός και χωρίς πολιτική δύναμη στην πόλη του.

Κάτω από την πίεση των συναδέλφων του της ΔΟΕ από το εξωτερικό και συνειδητοποιώντας τελικά πόσο αδιάφοροι ήταν οι αγώνες για τους οργανωτές της Έκθεσης και ότι η ομάδα του ποτέ δεν θα γινόταν επίσημα δεκτή, ο Κουμπερτέν δημιούργησε βιαστικά μία δική του οργανωτική επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων, αποτελούμενη από παριζιάνους ευγενείς, που καταγγέλθηκε για τον αριστοκρατικό της χαρακτήρα, παραγκωνίστηκε και σύντομα διαλύθηκε. Το ειρωνικό είναι ότι η καλύτερη απόφαση του Κουμπερτέν ήταν πιθανόν και η τελευταία του: να δεχτεί την ήττα του, να δημιουργήσει

την εντύπωση της συνεργασίας με τις δημόσιες αρχές και να προσποιηθεί στους αθλητικούς του συνεργάτες σ' όλο τον κόσμο ότι μια δεύτερη σύγχρονη Ολυμπιάδα είχε πράγματι διεξαχθεί στο Παρίσι.

Αθήνα 1896: Οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Στις 6 Απριλίου του 1896, ο Τζαίμς Κόννολυ από το Σάφορκ της Μασαχουσέτης πήδησε στο αγώνισμα του τριπλούν 11 μ. 65 εκ. και ανακηρύχθηκε ο πρώτος ολυμπιονίκης μετά τον Βαρασδάτη από την Αρμενία, που λέγεται ότι νίκησε στο αγώνισμα της πυγμαχίας το 369 μ.Χ.. Ποιος ήταν ο λόγος που η παγκόσμια ιστορία δέχθηκε αυτή την ανακήρυξη, αγνοώντας προηγούμενους ισχυρισμούς άλλων, είτε ευρωπαίων μαθητών γυμνασίου της κλασικής φιλολογίας είτε των νικητών στους φολκλορικούς “Ολυμπιακούς Αγώνες” στο Σρόπσαιρ της Αγγλίας ή στα πιο πρόσφατα φεστιβάλ γυμναστικής στη Σκανδιναβία;

Ο τόπος τέλεσης απετέλεσε προφανώς έναν κρίσιμο παράγοντα. Η νίκη του Κόννολυ στην Αθήνα πραγματοποιήθηκε στο κλασικό Παναθηναϊκό Στάδιο, που ανακατασκευάστηκε με απαστράπττον μάρμαρο ειδικά για τους Αγώνες, χάρη στη γενναιοδωρία του Έλληνα πατριώτη και φιλόανθρωπου Γεωργίου Αβέρωφ. Περίπου τα 2/3 ολόκληρου του πληθυσμού της Αθήνας συγκεντρώθηκε στο στάδιο και στους περιβάλλοντες δρόμους και λόφους. Λίγο πριν, ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α΄ κήρυξε την έναρξη των “Πρώτων Διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων”, των οποίων επικεφαλής της οργανωτικής επιτροπής ήταν ο διάδοχος του θρόνου.

Παρουσιάστηκε ο ολυμπιακός ύμνος, που είχε ανατεθεί ειδικά στον διάσημο συνθέτη Σπύρο Σαμάρα και τον εθνικό ποιητή Κωστή Παλαμά, και το κοινό ζήτησε επανάληψη. Οι πρώτες γραμμές του ανακαλούσαν στη μνήμη τη νεοκλασική νοσταλγία που χαρακτήρισε γενικότερα την τελετή. “Αρχαίον πνεύμα θάνατον/αγνέ πατέρα του ωραίου, του μεγάλου και του αληθινού/κατέβα, φανερώσου, κι άστραψε εδώ πέρα/στη δόξα της δικής σου γης και τ' ουρανού”.

Οι ξένοι πρεσβευτές, καθηγητές πανεπιστημίου, διευθυντές αρχαιολογικών σχολών, δημοσιογράφοι και φοιτητές που παρίσταντο απέδειξαν ότι ο

ελληνισμός αποτελούσε μία κατάθεση τόσο για το παρόν όσο και για το παρελθόν. Από την εποχή του αγώνα των Ελλήνων για ανεξαρτησία, οι πολιτικοί και πνευματικοί ηγέτες είχαν μάθει, συχνά με πικρία, ότι οι ευρωπαϊκές δυνάμεις ήταν πιο πιθανό να βοηθήσουν τη σύγχρονη Ελλάδα όταν εμφανιζόταν ως συνέχεια της αρχαίας κληρονομιάς της. Όσοι από τους πιο ρεαλιστές πολιτικούς αντέδρασαν στην κυβερνητική υποστήριξη των Αγώνων του 1896 στη βάση της δημοσιονομικής υπευθυνότητας βρέθηκαν παραμερισμένοι από μια πλημμυρίδα συμβολικά διαμορφωμένης εθνικής υπερηφάνειας και από την επιθυμία για τη συμπάθεια των ξένων.

Όλα έπαιξαν σημαντικό ρόλο για να προκληθεί διεθνές ενδιαφέρον: Ένα νέο ρεύμα νεοκλασικισμού στην τέχνη και την αρχιτεκτονική στην δυτική Ευρώπη και στην Αμερική, η κυριαρχία των καθηγητών πανεπιστημίου και των αθλητών με κλασική παιδεία στην νέα αθλητική κίνηση, το ενδιαφέρον των εφημερίδων λόγω των σημαντικών αρχαιολογικών ευρημάτων του Σλήμαν και άλλων, και η ίδια η χαρισματική φράση “Ολυμπιακοί Αγώνες”. Όταν ένας νέος γάλλος αριστοκράτης, ο Πιέρ ντε Κουμπερτέν, διακήρυξε την “αναβίωση” των αρχαίων Αγώνων σε σύγχρονη μορφή και ανακοίνωσε τη δημιουργία της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής σ’ ένα συνέδριο στο Παρίσι το 1894, ο έλληνας μονάρχης δεν άργησε να προσφέρει, και η ΔΟΕ αμέσως δέχθηκε, την Αθήνα ως τόπο της αναβίωσης.

Η Ελλάδα ως τόπος τέλεσης δεν ήταν λοιπόν από μόνη της ικανή να δικαιολογήσει την είσοδο του κυρίου Κόννολυ στην παγκόσμια ιστορία. Τρεις εκδοχές “Ολυμπιακών Αγώνων του Ζάππα” στην Αθήνα, που ονομάστηκαν έτσι προς τιμήν του χορηγού τους, είχαν γίνει σε προηγούμενες δεκαετίες. Αλλά καθώς ήταν αυστηρά ελληνική υπόθεση, κανένας δεν θυμάται τα ονόματα των νικητών. Η σύλληψη της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων από τον Κουμπερτέν αποδείχθηκε αυτό που “μέτρησε”, γιατί —ως εκφρασμένη διεθνής υπόθεση, με αθλητές των οποίων η επιλογή γινόταν αποκλειστικά στη βάση της εθνικής αντιπροσώπευσης και αφιερωνόταν στην διεθνή παιδεία και ειρήνη— αυτοί οι Αγώνες συμβολικά εξέφραζαν τα βασικά χαρακτηριστικά και προβλήματα της σύγχρονης ταυτότητας σ’ ένα παγκόσμιο σύστημα που σταδιακά επικρατούσε η έννοια του έθνους-κράτους. Αυτοί οι πρώτοι Αγώνες ήταν τόσο επιτυχείς ώστε οι ελληνικές αρχές παρέκαμψαν

τον Κουμπερτέν και την υπό την ηγεσία του ΔΟΕ και έφτασαν στο σημείο να προπαγανδίσουν τη μόνιμη διεξαγωγή των Αγώνων στην Ελλάδα. Αλλά οι Διεθνείς Αρχές του Ολυμπισμού είχαν οικοδομηθεί οριστικά.

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνα το 1896 περίπου 285 αθλητές που εκπροσωπούσαν 12 χώρες συναγωνίστηκαν σε 44 αγωνίσματα. Υπήρξαν πολλές σημαντικές νίκες και πολύ περισσότερες ενδιαφέρουσες ιστορίες. Αλλά μία επρόκειτο να τις επισκιάσει όλες και να προσφέρει στην δημιουργούμενη Ολυμπιακή Κίνηση το συμβολικό κεφάλαιο χωρίς το οποίο δε θα μπορούσε να επιβιώσει κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας.

Λόγω του σεβασμού τους στο “μέτρο”, οι αρχαίοι δεν συναγωνίζονταν ποτέ σε δρόμους άνω των 4800 μέτρων, αλλά οι μύθοι και οι στρατιωτικοί θρύλοι δεν ήταν τόσο περιοριστικοί. Ο γάλλος γλωσσολόγος Μισέλ Μπρεόλ πρότεινε την ενεργοποίηση του μύθου του στρατιώτη-ταχυδρόμου που έτρεξε στην Αθήνα από τον Μαραθώνα για να αναγγείλει την νίκη επί των βαρβάρων, και ο οποίος μόλις εκπλήρωσε το καθήκον του έπεσε νεκρός. Οι ελληνικές αρχές, ο Κουμπερτέν και ο πρόεδρος της ΔΟΕ Δημήτριος Βικέλας συμφώνησαν να διοργανώσουν το αγώνισμα, μία απόσταση άνω των 40 χιλιομέτρων, αγώνα χωρίς προηγούμενο στη σύγχρονη εποχή, ακόμα λιγότερο στον αρχαίο κόσμο. Ο νικητής, πέρα από κάθε πρόβλεψη και μετά από μία επική προσπάθεια μπροστά σχεδόν σ’ ολόκληρο σχεδόν τον πληθυσμό της Αττικής, ήταν ο Σπύρος Λούης, ένας άγνωστος αγρότης από το Μαρούσι, ένας Έλληνας. Αν και υπήρξαν και άλλες επικές νίκες στους επόμενους Ολυμπιακούς Αγώνες, πολλές από αυτές στο μαραθώνιο δρόμο, είναι αμφίβολο εάν επαναλήφθηκε αυτή η αίσθηση της ροής των συναισθημάτων και της νοηματοδότησης που ο Λούης έφερε περνώντας από τους δρόμους της Αθήνας και τερματίζοντας στο ολυμπιακό στάδιο το 1896.

Καθώς περνούσε τη γραμμή του τερματισμού, οι έλληνες πρίγκιπες σήκωσαν τον Λούη στην πλάτη τους και τον περιέφεραν μέσα από το πλήθος που παραληρούσε μέχρι το βασιλικό βάθρο, όπου ο βασιλιάς μετά δυσκολίας συγκρατούσε τη χαρά του. Πολλά χρόνια αργότερα, όταν ο Κόννολυ, ο πρώτος σύγχρονος ολυμπιονίκης προσπάθησε να επωφεληθεί από τα γεγονότα της Αθήνας στο νέο του επάγγελμα του συγγραφέα, αυτό έγινε μέσω της δραματοποίησης της ιστορίας του Λούη και όχι της δικής του.

Μετάφραση: Λουκάς Ρινόπουλος

Ο John J. MacAloon είναι καθηγητής και αντιπρόεδρος στο μεταπτυχιακό τμήμα κοινωνικών επιστημών του πανεπιστημίου του Σικάγο. Σχετικά με τους Ολυμπιακούς Αγώνες έχει εκδώσει τα βιβλία: *This Great Symbol* (1981), που είναι η οριστική βιογραφία του Πιέρ ντε Κουμπερτέν στην αγγλική γλώσσα. Επίσης, έχει επιμεληθεί τους τόμους *Rite, Drama, Festival, Spectacle* (1984), *The Olympics and Cultural Exchange in the World System* (1988), και *Olympic Ceremonies and Intercultural Exchange* (1996), καθώς και δεκάδες ερευνητικών άρθρων. Ανθρωπολόγος και ιστορικός, ο MacAloon υπήρξε πρωτοπόρος στη χρήση των πολυ-πολιτιστικών κοινωνικών ομάδων προκειμένου να μελετήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Λος Άντζελες, Σεούλ, Βαρκελώνη, Λιλχάμερ, Ατλάντα και Σίδνεϊ. Υπήρξε σύμβουλος των οργανωτικών επιτροπών αυτών και άλλων Ολυμπιάδων, είναι ιδρυτικό μέλος του Ερευνητικού Συμβουλίου του Ολυμπιακού Μουσείου στη Λωζάννη και πρόσφατα διετέλεσε μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της ΔΟΕ (IOC 2000 Reform Commission). Το 1997 η ΔΟΕ απένειμε στον MacAloon το Ολυμπιακό Αριστείο για τις επιστημονικές και διπλωματικές του υπηρεσίες.

Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες

Bill Mallon

President International Society of Olympic Historians (ISOH)

Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες και η γένεση των Ολυμπιακών Χειμερινών Αγώνων

Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες δεν ξεκίνησαν το 1896 όπως οι Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες ούτε απετέλεσαν ιδέα του Βαρώνου Πιέρ ντε Κουμπερτέν – μάλιστα εκείνος ήταν αντίθετος στην ιδέα των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων. Ξεκίνησαν επισήμως το 1924 στο Σαμονί της Γαλλίας αλλά η γένεσή τους μπορεί να αναχθεί 23 χρόνια πριν την πρώτη τους διεξαγωγή, στη Στοκχόλμη της Σουηδίας, στο πλαίσιο μιας Σκανδιναβικής αθλητικής διοργάνωσης, των Σκανδιναβικών Αγώνων. Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες παρουσιάστηκαν στην Ολυμπιακή Επιθεώρηση ως “Σκανδιναβική Ολυμπιάδα”. Πολλά χρόνια αργότερα, η Ολυμπιακή Επιθεώρηση έγραψε ότι “Το έντονο ενδιαφέρον για το Σκανδιναβικό αθλητισμό, μπορεί να θεωρηθεί ως πρόδρομος των επερχόμενων Χειμερινών Αγώνων.”

Ιστορική Αναδρομή των Σκανδιναβικών Αγώνων

Η πρωτοβουλία της διεξαγωγής των Σκανδιναβικών Αγώνων λήφθηκε το 1899 από τον καθηγητή Ε. Γιόχαν Βίντμαρκ και οι πρώτοι αγώνες διεξάχθηκαν το 1901. Μετά την πρώτη διοργάνωση στη Στοκχόλμη, οι Σκανδιναβικοί Αγώνες διοργανώθηκαν το 1905, το 1909, το 1913, το 1917, το 1922 και το 1926 πάντα κατά το μήνα Φεβρουάριο. Τη διοργάνωση των Αγώνων ανέλαβε η Κεντρική Σουηδική Ένωση για την Προώθηση του Αθλητισμού [Sveriges Central Förening för Idrottens Framjande (SCFIF)]. Επικεφαλής της ήταν ο Βίκτωρ Μπαλκ, ηγετική προσωπικότητα κατά τα πρώτα χρόνια του σουηδικού κινήματος για τον αθλητισμό.

Γιατί καθιερώθηκαν οι Σκανδιναβικοί Αγώνες; Δύο ήταν οι κυριότεροι λόγοι: ο εθνικισμός και η εμποροκρατία. Ο Μπαλκ διευκρινίζοντας το κίνητρο που κρυβόταν πίσω από την καθιέρωσή τους είπε: “Πάνω απ’ όλα τοποθετούμε τον εθνικό μας στόχο να υπηρετήσουμε τη γενέτειρά μας και να τιμήσουμε την πατρίδα μας”. Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες έγιναν εθνική υπόθεση για ολόκληρο το λαό.”

Σκοπός των Σκανδιναβικών Αγώνων ήταν η καθιέρωση των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων. Η ιστορία του αθλητισμού έχει δείξει ότι μπορεί να υπήρχε τέτοια πρόθεση· ο ιστορικός του αθλητισμού Ίαν Λίντροθ σημειώνει: “Ο στόχος ήταν να δημιουργηθεί με αυτόν τον τρόπο κάτι για τους χειμερινούς αγώνες που να αντιστοιχεί με τους Ολυμπιακούς Αγώνες για τα θερινά αθλήματα.”

Πολλοί παράγοντες όμως αντιβαίνουν στην προσπάθεια να συσχετιστούν οι Σκανδιναβικοί Αγώνες με τη γένεση των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων. Σύμφωνα με την επιθεώρηση *Ny tidning för idrott*, η Σουηδική υποστήριξη ήταν απαραίτητη: “Οι πιο θεμελιώδεις συνέπειες των Σκανδιναβικών Αγώνων ήταν, εκτός από την προώθηση του αθλητισμού, η συσπείρωση των Σουηδών γύρω από κάτι καθαρά εθνικό. Το ότι δεν διαθέταμε κάτι εθνικό που να είναι κοινώς αποδεκτό και να ενώνει ολόκληρο το λαό, αποτελούσε για καιρό μεγάλη αδυναμία για μας.”

Εάν κάποιος κατανοήσει τους λόγους αυτούς, η δημιουργία των Σκανδιναβικών Αγώνων γίνεται σαφής. Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες δεν περιελάμβαναν απλά τη διεξαγωγή αγωνισμάτων αλλά και θεατρικές παραστάσεις, εορταστικές εκδηλώσεις στην Όπερα και στο Μεγάλο Θέατρο (*Grand Theater*), εκδρομές στο αρχιπέλαγος, παρελάσεις, γιορτές και επισκέψεις στο Σκάνσεν, ένα υπαίθριο μουσείο στο κέντρο της Στοκχόλμης που εγκαινιάστηκε το 1891, με σκοπό τη διαφύλαξη των αγροκτημάτων, των σπιτιών, των εκκλησιών και των σχολείων της υπαίθρου. Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες είχαν σκοπό να προωθήσουν το Σκάνσεν ως ένα μικρόκοσμο της Σουηδίας. Στη Σουηδία, τόσο ο αρχαίος πολιτισμός των βόρειων κρατών όσο και ο τρόπος ζωής των αγροτών, με τη βοήθεια του Σκάνσεν, κινητοποιήθηκαν να προωθήσουν τους Σκανδιναβικούς Αγώνες.

Ο Βίκτωρ Μπαλκ και η επιρροή του

Ηγετική προσωπικότητα στη διοίκηση των Σκανδιναβικών Αγώνων ήταν ο Σουηδός στρατηγός Βίκτωρ Γουσταύος Μπαλκ (1844-1928), πρωτεργάτης στην ανάπτυξη του αθλητισμού και ιδρυτικό μέλος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ) από το 1894 μέχρι το 1921. Ο Μπαλκ ήταν ο δεύτερος Πρόεδρος της Διεθνούς Ένωσης Πατινάζ [International Skating Union (ISU)] και η θητεία του διήρκεσε από το 1894 μέχρι το 1925. Λόγω έλλειψης ενιαίων διεθνών κανονισμών, η ISU διαλύθηκε τη χρονιά 1893-94, όταν οι κύριοι παράγοντες απείλησαν με παραίτηση λόγω ενός αμφισβητήσιμου αποτελέσματος κατά το Πρωτάθλημα Καλλιτεχνικού Πατινάζ Ανδρών το 1893. Ο Μπαλκ ψηφίστηκε Πρόεδρος με ταχυδρομική ψήφο για να καλύψει τη θέση και μια από τις πρώτες ενέργειές του, όταν ανέλαβε τα καθήκοντά του, ήταν η υιοθέτηση κανονισμών για τη διεξαγωγή του καλλιτεχνικού πατινάζ και του πατινάζ ταχύτητας στην επόμενη συνέλευση.

Από τότε, ο Μπαλκ έκανε πολλά για να συσπειρώσει και να εδραιώσει την ISU καθώς και να την επεκτείνει εκτός Ευρώπης, με τη συμμετοχή μελών στον οργανισμό από τη Βόρειο Αμερική και την Άπω Ανατολή. Ο Μπαλκ επίσης αντιτέθηκε στο να συμπεριληφθεί το καλλιτεχνικό πατινάζ στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1920 στην Αντβέρπ, αφού δεν επιτρεπόταν η συμμετοχή αθλητών από τα ηττημένα κράτη. Αρχικά, η ISU απείλησε με απαγόρευση σε όλους τους συμμετέχοντες να λάβουν μέρος στα αγωνίσματα αλλά τελικά ενέδωσε και οι αγώνες έλαβαν χώρα χωρίς κυρώσεις αλλά και χωρίς την επίσημη επικύρωση ή συμμετοχή της ISU.

Ο Μπαλκ ήταν εκείνος που καθιέρωσε τα αγωνίσματα του καλλιτεχνικού πατινάζ για γυναίκες και ζευγάρια σε Παγκόσμια Πρωταθλήματα. Το πατινάζ ταχύτητας γυναικών συμπεριλήφθηκε πολύ αργότερα. Το 1925 αποσύρθηκε από το αξίωμα του Προέδρου της ISU μετά από μακρά θητεία (30 έτη), τη μεγαλύτερη που είχε ποτέ Πρόεδρος. Ο Μπαλκ εκλέχθηκε πρώτος επίτιμος Πρόεδρος της ISU εκείνη τη χρονιά και απεβίωσε το 1928 σε ηλικία 84 ετών. Η μεγάλη διάρκεια και η αντοχή της ISU ως διεθνούς ομοσπονδίας – η αρχαιότερη ομοσπονδία χειμερινών αθλημάτων – οφείλεται σε αυτόν. Επίσης σε αυτόν οφείλεται και η προώθηση των Σκανδιναβικών Αγώνων.

Το Πρόγραμμα των Σκανδιναβικών Αγώνων

Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες συμπεριλάμβαναν όλα τα δημοφιλή χειμερινά αθλήματα, όπως άλμα με σκι, αγώνες κατάβασης, δρόμος αντοχής με σκι και σύνθετο σκανδιναβικό, σκέλετον, αγώνες σκαφών στον πάγο, ιστιοπλοΐα στον πάγο, πατινάζ ταχύτητας, καλλιτεχνικό πατινάζ, χόκεϊ επί πάγου, κέρλινγκ, μπά-ντυ, αγώνες με έλκηθρα που τα έλκουν σκυλιά καθώς και άλλα μη-χειμερινά αθλήματα, όπως ξιφασκία (το 1901 συμπεριλήφθηκε η ελαφρά ξιφασκία με τα δυο χέρια), μεγάλη κούρσα ιππασίας από το Ενκέπινγκ στη Στοκχόλμη (περίπου 80 χλμ) και η κολύμβηση, αργότερα. Άλλα ασυνήθιστα χειμερινά αθλήματα που συμπεριλήφθηκαν ήταν αγώνες με έλκηθρα που τα έλκουν άλογα, κυνήγι με άλογα, αγώνες με σκι που τα έλκουν τάρανδοι, διάφορες μορφές στρατιωτικών αθλημάτων, αγώνες ταχύτητας με άμαξες, αγώνες ταχύτητας μοτοσικλετών, αγώνες με αερόστατα, αγώνες έλκηθρου με ώθηση και αγώνες πούλκα. Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες διεξάγονταν κυρίως μέσα και γύρω από τη Στοκχόλμη, αν και δύο φορές (το 1905 και το 1913), μετακινήθηκαν λόγω έλλειψης χιονιού, στο Έστερσουντ. Κατά τη διάρκειά τους, διεξάχθηκαν διάφορα Παγκόσμια και Ευρωπαϊκά Πρωταθλήματα σχετικά με τους Αγώνες, ειδικά στο καλλιτεχνικό πατινάζ και το πατινάζ ταχύτητας. Στην πραγματικότητα, οι Σκανδιναβικοί Αγώνες κατέχουν σημαντική θέση στην ιστορία των διεθνών πρωταθλημάτων.

Τα αγωνίσματα του Παγκόσμιου και Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος που διοργανώνονταν σε συνεργασία με τους Σκανδιναβικούς Αγώνες ενίσχυσαν το κύρος τους. Κατά συνέπεια, οι Σκανδιναβικές Χώρες και ιδιαίτερα η Σουηδία, αντιδρούσαν κατ' επανάληψη στη διεξαγωγή Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων υπό την αιγίδα της ΔΟΕ. Προφανώς υπήρχε ο φόβος ότι η υποστήριξη στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες θα σήμαινε όχι μόνο το τέλος των εδραιωμένων Αγώνων τους, αλλά και το τέλος της γενικής σκανδιναβικής κυριαρχίας στα χειμερινά αθλήματα στην Ευρώπη.

Οι απαρχές των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων

Παρά την επιτυχία των Σκανδιναβικών Αγώνων, προέκυψαν σημαντικές δυσκολίες στην καθιέρωση των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων. Χρειάστηκε ισχυρή πειθώ και διπλωματία εκ μέρους των γαλλικών, ιταλικών, ελβετικών και καναδικών μελών της ΔΟΕ να λάβουν την υποστήριξη για τους Χειμερι-

νούς Ολυμπιακούς Αγώνες, παρά τις επιφυλάξεις του Πιέρ ντε Κουμπερτέν. Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες, οι οποίοι σχεδόν είχαν καθιερωθεί ως "ψευδο-Ολυμπιακοί Αγώνες", έκαναν πιο δύσκολο το έργο της ΔΟΕ να εδραιώσει τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες.

Αυτό οφειλόταν εν μέρει στο σφοδρό σουηδικό εθνικισμό του Βίκτωρα Μπαλκ ο οποίος εξήρε διθυραμβικά τη γενέτειρά του. Εκτός αυτού, τόσο η Σουηδία όσο και η Νορβηγία αντιτέθηκαν στην καθιέρωση των Ολυμπιακών Αγώνων για εθνικιστικούς λόγους. Στην πραγματικότητα, η Νορβηγία σχεδόν δεν συμμετείχε στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες, ακόμα και μετά την καθιέρωσή τους το 1924.

Το πατινάζ συμπεριλήφθηκε ανάμεσα στα αθλήματα κατά την Ολυμπιακή Συνέλευση του 1894, κατά την οποία ο Ντε Κουμπερτέν εδραιώσε εκ νέου τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Στη συνέχεια, η πρώτη πρόταση που κοινοποιήθηκε ώστε τα χειμερινά αθλήματα να συμπεριληφθούν στους Ολυμπιακούς Αγώνες έγινε στις 18 Μαΐου 1899 κατά τη συνάντηση της Τσέχικης Ολυμπιακής Επιτροπής. Η πρόταση έγινε από τον Γιόζεφ Ρέσλερ-Ορόφσκι, Τσέχο αθλητή και αθλητικό παράγοντα. Πρότεινε να διεξάγονται οι αγώνες σκι στα Γιγάντια Βουνά της Τσεχίας ως τμήμα των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο Ρέσλερ-Ορόφσκι, ο Ντε Κουμπερτέν και ο Δρ. Γίρι Γκουθ-Γιαρκόφσκι διατήρησαν αλληλογραφία αλλά οι χειμερινοί αγώνες δεν πραγματοποιήθηκαν το 1900.

Κατά τη Σύνοδο της ΔΟΕ το 1900 στο Βερολίνο, μια επιτροπή που συμπεριέλαβε τα δύο σουηδικά μέλη (Μπαλκ και Φον Ρόζεν) εκπόνησε ένα προσωρινό πρόγραμμα για τους μελλοντικούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Ο Μπαλκ παρουσίασε την έκθεση και ανάμεσα στα αθλήματα που απαλείφθηκαν ήταν το πατινάζ, το μόνο χειμερινό άθλημα που διεξάχθηκε το 1908.

Στη Σύνοδο του 1910 στο Λουξεμβούργο, ο Αιδεσιμότατος Ρόμπερτ ντε Κούρσι-Λαφάν [Μεγάλη Βρετανία], ρώτησε τον Μπαλκ εάν τα χειμερινά αθλήματα συμπεριλαμβάνονταν στο Ολυμπιακό πρόγραμμα του 1912, αλλά έλαβε ως απάντηση ότι κανένα δεν είχε προβλεφθεί διότι οι Σκανδιναβικοί Αγώνες είχαν προγραμματιστεί για τις αρχές του 1913. Μετά από έντονες διαμαρτυρίες, ο Μπαλκ δήλωσε ότι εάν επιθυμεί η ΔΟΕ, θα μπορούσε να εκπονήσει ένα χειμερινό πρόγραμμα αθλημάτων για το 1912 και να το παρουσιάσει στην επόμενη σύνοδο.

Το 1911, στη σύνοδο της ΔΟΕ στη Βουδαπέστη, ο Ιταλός Κόμης Ευγένιος Μπρουνέττα ντ' Ουσώ ρώτησε τον Μπαλκ εάν η Επιτροπή έχει σχεδιάσει πρόγραμμα χειμερινών αθλημάτων. Ο Συνταγματάρχης Μπαλκ απάντησε απότομα: "Δεν μπορεί να εκπονηθεί πρόγραμμα χειμερινών Ολυμπιακών αθλημάτων, καθώς οι Σκανδιναβικοί Αγώνες έχουν ήδη προγραμματιστεί για το 1913". Ο Μπρουνέττα ντ' Ουσώ δεν ικανοποιήθηκε από τις δηλώσεις του Μπαλκ και ζήτησε να μετατραπούν οι Σκανδιναβικοί Αγώνες του 1913 σε Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες και να καθορίσει η ΔΟΕ το Ολυμπιακό Έτος από την 1η Ιουνίου 1912 μέχρι την 31η Μαΐου 1913. Αυτό θα σήμαινε ότι οι Θερινοί Αγώνες θα προηγούνταν των Χειμερινών Αγώνων. Αυτή η πρόταση προξένησε την έντονη διαμάχη μεταξύ των Μπρουνέττα ντ' Ουσώ, Μπαλκ, Λόρδου Ντεμπόροου (Μεγάλη Βρετανία), Κόμη Κλαρένς φον Ρόζεν (Σουηδία) και Γουίλιαμ Μ. Σλόαν. Δεν επιτεύχθηκε συμφωνία και η πρόταση κατατέθηκε εκ νέου την επόμενη ημέρα.

Την επόμενη ημέρα ο Μπρουνέττα ντ' Ουσώ επανέλαβε την πρόταση να "προσαρτήσει" τους Σκανδιναβικούς Αγώνες του 1913 στους Αγώνες της 5ης Ολυμπιάδας. Ακολούθησε πολύωρη συζήτηση στην οποία συμμετείχαν επιπλέον ο Κούρσι-Λαφάν [Μεγάλη Βρετανία], ο Γκουθ-Γιαρκόφσκι [Βοημία], ο Κόμης Άδαλμπερτ φον Φράνκεν-Ζίρστορφ [Γερμανία] και ο Πρίγκιπας Λέον Ουρουσόφ [Ρωσία]. Ο Μπαλκ ήταν όμως ανένδοτος και η γνώμη του επικράτησε καθώς ήταν ένα από τα μέλη της ΔΟΕ με μεγάλη επιρροή και Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων της Στοκχόλμης. Η διαφωνία του Μπαλκ με το σχέδιο του Μπρουνέττα ντ' Ουσώ να συμπεριλάβει τους Σκανδιναβικούς Αγώνες στους Ολυμπιακούς Αγώνες ήταν εύλογη καθώς αυτό θα σήμαινε το τέλος των αγαπημένων του Σκανδιναβικών Αγώνων. Την 27η Μαΐου 1911 αποφασίστηκε ότι οι Σκανδιναβικοί Αγώνες δεν θα μπορούσαν να προσαρτηθούν στην Ολυμπιάδα και ότι δεν θα συμπεριλαμβάνονταν χειμερινά αθλήματα στο πρόγραμμα του 1912. Η Σουηδική Ολυμπιακή Επιτροπή με επικεφαλής τον Μπαλκ απέρριψε την ιδέα σε θεωρητική βάση ότι όλα τα αγωνίσματα δεν θα μπορούσαν να διεξάγονται στο ίδιο μέρος την ίδια χρονική περίοδο.

Το επόμενο βήμα προς την καθιέρωση ξεχωριστών Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων πραγματοποιήθηκε στη Συνέλευση των Εθνικών Ολυμπιακών Επιτροπών που έλαβε χώρα στο Παρίσι τον Ιούνιο του 1914. Εκκλήσεις

για την εισαγωγή χειμερινών Ολυμπιακών αθλημάτων έγιναν από διάφορους συμμετέχοντες.

Παραδόξως, ένας εκπρόσωπος της Νορβηγικής Ομοσπονδίας Σκι πρότεινε να συμπεριληφθούν οι αγώνες σκι στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων, που απετέλεσε μια νέα προσπάθεια σε σχέση με την προηγούμενη πολιτική αδιαλλαξίας που ήταν αντίθετη στην ιδέα αυτή. Η Νορβηγία ήταν η κοιτίδα του σκι. Το 1892, καθιερώθηκαν οι αγώνες ταχύτητας σκι του Χολμενκόλεν οι οποίοι ακολούθησαν τους αγώνες ταχύτητας του Χιούσμπι που διεξάχθηκαν το 1883. Μέχρι τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, θεωρείτο ότι οι αγώνες του Χολμενκόλεν είχαν μεγαλύτερο κύρος από τα πρωταθλήματα της Διεθνούς Ομοσπονδίας του Σκι.

Επίσης και άλλες χώρες υπέβαλαν ανάλογες προτάσεις στη Συνέλευση του Παρισιού. Η Αυστριακή Ολυμπιακή Επιτροπή υπέβαλε την πρόταση να συμπεριληφθούν επισήμως τα αθλήματα στον πάγο στο Ολυμπιακό πρόγραμμα, αφού η Αυστριακή Ένωση Πατινάζ την είχε κοινοποιήσει σε όλα τα κυβερνητικά σώματα των ευρωπαϊκών χωρών μελών της Διεθνούς Ένωσης Πατινάζ (ISU). Η Γερμανία, η Ελβετία και ο Καναδάς υπέβαλαν παρόμοιες ιδέες. Στο τέλος, συμφωνήθηκε να επιτραπεί το πατινάζ, το σκι και το χόκεϊ επί πάγου στο Ολυμπιακό Πρόγραμμα. Τα πρακτικά της Συνέλευσης του 1914 δεν εκδόθηκαν πάντως μέχρι το Νοέμβριο 1919, διότι, λίγο μετά τη συνδιάσκεψη, ξέσπασε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος και έφερε στασιμότητα στο Ολυμπιακό Κίνημα.

Το 1914, κατά την 5η Συνέλευση για το Σκι στην Κριστιανία (Όσλο), ο Γερμανός Δρ. Γκούσταβ Φράι, πρότεινε να συμπεριληφθεί το σκι στο Ολυμπιακό πρόγραμμα. Οι εκπρόσωποι της Αυστρίας, Ουγγαρίας και Νορβηγίας συμφώνησαν, αλλά διαφώνησε ο εκπρόσωπος της Σουηδίας.

Το 1916, προγραμματίστηκε η διεξαγωγή μιας Ολυμπιάδας Σκι στο Φέλντμπεργκ, στο Μέλανα Δρυμό της Γερμανίας, σαν συμπλήρωμα στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1916 στο Βερολίνο. Το πρόγραμμα συμπεριλάμβανε: δρόμο αντοχής 12 χλμ, δρόμο αντοχής 50 χλμ, σκι, σύνθετο σκανδιναβικό και άλμα με σκι. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος έθεσε τέρμα σε αυτά τα σχέδια καθώς και στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1916.

Το 1920, στην Άντβερπ συμπεριλήφθηκαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες

το καλλιτεχνικό πατινάζ και το χόκεϊ επί πάγου. Ο Καναδάς αντιπροσωπεύτηκε από τους Γουίνιπεγκ Φάλκονς (μια ομάδα που ουσιαστικά αποτελείτο κυρίως από Ισλανδούς), που νίκησαν οριακά τις Ηνωμένες Πολιτείες στο χόκεϊ επί πάγου. Οι δύο αυτές ομάδες κυριάρχησαν. Στο καλλιτεχνικό πατινάζ των ανδρών νίκησε ο Γκίλις Γκράφτσεμ, στο αγώνισμα των γυναικών νίκησε η Μάγδα Γιούλιν-Μωρούα (από τη Σουηδία και στο αγώνισμα των ζευγαριών το ζευγάρι των Λουδοβίκα και Βάλτερ Γιάκομπσον από τη Φινλανδία.

Το 1921, η Ολυμπιακή Συνέλευση διεξάχθηκε στη Λωζάνη και η συζήτηση να συμπεριληφθούν τα χειμερινά αθλήματα στους Ολυμπιακούς Αγώνες ξανάρχισε. Τότε, η Νορβηγία δεν ήταν πλέον υπέρ της ιδέας και η Νορβηγική Ένωση Σκι δήλωσε: “Εάν η Ολυμπιακή Συνέλευση προβεί σε αυτήν την ενέργεια παρά τη θέλησή μας, ανακοινώνουμε στη συνέλευση ότι δεν μπορεί να βασίζεται στη συμμετοχή των Σκανδιναβικών χωρών”.

Κατά την Ολυμπιακή Συνέλευση του 1921, ο Γάλλος Μαρκήσιος ντε Πολινιάκ έκανε την ακόλουθη πρόταση: “Η συνέλευση προτείνει στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή ότι σε όλες τις χώρες όπου διοργανώνονται Ολυμπιακοί Αγώνες και γενικά όπου είναι δυνατόν να διοργανώνονται αγώνες χειμερινών αθλημάτων, οι τελευταίοι θα πρέπει να πραγματοποιούνται με την υποστήριξη της ΔΟΕ και να διεξάγονται σύμφωνα με τους κανονισμούς των ενδιαφερομένων διεθνών αθλητικών ενώσεων.” Η Συνέλευση αποδέχτηκε την πρόταση, ενάντια στην επιθυμία του Πιέρ ντε Κουμπερτέν και ο δρόμος ήταν ανοικτός για τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες.

Το 1922, στη Διεθνή Συνέλευση για το Σκι, οι εκπρόσωποι αποδέχτηκαν την απόφαση της Ολυμπιακής Συνέλευσης και ξεκίνησαν τη μελέτη για τη σύνταξη των κανονισμών και την σύσταση μιας Διεθνούς Ομοσπονδίας Σκι.

Το 1924, από τις 25 Ιανουαρίου μέχρι τις 4 Φεβρουαρίου, διεξάχθηκε στο Σαμονί της Γαλλίας η Εβδομάδα Χειμερινών Αθλημάτων. Η εβδομάδα αυτή ονομαζόταν αρχικά “Διεθνής Εβδομάδα των Χειμερινών Αθλημάτων” αλλά υποστηριζόταν από τη ΔΟΕ. Διαγωνίστηκαν 258 αθλητές σε πέντε αθλήματα από 16 χώρες. Σε λιγότερο από τρεις μήνες μετά τους τελευταίους Σκανδιναβικούς Αγώνες στις 6 Μαΐου 1926, οι σκανδιναβικοί φόβοι έγιναν πραγματικότητα όταν η ιδιαίτερως επιτυχής εβδομάδα στο Σαμονί-Μον Μπλαν στην Ωτ Σαβουά αναγνωρίστηκε από τη ΔΟΕ ως οι Πρώτοι Χειμερι-

νοί Ολυμπιακοί Αγώνες. Στην 25η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Λισσαβόνα, 23 από τα 24 μέλη της ΔΟΕ ψήφισαν για την πρόταση και μόνο δύο από αυτά ψήφισαν κατά της πρότασης [ο Βαρόνος Σιμελπένινκ βαν ντερ Όιε και ο Συνταγματάρχης Πήτερ Βιλχέλμους Σαρό, και οι δύο από την Ολλανδία].

Το τέλος των Σκανδιναβικών Αγώνων

Ο Βίκτωρ Μπαλκ πέθανε το 1928. Ο θάνατός του επέσπευσε το τέλος των Σκανδιναβικών Αγώνων. Οι Αγώνες ήταν κατά μεγάλο μέρος έργο δικό του, καθώς και του Αλεξάντερ Λίντμαν. Ο Μπαλκ ήταν ο ιδεαλιστής και ο Λίντμαν ήταν ο διαχειριστής. Οι όγδοοι Σκανδιναβικοί Αγώνες, οι οποίοι αρχικά ανακοινώθηκαν για το 1930, τελικά ακυρώθηκαν (τελευταία στιγμή λόγω καιρικών συνθηκών) και έτσι οι Σκανδιναβικοί Αγώνες έπαψαν να υφίστανται ως σημαντική διεθνής διοργάνωση παρά τις προσπάθειες να διεξαχθούν το 1934.

Το 1933 αποφασίστηκε ότι δεν θα διοργανώνονταν Σκανδιναβικοί Αγώνες το 1934 λόγω των αγώνων της Διεθνούς Ομοσπονδίας Σκι που διεξάχθηκαν στο Σόλφτεο την ίδια χρονιά. Στα μέσα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, μια ομάδα από κορυφαίους Σουηδούς αθλητές, με επικεφαλής τους Σίξτους Γιάνσον, Μπο Έκελουντ και Έρνστ Μπρέμπεργκ έκαναν μια απόπειρα να διοργανώσουν τους Σκανδιναβικούς Αγώνες στη Στοκχόλμη το 1942. Αφού η οργανωτική επιτροπή υπέβαλε το αίτημά της, η κυβέρνηση έκρινε ότι δεν θα ήταν πρόπον να διοργανωθούν Σκανδιναβικοί Αγώνες κατά τη διάρκεια του πολέμου. Μετά την αρνητική απάντηση της κυβέρνησης, η οργανωτική επιτροπή ματαίωσε τα σχέδιά της για τους Αγώνες και δεν έγιναν νέες προσπάθειες για την αναβίωσή τους. Ωστόσο τα ετήσια Σκανδιναβικά Πρωταθλήματα του καλλιτεχνικού πατινάζ και του πατινάζ ταχύτητας συνέχισαν να διεξάγονται κάθε χρόνο μέχρι σήμερα.

Μετά από τους επιτυχείς δεύτερους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1928 και εν όψει της αυξανόμενης δημοτικότητας του Ολυμπιακού Κινήματος στο διεθνή αθλητισμό, το ενδιαφέρον για τους Σκανδιναβικούς Αγώνες εξασθένησε. Οι Σκανδιναβικοί Αγώνες ως διοργάνωση πολλαπλών αθλημάτων δεν αναβίωσαν από την τελευταία διεξαγωγή τους το 1926. Αντίθετα οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες υπερέβησαν τις αρχικές διαμάχες και έγιναν η κυρίαρχη διοργάνωση των χειμερινών αθλημάτων.

Οι 1οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1924)

Οι 1οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Σαμονί της Γαλλίας από τις 25 Ιανουαρίου μέχρι τις 4 Φεβρουαρίου 1924. Συμμετείχαν δεκαέξι κράτη με 258 αθλητές (245 άνδρες και 13 γυναίκες). Οι Αγώνες διοργανώθηκαν από το Γάλλο Υφυπουργό Φυσικής Αγωγής, Γκαστόν Βιντάλ. Επικεφαλής στην απαγγελία του Όρκου των Αθλητών ήταν η αθλήτρια του δρόμου αντοχής στο σκι Καμίγ Μαντριγιόν, αν και ήταν από τις λίγες φορές στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων που όλοι οι αθλητές τον απάγγειλαν μαζί.

Τον Ιούνιο 1922, η Γαλλική Ολυμπιακή Επιτροπή συγκάλεσε συνέλευση στην οποία παρέστησαν εκπρόσωποι του σκι, του πατινάζ και του χόκεϊ επί πάγου. Αποφάσισαν να διοργανώσουν μια Διεθνή Εβδομάδα Χειμερινών Αθλημάτων στο Σαμονί στις αρχές του 1924. Αρχικά, οι αγώνες δεν ονομάζονταν Ολυμπιακοί Αγώνες. Στον εναρκτήριο λόγο όμως, ενώ δεν χρησιμοποιήθηκε η λέξη Ολυμπιακός στον τίτλο, αναφέρθηκε ότι πραγματοποιούνταν “υπό την εποπτεία της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής”. Ο αρχικός σύντομος τίτλος ήταν “Διεθνής Εβδομάδα Χειμερινών Αθλημάτων” αλλά στην πραγματικότητα η επίσημη ονομασία ήταν η μακροσκελής “Χειμερινά Αθλήματα στο Σαμονί Μον-Μπλαν της Γαλλικής Ολυμπιακής Επιτροπής με τη συνεργασία της Γαλλικής Ομοσπονδίας των Χειμερινών Αθλημάτων και του Γαλλικού Αλπικού Ομίλου υπό την εποπτεία της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής με την ευκαιρία της διεξαγωγής των Αγώνων της 8ης Ολυμπιάδας”. Στις 27 Μαΐου 1925, η ΔΟΕ τροποποίησε το καταστατικό της και ξεκίνησε έναν κύκλο Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων. Οι αγώνες στο Σαμονί δεν αναφέρθηκαν ποτέ επισήμως ως οι 1οι Ολυμπιακοί Αγώνες στη διακήρυξη αυτή. Θεωρήθηκε όμως ότι ήταν λάθος της γραμματέως που κρατούσε τα πρακτικά καθώς η ΔΟΕ είχε από καιρό αναγνωρίσει τους αγώνες του Σαμονί το 1924 ως τους 1ους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες.

Το ζήτημα της ονομασίας των αγώνων αυτών ως Ολυμπιακών Αγώνων είχε μεγαλύτερο ενδιαφέρον και από τους ίδιους τους Αγώνες. Κατά τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες οι Κλας Θάνμπεργκ και Θόρλαϊφ Χωγκ στέφθηκαν πολλές φορές νικητές στο πατινάζ και στο σκι αντίστοιχα. Ο Γκίλις Γράφτστρεμ επιβεβαίωσε τον τίτλο του στο καλλιτεχνικό πατινάζ ανδρών που

είχε κατακτήσει στους Θερινούς Αγώνες στην Αντβέρπ το 1920. Στο καλλιτεχνικό πατινάζ γυναικών, η Χέρμα Πλανκ-Ζαμπό από την Αυστρία κέρδισε τον τίτλο αλλά η όγδοη και τελευταία αθλήτρια, Σόνια Χένιε θα γινόταν αργότερα η μεγαλύτερη αθλήτρια του καλλιτεχνικού πατινάζ όλων των εποχών.

Οι 2οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1928)

Οι 2οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Σαιν Μόριτς της Ελβετίας από τις 11 μέχρι τις 19 Φεβρουαρίου 1928. Άλλες πόλεις που θεωρήθηκαν από τη ΔΟΕ ως πιθανές διοργανώτριες πόλεις ήταν το Νταβός και το Ένγκελμπεργκ της Ελβετίας, αλλά στις 10 Απριλίου 1929, κατά τη διάρκεια της 27ης Συνόδου της ΔΟΕ στη Λωζάνη, οι Αγώνες ανατέθηκαν στο Σαιν Μόριτς. Συμμετείχαν είκοσι πέντε κράτη με 464 αθλητές (438 άνδρες και 26 γυναίκες). Οι Αγώνες διοργανώθηκαν από τον Ελβετό Πρόεδρο, Έντμουντ Σούλτες. Τον Όρκο των Αθλητών κατά την Τελετή Έναρξης απάγγειλε ο Ελβετός σκιέρ, Χανς Αϊντενμπενζ.

Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 1928 είχαν ιδιαίτερη επιτυχία αλλά οι διοργανωτές έπρεπε να αντιμετωπίσουν τον άσχημο καιρό. Ο *φον*, ένας δυνατός άνεμος που έρχεται από την υπήνεμη πλευρά του βουνού μεταφέροντας ζεστό αέρα, οδήγησε στην αναβολή πολλών αγωνισμάτων και στη ματαίωση ενός. Το πρωί της διεξαγωγής του αγωνίσματος του δρόμου αντοχής στο σκι 50 χλμ., η θερμοκρασία ήταν περίπου 0AC (32AF.) αλλά κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του, φύσηξε ο *φον* και οι θερμοκρασίες ανέβηκαν το μεσημέρι στους 25AC (77AF).

Αργότερα, τη νύχτα, το θερμό καιρό ακολούθησε καταιγίδα που κατέστρεψε τους διαδρόμους του σκι. Ευτυχώς το χιόνι και ο παγετός μέσα στις επόμενες ημέρες έσωσε τους διοργανωτές. Αλλά ο *φον* επηρέασε και άλλα αγωνίσματα. Στο αγώνισμα του πατινάζ ταχύτητας των 10.000μ., ο Αμερικανός Ίρβιν Τζάφι πραγματοποίησε τον καλύτερο χρόνο μετά από τους πρώτους γύρους. Αλλά ο *φον* έφερε ζεστό αέρα και έλιωσε το χιόνι στην πίστα. Συνεπώς η διεξαγωγή του αγωνίσματος σταμάτησε λόγω καιρικών συνθηκών και δεν ξανάρχισε. Σε κάποιες αμερικανικές πηγές αναφέρθηκε λανθασμένα ότι ήταν ο νικη-

τής, αλλά στην πραγματικότητα δεν υπήρχε αποτέλεσμα. Το αγώνισμα του έλκηθρου πέντε αντρών δοκιμάστηκε από τον φον, όταν η πίστα του έλκηθρου έλιωσε και οι γύροι του αγωνίσματος από τέσσερις μειώθηκαν σε δύο.

Τα αστέρια στα ατομικά αθλήματα των Αγώνων ήταν ο Κλας Θάνμπεργκ ο οποίος κέρδισε δύο ακόμα χρυσά μετάλλια στο πατινάζ ταχύτητας, ο Γιόχαν Γκρέτουμσμπρέτεν ο οποίος κέρδισε δύο χρυσά στο σκανδιναβικό σκι, ο Γκίλλις Γκράφστρεμ που κέρδισε τον τίτλο για τρίτη συνεχή χρονιά στο καλλιτεχνικό πατινάζ και η Σόνια Χένιε η οποία κατέλαβε την πρώτη θέση στο πρώτο από τα τρία Ολυμπιακά πρωταθλήματα καλλιτεχνικού πατινάζ. Αλλά ίσως το αληθινό αστέρι στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1928 ήταν η κορυφαία καναδική ομάδα χόκεϊ επί πάγου, η οποία λόγω της απουσίας της αμερικανικής συμμετοχής κέρδισε άνετα τον τίτλο με αποτέλεσμα 38-0.

Οι 3οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1932)

Οι 3οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Λέικ Πλάσιντ στη Νέα Υόρκη των Ηνωμένων Πολιτειών από τις 4 έως τις 15 Φεβρουαρίου 1932. Συμμετείχαν δεκαεπτά κράτη με 252 αθλητές (231 άνδρες και 21 γυναίκες). Αρκετές αμερικανικές πόλεις υπέβαλαν υποψηφιότητα στη ΔΟΕ καθώς και το Μόντρεαλ του Κεμπέκ του Καναδά, αλλά επιλέχθηκε το Λέικ Πλάσιντ να φιλοξενήσει τους Αγώνες κατά την 27η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Λωζάνη στις 10 Απριλίου 1929. Ο Κυβερνήτης της Νέας Υόρκης και μελλοντικός Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, Φράνκλιν Ντελάνο Ρούσβελτ, κήρυξε την έναρξη των Αγώνων. Ο ήρωας του πατινάζ ταχύτητας της πόλης αυτής, Τζακ Σι, απάγγειλε τον Όρκο των Αθλητών κατά την Τελετή Έναρξης.

Το σημαντικότερο στοιχείο των Αγώνων αυτών ήταν η διένεξη για τον τρόπο διεξαγωγής των αγωνισμάτων πατινάζ ταχύτητας. Για πρώτη φορά στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων, δεν χρησιμοποιήθηκε η ευρωπαϊκή μέθοδος της χρονομέτρησης του αγωνίσματος πατινάζ ζευγαριών. Αντίθετα, χρησιμοποιήθηκε η αμερικανική μέθοδος *πακ* (pack racing) για να καθοριστούν οι Ολυμπιακοί Πρωταθλητές. (Απετέλεσε ξεχωριστό αγώνισμα σε κλειστό χώρο στο Άλμπερτβιλ το 1992). Οι Ευρωπαίοι, που είχαν συνηθίσει σε αυτήν τη μέ-

θοδο είχαν άσχημα αποτελέσματα και ο κορυφαίος Κλας Θάνμπεργκ, ακόμα ενεργός αθλητής, στην ηλικία των 39, αρνήθηκε να αγωνιστεί σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την αλλαγή. Ο Νορβηγός Ίβαρ Μπάλανγκκρουντ αγωνίστηκε, ωστόσο κατάφερε να κερδίσει αργυρό μετάλλιο με μια μέθοδο την οποία δεν γνώριζε.

Μια καινοτομία που ξεκίνησε στους Ολυμπιακούς του 1932 ήταν η χρήση του βάθρου τριών επιπέδων για την απονομή των μεταλλίων. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στους Αγώνες της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στο Χάμιλτον του Οντάριο του Καναδά.

Στο στυλ *πακ* διακρίθηκαν δύο πατινέρ. Ο Τζακ Σι από την πόλη διεξαγωγής, του Κολεγίου Ντάρτμουθ, κέρδισε τις κούρσες των 500 και 1.500 μέτρων. Απάγγειλε επίσης τον Όρκο των Αθλητών και το 1980 έγινε μέλος της Οργανωτικής Επιτροπής όταν οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξήχθησαν και πάλι στο Λέικ Πλάσιντ. Ο Ίρβινγκ Τζάφι βγήκε πρώτος στα άλλα δυο αγώνισμα, των 5.000 και 10.000 μέτρων. Μερικά χρόνια αργότερα, σε στιγμές μεγάλης κατάθλιψης, κατέστρεψε τα χρυσά μετάλλια.

Στο καλλιτεχνικό πατινάζ, ο Γκίλλις Γκράφστρεμ αγωνίστηκε πάλι αλλά τελικά ηττήθηκε καθώς ο Αυστριακός Καρλ κέρδισε τον τίτλο και ο Γκράφστρεμ ήρθε δεύτερος. Η Σόνια Χένιε ήρθε και πάλι πρώτη στο αγώνισμα των γυναικών. Στο έλκηθρο οι συναθλητές Μπίλλυ Φίσκε και Κλίφορντ Γκρέι κατέκτουςαν κατ' επανάληψη το χρυσό μετάλλιο από το 1928.

Οι 4οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1936)

Οι 4οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Γκάρμις-Παρτενκίρχεν της Γερμανίας από τις 6 έως τις 16 Φεβρουαρίου 1936. Η ΔΟΕ επέλεξε το Γκάρμις στην 31η Σύνοδό της στη Βιέννη στις 8 Ιουνίου 1933. Άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Μόντρεαλ του Κεμπέκ του Καναδά και το Σαιν Μόρις της Ελβετίας. Συμμετείχαν εικοσιοκτώ κράτη με 668 αθλητές (588 άνδρες και 80 γυναίκες). Ο Καγκελάριος του Τρίτου Ράιχ, Αδόλφος Χίτλερ, κήρυξε την έναρξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του Γκάρμις όπως θα έκανε αργότερα το καλοκαίρι στο Βερολίνο. Ο Γερμανός αθλητής του δρόμου

αντοχής στο σκι Βίλυ Μπέγκνερ απάγγειλε τον Όρκο των Αθλητών κατά την Τελετή Έναρξης.

Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 1936 διεξάχθηκαν υπό το ναζιστικό καθεστώς του Αδόλφου Χίτλερ. Όταν ο Πρόεδρος της ΔΟΕ, Χενρί ντε Μπαγέ-Λατούρ, ταξίδευε στο Γκάρμς για να παραστεί στους Αγώνες, έμεινε έκπληκτος όταν είδε τις οδικές πινακίδες στους δρόμους όπου αναγραφόταν: “Τα σκυλιά και οι Εβραίοι δεν επιτρέπονται.” Ο Μπαγέ-Λατούρ ζήτησε ακρόαση με τον Φύρερ και ζήτησε να αφαιρεθούν οι πινακίδες αυτές. Ο Χίτλερ του απάντησε ότι θεωρούσε ότι συνηθίζεται όταν ένας επισκέπτης μπαίνει στο σπίτι ενός ατόμου να σέβεται τις επιθυμίες του οικοδεσπότη. Ο Μπαγέ-Λατούρ επέμεινε ότι όταν η σημαία της Ολυμπίας ήρθε στην περιοχή, εκείνος έγινε ο οικοδεσπότης και ο Χίτλερ ήταν μόνο ο καλεσμένος. Ο Χίτλερ συμφώνησε και αφαίρεσε τις πινακίδες.

Η έναρξη των Αγώνων έγινε με μια τρομερή χιονοθύελλα. Οι Αγώνες τελείωσαν με ένα άλμα σκι που το παρακολούθησαν 150.000 άτομα (αριθμός ρεκόρ). Ο Ίβαρ Μπάλανγκρουντ κέρδισε τρία ακόμα χρυσά μετάλλια στο πατινάζ ταχύτητας. Η Σόνια Χένιε κέρδισε το τρίτο κατά σειρά χρυσό μετάλλιο στο καλλιτεχνικό πατινάζ αλλά η νίκη αμφισβητήθηκε. Η Χένιε είχε την εύνοια του Φύρερ και θεωρήθηκε ότι ήταν επιθυμία του να νικήσει. Της άξιζε η νίκη αλλά η Βρετανίδα Σεσίλια Κόλετζ ήταν πολύ καλύτερη και ορισμένοι πίστευαν ότι η δεύτερη θέση την αδικούσε.

Η μεγαλύτερη έκπληξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 1936 προέκυψε στο χόκεϊ επί πάγου όταν η βρετανική ομάδα νίκησε τους Καναδούς. Η νίκη υποβοηθήθηκε από τις μηχανορραφίες του Τζ. Φ. “Μπάνι” Άχερν, Γενικό Γραμματέα της Βρετανικής Ομοσπονδίας Χόκεϊ επί πάγου. Ο Άχερν είχε έναν “κατάσκοπο” που δούλευε στην Καναδική Ένωση Χόκεϊ και το 1934 διέθετε πλήρη λίστα όλων των Καναδών παικτών που γεννήθηκαν στις Βρετανικές Νήσους. Ήρθε σε επαφή με πολλούς από αυτούς και οκτώ μη αμιγείς Βρετανούς, πολλοί από τους οποίους ήρθαν από τον Καναδά και τέθηκε επικεφαλής της ομάδας χόκεϊ επί πάγου η οποία νίκησε στο Γκάρμς. Οι Καναδοί διαμαρτυρήθηκαν αλλά ανώφελα.

Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 1940

Οι 5οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες οι οποίοι είχαν προγραμματιστεί για το 1940, είχαν αρχικά ανατεθεί στο Σαππόρο της Ιαπωνίας κατά την 36η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Βαρσοβία στις 9 Ιουνίου 1937. Το Σαππόρο αποσύρθηκε στις 16 Ιουλίου 1938 και οι Αγώνες ανατέθηκαν στο Σαιν Μόριτς κατά τη συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής στις Βρυξέλλες στις 3 Σεπτεμβρίου 1938. Το Σαιν Μόριτς αποσύρθηκε στις 9 Ιουνίου 1939 κατά την 38η Σύνοδο της ΔΟΕ στο Λονδίνο και οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 1940 ανατέθηκαν τότε στο Γκάρμς-Πάρτενκιρχεν, το οποίο επίσης αποσύρθηκε. Οι Αγώνες δεν διεξάχθηκαν λόγω του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 1944

Παρά το γεγονός ότι οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες δεν διεξάχθηκαν, οι 5οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν προγραμματιστεί για το 1944 και ανατέθηκαν στην Κορτίνα ντ' Αμπέτζο της Ιταλίας (16 ψήφοι στον δεύτερο γύρο), η οποία επικράτησε του Μόντρεαλ στο Κεμπέκ του Καναδά (12 ψήφοι στο δεύτερο γύρο) και του Όσλο της Νορβηγίας (2 ψήφοι στο δεύτερο γύρο) κατά την 38η Σύνοδο της ΔΟΕ στο Λονδίνο στις 9 Ιουνίου 1939. Οι Αγώνες δεν διεξάχθηκαν λόγω του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Οι 5οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1948)

Οι 5οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Σαιν Μόριτς της Ελβετίας από τις 30 Ιανουαρίου μέχρι τις 8 Φεβρουαρίου. Συμμετείχαν είκοσι οκτώ κράτη με 669 αθλητές (592 άνδρες και 77 γυναίκες). Η μόνη πόλη που διεκδικούσε τους Αγώνες μαζί με το Σαιν Μόριτς ήταν το Λέικ Πλάσιντ της Νέας Υόρκης. Το Σαιν Μόριτς επιλέχθηκε από την Εκτελεστική Επιτροπή της ΔΟΕ, η οποία συνεδρίασε στη Λωζάνη στις 4 Σεπτεμβρίου 1946. Ο Ελβετός Πρόεδρος Ενρίκο Τσέλιο κήρυξε την έναρξη των δεύτερων Ολυμπιακών Αγώνων

που διεξάχθηκαν στο Σαιν Μόριτς. Τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε ο Ελβετός αθλητής του χόκεϊ επί πάγου Ρικάρντο “Μπίμπι” Τοριάνι, που αγωνίστηκε στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1928 στο Σαιν Μόριτς.

Το Σαιν Μόριτς διοργάνωσε εσπευσμένα τους Αγώνες τους οποίους αναστάτωσε πάλι ο φον σε μικρότερο βαθμό ωστόσο. Οι αγώνες του χόκεϊ επί πάγου (που διεξάχθηκαν σε ανοιχτό χώρο) και το πατινάζ ταχύτητας 10.000 μέτρων καθυστέρησαν αλλά δεν ματαιώθηκε κανένα αγώνισμα αυτή τη φορά.

Το αλπικό σκι έκανε το πραγματικό Ολυμπιακό ντεμπούτο του. Μερικά σύνθετα αγωνίσματα διεξάχθηκαν το 1936 αλλά αυτήν τη φορά πραγματοποιήθηκαν και για άνδρες και για γυναίκες. Δύο αθλητές κέρδισαν το δεύτερο Ολυμπιακό μετάλλιο τους στο Σαιν Μόριτς. Ο “Μπίμπι” Τοριάνι έπαιξε στην ελβετική ομάδα χόκεϊ επί πάγου και κατέκτησε εκ νέου το χάλκινο μετάλλιο που κέρδισε το 1928 και ο Τζον Χήτον (Ηνωμένες Πολιτείες) επανέλαβε την κατάκτηση του αργυρού μεταλλίου στο σκέλετον το 1928. Το σκέλετον, μια μορφή κούρσας με έλκηθρο (τόμπογκαν), μοναδική για το Σαιν Μόριτς, διεξάχθηκε στους Ολυμπιακούς Αγώνες για δεύτερη φορά μέχρι σήμερα. Το σκέλετον θα επιτρέψει στο Ολυμπιακό Πρόγραμμα το 2002 στο Σολτ Λέικ Σίτυ.

Οι 6οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1952)

Οι 6οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Όσλο της Νορβηγίας από τις 14 έως τις 25 Φεβρουαρίου 1952. Συμμετείχαν τριάντα κράτη με 694 αθλητές (585 άνδρες και 109 γυναίκες). Κατά την 40η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Στοκχόλμη στις 21 Ιουνίου 1947, η ΔΟΕ επέλεξε το Όσλο με 18 ψήφους. Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν η Κορτίνα ντ' Αμπέτζο της Ιταλίας (9 ψήφοι) και το Λέικ Πλάσιντ της Νέας Υόρκης των Ηνωμένων Πολιτειών (1 ψήφος).

Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν τελικά και σε μια Σκανδιναβική χώρα όπου άναψε για πρώτη φορά η Ολυμπιακή Φλόγα κατά τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Αντίθετα προς την φλόγα των θερινών αγώνων, η φλόγα αυτή άναψε από το τζάκι του σπιτιού όπου γεννήθηκε ο Σόντρε Νόρχαιμ, ο πρωτοπόρος του σύγχρονου σκι στο Μόργκενταλ της

Νορβηγίας. Στο τέλος της πίστας του σκι, ο Άιγκιλ Νάνσεν, εγγονός του εξερευνητή Φρίντγιουφ Νάνσεν, άναψε τη φλόγα στο Στάδιο Μπίσλετ. Την έναρξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του Όσλο κήρυξε η Αυτής Βασιλική Υψηλότητα Πριγκίπισσα Ράνχιλντ της Νορβηγίας. Αναπλήρωνε τον πατέρα της, Βασιλιά Όλαφ, ο οποίος ταξίδευε στο Λονδίνο με το γιο του Πρίγκιπα Χάραλντ, για να παραστεί στην κηδεία του Βασιλιά Γεωργίου VI της Μεγάλης Βρετανίας. Η Πριγκίπισσα Ράνχιλντ ξέχασε να συμπεριλάβει τη λέξη “έναρξη” στο λόγο της και είπε “Κηρύσσω (την έναρξη) τους 6ους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες”. Τον Όρκο των Αθλητών κατά την Τελετή Έναρξης απάγγειλε ο Νορβηγός άλτης του σκι Τόρμπιρν Φάλκανγκερ.

Κυριάρχησαν οι Νορβηγοί αθλητές, ειδικά ο Γιάλμαρ Άντερσεν που κέρδισε τρία χρυσά μετάλλια στο πατινάζ ταχύτητας. Στο αλπικό σκι, ο γοητευτικός Στάιν Έρικσεν της Νορβηγίας ήταν η ενσάρκωση ενός σύγχρονου ήρωα σκι. Κέρδισε στο γιγαντιαίο σλάλομ και ήρθε δεύτερος στο σλάλομ. Ο Ντικ Μπάτον των Ηνωμένων Πολιτειών κέρδισε για δεύτερη συνεχή χρονιά στο πρωτάθλημα του καλλιτεχνικού πατινάζ. Στο σκι των γυναικών, η Άντρεα Μιντ-Λώρενς από τις Ηνωμένες Πολιτείες κέρδισε δύο αγωνίσματα και εξέπληξε τις Ευρωπαίες.

Στο έλκηθρο, η Γερμανία νίκησε τόσο στο αγώνισμα δύο ανδρών όσο και στο αγώνισμα τεσσάρων ανδρών. Οι αθλητές της γερμανικής ομάδας ήταν τόσο μεγάλοςωμοι που η κεκτημένη ταχύτητα τους βοήθησε να κερδίσουν αυξάνοντας την ταχύτητά τους. Αυτό το περιστατικό οδήγησε τη Διεθνή Ομοσπονδία Έλκηθρου να αλλάξει τους κανονισμούς της θέτοντας όριο βάρους στις ομάδες του έλκηθρου.

Οι 7οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1956)

Οι 7οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1956) διεξάχθηκαν στην Κορτίνα ντ' Αμπέτζο της Ιταλίας από τις 26 Ιανουαρίου έως τις 5 Φεβρουαρίου 1956. Συμμετείχαν τριάντα δύο κράτη με 820 αθλητές (688 άνδρες και 132 γυναίκες). Η Κορτίνα ντ' Αμπέτζο επιλέχθηκε κατά τη 43η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Ρώμη στις 28 Απριλίου 1949 με 31 ψήφους. Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Μόντρεαλ του Κεμπέκ του Καναδά (7 ψήφοι), το Κολοράντο Σπριν-

γκς των Ηνωμένων Πολιτειών (2 ψήφοι) και το Λέικ Πλάσιντ της Νέας Υόρκης των Ηνωμένων Πολιτειών (1 ψήφος).

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Κορτίνα ξεκίνησαν δυσοίωνα όταν ο λαμπαδηφόρος κατά την τελετή έναρξης, ο αθλητής του πατινάζ ταχύτητας Γκουίντο Καρόλι, σκόνταψε σε ένα καλώδιο μικροφώνου και έπεσε. Πάντως δεν τραυματίστηκε και η δάδα δεν έσβησε. Η Ολυμπιακή Φλόγα το 1956 δεν άναψε στη Ολυμπία, αλλά στο Ναό του Δία στη Ρώμη. Μετά από αυτό το περιστατικό, οι Αγώνες πήγαν θαυμάσια. Την έναρξη κήρυξε ο Ιταλός Πρόεδρος Τζοβάνι Γκρόνκι και τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε η Ιταλίδα αθλήτρια του αλπικού σκι Τζουλιάννα Σενάλ-Μινούτζο. Η Σενάλ-Μινούτζο ήταν η πρώτη γυναίκα που απάγγειλε τον Όρκο των Αθλητών κατά την Τελετή Έναρξης, σε θερινούς και χειμερινούς αγώνες.

Το σημαντικό γεγονός ήταν η είσοδος των Σοβιετικών στους Χειμερινούς Αγώνες. Η Σοβιετική Ένωση διέπρεψε στο πατινάζ ταχύτητας και ξεκίνησε η κυριαρχία της στο χόκεϊ επί πάγου όταν η ομάδα της νίκησε τους Καναδούς.

Ο ήρωας των Ολυμπιακών Αγώνων της Κορτίνα, ήταν το είδωλο του κινηματογράφου, ο γοητευτικός Αυστριακός Τόνι Σέιλερ, "Η αστραπή από το Κιτς" (Kitzbühel). Ο Σέιλερ κέρδισε και τα τρία αλπικά αγωνίσματα με μεγάλες διαφορές κάθε φορά. Στο άλμα με σκι, οι Φιλανδοί εισήγαγαν ένα νέο αεροδυναμικό στυλ τοποθετώντας τους βραχιόνες στα πλευρά αντί στο μπροστινό τμήμα του κεφαλιού. Με τη νέα μέθοδο ο Άντι Χιβρινέν και ο Άουλις Καλλακόρπι βγήκαν πρώτοι και δεύτεροι αντίστοιχα. Στα αγωνίσματα καλλιτεχνικού πατινάζ, οι αναμετρήσεις ήταν οριακές και οι Αμερικανοί σάρωσαν τα μετάλλια στο αγώνισμα των ανδρών με τη νίκη του Χέις Άλαν Τζένκινς. Στις γυναίκες η Τένλεϊ Ολμπράιτ νίκησε οριακά την Κάρολ Χάις. Η Χάις και ο Τζένκινς αργότερα θα παντρευτούν.

Οι 8οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1960)

Οι 8οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Σκουάου Βάλλεϊ της Καλιφόρνιας των Ηνωμένων Πολιτειών από τις 18 έως τις 28 Φεβρουαρίου 1960. Συμμετείχαν τριάντα κράτη με 665 αθλητές (522 άνδρες και 143

γυναίκες). Κατά την 50η Σύνοδο της ΔΟΕ στο Παρίσι στις 14 Ιουνίου 1955, το Σκουάου Βάλλεϊ επικράτησε με διαφορά δύο ψήφων του Ίνσμπρουκ της Αυστρίας (32-30 στο δεύτερο γύρο). Άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Γκάρμινς-Πάρτενκιρχεν της Γερμανίας και το Σαιν Μόριτς της Ελβετίας αλλά αποκλείστηκαν στον πρώτο γύρο ψηφοφορίας.

Όταν οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 1960 ανατέθηκαν στο Σκουάου Βάλλεϊ, το μόνο που υπήρχε εκεί ήταν ένα ξενοδοχείο. Το χωριό του σκι ήταν το όνειρο του Αλεξάντερ Κούσινγκ και κατάφερε να πείσει τη ΔΟΕ να διεξαχθούν οι Αγώνες εκεί στηριζόμενος σε αυτό το όνειρο. Μετά την ανάθεση, οι Ευρωπαίοι διαμαρτυρήθηκαν για διάφορους λόγους. Οι πίστες του σκι δεν συμφωνούσαν με τις προδιαγραφές της Διεθνούς Ομοσπονδίας Σκι στα αλπικά αγωνίσματα, ενώ στα σκανδιναβικά αγωνίσματα, το υψόμετρο (2.000 μέτρα [6.650 πόδια]) θεωρείτο ότι ήταν πολύ αγχωτικό για τους αθλητές. Οι διοργανωτές των αγώνων του Σκουάου Βάλλεϊ έκαναν μια έρευνα στα κράτη που συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες και διαπίστωσαν ότι μόνο εννέα κράτη θα έστελναν ομάδα έλκηθρου και έτσι επέλεξαν να μην κάνουν τα έξοδα της κατασκευής πίστας και να μην διεξαχθεί το άθλημα. Γενικά, παρά τις αρχικές ανησυχίες για την περιοχή, η διεξαγωγή των Αγώνων έγινε με λίγα προβλήματα. Η αμερικανική τηλεόραση ήταν παρούσα και παρουσίαζε τους Αγώνες στον αμερικανικό λαό για πρώτη φορά.

Την έναρξη των Αγώνων κήρυξε ο Αντιπρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, Ρίτσαρντ Νίξον και μελλοντικός Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών. Αυτό έγινε παράδοση που διήρκησε μέχρι τους Ολυμπιακούς του Λος Άντζελες όπου ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Ρόναλντ Ρέηγκαν, αντίθετα με πολλούς κυβερνήτες της χώρας, κήρυξε την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο τελευταίος λαμπαδηφόρος ήταν ο πρώην Ολυμπιονίκης του πατινάζ ταχύτητας και μελλοντικός επαγγελματίας του γκολφ, Κένεθ Χένρυ. Για μια ακόμα φορά η Αφή της Φλόγας δεν πραγματοποιήθηκε στην Ολυμπία αλλά άναψε στο τζάκι του σπιτιού του πρωτοπόρου του σκι Σόντρε Νόρχαιμ στο Μόργκενταλ της Νορβηγίας. Η Κάρολ Χάις, η Αμερικανίδα βασίλισσα του καλλιτεχνικού πατινάζ που κέρδισε το χρυσό μετάλλιο στο Σκουάου Βάλλεϊ, απάγγειλε τον Όρκο των Αθλητών. Ήταν οι δεύτεροι κατά σειρά Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες όπου μια γυναίκα είχε την τιμή αυτή.

Το διάθλον εισήχθη για πρώτη φορά. Το πατινάζ ταχύτητας των γυναικών επίσης έκανε το Ολυμπιακό ντεμπούτο του. Η Λιντία Σκομπίκοβα από τη Ρωσία κέρδισε δύο χρυσά μετάλλια στο άθλημα αυτό. Στο καλλιτεχνικό πατινάζ, ο αδερφός του Χέιζ Άλαν Τζένκινς, ο Ντέιβιντ Τζένκινς, κέρδισε τον τίτλο στους άνδρες ενώ η μελλοντική νύφη του Ντέιβιντ Τζένκινς, η Κάρολ Χέιζ, πήρε την εκδίκησή της για την ήττα του 1956 και νίκησε εύκολα τον τίτλο στο αντίστοιχο αγώνισμα των γυναικών. Στο αγώνισμα του σύνθετου σκανδιναβικού, κέρδισε ο Γκέοργκ Τόμα από τη Γερμανία και απετέλεσε τον πρώτο μη Σκανδιναβό νικητή σε αυτό το άθλημα. Στο χόκεϊ επί πάγου οι Ηνωμένες Πολιτείες προξένησαν μεγάλη έκπληξη όταν νίκησαν τη Σοβιετική Ένωση στον ημιτελικό αγώνα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες νίκησαν στη συνέχεια την Τσεχοσλοβακία στον τελικό αγώνα και κέρδισαν έτσι το χρυσό μετάλλιο. Παρόλο που δεν δόθηκε ιδιαίτερη σημασία όσο δόθηκε στο θαύμα του 1980, η νίκη των Ηνωμένων Πολιτειών το 1960 ήταν εξίσου εντυπωσιακή.

Οι 9οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1964)

Οι 9οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Ίνσμπρουκ της Αυστρίας από τις 29 Ιανουαρίου έως τις 9 Φεβρουαρίου 1964. Συμμετείχαν τριάντα έξι κράτη με 1.091 αθλητές (891 άνδρες και 200 γυναίκες). Κατά την 55η Σύνοδο της ΔΟΕ στο Μόναχο της Γερμανίας στις 26 Μαΐου 1959, το Ίνσμπρουκ επιλέχθηκε με 49 ψήφους. Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Κάλγκαρι της Αλμπέρτα του Καναδά (9 ψήφοι) και το Λάτι της Φιλανδίας (καμία ψήφος).

Την έναρξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του Ίνσμπρουκ κήρυξε ο Αυστριακός Πρόεδρος Δρ. Αδόλφος Σερφ. Τη φλόγα άναψε ο αυστριακός σκιέρ Γιόζεφ Ρίντερ, ενώ τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε ο Αυστριακός αθλητής του έλκηθρου Πωλ Άστε. Για πρώτη φορά στην ιστορία των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων, η Αφή της Φλόγας έγινε στην Αρχαία Ολυμπία.

Το Ίνσμπρουκ επιλέχθηκε ομόφωνα για τη διεξαγωγή των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 1964 και ήταν η καλύτερη επιλογή που είχε κάνει ποτέ η ΔΟΕ. Το Ίνσμπρουκ έγινε η πρώτη διοργανώτρια πόλη από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, χειμερινών και θερινών αγώνων, η οποία επέκτεινε

λίγο τη γεωγραφική ακτίνα διεξαγωγής των Ολυμπιακών αθλημάτων. Ορισμένα αθλήματα διεξάχθηκαν 30 χιλιόμετρα (20 μίλια) μακριά από το κέντρο του Ίνσμπρουκ. Λόγω του γεγονότος αυτού και της κεντρικής τοποθέτησης της πόλης, περισσότεροι από ένα εκατομμύριο θεατές παρακολούθησαν τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Επιπλέον, η τηλεόραση τους αναμετέδιδε σε πάνω από ένα δισεκατομμύριο θεατές. Οι υπολογιστές έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση και έτσι η ηλεκτρονική εποχή μπήκε στις Ολυμπιάδες.

Παρόλα αυτά υπήρχαν κάποια προβλήματα. Η οργανωτική επιτροπή αμέλησε να παραγγείλει χιόνι για τη διεξαγωγή των αγωνισμάτων. Τις τελευταίες μέρες, ο Αυστριακός στρατός μετέφερε 20.000 κυβικά μέτρα χιόνι στις πίστες του σκι και έτσι τοποθετήθηκε πυκνή στρώση χιονιού. Κατά την προπόνηση πριν τους Αγώνες, σκοτώθηκαν δύο αθλητές, ο Ρος Μάιλν, ένας Αυστραλός σκιέρ και ο Καζιμίερτζ Σκρσιπέκι, ένας Βρετανός αθλητής του μικρού έλκηθρου, πολωνικής καταγωγής.

Οι Σοβιετικές ήταν οι μεγαλύτερες νικήτριες στο Ίνσμπρουκ. Η Λίντια Σκομπλίκοβα πραγματοποίησε μια από τις καλύτερες επιδόσεις των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων όταν κέρδισε και τα τέσσερα μετάλλια μέσα σε τέσσερις μέρες σε όλα τα αγωνίσματα του πατινάζ ταχύτητας των γυναικών. Στο αγώνισμα του δρόμου αντοχής των γυναικών, η Κλαούντια Μπόγιαρκικ κέρδισε χρυσά μετάλλια και στα τρία αγωνίσματα των γυναικών. Οι Σοβιετικοί εξάλλου φρόντισαν να μην επαναληφθεί η ήττα του 1960 και κέρδισαν εύκολα τον τίτλο στο χόκεϊ επί πάγου. Αλλά στο έλκηθρο και τα δύο αγωνίσματα προξένησαν μεγάλες συγκινήσεις. Οι Βρετανοί Τόνυ Νάς και ο Ρόμπιν Ντίξον κέρδισαν τον τίτλο στο αγώνισμα των δύο ανδρών ενώ ο Βικ Έμερι από τον Καναδά που οδηγούσε το έλκηθρο, νίκησε στο αγώνισμα των τεσσάρων ανδρών. Καμιά χώρα δεν συμμετείχε στον απλό αγώνα ταχύτητας με έλκηθρο το 1964.

Οι 10οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1968)

Οι 10οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στη Γκρενόμπλ της Γαλλίας από τις 6 έως τις 18 Φεβρουαρίου 1968. Συμμετείχαν τριάντα επτά κράτη με 1.158 αθλητές (947 άνδρες και 211 γυναίκες). Κατά την 62η Σύνοδο

της ΔΟΕ στο Ίνσμπρουκ στις 28 Μαΐου 1964, η Γκρενόμπλ επιλέχθηκε στον τρίτο γύρο ψηφοφορίας ανάμεσα σε πολλές υποψήφιες πόλεις: το Κάλγκαρι της Αλμπέρτα του Καναδά (τρίτος γύρος), το Λάτι της Φιλανδίας (δεύτερος γύρος), το Σαππόρο της Ιαπωνίας (πρώτος γύρος), το Όσλο της Νορβηγίας (πρώτος γύρος) και το Λέικ Πλάσιντ της Νέας Υόρκης των Ηνωμένων Πολιτειών (πρώτος γύρος).

Την έναρξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων κήρυξε ο Γάλλος Πρόεδρος Σαρλ ντε Γκωλ. Ο Γάλλος αθλητής του καλλιτεχνικού πατινάζ Αλάν Καλμά, ο οποίος συμμετείχε στους Ολυμπιακούς Αγώνες από το 1956, ήταν ο τελευταίος λαμπαδηδρόμος που άναψε τη φλόγα στο Ολυμπιακό Στάδιο. Τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε ο Γάλλος αθλητής του αλπικού σκι Λεό Λακρουά.

Οι διαμάχες που τόσο συχνά έχουν απασχολήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες, προέκυψαν και στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες το 1968 στην Γκρενόμπλ. Παρά το γεγονός ότι οι Αγώνες πήγαν αρκετά καλά, υπήρχαν πολλά προβλήματα. Άρχισαν πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες όταν η ΔΟΕ αποφάσισε να περιορίσει τις διαφημίσεις του σκι και του ρουχισμού από τους αθλητές του αλπικού σκι. Απειλήσαν με αποβολή μερικούς σκιέρ, ενώ οι τελευταίοι απείλησαν να αποσυρθούν μαζικά σε περίπτωση που γινόταν κάτι τέτοιο. Τελικά επιτεύχθηκε συμβιβασμός και οι σκιέρ συμφώνησαν να αποσυρθεί ολόκληρος ο εξοπλισμός που φέρει διαφημίσεις πριν να φωτογραφηθούν ή να δώσουν συνεντεύξεις.

Ο κορυφαίος των κορυφαίων των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 1968 ήταν ο Ζαν-Κλωντ Κίλυ ο οποίος μεγάλωσε μαθαίνοντας σκι στα γειτονικά βουνά. Ήταν το φαβορί και στα τρία αλπικά αγωνίσματα και ολόκληρη η Γαλλία περίμενε από τον Κίλυ να επαναλάβει τον άθλο του 1956 του Τόνι Σέιλερ και να αποκτήσει τα τρία χρυσά μετάλλια του αλπικού σκι. Νίκησε στο σλάλομ αλλά με δυσκολία. Η κούρσα διεξάχθηκε σε ομίχλη και τόσο ο Αυστριακός Καρλ Σραντζ όσο και ο Νορβηγός Χέκον Μγιον πραγματοποίησαν στην αρχή τους ταχύτερους χρόνους, αλλά και οι δύο αποκλείστηκαν γιατί δεν πέρασαν από τις θύρες. Ο Σραντζ έκανε ένσταση και δήλωσε ότι είχε εμπόδια καθώς έδειξαν και οι επαναλήψεις. Του επιτράπηκε η επανεκκίνηση και πραγματοποίησε και πάλι τον καλύτερο χρόνο. Αλλά αποκλείστηκε και πάλι όταν περαιτέρω έρευνες έδειξαν ότι το εμπόδιο στον πρώτο γύρο

προέκυψε όταν ο Σραντζ δεν είχε ήδη περάσει από τις θύρες. Ο Κίλυ πήρε το τρίτο χρυσό μετάλλιο και η Γαλλία είχε τον ήρωά της.

Στα αγωνίσματα με το έλκηθρο που διεξάχθηκαν στο Αλπ ντ' Ουέζ, την δύσκολη περιοχή του Ποδηλατικού Γύρου της Γαλλίας, ο Ιταλός Ευγένιο Μόντι τελικά κατάφερε να κερδίσει το Ολυμπιακό Χρυσό μετάλλιο. Συνολικά κέρδισε δύο μετάλλια. Στο καλλιτεχνικό πατινάζ ζευγαριών, οι ενθουσιώδεις Λουντμίλα Μπελούσοβα και Όλεγκ Προτοπόπωφ κέρδισαν το δεύτερο κατά σειρά πρωτάθλημα.

Οι Πιο Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1972)

Οι Πιο Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Σαππόρο της Ιαπωνίας από τις 3 έως τις 13 Φεβρουαρίου 1972. Συμμετείχαν τριάντα πέντε κράτη με 1.006 αθλητές (800 άνδρες και 206 γυναίκες). Κατά την 64η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Ρώμη στις 26 Απριλίου 1966, επιλέχθηκε το Σαππόρο στην πρώτη ψηφοφορία (32 ψήφοι). Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Μπανφ της Αλμπέρτα του Καναδά (16 ψήφοι), το Λάτι της Φιλανδίας (7 ψήφοι) και το Σολτ Λέικ Σίτυ της Γιούτα των Ηνωμένων Πολιτειών (7 ψήφοι). Ο Αυτοκράτορας Χιροχίτο κήρυξε την έναρξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων κατά την Τελετή Έναρξης. Την Ολυμπιακή Φλόγα άναψε ο Χιντέκι Τακάντα και τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε ο Ιάπωνας αθλητής του καλλιτεχνικού πατινάζ Κέιτσι Σουζούκι.

Η διαμάχη που ξεκίνησε στην Γκρενόμπλ τέσσερα χρόνια νωρίτερα συνεχίστηκε και ξέσπασε κατά την έναρξη των Αγώνων. Ο Άβερν Μπράντεϊτζ επέμεινε να λήξει η εμπορική εκμετάλλευση από τους σκιέρ και ξεχώρισε τον Αυστριακό Καρλ Σραντζ, ο οποίος αποβλήθηκε από τους Αγώνες.

Άλλο ένα πρόβλημα προέκυψε όταν ο Καναδάς αρνήθηκε να στείλει την ομάδα χόκεϊ επί πάγου θέλοντας έτσι να αποδοκιμάσει τον επαγγελματισμό των Σοβιετικών. Η Σοβιετική Ένωση κέρδισε το χρυσό μετάλλιο πολύ εύκολα αν και ήταν απίθανο να κέρδιζαν οι Καναδοί, καθώς το 1972, οι Σοβιετικοί έδειχναν ότι μπορούσαν να παίξουν καλά ενάντια στην Εθνική Λίγκα Χόκεϊ (NHL).

Ο Αρντ Σενκ από την Ολλανδία ήταν ο πιο δημοφιλής αθλητής σε αυτούς τους Ολυμπιακούς καθώς κέρδισε σε τρία αγωνίσματα πατινάζ ταχύτη-

τας. Στο αγώνισμα του δρόμου αντοχής με σκι των γυναικών, η Γκαλίνα Κουλάκοβα από τη Ρωσία επανέλαβε τρεις φορές την επιτυχία αν και φάνηκε λίγο περίεργη νίκη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι Ιάπωνες που δεν αποτελούσαν μέχρι τότε μεγάλη δύναμη στα χειμερινά αθλήματα, ενθουσιάστηκαν όταν τρεις από τους αθλητές στο άλμα με σκι, με επικεφαλής τον Γιούκιο Κασάγια, σάρωσαν τα μετάλλια στο άλμα 70μ.

Οι 12οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1976)

Οι 12οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Ίνσμπρουκ της Αυστρίας από τις 4 έως τις 15 Φεβρουαρίου 1976. Συμμετείχαν τριάντα επτά κράτη με 1.123 αθλητές (892 άνδρες και 231 γυναίκες). Το Ίνσμπρουκ αρχικά δεν ήταν υποψήφια πόλη για τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1976. Κατά την 69η Σύνοδο της ΔΟΕ στο Άμστερνταμ στις 13 Μαΐου 1970, η αρχική επιλογή της ΔΟΕ ήταν το Ντένβερ του Κολοράντο των Ηνωμένων Πολιτειών που επικράτησε στον τρίτο γύρο ψηφοφορίας (39 ψήφοι). Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Σιόν της Ελβετίας (30 ψήφοι στον τρίτο γύρο), το Τάμπερε της Φιλανδίας (δεύτερος γύρος) και το Βανκούβερ της Βρετανικής Κολούμπια του Καναδά (πρώτος γύρος). Το Νοέμβριο του 1972, οι κάτοικοι του Κολοράντο, με δημοψήφισμα, έδειξαν ότι δεν επιθυμούσαν τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στο Ντένβερ, φοβούμενοι τις αρνητικές επιδράσεις στο περιβάλλον. Το Ντένβερ αποσύρθηκε ως διοργανώτρια πόλη στις 12 Νοεμβρίου 1972. Το Ίνσμπρουκ, που είχε διοργανώσει του Αγώνες με μεγάλη επιτυχία το 1964, τους ανέλαβε τελευταία στιγμή μετά από επιλογή που έγινε με εσπευσμένες διαδικασίες αφού επικράτησε των πόλεων Λέικ Πλάσιντ των Ηνωμένων Πολιτειών, Σαμονί της Γαλλίας και Τάμπερε της Φιλανδίας. Για ακόμα μια φορά, το Ίνσμπρουκ έδειξε πόσο καλά μπορεί να γίνει η διοργάνωση των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων.

Ο Αυστριακός Πρόεδρος Δρ. Ρούντολφ Κίρσλεγκερ κήρυξε την έναρξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 1976. Στο Στάδιο άναψαν δύο Ολυμπιακές Φλόγες, προς τιμήν του Ίνσμπρουκ που διοργάνωνε τους Αγώνες για δεύτερη φορά. Τις φλόγες άναψαν οι Αυστριακοί αθλητές των Χει-

μερινών Αγώνων Κριστλ Χάας και Γιόζεφ Φάιστμαντλ. Η Χάας ήταν η πρώτη γυναίκα που άναψε την Ολυμπιακή Φλόγα στο Στάδιο σε Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Ο Αυστριακός αθλητής στο έλκηθρο, Βέρνερ Ντέλε-Κερθ απάγγειλε τον Όρκο των Αθλητών.

Τα αγωνίσματα διεξάχθηκαν καλά αν και δεν μπορεί να λεχθεί ότι επικράτησε κάποιος συγκεκριμένος αθλητής όπως τις προηγούμενες χρονιές. Η Γερμανίδα Ρόσι Μιτερμάγιερ ήταν ίσως η πιο δημοφιλής αθλήτρια των Ολυμπιακών Αγώνων του 1976. Κέρδισε στα αγωνίσματα της κατάβασης και στο σλάλομ στις αρχές των Αγώνων και είχε την δυνατότητα να πραγματοποιήσει ανάλογους άθλους με εκείνους του Τόνι Σέιλερ και του Ζαν-Κλωντ Κίλυ κερδίζοντας στο γιγαντιαίο σλάλομ. Μεγαλύτερη σε ηλικία από πολλούς αθλητές, σχεδόν έτοιμη να αποσυρθεί και γεννημένη πολύ κοντά στα Γερμανικά σύνορα στο Ράιτ ιμ Βινκλ, ήταν από τα μεγάλα φαβορί. Αλλά τελικά δεν νίκησε. Η Καναδέζα Κάθυ Κράινερ νίκησε τη Μίτερμαγιερ με διαφορά 12 εκατοστών του δευτερολέπτου στο γιγαντιαίο σλάλομ. Στο σκι των ανδρών, ο Αυστριακός Φραντς Κλάμερ καθήλωσε τους θεατές και το τηλεοπτικό κοινό με μια εκπληκτική κούρσα στην οποία έφτασε μέχρι το τέρμα αφού κόντεψε να πέσει πολλές φορές. Κέρδισε το χρυσό μετάλλιο στην κατάβαση από τον Ελβετό Μπερνάρντ Ρούσι.

Στο καλλιτεχνικό πατινάζ, η Ρωσίδα Ιρίνα Ροντνίνα κέρδισε πάλι το χρυσό μετάλλιο στο αγώνισμα των ζευγαριών αλλά με διαφορετικό παρτενέρ από εκείνον του 1972. Στο καλλιτεχνικό πατινάζ των ανδρών, ο Βρετανός Τζον Κιούρι και ο Καναδός Τόλερ Κράνστον εισήγαγαν περισσότερα στοιχεία μπαλέτου σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές. Από τις γυναίκες, η Αμερικανίδα Ντόροθι Χάμιλ ήταν η αγαπημένη των μέσων μαζικής ενημέρωσης με την ικανότητα και το στυλ της, την άψογη εμφάνισή της και το ιδιόρρυθμο χτένισμά της.

Οι 13οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1980)

Οι 13οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Λέικ Πλάσιντ της Νέας Υόρκης των Ηνωμένων Πολιτειών από τις 13 έως τις 24 Φεβρουαρίου 1980. Συμμετείχαν τριάντα επτά κράτη με 1.072 αθλητές (839 άνδρες

και 233 γυναίκες). Το Λέικ Πλάσιντ αποδέχθηκε την επιλογή της ΔΟΕ που έγινε κατά την 75η Σύνοδο στη Βιέννη στις 23 Οκτωβρίου 1974.

Στο Λέικ Πλάσιντ, όπως και στο Σαιν Μόριτς και το Ίνσμπρουκ, δόθηκε μια δεύτερη ευκαιρία να διοργανώσει τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Σε μια εποχή διαρκώς αυξανόμενων δαπανών, το Λέικ Πλάσιντ υποσχέθηκε μια πιο απλή διοργάνωση. Αλλά η πολυπλοκότητα που επέβαλε η τηλεόραση και τα εκατομμύρια των θεατών αποδείχθηκαν υπερβολικά για το μικρό χωριό της Νέας Υόρκης. Η μετακινήσεις και η επικοινωνία ήταν δύσκολες και η ΔΟΕ αποφάσισε να μην επιτρέψει ποτέ να διοργανωθούν οι Αγώνες σε μια τόσο μικρή πόλη.

Σαν να μην ήταν αρκετά όλα αυτά, λίγο πριν τους Ολυμπιακούς, η Σοβιετική Ένωση εισέβαλε στο Αφγανιστάν. Ο Πρόεδρος Τζίμυ Κάρτερ διέταξε αμέσως μποϊκοτάζ των Ολυμπιακών Αγώνων της Μόσχας. Επίσης ανέθεσε στον Υπουργό Εξωτερικών Σάιρους Βανς να επιπλήξει τη ΔΟΕ κατά τη Σύνοδο της στο Λέικ Πλάσιντ πριν την έναρξη των Αγώνων, γεγονός που προσέβαλε σε μεγάλο βαθμό τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή.

Μετά από όλα αυτά τα προβλήματα, την έναρξη των Αγώνων κήρυξε ο Αντιπρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Γουόλτερ Μοντάλε, συνεχίζοντας την παράδοση του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών να περιφρονεί την Τελετή Έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτή η κατάσταση άλλαξε το 1984 στο Λος Άντζελες και το 1996 στην Ατλάντα όταν οι Πρόεδροι των Ηνωμένων Πολιτειών κήρυξαν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων. Αλλά μέχρι τότε κανένας Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών δεν κήρυττε την έναρξη των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων που διεξάγονταν σε έδαφος των Ηνωμένων Πολιτειών. Τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε ο κορυφαίος Αμερικανός αθλητής του πατινάζ ταχύτητας, Έρικ Χάιντεν.

Το 1980, οι Αμερικανοί ανέπτυξαν ένα μοναδικό τρόπο για να πραγματοποιηθεί η Λαμπαδηδρομία. Μια ομάδα επιλεγμένων αθλητών, ένας από κάθε Πολιτεία, μετέφερε τη φλόγα όταν έφτασε στο έδαφος των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ομάδα επέλεξε κάποιον από τα μέλη της να ανάψει τη φλόγα στο Ολυμπιακό Στάδιο. Την τιμή αυτή είχε ο ψυχίατρος από την Αριζόνα, Δρ. Τσαρλς Μόργκαν Κερ, ο οποίος πριν το 1980 δεν είχε καμιά σχέση με τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Το Λέικ Πλάσιντ είχε να επιδείξει δυο εξέχουσες φυσιογνωμίες – τον Έρικ Χάιντεν και την Αμερικανική ομάδα χόκεϊ επί πάγου. Στο πατινάζ ταχύτητας, ο Χάιντεν ήταν ο μεγαλύτερος πατινέρ στον κόσμο και προ-ολυμπιακά προγνωστικά έλεγαν ότι θα μπορούσε ενδεχομένως να κερδίσει πέντε χρυσά μετάλλια. Λίγοι πίστευαν όμως ότι πράγματι θα μπορούσε να κερδίσει και τα πέντε. Και όμως τα κέρδισε. Οι ολυμπιακές επιδόσεις του έκλεισαν με το χρυσό μετάλλιο στα 10.000 μέτρα. Στην αναμέτρηση με το Ρώσο Βίκτωρ Λύοσκιν, ο Χάιντεν πραγματοποίησε παγκόσμιο ρεκόρ έξι δευτερολέπτων και κέρδισε το πέμπτο του χρυσό μετάλλιο.

Στο χόκεϊ επί πάγου, η Σοβιετική Ένωση κέρδιζε το χρυσό μετάλλιο σε όλους τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Μια εβδομάδα πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ έπαιξαν έναν αγώνα επίδειξης στη Μάντισον Σκούεαρ Γκάρντεν και οι Σοβιετικοί κέρδισαν 10-3. Η ομάδα των Ηνωμένων Πολιτειών όμως είχε μεγαλύτερο σθένος από ό,τι μπορούσε να φανταστεί κανείς. Επικεφαλής της ομάδας ήταν ο προπονητής της, ο Χερμπ Μπρουκς του οποίου οι δυνατότητες ήταν μεγαλύτερες από εκείνες που θεωρούσαν ότι είχε. Τους Αμερικανούς δεν μπορούσε να τους πτοήσει ούτε τελικά τους πτόησε κανείς.

Στους ημιτελικούς αντιμετώπισαν τους Σοβιετικούς. Στην τρίτη περίοδο υπήρχε ισοπαλία όταν ο αρχηγός Μάικ Ερουτζιόνε σκοράρισε και έφερε την ομάδα των Ηνωμένων Πολιτειών να προηγείται με σκορ 4-3. Καθώς ο χρόνος περνούσε και το σκορ παρέμενε το ίδιο, ο Αλ Μάικλς, ο εκφωνητής της τηλεόρασης του καναλιού ABC, εξέφρασε τις σκέψεις όλων των Αμερικανών όταν ρώτησε “Πιστεύετε στα θαύματα;” Δύο νύχτες αργότερα, οι Αμερικανοί κέρδισαν τη Φιλανδία και κατέκτησαν έτσι το χρυσό μετάλλιο.

Οι 14οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1984)

Οι 14οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Σεράγεβο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης της Γιουγκοσλαβίας από τις 8 μέχρι τις 19 Φεβρουαρίου 1984. Συμμετείχαν σαράντα εννιά κράτη με 1274 αθλητές (1.000 άνδρες και 274 γυναίκες). Κατά τη 80η Σύνοδο της ΔΟΕ στην Αθήνα στις 18 Μαΐου 1978,

το Σεράγεβο επιλέχθηκε στον δεύτερο γύρο της ψηφοφορίας (39 ψήφοι). Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Σαππόρο της Ιαπωνίας (36 ψήφοι) και το Γκέτεμποργκ της Σουηδίας (το οποίο αποκλείστηκε μετά τον πρώτο γύρο).

Την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων κήρυξε ο Γιουγκοσλάβος Πρόεδρος Μίκα Σπίλιακ. Κατά την τελετή έναρξης, τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε ο Γιουγκοσλάβος αλπικός αθλητής Μπόγιαν Κριζάι, ενώ τη φλόγα άναψε στο στάδιο η αθλήτρια του καλλιτεχνικού πατινάζ, Σάντρα Ντουμπράβτσιτς.

Μετά τις δυσκολίες, τα προβλήματα αλλά και τον ενθουσιασμό που επικρατούσαν στο Λέικ Πλάσιντ, στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες όλα εξελίχθηκαν ομαλά. Οι μόνες δυσκολίες προήλθαν από τον καιρό. Ωστόσο η αρχική ανησυχία για έλλειψη χιονιού ξεπεράστηκε όταν μια χιονοθύελλα προέκυψε λίγο μετά την τελετή έναρξης, προκαλώντας μάλιστα την αναβολή του αγωνίσματος της κατάβασης δύο φορές.

Στο σκανδιναβικό σκι, η Μαρία-Λίσα Χεμελίνεν από τη Φιλανδία κέρδισε τρία χρυσά μετάλλια στο αγώνισμα δρόμου αντοχής με σκι. Αλλά το σκανδιναβικό σκι σπάνια ελκύει την προσοχή του τύπου αντίθετα με το καλλιτεχνικό πατινάζ, το αλπικό σκι ή το χόκεϊ επί πάγου και συνεπώς ο άθλος της Χεμελίνεν δεν ακούστηκε πολύ εκτός Φιλανδίας.

Στο χόκεϊ επί πάγου, οι Σοβιετικοί επανόρθωσαν τη φήμη τους κερδίζοντας εύκολα το χρυσό μετάλλιο. Οι Καναδοί είχαν επιστρέψει στο ολυμπιακό χόκεϊ επί πάγου το 1980 και πίστευαν ότι είχαν ελπίδες, μια και συμμετείχαν και επαγγελματίες στην ομάδα. Αλλά η ΕΣΣΔ έπαιξε επτά παιχνίδια, κέρδισε και τα επτά και κατέκτησε το χρυσό μετάλλιο.

Στο χορό στον πάγο, το ζευγάρι από τη Βρετανία, η Τζέιν Τόρβιλ και ο Κρίστοφερ Ντιν, ήταν το επικρατέστερο φαβορί με βάση παλαιότερες επιδόσεις. Το τελικό τους πρόγραμμα ήταν πάντως κάπως αμφιλεγόμενο καθώς παραβίαζε το χορευτικό πρωτόκολλο αφού βασίστηκε στο μουσικό κομμάτι “Μπολερό” του Ραβέλ. Η παρουσία τους ήταν γοητευτική και είχε ένα καταπληκτικό φινάλε που έκανε το κοινό να παραληρεί. Οι κριτές έδωσαν στο ζευγάρι των Βρετανών την υψηλότερη βαθμολογία που είχε δοθεί ποτέ στο αγώνισμα του καλλιτεχνικού πατινάζ με δώδεκα εξάρια από τα 18 σημεία.

Στο απλό αγώνισμα καλλιτεχνικού πατινάζ, ο Αμερικανός Σκοτ Χάμιλτον και η Γερμανίδα Καταρίνα Βιτ κέρδισαν χρυσά μετάλλια. Ο Χάμιλτον αναμε-

νόταν να κερδίσει αφού ήταν ανυπέρβλητος από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1980. Η Βιτ δεν ήταν από τα φαβορί αλλά με την εκπληκτική ομορφιά της έγινε η αγαπημένη του κοινού.

Το Σεράγεβο ήταν μια όμορφη ολυμπιακή πόλη, αλλά σε μια δεκαετία θα καταστρεφόταν. Πολλές από τις αθλητικές εγκαταστάσεις έγιναν ερείπια από τον παράλογο πόλεμο στα Βαλκάνια και αθώα θύματα θρηνήθηκαν.

Οι 15οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1988)

Οι 15οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Κάλγκαρι της Αλμπέρτα του Καναδά από τις 13 έως τις 28 Φεβρουαρίου 1988. Συμμετείχαν πενήντα επτά κράτη με 1.423 αθλητές (1.110 άνδρες και 313 γυναίκες). Κατά την 84η Σύνοδο της ΔΟΕ στο Μπάντεν-Μπάντεν της Γερμανίας στις 30 Σεπτεμβρίου 1981, το Κάλγκαρι επιλέχθηκε στο δεύτερο γύρο (48 ψήφοι). Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Φάλουν της Σουηδίας (31 ψήφοι) και η Κορτίνα ντ' Αμπέτζο της Ιταλίας (αποκλείστηκε μετά τον πρώτο γύρο).

Ο Καναδός Κυβερνήτης Ζαν Σοβέ κήρυξε την έναρξη των 15ων Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων. Τον Όρκο των Αθλητών απάγγειλε ο Πιέρ Χάρβεϊ, ένας Καναδός αθλητής του αγωνίσματος του δρόμου αντοχής με σκι, που στους Θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες αγωνίστηκε στην ποδηλασία. Τη φλόγα άναψε ένα νεαρό κορίτσι από τον Καναδά, η Ρόμπιν Πέρυ που επιλέχθηκε ειδικά για την περίπτωση. Μετά την τελετή, τραγούδησαν μπροστά στο καναδικό κοινό οι θρύλοι του παραδοσιακού τραγουδιού από τον Καναδά Γκόρντον Λάιτφουτ και Ίαν Τάισον. Ο Λάιτφουτ τραγούδησε το τραγούδι του “Αλμπέρτα Μπάουντ”, ενώ ο Τάισον το “Φορ Στρονγκ Γούντς” (Τέσσερις Δυνατοί Άνεμοι).

Στο χόκεϊ επί πάγου, οι Σοβιετικοί κυριάρχησαν και πάλι. Η ηρωίδα του πατινάζ ταχύτητας ήταν παραδόξως η Υβόν βαν Γκένιπ από την Ολλανδία. Όλη η προσοχή επικεντρώθηκε στην τετραμελή ομάδα της Γερμανίας, την Κάριν Κάνια, την Αντρέα Έριγκ, την Κρίστα Ρόθενμπουργκερ και την Γκάμπι Ζάνγκε καθώς και στην Αμερικανίδα Μπόνι Μπλέαρ. Η Μπλέαρ κέρδισε στα 500 και η Ρόθενμπουργκερ στα 1.000 μέτρα. Οι πέντε παραπάνω αθλήτριες κέρδισαν τα 12 από τα 15 μετάλλια. Η Βαν Γκένιπ κατέκτησε τα άλλα τρία με-

τάλλια στα αγωνίσματα των 1.500, 3.000 και 5.000 μέτρων κερδίζοντας τα φαβορί Έριγκ και Ζάγκε στις μεγάλες διαδρομές.

Ένας από τους αγαπημένους ήρωες των μέσων μαζικής ενημέρωσης ήταν ο Ιταλός αθλητής του αλπικού σκι Αλμπέρτο Τόμπα που κατέκτησε δύο χρυσά μετάλλια και γοήτευσε τον Τύπο με τις νυχτερινές δραστηριότητές του. Προσπάθησε να βγει ραντεβού με τη Γερμανίδα Καταρίνα Βιτ που κατέκτησε το δεύτερο κατά σειρά χρυσό μετάλλιο στο καλλιτεχνικό πατινάζ, αλλά δεν κατάφερε τίποτα και αυτό άρεσε ιδιαίτερα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η κύρια ανταγωνίστρια της Βιτ ήταν η Αμερικανίδα Ντέμπι Τόμας, παγκόσμια πρωταθλήτρια το 1987, αλλά οι επιδόσεις της ήταν σχετικά χαμηλές και τερμάτισε τρίτη. Το χάλκινο μετάλλιο ήταν το πρώτο που κέρδισε ποτέ μαύρη αθλήτρια σε Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες.

Στο πατινάζ ταχύτητας των ανδρών, ο πραγματικός ήρωας ήταν ίσως ένας άνδρας που δεν τερμάτισε. Ο Νταν Γιάνσεν ήταν φαβορί στο αγώνισμα των 500 μέτρων και θεωρείτο ότι θα είχε πιθανότητες να κερδίσει και στο αγώνισμα των 1000 μέτρων. Αλλά την ημέρα της πρώτης κούρσας, των 500 μέτρων, έμαθε ότι πέθανε η αδερφή του που έπασχε από λευχαιμία. Αποφάσισε να αγωνιστεί εκείνη τη νύχτα αλλά έπεσε στην πρώτη στροφή. Μερικές ημέρες αργότερα, ήλπιζε να επανορθώσει στην κούρσα των 1.000 μέτρων και για 600 μέτρα είχε γρήγορο ρυθμό. Αλλά έπεσε και πάλι. Ο κόσμος παρακολουθούσε και υπέφερε μαζί του, αλλά ο Νταν Γιάνσεν δεν πρόβαλε δικαιολογίες. Ήταν ευγενικός και σεμνός σε όλη αυτήν την πορεία. Είχαν χαθεί χρόνια ολόκληρα προσπαθειών, ασφαλώς λόγω της συγκίνησης της στιγμής, αλλά ανταποκρίθηκε με τη χάρη που απαιτείται από τους αθλητές.

Οι 16οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1992)

Οι 16οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Άλμπερτβιλ της Γαλλίας από τις 8 έως τις 23 Φεβρουαρίου 1992. Συμμετείχαν εξήντα τέσσερα κράτη με 1.801 αθλητές (1.313 άνδρες και 488 γυναίκες). Κατά την 91η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Λωζάννη στις 17 Οκτωβρίου 1986, το Άλμπερτβιλ επιλέχθηκε από τη ΔΟΕ στον πέμπτο γύρο ψηφοφορίας και επικράτησε ενός

μεγάλου αριθμού υποψήφιων πόλεων: Σόφια της Βουλγαρίας (πέμπτος γύρος), Φάλουν της Σουηδίας (πέμπτος γύρος), Λιλχάμερ της Νορβηγίας (τέταρτος γύρος), Κορτίνα ντ' Άμπέτζο της Ιταλίας (τρίτος γύρος), Άνκορατζ της Αλάσκας των Ηνωμένων Πολιτειών (δεύτερος γύρος) και Μπέρχτεσγκάιντεν της Γερμανίας (πρώτος γύρος).

Ο Γάλλος Πρόεδρος Φρανσουά Μιτεράν κήρυξε την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων του Άλμπερτβιλ. Η γνωστή Γαλλίδα αθλήτρια του καλλιτεχνικού πατινάζ Σούρια Μποναλί απάγγειλε τον Όρκο των Αθλητών. Την Ολυμπιακή Φλόγα μετέφερε στο Στάδιο ο κορυφαίος Γάλλος ποδοσφαιριστής Μισέλ Πλατινί ο οποίος την παρέδωσε στον Φρανσουά Σιρίλ Γκραντζ που άναψε τον Ολυμπιακό Πυρσό.

Ήταν οι τρίτοι Ολυμπιακοί Αγώνες που διεξάγονταν στη Γαλλία και οι δεύτεροι που διεξάγονταν στη Γαλλική Σαβουά, μετά τους Αγώνες στο Σαμονί του 1924 στην Ωτ-Σαβουά. Οι Αγώνες του 1968 στη Γκρενόμπλ (Ιζέρ) διεξάχθηκαν στην περιοχή Ντοφινέ των Γαλλικών Άλπεων. Οι Αγώνες ανατέθηκαν στο Άλμπερτβιλ αλλά στην πραγματικότητα μοιράστηκαν σε πολλές μικρές πόλεις και χωριά της Σαβουά, στις Γαλλικές Άλπεις. Προβλήματα με τις μετακινήσεις δεν υπήρξαν και οι Αγώνες διεξήχθησαν άψογα.

Χαρακτηριστική σ' αυτούς τους Αγώνες ήταν η εισαγωγή αρκετών νέων ολυμπιακών αθλημάτων και αγωνισμάτων. Οι γυναίκες αγωνίστηκαν στο διάθλο για πρώτη φορά. Άνδρες και γυναίκες αγωνίστηκαν στο πατινάζ ταχύτητας μικρής πίστας σε στυλ *πακ*. Το ελεύθερο σκι που ήταν άθλημα επίδειξης το 1988 επέστρεψε ως κανονικό ολυμπιακό αγώνισμα. Το σκι ταχύτητας και τα άλλα δύο ελεύθερα αγωνίσματα, μπαλέτο και άλματα δεξιοτεχνίας, ήταν αγωνίσματα επίδειξης.

Σημαντικό γεγονός επίσης, υπήρξε η ολυμπιακή εμφάνιση πολλών νέων ομάδων λόγω των πολιτικών αναταραχών που προέκυψαν τα τελευταία δύο χρόνια. Η Γερμανία αγωνίστηκε ως ενιαία ομάδα για πρώτη φορά από το 1936. Λόγω της διάσπασης της Σοβιετικής Ένωσης, τα κράτη της Βαλτικής, Εσθονία και Λετονία αγωνίστηκαν για πρώτη φορά από το 1936 και η Λιθουανία για πρώτη φορά από το 1928. Δύο πρώην κράτη της Γιουγκοσλαβίας που ανεξαρτητοποιήθηκαν πρόσφατα, η Κροατία και η Σλοβενία, συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς ως ανεξάρτητα κράτη. Η Ενοποιημένη Ομάδα αντι-

προσώπευε την πρώην Σοβιετική Ένωση που δεν υπήρχε πια και αποτελείτο από ένα τμήμα της Κοινοπολιτείας των Ανεξαρτήτων Κρατών. Η Ρωσία, η Λευκορωσία, η Ουκρανία, το Καζακστάν και το Ουζμπεκιστάν αποτελούσαν τα κράτη της Ενοποιημένης Ομάδας στο Άλμπερτβιλ.

Η Γιελένα Βέλβε και η Λιούμποβ Γιεγκόροβα κέρδισαν πέντε μετάλλια στα αγωνίσματα δρόμου αντοχής των γυναικών ενώ ο Βεγκάρντ Ούλβαγκ και ο Μπιγιρν Ντέλι κέρδισαν τέσσερα μετάλλια στα αντίστοιχα αγωνίσματα των ανδρών και αναδείχθηκαν κορυφαίοι αθλητές των αγώνων.

Οι 17οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1994)

Οι 17οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Λιλχάμμερ της Νορβηγίας από τις 12 έως τις 27 Φεβρουαρίου 1994. Συμμετείχαν εξήντα επτά κράτη με 1.737 αθλητές (1.217 άνδρες και 520 γυναίκες). Κατά την 94η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Σεούλ στις 15 Σεπτεμβρίου 1988, το Λιλχάμμερ επιλέχθηκε στον τρίτο γύρο (45 ψήφοι). Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Έστερσουντ της Σουηδίας (39 ψήφοι στον τρίτο γύρο), το Άνκορατζ της Αλάσκα των ΗΠΑ (δεύτερος γύρος) και η Σόφια της Βουλγαρίας (πρώτος γύρος).

Για πρώτη φορά, οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες δεν προγραμματίστηκαν την ίδια χρονιά με τους Θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή όρισε τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες δύο χρόνια μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες και συνεπώς οι Θερινοί και οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες θα διεξάγονταν κάθε δύο χρόνια. Σ' αυτή την απόφαση τους οδήγησε η προσδοκία μεγαλύτερων χρηματικών ποσών από τη διαφήμιση και τις χορηγίες.

Πριν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων του Λιλχάμμερ, προέκυψε η ιστορία των Νάνσου Κέρριγκαν και Τόνια Χάρντινγκ. Ο σωματοφύλακας της Χάρντινγκ και πρώην σύζυγός της παραδέχτηκε ότι επιτέθηκε στην Κέρριγκαν πριν τους Δοκιμαστικούς Ολυμπιακούς Αγώνες στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η ιστορία ήταν πανταχού παρούσα στον Τύπο και την τηλεόραση των Ηνωμένων Πολιτειών. Τελικά η Κέρριγκαν και η Χάρντινγκ συμμετείχαν στην ομάδα του καλλιτεχνικού πατινάζ των Ηνωμένων Πολιτειών. Η Κέρριγκαν είχε καλή

επίδοση και κέρδισε το αργυρό μετάλλιο ακολουθώντας την αθλήτρια από την Ουκρανία Οκσάνα Μπαγιούλ. Η Χάρντινγκ η οποία γνώριζε για την επίθεση στην Κέρριγκαν, κατατάχθηκε τελικά στην όγδοη θέση.

Αλλά ακόμα και η ιστορία των Κάρντιγκαν δεν επηρέασε τις δύο παραμυθένιες εβδομάδες που έδωσαν τέλος σε όλες τις σκέψεις για τα προβλήματα που προηγήθηκαν και απέδειξαν για μια ακόμα φορά τι μπορούν να προσφέρουν οι Ολυμπιακοί και ο αθλητισμός στον κόσμο. Την έναρξη των αγώνων κήρυξε ο Νορβηγός Βασιλιάς Χάραλντ ο 5ος. Ο Νορβηγός κορυφαίος αθλητής του δρόμου αντοχής με σκι Βέγκαρ Ούλβαγκ απάγγειλε τον Όρκο των Αθλητών κατά την τελετή έναρξης. Η Ολυμπιακή Φλόγα μεταφέρθηκε στο στάδιο από την Κατρίν Νόττιγκες και παραδόθηκε στον άλτη του σκι Στάιν Γκρούμπεν. Ο Γκρούμπεν κρατούσε τη δάδα καθώς έκανε άλμα σκι για να εισέλθει στο Στάδιο. Στη συνέχεια την παρέδωσε στον Πρίγκιπα Χάακον Μάγκνους που άναψε τον Ολυμπιακό Πυρσό.

Κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λιλχάμμερ επιτεύχθηκαν μεγάλοι άθλοι. Η Μανουέλα ντι Τσέντα κέρδισε πέντε μετάλλια στο δρόμο αντοχής με σκι. Ο Νορβηγός Γιόχαν Όλαφ Κορ κέρδισε τρία χρυσά μετάλλια στο πατινάζ ταχύτητας και πραγματοποίησε παγκόσμιο ρεκόρ. Ο Νταν Γιάνσεν κέρδισε τις καρδιές των οπαδών του αθλητισμού κερδίζοντας το χρυσό μετάλλιο στο πατινάζ ταχύτητας των 1.000 μέτρων. Αλλά τελικά ο μεγάλος πρωταθλητής ήταν η μικρή πόλη Λιλχάμμερ και οι ίδιοι οι κάτοικοι της Νορβηγίας.

Οι μνήμες ήταν ακόμα πολύ έντονες από το Σεράγεβο που φιλοξένησε τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1984 και το οποίο καταστράφηκε από τον παράλογο πόλεμο στα Βαλκάνια. Η Καταρίνα Βιτ έκανε το πρόγραμμά της στο καλλιτεχνικό πατινάζ με το τραγούδι "Where Have All the Flowers Gone?" (Πού πήγαν όλα τα λουλούδια;) στη μνήμη των ανθρώπων που έχασαν τις ζωές τους σε εκείνον τον πόλεμο. Την επόμενη και τελευταία νύχτα, κατά την επίδειξη καλλιτεχνικού πατινάζ, η Τζέιν Τόρβιλ και ο Κρίστοφερ Ντιν έκαναν το πρόγραμμά τους με το "Μπολερό", όπως έκαναν με εκείνον τον αξέχαστο τρόπο στο Σεράγεβο το 1984. Ο Κορ προσέφερε ένα σημαντικό τμήμα του ολυμπιακού του δώρου (περίπου 33.000 δολάρια) στην Ολυμπιακή Βοήθεια για τους κατοίκους του Σεράγεβο. Κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λιλχάμμερ, ο Πρόεδρος της ΔΟΕ, Σάμαρανγκ, επι-

σκέφθηκε το Σεράγεβο και είδε από κοντά την τραγωδία της άλλοτε Ολυμπιακής Πόλης. Κατά την Τελετή Λήξης, ο Σάμαρανγκ μίλησε πολύ συγκινητικά για την πόλη που καταστράφηκε από τον πόλεμο. Για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λιλχάμμερ λέχθηκαν τα εξής: “Οι 17οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες δεν ήταν πραγματικοί. Η Νορβηγία δεν ήταν πραγματική. Ήταν παραμυθένιοι Αγώνες που βγήκαν από τη φαντασία και πραγματοποιήθηκαν στις σελίδες παιδικού βιβλίου. Ήταν αδύνατον να υπάρχουν. Η πραγματικότητα δεν μπορεί να είναι τόσο καλή.” (Περιοδικό *Sports Illustrated*, της 7ης Μαρτίου 1994, σελ. 90).

Οι 18οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (1998)

Οι 18οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διεξάχθηκαν στο Ναγκάνο της Ιαπωνίας από τις 7 μέχρι τις 22 Φεβρουαρίου 1998. Κατά την 97η Σύνοδο της ΔΟΕ, στο Μπέρμινχαμ της Αγγλίας στις 15 Ιουνίου 1991, επιλέχθηκε το Ναγκάνο στον τέταρτο γύρο (46 ψήφοι). Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Σολτ Λέικ Σίτυ της Γιούτα των Ηνωμένων Πολιτειών (42 ψήφοι, τέταρτος γύρος), το Έστερσουντ της Σουηδίας (τρίτος κύκλος), η Αόστα της Ιταλίας (δεύτερος γύρος) και η Γιάκα της Ισπανίας (πρώτος γύρος). Η επιλογή του Ναγκάνο προκάλεσε έκπληξη αφού επικράτησε των φαβορί Σολτ Λέικ Σίτυ και Έστερσουντ.

Αρκετά αγωνίσματα έκαναν το Ολυμπιακό τους ντεμπούτο στο Ναγκάνο, πιο σημαντικό από τα οποία ήταν το χόκεϊ επί πάγου των γυναικών στο οποίο κέρδισε η ομάδα των Ηνωμένων Πολιτειών ανατρέποντας το φαβορί των Καναδών. Η χιονοσανίδα και το κέρλινγκ ήταν επίσης νέα αθλήματα στο πρόγραμμα. Η χιονοσανίδα περιλάμβανε τέσσερα αγωνίσματα – το χαφ-πάιπ και το γιγαντιαίο σλάλομ ανδρών και γυναικών. Στους Αγώνες του Ναγκάνο συμμετείχαν 72 κράτη, ο μεγαλύτερος αριθμός σε Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες, με 2.175 αθλητές (1.389 άνδρες και 786 γυναίκες).

Ο Ιάπωνας Αυτοκράτορας Ακικίτο κήρυξε την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων του Ναγκάνο. Τον όρκο απάγγειλε ο Ιάπωνας αθλητής του σκανδιναβικού σκι, Κέντζι Ογκιβάρα. Πολλοί λαμπαδηφόροι μετέφεραν την Ολυ-

μπιακή Φλόγα στο Ολυμπιακό Στάδιο κατά την Τελετή Έναρξης όπως είναι πλέον σύνηθες. Αλλά τελικά η αθλήτρια του καλλιτεχνικού πατινάζ Μιντόρι Ίτο άναψε τον Ολυμπιακό Πυρσό.

Στο χόκεϊ επί πάγου των ανδρών, το μεγάλο γεγονός ήταν η παρουσία των μεγαλύτερων επαγγελματιών παιχτών στον κόσμο για πρώτη φορά. Η Εθνική Λίγκα Χόκεϊ σταμάτησε το πρόγραμμά της για δύο εβδομάδες για να επιτρέψει σε όλους τους επαγγελματίες να αντιπροσωπεύσουν τις χώρες τους όπως η “Ντρημ Τημ” (Dream Team) των παιχτών του NBA στη Βαρκελώνη. Η διαφορά στο χόκεϊ επί πάγου πάντως ήταν ότι οι κορυφαίοι παίκτες δεν προέρχονταν μόνο από ένα κράτος αλλά από πολλές δυνάμεις του χόκεϊ – Καναδάς, Ηνωμένες Πολιτείες, Ρωσία, Σουηδία, Φιλανδία και Δημοκρατία της Τσεχίας. Τα δύο φαβορί, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς, αποχώρησαν νωρίς και δεν κέρδισαν κανένα μετάλλιο. Ο τελικός πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στη Ρωσία και τη Δημοκρατία της Τσεχίας και οι Τσέχοι κέρδισαν με τη βοήθεια του εκπληκτικού τερματοφύλακα, Ντομινίκ Χάσεκ των Μπάφαλο Σάμπρες της Εθνικής Λίγκας Χόκεϊ. Η Τσέχικη ομάδα νίκησε διαδοχικά τα τρία μεγαλύτερα κράτη στο χόκεϊ επί πάγου στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων – Καναδά, Ρωσία και Ηνωμένες Πολιτείες.

Ο Νορβηγός Μπιρν Ντέλι εμπλούτισε τον κατάλογο των ολυμπιακών ρεκόρ κερδίζοντας τέσσερα μετάλλια εκ των οποίων τρία χρυσά. Ο συνολικός αριθμός των ολυμπιακών μεταλλίων του ανήλθε στα δώδεκα εκ των οποίων τα οχτώ ήταν χρυσά, ρεκόρ των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων. Η Λαρίσα Λαζούτινα της Ρωσίας κέρδισε τα περισσότερα μετάλλια στο Ναγκάνο με πέντε στο σκανδιναβικό σκι των γυναικών. Η Λαζούτινα και ο Ντέλι ήταν οι μόνοι αθλητές που κέρδισαν τρία χρυσά μετάλλια στο Ναγκάνο.

Επίσης στο Ναγκάνο κυριάρχησαν οι Ολλανδοί αθλητές του πατινάζ ταχύτητας οι οποίοι κέρδισαν εννιά από τα δεκαπέντε ολυμπιακά μετάλλια και σε τέσσερα από τα πέντε αγωνίσματα. Η Μαριάν Τίμμερ προσέθεσε επίσης δύο χρυσά στα αγωνίσματα των γυναικών 1.000 και 1.500 μέτρων. Η Γερμανίδα Γκούντα Νίμαν κέρδισε τρία μετάλλια στο πατινάζ ταχύτητας ανεβάζοντάς τα στα οχτώ της ολυμπιακής της καριέρας και ισοφαρίζοντας το ολυμπιακό ρεκόρ.

Οι 19οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (2002)

Οι 19οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες θα διεξαχθούν στο Σολτ Λέικ Σίτυ της Γιούτα των Ηνωμένων Πολιτειών από τις 8 έως τις 24 Φεβρουαρίου 2002. Κατά την 104η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Βουδαπέστη της Ουγγαρίας στις 16 Ιουνίου 1995, το Σολτ Λέικ Σίτυ επιλέχθηκε ως διοργανώτρια πόλη με 55 ψήφους στον πρώτο γύρο. Οι άλλες φιναλίστ ήταν το Έστερουντ της Σουηδίας (14 ψήφοι), το Σιόν της Ελβετίας (14 ψήφοι) και το Κεμπέκ του Καναδά (7 ψήφοι). Συνολικά δέκα πόλεις υπέβαλαν υποψηφιότητα. Οι άλλες έξι υποψήφιες πόλεις ήταν οι ακόλουθες: Άλματι του Καζακστάν, Γκρατς της Αυστρίας, Γιάκα της Ισπανίας, Πόμπραντ-Τράτρυ της Σλοβακίας, Σόκι της Ρωσίας και Ταρβίσιο της Ιταλίας. Στις 24 Ιανουαρίου 1995, η Επιτροπή Αξιολόγησης της ΔΟΕ απέκλεισε όλες τις υποψήφιες χώρες εκτός από τέσσερις σε μια προσπάθεια να μειώσει το χρόνο, την προσπάθεια και τα έξοδα από τόσες πολλές υποψηφιότητες.

Στα τέλη του 1998 με αρχές 1999, το Σολτ Λέικ Σίτυ κλυδωνίστηκε από φήμες για δωροδοκία στα μέλη της ΔΟΕ σε μια προσπάθεια να εξασφαλιστεί η υποψηφιότητά του. Αυτό οδήγησε στο Ολυμπιακό Σκάνδαλο Δωροδοκίας και σε πολλές έρευνες στη ΔΟΕ, την Επιτροπή Διεκδίκησης του Σολτ Λέικ Σίτυ και το Ολυμπιακό Κίνημα γενικότερα (περισσότερες λεπτομέρειες δίνονται στο άρθρο που αφορά το Ολυμπιακό Σκάνδαλο Δωροδοκίας).

Οι 20οί Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες (2006)

Οι 20οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες προγραμματίζονται να διεξαχθούν στο Τορίνο της Ιταλίας το Φεβρουάριο του 2006. Κατά τη 109η Σύνοδο της ΔΟΕ στη Σεούλ της Κορέας στις 19 Ιουνίου 1999, το Τορίνο επιλέχθηκε ως διοργανώτρια πόλη στον πρώτο γύρο με 53 ψήφους έναντι 36 ψήφων για το Σιόν της Ελβετίας, μόνη πόλη που προχώρησε στον γύρο της ψηφοφορίας. Υπήρχαν και άλλες υποψήφιες πόλεις αλλά η Επιτροπή Αξιολόγησης της ΔΟΕ τις απέκλεισε όλες πριν την ψηφοφορία, εκτός από το Τορίνο και το Σιόν. Οι άλλες υποψήφιες πόλεις ήταν το Ελσίνκι της Φιλαν-

δίας (με το Λιλχάμμερ της Νορβηγίας), το Κλάγκενφουρτ της Αυστρίας (με την Κορτίνα ντ' Αμπέτζο της Ιταλίας και το Γιέσνισε της Σλοβενίας), το Πόμπραντ-Τάτρυ της Σλοβακίας και το Ζακοπάνε της Πολωνίας.

Μελλοντικά

Οι επόμενοι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες θα διεξαχθούν το Φεβρουάριο του 2002 στο Σολτ Λέικ Σίτυ. Οι Αγώνες είχαν ήδη κλυδωνιστεί από το Ολυμπιακό Σκάνδαλο Δωροδοκίας που αναστάτωσε το Ολυμπιακό Κίνημα στα τέλη 1998 με αρχές 1999. Αλλά η Οργανωτική Επιτροπή του Σολτ Λέικ (SLOC) φαίνεται να έχει συνέλθει από αυτές τις δυσκολίες και οι περισσότερες από τις εγκαταστάσεις είναι έτοιμες. Κατά τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 2002, οι γυναίκες θα αποκτήσουν ουσιαστική ισότητα με τους άνδρες στο Χειμερινό Πρόγραμμα Ολυμπιακών Αγώνων. Η μόνη βασική διαφορά στα προγράμματα μεταξύ ανδρών και γυναικών το 2002 θα είναι ότι οι γυναίκες δεν θα αγωνιστούν στο άλμα με σκι ή στα σύνθετα αγωνίσματα στο σκανδιναβικό σκι. Αλλά το αγώνισμα με το έλκηθρο των γυναικών έγινε αποδεκτό ως Ολυμπιακό άθλημα. Το σκέλετον, το οποίο είχε διεξαχθεί μόνο το 1928 και το 1948 στο Σαιν Μόριτς, θα επιστρέψει επίσης στο Χειμερινό Πρόγραμμα Ολυμπιακών Αγώνων με αγωνίσματα για άνδρες και γυναίκες.

Παραολυμπιακοί Αγώνες, η γιορτή της ανθρώπινης θέλησης

Διεθνής Παραολυμπιακή Επιτροπή

Επιλογή, επιμέλεια κειμένων: Βασιλειάδης Νίκος (Μ. Sc)

Ο αθλητισμός έχει ιδιαίτερη αξία στην ζωή κάθε ανθρώπου και φυσικά από τις ευεργετικές του ιδιότητες δεν μπορούν να αποκλειστούν τα άτομα με αναπηρίες.

Η σημασία της άθλησης για άτομα με αναπηρίες είναι φανερή σε όλους. Διδάσκει την αυτονομία και την αυτοεξυπηρέτηση που αποτελούν βασικά, απαραίτητα μεγέθη στη ζωή τους.

Ο αθλητισμός για άτομα με αναπηρίες έχει ένα παρελθόν πάνω από εκατό χρόνια. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι από τον 18ο αιώνα ευρύτατα διαδεδομένη ήταν η αντίληψη, στον ευρωπαϊκό ιατρικό χώρο, πως οι αθλητικές δραστηριότητες συμβάλλουν περισσότερο από οτιδήποτε άλλο στην αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη των ατόμων με αναπηρία.

Ήδη διάφοροι αθλητικοί σύλλογοι για κωφούς υπήρχαν στο Βερολίνο από το 1888 ενώ το 1922 ιδρύθηκε ο παγκόσμιος οργανισμός για τα αθλήματα που αφορούσε άτομα με κώφωση.

Από τότε μέχρι σήμερα τα άτομα αυτά με κώφωση διοργανώνουν αυτόνομα τους δικούς τους Παγκόσμιους Αγώνες, τους “Σιωπηλούς Αγώνες”, (SILENT GAMES).

Ο αθλητισμός για άτομα με ιδιαιτερότητες άρχισε να αναπτύσσεται μόλις μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο όταν ένας μεγάλος αριθμός από αναπήρους του πολέμου, πρώην στρατιώτες ή πολίτες, άρχισαν να αναζητούν μεθόδους για να ελαχιστοποιήσουν τις δυσάρεστες συνέπειες της νέας κατάστασης στην οποία βρέθηκαν.

Η ενασχόληση με τον αθλητισμό θεωρήθηκε ως η κατεξοχήν δυνατότητα για τη βελτίωση της φυσικής και ψυχολογικής τους κατάστασης.

Πατέρας των Παραολυμπιακών Αγώνων θεωρείται ο βρετανός Σερ Λούντβιχ Γκούτμαν, ο οποίος από το 1944, στο νοσοκομείο του Στόουκ Μάντεβιλ, εισήγαγε ένα πρόγραμμα αθλητικής θεραπευτικής αγωγής για άτομα με αναπηρίες.

Αναγνωρίζοντας την αξία και τη σημασία της δημιουργικής απασχόλησης αλλά και της ενασχόλησης με τον αθλητισμό τις εισήγαγε ως θεραπευτικές μεθόδους με σκοπό την ομαλή κοινωνική επανένταξη των ασθενών του θέτοντας στο περιθώριο την κοινωνική τους απομόνωση και προλαμβάνοντας σοβαρές ψυχικές καταστάσεις ανίας.

Πολλοί από τους συνεργάτες του Γκούτμαν που συμμερίστηκαν τις απόψεις του, διαμόρφωσαν το πλαίσιο ανάπτυξης των αθλητικών δραστηριοτήτων, εκμεταλλευόμενοι τη ραγδαία εξέλιξη της ιατρικής τεχνολογίας η οποία εξασφάλιζε καλύτερη ποιότητα ζωής σε εκατοντάδες πρώην στρατιώτες και πολίτες που είχαν αποκτήσει μόνιμη αναπηρία.

Το 1948, την ημέρα της εναρκτήριας τελετής των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου, ο Σερ Λούντβιχ Γκούτμαν οργάνωσε έναν αθλητικό διαγωνισμό με ανάπηρους βετεράνους του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου στο νοσοκομείο του Στόουκ Μάντεβιλ της Αγγλίας.

Οι αγώνες αυτοί ήταν μια ευκαιρία για τον Γκούτμαν να δείξει την ανάγκη και τη θέληση των ανθρώπων αυτών για καλύτερη ποιότητα ζωής.

Τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1952, οι αγώνες επαναλήφθηκαν. Αυτή τη φορά μια μικρή ομάδα αθλητών από την Ολλανδία πήρε μέρος στους αγώνες του Στόουκ Μάντεβιλ διαγωνιζόμενοι με τους βρετανούς συναθλητές τους. Οι αγώνες αρχίζουν να αποκτούν διεθνή χαρακτήρα. Εντούτοις, η σύνδεσή τους με τους Ολυμπιακούς Αγώνες δεν έγινε παρά μόλις το 1960 όταν παράλληλα με τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ρώμης διοργανώθηκαν και οι πρώτοι Παραολυμπιακοί Αγώνες με συμμετοχή 400 αθλητών από 23 διαφορετικές χώρες.

Οι αθλητές αγωνίστηκαν στην τοξοβολία, στο μπάσκετμπολ, στην ξιφασκία, στον ακοντισμό και σε τρία αγωνίσματα κολύμβησης.

Το 1976, στο Ορνακόλντσβικ της Σουηδίας, διοργανώθηκαν και οι πρώτοι Χειμερινοί Παραολυμπιακοί Αγώνες με τη συμμετοχή 250 αθλητών από 14 χώρες.

Από τότε οι Ολυμπιακοί και οι Παραολυμπιακοί Αγώνες έχουν μια παράλληλη πορεία και διοργανώνονται από την ίδια πόλη, όταν φυσικά υπάρχει η δυνατότητα αυτή.

Ονομασία

Η ονομασία Παραολυμπιακοί (Paralympics) που δόθηκε στις αθλητικές αυτές διοργανώσεις δεν προέρχεται όπως πολλοί πιστεύουν από τις λέξεις παραπληγία και Ολυμπιακοί αλλά από τη λέξη “παρά”, δηλαδή παράλληλα, και “Ολυμπιακοί”.

Διοίκηση του Παραολυμπιακού Κινήματος

Με ανώτατη αρχή του τη Διεθνή Παραολυμπιακή Επιτροπή (International Paralympic Committee) αναγνωρισμένη από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή, το Παραολυμπιακό Κίνημα είναι ένα αθλητικό κοινωνικό και οικονομικό γεγονός που συνεχώς αναπτύσσεται και κερδίζει το ενδιαφέρον του κόσμου όπως ακριβώς και οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Έξι μεγάλοι Οργανισμοί συμμετέχουν ισότιμα στη Διεθνή Παραολυμπιακή Επιτροπή:

1. Διεθνής Αθλητική Ένωση ατόμων με εγκεφαλική παράλυση (CP-ISRA)
2. Διεθνής Αθλητική Ένωση Τυφλών (IBSA)
3. Διεθνής Αθλητική Ένωση για άτομα με νοητική υστέρηση (INAS - FID)
4. Διεθνής Αθλητική Ομοσπονδία με αναπ. αμαξίδιο Στόουκ Μάντεβιλ (ISMWSF)
5. Διεθνής Αθλητικός Οργανισμός Αναπήρων (ISOD)
6. Διεθνής Αθλητική Επιτροπή “Sports des Sourds” (CISS)

Αρχές και σκοποί

Οι αρχές και οι σκοποί της Διεθνούς Παραολυμπιακής Επιτροπής είναι:

1. Να οργανώνει τους Παραολυμπιακούς Αγώνες και τα Παγκόσμια Πρωταθλήματα.
2. Να βρίσκεται σε στενή συνεργασία με τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή και τις σχετικές με αυτήν Διεθνείς Επιτροπές για να προωθεί τις αρχές του Ολυμπισμού.
3. Να αναπτύσσει και να ενώσει σταδιακά τα προγράμματα του αθλητισμού για άτομα με αναπηρίες με τα αντίστοιχα του αθλητισμού για όλους, διατηρώντας παράλληλα τις επιμέρους αναπηρίες τους.
4. Να επιβλέπει και να συνεργάζεται με τις υπόλοιπες διοργανώτριες αρχές εθνικών αγώνων για άτομα με αναπηρίες, καταρτίζοντας τα προγράμματα διεξαγωγής των αγωνισμάτων, αλλά και παρέχοντας την απαιτούμενη τεχνική βοήθεια.
5. Να συνδράμει και να ενθαρρύνει εκπαιδευτικά προγράμματα, έρευνες και προσπάθειες διάδοσης του Παραολυμπιακού Κινήματος.
6. Να διαδίδει τον αθλητισμό για άτομα με αναπηρίες σε ολόκληρο τον κόσμο ανεξάρτητα από πολιτικά συστήματα, θρησκευτικές αντιλήψεις, φύλο ή φυλή.
7. Να αναζητά τρόπους για τη διεύρυνση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρίες ώστε να συμμετέχουν σε ειδικά σχεδιασμένα προπονητικά προγράμματα με στόχο τη συνεχή βελτίωση των ικανοτήτων τους.

Σύνθημα

Το Σύνθημα της Διεθνούς Παραολυμπιακής Επιτροπής είναι “mind -body - spirit” (σκέψη - σώμα - πνεύμα) και πρωτοπαρουσιάστηκε στους Παραολυμπιακούς Αγώνες της Σεούλ στην Κορέα το 1988.

Το σήμα των Αγώνων που πλησιάζει εικαστικά το αντίστοιχο των Ολυμπιακών Αγώνων συμβολίζει ακριβώς αυτά τα τρία συστατικά της ανθρώπινης ύπαρξης.

Στους Παραολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ το 2000, τους μεγαλύτερους σε μέγεθος και επιτυχία μέχρι σήμερα, το σύνθημα που προβλήθηκε ήταν το “Μη θέτεις όρια” (set no limits).

Και πραγματικά, για τους αθλητές των Παραολυμπιακών Αγώνων δεν υπάρχουν όρια όπως ακριβώς για οποιονδήποτε αθλητή. Οι επιδόσεις τους μπορούν να φθάσουν και να συγκριθούν με τις επιδόσεις ενός παγκόσμιου πρωταθλητή χωρίς κάποια ιδιαιτερότητα. Για παράδειγμα, η παγκόσμια παραολυμπιακή επίδοση των 100 μέτρων του Νιγηριανού Αγίμπολα Αντόκε (10,72”) δεν απείχε ιδιαίτερα από το Ολυμπιακό ρεκόρ του Καναδού Ντόνοβαν Μπέιλι (9.84”).

Ο Γκενάντι Αβντέενκο κατέχει το Ολυμπιακό ρεκόρ στο άλμα εις ύψος με επίδοση 2.38 μ. ενώ το παραολυμπιακό ρεκόρ του Καναδού Άρνολντ Μπολπ (ακρωτηριασμένος στο ένα πόδι) είναι στα 1.96 μ.

Στην κολύμβηση ο Καναδός Φίλιπο Γκανιόν, στα 50 μ. ελεύθερο, έχει ρεκόρ 25:51 ενώ το αντίστοιχο ρεκόρ του Αλεξάντερ Ποπώφ είναι 21.64.

Σήμερα οι Παραολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν το δεύτερο σε μέγεθος αθλητικό γεγονός στον κόσμο σε αριθμό αγωνισμάτων αθλητών και συμμετοχή χωρών.

Στους Παραολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα το 1996 έλαβαν μέρος 3.310 αθλητές από 103 χώρες και στους Παραολυμπιακούς του Σίδνεϊ ο αριθμός των αθλητών ξεπέρασε τις 4.000 από 125 χώρες.

Μέχρι τους Παραολυμπιακούς του Σίδνεϊ το 2000 οι Παραολυμπιακοί Αγώνες διοργανώθηκαν από την ίδια πόλη που διοργάνωσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες 5 φορές: στο Τόκιο (1968) στη Σεούλ (1988) στη Βαρκελώνη (1992) και στην Ατλάντα (1996).

Ο Σερ Λούντβιχ Γκούτμαν πέθανε το 1980 αλλά το όραμά του για τον αθλητισμό ατόμων με αναπηρίες συνεχίζεται.

Οι σύγχρονοι Παραολυμπιακοί Αγώνες αναμφισβήτητα είναι ένα μεγάλο αθλητικό αλλά και κοινωνικό γεγονός το οποίο προσφέρει σε δισεκατομμύρια θεατές σε ολόκληρο τον κόσμο την αγωνία και τις συγκινήσεις μιας μεγάλης αθλητικής διοργάνωσης.

Οι κατηγορίες των αθλητών

Στους Παραολυμπιακούς Αγώνες οι αθλητές αγωνίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με την αναπηρία τους.

Οι κατηγορίες των αθλητών είναι:

1. Άτομα με ακρωτηριασμό

Περιλαμβάνει αθλητές που έχουν χάσει τουλάχιστον ένα μέρος των άκρων είτε από τον αγκώνα, από τον καρπό, από το γόνατο, ή τον αστράγαλο.

Ανάλογα με το άθλημα μερικοί αθλητές αγωνίζονται με αναπηρικό αμαξίδιο.

2. Άτομα με εγκεφαλική παράλυση

Η κατηγορία αυτή αναφέρεται σε αθλητές των οποίων έχει καταστραφεί τμήμα ή περιοχή του εγκεφάλου που ελέγχει τους μύες και τα αντανακλαστικά.

3. Άτομα με νοητική υστέρηση

Αθλητής με νοητική υστέρηση θεωρείται εκείνος που έχει:

1. Περιορισμό κινητικότητας οφειλόμενο σε νοητική υστέρηση έχοντας παράλληλα δείκτη νοημοσύνης (IQ) κάτω από 70. (Ένα άτομο με υψηλό δείκτη νοημοσύνης έχει IQ 100).

2. Περιορισμούς σε δύο ή περισσότερα επίπεδα επικοινωνίας, αυτοεξυπηρέτησης, κοινωνικότητας, μάθησης και εργασίας, αυτοπροστασίας.

3. Βρίσκεται στην κατάσταση αυτή πριν το 18^ο έτος της ηλικίας του.

4. Λοιπές αναπηρίες

Διεθνώς έχει επικρατήσει ο γαλλικός όρος “les autres” για να περιγράψει ένα πλέγμα από καταστάσεις των οποίων το αποτέλεσμα έχει διαταράξει τα όργανα κίνησης ατόμων που δεν εντάσσονται στις άλλες κατηγορίες, όπως ο νανισμός, η πολιομυελίτιδα ή η σκλήρυνση κατά πλάκας.

5. Άτομα με μειωμένη ή καθόλου όραση

Η κατηγορία αυτή αναφέρεται σε ομάδες ατόμων με μειωμένη όραση που αφορούν από διορθώσιμες καταστάσεις μέχρι την ολική τύφλωση.

6. Άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο

Στην κατηγορία αυτή συμμετέχουν αθλητές που έχουν χάσει τουλάχιστον ένα 10% της λειτουργίας των κάτω άκρων. Από τις πιο κοινές καταστάσεις που δίνουν το δικαίωμα σε έναν αθλητή να αγωνίζεται σ' αυτήν την κατηγορία είναι η παραπληγία, η τετραπληγία, η πολιομυελίτιδα, αναπηρία και εγκεφαλική δυσλειτουργία.

Υποκατηγορίες αθλητών, κατηγοριοποίηση (classification)

Οι έξι μεγάλες αυτές κατηγορίες διακρίνονται σε υποκατηγορίες ανάλογα με το βαθμό ικανότητας των αθλητών. Ο βαθμός αυτός ικανότητας περιγράφει την ευχέρεια ενός αθλητή να αγωνιστεί σε κάποιο αγώνισμα και δεν αναφέρεται καθόλου στον τύπο αναπηρίας του από ιατρική άποψη.

Έτσι αθλητές από δύο διαφορετικές κατηγορίες όπως, για παράδειγμα, από τις κατηγορίες “με αναπηρικό αμαξίδιο” και “εγκεφαλική παράλυση” μπορούν να τοποθετηθούν στην ίδια υποκατηγορία για ορισμένα αγωνίσματα, όπως τα 100 μέτρα κολύμβησης ελεύθερου στυλ, αφού έχουν τον ίδιο βαθμό ευχέρειας κινήσεων.

Όπως οι αθλητές στο ολυμπιακό αγώνισμα της πυγμαχίας τοποθετούνται κατά κατηγορίες βάρους για να αγωνιστούν με αθλητές του ιδίου ή παραπλήσιου σωματικού βάρους έτσι και οι αθλητές των Παραολυμπιακών Αγώνων τοποθετούνται στις υποκατηγορίες αυτές ώστε να αγωνιστούν με αθλητές με ίδιες ή παρόμοιες ικανότητες.

Περιστασιακά, αθλητές από διαφορετικές κατηγορίες μπορούν να αγωνιστούν μαζί σε ένα αγώνισμα όπως στον Μαραθώνιο δρόμο. Αυτό εξηγεί και το γεγονός πως ένας αθλητής μπορεί να τερματίζει στην 8η για παράδειγμα θέση και να σημειώνει ένα νέο παγκόσμιο ρεκόρ. Αυτό συμβαίνει γιατί ο συγκεκριμένος αθλητής θεωρείται ότι συναγωνίστηκε με αθλητές της ίδιας με αυτόν υποκατηγορίας και όχι με αθλητές των άλλων κατηγοριών.

Ένα παράδειγμα διάκριση αθλητών σε υποκατηγορίες είναι το εξής: Αθλητές με μειωμένη όραση χωρίζονται σε διαφορετικές κατηγορίες όπως: B1: αθλητές με ολική τύφλωση (αθλητής της κατηγορίας αυτής θεωρείται κάποιος που μπορεί να βρίσκεται σε απόλυτο σκοτάδι ή μπορεί να αντι-

λαμβάνεται κάποιο φως αλλά δεν μπορεί να αναγνωρίσει το σχήμα ενός χεριού από οποιαδήποτε απόσταση).

B2: αθλητές με ελάχιστη όραση (αθλητής της κατηγορίας αυτής θεωρείται κάποιος που έχει τη δυνατότητα να αναγνωρίσει το σχήμα ενός χεριού μέχρι την απόσταση των 2 μέτρων).

B3: αθλητές με περιορισμένη όραση, (αθλητής της κατηγορίας αυτής θεωρείται κάποιος που μπορεί να αναγνωρίσει το σχήμα ενός χεριού μέχρι την απόσταση των 6 μέτρων και το πεδίο όρασής του κυμαίνεται από 5 μέχρι 20 μοίρες).

Ανάλογες κατηγορίες υπάρχουν για όλες τις κατηγορίες αθλητών των Παραολυμπιακών Αγώνων και η ονομασία τους δίνεται ή από το είδος και το βαθμό της αναπηρίας, όπως αθλητές με εγκεφαλική παράλυση (Cerebral Palsy) CP1 έως CP8 ή από το άθλημα στο οποίο αγωνίζονται και το είδος και το βαθμό της αναπηρίας όπως, για παράδειγμα, τοξοβολία από αναπηρικό καροτσάκι (Archery Wheelchair 1) ARW1 – ARW2.

Η Ιστορία των Παραολυμπιακών Αγώνων

1960 Ρώμη, Ιταλία

Αγωνίστηκαν 400 αθλητές από 23 χώρες. Για πρώτη φορά οι Παραολυμπιακοί Αγώνες διοργανώνονται στην ίδια πόλη που διοργανώνει Ολυμπιακούς Αγώνες. Στα αθλήματα συμμετείχαν μόνον αθλητές σε αναπηρικό αμαξίδιο.

1964 Τόκιο, Ιαπωνία

Αγωνίστηκαν 370 αθλητές από 22 χώρες. Στο αγωνιστικό πρόγραμμα μπήκαν νέα αθλήματα όπως η διαδρομή των 240 μέτρων, το σλάλομ με αναπηρικό αμαξίδιο, η άρση βαρών και η δισκοβολία. Οι αγώνες υποστηρίχθηκαν από τη Βασιλική οικογένεια και για πρώτη φορά παρουσιάστηκε η Παραολυμπιακή Σημαία και ο ύμνος των Αγώνων.

Την ίδια χρονιά ιδρύθηκε και η Διεθνής Ομοσπονδία Αθλητισμού για άτομα με αναπηρία (International Sports Organization for the Disabled ISOP).

1968 Τελ-Αβίβ, Ισραήλ

Η διοργανώτρια των Ολυμπιακών Αγώνων πόλη του Μεξικού δήλωσε αδυναμία να εξασφαλίσει τις εγκαταστάσεις με τις προδιαγραφές που απαιτούνται για τους Παραολυμπιακούς και έτσι το Τελ Αβίβ διοργάνωσε τους τρίτους Παραολυμπιακούς Αγώνες. Διαγωνίστηκαν 750 αθλητές από 29 χώρες.

1972 Χαϊλδεμβέργη, Γερμανία

Οι πρώτοι Παραολυμπιακοί Αγώνες που έγιναν σε ευρωπαϊκό έδαφος θεωρήθηκαν ως οι καλύτερα διοργανωμένοι μέχρι τότε και αποτελέσαν πρότυπο για τους μελλοντικούς. Στους αγώνες αυτούς αγωνίστηκαν 1000 αθλητές από 44 χώρες.

1976 Τορόντο, Καναδά

Οι Αγώνες του Τορόντο ονομάστηκαν “Ολυμπιάδα του Τορόντο” (Torontolympiad). Αγωνίστηκαν 1600 αθλητές από 42 χώρες.

Για πρώτη φορά στους αγώνες αυτούς μαζί με αθλητές με αναπηρία αγωνίστηκαν και αθλητές με μειωμένη όραση.

1980 Άρνεμ, Ολλανδία

Ακολουθώντας το μποϊκοτάζ των χωρών που απείχαν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Μόσχας οι Αγώνες διοργανώθηκαν στο Άρνεμ της Ολλανδίας. Στους Αγώνες αυτούς που συμμετείχαν 2000 αθλητές από 42 χώρες υπήρξε για πρώτη φορά συμμετοχή αθλητών με εγκεφαλική παράλυση. Την ίδια χρονιά πέθανε ο Σερ Λούντβικ Γκούτμαν.

1984 Νέα Υόρκη, Η.Π.Α & Στόουκ Μάντεβιλ, Αγγλία

1700 αθλητές από 41 χώρες συμμετείχαν στους Αγώνες της Νέας Υόρκης και 2300 από 45 χώρες στο Στόουκ Μάντεβιλ.

Στην Αγγλία έγιναν τα αγωνίσματα με αθλητές σε αναπηρικά αμαξίδια, ενώ τα υπόλοιπα έγιναν στην επαρχία Νασσάου του Λονγκ Άιλαντ της Νέας Υόρκης.

1988 Σεούλ, Κορέα

Για πρώτη φορά στην ιστορία οι Παραολυμπιακοί Αγώνες χρησιμοποιή-

ούν τις ίδιες εγκαταστάσεις και αγωνίζονται στους ίδιους χώρους με τους αθλητές των Ολυμπιακών Αγώνων.

Συμμετείχαν 3053 αθλητές από 62 χώρες.

1992 Βαρκελώνη, Ισπανία

Στη Βαρκελώνη οι Παραολυμπιακοί Αγώνες για πρώτη φορά είχαν δικό τους τηλεοπτικό σήμα και η τηλεοπτική κάλυψη των Αγώνων ήταν πλήρης.

Συμμετείχαν 3020 αθλητές από 82 χώρες και τις προσπάθειές τους παρακολούθησαν 1,3 εκατομμύρια θεατές.

Στη Μαδρίτη αγωνίστηκαν αθλητές με νοητική υστέρηση στο στίβο, στην κολύμβηση, στο μπάσκετ, στο ποδόσφαιρο και στην επιτραπέζια αντισφαίριση.

Η Διεθνής Συντονιστική Επιτροπή του Παγκοσμίου Οργανισμού αθλητισμού για αναπήρους (ICC) που είχε ιδρυθεί το 1982 με σκοπό να διευθύνει το Παραολυμπιακό Κίνημα αντικαταστάθηκε από τη Διεθνή Παραολυμπιακή Επιτροπή που εδρεύει στη Βόνη της Γερμανίας (IPC).

1996 Ατλάντα, Η.Π.Α.

17 αγωνίσματα και δύο αγωνίσματα επίδειξης, η ιστιοπλοΐα και το ράκμπυ, εντάχθηκαν στο πρόγραμμα των Αγώνων στους οποίους συμμετείχαν 3310 αθλητές από 103 χώρες.

Για πρώτη φορά ένας αριθμός 10000 εθελοντών προσέφεραν τις υπηρεσίες τους για να γίνουν οι αγώνες και υπήρξε ρεκόρ πώλησης εισιτηρίων. Διατέθηκαν επίσης, τεράστια ποσά στις χορηγίες και στα τηλεοπτικά δικαιώματα.

Οι αγώνες υπήρξαν ιδιαίτερα επιτυχημένοι και καταρρίφθηκαν σ' αυτούς 200 παγκόσμια ρεκόρ.

2000 Σίδνεϊ, Αυστραλία

Στο Σίδνεϊ έγιναν 18 αγωνίσματα, 14 από τα οποία συμπεριλαμβάνονταν στο Ολυμπιακό πρόγραμμα.

10000 εθελοντές προσέφεραν τις υπηρεσίες τους για να αγωνιστούν 4000 αθλητές από 125 χώρες. Ήταν η καλύτερη διοργάνωση Παραολυμπιακών Αγώνων μέχρι σήμερα.

Οι Χειμερινοί Παραολυμπιακοί Αγώνες

Οι πρώτοι Χειμερινοί Παραολυμπιακοί Αγώνες έγιναν στο Ορνσκόλντσβικ της Σουηδίας το 1976.

Από τότε διεξάγονται παράλληλα με τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Άλμπερτβιλ στη Γαλλία (1992) διεξάγονται στις ίδιες με τους Ολυμπιακούς εγκαταστάσεις.

Τα αγωνίσματά τους συνεχώς αυξάνονται και η συμμετοχή των αθλητών γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη.

Στο Λίλλεχάμερ της Νορβηγίας το 1994 συμμετείχαν περίπου 1000 αθλητές και συνοδοί και έγιναν πέντε αγωνίσματα ενώ το Ναγκάνο της Ιαπωνίας (1998) ήταν η πρώτη πόλη που φιλοξένησε Παραολυμπιακούς χειμερινούς αγώνες εκτός Ευρώπης.

Η Ιστορία των Χειμερινών Παραολυμπιακών Αγώνων

1976 Ορνσκόλντσβικ Σουηδία

Στους πρώτους χειμερινούς Παραολυμπιακούς Αγώνες του Ορνσκόλντσβικ της Σουηδίας αγωνίστηκαν 250 αθλητές από 14 χώρες. Στους αγώνες αυτούς πρωτοπαρουσιάστηκαν σαν άθλημα επίδειξης οι αγώνες με έλκηθρο (sledge racing).

1980 Γκέιλο, Νορβηγία

18 χώρες με 366 αθλητές από όλες τις ειδικές κατηγορίες διαγωνίστηκαν στο αλπικό και cross – country σκι και σε αγώνες του πατινάζ ταχύτητας.

1984 Ίνσμπουργκ, Αυστρία

22 χώρες με 362 αθλητές από όλες τις ειδικές κατηγορίες διαγωνίστηκαν στο αλπικό και cross – country σκι και σε αγώνες του πατινάζ ταχύτητας. Το αγώνισμα του γιγαντιαίου σλάλομ διεξήχθη σαν αγώνισμα επίδειξης.

1988 Ίνσμπουργκ, Αυστρία

Για δεύτερη συνεχόμενη φορά η Αυστρία φιλοξένησε τους τέταρτους Χειμερινούς Παραολυμπιακούς Αγώνες.

Τα αγωνίσματα διεξήχθησαν σε 3 πόλεις: το Ίνσμπουργκ, το Mutters και το Netters. 22 χώρες με 397 αθλητές έδωσαν το παρόν στους αγώνες αυτούς.

1992 Άλμπερτβίλ, Γαλλία

Στην πόλη που φιλοξένησε τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992, στην Άλμπερτβίλ και στη γειτονική Τιγκν διεξήχθησαν οι πέμπτοι Χειμερινοί Παραολυμπιακοί Αγώνες με μοναδική επιτυχία καθώς οι συμμετοχές έφτασαν τις 24 χώρες με 475 αθλητές. Ήταν η πρώτη φορά που οι Χειμερινοί Παραολυμπιακοί Αγώνες χρησιμοποιούν τις ίδιες εγκαταστάσεις με τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

1994 Λίλλεχαμερ, Νορβηγία

Ρεκόρ συμμετοχών σε χώρες και αθλητές: 31 χώρες – 1000 αθλητές στους δεύτερους κατά σειρά Παραολυμπιακούς Αγώνες που διοργανώνονται από χώρα που είχε και τη διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων. Για πρώτη φορά εισάγεται στο πρόγραμμα των Αγώνων το άθλημα του Χόκεϊ.

1998 Ναγκάνο, Ιαπωνία

32 χώρες και 571 αθλητές έδωσαν το παρόν στους τελευταίους χειμερινούς Παραολυμπιακούς Αγώνες του αιώνα μας που ακολούθησαν τους Ολυμπιακούς του Ναγκάνο χρησιμοποιώντας τις ίδιες εγκαταστάσεις.

Θερινοί Αγώνες

Χρόνος	Τόπος	Χώρες	Αθλητές	Εγκα/σεις
2000	Σίδνεϊ Αυστραλία	127	4000	ναι
1996	Ατλάντα, Η.Π.Α	103	3195	ναι
1992	Βαρκελώνη, Ισπανία	82	3020	ναι
1988	Σεούλ, Κορέα	61	3053	ναι
1984	Στόουκ Μάντεβιλ, Μεγάλη Βρετανία & Νέα Υόρκη, Η.Π.Α.	42	4080	όχι
1980	Άρνεμ, Ολλανδία	42	2500	όχι
1976	Τορόντο, Καναδάς	42	1600	όχι

1972	Χαϊλδεμβέργη, Γερμανία	44	1000	όχι
1968	Τελ Αβίβ, Ισραήλ	29	750	όχι
1964	Τόκιο, Ιαπωνία	22	390	ναι
1960	Ρώμη, Ιταλία	23	400	ναι
1952	Στόουκ Μάντεβιλ, Μεγάλη Βρετανία	2	130	όχι

Χειμερινοί Αγώνες

Χρονολογία	Τόπος Διεξαγωγής	Συμμετοχή Χωρών	Συμμετοχή Αθλητών	Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις
1998	Ναγκάνο, Ιαπωνία	32	571	ναι
1994	Λιλλεχάμερ, Νορβηγία	31	1000	ναι
1992	Τιγκνές Άλμπερτβιλ, Γαλλία	24	475	ναι
1988	Ίνσμπουργκ, Αυστρία	22	397	όχι
1984	Ίνσμπουργκ, Αυστρία	22	350 +	όχι
1980	Γκέιλο, Νορβηγία	18	350 +	όχι
1976	Ορνσκόλντσβικ, Σουηδία	14	250 +	όχι

Τα αγωνίσματα των Θερινών Παραολυμπιακών Αγώνων

Τοξοβολία

Αγώνισμα ανοικτό για αθλητές με σωματική αναπηρία.

Υπάρχουν ομαδικά και ατομικά αγωνίσματα τοξοβολίας καθώς και αγωνίσματα για αθλητές σε αναπηρικά καροτσάκια.

Η τοξοβολία ήταν το πρώτο αγώνισμα των Αγώνων του 1948 και έφτασε

στην ακμή της 44 χρόνια αργότερα όταν ο Ισπανός Παραολυμπιονίκης Αντόνιο Ρεμπόλο άναψε την Ολυμπιακή Φλόγα στην εναρκτήρια Τελετή των Ολυμπιακών Αγώνων της Βαρκελώνης (1992).

Επίσημα η τοξοβολία έγινε Παραολυμπιακό Αγώνισμα στη Ρώμη.

Στίβος

Τα αγωνίσματα του στίβου είναι ανοικτά για όλους τους αθλητές με σωματική αναπηρία.

Στα αγωνίσματα του στίβου περιλαμβάνονται τα 100 μέτρα, 200 μέτρα, 400 μέτρα, 800 μέτρα, 1500 μέτρα, 10.000 μέτρα, 4Χ100 σκυταλοδρομία, και 4Χ400 σκυταλοδρομία, σφαιροβολία, δισκοβολία, ακοντισμός, άλμα σε μήκος, άλμα σε ύψος, άλμα τριπλούν, πένταθλο, και μαραθώνιος δρόμος.

Τα αγωνίσματα του στίβου έγιναν επίσημα Παραολυμπιακά αγωνίσματα στη Ρώμη.

Μπάσκετ

Στο μπάσκετ αγωνίζονται αθλητές σε αναπηρικά αμαξίδια και αθλητές με νοητική υστέρηση.

Το ύψος της μπασκέτας και οι διαστάσεις του γηπέδου ορίζονται από την Παγκόσμια Ομοσπονδία.

Ο αγώνας διαρκεί 40 λεπτά.

Το αγώνισμα του μπάσκετ έγινε επίσημο Παραολυμπιακό άθλημα το 1960 στη Ρώμη.

BOCCIA

Στο αγώνισμα αυτό συμμετέχουν αθλητές με εγκεφαλική παράλυση σε αναπηρικά αμαξίδια.

Γυναίκες και άντρες αγωνίζονται μαζί σε ομαδικά ή ατομικά αγωνίσματα.

Το παιγνίδι παίζεται ως εξής: δερμάτινες μπάλες ρίχνονται όσο πιο κοντά γίνεται σε μια άσπρη μπάλα στόχο σε έναν ορισμένο χώρο παιγνιδιού.

Το ιταλικό μπόουλινγκ χόρτου έγινε Παραολυμπιακό Αγώνισμα το 1992 στη Βαρκελώνη.

Ποδηλασία

Το αγώνισμα είναι ανοικτό για κατηγορίες αναπήρων, ατόμων με μειωμένη όραση και εγκεφαλική παράλυση.

Οι αθλητές με μειωμένη όραση αγωνίζονται συνοδεία οδηγού.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει αγώνισμα επί δημοσίας οδού και σε ποδηλατοδρόμιο.

Η ποδηλασία έγινε Παραολυμπιακό αγώνισμα το 1988 στη Σεούλ.

Ιππασία

Η ιππασία είναι αγώνισμα ανοικτό σε όλες τις κατηγορίες αθλητών.

Οι αναβάτες χωρίζονται σε 4 κατηγορίες και αγωνίζονται μόνο στο Ντρεσάζ (dressage).

Επίσημο Παραολυμπιακό Αγώνισμα έγινε στην Ατλάντα το 1996.

Ξιφασκία

Η ξιφασκία είναι ανοικτή μόνον για αθλητές σε αναπηρικό αμαξίδιο.

Τα αναπηρικά αμαξίδια προσαρμόζονται στο πάτωμα με ένα μηχανισμό που επιτρέπει ελευθερία κινήσεων στον αθλητή μόνον στο πάνω μέρος του σώματός του.

Διεξάγονται ατομικά και ομαδικά αγώνισμα στις κατηγορίες Φουάλ (foil), επέ (epee), και σάμπρ (sabre).

Η ξιφασκία έγινε επίσημο Παραολυμπιακό Αγώνισμα στη Ρώμη το 1960.

Ποδόσφαιρο

Το ποδόσφαιρο είναι ανοικτό στους αθλητές με εγκεφαλική παράλυση.

Οι κανονισμοί είναι οι ίδιοι με τους Ολυμπιακούς Κανονισμούς με μικρές διαφοροποιήσεις, (7 αθλητές σε μια ομάδα αντί για 11, μικρότερες διαστάσεις γηπέδου κτλ).

Το παιχνίδι διεξάγεται σε δύο 30λεπτα ημίχρονα.

Παραολυμπιακό αγώνισμα έγινε επίσημο το 1984.

Goalball

Το goalball είναι ένα αγώνισμα ανοικτό μόνο για αθλητές με μειωμένη όραση.

Μοιάζει με το ποδόσφαιρο αλλά μέσα στη μπάλα υπάρχει ένα κουδουνάκι που ειδοποιεί τους αμυνόμενους για την κατεύθυνσή της.

Το παιχνίδι παίζεται σε δύο 7λεπτα ημίχρονα από δύο ομάδες των τριών ατόμων.

Επίσημο Παραολυμπιακό αγώνισμα έγινε το 1988 στη Σεούλ.

Τζούντο

Αγώνισμα, για αθλητές με μειωμένη όραση.

Ισχύουν οι κανονισμοί της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας με μικρή διαφοροποίηση.

Όλοι οι αγώνες τελειώνουν με χτύπημα πτώσης νοκάουτ (knockout).

Το τζούντο έγινε επίσημο Παραολυμπιακό αγώνισμα το 1988 στη Σεούλ.

Άρση Βαρών (Powerlifting)

Το αγώνισμα είναι ανοικτό για αθλητές με σωματική αναπηρία.

Οι αθλητές σηκώνουν βάρη από έναν ειδικά διαμορφωμένο πάγκο.

Το αγώνισμα έγινε επίσημο Παραολυμπιακό αγώνισμα το 1964 στο Τόκιο και στο Σίδνεϊ το 2000 έλαβαν για πρώτη φορά μέρος και γυναίκες.

Ράγκμπι

Αγώνισμα ανοικτό για αθλητές με τετραπληγία.

Προτάθηκε σαν αγώνισμα από τους Καναδούς το 1970 και για πρώτη φορά μπήκε στο επίσημο πρόγραμμα σαν άθλημα επίδειξης το 1996 στην Ατλάντα. Από το 2000 (Σίδνεϊ) περιλαμβάνεται επίσημα στο πρόγραμμα των Αγώνων.

Ιστιοπλοΐα

Αγώνισμα ανοικτό σε όλες τις κατηγορίες αθλητών.

Οι αθλητές αγωνίζονται σε πληρώματα των τριών ατόμων σε σκάφη που είναι ειδικά διαμορφωμένα για τις ανάγκες τους.

Το 1996, στην Ατλάντα, ήταν στα αγωνίσματα επίδειξης και το 2000, στο Σίδνεϊ εντάχθηκε στο πρόγραμμα των Αγώνων.

Σκοποβολή

Ανοικτό σε αθλητές με σωματική αναπηρία.
Υπάρχουν δύο κατηγορίες του αγωνίσματος, η όρθια σκοποβολή και η σκοποβολή από αναπηρικό καρότσι.
Άνδρες και γυναίκες αγωνίζονται στο πιστόλι και στο τουφέκι.
Στο πρόγραμμα των Αγώνων εντάχθηκε το 1980.

Κολύμβηση

Περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες: κολύμβηση για αθλητές με μειωμένη όραση, κολύμβηση για αθλητές με κινητικές δυσκολίες και κολύμβηση για άτομα με νοητική υστέρηση.

Οι αθλητές με νοητική υστέρηση αγωνίστηκαν για πρώτη φορά στους Παραολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα το 1996 ενώ σαν αγώνισμα η κολύμβηση έχει μπει στο επίσημο πρόγραμμα των Αγώνων από το 1960 στη Ρώμη.

Επιτραπέζια αντισφαίριση

Ανοικτή για αθλητές με σωματική αναπηρία.
Υπάρχουν δύο κατηγορίες του αγωνίσματος, η αντισφαίριση όρθιων και η αντισφαίριση με αναπηρικό αμαξίδιο.
Διεξάγονται αγώνισμα ατομικά και ομαδικά και έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα των Παραολυμπιακών Αγώνων από το 1960 στη Ρώμη.

Αντισφαίριση

Ανοικτή για την κατηγορία αθλητών σε αναπηρικό αμαξίδιο.
Οι αθλητές αγωνίζονται ατομικά ή σε ζευγάρια.
Οι κανόνες είναι ίδιοι με αυτούς της αντισφαίρισης αρτιμελών με τη διαφορά ότι επιτρέπεται η μπάλα να κτυπήσει δύο φορές στο έδαφος πριν αποκρουστεί.
Η αντισφαίριση ήταν αγώνισμα επίδειξης στη Σεούλ το 1988 και κανονικό αγώνισμα στο πρόγραμμα των Παραολυμπιακών Αγώνων στη Βαρκελώνη το 1992.

Βόλεϊ

Ανοικτό για αθλητές με σωματική αναπηρία
Έχουμε α) "standing volleyball", και β) "sitting volleyball".
Ειδικότερα για το δεύτερο χρησιμοποιείται μικρότερο γήπεδο και χαμηλότερο δίχτυ.
Επίσημα το αγώνισμα εντάχθηκε στο πρόγραμμα των Παραολυμπιακών Αγώνων στο Τorónto το 1976.

Τα αγωνίσματα των Χειμερινών Παραολυμπιακών Αγώνων

Αλπικό Σκι

Υπάρχουν τέσσερα αγωνίσματα αλπικού σκι: η κατάβαση, το super giant σλάλομ, το giant σλάλομ και το απλό σλάλομ.
Ανάλογα με την ιδιαιτερότητά τους οι αθλητές χρησιμοποιούν είτε σκι με αναπηρικό καρότσι (κάθισμα προσαρμοσμένο πάνω στα σκι) είτε σκι με εξωτερικό πλωτήρα (σε στυλ κανό).
Οι αθλητές με μειωμένη όραση αγωνίζονται με συνοδηγό που τους κατευθύνει.

Cross-country Σκι

Στο αγώνισμα αυτό αγωνίζονται αθλητές ατομικά ή ομαδικά σε διάφορες αποστάσεις από 2,5 μέχρι 20 χιλιόμετρα.
Ανάλογα με την ιδιαιτερότητα οι αθλητές χρησιμοποιούν είτε σκι με ένα τύπου αναπηρικό καρότσι (κάθισμα προσαρμοσμένο πάνω στα σκι) είτε σκι με εξωτερικό πλωτήρα (σε στυλ κανό). Οι αθλητές με προβλήματα όρασης αγωνίζονται με συνοδηγό που τους κατευθύνει.

Δίαθλο

Το αγώνισμα αυτό περιλαμβάνει cross-country σκι και την σκοποβολή.
Οι αθλητές με σωματική αναπηρία χρησιμοποιούν το σκι με το προσαρμοσμένο κάθισμα, ενώ οι αθλητές με προβλήματα όρασης, στις προσπάθειες της σκοποβολής, καθοδηγούνται από μία ακουστική ηλεκτρική συσκευή.

Στη διάρκεια μιας διαδρομής 7,5 χιλιομέτρων ο αθλητής πρέπει να σταματήσει δύο φορές και να ρίξει πέντε βολές σε έναν απομακρυσμένο στόχο. Κάθε χαμένη βολή προσθέτει επιπλέον χρόνο ποινής στον τελικό χρόνο.

Έλκηθρο σε πάγο

Ο αθλητής αγωνίζεται ξαπλωμένος ανάσκελα στο έλκηθρο και το κατευθύνει με βέργες προσαρμοσμένες στα χέρια.

Το αγώνισμα απαιτεί ιδιαίτερη δύναμη και ικανότητες για να κρατηθεί το έλκηθρο μέσα στην προκαθορισμένη διαδρομή.

Χόκεϊ σε πάγο με έλκηθρο

Το αγώνισμα απευθύνεται σε αθλητές με ατονία των κάτω άκρων.

Οι αθλητές καθισμένοι σε έλκηθρο χρησιμοποιούν τα όργανα του χόκεϊ για να κτυπήσουν την μπάλα στο αντίπαλο τέρμα.

Κάθε ομάδα αποτελείται από έξι παίκτες και κάθε παιγνίδι διαρκεί τρία 15λεπτα.

Χορός σε αναπηρικό καροτσάκι

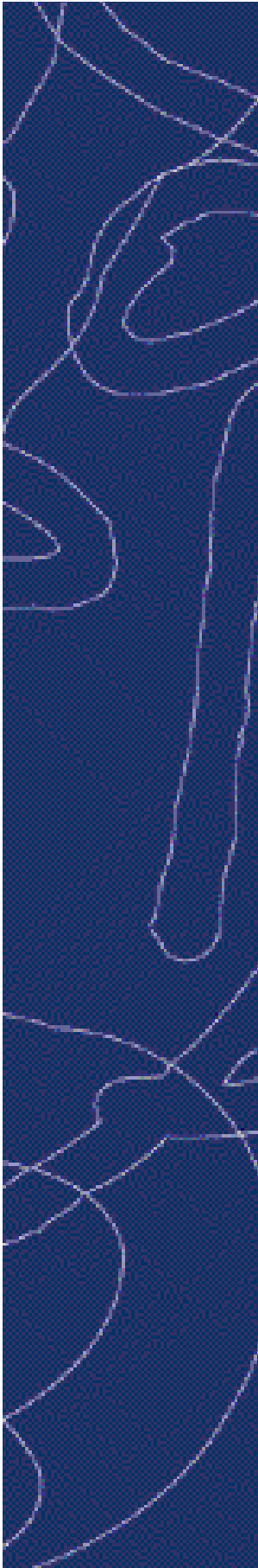
Το αγώνισμα αυτό προστέθηκε στο πρόγραμμα των Χειμερινών Αγώνων του Ναγκάνο το 1998. Εκτελείται από ζευγάρι του οποίου το ένα μόνο μέλος χρησιμοποιεί αναπηρικό καροτσάκι. Το ζευγάρι έχει τη δυνατότητα να επιλέξει και να εκτελέσει διαφορετικά είδη χορών, από το κλασσικό ρεπερτόριο έως και λατινοαμερικάνικους χορούς.

Βιβλιογραφία

- *Mind body spirit*, International Paralympic Committee, 1999.
- *The Paralympians*, Newsletter of the International Paralympic Committee, vol. 1,2,3/2000.
- *The festival of human spirit*, Olympics 1996 official euro-sport guide to Atlanta Games.
- *Human performance in sports for the disabled the critical relationship to physical impairment*. Dr B. Mc Cann, 5th Scientific Congress Sydney 2000 Paralympic Games.

- *The big picture*, Dr P. Vardy, International Foundation for disabled sailing, Australia, 5th Scientific Congress Sydney 2000 Paralympic Games.
- *Understanding athlete classifications and disabilities*, Media Guidelines, Sydney 2000 Paralympic Games.

Προβλήματα Ολυμπιακών Αγώνων

Ο γιγαντισμός του προγράμματος των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων

Ευάγγελος Αλμπανίδης

Λέκτορας ΤΕΦΑΑ, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Σάββας Τοκμακίδης

Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΕΦΑΑ, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Εισαγωγή

Μετά την εκατοντάχρονη πορεία του ο θεσμός των Ολυμπιακών Αγώνων καλείται να αντιμετωπίσει διάφορα πολυσύνθετα και δυσεπίλυτα προβλήματα, μεταξύ των οποίων ένα από τα πιο πολυσυζητημένα είναι ο γιγαντισμός τους.

Η υπερβολική έκταση του προγράμματος με πληθώρα αθλημάτων, αγωνισμάτων και αγωνιστικών κατηγοριών¹ αναμφίβολα οδήγησε σήμερα στην ιλιγγιώδη αύξηση του αριθμού των αθλητών και των αθλητριών και, κατ' επέκταση, στην εκρηκτική αύξηση του κόστους των αγώνων. Πώς όμως φθάσαμε σ' αυτό το σημείο;

Πώς από τα 9 αθλήματα και 43 αγωνίσματα μόνο ανδρών των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 1896 έχουμε φτάσει σε ένα πρόγραμμα “γίγαντα” στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα, με 26 αθλήματα και 271 αγωνίσματα για τους άνδρες και με 21 αθλήματα και 108 αγωνίσματα για τις γυναίκες; Πώς οδηγηθήκαμε στο σημείο σήμερα μια Ολυμπιακή διοργάνωση να φιλοξενεί 35 φορές περισσότερους αθλητές από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας του 1896 και οι διοργανώτριες πόλεις να κάνουν εκκλήσεις για μείωση του αριθμού των αθλητών;

Πίνακας 1:

Σύγκριση ορισμένων χαρακτηριστικών στοιχείων των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 και του 1996

	ΑΘΗΝΑ 1896	ΑΤΛΑΝΤΑ 1996
Ημέρες	5	17
Αθλήματα	9	26
Αγωνίσματα	43	271
Χώρες	13	200
Αθλητές	311	10.500
Εισιτήρια	περίπου 60.000	11.000.000

Εξέλιξη του Ολυμπιακού προγράμματος

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και αρκετά ελκυστικό να παρακολουθήσει κανείς την εξέλιξη και την επέκταση του Ολυμπιακού αγωνιστικού προγράμματος στα πρώτα 100 χρόνια ζωής του σύγχρονου Ολυμπιακού κινήματος.

Στις πρώτες σύγχρονες Ολυμπιάδες, από το 1896 μέχρι το 1920, το πρόγραμμα χαρακτηρίζεται από ρευστότητα, αστάθεια, έλλειψη αυστηρών αρχών και ποικιλόμορφο χαρακτήρα. Αρκετά αθλήματα εισήχθησαν και στη συνέχεια αποκλείστηκαν από το Ολυμπιακό πρόγραμμα.

Στο επίσημο πρόγραμμα των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων συμπεριελήφθησαν 9 αθλήματα και 43 αγωνίσματα. Τα αθλήματα ήταν: Στίβος, ποδηλασία, ξιφομαχία, γυμναστική, σκοποβολή, κολύμβηση, τένις, άρση βαρών, πάλη.

Στην αρχή του 20ού αι. το πρόγραμμα των αγώνων ήταν πολύ ελαστικό. Δεν υπήρχαν αυστηροί κανόνες για την εισαγωγή ενός αθλήματος και πολλές φορές αθλήματα όχι ιδιαίτερα δημοφιλή συμπεριλαμβάνονταν στο Ολυμπιακό πρόγραμμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα στα αθλήματα αυτά οι συμμετοχές να είναι πολύ περιορισμένες ή να προέρχονται από μια χώρα, όπως συνέβη στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1900 και 1904 στο κρίκετ, στο κροκέτ και στο λακρός.

Ανεξέλεγκτη είσοδος νέων αθλημάτων

Λίγα μόλις χρόνια μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας του 1896, στο Λονδίνο, το 1908, το πρόγραμμα γνώρισε μια πρωτοφανή διεύρυνση. Ο αριθμός των αθλημάτων αυξήθηκε κατακόρυφα φθάνοντας τα 21, ενώ τα αγωνίσματα έγιναν 109. Οι Άγγλοι διοργανωτές εισήγαγαν αθλήματα πρωτόγνωρα στον πολύ κόσμο, αλλά δημοφιλή στην Αγγλία, όπως το χόκεϊ σε χόρτο, το Jeu de raume (είδος τένις), η καλλιτεχνική παγοδρομία, τα αγωνίσματα βενζινακάτων, οι ρακέτες κ.ά.

Κάτι ανάλογο συνέβη το 1920. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αμβέρσας τελέστηκαν μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, μετά από 8 χρόνια, αφού η Ολυμπιάδα του 1916 λόγω του πολέμου δεν διεξήχθη. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες έπρεπε μετά από πολύχρονη απουσία να κάνουν αισθητή την παρουσία τους σε έναν κόσμο που προσπαθούσε ακόμα να επουλώσει τις πληγές του από τη φρικαλεότητα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οκτώ επιπλέον αθλήματα και 48 αγωνίσματα προστέθηκαν στο Ολυμπιακό αγωνιστικό πρόγραμμα.

Διόγκωση του Ολυμπιακού προγράμματος

Ανάλογη έκρηξη του μεγέθους του προγράμματος παρατηρήθηκε και στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Βερολίνου, το 1936, όπου οι Γερμανοί προσπάθησαν να εντυπωσιάσουν. Τα πάντα στο Βερολίνο είχαν το χαρακτήρα του πελώριου και του γιγάντιου. Όχι μόνο τα τεχνικά έργα, στάδια, κολυμβητήρια, γυμναστήρια ήταν τεράστια αλλά και το πρόγραμμα των αγώνων ήταν γιγαντιαίο. Σε σχέση με τους προηγούμενους αθλητικούς αγώνες του Λος Αντζελες, το 1932, όπου το πρόγραμμα περιελάμβανε μόνο 14 αθλήματα, στο Βερολίνο το 1936 προστέθηκαν 5 νέα αθλήματα και 18 αγωνίσματα, ενώ ο αριθμός των συμμετεχόντων αθλητών σχεδόν τριπλασιάστηκε (4064 αθλητές από 1408 στο Λος Άντζελες).

Μετά το 1948 σταδιακά το Ολυμπιακό πρόγραμμα διευρύνθηκε όσο ποτέ άλλοτε σε εύρος και πύκνωσε σε όγκο αντανakλώντας την αυξανόμενη δημοτικότητα του αθλητισμού σε όλο τον κόσμο (Πίνακας 2).

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αναπόφευκτα γιγαντώθηκαν, αποτελώντας πια μια κολοσσιαία αθλητική διοργάνωση παγκόσμιας ακτινοβολίας. Το πρόγραμμα

των αγώνων παρουσιάζει από τότε μια συνεχή αυξητική τάση. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο Ολυμπιακό πρόγραμμα δεν υπάρχει ξεκάθαρος στόχος, φιλοσοφία, προγραμματισμός και μεθόδευση. Ο αριθμός των αθλημάτων δεν παρουσιάζει τις τελευταίες δεκαετίες σημαντική αύξηση, αντίθετα παρατηρείται μια άτακτη διόγκωση και αύξηση των αγωνισμάτων και των αγωνιστικών κατηγοριών σε κάθε άθλημα. Απομονώνοντας τις Ολυμπιάδες-σταθμούς στην εξέλιξη του προγράμματος μπορούμε να διακρίνουμε καθαρά αυτήν την υπέρμετρη διόγκωση των αγωνισμάτων.

Αύξηση αγωνισμάτων αλλά και αθλημάτων

Αξίζει να παρατηρήσουμε, για παράδειγμα, ότι ενώ ο αριθμός των αθλημάτων είναι ο ίδιος (21) το 1920 (Αμβέρσα) και το 1980 (Μόσχα), τα αγωνίσματα αυξήθηκαν υπερβολικά. Στο Ολυμπιακό αγωνιστικό πρόγραμμα προστέθηκαν 46 αγωνίσματα και έτσι από 154 έγιναν 200. (Πίνακας 2)

Οι αθλητές το 1992 στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Βαρκελώνης έλαβαν μέρος σε 25 αθλήματα και 257 αγωνίσματα για να κατακτήσουν 771 χρυσά μετάλλια. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Βαρκελώνης φιλοξένησαν 20 αγωνίσματα περισσότερα απ' ό,τι το 1988 στη Σεούλ και ενέταξαν στο πρόγραμμά τους 2 νέα αθλήματα, το Μπάντμιντον και το Μπέιζμπολ και τρία αθλήματα επίδειξης (Basque Pelota, Tae kwon do, roller hockey), ενώ στο Ολυμπιακό Πρόγραμμα της Ατλάντα (1996) προστέθηκε επίσης και το Σόφτμπολ με αποτέλεσμα τα αθλήματα να είναι πια συνολικά 26 και τα αγωνίσματα 271, 14 περισσότερα από τη Βαρκελώνη. Αναλυτικότερα, στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα το Ολυμπιακό αγωνιστικό πρόγραμμα περιελάμβανε τα εξής αθλήματα: *Τοξοβολία, Στίβος, Μπάντμιντον, Μπέιζμπολ, Μπάσκετ, Πυγμαχία, Κανό, Ποδηλασία, Ιππικά αθλήματα, Ξιφασκία, Ποδόσφαιρο, Γυμναστική, Χάντμπολ, Χόκεϊ, Τζούντο, Μοντέρνο Πένταθλο, Κωπηλασία, Σόφτμπολ, Σκοποβολή, Κολύμβηση, Βόλεϊ, Άρση βαρών, Πάλη, Ιστιοπλοΐα, Πινγκ-Πονγκ, Τένις.*

Το Ολυμπιακό πρόγραμμα των αγώνων του Σίδνεϊ είναι ένας επίσης πραγματικός κολοσσός, με 28 αθλήματα και 300 αγωνίσματα. Συμπεριλαμβάνονται στο επίσημο Ολυμπιακό πρόγραμμα 2 νέα αθλήματα, το Ταεκβοντό και το Τρίαθλο, και 29 νέα αγωνίσματα.

Οι αιτίες της υπερβολικής έκτασης του προγράμματος

Αν αναζητήσουμε τους λόγους που μας οδήγησαν στο φαινόμενο του γιγαντισμού, τότε θα πρέπει να εξετάσουμε το ρόλο των διοργανωτριών χωρών, τις ευθύνες της ΔΟΕ και τις απαιτήσεις των Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών.

Κατά καιρούς οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν μια χρυσή ευκαιρία για τις εύπορες διοργανώτριες χώρες να προβάλλουν την ισχύ τους, την οικονομική τους ευρωστέια και το κοινωνικό τους πρόσωπο. Επεδίωκαν λοιπόν να αυξήσουν τον όγκο του προγράμματος για να εντυπωσιάσουν με τις χιλιάδες των αθλητών και αθλητριών. Η ΔΟΕ, επίσης, αποβλέποντας στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αύξηση της δημοτικότητάς της, τη διεθνή αποδοχή και την αύξηση των εσόδων της από τους αγώνες δύσκολα θα μπορούσε να αρνηθεί τις πιέσεις των Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών και έτσι υπέκυψε στη διαρκή αύξηση του μεγέθους του προγράμματος. Όλοι απαιτούν να συμπεριληφθεί το άθλημά τους στην αυθαίρετη λίστα των Ολυμπιακών αθλημάτων, γιατί η ενσωμάτωσή του στο Ολυμπιακό πρόγραμμα σαφώς το αναβαθμίζει και του προσδίδει αίγλη και φήμη. Από την άλλη, ο ενδεχόμενος αποκλεισμός ενός αθλήματος θα ξεσηκώσει θύελλα διαμαρτυριών και αντιδράσεων.

Σαφέστατα, λοιπόν, οι μεταγενέστερες εξελίξεις του προγράμματος αντανakλούν όχι μόνο τα ενδιαφέροντα των χωρών που φιλοξένησαν τους αγώνες αλλά και την άποψη της ΔΟΕ, σύμφωνα με την εμπορική αξία κάθε αθλήματος καθώς και την παρασκηνιακή δύναμη διαφόρων αθλητικών ομοσπονδιών.

Συνέπειες του γιγαντισμού

Πολύ σύντομα η ΔΟΕ διαπίστωσε το αδιέξοδο στο οποίο οδηγούνταν. Αντιλήφθηκε ότι ο γιγαντισμός του προγράμματος αναπόφευκτα πολλαπλασίαζε το κόστος των αγώνων αλλά και τον κίνδυνο μιας οικονομικής και οργανωτικής αποτυχίας της διοργάνωσης.

Το κόστος των αγώνων είναι λογικό να αυξάνει, γιατί μεγαλύτερος αριθμός αθλημάτων, αγωνισμάτων και αγωνιστικών κατηγοριών σημαίνει κατ' ανάγκη αύξηση του αριθμού αθλητών, συνοδών, δημοσιογράφων, αύξηση των απαιτούμενων αθλητικών εγκαταστάσεων, των εγκαταστάσεων φιλοξενίας και των υποδομών.

Το κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων της Βαρκελώνης ήταν 1,1 δισεκατομύριο δολάρια, της Ατλάντα 1,5 δισ. δολάρια και του Σίδνεϊ υπερέβη σημαντικά τα προηγούμενα. Το κόστος των αγώνων, όπως έχει προαναφερθεί, είναι στενά συνδεδεμένο και με τον αριθμό των συμμετεχόντων. Όσον αφορά τον αριθμό των αθλητών και των επισήμων, η Βαρκελώνη είχε δηλώσει ευθύς εξ αρχής ότι δεν μπορούσε να φιλοξενήσει πάνω από 15.000 αθλητές και επισήμους. Κάτω από την απειλή της συνεχής διόγκωσης του αριθμού των αθλητών και των συνοδών η ΔΟΕ, στη Σύνοδο του Mbaye του 1996, υιοθέτησε την άποψη να θέσει περιορισμούς στους συμμετέχοντες αθλητές και τους συνοδούς τους. Αποφάσισε λοιπόν να περιορίσει τον αριθμό των αθλητών στους θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες στις 10.000 και των συνοδών στις 5.000. Και μόνο ο περιορισμός αυτός, ο οποίος φαίνεται να ισχύει μέχρι και σήμερα αντικατοπτρίζει το πρόβλημα και τις συνέπειες του γιγαντισμού.

Το υψηλό κόστος των αγώνων αναπόφευκτα πολλαπλασιάζει τον κίνδυνο μιας οργανωτικής αποτυχίας και τον άμεσο κίνδυνο ενός νέου αδιεξόδου. Το υψηλό κόστος, επιπλέον, έχει ως αποτέλεσμα να διεκδικούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες χώρες με ισχυρές οικονομίες. Ουσιαστικά, λοιπόν, αν δεν περιοριστεί η έκταση του προγράμματος και κατ' επέκταση το κόστος των αγώνων, στην ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων θα εναλλάσσονται οι ισχυρά οικονομικές χώρες, και σαφώς οι χώρες αυτές θα εκμεταλεύονται πολιτικά το θεσμό για την προβολή τους. Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, η μεγάλη πλειοψηφία των μικρών χωρών δεν θα έχει ποτέ τη τιμή και την ευθύνη τέλεσης των αγώνων.

Προβληματισμοί για τον περιορισμό του προγράμματος - Προοπτικές

Ένα από τα σοβαρότερα μέτρα που έχει πάρει η ΔΟΕ για τον έλεγχο του προγράμματος είναι ο σαφής καθορισμός κανόνων και κριτηρίων για την είσοδο των αθλημάτων, αγωνισμάτων και αγωνιστικών κατηγοριών στους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως αυτός φαίνεται στον Ολυμπιακό Καταστατικό Χάρτη του 1994. Στα διάφορα Ολυμπιακά Συνέδρια, και ιδιαίτερα σ' εκείνο της Βάρνας το 1973, στο 11ο Ολυμπιακό Συνέδριο του Μπάντεν-Μπάντεν το 1981 αλλά και στο Mbaye το 1996, συζητήθηκε το πρόβλημα του γιγαντισμού, εκφράστηκαν έντονοι προβληματισμοί και ιδέες για τον περιορισμό. Επιφανείς μελετητές του Ολυμπιακού φαινομένου παρουσίασαν κατά καιρούς τόσο στα Ολυμπιακά Συνέδρια όσο και στα έργα τους τα αθλήματα που πρέπει να θεωρούνται υπό εξαίρεση. Τα αθλήματα αυτά είναι:

1. Αθλήματα βίαια

Εύκολα θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι μερικά αθλήματα που συμπεριλαμβάνονται στο Ολυμπιακό πρόγραμμα είναι ασυμβίβαστα με τις ολυμπιακές ιδέες και τους σκοπούς του Ολυμπιακού Κινήματος. Αθλήματα τα οποία είναι βίαια από τη φύση τους, όπως είναι η Πυγμαχία για παράδειγμα, η Σκοποβολή κ.ά είναι ασυμβίβαστα με τους βασικούς σκοπούς του Ολυμπιακού Κινήματος, που είναι η εμπέδωση της ειρήνης, η συναδέλφωση λαών και ανθρώπων και η μη χρήση βίας.

2. Αθλήματα που κρίνονται με βάση την αισθητική

Ο δεύτερος τύπος αθλημάτων τα οποία πρέπει να θεωρούνται υπό εξαίρεση είναι αυτά τα οποία δεν συμβαδίζουν με το "citius, altius, fortius" και κρίνονται με βάση την αισθητική και όχι τη μέτρηση της επίδοσης. Είναι καιρός αθλήματα τα οποία απαιτούν υποκειμενική κρίση, δηλαδή αθλήματα τα οποία στηρίζονται στην υποκειμενική ετυμηγορία για βαθμολόγηση ή ανάδειξη του νικητή, να αντικατασταθούν από άλλα όπου η τεχνολογία, οι μηχανές και οι μετρήσιμες επιδόσεις θα αναδεικνύουν τον αδιαφιλονίκητο νικητή.

3. Αθλήματα υψηλού κόστους

Ο τρίτος τύπος αθλημάτων τα οποία μπορούν να εξαιρεθούν είναι τα αθλήματα που έχουν υψηλό κόστος και απασχολούν μόνο αριστοκράτες ή μέλη υψηλών εισοδηματικών τάξεων. Τούτο συμβαίνει σε όλα τα ιππικά αγωνίσματα. Είναι αλήθεια ότι η φροντίδα των αλόγων και η εξασφάλιση ενός καλού επαγγελματικού αλόγου κοστίζει και το ποσόν μπορούν να καλύψουν μόνο πλούσιοι ή ο στρατός. Η ιστιοπλοΐα, τα ιππικά αγωνίσματα, το bobsleding, & Figure skating απαιτούν τεράστια έξοδα εκ μέρους των αθλητών και αντίστοιχα μυθικά ποσά από τις Ομοσπονδίες.

4. Αγωνίσματα υπό εξαίρεση

Είναι πολλοί που πιστεύουν ότι πολλά αγωνίσματα σήμερα δεν επιβραβεύουν ξεχωριστές ικανότητες. Υπάρχουν, για παράδειγμα, πολλά αγωνίσματα στο Ολυμπιακό αγωνιστικό πρόγραμμα τα οποία διεκδικούνται από τους ίδιους αθλητές. Ποιος λόγος άραγε υπαγορεύει την ύπαρξη τόσων αγωνισμάτων ταχύτητας; Γιατί να υπάρχουν 100μ., 200μ., 400μ., 4x100μ. και 4x400μ.; Ίσως αρκούσε μόνο ένα αγώνισμα ταχύτητας. Οι ίδιοι σπρίντερ τις περισσότερες φορές διεκδικούν τα μετάλλια στα 100μ., στα 200μ., και στα 4x100μ., οι ίδιοι αθλητές αντοχής συμμετέχουν και συναγωνίζονται για τη νίκη στα 5.000μ. και 10.000μ.

Αν επικεντρώσουμε την προσοχή μας στο κανό καγιάκ και στην κωπηλασία θα διαπιστώσουμε ότι στο Ολυμπιακό αγωνιστικό πρόγραμμα της Βαρκελώνης του 1992 συμπεριλαμβάνονταν συνολικά 26 αγωνίσματα. Πρόκειται για ένα υπερβολικό αριθμό για αγωνίσματα που μόνο μερικές εκατοντάδες φιλάθλων γνωρίζουν τα ιδιαίτερά τους χαρακτηριστικά. Διακινδυνεύοντας την μνήμη των Διεθνών Ομοσπονδιών, θα προσθέταμε ότι πολλά αθλήματα, και μεταξύ αυτών και η κολύμβηση, όπως και ο στίβος, παρουσιάζουν πληθώρα αγωνισμάτων, τα μετάλλια των οποίων διεκδικούνται από τους ίδιους αθλητές. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών έγιναν πολλές απόπειρες για να εξουδετερωθούν τα αίτια που προκαλούν τη διαρκή αύξηση του προγράμματος. Μερικές από αυτές ήταν πολύ αξιόλογες, όπως οι προτάσεις για την κατάργηση των ομαδικών αθλημάτων, την καθιέρωση ενός ανώτατου ορίου κατηγοριών αγωνισμάτων ανά άθλημα, τον προσδιορι-

σμό στο IIο Συνέδριο ενός ανώτατου ορίου αθλημάτων, την καθιέρωση κατά περίοδο υποχρεωτικών και προαιρετικών αθλημάτων και, τέλος, την πιθανή αποκέντρωση των αγώνων.

Επίλογος

Αν θέλουμε να μειώσουμε το κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων, να απομακρύνουμε την πιθανότητα μιας οργανωτικής αποτυχίας και να δώσουμε τη δυνατότητα σε φτωχές χώρες να αναλάβουν τη διοργάνωση, τότε πρέπει να ληφθούν άμεσα γενναίες αποφάσεις για τη μείωση της έκτασης του προγράμματος.

Οι προσπάθειες που επιχειρήθηκαν κατά καιρούς δεν απέδωσαν καρπούς. Είναι καιρός να αντιμετωπίσουμε τώρα το πρόβλημα. Θα πρέπει να επανεξετασθεί και να επανεκτιμηθεί κριτικά κάθε άθλημα και αγώνισμα. Αθλήματα ιδιαίτερα ακριβά, ιδιαίτερα επικίνδυνα και βίαια καθώς και αθλήματα που δεν υπόκεινται σε αντικειμενική κρίση θα πρέπει να εξαιρεθούν από το Ολυμπιακό πρόγραμμα. Οποιαδήποτε όμως λύση και αν δοθεί πρέπει να υπακούει σε δύο βασικούς κανόνες: την επίτευξη ενός ισορροπημένου Ολυμπιακού προγράμματος με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση των αγώνων και ενάντια στην ποσοτική διόγκωση του προγράμματος.

Πίνακας 2.

Αθλήματα και Αγώνισματα των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

A/A	Πόλη	Έτος	Αθλήματα Ανδρών	Αγώνισματα Ανδρών	Αθλήματα Γυναικών	Αγώνισματα Γυναικών
I	Αθήνα	1896	9	43	-	-
II	Παρίσι	1900	16	60	2	3
III	Αγ. Λουδοβίκος	1904	14	67	1	2
IV	Λονδίνο	1908	21	104	2	3
V	Στοκχόλμη	1912	13	106	2	6
VI	Βερολίνο	1916			-	-
VII	Αμβέρσα	1920	21	154	2	6
IIIX	Παρίσι	1924	17	137	3	11
IX	Άμστερνταμ	1928	14	120	4	14
X	Λος Άντζελες	1932	14	124	3	14
XI	Βερολίνο	1936	19	142	4	15
XII	Τόκυο	1940			-	-
XIII	Λονδίνο	1944			-	-
XIV	Λονδίνο	1948	17	138	5	19
XV	Ελσίνκι	1952	17	149	6	25
XVI	Μελβούρνη	1956	17	145	6	26
XVII	Ρώμη	1960	18	150	6	29
IIXX	Τόκυο	1964	20	162	7	33
IXX	Μεξικό	1968	19	172	7	39
XX	Μόναχο	1972	21	196	8	43
XXI	Μόντρεαλ	1976	21	199	11	49
XXII	Μόσχα	1980	21	200	12	50
XXIII	Λος Άντζελες	1984	21	223	14	62
XXIV	Σεούλ	1988	23	237	17	86
XXV	Βαρκελώνη	1992	25	257	19	98
XXVI	Ατλάντα	1996	26	271	21	108

². Οφείλουμε να επισημάνουμε για λόγους σαφήνειας ευθύς εξ αρχής ότι υπάρχει ένας σαφής διαχωρισμός μεταξύ των όρων - *άθλημα (sport)*, *αγώνισμα (discipline)*, *κατηγορία αγωνίσματος (event)*. Το αγώνισμα είναι ένας κλάδος αθλήματος με μια ή περισσότερες κατηγορίες αγωνισμάτων. Για κάθε τύπο αγωνίσματος και αγωνιστικής κατηγορίας απονέμεται αντίστοιχο μετάλλιο. Η πάλη, για παράδειγμα, αποτελεί άθλημα. Η ελεύθερη πάλη και η ελληνορωμαϊκή είναι αγώνισματα, ενώ κατηγορίες αγωνισμάτων είναι αυτές που χαρακτηρίζονται ανάλογα με το βάρος των αθλητών.

Φαρμακοδιέγερση (doping)

Παρίσης Κώστας

Διευθυντής Ιατρικών Υπηρεσιών Ο.Ε.Ο.Α. Αθήνα 2004

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε ότι με ιδιαίτερη ένταση, οι αθλητές διεκδικούν τα τρόπαια και τη δόξα που απορρέουν μετά από μια μεγάλη νίκη. Έτσι πολλές φορές θυσιάζουν όχι μόνον την αθλητική τους καριέρα αλλά και τη ζωή τους ακόμη χρησιμοποιώντας αθέμιτα μέσα για να ξεπεράσουν τα πολύ υψηλά πλέον ρεκόρ. Από την ανάγκη, λοιπόν, να αυξήσουν τις φυσικές τους δυνάμεις με κάθε τρόπο για να απολαύσουν τα επινίκια ενός εμπορευματοποιημένου αθλητισμού, γεννήθηκε και ευρύτατα διαδόθηκε το doping (Doping – dop = απόσταγμα φυτικής προέλευσης, διεγερτικό που χρησιμοποιούσαν φυλές της Νότιας Αφρικής).

Αναμφίβολα το doping αποτελεί σήμερα μια διεθνή πραγματικότητα. Είναι κοινή διαπίστωση ότι το παγκόσμιο αθλητικό περιβάλλον είναι από πολλές πλευρές πιο μολυσμένο από το φυσικό. Οι συνεχείς αναφορές στη χρήση αναβολικών και άλλων εξελιγμένων μορφών χημικής υποστήριξης των αθλούμενων όπως η EPO, η αυξητική ορμόνη, η ινσουλίνη, αποτελούν κοινοτοπίες. Οι ουσίες αυτές μετά από ένα μεθοδικό προγραμματισμό, προετοιμάζουν τον αθλητή υποστηρίζοντας τη φυσική του κατάσταση και τον οδηγούν στο ανώτατο όριο της δυνατότητάς του. Έτσι, σε κάποια δεδομένη στιγμή, τη στιγμή της αγωνιστικής σύγκρισης (π.χ Ολυμπιακοί Αγώνες) αποδίδει το μέγιστο της δύναμής του, χωρίς να μπορούν οι ουσίες να ανιχνευθούν. Καθώς η φαρμακογνωσία τους δεν αφορά μόνον στην ενέργειά τους αλλά και στις λεπτομέρειες του μεταβολισμού και της απέκκρισής τους.

Είναι αδύνατη κάθε φαντασία να εκτιμήσει τι διανοείται ο εγκέφαλος κάθε χρήστη για να καλύψει την ένοχη πράξη του. Παράδειγμα χαρακτηριστικό είναι η παραγωγή χημικών δεσμευτών – blockers - που καθιστούν την ανί-

χνευση της απαγορευμένης ουσίας αδύνατη. Τα “επιστημονικά” εργαστήρια, την ίδια ώρα της παραγωγής της απαγορευμένης ουσίας παράγουν και τη “μάσκα” της. Πρόκειται για παιχνίδι του κλέφτη με την αστυνομία, όπου ως γνωστόν η εφευρετικότητα του κλέφτη προηγείται της ικανότητας αντίδρασης της αστυνομίας.

Δεν είναι τυχαίο πως παγκοσμίως κυριαρχεί η εντύπωση ότι σ’ έναν “αγώνα” γίνεται “συναγωνισμός φαρμάκων” ή ότι ο νικητής είναι ο καλύτερα ή επιστημονικότερα φαρμακευτικά ενισχυμένος ότι οι αθλητικοί ήρωες δεν δημιουργούνται πλέον στα γυμναστήρια αλλά κατασκευάζονται στα εργαστήρια.

Από αυτό το σημείο και μετά αρχίζει η αμφισβήτηση της γνησιότητας της απόδοσης. Μια εσωτερική αμφισβήτηση που προέρχεται από πολλές πλευρές γεννάται τόσο έντονα, ώστε τελικά ο καθένας διερωτάται τι είναι εκείνο που με τόσο ενθουσιασμό χειροκροτούμε, το φάρμακο ή το νικητή στο βάθρο; Και, το πιο σημαντικό απ’ όλα, ποια νίκη χειροκροτούμε;

Οι αμοιβές των αθλητών στο πλαίσιο της “υπερεμπορευματοποιημένης” αθλητικής πραγματικότητας εξαρτώνται άμεσα από τις επιδόσεις (records) και επιπλέον όχι μόνο εκτινάσσουν στα ύψη το κόστος συντήρησης του αθλητικού κινήματος αλλά παρακινούν και ωθούν στη χρήση απαγορευμένων ουσιών, παραβιάζοντας βασικές αρχές του αθλητισμού.

Ο κόσμος του doping και μηχανισμοί ξένοι προς τον αθλητισμό συνοδεύουν κάθε μεγάλη αθλητική εκδήλωση.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες βαθμιαία περνούν κι αυτοί στους νόμους της κοινωνίας, εμπορευματοποιούνται. Ο αθλητισμός γίνεται ανταλλακτική αξία. Και σ’ αυτό συμμετέχουν αθλητές, προπονητές, ΜΜΕ, ολόκληρη η κοινωνία.

Ιδιαίτερα διαφωτιστικά και ανησυχητικά είναι τα πορίσματα της έρευνας που διεξήχθη μεταξύ κορυφαίων αθλητών της Ολυμπιάδας της Ατλάντα σε δύο συγκεκριμένα ερωτήματα.

Ερώτηση 1^η : Θα παίρνατε μη ανιχνεύσιμα και απαγορευμένα και βλαβερά για την υγεία σας φάρμακα με τη βοήθεια των οποίων θα κατακτούσατε όλες τις πρώτες νίκες και τα εκ τούτων αναλογούντα ανταλλάγματα επί 5 έτη, στο πέρας των οποίων το αποτέλεσμα θα ήταν ο θάνατος; **Απάντηση: ΝΑΙ άνω του 50% των ερωτηθέντων.**

Ερώτηση 2^η : Θα παίρνατε οποιοδήποτε φάρμακο για να κερδίσετε στην Ολυμπιάδα εάν σας διαβεβαίωναν ότι δεν θα ανιχνευόταν θετικό το δείγμα;
Απάντηση: ΝΑΙ 98% των ερωτηθέντων.

Οι βασικές αρχές που διέπουν την αναγκαιότητα ελέγχου doping, η προστασία της υγείας του αθλητή, ο σεβασμός της ιατρικής και αγωνιστικής ηθικής και ο σεβασμός στην ισότητα όλων των διαγωνιζομένων απειλούνται από τους ίδιους τους αθλητές.

Κατά την αρχαιότητα επίσης οι νικητές, εκτός από το δάφνινο στεφάνι, είχαν ενίοτε και άλλες απολαβές. Διατροφή, στέγαση, φοροαπαλλαγή. Ακόμη και τότε ορισμένοι αθλητές έπαιρναν εκχυλίσματα μανιταριών ή άλλων φυτικών ή ζωικών ουσιών για να κερδίσουν στους Αγώνες. Η λήψη ενισχυτικών ουσιών και η διαφθορά ήταν από τους λόγους κατάργησης των Αγώνων το 393 μ.Χ. από τον αυτοκράτορα Θεοδοσίο. Όμως η ηλικία της Ολυμπιακής αθρότητας έχει παρέλθει από πολλού, εάν υπήρχε ποτέ βέβαια. Η επίκλησή της ωστόσο δεν δηλώνει παρά αφέλεια ή υποκρισία. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του σήμερα δεν μυρίζουν τριαντάφυλλο. Μυρίζουν και τερτίπια των αθανάτων και αναβολικά και Adidas και Coca-Cola και τηλεοπτικά δικαιώματα αξίας πολλών δισεκατομμυρίων \$.

Αναπόφευκτα, έχουμε σχεδόν οδηγηθεί σε δύο διαφορετικά είδη άθλησης: “Άθληση για πολλούς” με υγιείς βάσεις είτε ερασιτεχνισμού ή υγιούς επαγγελματισμού και με όλες τις κοινωνικές, θετικές προεκτάσεις και “άθληση εμπορευματοποιημένου πρωταθλητισμού” όπου κάθε παράγωγο των φαρμακευτικών εργαστηρίων επί ανθρώπινου πειραματισμού, ανταγωνίζεται ανεξέλεγκτα την φυσική και ορθόδοξη άθληση, προσπαθώντας να υφαρπάξει το έπαθλο της “επιστημονικής” εξέλιξης ή φαντασίας.

Εκεί που οδηγούμαστε, με την ασυγκράτητη εμπορευματοποίηση του αυτοαποκαλούμενου “επαγγελματικού ή πειραματικού πρωταθλητισμού” δεν είναι μακριά η μέρα που η χειρουργική θα σκεφθεί να μακραίνει τα χέρια των ριππών, να ψηλώνει τους μπασκετμπολίστες και να επιμηκύνει τις πατούσες των κολυμβητών! Η Γενετική από την άλλη πλευρά, και εύχομαι να μην συμβεί ποτέ, να μπορεί, με την παρέμβαση της σε επίπεδο DNA με φανταστικές επιστημονικές μεθόδους, να παράγει ανθρωποειδή ή ανθρώπινα παράγωγα, των οποίων το μέλλον θα είναι προγραμματισμένο σε πλάνο εξευ-

ρέσεως ορίου της αντοχής ή της ταχύτητας ή της δύναμης έτσι ώστε να πετούν π.χ την σφαίρα μακρύτερα.

Να γιατί δεν πρέπει να καλλιεργούμε την εντύπωση ότι η ζωτική και μοναδική απάντηση στο doping είναι μόνον το αντί-doping control.

Δεν πρέπει να πιστέψουμε πως, εάν εφοδιαστούμε και εμπλουτίσουμε το Εργαστήριο ανάλυσης με τα πιο μοντέρνα και σπουδαία επιστημονικά όργανα το doping θα χτυπηθεί. Δεν μπορούμε να περιμένουμε από το εργαστήριο να θεραπεύσει τον ασθενή.

Ωστόσο τούτο δεν σημαίνει πως η καλύτερη οργάνωση και το συχνό αντί-doping control είναι ανούσια. Οι διενεργούμενοι έλεγχοι να πείσουν ότι γίνονται για να αποκαλύψουν και όχι να συγκαλύψουν και νομιμοποιήσουν το αποτέλεσμα και την επίδοση. Αυτό βέβαια όχι στα πλαίσια μιας συμπαχίας ή ενός στημένου παιχνιδιού, αλλά στο ότι τα μέσα ελέγχου που διαθέτει η κοινωνία να μην υστερούν καταφανώς – επιστημονικά και οικονομικά – των αντιστοίχων του doping.

Είναι απολύτως αναγκαίο να χαράξουμε αυστηρούς κανόνες και νόμους που να τιμωρούν παραδειγματικά και με αυστηρότητα την κάθε αποδεικνυόμενη περίπτωση ντοπαρίσματος. Η τιμωρία δε αυτή να μην αφορά μόνο προς τον αθλούμενο αλλά ταυτόχρονα και στο ανθρώπινο αθλητικό “παράγοντικό” περιβάλλον του, αυτό δηλαδή που συνήθως τον οδηγεί, τον υποστηρίζει, τον υποχρεώνει, τον υποβοηθά στο doping. Το όνομα δε του παραβάτη να μπαίνει σε εμφανή “λίστα ντροπής” π.χ. Για την Ολυμπιάδα στην Ακαδημία της Λοζάννης ή στην Αρχαία Ολυμπία.

Διερωτάται λοιπόν ο καθείς τι πρέπει να κάνει κάποιος όταν τον παίζουν με σημαδεμένη τράπουλα; Να την σημαδέψει και ο ίδιος; Η αυτονόητη απάντηση είναι το ΟΧΙ, γιατί τέτοια ενέργεια υποβιβάζει και δεν ανυψώνει.

Μήπως πρέπει να παριστάνουμε τους αφελείς και τα κορόιδα; Ασφαλώς όχι.

Έτσι μόνο μια λύση παραμένει. Συναγωνισμός μόνο μεταξύ αντιπάλων που μπορούν να αποδεχθούν τους κανόνες του παιχνιδιού, βρώμικου ή καθαρού.

Είναι ρομαντισμός; Μπορεί! Αλλά η αθλητική κοινωνία, το ίδιο το αθλητικό κίνημα είναι αυτό που θα παίξει πρωτεύοντα ρόλο και θα δώσει λύση στο πρόβλημα. Λύση ξεκάθαρη, υγιή και πάνω από όλα ορθόδοξη. Αυτή όμως η θέση μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη συμμετοχή και επιθυμία των ανταγω-

νιζομένων. Και δεν συμφωνούμε με την υπεραπλουστευμένη πρόταση, ότι δηλαδή προκειμένου να μην κοροϊδεύουμε τους εαυτούς μας να επιτρέψουμε τη χρήση όλων των απαγορευμένων μέχρι σήμερα ουσιών. Αυτό ενδεχομένως μπορεί να επιτραπεί σε Ειδικούς αγώνες, όχι όμως στους Ολυμπιακούς. Οφείλουμε να προστατεύσουμε την υγεία του αθλητή και να μην του δώσουμε την εντύπωση ότι παραβαίνοντας τους κανόνες κερδίζει ή παραμένοντας νομοταγής χάνει.

Απαραίτητη προϋπόθεση τούτων είναι ένα ΠΡΕΠΕΙ, ο αθλητής πρώτα απ' όλα πρέπει να το επιθυμεί, καθώς τέτοιος καθαρός αθλητισμός θα τον καταστήσει ευτυχισμένο και όχι καταπιεσμένο, υγιή και όχι άρρωστο, θα του δώσει καλλιέργεια αντί της διαφθοράς, φιλία έναντι αντιπαλότητας, οι γονείς πρέπει να επιδιώκουν αυτό το ξεκαθάρισμα, γιατί οι νεαροί βλαστοί τους θα επιστρέφουν σπίτι από τον χώρο της άθλησης πιο ήρεμοι και καλύτεροι χαρακτήρες, οι παράγοντες σωματείων ή ομοσπονδιών πρέπει επίσης να το επιθυμούν και να το πιστεύουν, καθώς θα έχουν κατά νου πως κανένα στοιχείο δεν είναι αποτελεσματικό για την καταπολέμηση του doping εάν οι ίδιοι δεν το επιθυμούν με κύρια ενέργεια την ελαχιστοποίηση των υπεσχημένων υλικών βραβείων, ο τύπος, γιατί μόνο αυτός εφ' όσον επιθυμεί, ανεπηρέαστος από υλικά συμφέροντα ή πολιτικές σκοπιμότητες, να σταθεί στο ύψος του και να ασκεί όπως πρέπει το κοινωνικό έργο του ελέγχου και της ενημέρωσης. Αναμφίβολα αυτός αποτελεί το σπουδαίο κλειδί για τη λύση του προβλήματος.

Τέλος, ο διορατικός πολιτικός πρέπει να επιθυμεί αυτό το ξεκαθάρισμα, γιατί πρέπει να είναι σε θέση να δει ότι μακροπρόθεσμα αυτή η άποψη είναι που οδηγεί σε πολιτικό και κοινωνικό όφελος, καθώς λίγες κοινωνικές δραστηριότητες μπορούν να βοηθήσουν τόσο πολλούς και να κάνουν τόσα πολλά όσο ο γνήσιος και υγιής αθλητισμός.

Η επιχειρηματική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων

Mary A. Hums, Ph.D

Πανεπιστήμιο του Λούισβιλ

T. Christopher Greenwell, M.S.

Λούισβιλ, Κεντάκι, ΗΠΑ

Λέξεις κλειδιά & προσωπικότητες

Ραδιοτηλεοπτικά δικαιώματα – αντίτιμο που καταβάλλεται από ένα τηλεοπτικό δίκτυο για την αποκλειστική μετάδοση ενός αθλητικού γεγονότος

Εμπορευματοποίηση – δημιουργία ενός επιχειρηματικού περιβάλλοντος

Εταιρική χορηγία – χρηματικό ποσό που καταβάλλεται από μια επιχείρηση/εταιρεία προκειμένου να συνδεθεί το όνομά της με ένα αθλητικό γεγονός

Δημόσια χρηματοδότηση – χρηματικά ποσά που προέρχονται από κυβερνητικές πηγές, τα οποία συχνά εισπράττονται από φορολογούμενους

Ιδιωτική χρηματοδότηση – χρηματικά ποσά που εισπράττονται από εταιρείες ή δωρητές

Pierre de Coubertin – πατέρας των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων

Juan Antonio Samaranch – Πρόεδρος Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής μέχρι το 2001

Peter Ueberroth – διευθυντής των Ολυμπιακών Αγώνων του Λος Άντζελες το 1984, οι οποίοι αποτελούν τους πρώτους Αγώνες όπου έγινε εκτενής χρήση της εταιρικής χρηματοδότησης.

Εισαγωγή

Όπως είναι γνωστό, οι Ολυμπιακοί Αγώνες της σύγχρονης εποχής υπέστησαν σημαντικές αλλαγές τα τελευταία 30 χρόνια. Οι Αγώνες γνώρισαν τρομερή ανάπτυξη, όχι μόνο όσον αφορά στους συμμετέχοντες και τους θεατές αλλά και όσον αφορά τα έσοδα και τις δαπάνες. Το κεφάλαιο αυτό πραγματεύεται ορισμένα από τα ζητήματα που αφορούν τη λεγόμενη εμπορευματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων και εξηγεί επιχειρησιακά θέματα που οι Ολυμπιακοί διοργανωτές πρέπει πλέον να λαμβάνουν υπόψη τους.

Σύντομη ιστορική αναδρομή της εμπορευματοποίησης στους Ολυμπιακούς Αγώνες

Όταν ο Pierre de Coubertin αναβίωσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες το 1896, οραματίστηκε τους Αγώνες ως μια ευκαιρία συνάθροισης των αθλητών όπου οι τελευταίοι θα αγωνίζονταν μόνο από αγάπη για τον αθλητισμό. Οι αξιώσεις που υπήρχαν από τις διοργανώτριες πόλεις ήταν να διοργανώσουν αγώνες για να δοξάζεται ο αθλητισμός και από τους αθλητές να αγωνίζονται επίσης για να δοξάζεται ο αθλητισμός. Δεν υπήρχε κανένα κέρδος και οι αθλητές αγωνίζονταν χωρίς αμοιβή. Οι τοπικές οργανωτικές επιτροπές χρηματοδοτούσαν τους Αγώνες καταφεύγοντας συχνά σε είσπραξη κεφαλαίων από απλούς ανθρώπους και εθελοντές.

Με την πάροδο του χρόνου, αυξήθηκε τόσο το μέγεθος όσο και η δημοτικότητα των Ολυμπιακών Αγώνων. Το 1996, συμμετείχαν 10.744 αθλητές από 197 κράτη στους Θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες σε σύγκριση με μόλις 311 αθλητές από 12 χώρες που αγωνίστηκαν στους Αγώνες της Αθήνας το 1896 (Ολυμπιακή Επιτροπή Ηνωμένων Πολιτειών, 2000). Κατά συνέπεια, οι λειτουργικές δαπάνες που συνδέονται με τη διεξαγωγή των Αγώνων αυξήθηκαν δραματικά. Το κόστος της διεξαγωγής των Χειμερινών Αγώνων ήταν μόνο 30 δισεκατομμύρια δρχ. για τους Αγώνες του 1964 στο Ίνσμπρουκ της Αυστρίας, αλλά οι δαπάνες αυξήθηκαν σε περίπου 210 δισεκατομμύρια δρχ. για τους Αγώνες του Σαππόρο της Ιαπωνίας (Grenier, 1996). Μέχρι το 1976, οι δαπάνες της διε-

ξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων αυξήθηκαν σταδιακά, επιβαρύνοντας τόσο τους διοργανωτές όσο και τις τοπικές αυτοδιοικήσεις. Τα υπερβολικά έξοδα των διοργανωτών των Αγώνων του Μόντρεαλ για την κατασκευή νέων εγκαταστάσεων και τη βελτίωση της υποδομής της πόλης είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ελλείμματος ύψους 360 δισεκατομμυρίων δρχ. (Kidd, 1996).

Η ανάπτυξη των Αγώνων έφερε και την αύξηση της επιρροής της τηλεόρασης. Οι Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες της Ρώμης του 1960 μεταδόθηκαν περιορισμένα στα περισσότερα σημεία του κόσμου. Οι διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων μπόρεσαν να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες της διαφήμισης και να χρησιμοποιήσουν εκτενώς τη ραδιοτηλεοπτική κάλυψη που είχε ως αποτέλεσμα την προσέλκυση εμπορικών χορηγών (Grenier, 1996). Στηριζόμενοι στη δημοτικότητα αυτή, οι τοπικοί διοργανωτές ξεκίνησαν να πωλούν τα τηλεοπτικά δικαιώματα και οι εταιρικοί χορηγοί να βοηθούν στη μείωση των λειτουργικών δαπανών.

Μη θέλοντας να επιβαρύνει τους φορολογούμενους με το χρέος που ταιλιπώρησε τους Αγώνες του Μόντρεαλ, η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων του Λος Άντζελες προτίμησε να γίνει ιδιωτική χρηματοδότηση των Αγώνων του 1984. Ο Peter Ueberroth, Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων του Λος Άντζελες (LAOC) εξηγεί: "Ο στόχος μας ήταν να διοργανώσουμε τους Αγώνες χωρίς να καμιά επιβάρυνση στο φορολογούμενο. Αυτή ήταν η πρώτη προτεραιότητα, δηλαδή να έχουμε πλεόνασμα και όχι έλλειμμα". (Ueberroth, Levin, & Quinn, 1985, σελ. 369). Οι Αγώνες είχαν τόσο μεγάλη απήχηση ώστε οι διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων του Λος Άντζελες το 1984 εξασφάλισαν αρκετό εισόδημα μέσω των τηλεοπτικών δικαιωμάτων και των εταιρικών χορηγών για να διοργανώσουν τους Αγώνες χωρίς καμιά επιβάρυνση στο φορολογούμενο. Οδήγησαν επιπλέον σε κέρδος ύψους 64,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων (Ueberroth και λοιποί, 1985). Η επιτυχία των Αγώνων του 1984 παρακίνησε τον Πρόεδρο της ΔΟΕ, Juan Antonio Samaranch, να ενθαρρύνει τους μελλοντικούς διοργανωτές να βασίζονται λιγότερο στην υποστήριξη από την κυβέρνηση και περισσότερο στην οικονομική ανεξαρτησία (Cashmore, 1996).

Ο ρόλος της εμπορικής χορηγίας επισημοποιήθηκε όταν, το 1985 η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή καθιέρωσε το Ολυμπιακό Πρόγραμμα [The

Olympic Program (TOP)]. Το Πρόγραμμα TOP επιτρέπει στις εταιρείες να αγοράζουν δικαιώματα για να συνεταιριστούν με τους Ολυμπιακούς Αγώνες για μια περίοδο τεσσάρων ετών. Οι εταιρείες μπορούν να αποκαλούνται “επίσημοι χορηγοί” για ορισμένες κατηγορίες προϊόντων. Η Coca-Cola παραδείγματος χάρη είναι το “επίσημο αναψυκτικό” των Ολυμπιακών Αγώνων. Για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ, οι εταιρείες κατέβαλαν ένα ποσό ύψους 15 δισεκατομμυρίων δρχ. για να συμμετάσχουν στο Πρόγραμμα TOP.

Η τάση αυτή συνεχίστηκε καθώς οι διοργανωτές των Αγώνων της Σεούλ το 1988 και των Αγώνων της Βαρκελώνης το 1992 χρησιμοποίησαν συνδυασμούς δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για τη χρηματοδότηση των Αγώνων τους. Το 1996, οι διοργανωτές των Αγώνων της Ατλάντα επαίρονταν για τον αριθμό συμμετοχής άνευ προηγουμένου αθλητών και κρατών. Επίσης ήταν υπερήφανοι για το γεγονός ότι οι Αγώνες αυτοί διοργανώθηκαν εξολοκλήρου με ιδιωτική υποστήριξη. Οι Αγώνες, πάντως υπέστησαν κριτική από ολόκληρο τον κόσμο για την εμπορευματοποίησή τους και την υπερβολική χρήση της χορηγίας. Ορισμένοι παρατηρητές πίστευαν ότι οι διοργανωτές της Ατλάντα είχαν πουλήσει τόσα πολλά δικαιώματα σε χορηγούς και άδειες εκμετάλλευσης που οι Αγώνες μετατράπηκαν σε “ελεύθερο εμπόριο” (Lopez, 2000, σελ. 25). Η επιρροή των εταιριών ήταν εμφανής παντού καθώς τα εμπορικά σήματα και τα σημεία λιανικής πώλησης της πόλης έκαναν την τελευταία να δείχνει μια γιγάντια αγορά εργασίας (Thurrow & Witcher, 2000). Οι αρνητικές αντιδράσεις ήταν τόσο έντονες που η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή άλλαξε γνώμη και τώρα απαιτεί περισσότερη κυβερνητική συμμετοχή στους μελλοντικούς Ολυμπιακούς Αγώνες και λιγότερη εταιρική υποστήριξη (Thurrow & Witcher, 2000).

Οι διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϊ, γνωρίζοντας την κριτική που έγινε στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα το 1996, αποφάσισαν να διοργανώσουν τους Αγώνες με περισσότερη κρατική χρηματοδότηση και λιγότερο εμφανή εμπορευματοποίηση. Οι διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϊ προσέγγισαν πιο διακριτικά την εταιρική χορηγία μειώνοντας τον αριθμό των υπαίθριων μηχανών πώλησης και υπαίθριων διαφημίσεων στις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις (“Pound Predicts”, 2000). Η διακριτική αυτή προσέγγιση επέτρεψε στους διοργανωτές να έχουν έσοδα

χωρίς να προκαλούν αρνητική κριτική. Αντιθέτως, το 75% των καταναλωτών που ερωτήθηκαν, βρήκαν αποδεκτό το επίπεδο της εμπορευματοποίησης στους Αγώνες και το 88% πίστευε ότι η χορηγία συνέβαλε θετικά στους Ολυμπιακούς (Kleinman, 2000).

Η προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε από τους διοργανωτές του Σίδνεϊ δέχθηκε μεν επαίνους από ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα αλλά επίσης δεν επέτρεψε στους διοργανωτές να πραγματοποιήσουν τους εισοδηματικούς τους στόχους. Το αποτέλεσμα ήταν να επιβαρυνθεί η κυβέρνηση της Νέας Νότιας Ουαλίας με το ποσό των 390 δισεκατομμυρίων δρχ. (Lopez, 2000). Δεν ήταν όλοι ευχαριστημένοι με αυτό το αποτέλεσμα. Οι οργανισμοί κοινωνικής πρόνοιας διαμαρτυρήθηκαν ανοιχτά ότι η κυβέρνηση έχει καλύτερους τρόπους να ξοδεύει τα χρήματά της (Suter, 2000).

Η επόμενη Ολυμπιακή διοργάνωση θα είναι οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 2002 στο Σολτ Λέικ Σίτυ. Η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων του Σολτ Λέικ Σίτυ (SLOC) θα λάβει 133 δισεκατομμύρια δρχ. από τα δικαιώματα ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης σε ολόκληρο τον κόσμο που θα συμβάλουν στη χρηματοδότηση των Αγώνων (Ολυμπιακή Επιτροπή Ηνωμένων Πολιτειών, 2000). Παρά το σκάνδαλο σχετικά με τη διεκδίκηση των Αγώνων, η SLOC κατάφερε να αποκτήσει σημαντική εταιρική υποστήριξη. Από ό,τι φαίνεται, το σκάνδαλο είχε μικρή επιρροή στις πωλήσεις χορηγιών καθώς η SLOC ήδη εισέπραξε 288 δισεκατομμύρια δρχ. από τους χορηγούς των Η.Π.Α. (Walch, 2000). Η SLOC είχε επίσης την κυβερνητική υποστήριξη. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. παρείχε 300 δισεκατομμύρια δρχ. για βελτίωση οδικών έργων και έργα μεταφορών (Walch, 2000). Παρά την υποστήριξη αυτή, οι οικονομικές προκλήσεις παραμένουν. Η SLOC πιστεύει ότι το αθλητικό γεγονός θα είναι υψηλής ποιότητας αλλά ότι τα προβλήματα προϋπολογισμού μπορεί να τους αναγκάσουν να μειώσουν τα επιπρόσθετα έξοδα (Walch, 2000).

Πώς οι εταιρείες επωφελούνται από τις χορηγίες των Ολυμπιακών Αγώνων

Οι εταιρείες ενδιαφέρονται για τους Ολυμπιακούς Αγώνες για πολλούς

λόγους. Οι χορηγοί καταβάλλουν υπέρογκα χρηματικά ποσά για να κάνουν χρήση των Ολυμπιακών σημάτων και συμβόλων προκειμένου να προωθήσουν και να πουλήσουν τα προϊόντα τους. Όταν χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με προϊόντα, τα Ολυμπιακά Σύμβολα, όπως οι κύκλοι, αναγνωρίζονται άμεσα και οδηγούν στην αύξηση των πωλήσεων (Cashmore, 1996). Υπάρχουν και άλλοι λόγοι για τους οποίους οι Ολυμπιακοί Αγώνες προσελκύουν εταιρικούς χορηγούς.

Πρώτον, οι Ολυμπιακοί Αγώνες παρέχουν απaráμιλλη προβολή. Οι Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν το αθλητικό γεγονός με τη μεγαλύτερη απήχηση στον κόσμο. Η Coca-Cola παραδείγματος χάρι γίνεται χορηγός των Ολυμπιακών Αγώνων προκειμένου να διαφημιστεί το εμπορικό σήμα της σε καταναλωτές σε ολόκληρο τον κόσμο ("Ολυμπιακοί Χορηγοί", 2000). Εκτιμάται ότι η χορηγία της Coca-Cola των Χειμερινών Αγώνων του Λιλχάμερ αύξησε τις πωλήσεις της κατά 20% (Andrews, 1999). Παρομοίως, ο στόχος της χορηγίας της IBM είναι να παρουσιάσει τα τεχνολογικά επιτεύγματά της σε παγκόσμια κλίμακα ("Olympic Sponsors", 2000).

Δεύτερον, οι εταιρείες επωφελούνται από τη συνεργασία τους με τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Οι εταιρείες προσπαθούν να κερδίσουν περισσότερο σεβασμό μέσα από μια συνεργασία για ευγενή σκοπό όπως είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες (Cashmore, 1996· Suter, 2000). Ας αναφέρουμε το παράδειγμα της Visa, που έγινε Ολυμπιακός χορηγός διότι ήθελε να θεωρείται το πρώτο σύστημα πληρωμών στον κόσμο και πίστευε ότι εάν συνεργαστεί με το πιο σπουδαίο αθλητικό γεγονός στον κόσμο θα επιτύχει το σκοπό της (Kronengold, 2000). Παρομοίως, η McDonald's έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους Ολυμπιακούς διότι πιστεύει ότι έχει και εκείνη παγκόσμια απήχηση όπως και οι Ολυμπιακοί ("Ολυμπιακοί Χορηγοί", 2000).

Τρίτον, οι εταιρείες θεωρούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες σαν μια τέλεια ευκαιρία για να παρέχουν φιλοξενία σε σημαντικούς πελάτες και υπαλλήλους. Οι εταιρείες θα καταβάλουν μεγάλα χρηματικά ποσά για να τους ψυχαγωγήσουν παρέχοντάς τους τη δυνατότητα πρόσβασης στο πιο σημαντικό αθλητικό γεγονός στον κόσμο. Αυτό είναι πολύτιμο για τις εταιρείες διότι γνωρίζουν ότι οι Ολυμπιακοί παρέχουν μια μεγάλη ευκαιρία και το κατάλληλο περιβάλλον για να απευθυνθούν σε πελάτες κλειδιά (Woodward, 2000). Όσον αφο-

ρά το μέγεθος της Ολυμπιακής φιλοξενίας, οι χορηγοί έφεραν 1000-1500 καλεσμένους ο καθένας στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ και ξόδεψαν κατά μέσο όρο 9 εκατομμύρια δρχ. ανά καλεσμένο (Woodward, 2000).

Παρά τα οφέλη αυτά, οι χορηγοί θα ήθελαν να είναι πιο εμφανής η επένδυσή τους. Πολλοί χορηγοί ασκούν πιέσεις στη ΔΟΕ προκειμένου να τους επιτρέψει να διαφημίσουν τα εμπορικά τους σήματα μέσα στις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις (Kleinman, 2000).

Ανησυχίες των εταιρειών

Όταν ένας χορηγός πραγματοποιεί μια σημαντική επένδυση στους Ολυμπιακούς Αγώνες προκειμένου να γίνει Ολυμπιακός Χορηγός, θέλει να σιγουρευτεί ότι το κοινό αναγνωρίζει την ιδιότητά του ως επίσημου χορηγού. Εάν το κοινό δεν αναγνωρίζει τους χορηγούς, τότε η χορηγία έχει μικρή αξία. Ένα από τα στοιχεία που καταστρέφει την αναγνώριση αυτή είναι το καταχρηστικό μάρκετινγκ. Το Ολυμπιακό καταχρηστικό μάρκετινγκ προκύπτει όταν ένας οργανισμός που δεν συνδέεται με τους Ολυμπιακούς αναλαμβάνει δραστηριότητες έτσι ώστε να πιστεύει ο κόσμος ότι είναι επίσημος χορηγός.

Ένα καλό παράδειγμα του Ολυμπιακού καταχρηστικού μάρκετινγκ προέκυψε πριν και κατά τη διάρκεια των Χειμερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 1998 που διεξάχθηκαν στο Ναγκάνο της Ιαπωνίας. Η εταιρεία Nike, που δεν ήταν επίσημος χορηγός, ξεκίνησε μια διαφημιστική καμπάνια πριν από τους αγώνες με θέμα τους Ολυμπιακούς Αγώνες, η οποία προκάλεσε σημαντική σύγχυση στους τηλεθεατές. Σύμφωνα με μια έρευνα που έγινε, το εβδομήντα τρία τοις εκατό των ερωτηθέντων πίστευαν ότι η Nike ήταν επίσημος χορηγός (Lukas, 1998). Η εταιρεία Reebok, επίσημος χορηγός των Ολυμπιακών Αγώνων, σκεφτόταν να αποσύρει τη χορηγία της λόγω των ενεργειών της Nike για να μειώσει την επιρροή της (Lopez, 2000).

Πώς επωφελούνται οι διοργανώτριες πόλεις από την εμπορευματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων

Οι πόλεις επιθυμούν να διοργανώνουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες για το γόητρο που τους προσδίδουν. Η επιτυχής διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων αυξάνει το γόητρο της πόλης στη διεθνή κοινότητα και την προβάλλει σε ολόκληρο τον κόσμο. Αυτή η αύξηση του γοήτρου έχει συχνά ως αποτέλεσμα την αύξηση του διεθνούς εμπορίου (Knickerbocker, 1999). Γνωρίζοντας τι διακυβεύεται, οι διοργανωτές πρέπει να κάνουν το παν για να οργανώσουν επιτυχείς αγώνες.

Η οργάνωση επιτυχημένων Ολυμπιακών Αγώνων απαιτεί ένα σημαντικό χρηματικό ποσό. Οι διοργανωτές πρέπει να εισπράξουν χρήματα για τα λειτουργικά έξοδα, την κατασκευή εγκαταστάσεων και τις βελτιώσεις εγκαταστάσεων. Η κατασκευή του Ολυμπιακού Σταδίου του Σίδνεϊ, μια από τις εγκαταστάσεις που κατασκευάστηκαν για τους Αγώνες, κόστισε 139 δισεκατομμύρια δρχ. (Ολυμπιακή Επιτροπή Ηνωμένων Πολιτειών, 2000). Τα έργα βελτίωσης των έργων υποδομής επίσης έχουν υψηλό κόστος. Η Νέα Νότια Ουαλία, παραδείγματος χάρη, ξόδεψε 17 δισεκατομμύρια δρχ. για να επεκτείνει τις γραμμές των μεταφορικών μέσων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ το 2000 (Lopez, 2000). Παρόλο που είναι δύσκολο να καθοριστεί ένα ακριβές ποσό, οι συνολικές δαπάνες για τη διεξαγωγή των Αγώνων εκτιμήθηκαν μεταξύ 450 δισεκατομμυρίων δρχ. και 1.500 τρισεκατομμυρίων δρχ. (Walsh, 2000).

Τα ποσά που καταβάλλονται για τα τηλεοπτικά δικαιώματα παρέχουν σημαντική πηγή χρηματοδότησης των Αγώνων. Οι πωλήσεις των εισιτηρίων παρέχουν επιπρόσθετα έσοδα. Το υπόλοιπο ποσό της χρηματοδότησης πρέπει να παρασχεθεί από την κυβέρνηση (μέσω των φορολογούμενων) ή από εταιρικές χορηγίες. Το 1984, οι διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων του Λος Άντζελες μπόρεσαν να χρηματοδοτήσουν τη διοργάνωση εξολοκλήρου μέσω ιδιωτικών πηγών χωρίς καμιά απολύτως επιβάρυνση των φορολογουμένων. Αντιθέτως, οι διοργανωτές των Αγώνων του Σίδνεϊ επέλεξαν να περιορίσουν την εταιρική επιρροή των Αγώνων, γεγονός που κόστισε στους φορολογούμενους σημαντικό χρηματικό ποσό. Πιο συγκεκριμένα, η κυβέρνηση της Νέας Νότιας Ουαλίας θα καταλήξει να καταβάλει 390 τρισεκατομμύρια δρχ.

για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2000 (Lopez, 2000). Συνεπώς, η εταιρική υποστήριξη μειώνει μερικώς την επιβάρυνση των φορολογούμενων.

Οι διοργανώτριες πόλεις επωφελούνται από τους Ολυμπιακούς Αγώνες πολύ μετά το πέρας της διεξαγωγής των Αγώνων, όσον αφορά τις νέες υποδομές και τα οικονομικά οφέλη. Στο Σίδνεϊ ξοδεύτηκαν 417 δισεκατομμύρια δρχ. για να χτιστούν νέα στάδια και γήπεδα. Οι διοργανωτές έχουν προγραμματίσει την κατασκευή των έργων υποδομής για το καλό της ίδιας της πόλης και όχι μόνο για τους Ολυμπιακούς (Thurow & Withcher, 2000). Αυτό ίσχυε επίσης και για την Ατλάντα όπου η πόλη επωφελήθηκε από νέες αθλητικές και μη-αθλητικές εγκαταστάσεις. Η πόλη κέρδισε το Σεντένιαλ Παρκ που χτίστηκε ειδικά για τους Αγώνες και μια υπερσύγχρονη εγκατάσταση μπίτζμπολ, η οποία προέκυψε από την προσαρμογή του Ολυμπιακού Σταδίου (Knickerbocker, 1999).

Όσον αφορά τις οικονομικές αποδόσεις, η Ολυμπιακή Επιτροπή των Ηνωμένων Πολιτειών (2000) εκτιμά ότι οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 2002 στο Σολτ Λέικ Σίτυ θα έχουν οικονομική απόδοση της τάξης των 840 δισεκατομμυρίων δρχ. από την απασχόληση, τις κατασκευές, τα έσοδα από τη φορολογία και τον τουρισμό. Οι παράγοντες της Ατλάντα εκτίμησαν μια τοπική οικονομική απόδοση της τάξης των 1.500 τρισεκατομμυρίων δρχ. από τους Αγώνες του 1996 (Knickerbocker, 1999).

Πώς επωφελούνται οι αθλητές από την εμπορευματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων

Οι αθλητές επωφελούνται από την εμπορευματοποίηση κατά τη διάρκεια και μετά τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Η εμπορευματοποίηση όσον αφορά την εταιρική χορηγία και την ραδιοτηλεοπτική κάλυψη παρέχει πολλά πλεονεκτήματα στους συμμετέχοντες και στις αθλητικές ομοσπονδίες τους.

Η εταιρική υποστήριξη βοηθά στην παροχή καλύτερων εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και ανέσεων σε αθλητές κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Οι περισσότεροι αθλητές θεωρούν ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι η κορυφαία διεξαγωγή για τα αντίστοιχα αθλήματά τους και για το λόγο αυτό περιμένουν τις καλύτερες

αθλητικές εγκαταστάσεις. Όπως φάνηκε στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ, οι εταιρείες και οι προμηθευτές εξοπλισμού έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην παροχή του πιο τεχνολογικά προηγμένου εξοπλισμού στους αθλητές.

Η τηλεόραση παρέχει απaráμιλλη παγκόσμια προβολή κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων τόσο για τους αθλητές όσο και για τα αθλήματα τους. Για πολλούς αθλητές, η μοναδική στιγμή προβολής έρχεται κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτό ισχύει επίσης και για πολλές αθλητικές ομοσπονδίες οι οποίες μέσω των Αγώνων προβάλλουν το άθλημά τους σε ολόκληρο τον κόσμο.

Οι Εταιρείες αποδέχτηκαν την ιδέα να χρησιμοποιήσουν τους Ολυμπιακούς αθλητές προκειμένου να υποστηρίξουν τα προϊόντα τους. Η προβολή που παρέχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στους αθλητές ρίχνει τα φώτα επάνω τους και τους χαρίζει αναγνώριση από το κοινό. Η προβολή αυτή κάνει τους αθλητές “εμπορεύσιμα” είδη και τους δίνει τη δυνατότητα να προσελκύουν συμβάσεις υποστήριξης μεγάλων προϊόντων. Οι κορυφαίοι αθλητές του στίβου μπορούν να κερδίσουν πάνω από 300 εκατομμύρια δρχ. από την υποστήριξη των προϊόντων και τις αμοιβές για τις εμφανίσεις τους (Suggs, 2000). Οι αθλητές προσελκύουν ιδιαίτερα τις εταιρείες διότι η απήχυσή τους συνεχίζει και μετά το πέρας των Αγώνων.

Προβλήματα με την εμπορευματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων

Η κύρια κριτική που υπέστη η εμπορευματοποίηση στους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι ότι οι διοργανωτές ξέχασαν τις πρώτες αρχές του Ολυμπισμού και ενέδωσαν στα συμφέροντα των εταιρειών. Οι παρατηρητές θεωρούν ότι οι εταιρικές επιρροές κλονίζουν τις αρχές που θεσπίστηκαν από τον de Coubertin. Η χρησιμοποίηση των Αγώνων για την πώληση προϊόντων αντικατοπτρίζει την έλλειψη αθωότητας ή αγνότητας (Toohey & Veal, 2000). Συγκεκριμένα, πολλοί πιστεύουν ότι οι εταιρείες εκμεταλλεύονται στους Ολυμπιακούς Αγώνες προς όφελός τους. Οι εταιρείες συμβάλλουν στον Ολυμπιακό σκοπό όχι για αλτρουιστικούς λόγους, αλλά για να ενισχύσουν τη δημόσια εικόνα τους συνδυάζοντάς την με τις θετικές εικόνες που

δημιουργούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες (Cashmore, 1996). Αυτό ενοχλεί εκείνους που πιστεύουν ότι οι εταιρείες θα πρέπει να υποστηρίζουν τους Ολυμπιακούς χάριν της προβολής του αθλητισμού παρά για την προβολή των δικών τους εμπορικών συμφερόντων. “Πώς μπορούν όλοι αυτοί οι οργανισμοί και οι ‘φορτικοί’ που προσκολλούν’ να βγάζουν χρήματα από τους Αγώνες όταν το ηθικό υπόβαθρο των Αγώνων αφορά άλλους σκοπούς και όχι την κερδοσκοπία” (Toohey & Veal, σελ. 224).

Η δεύτερη πηγή ανησυχίας σχετικά με την εμπορευματοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων σχετίζεται με το ερασιτεχνικό καθεστώς των συμμετεχόντων. Στα πρώτα χρόνια των Ολυμπιακών Αγώνων, οι αθλητές αγωνίζονταν μόνο ερασιτεχνικά. Αυτό συμβάδιζε με το όραμα του de Coubertin για αγώνες που γίνονται μόνο από αγάπη για τον αθλητισμό. Στους επαγγελματίες αθλητές απαγορευόταν να αγωνίζονται και στους ερασιτέχνες αθλητές δεν επιτρεπόταν να λαμβάνουν αμοιβή για τη συμμετοχή τους. Αυτή η αρχή ενισχύθηκε από τον Avery Bruntage, Πρόεδρο της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής από το 1952-1972, ο οποίος πίστευε ότι εάν επιτραπεί στους αθλητές να επωφελούνται από τον αθλητισμό, θα καταστρέφονταν τα υψηλά κίνητρα του ευ αγωνίζεσθαι και της ηθικής ανάπτυξης.

Καθώς η δημοτικότητα των Αγώνων μεγάλωνε και οι κοινωνικές συνθήκες άλλαζαν, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή αναγκάστηκε να αναθεωρήσει τη θέση της πάνω στον ερασιτεχνισμό. Η λέξη ερασιτέχνης διαγράφηκε από την Ολυμπιακή Χάρτα το 1980 και στις αθλητικές ομοσπονδίες δόθηκε η δυνατότητα να καθορίσουν την Ολυμπιακή συμμετοχή (Grenier, 1996). Κατά συνέπεια, πολλές ομοσπονδίες αποφάσισαν να επιτρέψουν σε επαγγελματίες να αγωνιστούν στο αντίστοιχο άθλημά τους για τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Οι παρατηρητές ανησυχούν ότι η εμπορευματοποίηση και ο επαγγελματισμός μπορεί κάποτε να στρέψουν τους οπαδούς ενάντια στους Ολυμπιακούς και στο Ολυμπιακό κίνημα. Αναρωτιούνται εάν θα έρθει κάποτε μια στιγμή που οι υποστηρικτές των Ολυμπιακών Αγώνων θα σταματήσουν να τους παρακολουθούν γιατί θα τους θεωρούν πολύ εμπορευματοποιημένους. Αυτή αποτελεί μια εύλογη ανησυχία δεδομένου ότι πολλοί θεατές ελκύονταν αρχικά από τους αγώνες γιατί αντιπροσώπευαν τον αγνό αθλητισμό ο οποίος αλλοτριώθηκε από την εμπορευματοποίηση και τον επαγγελματισμό. Εάν οι

οπαδοί σταματήσουν να παρακολουθούν, τότε με τη σειρά τους οι εταιρικοί χορηγοί θα διοχετεύσουν αλλού τους πόρους τους (Toohey & Veal, 2000).

Ο ρόλος της τηλεόρασης στους Ολυμπιακούς Αγώνες

Η ανάπτυξη του ρόλου της τηλεόρασης είχε ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη προβολή των Ολυμπιακών Αγώνων καθώς και περισσότερα έσοδα για τους διοργανωτές μέσω των τηλεοπτικών δικαιωμάτων. Η πρώτη φορά που καταβλήθηκαν χρηματικά ποσά για να εξασφαλιστούν τα δικαιώματα για τη μετάδοση των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν το 1948 όταν η Βρετανική Εταιρεία Ραδιοτηλεοπτικής Μετάδοσης [British Broadcasting Company(BBC)] συμφώνησε να καταβάλει 1.000 γκινέες για τη μετάδοση των Αγώνων (ΔΟΕ, 1998). Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Μελβούρνης το 1956 αποτέλεσαν ορόσημο στην ανάπτυξη της τηλεοπτικής κάλυψης και των δικαιωμάτων μετάδοσης. Ο Πρόεδρος της ΔΟΕ, Avery Brundage, ήταν επιφυλακτικός στην ανάμειξή του στη διαδικασία προώθησης των τηλεοπτικών δικαιωμάτων. Τα μέλη των μέσων μαζικής ενημέρωσης πάντως υποστήριζαν σθεναρά ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν μέρος των ειδήσεων και ότι θα έπρεπε να μεταδίδονται δωρεάν. Από την άλλη πλευρά, η Οργανωτική Επιτροπή της Μελβούρνης συνειδητοποίησε το ενδεχόμενο κέρδος που μπορεί να αποκομιστεί από την πώληση των ραδιοτηλεοπτικών δικαιωμάτων και έτσι αντιτέθηκε τόσο στον Brundage όσο και στους σταθμούς και στα κανάλια. Κατά συνέπεια, καθιερώθηκαν νέοι κανόνες και τα τηλεοπτικά δικαιώματα αποτέλεσαν κοινό τόπο το 1960 (Toohey & Veal, 2000).

Τα ποσά για τα τηλεοπτικά δικαιώματα αυξήθηκαν με αστρονομικούς ρυθμούς. Η Εθνική Εταιρεία Ραδιοτηλεοπτικής Μετάδοσης [National Broadcasting Company (NBC)] κατέβαλε περίπου 360 δισεκατομμύρια δρχ. για τα ραδιοτηλεοπτικά δικαιώματα των Ηνωμένων Πολιτειών για τους Θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ το 2000 και τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Σολτ Λέικ Σίτυ το 2002. Επιπλέον, το NBC κατέβαλε 690 δισεκατομμύρια δρχ. για τα δικαιώματα των Αγώνων του 2004, 2006 και 2008 (USOC, 1999). Το NBC δικαιολογεί εύκολα τα ποσά αυτά καθώς οι

Ολυμπιακές μεταδόσεις προσελκύουν τους διαφημιστές και οι πωλήσεις των διαφημίσεων ήταν πολύ δυνατές για τις 441 ½ ώρες μαγνητοσκοπημένης κάλυψης των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϊ. Το NBC χρεώνει 18 εκατομμύρια με 19,5 εκατομμύρια δρχ. για κάθε διαφημιστικό σποτ πρώτης ζώνης τηλεθέασης κατά τις Ολυμπιακές μεταδόσεις (Brockington, 2000b).

Όσον αφορά το εύρος μετάδοσης, οι Ολυμπιακοί Αγώνες μεταδίδονταν το 1960 σε ελάχιστες αγορές και κατέληξαν να μεταδίδονται σε 156 κράτη σε σύνολο 2,5 δισεκατομμυρίων θεατών (ΔΟΕ, 1998). Αυτός ο αριθμός συνέχισε να αυξάνει καθώς τώρα εκτιμάται ότι πάνω από 10 δισεκατομμύρια άνθρωποι παρακολουθούν Ολυμπιακούς Αγώνες. Η ΔΟΕ καλωσόρισε αυτή την αύξηση αναγνωρίζοντας ότι η ανάπτυξη του Ολυμπιακού κινήματος εξαρτάται από την απήχηση που έχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό ατόμων (Toohey & Veal, 2000).

Ποιος είναι ο ρόλος τους διαδικτύου στους Ολυμπιακούς Αγώνες;

Το Διαδίκτυο (Internet) αποτελεί ένα ακόμα εργαλείο που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων προκειμένου να διαδώσουν το μήνυμα του Ολυμπιακού Κινήματος. Δεκάδες χιλιάδες ιστοσελίδες είναι αφιερωμένες στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αυτές οι ιστοσελίδες χρησιμοποιούνται τόσο από οπαδούς όσο και από Ολυμπιακούς παράγοντες. Το Διαδίκτυο δίνει τη δυνατότητα στους οπαδούς των Αγώνων να μαθαίνουν γρήγορα τα αποτελέσματα, να μαθαίνουν κανόνες και να επικοινωνούν με άλλους οπαδούς και συμμετέχοντες.

Η τάση της εποχής είναι να συγχωνεύεται η τηλεοπτική κάλυψη με την κάλυψη μέσω Διαδικτύου. Οι υποστηρικτές της αυξημένης παρουσίας στο Διαδίκτυο, πιστεύουν ότι η ύπαρξη ιστοσελίδων σχετικών με τους Ολυμπιακούς Αγώνες ενισχύει τις εμπειρίες των τηλεθεατών. Το NBC τονίζει επίσης ότι ο συνδυασμός αυτός μπορεί να αποδειχθεί ωφέλιμος καθώς κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ το 2000 επιτεύχθηκαν οι εισοδηματικοί στόχοι με την πώληση διαφημιστικού χώρου σε ιστοσελίδες (Brockington, 2000a).

Οι πολέμιοι μιας αυξημένης παρουσίας στο Διαδίκτυο ανησυχούν ότι το

τελευταίο θα αποτελέσει εναλλακτική λύση στην τηλεόραση, γεγονός το οποίο που θα μείωνε τη δυνατότητα χρέωσης τηλεοπτικών δικαιωμάτων (Moore, 1998). Δεδομένου ότι περισσότερο από το ήμισυ των οργανικών εσόδων των Ολυμπιακών Αγώνων προέρχεται από τα τηλεοπτικά δικαιώματα, πρόκειται για πολύ σημαντικό ζήτημα. Για να ρυθμίσει το ζήτημα αυτό, η ΔΟΕ έχει δώσει εντολή να μην μεταδίδονται ζωντανά οπτικοακουστικά αρχεία μέσω των ιστοσελίδων ("Pound Predicts", 2000).

Συνοπτικά

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν σε κορυφαίο διεθνές γεγονός. Καθώς αυξάνονταν οι δαπάνες που σχετίζονται με τους Αγώνες, αυξανόταν με τη σειρά της και η ανάγκη για εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης. Οι εταιρικές χορηγίες και τα τηλεοπτικά δικαιώματα συνέβαλαν στην κάλυψη των δαπανών της διεξαγωγής των Αγώνων. Η επίδραση του Διαδικτύου δεν έχει καθοριστεί ακόμα. Καθώς οι Αγώνες συνεχίζουν να ακμάζουν, θα είναι σημαντικό για το Ολυμπιακό Κίνημα να εξισορροπήσει την κατάσταση για να επιτευχθεί το σωστό επίπεδο εμπορευματοποίησης.

Μορφές αλλοίωσης του Ολυμπιακού Πνεύματος

Γιάννης Πανούσης

Καθηγητής ΜΜΕ και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της φιλοσοφικής και κοινωνιολογικής αυτής προσέγγισης του αθλητισμού, είναι ο εντοπισμός των αλλοιώσεων του ολυμπιακού πνεύματος και η κατάθεση προτάσεων. Καθώς η πορεία του αθλητισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την πορεία της κοινωνικής οργάνωσης, το κυρίαρχό της χαρακτηριστικό, δηλαδή ο ανταγωνισμός, βρίσκει στον αθλητικό χώρο όλες τις δυνατότητες εφαρμογής και εξάπλωσής του. Η μυθοποίηση και η εμπορευματοποίηση έχουν οδηγήσει σε αλλοτρίωση τόσο την αθλητική ιδέα όσο και τον κάθε αθλητή. Οι αλλοιώσεις του ολυμπιακού πνεύματος γεννιούνται και μεγαλώνουν όπως είναι φυσικό μέσα στη σημερινή κοινωνία των διακρίσεων, των συμφερόντων και της ανομίας. Η βία, το ντόπιγκ, το ψευδοθέαμα, το στημένο παιχνίδι, ο οργανωμένος φανατισμός, η ανοργάνωτη εκλαΐκευση, είναι μερικές μόνο από τις μορφές αλλοίωσης του ολυμπιακού πνεύματος. Για να ξαναβρεί το νόημά του το τρίπτυχο Αθλητισμός – Πολιτισμός – Ιδεολογία χρειάζεται διαφορετική εθνική και διεθνής πολιτική. Ίσως πρέπει όλες οι χώρες και όλοι οι παράγοντες να προσχωρήσουν σε ένα «αθλητικό συμβόλαιο» που θα συμβάλλει στην αποφυγή ενεργειών «επιθετικού ή εμπορικού» χαρακτήρα και θα δώσει λύση στο αδιέξοδο.

Ι. Είναι αλήθεια ότι ο αθλητισμός τροφοδοτεί τη δημοκρατική φαντασίωση της ισότητας. Είναι επίσης αλήθεια ότι γύρω από τον αθλητισμό διατυπώνονται ιδεολογήματα περί ανωτέρας φυλής, εθνικής υπεροχής και άλλα συναφή, που μερικές φορές οδήγησαν σε περιπέτειες τους λαούς. Όμως το

1908 ο Πιερ ντε Κουμπερτέν δημιουργώντας τον όρο «Ολυμπισμός» έδειξε την πρόθεσή του να μεταβάλλει τον αθλητισμό σε παγκόσμιο φαινόμενο, με γενναιόδωρη ηθική και με αγγελική αντίληψη των ανθρώπινων σχέσεων.

2. Επιτυγχάνεται όμως η *κοινωνική συναδέλφωση* μέσω αθλητισμού ή ακόμα καλύτερα έχουμε την εν λευκώ προσχώρηση στο κοινωνικό συμβόλαιο; Πράγματι ο αθλητισμός μπορεί διευκολύνει την κοινωνική και πολιτισμική ένταξη του ατόμου-πολίτη σ' ένα σύστημα αξιών. Αρκεί να υπάρχει ο κοινός παρονομαστής των «τρεχουσών αξιών» μιας σύγχρονης οργανωμένης κοινωνίας με «τα πανανθρώπινα σύμβολα και μηνύματα» που διαρκώς – υποτίθεται ότι – θυμίζει και αναπαράγει το αθλητικό ιδεώδες. Είναι όμως κάτι τέτοιο εφικτό σήμερα; Μπορεί να συνυπάρξει το καθημερινό, το αγοραίο, η επιβίωση με το αιώνιο, το φιλοκερδές, την αναβίωση; Δυστυχώς όχι.

3. Αυτή η *ψευδαίσθηση της δι-ιστορικότητας του αθλητισμού* τείνει να κατισχύσει καλλιεργώντας ψευδοοράματα. Καθώς όμως η πορεία του αθλητισμού είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την πορεία της κοινωνικής οργάνωσης, το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της σημερινής κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας, δηλ. ο ανταγωνισμός, βρίσκει στον αθλητικό χώρο όλες τις δυνατότες εφαρμογής και εξάπλωσής του. Η μυθοποίηση (υποκατάστατο των πολέμων) και η εμπορευματοποίηση (κέρδη από την σχετική εκμετάλλευση) έχουν οδηγήσει σε αλλοτρίωση τόσο την αθλητική ιδέα (θέλουμε τη νίκη και όχι απλά τη συμμετοχή), όσο και τον κάθε αθλητή (καλλιεργείται η ορθολογικοποίηση, η κρατικοποίηση, η τεχνοποίηση, η μηχανοποίηση και όχι η φαντασία και ο αυτοσχεδιασμός). Ο αθλητισμός συνιστά λοιπόν έναν καθρέφτη κοινωνικών σχέσεων υποταγής και εκμετάλλευσης; Η υπερειδίκευση, η διεθνής εμπορευματοποίηση, η μυθοποίηση της ισότητας, ο κρατισμός, το θέαμα γύρω από τον αθλητισμό συνιστούν αλλοιώσεις και παραμορφώσεις.

4. Η σημειολογία του αθλητισμού είναι μεγάλη (συμβολισμοί, τυπικό, θέαμα, κινήσεις). Παιχνίδια της λογικής, της τύχης ή της πονηριάς, παιχνίδια θεσμοποιημένα ή όχι, μας δίνουν άλλοτε την ψευδαίσθηση της κυριαρχίας και άλλοτε την διαίσθηση των ανθρώπινων ορίων. Ο αθλητισμός φέρνει αντιμέτωπο τον άνθρωπο με τη φύση (σκι), τον άνθρωπο με τον άνθρωπο χωρίς επαφή ψυχοκινητική (κωπηλασία) και τον άνθρωπο με τον άνθρωπο με σωματική επαφή (κοινωνικοκινητικό μπάσκετ). Ξέρουμε όμως να παλεύουμε;

Ξέρουμε να νικάμε με fair play; Και τέλος ποιοι συναγωνίζονται μέσα στα στάδια: Τα «συστήματα» ή οι αθλητές; Ο αθλητισμός, εγκλωβισμένος ανάμεσα στον πολιτισμό και στην πολιτική, αναζητεί χώρο ελεύθερης ανάπτυξης, όπου δεν θα πρόκειται για εξιδανίκευση μονομαχίας ή για υποκατάστατο «συγκρούσεων».

5. *Η γεύση του παιχνιδιού είναι πιο παγκόσμια από τη γεύση του ψωμιού* (Emile Borel). Όμως η βία, το ντόπινγκ (φαρμακοδιέγερση), το ψευδοθέαμα, το στημένο παιχνίδι, ο οργανωμένος φανατισμός και η ανοργάνωτη εκλαΐκευση έχουν αλλοιώσει την έννοια και το περιεχόμενο του «παιχνιδιού». Η βία έγινε πιο ορατή στην αθλητική ιδέα και η (εθνική ή ατομική) επιθετικότητα πιο σημαντική από το αποτέλεσμα-ρεκόρ. Ο σημερινός αθλητισμός αποτελεί αδιάψευστο μάρτυρα της μεγάλης ρήξης ανάμεσα στη σύγχρονη και στην παραδοσιακή κοινωνία.

6. *Ο ατομικισμός και η αυτονόμηση, ο ανταγωνισμός, ο σωβινισμός, ο επιθετικός εθνικισμός, ο σεξισμός και τέλος ο ελιτισμός* δεν αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας. Πού μπορούμε άραγε να αποδώσουμε τις αλλοιώσεις του ολυμπιακού πνεύματος;

- Στις υποπολιτιστικές θεωρίες του νεανικού στυλ;
- Στις θεωρίες της δομικής αλλαγής του παιχνιδιού;
- Στις κοινωνικοανθρωπολογικές θεωρίες της τελετουργικής βίας;
- Στις θεωρίες της ετικέτας;
- Στην εμπειρική-συνθετική θεωρία που διακηρύσσει ότι τα ποινικά μέτρα αντιμετώπισης θα λύσουν το πρόβλημα;

Η θέση που θα πάρει κάθε επιστήμονας στις παραπάνω – ή και σε άλλες – εκδοχές εξαρτάται από τις εμπειρίες του (στη χώρα προέλευσης ή ανάλυσης) και από την ιδεολογική προσέγγιση της, θεσμοποιημένης ή μη, βίας κι επιθετικότητας. Ανεξάρτητα όμως από τις εποιοσδήποτε επιμέρους ή συγκυριακές αναλύσεις το κρίσιμο ερώτημα παραμένει ανοικτό: Μπορεί να αυτονομηθεί σήμερα το ολυμπιακό ιδεώδες και να κατισχύσει θεσμών και κανόνων ζωής (πιο κρίσιμων – τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα – για τις εθνικές ή διεθνικές ισορροπίες);

7. *Οι αλλοιώσεις του ολυμπιακού πνεύματος γεννιούνται και μεγαλώνουν μέσα στην κοινωνία.* Σε μια κοινωνία διακρίσεων, συμφερόντων, σε μια κοινωνία ανομίας όπου οι κανόνες του παιχνιδιού αλλάζουν συνεχώς και όπου

ο αθλητισμός μετατρέπεται σε «ψευτοπόλεμο». Αν το fair play και το αθλητικό πνεύμα αποτελούν χαρακτηριστικά ενός κόσμου ύφεσης, κοινωνικής δικαιοσύνης, προοπτικής και ελπίδας, οι αλλοιώσεις του ολυμπιακού πνεύματος αποτελούν αδιάψευστο μάρτυρα, όχι μόνον ομάδων εξαγριωμένων οπαδών αλλά και εκβαρβαρισμού της κοινωνικής οργάνωσης και λειτουργίας. Άλλος όμως αθλητισμός σ' αυτήν την κοινωνία δεν είναι δυνατός. Αποδοχή κανόνων, τάξη, λογική, επικοινωνία μέσω κινήσεων, τακτική, αριστοποίηση είναι «σημεία» εκτός εποχής.

8. *Αθλητισμός – Πολιτισμός – Ιδεολογία*: ένα τρίπτυχο που για να ξαναβρεί το νόημά του χρειάζεται κάτι περισσότερο κι από τη νίκη και από τη συμμετοχή: κι αυτό είναι η σύσφιξη των σχέσεων φιλίας, αλληλεγγύης και κατανόησης όλων των παραγόντων του αθλητισμού και του πνεύματος, πριν και μετά αγώνες, έξω από τα στάδια και πέραν από τις διεκδικήσεις. Για να πετύχει όμως κάτι τέτοιο χρειάζεται διαφορετική εθνική, υπερεθνική και διεθνής πολιτική. Ως προς την Ελλάδα είναι αναγκαίος ο επαναπροσδιορισμός των αθλητικών θεσμών (νόμων, σωματείων, σχέσεων με πολιτική) και η οργανική σύνδεση Πολιτισμού και Αθλητισμού (όχι μέσω του ΠΡΟ – ΠΟ, αλλά μέσω των κοινών στόχων, εκδηλώσεων κλπ.). Ως προς την Ευρώπη πρέπει να διευρυνθούν οι διμερείς και πολυμερείς σχέσεις (με αθλητικό αλλά και πολιτιστικό πνεύμα) και να ιδρυθεί Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ολυμπισμού. Ως προς το Διεθνές Επίπεδο νομίζω ότι σ' αυτήν την φάση ο μοχλός αλλαγής βρίσκεται στις ανακατατάξεις μέσα στη ΔΟΕ (με αντίστοιχες ενέργειες στις εθνικές επιτροπές).

9. Ίσως πρέπει όλες οι χώρες και όλοι οι παράγοντες να προσχωρήσουν σ' ένα αθλητικό συμβόλαιο (ανάλογο του «κοινωνικού συμβολαίου» του J.J.Rousseau) που θα συμβάλλει στην αποφυγή ενεργειών «επιθετικού ή εμπορικού χαρακτήρα» αλλά που θα δημιουργεί και μηχανισμούς στιγματισμού και εκδίωξης από το θεσμό τέτοιων χωρών και τέτοιων ανθρώπων.

10. Μόνον, τότε, κατά τον αγώνα και μέσα στο στάδιο, θα νιώσουμε άνθρωποι που θαυμάζουν αγωνιζόμενους ανθρώπους και όχι οπαδοί που κραυγάζουν για συγκρουόμενους μονομάχους.

Γυναίκα και σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες

Ευάγγελος Αλμπανίδης

Λέκτορας ΤΕΦΑΑ, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Στη μακραίωνη ιστορία της ανθρωπότητας η γυναίκα χάνεται μέσα στη λήθη, σε μια άνιση με τον άνδρα κούρσα μέσα στο χρόνο. Παρουσιάζεται χωρίς ιστορία, σιωπηλή, γιατί βρισκόταν σχεδόν πάντοτε στη σκιά του άνδρα. Το γυναικείο φύλο, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν είχε σχέση με την πολιτική, την οικονομία, την τέχνη, τα γράμματα. Ασχολούνταν μόνο με ό,τι της παραχωρούσε το ανδρικό φύλο, τις οικιακές δραστηριότητες και μ' αυτό που η ίδια η φύση την προίκισε, δηλαδή τη μητρότητα.

Ο αθλητισμός στην πορεία του χρόνου, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, υπήρξε πάντα πεδίο δράσης του άνδρα. Η αθλητική δραστηριότητα της γυναίκας, προχώρησε δειλά δειλά σχεδόν παράλληλα με την κοινωνική θέση και την συμμετοχή της στην οικονομική ζωή.

Μετά από χιλιάδες χρόνια σιωπής ο γυναικείος αθλητισμός άρχισε να εμφανίζεται στα τέλη του 19ου αιώνα. Μέχρι το 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο πάλευε για να εξελιχθεί σιγά σιγά. Από τότε, και ιδιαίτερα την τελευταία τριακονταετία, η ανάπτυξή του υπήρξε θεαματική.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα ήταν και είναι το μεγαλύτερο αθλητικό γεγονός, όνειρο και σκοπός ζωής για χιλιάδες αθλητές και αθλήτριες.

Μια αναδρομή στο παρελθόν των Ολυμπιακών Αγώνων θα μας επιτρέψει να διερευνήσουμε σ' όλες της τις διαστάσεις την εξέλιξη της γυναικείας συμμετοχής. Το οδοιπορικό αυτό στο χθες των Ολυμπιακών Αγώνων ασφαλώς θα μας διευκολύνει να κατανοήσουμε επίσης τη κοινωνική θέση της γυναίκας αλλά και τη στάση του ανδρικού φύλου απέναντί της.

Το ολυμπιακό ξεκίνημα των γυναικών

Η γυναίκα της αρχαίας Ελλάδας φαίνεται ότι απουσιάζει από το αθλητικό γίγνεσθαι. Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι πιθανότατα για λόγους θρησκευτικών προκαταλήψεων η γυναίκα στην αρχαιότητα ποτέ δεν έγινε δεκτή στους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι οποίοι μέχρι την κατάργησή τους παρέμειναν πεδίο δράσης του άνδρα. Η κατάσταση παρέμεινε ίδια και στο ξεκίνημα των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

Στα τέλη του 19ου αιώνα, η γυναίκα κατέχει κατώτερη κοινωνικά θέση διαδραματίζοντας στην κοινωνία της εποχής εκείνης ουσιαστικά έναν παθητικό ρόλο. Χωρίς πολιτικά δικαιώματα (δεν μπορεί να ψηφίσει) χωρίς οικονομικά δικαιώματα (δεν μπορεί να δουλέψει), χωρίς νομικά κατοχυρωμένο δίκαιο είναι φυσικό να απουσιάζει από οποιαδήποτε πολιτική, πολιτιστική και κοινωνική δραστηριότητα, και κατ' επέκταση από κάθε αθλητική. Η πουριτανική ηθική της εποχής δεν επέτρεπε την ελεύθερη συναναστροφή του «ασθενούς φύλου» με τους άνδρες καθώς και την επίδειξη του γυναικείου σώματος σε δημόσιους χώρους. Η συμμετοχή των γυναικών της αριστοκρατικής τάξης σε αθλητικές δραστηριότητες που προσέδιδαν χάρη και θηλυκότητα στη γυναικεία φύση, όπως το κρίκετ, το τέννις και το γκολφ, αποτελούσαν την εξαίρεση και όχι τον κανόνα.

Οι αντιλήψεις αυτές διατηρήθηκαν και με την είσοδο στον εικοστό αιώνα. Ενισχύθηκαν ακόμη περισσότερο από διάφορες «ιατρικές μαρτυρίες» οι οποίες υποστήριζαν ότι για τις γυναίκες που αθλούνταν υπήρχε κίνδυνος να βλάψουν το αναπαραγωγικό τους σύστημα και έτσι να θέσουν σε κίνδυνο τις δυνατότητές τους για τεκνοποίηση ή να γίνουν «λίγο πολύ ασεξουαλικές».

Είναι λοιπόν φυσικό παρόμοιες απόψεις να έχει και ο αναβιωτής των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων βαρώνος Πιέρ ντε Κουμπερτέν. Διαποτισμένος από τις βρετανικές αξίες της βικτωριανής ηθικής και επηρεασμένος από τα ήθη και τις προκαταλήψεις της εποχής του, ήταν αντίθετος στη συμμετοχή των γυναικών. Δεν ήταν μισογύνης ούτε αντιφεμινιστής. Ήταν απλά ένας άκαμπος συντηρητικός που αρνήθηκε να δεχθεί την εμφάνιση των γυναικών στο χώρο του αθλητισμού, ένας ηγέτης χωρίς διορατικότητα και προοδευτικό στοχασμό στο θέμα των γυναικείων δικαιωμάτων. Πίστευε ακράδα-

να ότι ο αθλητισμός αντικατοπτρίζει την εικόνα της κοινωνίας, και εφόσον στην κοινωνία της εποχής του η γυναίκα έπαιζε παθητικό ρόλο, το ίδιο έπρεπε να συμβαίνει και στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Έτσι οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες που έλαβαν χώρα στην Αθήνα, το Μάρτιο του 1896, ήταν μια καθαρά ανδρική υπόθεση.

Οι γυναίκες συμμετείχαν για πρώτη φορά στους 2ους Ολυμπιακούς Αγώνες του Παρισιού σε δύο αγωνίσματα, το τέννις και το γκολφ, δραστηριότητες των γυναικών της υψηλής αριστοκρατικής τάξης. Κατά την άποψη της ΔΟΕ τα αγωνίσματα αυτά προέβαλλαν τη γυναικεία χάρη και θηλυκότητα. Δεκαεννιά αθλήτριες από 5 χώρες διεκδίκησαν τις δύο πρώτες ολυμπιακές νίκες στην ιστορία του γυναικείου αθλητισμού, τις οποίες τελικά κατέκτησαν η Αγγλίδα Charlotte Cooper στο τέννις και η Αμερικανίδα Margaret Abbot στο γκολφ. Το ολυμπιακό πρόγραμμα όσον αφορά τη γυναικεία συμμετοχή δεν παραμένει αμετάβλητο στη συνέχεια. Κατά την Ολυμπιάδα του 1904 αφαιρούνται το τέννις και το γκολφ και εισάγεται η τοξοβολία, ενώ το 1908 το τέννις επανέρχεται στο πρόγραμμα. Χρειάστηκε να γίνουν αρκετές συνεδριάσεις της ΔΟΕ, με επιχειρήματα υπέρ ή κατά της συμμετοχής των γυναικών, για να συμπεριληφθεί τελικά στο ολυμπιακό πρόγραμμα άλλο ένα άθλημα-η κολύμβηση- στην 5η ολυμπιάδα της Στοκχόλμης το 1912. Από τις 57 αθλήτριες που συμμετείχαν στους αγώνες, οι 41 ήταν κολυμβήτριες. Η Funnny Durak από την Αυστραλία ήταν η πρώτη γυναίκα ολυμπιονίκης στην κολύμβηση, η οποία μάλιστα στο αγώνισμα των 100 μ. έκανε χρόνο 1 λεπτό 22.2, χρόνο ίδιο με την επίδοση του ολυμπιονίκη Alfred Hajos στους 1ους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896.

Μετά απ' αυτή την περίοδο στασιμότητας, η ίδρυση της Διεθνούς Ομοσπονδίας Γυναικείου Αθλητισμού (Federation Sportive Feminine Internationale -FSFI) το 1921, έρχεται να επιταχύνει τις εξελίξεις των πραγμάτων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η FSFI ιδρύθηκε γιατί η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) αρνήθηκε τη συμμετοχή των γυναικών στους αγώνες στίβου του ολυμπιακού προγράμματος. Υπό την δραστήρια ηγεσία της Γαλλίδας Alice Milliat, η FSFI οργάνωσε γυναικείες διεθνείς αθλητικές συναντήσεις και γυναικείου Ολυμπιακούς Αγώνες: 1922 (Παρίσι), 1926 (Γκέτεμποργκ), 1930 (Πράγα), 1934 (Λονδίνο). Οι αγώνες αυτοί στέφθηκαν με επιτυχία αφού εί-

χαν πολύ μεγάλη συμμετοχή αθλητριών και προσείλκυσαν χιλιάδες θεατές.

Υπό την πίεση των γεγονότων αυτών η ΔΟΕ ενέκρινε τη συμμετοχή των γυναικών σ' ένα περιορισμένο αριθμό αγωνισμάτων στους 9ους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1928, πάντα όμως υπό δοκιμή. Η συνεχής λοιπόν πίεση της ΔΟΓΑ είναι εκείνη που βαθμηδόν επέβαλε την είσοδο των γυναικών αγωνισμάτων στους Ολυμπιακούς Αγώνες, και όχι η καλή θέληση των μελών της ΔΟΕ. Έτσι, στην Ολυμπιάδα του Άμστερνταμ το 1928, για πρώτη φορά οι γυναίκες μετέχουν στ' αγωνίσματα στίβου, που ήταν 100μ., 800 μ., 4Χ100μ., ύψος και δισκοβολία. Στα 800 μ. νικήτρια ήταν η Γερμανίδα αθλήτρια Lina Radke αλλά πέντε από τις οκτώ αντιπάλους της κυριολεκτικά λιποθύμησαν από την εξάντληση. Το γεγονός αυτό στάθηκε αφορμή όχι μόνο να αφαιρεθούν τα 800μ. από το ολυμπιακό πρόγραμμα της επόμενης Ολυμπιάδας αλλά και να χρειαστεί να περάσουν 32 ολόκληρα χρόνια για να τρέξουν οι γυναίκες απόσταση μεγαλύτερη των 200μ. Το περιστατικό εκείνο έγινε επίσης η αιτία για να εκφραστεί και πάλι η απέχθεια των ιθυνόντων της ΔΟΕ για το γυναικείο αθλητισμό.

Μεταξύ 1928 και 1936 ο αριθμός των ολυμπιακών αθλημάτων παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητος (με ελάχιστες διαφοροποιήσεις στ' αγωνίσματα. Υπήρχαν τέσσερα αθλήματα: κολύμβηση, ξιφασκία, αγώνες στίβου και γυμναστική (Πίνακας 1).

Μεταπολεμική περίοδος

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η κατάσταση εξελίχθηκε ευνοϊκότερα. Είναι γεγονός ότι ο πόλεμος σημάδεψε τον γυναικείο αθλητισμό, αφού γενικότερα ο ρόλος της γυναίκας στην κοινωνία αναβαθμίστηκε, όταν απέδειξε τις ικανότητές της κατά τη διάρκεια του πολέμου. Πολλές γυναίκες στον πόλεμο συμπλήρωσαν το στρατιωτικό δυναμικό της χώρας τους, άλλες εργάστηκαν μέχρι εξουθένωσης σε εργοστάσια και οι περισσότερες ανέλαβαν και το ρόλο του πατέρα στην ανατροφή των παιδιών τους. Οι εξελίξεις αυτές άλλαξαν σταδιακά και τις ισχύουσες απόψεις σχετικά με το τι μπορεί μια γυναίκα να κάνει, ακόμη και στο χώρο του αθλητισμού. Δεν ήταν λοιπόν

παράδοξο ότι στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1948 στο Λονδίνο παρουσιάστηκε ένα επαναστατικό πρόγραμμα γυναικείων αγωνισμάτων με πέντε νέα αγωνίσματα και ένα ακόμη άθλημα, το κανό. Το 1948, 385 γυναίκες αθλήτριες αποτελούσαν το 9,4 % του συνόλου των αθλητών, ενώ τέσσερα χρόνια αργότερα, στην Ολυμπιάδα του Ελσίνκι, οι συμμετοχές των γυναικών σχεδόν διπλασιάζονται (518 αθλήτριες, ποσοστό 10,3 % σε σχέση με το σύνολο) και προστίθενται στα ήδη υπάρχοντα αθλήματα τρία καινούργια αγωνίσματα.

Κατά την περίοδο 1948-1968, ενώ ο αριθμός των αθλημάτων στο ολυμπιακό πρόγραμμα διατηρείται στα ίδια επίπεδα, παρατηρείται αύξηση του αριθμού των αγωνισμάτων κατά άθλημα, αύξηση των γυναικείων συμμετοχών και σαφής ανοδική πορεία του γυναικείου αθλητισμού σ' όλο τον κόσμο (Πίνακας 2).

Οι μύθοι όμως παρέμεναν και τόσο ο Τύπος όσο και η κοινή γνώμη εξακολουθούσαν να αναρωτιούνται: έβλαπτε ή ευνοούσε ο αθλητισμός τις γυναίκες; Και, κυρίως, επηρέαζε καθόλου το αναπαραγωγικό της σύστημα και τη μητρότητα ή δυσκόλευε τις γυναίκες να είναι μητέρες και σύζυγοι;

Σιγά σιγά οι μύθοι άρχισαν να ξεθωριάζουν και να σβήνουν. Το 1948, στην Ολυμπιάδα του Λονδίνου, η Ολλανδέζα Fanny Blankers Koen κατέκτησε τέσσερα χρυσά μετάλλια ενώ ήταν 30 ετών και μητέρα δύο παιδιών. Το 1956, στην Ολυμπιάδα της Μελβούρνης, η Patricia McCormick πήρε το χρυσό στις καταδύσεις πέντε μήνες αφοτίου είχε αποκτήσει το γιο της. Στους ίδιους Ολυμπιακούς Αγώνες δέκα γυναίκες αθλήτριες που απέσπασαν μετάλλια ήταν έγκυες και όλες στη συνέχεια γέννησαν υγιέστατα μωρά.

Το 1952 κάνει για πρώτη φορά την εμφάνισή της στους Ολυμπιακούς Αγώνες η Σοβιετική Ένωση. Δυστυχώς οι λαμπρές επιτυχίες των σοβιετικών αθλητριών σε ολυμπιακό επίπεδο σχολιάστηκαν αρνητικά απ' τον υπόλοιπο κόσμο. Ο Τύπος τις περιέγραφε ως «αμαζόνες» και «ανδροπρεπείς» δίνοντας το έναυσμα νέων συζητήσεων γύρω από τη θέση των γυναικών στον αθλητισμό. Αυτές οι «μη θηλυκές γυναίκες» που ξεπερνούσαν σε επιδόσεις δυτικούς αθλητές, παρακίνησαν τον ιατρικό και αθλητικό κόσμο να ενδιαφερθεί για τον βιολογικό και κοινωνικό ορισμό της θηλυκότητας. Με τυπική πρόφαση, λοιπόν, την προστασία της γυναίκας από αθέμιτο συναγωνισμό και κίνητρο την καχυποψία απέναντι στις «εξανδρισμένες» αθλήτριες, το

1966, στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα στη Βουδαπέστη, η Διεθνής Ομοσπονδία Ερασιτεχνικού Αθλητισμού καθιέρωσε τα τεστ θηλυκότητας (τεστ επαλήθευσης φύλου), τα οποία χρησιμοποιούνται στη συνέχεια και στους Ολυμπιακούς του 1968. Το μειωτικό για τις γυναίκες τεστ θηλυκότητας (φύλου) με οπτική παρατήρηση, έχει αντικατασταθεί στις μέρες μας με το τεστ χρωματίνης φύλου.

Η περίοδος από το 1976 μέχρι σήμερα χαρακτηρίζεται από μια πρωτοφανή πρόοδο του γυναικείου αθλητισμού σε διεθνές επίπεδο και από διεύρυνση του γυναικείου ολυμπιακού προγράμματος. Το 1976 εισάγεται στο ολυμπιακό πρόγραμμα η κωπηλασία και δύο ομαδικά αθλήματα, το μπάσκετ και το χαντ μπωλ. Μέχρι το 1988 προστέθηκαν άλλα επτά αθλήματα: ποδηλασία, χόκεϊ επί χόρτου, συγχρονική κολύμβηση, σκοποβολή, ιστιοπλοΐα, αντισφαίριση και επιτραπέζια αντισφαίριση.

Το 1992 στην Ολυμπιάδα της Βαρκελώνης, εισάγονται το μπάντμιντον και το τζούντο και σαν άθλημα επίδειξης το τσεκβοντό, ενώ στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα συμπεριλήφθηκαν το ποδόσφαιρο γυναικών, το σόφτ μπωλ και το Beach Volley σαν άθλημα επίδειξης.

Το ολυμπιακό παρόν και το μέλλον των γυναικών

Το τέλος του 20ού αιώνα βρίσκει τις γυναίκες όλου του κόσμου σε πλεονεκτικότερη θέση απ' αυτήν που είχαν στο παρελθόν. Το ολυμπιακό πρόγραμμα περιλαμβάνει πλέον 21 αθλήματα και 108 συνολικά αγωνίσματα.

Όλα τα παλιά επιχειρήματα εναντίον της συμμετοχής των γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στον αθλητισμό γενικότερα καταρρίφθηκαν. Είναι γεγονός ότι παρατηρείται αύξηση του αριθμού των γυναικών αθλημάτων στο ολυμπιακό πρόγραμμα και αλματώδης αύξηση του αριθμού των γυναικών συμμετοχών. Στην Ατλάντα, οι γυναίκες αθλήτριες αντιπροσώπευαν το 40 % του συνόλου των αθλητών. Σαφώς το ποσοστό αυτό δεν ικανοποιεί απόλυτα όχι μόνο όσον αφορά το περιορισμένο του μέγεθος αλλά και διότι στην αύξηση αυτή του ποσοστού συμβάλλουν ουσιαστικά μόνο η Ευρώπη, η Βόρειος Αμερική και όλες οι χώρες της πρώην Σοβιετικής Ενώσεως. Δυστυ-

χώς υπάρχει ακόμη πολύ μικρή συμμετοχή από τις χώρες της Νοτίου Αμερικής, της Αφρικής, της Άπω Ανατολής και τις ισλαμικές χώρες. Στις χώρες αυτές οι γυναίκες αντιμετωπίζουν όχι μόνο έντονα οικονομικά προβλήματα που δεν τις επιτρέπουν βεβαίως με άνεση να ασχοληθούν με τον αθλητισμό αλλά έχουν να παλέψουν με δισεπίλυτες κοινωνικές και θρησκευτικές προκαταλήψεις, οι οποίες δεν επιτρέπουν στις γυναίκες να ασχολούνται καθημερινά με τον αθλητισμό ή να αγωνίζονται μπροστά σε πολλούς θεατές. Ας μην ξεχνάμε ότι μόλις το 1984 στην Ολυμπιάδα του Λος Άντζελες έχουμε την πρώτη γυναίκα Ολυμπιονίκη από ισλαμική χώρα. Πρόκειται για την Nawal El Moutawakel από το Μαρόκο νικήτρια στα 400μ. με εμπόδια. Πρόσφατα, βέβαια, ανέτειλε και το άστρο μιας άλλης σπουδαίας αθλήτριας, της Hasiba Boulmerka από το Αλγέρι, μια ισλαμική χώρα με έντονες θρησκευτικές εξάρσεις. Η Boulmerka στέφθηκε ολυμπιονίκης των 1500 στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Βαρκελώνης.

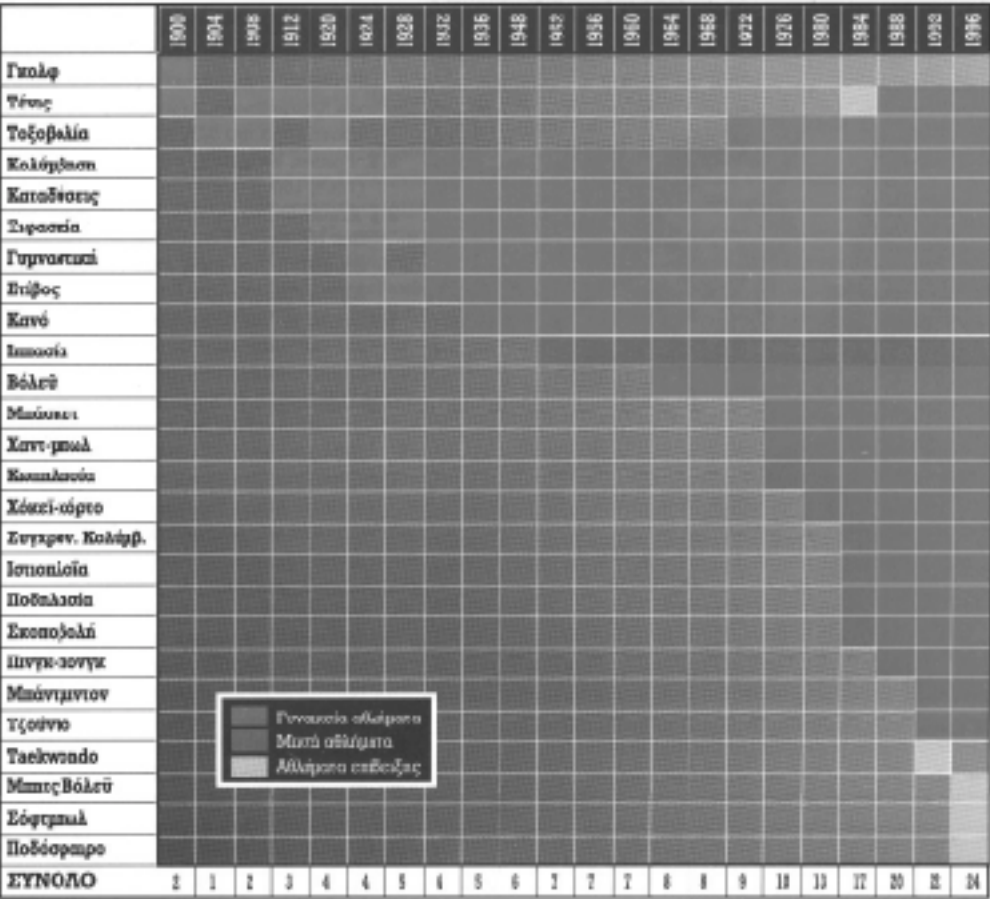
Εκτός των ισλαμικών χωρών, σ' όλο τον υπόλοιπο κόσμο το γυναικείο κίνημα συνέβαλλε αποφασιστικά στην άνοδο του γυναικείου αθλητισμού, ανάγοντας τον αθλητισμό σε μέσο αυτοέκφρασης και ψυχικής αρμονίας για τις γυναίκες, σε δράση επιθυμητή και ευχάριστη.

Αναμφισβήτητα, σημαντικότερος επίσης παράγοντας ανόδου τόσο των γυναικών ολυμπιακών επιτευγμάτων όσο και της αύξησης των γυναικών συμμετοχών στο παρελθόν, υπήρξε η έντονη παρουσία γυναικών ολυμπιονικών από τις σοσιαλιστικές χώρες.

Τέλος, σπουδαίος παράγοντας, είναι η τηλεόραση. Σήμερα, στην εποχή της τηλεόρασης, η γυναίκα αθλήτρια αναδεικνύεται ως ένα πολύ ελκυστικό προϊόν τηλεθέασης. Έτσι γυναίκες ολυμπιονίκες όπως η Nadia Comaneci, η Katarina Witt, η Steffi Graf, η Kristin Otto, η Cathrin Krabe, η Florence Griffith Joyner τράβηξαν σαν μαγνήτης το ενδιαφέρον του τηλεοπτικού κοινού και σαφώς συνέβαλλαν στην άνοδο της γυναικείας συμμετοχής στους Ολυμπιακούς Αγώνες και τη μαζικότερη αποδοχή του γυναικείου αθλητισμού.

Πίνακας 1.

Εξέλιξη των γυναικείων αθλημάτων στο ολυμπιακό πρόγραμμα

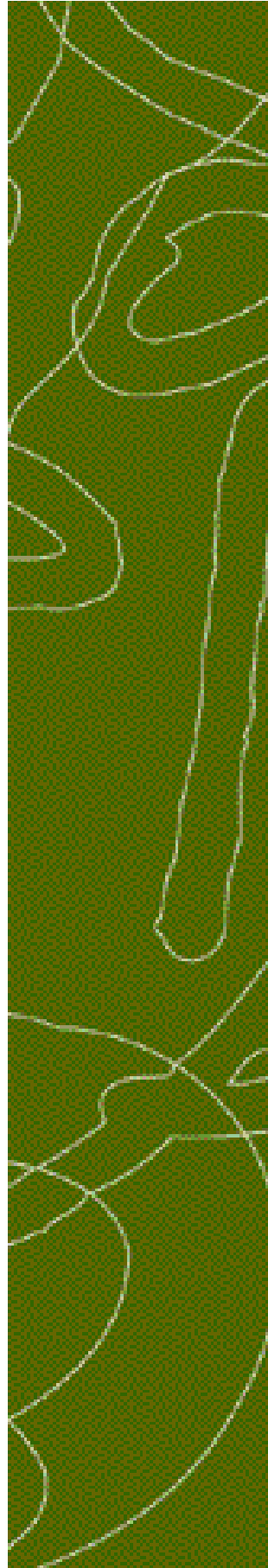
Πίνακας 2.

Η συμμετοχή των γυναικών στους θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες

Έτος	Αθλήματα	Αγωνίσματα	Χώρες	Αριθμός Αθλητριών	Σύνολο Αθλητών/Αθλητριών
1896	0	0	0	0	311
1900	2	3	5	19	1330
1904	1	2	1	6	687
1908	2	3	4	36	2035
1912	2	6	11	57	2574
1920	2	6	13	77	2607
1924	3	11	20	136	3092
1928	4	14	25	290	3014
1932	3	14	18	127	1408
1936	4	15	26	328	4066
1948	5	19	33	385	4099
1952	6	251	41	518	4925
1956	6	26	39	384	3342
1960	6	29	45	610	5348
1964	7	33	53	683	5140
1968	7	39	54	781	5531
1972	8	43	65	1058	7830
1976	11	49	66	1247	6189
1980	12	50	54	1125	5512
1984	14	62	94	1567	7078
1988	17	86	117	2186	9421
1992	19	98	136	2708	10563
1996	21	108	169	3626	10744

Πηγή: IOC Department of International Cooperation, 1998.

Κοινωνική διάσταση Ολυμπιακών Αγώνων

Η βία στους αθλητικούς χώρους καταστρέφει τις ομάδες, τους αθλητές, τις αθλήτριες, τους θεατές και τον αθλητισμό

Γιάννης Θεοδωράκης

Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ στον αθλητισμό έχουμε όταν ένας αθλητής ή φίλαθλος έχει διάθεση να βλάψει ή να τραυματίσει ή να φοβίσει κάποιον, ενώ βία έχουμε όταν κάποιος επιχειρεί πραγματικά να τον βλάψει σωματικά. Πολλοί θεωρούν ότι η επιθετικότητα είναι αναγκαία στα διάφορα αθλήματα.

Όμως η επιθετικότητα στον αθλητισμό δεν είναι ανεξέλεγκτη. Είναι δημιουργήμα της κοινωνίας και της οργάνωσης του αθλητισμού.

Γιατί συμβαίνουν επεισόδια είτε μέσα στους αγωνιστικούς χώρους, είτε στις κερκίδες, είτε έξω από τα γήπεδα;

Η επιθετικότητα μαθαίνεται και διδάσκεται με την παρατήρηση και τη μίμηση.

Τα άτομα παρατηρούν και υιοθετούν τη συμπεριφορά των άλλων και μαθαίνουν. Έχει αποδειχθεί ότι η επιθετικότητα μαθαίνεται και διδάσκεται μέσα στην κοινωνία. Το ίδιο διδάσκεται και μέσα στους αθλητικούς χώρους. Οι αθλητές παρατηρώντας άλλους αθλητές να επιτίθενται μαθαίνουν και υιοθετούν αυτή τη συμπεριφορά. Η επιθετικότητα μεταξύ των αγωνιζομένων μεταφέρεται και πολλαπλασιάζεται μεταξύ των θεατών.

Υπάρχουν προπονητές που διδάσκουν επιθετικότητα στους αθλητές τους γιατί θεωρούν ότι το σκληρό παιχνίδι ή το να επιβληθείς στον αντίπαλο με κάθε τρόπο θα φέρει τη νίκη. Ακόμα και ένα βίαιο φάουλ μπορεί να θεω-

ρηθεί ως λογική ενέργεια αν αποτρέψει ένα πιθανό γκολ από τον αντίπαλο.

Οι εμπρηστικές δηλώσεις προπονητών, αθλητών ή παραγόντων, και ο τρόπος που τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσιάζουν πολλά γεγονότα διδάσκουν επιθετικότητα.

Η προβολή της φανατισμένης κερκίδας από τα ΜΜΕ διδάσκει επιθετικότητα στους θεατές.

Οι οπαδοί πολύ συχνά θα χειροκροτήσουν και θα ενθουσιαστούν με το σκληρό παιχνίδι ενός παίκτη της ομάδας τους. Ο νεαρός αθλητής πολύ συχνά θα επιβραβευθεί “γιατί έβαλε στη θέση του έναν αντίπαλο”, ή μπορεί να μη δεχτεί φανερά συγχαρητήρια από τον προπονητή του για την επιθετική του συμπεριφορά στον αγώνα, αλλά μπορεί να κερδίσει μία θέση στη βασική ομάδα.

Κάποιοι ωθούν τους θεατές σε βίαια επεισόδια

- Οι θεατές επηρεάζονται από την επιθετικότητα που βλέπουν μέσα στο γήπεδο.
- Οι θεατές και οι αθλητές γίνονται βίαιοι όταν θεωρούν ότι αδικούνται ή όταν δεν εφαρμόζονται οι κανονισμοί.
- Οι θεατές που παρακολουθούν βίαιες σκηνές σε κινηματογραφικές ταινίες ή στα γήπεδα ή άλλων θεατών στις κερκίδες, παρασύρονται να μιμηθούν τις πράξεις αυτές.

Υπάρχει, επίσης, σημαντικός συσχετισμός ανάμεσα στη βία και:

- την ανωνυμία των φιλάθλων, τη φανατισμένη κερκίδα, το πλήθος στις κερκίδες,
- την προβολή ατόμων με βίαιη συμπεριφορά,
- το μη διαχωρισμό των θεατών των δύο ομάδων,
- τη χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών,
- τις καιρικές συνθήκες,
- την κακή διαιτησία,
- την καθυστέρηση έναρξης του παιχνιδιού.

ΟΙ ΠΡΟΠΟΝΗΤΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

- Η κακή συμπεριφορά των παιχτών πρέπει να αποθαρρύνεται. Ο προπονητής δεν πρέπει να διδάσκει ή να ανέχεται την επιθετικότητα.
- Η επιθετικότητα μειώνει την απόδοση των παιχτών. Όταν ένας αθλητής απογοητεύεται και θυμώνει, ο προπονητής θα πρέπει να τον απομακρύνει αμέσως από το παιχνίδι, για να του δώσει χρόνο για να ηρεμήσει.
- Οι αθλητές πρέπει να διδαχθούν ότι η επιθετικότητα κατά τη διάρκεια ενός αθλητικού αγώνα είναι λάθος όπως άλλωστε και στην καθημερινή ζωή.
- Η επιθετικότητα όχι απλά δεν βοηθά αλλά περιορίζει τις ευκαιρίες μιας ομάδας για νίκη. Μια επιθετική ενέργεια που μένει ατιμώρητη μπορεί να βοηθήσει μια ομάδα ή ένα άτομο να κερδίσει μια αθλητική διοργάνωση μία ή δύο φορές, αλλά μακροπρόθεσμα λειτουργεί αρνητικά.
- Οι προπονητές που πιέζουν έντονα τους αθλητές, ή διαμαρτύρονται οι ίδιοι στους διαιτητές, συμβάλλουν αρνητικά στην απόδοση των αθλητών τους και τους δημιουργούν άγχος. Τέλος μπορεί να πυροδοτήσουν βίαια επεισόδια.

ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΟΙ ΑΘΛΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ

- Έρευνες δείχνουν ότι τα επιθετικά άτομα έχουν περισσότερες πιθανότητες να αρρωστήσουν σοβαρά. Η επιθετικότητα είναι επικίνδυνη για την υγεία.
- Οι νεαροί αθλητές πρέπει να έχουν ως πρότυπα ευγενικούς αθλητές.
- Οι αθλητές πρέπει να διδάσκονται τεχνικές χαλάρωσης για να ελέγχουν το θυμό τους και να αποδίδουν καλύτερα.
- Όταν ο στόχος είναι νίκη με κάθε τρόπο, κάποιοι αθλητές δε διστάζουν ούτε να τραυματίσουν, ούτε να ντοπαριστούν, ούτε να προσπαθήσουν να εξαπατήσουν το διαιτητή, ν' αθετήσουν τους κανόνες κλπ.
- Η επιθετικότητα πάντα μειώνει την απόδοση των αθλητών.

ΤΙ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΑΘΛΟΥΝΤΑΙ

- Επιτυχία είναι η προσωπική βελτίωση κι όχι το ξεπέρασμα των άλλων.
- Σημασία έχει η προσπάθεια κι όχι το αποτέλεσμα.
- Η άθληση είναι πάνω απ' όλα ψυχαγωγία.
- Ανεξάρτητα από το τι κάνουν οι αντίπαλοί μας ποτέ δε συμπεριφερόμαστε αντιαθλητικά γιατί σεβόμαστε πρώτα από όλα τον εαυτό μας.
- Οι αντίπαλοι είναι πρόκληση για νέες γνωριμίες.
- Σεβόμαστε τους κανόνες γιατί βοηθούν να συγκεντρωθούμε καλύτερα και να αποδώσουμε καλύτερα. Σεβόμαστε τους κανόνες γιατί σεβόμαστε πρώτα από όλα τον εαυτό μας.
- Η άθληση είναι υγεία, η επιθετικότητα καταστροφή της υγείας.

ΔΥΣΤΥΧΩΣ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΜΜΕ ΠΟΥ ΠΡΟΒΑΛΛΟΥΝ ΤΗ ΒΙΑ ΣΤΑ ΣΠΟΡ

Αν κάποιος ακούσει επιθετικές δηλώσεις αθλητών, προπονητών, ή παραγόντων, θα επηρεαστεί. Ακόμα και “αθώες” δηλώσεις της μορφής, “θα γίνει μάχη, τα στρατόπεδα των δύο ομάδων, οι ηρωικοί οπαδοί θα δώσουν το παρόν, εμείς είμαστε άνδρες” διδάσκουν την επιθετική συμπεριφορά. Δυστυχώς, η προβολή βίαιων επεισοδίων αυξάνει την τηλεθέαση.

Από ορισμένα ΜΜΕ, όπως τεκμηριώνουν ερευνητές, υπάρχει συστηματική προβολή και προαγωγή της βίας και της επιθετικότητας στα σπορ.

- με κάλυψη και επανειλημμένη προβολή σκηνών επιθετικότητας,
- με πορτρέτα αθλητών οι οποίοι διακρίνονται για την επιθετικότητά τους,
- με προβολή βίαιων σκηνών και πολεμικών φράσεων σε διαφημιστικά σποτ αγώνων,
- με την προβολή πολεμικού κλίματος πριν από σημαντικούς αγώνες.

ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΜΜΕ

- Όταν οι τηλεοπτικοί σταθμοί δείχνουν σκηνές επιθετικών ενεργειών, στην πραγματικότητα ενθαρρύνουν και ηρωποιούν αυτές τις ενέργειες. Τα υπεύθυνα μέσα μαζικής ενημέρωσης πρέπει να αγνοούν εντελώς βίαια επεισόδια.
- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν πρέπει να επιχειρούν να παρουσιάζουν προστριβή ή έχθρα ανάμεσα σε δύο ομάδες πριν τον αγώνα.
- Να αποφεύγουν την προβολή του σκληρού παιγνιδιού και την κάλυψη σκηνών βίας είτε με αθλητές, είτε με θεατές.
- Να αποφεύγουν δηλώσεις προπονητών, παραγόντων, ή αθλητών που θεωρούν ότι αδικούνται.
- Να προβάλουν σκηνές που τονίζουν συναδελφικότητα μεταξύ αντιπάλων ομάδων.
- Να προβάλουν αθλητές πρότυπα.
- Να αποφεύγουν την προβολή της φανατισμένης κερκίδας και των αρχηγών της.

ΤΙ ΑΛΛΟ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

- Απαγόρευση του αλκοόλ στα γήπεδα.
- Να ενθαρρύνεται η επικοινωνία μεταξύ των μελών αντιπάλων ομάδων από τους προπονητές και τους μάνατζερ.
- Οι εκδηλώσεις επιθετικότητας των θεατών πρέπει να αντιμετωπίζονται με ταχύ και υπεύθυνο τρόπο.
- Να υπάρξει αυστηρή νομοθεσία που θα απαγορεύει επικίνδυνες δηλώσεις και συμπεριφορές αθλητών, παραγόντων, ή των ΜΜΕ που τα προβάλλουν.
- Να υπάρξει αύξηση του αριθμού των διαιτητών στους αγώνες, χρήση τεχνολογικών μέσων και εκπαίδευση διαιτητών και θεατών στους κανονισμούς.
- Ένας αθλητής που εμπλέκεται σε μια παράνομη επιθετική ενέργεια πρέπει να τιμωρείται σοβαρά.

- Οι προπονητές και παράγοντες που ενθαρρύνουν ή επιτρέπουν στους αθλητές τους να εμπλέκονται σε εκδηλώσεις βίας και επιτίθενται στους διαιτητές, πρέπει να τιμωρούνται με πρόστιμο, να επικρίνονται, ή να τους απαγορεύεται να ασκήσουν τα καθήκοντά τους.
- Οι αθλητές θα πρέπει να επαινούνται για την αυτοσυγκράτησή τους σε συναισθηματικά φορτισμένες καταστάσεις.
- Οι παράγοντες που “συντηρούν” κερκίδες, πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι μόνο κακό κάνουν στις ομάδες τους.

ΦΙΛΑΘΛΟΙ

αν θέλετε η ομάδα σας να νικάει μείνετε ήρεμοι,

αν θέλετε την υγεία σας μείνετε ήρεμοι,

αν θέλετε να μην σας εκμεταλλεύονται “κάποιοι” μείνετε ήρεμοι,

αν αγαπάτε αληθινά τον αθλητισμό, γυμναστείτε οι ίδιοι.

Ολυμπιακοί Αγώνες: μέσον πραγμάτωσης ενός υποδείγματος φυσικής ζωής

Σάββας Τοκμακίδης

Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΕΦΑΑ, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο

Η άσκηση αποτελεί το εργαλείο εκείνο το οποίο σμιλεύει τα κορμιά και δίνει στα σώματα τις θεαματικές ικανότητες ενός Ολυμπιονίκη. Η συστηματική και μεθοδευμένη άσκηση είναι το όπλο των προπονητών, που το χρησιμοποιούν για να αναδείξουν πρωταθλητές και Ολυμπιονίκες. Η άσκηση, ωστόσο, δεν είναι μόνο για τους πρωταθλητές και τους Ολυμπιονίκες. Η άσκηση είναι για όλο τον πληθυσμό και αποτελεί το απαραίτητο εκείνο στοιχείο που εμπλουτίζει τη ζωή και προσφέρει καλή φυσική κατάσταση σε όλους, από τη μικρή παιδική ηλικία μέχρι τα βαθιά γηρατειά.

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τη συμβολή της άσκησης στη δημιουργία ενός Ολυμπιονίκη. Είναι γνωστό ότι για να καρπωθεί το αθλητικό ταλέντο την επιβράβευση ενός ολυμπιακού μεταλλίου πρέπει να αφιερωθεί χρόνος για μεθοδευμένη άσκηση και συστηματική προπόνηση. Είναι επίσης γνωστό και επιβεβαιωμένο από πολλές μελέτες ότι η άσκηση προσφέρει υγεία και καλή φυσική κατάσταση σε κάθε ηλικία. Τα πλεονεκτήματα και τα ευεργετικά αποτελέσματα της άσκησης έχουν αποτελέσει αντικείμενο πληθώρας ερευνών, οι οποίες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η άσκηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως προληπτικό άλλα και ως θεραπευτικό μέσο για πολλές παθήσεις που προέρχονται από την καθιστική ζωή και το άγχος που μας επιβάλλει η σύγχρονη κοινωνία.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι το μέσο που χρησιμοποιούν οι πρωταθλητές και οι Ολυμπιονίκες για να επιτύχουν το στόχο τους αποτελεί και ένα απαραίτητο στοιχείο για κάθε άτομο που επιθυμεί το πολύτιμο αγαθό της υγείας και της ευρωστίας. Το μέσο αυτό αναφέρεται πολύ απλά στην άσκηση. Ο τρόπος με τον

οποίον δρα η άσκηση στον οργανισμό, βελτιώνοντας τις λειτουργικές ικανότητες του σώματος και προσφέροντας το αγαθό της υγείας και της καλής φυσικής κατάστασης σ' όλο το φάσμα του ευρύτερου πληθυσμού και ιδιαίτερα των παιδιών σχολικής ηλικίας, θα αποτελέσει το αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Επειδή όμως η άσκηση είναι το μέσο που χρησιμοποιείται στα γήπεδα και στα γυμναστήρια για να δημιουργήσει τους Ολυμπιονίκες, θεωρείται απαραίτητο πρώτα να επισημάνουμε το μήνυμα που στέλνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες προς την κατεύθυνση που αφορά την υγεία του ευρύτερου πληθυσμού.

Το μήνυμα των Ολυμπιακών Αγώνων προς τον ευρύτερο πληθυσμό

Χωρίς τη συστηματική και μεθοδευμένη άσκηση οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα αδυνατούσαν να αναδείξουν τη δύναμη, την ταχύτητα και την ισχύ της ανθρωπίνης ύπαρξης. Η υπόσταση του Ολυμπιακού Κινήματος και των Ολυμπιακών Αγώνων βασίζεται στην απλή εφαρμογή της άσκησης. Η άσκηση, ωστόσο, δεν αποτελεί προνόμιο μόνο των αθλητών που μοχθούν για το Ολυμπιακό μετάλλιο. Η άσκηση αποτελεί μια βιολογική ανάγκη για κάθε άνθρωπο και μπορεί να εφαρμοσθεί ανεξάρτητα με το αν χρησιμοποιείται για την επίτευξη μιας Ολυμπιακής νίκης ή για τη βελτίωση τη φυσικής κατάστασης και της υγείας. Η καλή φυσική κατάσταση και η υγεία μπορεί μάλιστα να αποφέρει περισσότερους καρπούς από τη δόξα και την προβολή που δίνει ένα Ολυμπιακό μετάλλιο.

Η χαρά και η υπερηφάνεια είναι μεγάλη όταν πανηγυρίζουμε μια Ολυμπιακή επιτυχία στο στίβο των Ολυμπιακών Αγώνων. Η θλίψη, όμως, αλλά και η ταλαιπωρία, που προκαλεί στο άμεσο οικογενειακό και κοινωνικό κύκλο ένα καρδιαγγειακό επεισόδιο υπερκαλύπτει τους πανηγυρισμούς της επιτυχίας. Ταυτόχρονα, η πρόσκαιρη ή και η οριστική ίσως αποχώρηση ενός μάχιμου πολίτη από το στίβο του καθημερινού αγώνα έχει άμεσο αντίκτυπο στην ευρωστία της χώρας. Η στεφανιαία νόσος, για παράδειγμα, η οποία μπορεί να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με τη συστηματική άσκηση, εκτός του ότι αποτελεί την πρώτη αιτία θανάτου στις ΗΠΑ, κοστίζει επιπλέον 60 δισεκατομμύρια δολάρια στο κράτος για περίθαλψη. Παρόμοια φαινόμενα αντιμετωπίζουν πολλές δυτικές κοινωνίες καθώς και η Ελλάδα. Σύμφωνα με την Ελληνική Καρδιολογική

Εταιρεία, οι παθήσεις των στεφανιαίων αγγείων ευθύνονται για το ένα τρίτο των θανατηφόρων επεισοδίων που παρουσιάζονται στη χώρα μας.

Επίσημα και μέσω κυβερνητικών οργανισμών η Αμερικανική πολιτεία διαλαλεί ότι η άσκηση αποτελεί ένα δυναμικό στοιχείο που προσφέρεται ως αντίδοτο στο πλήγμα των καρδιαγγειακών προβλημάτων καθώς και άλλων εκφυλιστικών παθήσεων που προέρχονται από την υποκινητικότητα και το σύγχρονο τρόπο ζωής. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, η UNESCO, το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Αμερικανική Ιατρική Εταιρεία, η Αμερικανική Καρδιολογική Εταιρεία και ένας μεγάλος αριθμός επίσημων και αναγνωρισμένων οργανισμών υποστηρίζουν τα ευεργετικά αποτελέσματα και τα οφέλη που παρέχει η συστηματική άσκηση στην υγεία, μέσω της βελτίωσης της φυσικής κατάστασης. Η άσκηση, λοιπόν, που αποτελεί το εργαλείο για τη δημιουργία ενός Ολυμπιονίκη, η άσκηση που βρίσκεται στον πυρήνα του Ολυμπιακού κινήματος, η άσκηση που θέτει σε λειτουργία τους μηχανισμούς των Ολυμπιακών Αγώνων είναι και το σημείο αναφοράς για τη βελτίωση της φυσικής κατάστασης, της υγείας και της ποιότητας ζωής όλου του πληθυσμού.

Απαραίτητο στοιχείο προβολής, κατά συνέπεια, όχι μόνο προς τον νεαρό αθλητή ή και τον παλαιάμο αθλητή αλλά και προς το νεαρό μαθητή, τον ενήλικα, τον καρδιοπαθή, το διαβητικό, τον παχύσαρκο, τον υπέρτασικό, τον ηλικιωμένο ή ακόμα και τον υπερήλικα είναι το μήνυμα για ευρύτερη εφαρμογή της άσκησης με όλα τα ευεργετικά αποτελέσματα που παρέχει. Το μήνυμα αυτό, που εμπεριέχεται σ' όλες τις φάσεις της Ολυμπιακής προετοιμασίας, πρέπει να υιοθετηθεί και από τον ευρύτερο πληθυσμό. Να αποτελέσει το επίσημο σύμβολο της Ολυμπιακής οικογένειας και των Ολυμπιακών Αγώνων και να εξαπλωθεί σ' όλο το φάσμα των πολιτών. Αν η ηγεσία των Ολυμπιακών Αγώνων "Αθήνα 2004", με την εμβέλεια που διαθέτει, στρέψει την προσοχή της και προς αυτή την κατεύθυνση, τότε το κέρδος θα είναι διπλό. Οι επιτυχίες δεν θα περιοριστούν μόνο σε Ολυμπιακά μετάλλια άλλα θα επεκταθούν σ' όλους τους πολίτες της χώρας συμβάλλοντας στην υγεία και την ευρωστία κάθε ατόμου, με πολλαπλά οφέλη σε ατομικό και ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο (από τη μικρή παιδική ηλικία μέχρι τα βαθιά γηρατειά).

Η άσκηση ως μέσο αποκατάστασης και βελτίωσης της υγείας

Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει χάσει ορισμένα στοιχεία τα οποία αποτελούσαν βασικά χαρακτηριστικά της καθημερινής ζωής πριν από τη βιομηχανική, και πρόσφατα την τεχνολογική, επανάσταση. Καθλωμένος μπροστά στην οθόνη του κομπιούτερ για τη δουλειά του, ή της τηλεόρασης για τη διασκέδαση ή και την ενημέρωσή του υποβάλλει στο σώμα του μια ανεπιθύμητη υποκινητικότητα η οποία τις περισσότερες φορές, όπως καταμαρτυρούν οι διάφορες μελέτες, οδηγούν σε προβλήματα υγείας.

Η ανάγκη για άσκηση, και μάλιστα για μεθοδευμένη και συστηματική άσκηση, έχει πλέον καταστεί μια κοινωνική επιταγή. Οφείλουμε να προσφέρουμε στο σώμα μας αυτό που χρειάζεται. Την άσκηση. Με τη μεθοδευμένη και συστηματική άσκηση το σώμα δυναμώνει, ο οργανισμός λειτουργεί καλύτερα και το άτομο αποδίδει και γίνεται πιο αποτελεσματικό στο έργο της καθημερινής του εργασίας. Ταυτόχρονα, ενισχύουμε τον οργανισμό μας και του προσφέρουμε ένα από τα καλύτερα φάρμακα χωρίς ανεπιθύμητες παρενέργειες. Έχουμε υποχρέωση να προσφέρουμε στο σώμα μας την εξειδικευμένη κίνηση και εξάσκηση, την οποία, παρά τη θέλησή μας ίσως, του έχουμε στερήσει, για να αποφύγουμε την υπέρταση, τις καρδιοπάθειες, το διαβήτη, την παχυσαρκία, την οστεοπόρωση.

Το ανθρώπινο σώμα έχει δημιουργηθεί για να κινείται. Μέσα από τον πλούτο των κινήσεων, διατηρεί και προάγει -θρέφει- τις λειτουργίες του οργανισμού. Παλαιότερα αυτό ήταν μια επιτακτική ανάγκη για την επιβίωση. Σήμερα αποτελεί μια κοινωνική επιταγή, μια υποχρέωση του ατόμου προς τον εαυτό του, της οικογένειας προς τα μέλη της, της πολιτείας προς τους πολίτες της. Στον αγώνα για την εφαρμογή της άσκησης από όλους μπορεί να επιδοθεί άμεσα και αποτελεσματικά και η οργανωτική επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων "Αθήνα 2004". Η άσκηση δεν αποτελεί μόνο ένα μέσο με το οποίο γυμνάζονται οι αθλητές για να επιτύχουν υψηλές επιδόσεις. Ούτε είναι το εκλεκτό εκείνο εμπόρευμα που, με το αντίστοιχο οικονομικό κόστος, μπορεί κάποιος να αγοράσει σε ένα κέντρο γυμναστικής για να φτιάξει γερό και καλλίγραμμο σώμα. Ένα καλό αποτέλεσμα απαιτεί χρόνο και συστηματική εργασία. Ούτε ακόμα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα είδος πολυτελείας, το οποίο

απολαμβάνει μια προνομιούχα τάξη. Η άσκηση αποτελεί ένα κοινωνικό αγαθό που μπορεί να προσφέρει χαρά και ικανοποίηση, υγεία και ζωτικότητα, διασκέδαση και ψυχαγωγία σε κάθε άτομο. Και το βασικότερο, η άσκηση είναι κάτι πολύ απλό που μπορεί ο καθένας να εφαρμόσει χωρίς ιδιαίτερα έξοδα, οπουδήποτε και, ανάλογα με το είδος της άσκησης, πολλές φορές χωρίς ειδικές εγκαταστάσεις. Προς την κατεύθυνση αυτή, για ευρύτερη εφαρμογή της άσκησης, πρέπει να στραφεί κάθε επίσημος φορέας, αν θέλει να αποφύγει δυσάρεστες καταστάσεις με γιατρούς και νοσοκομεία, αν επιθυμεί να αποφύγει τις ανώφελες δαπάνες περίθαλψης, αν αποβλέπει στη φροντίδα και την πρόληψη με στόχο τη δημιουργία ενός υγιούς, εύρωστου και παραγωγικού λαού.

Άσκηση και πρωταθλητισμός

Η έντονη και εξειδικευμένη άσκηση, ωστόσο, θεωρείται προνόμιο των αθλητών. Μια τέτοια μορφή άσκησης έχει κάποια χαρακτηριστικά που ξεπερνούν τα όρια. Η άσκηση για πρωταθλητισμό δημιουργεί πιέσεις και εντάσεις που σπάνια χρειάζεται ένα φυσιολογικό άτομο. Ο πρωταθλητής είναι ένα άτομο που προσπαθεί να ξεπεράσει τα όρια του. Στόχος του είναι να εκτελεί και να αποδίδει διαρκώς περισσότερο. Για τον πρωταθλητισμό η υγεία θεωρείται ως μια απαραίτητη προϋπόθεση, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου η έντονη προπόνηση προκαλεί προβλήματα υγείας.

Άσκηση και υγεία

Όταν κάνουμε άσκηση για τη φυσική κατάσταση, για την υγεία μας, δεν έχουμε να συναγωνισθούμε με κανέναν. Φτάνει μόνο να ανακαλύψουμε τον αθλητή που έχουμε μέσα μας και να το νικήσουμε. Μπορούμε λοιπόν να γίνουμε Ολυμπιονίκες του εαυτού μας. Πράγματι, το μόνο που απαιτείται όταν θέλουμε να ασκηθούμε για τη βελτίωση της υγείας μας είναι να συναγωνισθούμε και να ξεπεράσουμε τον εαυτό μας. Δεν απαιτούνται όμως, υπερβολές. Η ελαφριά κούραση αρκεί και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέ-

τρο. Τα αποτελέσματα δηλαδή θα είναι ικανοποιητικά αν αυτό που μας κούραζε χθες δεν μας κουράζει σήμερα. Τότε μπορούμε να αυξήσουμε την ένταση της άσκησης και ο οργανισμός μας θα προσαρμοστεί στις νέες απαιτήσεις. Μετά από το πρώτο ή το δεύτερο στάδιο προσαρμογής θα νοιώθουμε καλύτερα και θα έχουμε εξασφαλίσει τις απαραίτητες λειτουργικές προσαρμογές που χαρίζουν υγεία και ζωτικότητα. Η άσκηση για την υγεία και τη βελτίωση της φυσικής μας κατάστασης, λοιπόν, δεν απαιτεί μεγάλη προσπάθεια για να έχει αποτελέσματα. Πρέπει να γίνεται, ωστόσο, όπως θα δούμε παρακάτω, συστηματικά και μεθοδευμένα

Άσκηση και διά βίου αθλητικός τρόπος ζωής

Ο πρωταρχικός στόχος της εκπαίδευσης γενικά αποβλέπει να συνεισφέρει, με τις γνώσεις και τις στάσεις που καλλιεργεί, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων. Η άσκηση έχει πλέον αναγνωρισθεί ως βασικός παράγων της ποιότητας ζωής. Ο ρόλος των ειδικών προγραμμάτων άσκησης, τα οποία συνεισφέρουν σημαντικά στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης και της υγείας αποτελεί και βασικό στοιχείο εκπαίδευσης. Οφείλουμε να γνωρίζουμε και να ενημερωθούμε για τα ευεργετικά οφέλη της άσκησης, την οποία πρέπει να ακολουθούμε σε όλη μας τη ζωή. Τα ευεργετικά αποτελέσματα της άσκησης είναι αναστρέψιμα και μας εγκαταλείπουν όταν και εμείς εγκαταλείψουμε την άσκηση. Για να βιώσουμε τη βιολογική ανανέωση η άσκηση, η άθληση και τα σπορ πρέπει να γίνουν τρόπος ζωής. Η ευρύτερη συμμετοχή στα σπορ, ωστόσο, εξαρτάται κύρια από τις εμπειρίες και τις γνώσεις για την άσκηση και τον αθλητισμό που ο καθένας αποκτά είτε κατά τη σχολική του ζωή είτε από το περιβάλλον του.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, η υγεία ορίζεται ως η “κατάσταση της πλήρους φυσικής, πνευματικής και κοινωνικής ευεξίας, και όχι απλά ως κατάσταση απουσίας ασθενειών ή αναπηριών” Η συστηματική άσκηση είναι αναγκαία για τη διατήρηση της υγείας του σώματος και της πνευματικής ευεξίας. Πολλές έρευνες τονίζουν την αξία της άσκησης και τη συμβολή της στην πρόληψη καρδιοπαθειών, μεταβολικών προβλημάτων,

νευρολογικών διαταραχών, καθώς και ψυχολογικών προβλημάτων. Η άσκηση βοηθά σε μια ισορροπημένη σωματική και πνευματική ανάπτυξη.

Η άσκηση και το ανθρώπινο σώμα

Το ανθρώπινο σώμα έχει δομηθεί με ένα τέτοιο σοφό τρόπο που μας παρέχει τη δυνατότητα να δημιουργούμε άπειρες κινήσεις. Κινήσεις οι οποίες πραγματοποιούνται με τη δραστηριοποίηση των μυών, τη συμμετοχή των αρθρώσεων και των οστών, τη συμβολή του εντολοδόχου κέντρου του εγκεφάλου και του νευρικού συστήματος, τη συνδρομή των πνευμόνων, της κυκλοφορίας και της καρδιάς, καθώς επίσης και της άμεσης ή έμμεσης συνεισφοράς όλων σχεδόν των οργάνων του σώματος.

Τα άτομα οφείλουν να φροντίζουν συστηματικά το σώμα τους αν θέλουν να λειτουργεί σωστά για να τους υπηρετεί. Διαφορετικά θα αναγκαστούν να το υπηρετούν και όχι με ευχάριστο τρόπο. Υπάρχει ένα πλήθος εκφυλιστικών παθήσεων που οφείλονται στην κακώς νοούμενη “καλοπέραση”. Η άσκηση αποτελεί ένα ισχυρό αντίδοτο ενάντια στη βιολογική φθορά του οργανισμού. Άσκηση είναι κάθε μορφή συστηματικής κίνησης που ξεκινά από το απλό περπάτημα και καταλήγει σε οποιαδήποτε άθλημα που ικανοποιεί και ευχαριστεί ένα άτομο.

Ειδικότερα, για κάθε πολίτη η καλή λειτουργία του σώματος δεν υπηρετεί σωστά μόνο τον εαυτό του άλλα και το περιβάλλον του, την οικογένεια, την κοινωνία, το έθνος. Κάθε είδος άσκησης, που γίνεται με τους σκελετικούς μύες του σώματος και με την επιστράτευση πολλών φυσιολογικών μηχανισμών, διατηρεί σε ετοιμότητα και καλή φυσική κατάσταση τον ασκούμενο.

Η αρχή της χρήσης ή της αχρηστίας - προσαρμογής

Το ανθρώπινο σώμα μαζί με τις λειτουργίες και τους φυσιολογικούς μηχανισμούς που το διέπουν ακολουθεί την αρχή της χρήσης ή της αχρηστίας. Όταν χρησιμοποιείται και ασκείται το σώμα, τότε λειτουργεί και αποδίδει καλύ-

τερα. Όταν παραμελείται, τότε υπολειτουργεί, μαραζώνει και νοσεί. Στη βιολογική αρχή της χρήσης, της σωστής και λογικής χρήσης, η οποία προάγει τις λειτουργίες (και όχι της κατάχρησης) υπακούει και το ανθρώπινο σώμα με όλες σχεδόν τις λειτουργίες του και ιδιαίτερα αυτή του νευρομυϊκού συστήματος.

Πράγματι, το ανθρώπινο σώμα ανταποκρίνεται πολύ θετικά στις διάφορες κινήσεις που συνθέτουν τη συστηματική άσκηση. Μετά από ένα πρόγραμμα ορισμένου χρονικού διαστήματος, το οποίο ακολουθεί τους κανόνες της έντασης, διάρκειας και συχνότητας, το σώμα και ο οργανισμός προσαρμόζεται και προάγει τις λειτουργίες τους στις αυξημένες απαιτήσεις της προσπάθειας. Η πρόοδος αυτή έχει τα όριά της. Τα όρια αυτά είναι προκαθορισμένα και, εκτός από τους πρωταθλητές που γυμνάζονται καθημερινά, σπάνια τα προσεγγίζει κάποιος που γυμνάζεται για την υγεία του και τη βελτίωση της φυσικής του κατάστασης.

Πρέπει να γίνει κατανοητό, ωστόσο, ότι είναι αδύνατο να μην παρουσιάζεται πρόοδος. Η χρήση και η δραστηριοποίηση, η εξάσκηση δηλαδή, πάντοτε βελτιώνει τις λειτουργίες των φυσιολογικών μηχανισμών του σώματος. Ελάχιστα δουλεύουν στα οριακά επίπεδα που δημιουργούνται με συστηματική προπόνηση και δύσκολα επιδέχονται βελτίωση. Μόνο οι παγκόσμιοι πρωταθλητές και οι Ολυμπιονίκες καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για να ξεπεράσουν τον εαυτό τους. Όταν φτάσει λοιπόν κάποιος, με την τακτική άσκηση, σε κάποιο καλό σημείο δεν πρέπει να σταματήσει. Το σώμα χάνει αυτό που απέκτησε αν δεν ασκηθεί. Είναι κρίμα να μη χρησιμοποιούμε, και το χειρότερο να χάνουμε, αυτό που με κόπο αποκτήσαμε. Μόνο με τη χρήση μπορούμε να διατηρήσουμε και να αξιοποιήσουμε το επίπεδο της φυσικής κατάστασης που πετύχαμε. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η άσκηση πρέπει να εφαρμόζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, αρχίζοντας από την παιδική ηλικία.

Άσκηση και παιδική ηλικία

Η άσκηση αποτελεί μια φυσιολογική ανάγκη της καθημερινής ενασχόλησης του παιδιού. Την ανάγκη αυτή καλείται να καλλιεργήσει με συστηματικά και μεθοδευμένα ερεθίσματα ο καθηγητής φυσικής αγωγής, στοχεύοντας σε εξειδι-

κευμένες προσαρμογές που συμπίπτουν με το κρίσιμο στάδιο της ηλικίας ανάπτυξης. Οφείλουμε να επισημάνουμε, επίσης, ότι κατά την περίοδο αυτή τίθενται οι βάσεις για ανάπτυξη δεξιοτήτων που οδηγούν στις υγιείς συνήθειες της διαβίου άσκησης, αλλά και στην επίτευξη μεγάλων επιδόσεων που αποφέρουν Ολυμπιακές επιτυχίες. Ως γνωστόν, η παιδική ηλικία και ιδιαίτερα το στάδιο της ηλικίας ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από φυσιολογικές και μορφολογικές αλλαγές που παρατηρούνται στο σώμα και στο λειτουργικό σύστημα του οργανισμού. Παρόλο που ο παιδικός οργανισμός χρειάζεται μεθοδευμένα και συστηματικά ερεθίσματα που προέρχονται από την άσκηση, πολλές φυσιολογικές λειτουργίες υπερκαλύπτουν τις προσαρμογές του καρδιαναπνευστικού, μεταβολικού και νευρομυϊκού συστήματος που προκαλούνται από την άσκηση.

Πράγματι, κατά την κρίσιμη ηλικία της ανάπτυξης πολλές φυσιολογικές διεργασίες (έκκριση ορμονών, χαρακτηριστικά στοιχεία του φύλου, σωματικό βάρος και ύψος, μυϊκή μάζα) ακολουθούν μια απότομη αλλαγή και παρουσιάζουν μια δυναμική η οποία συναγωνίζεται τις προσαρμογές που προέρχονται από την άσκηση. Όλα αυτά επηρεάζουν τη δύναμη, την απόδοση και γενικά τη φυσική κατάσταση σε τέτοιο βαθμό που ορισμένες φορές είναι πολύ δύσκολο να ξεχωρίσει ο ειδικός αν οι αλλαγές αυτές προέρχονται από την ανάπτυξη ή την άσκηση. Η τεστοστερόνη, για παράδειγμα, είναι μια ορμόνη που αναπτύσσεται δραστικά στην ηλικία ανάπτυξης και σηματοδοτεί τη βελτίωση πολλών παραγόντων που έχουν σχέση με τη δύναμη και τη φυσική κατάσταση. Ωστόσο, η σωματική άσκηση κατά την παιδική ηλικία, όταν δεν ξεπερνά τα καθιερωμένα όρια συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη του παιδιού, βελτιώνει τη φυσική του κατάσταση ενώ ταυτόχρονα θέτει και βάσεις για τις μελλοντικές Ολυμπιακές επιτυχίες.

Η συστηματική άσκηση, ως γνωστόν, προκαλεί με την πάροδο του χρόνου λειτουργικές προσαρμογές στο καρδιοαναπνευστικό, κυκλοφορικό, μυοσκελετικό και νευρομυϊκό σύστημα. Μέσω των προσαρμογών αυτών ο νεαρός μαθητής μπορεί να βελτιώσει τόσο την κινητική του δραστηριότητα όσο και τη φυσική του κατάσταση. Παράλληλα, οι προσαρμογές αυτές θωρακίζουν και την υγεία των μαθητών κάθε ηλικίας. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα των κινήσεων στις οποίες καλείται να λάβει μέρος ο νεαρός μαθητής, μέσα από την ποικιλία των παιχνιδιών και των δραστηριοτήτων που πραγματοποιεί ο καθηγητής φυσικής αγωγής στο σχολείο, αναπτύσσει και το συντονι-

σμό του νευρομυϊκού συστήματος. Κατά συνέπεια, η ενασχόληση με τις αθλοπαιδιές και τις διάφορες φυσικές δραστηριότητες προσφέρει πολλαπλά οφέλη: γυμνάζει πολύπλευρα το σώμα, αυξάνει τις ενεργειακές απαιτήσεις και καλλιεργεί τη φυσική κατάσταση.

Στόχος του τμήματος της παρούσας εργασίας που αναφέρεται στην παιδική ηλικία είναι να παρουσιάσει τους παράγοντες που επηρεάζουν τη φυσική κατάσταση των νεαρών μαθητών και να προβεί σε συστηματική ανάλυση των φυσιολογικών λειτουργιών του οργανισμού κατά τη διάρκεια της ηλικίας ανάπτυξης. Επιπλέον, θα δοθεί έμφαση στους φυσιολογικούς και λειτουργικούς παράγοντες που βελτιώνονται με την άσκηση και έχουν άμεση σχέση με την υγεία. Ενθαρρύνοντας την ενασχόληση των νέων με τον αθλητισμό ελαχιστοποιούμε τα προβλήματα υγείας που κατά πάσα πιθανότητα θα αντιμετωπίσουν στο μέλλον (Baxter-Jones & Helms 1996). Μπορεί ίσως η ενασχόληση με τον αθλητισμό να μην προσφέρει σ' όλους τους νεαρούς μαθητές τη δόξα του Ολυμπιονίκη, σίγουρα όμως εξασφαλίζει σε κάθε ασκούμενο την καλή φυσική κατάσταση και υγεία.

Παράγοντες φυσικής κατάστασης

Η καλή φυσική κατάσταση είναι συνυφασμένη με τη σωστή λειτουργία του οργανισμού και αποτελεί προϋπόθεση για κάθε αθλούμενο. Στις διάφορες μορφές άσκησης που εφαρμόζονται από τον καθηγητή φυσικής αγωγής στο σχολείο συμμετέχει ένα σύνολο φυσιολογικών λειτουργιών που συντελεί στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης με θετικές επιπτώσεις στην υγεία και στην καλή λειτουργία του αναπνευστικού συστήματος, της καρδιάς, της κυκλοφορίας και του νευρομυϊκού συστήματος. Το μυϊκό κύτταρο παρέχει ενέργεια, οι μύες παράγουν έργο και κίνηση, η κυκλοφορία τροφοδοτεί με οξυγόνο τους ιστούς, η καρδιά επιταχύνει την κυκλοφορία, οι πνεύμονες υπερλειτουργούν και η δέσμευση οξυγόνου μαζί με την αποδέσμευση διοξειδίου του άνθρακα αυξάνεται ανάλογα με την προσπάθεια.

Οι παραπάνω λειτουργίες που συμμετέχουν ενεργά στην άσκηση αποτελούν τους βασικούς παράγοντες της φυσικής κατάστασης. Εκείνο που έχει ιδι-

αίτερη αξία είναι ότι οι παράγοντες αυτοί καλλιεργούνται και βελτιώνουν τις λειτουργίες τους με την άσκηση αυξάνοντας την κατανάλωση οξυγόνου του αθλούμενου μαθητή. Η μέγιστη κατανάλωση οξυγόνου ($\text{VO}_{2\text{max}}$), ή η αερόβια ικανότητα, αποτελεί έναν αξιόπιστο δείκτη της φυσικής κατάστασης και της λειτουργικής ικανότητας ενός ατόμου. Κατά συνέπεια, όσο μεγαλύτερη είναι η κατανάλωση οξυγόνου ενός ατόμου, τόσο μεγαλύτερη είναι και η δυνατότητα που έχει για παραγωγή ενέργειας. Η δυνατότητα αυτή φανερώνει το επίπεδο της φυσικής κατάστασης και την ικανότητα να συμμετέχει με επιτυχία στις διάφορες αθλητικές δραστηριότητες. Οι τιμές της αερόβιας ικανότητας ($\text{VO}_{2\text{max}}$) ποικίλουν ανάλογα με τις αθλητικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, οι τιμές της αερόβιας ικανότητας είναι υψηλές για τους δρομείς μεγάλων αποστάσεων ενώ οι απαιτήσεις για αερόβια ικανότητα δεν είναι τόσο αυξημένες σε αθλητές ισχύος ή ομαδικών αθλημάτων (Tokmakidis et al. 1986). Ωστόσο, ένα επίπεδο αερόβιας ικανότητας είναι απαραίτητο για κάθε άθλημα και αποτελεί δείκτη της καλής φυσικής κατάστασης και της υγείας ενός ατόμου.

Παράγοντες νευρομυϊκής προσαρμογής

Το νευρικό σύστημα αναπτύσσεται έντονα και παρουσιάζει αλλαγές που επηρεάζουν την κινητική συμπεριφορά των μαθητών. Χωρίς τον απαραίτητο νευρομυϊκό συντονισμό ο νεαρός μαθητής δυσκολεύεται να λάβει μέρος σε σύνθετες κινητικές δραστηριότητες. Το μυϊκό κύτταρο δεν αντιδρά αν δεν δεχθεί τη νευρική διέγερση. Στον εξασκημένο μαθητή η επιστράτευση των κινητικών μονάδων γίνεται επιλεκτικά και ενεργοποιούνται μόνο εκείνες οι μυϊκές ίνες που αποδίδουν καλύτερα την κίνηση. Για το ιδανικό αποτέλεσμα δεν αρκεί μόνο η εντολή από το κεντρικό νευρικό σύστημα, τον εγκέφαλο, απαιτείται και η σωστή εκτέλεση. Για την εκτέλεση αυτή, όμως, πρέπει να υπάρχει άψογη συνεργασία μεταξύ μυϊκού και νευρικού συστήματος. Κάτι που γίνεται κτήμα του νεαρού μαθητή με την άσκηση.

Οι τεχνικές δεξιότητες επιτυγχάνονται με την επανάληψη μέσα από ασκήσεις με παιγνιώδη μορφή και τη σωστή καθοδήγηση εκ μέρους του καθηγητή φυσικής αγωγής. Ωστόσο, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή όταν γίνεται σε παι-

διά (8-14 ετών) που βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξης και δεν έχουν ακόμη τελειοποιήσει τις λειτουργίες του νευρικού συστήματος. Οι αθλοπαιδιές, για παράδειγμα, έχουν ιδιαίτερες απαιτήσεις ειδικών δεξιοτήτων οι οποίες χαρίζουν συναρμογή και αρμονία στην κίνηση. Υπάρχει ένας πολύπλοκος μηχανισμός αλληλένδετης ενδοεπικοινωνίας, που αποτελείται από τις μυϊκές ατράκτους, τους ενδομυϊκούς αισθητήρες, που μαζί με τα τενόντια όργανα του Golgi ενημερώνουν για την τάση και τη διάταση του μυός. Οι μηχανισμοί αυτοί ρυθμίζουν την κίνηση ανάλογα με το στόχο και το αποτέλεσμα που επιδιώκει ο αθλούμενος μαθητής. Καθώς το μήνυμα μεταφέρεται από το μυ προς το νωτιαίο μυελό για να αποτιμήσει την αποτυχία μιας προσπάθειας, ο εγκέφαλος μέσα από τα οπτικά ερεθίσματα προσδιορίζει τη σωστή κατεύθυνση και μεταβιβάζει στον κεντρικό επεξεργαστή (το ΚΝΣ) τα στοιχεία τα οποία αξιολογούνται μαζί με αυτά που έρχονται από την περιφέρεια (μυϊκές άτρακτοι και τενόντια όργανα) και καθορίζουν τη σωστή και επιτυχημένη εκτέλεση.

Ανάπτυξη και λειτουργικές προσαρμογές

Οι αλλαγές και οι διαφοροποιήσεις στα ατομικά χαρακτηριστικά που παρατηρούνται κατά την ηλικία ανάπτυξης αποδίδονται σε παράγοντες όπως: η κληρονομικότητα, η έκκριση ορμονών, η διατροφή και το περιβάλλον. Στο περιβάλλον εντάσσεται, για παράδειγμα, και η φυσική δραστηριότητα (Malina 1986, Wilmore and Costill 1994). Πολλές μελέτες αναφέρονται στην επίδραση που έχει η άσκηση στη σύσταση του σωματικού βάρους και στα μορφολογικά χαρακτηριστικά κατά την αναπτυξιακή ηλικία (Bailey et al. 1986, Broekhoff 1985, Malina 1988, Claessens et al. 1992, Beunen & Malina 1996). Το πρόβλημα, όμως, που αντιμετωπίζουν οι διάφοροι ερευνητές σχετίζεται με το γεγονός ότι οι προσαρμογές που προκαλούνται με την άσκηση εμπλέκονται με τις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται κατά την ανάπτυξη. Έτσι, είναι δύσκολο να γίνει διαχωρισμός των αλλαγών που οφείλονται στην ανάπτυξη από αυτές που προκαλούνται από την άσκηση. Αναφορές βέβαια σε αγόρια και κορίτσια εφηβικής ηλικίας υποστηρίζουν ότι η άσκηση δεν επηρεάζει τη σκελετική ανάπτυξη (Bailey & Mirwald 1988). Οι μεταβολές ανάπτυξης του ύψους ή του μή-

κους ποδιού αποδίδονται σε γενετικούς παράγοντες ενώ οι μεταβολές στις διαμέτρους, στις περιφέρειες, στο σωματικό βάρος και στις δερματοπτυχές επηρεάζονται από περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως είναι, για παράδειγμα, η συστηματική άσκηση ή η διατροφή (Malina 1986).

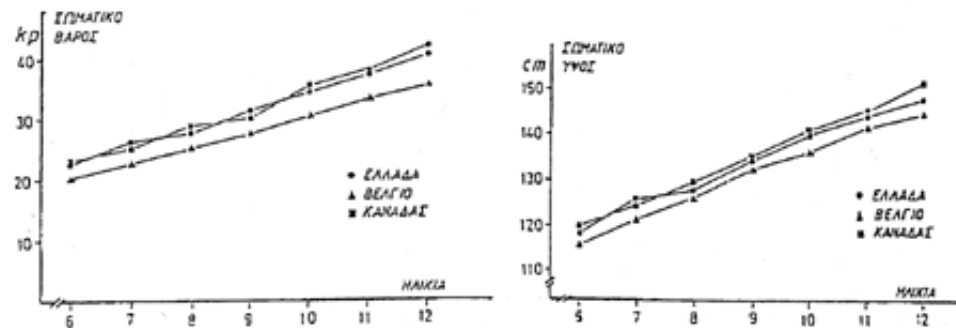
Κατά την κρίσιμη ηλικία της ανάπτυξης πολλές φυσιολογικές λειτουργίες ακολουθούν μια απότομη αλλαγή που παρουσιάζουν μια δυναμική η οποία συναγωνίζεται τις προσαρμογές του σώματος που προέρχονται από τη συστηματική άσκηση. Ο καθηγητής φυσικής αγωγής οφείλει να γνωρίζει την απότομη ανάπτυξη που εμφανίζει το σώμα του νεαρού μαθητή που γυμνάζει. Καθώς το μικρό παιδί γίνεται έφηβος και ο έφηβος ωριμάζει παρατηρείται μια αύξηση στο βάρος, στο ύψος, στο μυϊκό ιστό, στις κινητικές ικανότητες, στη δύναμη, στην αναερόβια και στην αερόβια ικανότητα. Υπάρχει, βέβαια, μια διαφορά μεταξύ χρονολογικής και βιολογικής ή σκελετικής ηλικίας (προσδιορίζεται από την πυκνότητα - ανάπτυξη των οστών), η οποία παίζει σημαντικό ρόλο στην απόδοση του νεαρού μαθητή.

Σωματικό βάρος και ύψος

Το ύψος και το βάρος αναπτύσσονται σε φάσεις, με επιταχυνόμενες περιόδους που εναλλάσσονται με πιο αργούς ρυθμούς ανάπτυξης. Λίγο πριν από την εφηβεία παρατηρείται μια θεαματική αύξηση του ύψους, η οποία κορυφώνεται στην ηλικία των 14-15 ετών (το φαινόμενο της κορύφωσης, συνοδευόμενο και από άλλες φυσιολογικές λειτουργίες, εμφανίζεται κατά δύο χρόνια νωρίτερα στα κορίτσια). Κατόπιν ακολουθεί μια πτωτική πορεία και η αύξηση του ύψους συνεχίζει κανονικά το ρυθμό της ολοκλήρωσής του μέχρι την ηλικία των 18 ετών περίπου. Το ίδιο μοτίβο, με καθυστέρηση 6 περίπου μηνών, ακολουθεί και το σωματικό βάρος. Η πιο σημαντική αύξηση στο ύψος σημειώνεται στην εφηβεία και κυμαίνεται από 4 μέχρι 8 και 10 cm σε μερικές περιπτώσεις. Το σωματικό βάρος στα κορίτσια σημειώνει τη μεγαλύτερη αύξηση ανάμεσα στην ηλικία 11 και 13 χρόνων, κατά μέσο όρο 4.87 kg για κάθε έτος (Ratzef 1991). Η ανάπτυξη του σωματικού βάρους και ύψους παρουσιάζεται στο σχήμα 1.

Σχήμα 1.

Απεικόνιση της ανάπτυξης σε δείγμα παιδιών ηλικίας 6 έως 12 ετών (Τοκμακίδης & Γιαβρόγλου 1984).

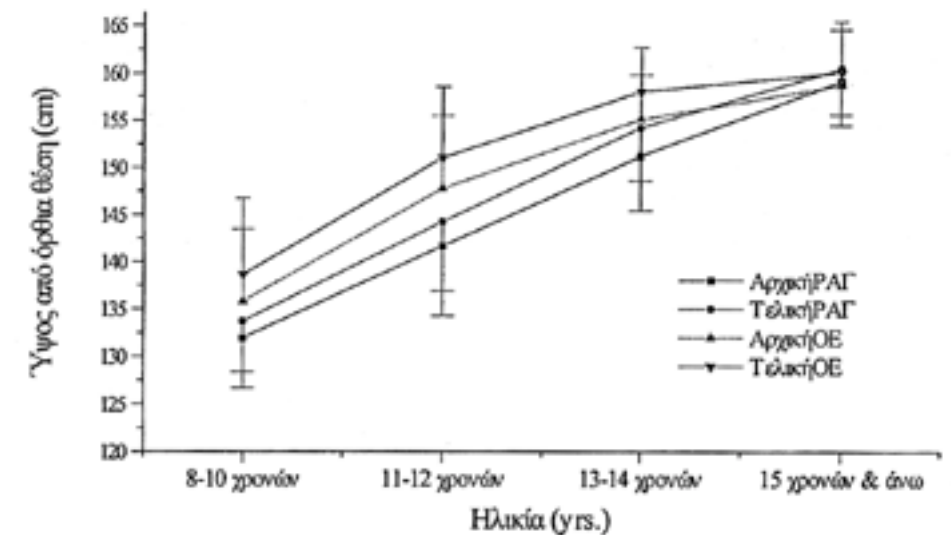
Δεδομένα από μια μακροχρόνια 5ετή μελέτη νεαρών ποδοσφαιριστών της Γερμανίας δείχνουν ότι η κορύφωση της ανάπτυξης φτάνει τα 7.4 cm ανά έτος στην ηλικία των 13 με 14 ετών (Herm 1993). Η ανάπτυξη αυτή υστερεί έναντι του φυσιολογικού πληθυσμού κατά 2,2 cm (9,6 cm ανά έτος). Επιπλέον, ο Herm (1993) παρατήρησε και καθυστέρηση της βιολογικής ηλικίας κατά ένα έτος μέχρι την ηλικία των 15 ετών. Αντίθετα, οι Baxter-Jones και Helms (1996), σε μια συστηματική και μακροχρόνια μελέτη με νεαρούς Βρετανούς αθλητές ηλικίας 10-18 ετών, παρατήρησαν ότι η συστηματική προπόνηση δεν επηρέασε την ανάπτυξή τους, η οποία βρέθηκε ότι συμβαδίζει με αυτή των φυσιολογικών παιδιών. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Bell (1988) με παιδιά ηλικίας 12 ετών, τα οποία μάλιστα βρίσκει με κανονική ανάπτυξη και ωρίμανση, φυσιολογικό βάρος και ελαφρά υψηλότερα από το μέσο πληθυσμό.

Σε παρόμοια συμπεράσματα καταλήγουν μελέτες που εξετάζουν την επίδραση της άσκησης στην ανάπτυξη του ύψους από όρθια θέση, αναφέροντας ότι η φυσική δραστηριότητα δεν έχει αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη του σωματικού αναστήματος (Parizkova 1968, Malina 1986). Σύμφωνα με δεδομένα από νεαρές αθλήτριες Ρυθμικής Αγωνιστικής Γυμναστικής (ΡΑΓ), όπου μελετήθηκε η επίδραση της προπόνησης στην ανάπτυξη του ύψους, οι αθλήτριες, αν και παρουσίασαν μια μικρή καθυστέρηση στην ανάπτυξη σε

σύγκριση με τις μη αθλήτριες, στη συνέχεια αναπλήρωσαν και αναπτύχθηκαν κανονικά, παρά το γεγονός ότι δέχονταν καθημερινά επιβαρύνσεις υψηλής έντασης (Douda et al. 1998).

Σχήμα 2.

Η μεταβολή στο σωματικό βάρος (α) και ύψος (β) σε αθλήτριες Ρυθμικής Αγωνιστικής Γυμναστικής (ΡΑΓ) και μη αθλήτριες (ΟΕ) από την ηλικία των 8 μέχρι 17 χρόνων, μετά από χρονικό έξι μηνών (Δούδα 1998).

Δείκτες σωματικής ανάπτυξης

Παράλληλα με την ανάπτυξη του βάρους και του ύψους, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μεταβολή των αναλογιών στα διάφορα μέρη του σώματος. Παράμετροι όπως είναι το ύψος από καθιστή θέση, ο δείκτης κορμού [Ύψος σε καθιστή θέση (cm)/Ύψος σε όρθια θέση (cm) × 100], το σωματόγραμμα και ο λόγος μεταξύ αμφιακρωμιακής και αμφιλαγόνιας διαμέτρου, δίνουν πρόσθετες πληροφορίες για το σχήμα του σώματος και την αναλογία των

διαφόρων τμημάτων του. Για παράδειγμα, συγκρίσεις του ύψους από καθιστή θέση σε σχέση με το ύψος από όρθια θέση δίνουν κάποια ένδειξη αν οι αναλογίες κορμού-άκρων είναι κανονικές για την αντίστοιχη ηλικία ή υπάρχουν κάποιες παθολογικές καταστάσεις δυσπλασίας των οστών ή ορμονικές δυσλειτουργίες που επηρεάζουν την ανάπτυξη. Ωστόσο, η πρόωρη ή η καθυστερημένη βιολογική ανάπτυξη μπορεί να επηρεάσει παροδικά την αρμονική αναλογία κορμού-άκρων σε σχέση με τη χρονολογική ηλικία (Buckler 1979). Ωστόσο, δεν υπάρχουν δεδομένα που να παρουσιάζουν την επίδραση των αναλογιών αυτών στην εκτέλεση των διαφόρων κινητικών δεξιοτήτων.

Μέχρι την ηλικία των 9-10 χρόνων, ενισχύεται η ανάπτυξη των κάτω άκρων, ενώ κατά την εφηβεία το αναλογικό μήκος των ποδιών ως προς τον κορμό μειώνεται, με εμφανή κυρίως επικράτηση του κορμού, και παρατηρείται αύξηση στη διάμετρο της λεκάνης σε σχέση με άλλες διαμέτρους του σώματος (Ratzef 1991). Επιπλέον, μετρήσεις στην αμφιακρωμιακή και αμφιλαγόνια διάμετρο αντανakλούν το σωματότυπο και φανερώνουν τις πιθανόν ασυμμετρίες μεταξύ του ύψους και βάρους, οι οποίες λανθασμένα αποδίδονται στο σωματικό λίπος (Buckler 1979).

Σύσταση του σωματικού βάρους

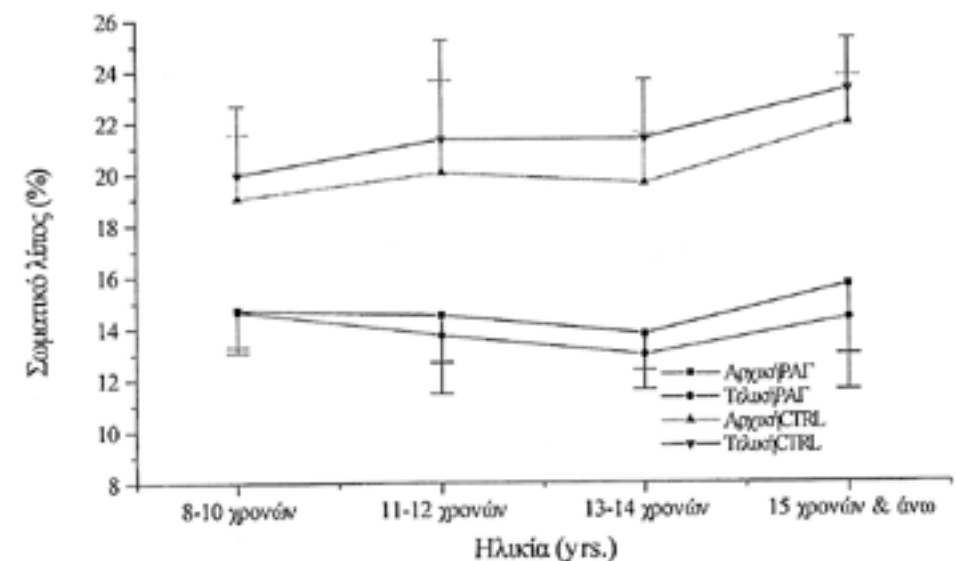
Σχετικά με τη σύσταση του σωματικού βάρους, στα κορίτσια ο λόγος της άλιπης σωματικής μάζας προς το ύψος αρχίζει να σταθεροποιείται περίπου στην ηλικία των 12-13 χρόνων, με μέγιστη τιμή γύρω στην ηλικία των 15-16 χρόνων (Wilmore & Costill 1994). Γενικά, όμως, τα κορίτσια παρουσιάζουν χαμηλές τιμές στην πυκνότητα του σώματος σε όλες τις ηλικίες, γεγονός που συνεπάγεται υψηλότερες τιμές στο σωματικό λίπος, όπου στο στάδιο της ωρίμανσης το ποσοστό αυτό ανέρχεται περίπου στο 25% του συνολικού σωματικού βάρους, ενώ στα αγόρια στο 15% (Lohman 1992). Οι διαφορές αυτές αποδίδονται σε ορμονικές διαφοροποιήσεις κατά την εφηβεία, όπου στα κορίτσια αυξάνεται η έκκριση των οιστρογόνων που ευθύνονται για την αποθήκευση υποδόριου λίπους (Wilmore & Costill 1994). Η συστηματική άσκηση, όμως, προκαλεί αύξηση της άλιπης σωματικής μάζας, με παράλληλη μείωση

του ποσοστού σωματικού λίπους (Parizkova 1968, Brockhoff 1986, Bailey & Mirwald 1988). Ωστόσο, το ερώτημα που δημιουργείται είναι εάν αυτές οι διαφοροποιήσεις στην άλιπη σωματική μάζα, που προκαλούνται με την άσκηση, είναι μεγαλύτερες από αυτές που οφείλονται στην ανάπτυξη.

Δεδομένα από κορίτσια που δεν ασχολούνται συστηματικά με κάποια συγκεκριμένη αθλητική δραστηριότητα και σε αθλήτριες Ρυθμικής Αγωνιστικής Γυμναστικής δείχνουν ότι η αύξηση της άλιπης σωματικής μάζας για τις αθλήτριες οφείλεται στη συστηματική άσκηση (Douda et al. 1998). Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από τη σημαντική πτώση του ποσοστού λίπους που παρουσίασαν οι αθλήτριες μετά από εξαμήνη προπόνηση αντίθετα με τις μη αθλήτριες, που παρουσίασαν σημαντική αύξηση μετά την πάροδο των έξι μηνών σε όλες τις ηλικίες (Σχήμα 3).

Σχήμα 3.

Η μεταβολή στο ποσοστό σωματικού λίπους σε αθλήτριες Ρυθμικής Αγωνιστικής Γυμναστικής (ΡΑΓ) και μη αθλήτριες (ΟΕ) από την ηλικία των 8 μέχρι 17 χρόνων, μετά από χρονικό διάστημα έξι μηνών (Δούδα 1998).

Ανάπτυξη των οστών

Τα οστά συμμετέχουν με ένα δυναμικό τρόπο στην ανάπτυξη, παράγουν ερυθροκύτταρα και χρησιμοποιούνται ως αποθήκες ασβεστίου και φωσφόρου. Στις άκρες των οστών υπάρχουν οι επιφυσιακές πλάκες, οι οποίες συμβάλλουν στην επιμήκυνση και ανάπτυξη των επιμέρους οστών και κατ'επέκταση ολόκληρου του σώματος. Όταν οι χόνδροι και οι επιφύσεις οστεοποιηθούν, τότε σταματά και η αύξηση των οστών. Στο οστό της κνήμης, για παράδειγμα, η οστεοποίηση της επίφυσης στην πλευρά του γονάτου συμπληρώνεται στην ηλικία των 17 ετών, ενώ η επίφυση κοντά στην ποδοκνημική πραγματοποιείται περίπου στην ηλικία των 20 ετών. Η άσκηση, μαζί με την κατάλληλη διαίτα, βοηθά στην ανάπτυξη των οστών. Η άσκηση επιδρά θετικά στην αντοχή, την πυκνότητα και το πάχος του οστού, χωρίς να επηρεάζει το μήκος του (Wilmore & Costill 1994). Ωστόσο, σε περίπτωση τραυματισμού νεαρών μαθητών, πρέπει να λαμβάνονται άμεσα μέτρα αποκατάστασης. Ένα τραύμα, για παράδειγμα, στην επιφυσιακή πλάκα μπορεί να διαταράξει τη διαδικασία ανάπτυξης του οστού.

Μυϊκή μάζα και δύναμη

Ταυτόχρονα με το ύψος, το βάρος και την ανάπτυξη των οστών, αυξάνεται και η μυϊκή μάζα των νεαρών αθλητών. Κατά τη περίοδο της εφηβείας αυξάνεται απότομα η παραγωγή της τεστοστερόνης. Η τεστοστερόνη, που εκκρίνεται κατά 25% από τους όρχεις και κατά 75% από ενζυματικές διεργασίες των περιφερικών ιστών, έχει αναβολικές ιδιότητες και προσδιορίζει το αρρεν φύλο ως ανδρογόνος ορμόνη. Η αντίστοιχη οιστρογόνος ορμόνη του θηλυκού φύλου με παράλληλη πορεία, που προηγείται ωστόσο κατά μία διετία, είναι η οιστραδιόλη. Η τεστοστερόνη στα αγόρια αρχίζει να αυξάνεται στην ηλικία των 10 με 12 ετών περίπου και κατόπιν ακολουθεί μια απότομη ανοδική πορεία μέχρι την ηλικία των 18 ετών (Malina & Bouchard 1991). Την ίδια διαδρομή ακολουθεί και η μυϊκή μάζα, η οποία μετά την ενηλικίωση επηρεάζεται από την άσκηση, τη διαίτα, ή και από τα δύο μαζί (Wilmore &

Costill 1994). Οι παρατηρήσεις του Herm (1993) σε νεαρούς αθλητές δείχνουν καθυστερημένη μυϊκή ανάπτυξη μέχρι την ηλικία των 14 ετών. Στην ηλικία των 14 με 15 ετών εμφανίζεται και η απότομη αύξηση στη μυϊκή μάζα, με αποτέλεσμα να συνυπολογίζεται στην απόδοση του νεαρού αθλητή και η επίδραση του παράγοντα “ανάπτυξη”, εκτός από το έργο του προπονητή.

Η δύναμη αυξάνεται καθώς αυξάνεται και η μυϊκή μάζα. Οι ορμονικές αλλαγές που παρουσιάζονται κατά την εφηβεία συνοδεύονται από σημαντική αύξηση της δύναμης και της μυϊκής μάζας. Σε μία μακροχρόνια μελέτη σχετικά με την εξέλιξη της δύναμης αγοριών από την ηλικία των 7 μέχρι 18 ετών παρατηρήθηκε ότι η αναλογία της δύναμης που αποκτά ένα άτομο λόγω της ανάπτυξης βελτιώνεται σημαντικά, με απότομη αύξηση στην ηλικία περίπου των 12 ετών (Ramsay et al. 1990). Η ηλικία αυτή συμβαδίζει με την τυπική απαρχή (έναρξη) της εφηβείας. Οι Brooks και Fahay (1984) έχουν επίσης παρατηρήσει ότι η μυϊκή απόδοση εξαρτάται και από τη σχετική ωριμότητα του νευρικού συστήματος. Σε μια μελέτη που έκαναν οι Ozmun και οι συνεργάτες (1994) με παιδιά ηλικίας 9 - 12 ετών, ενώ βρήκαν σημαντική βελτίωση στη δύναμη (22% ισοτονική & 28% ισοκινητική) μετά από άσκηση με αντίσταση, δεν παρατήρησαν αντίστοιχη αύξηση της μυϊκής μάζας. Παράλληλα, το εύρος του ηλεκτρομυογραφήματος αυξήθηκε κατά 17%, επιβεβαιώνοντας έτσι τις νευρομυϊκές προσαρμογές και την αυξημένη ενεργοποίηση που προκάλεσε η προπόνηση δύναμης. Ένα πρόγραμμα άσκησης, λοιπόν που δεν αλλάζει τη μυϊκή μάζα στα παιδιά προεφηβικής ηλικίας δε σημαίνει ότι δεν βελτιώνει και τη δύναμη. Κατά συνέπεια, ο καθηγητής φυσικής αγωγής οφείλει να γνωρίζει και να λαμβάνει υπόψη του τις βιολογικές αλλαγές που συντελούνται στο σώμα του νεαρού μαθητή.

Νευρικό σύστημα

Η ανάπτυξη του νευρικού συστήματος, που συμβαδίζει με την ισορροπία, την ευκινησία, τον συντονισμό και τον έλεγχο των κινήσεων παίζει πρωταρχικό ρόλο στη μάθηση των τεχνικών δεξιοτήτων του νεαρού μαθητή. Η εμμύελωση, το περίβλημα μυελώδους ελύτρου, των νευρικών ινών επιτρέπει

την ταχεία και αποτελεσματική μετάβαση νευρικών ώσεων για γρήγορη αντίδραση και εξειδικευμένη κίνηση ιδιαίτερα στις κινητικές δεξιότητες που διακρίνονται για τις υψηλές απαιτήσεις τεχνικής εκτέλεσης. Η εμμέλωση των νευρικών ινών εμφανίζει γοργούς ρυθμούς ανάπτυξης κατά την παιδική ηλικία και ολοκληρώνεται μετά την εφηβεία. Αν και με την εξάσκηση μια δραστηριότητα ή μια δεξιότητα μπορεί να βελτιωθεί μέχρι ενός σημείου, η πλήρη ανάπτυξη και απόδοση εμφανίζεται μετά την ηλικία των 18 ετών.

Κινητικές ικανότητες

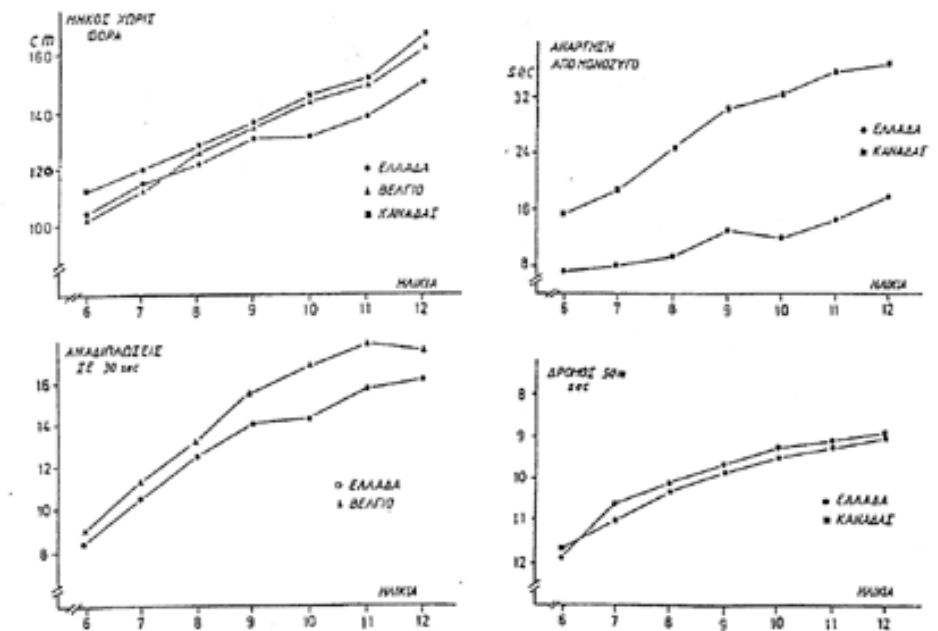
Η ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που προσδιορίζουν την εξέλιξη των κινητικών ικανοτήτων. Η πορεία που ακολουθούν όλες σχεδόν οι ικανότητες κατά την κρίσιμη ηλικία των 8 με 14 ετών συμβαδίζει με την ηλικία. Η απεικόνιση της εξελικτικής πορείας ορισμένων κινητικών ικανοτήτων από ελληνόπουλα ηλικίας 6 - 12 ετών συγκριτικά με δεδομένα άλλων χωρών παρουσιάζεται στο σχήμα 4 (Τοκμακίδης & Γιαβρόγλου 1984). Στην ηλικία των 16 ετών για τα αγόρια και στην ηλικία των 13 ετών περίπου για τα κορίτσια αρχίζει η σταθεροποίηση σε πολλές ικανότητες, όπως το μήκος χωρίς φόρα, η ταχύτητα δρόμου 50 μέτρων, οι αναδιπλώσεις του κορμού και ο δρόμος αντοχής 1600 μέτρων (Malina & Bouchard 1991). Η πορεία αυτή συμβαδίζει με την ορμονική αύξηση στην περίοδο της εφηβείας καθώς επίσης και με την αύξηση της μυϊκής μάζας.

Καρδιοαναπνευστική λειτουργία

Η πνευμονική λειτουργία κατά την ηλικία της ανάπτυξης αυξάνεται ανάλογα με τις αλλαγές που παρουσιάζει το σώμα. Το ίδιο συμβαίνει και με τις αιμοδυναμικές παραμέτρους. Τα παιδιά που συμμετέχουν σε έντονες φυσικές δραστηριότητες εμφανίζουν μεγαλύτερο πνευμονικό όγκο σε σύγκριση με τα αγύμναστα παιδιά της ίδιας σωματικής διάπλασης και ηλικίας (Baxter-Jones & Helms 1996). Ο όγκος του αίματος, η αρτηριακή πίεση καθώς επίσης και το

Σχήμα 4.

Απεικόνιση κινητικών δεδομένων σε παιδιά ηλικίας 6 έως 12 ετών (Τοκμακίδης & Γιαβρόγλου 1984).

μέγεθος της καρδιάς αυξάνεται με την ηλικία. Η ροή του αίματος είναι αυξημένη κατά τη διάρκεια της άσκησης και μεταφέρει με μεγαλύτερη ευκολία το οξυγόνο στους ασκούμενους μύες, γιατί οι περιφερικές αντιστάσεις είναι μικρότερες στα παιδιά. Το μικρότερο μέγεθος της καρδιάς μαζί με το συνολικό όγκο αίματος αποδίδουν ένα μικρότερο όγκο παλμού. Τα μεγέθη αυτά αναπληρώνονται από την αυξημένη καρδιακή συχνότητα τόσο κατά την υπομέγιστη όσο και κατά τη μέγιστη προσπάθεια. Η μέτρηση της καρδιακής συχνότητας χρησιμοποιείται και ως γενικός δείκτης της έντασης και της φυσιολογικής επιβάρυνσης του οργανισμού. Η μέγιστη καρδιακή συχνότητα είναι υψηλότερη στα παιδιά και μειώνεται με την πάροδο του χρόνου περίπου κατά μισό καρδιακό παλμό το λεπτό για κάθε χρόνο (Wilmore & Costill 1994).

Αερόβια ικανότητα

Η κατανάλωση οξυγόνου, που στην ουσία αντιπροσωπεύει τη δυνατότητα παραγωγής έργου, αυξάνει σύμφωνα με την ηλικία και την ανάπτυξη του καρδιοαναπνευστικού συστήματος. Κατά συνέπεια, η αερόβια ικανότητα ($\text{VO}_{2\text{max}}$), όπως ήδη έχει αναφερθεί, που θεωρείται πολύ σημαντική για τη λειτουργική ικανότητα ενός ατόμου, αυξάνει κατά την κρίσιμη μεταβατική περίοδο από την παιδική στην εφηβική ηλικία ανάλογα με τις διαστάσεις του σώματος. Ωστόσο, η ανοδική αυτή τάση αλλάζει δραστικά και οι μετρήσεις αποκτούν συγκριτική ομοιότητα με αυτές των ενηλίκων όταν την αερόβια ικανότητα την εκφράσουμε σε σχετικές τιμές ως προς το σωματικό βάρος (απόλυτες τιμές $\text{VO}_{2\text{max}}$: l/min, σχετικές τιμές $\text{VO}_{2\text{max}}$: ml/kg/min). Τότε η σχέση αλλάζει και παρατηρείται μια σταθεροποίηση στην εξελικτική πορεία της αερόβιας ικανότητας στα αγόρια και μια πτωτική τάση στα κορίτσια. Αυτό βέβαια δεν έχει την αρνητική επίδραση που αναμένεται στους ενήλικες, γιατί αλλάζει και η οικονομία, η αξιοποίηση της αερόβιας ικανότητας δηλαδή στην απόδοση έργου. Ένα παιδάκι 5 ετών, για παράδειγμα, κάνει διπλάσιο χρόνο στο δρόμο των 1600 μέτρων από ένα άλλο 14 ετών με την ίδια αερόβια ικανότητα (Rowland 1989).

Οι μελέτες ως προς την επίδραση της συστηματικής άσκησης για αύξηση της αερόβιας ικανότητας στην ηλικία της απότομης ανάπτυξης είναι αντιφατικές και το θέμα είναι αρκετά πολύπλοκο. Παρά το γεγονός ότι οι ενήλικες παρουσιάζουν καλύτερες προσαρμογές, η συστηματική προπόνηση αντοχής μπορεί να βελτιώσει σε μικρό βαθμό και την αερόβια ικανότητα σε παιδιά ηλικίας 10 - 12 ετών (Rowland & Boyajian 1995). Μετρήσεις της αερόβιας ικανότητας σε νεαρούς βρετανούς αθλητές παρουσίασαν υψηλότερες τιμές από τον αγύμναστο φυσιολογικό πληθυσμό παιδιών της Βρετανίας (Baxter-Jones & Helms 1996). Ωστόσο, η αύξηση της αερόβιας ικανότητας οφείλεται στην αύξηση της μυϊκής μάζας (μεγαλύτερη ικανότητα μεταβολισμού, μεγαλύτερη κατανάλωση οξυγόνου - $\text{VO}_{2\text{max}}$ σε l/min), και δέχεται ελάχιστη ή και καθόλου επίδραση από τη συστηματική άσκηση πριν από την εφηβεία (Baxter-Jones & Helms 1996). Ανεξάρτητα όμως από το αν η ανάπτυξη επιδρά περισσότερο από την άσκηση ή και αντίθετα ως προς την αερόβια ικανότητα, ο νεαρός μαθητής βγαίνει πάντα κερδισμένος συγκριτικά με έναν που δε γυμνάζεται.

Αναερόβια ικανότητα

Τα παιδιά έχουν ελαττωμένη αναερόβια ικανότητα και γι' αυτό η απόδοσή τους στις αναερόβιες δραστηριότητες, όπως είναι για παράδειγμα οι δρόμοι ταχύτητας, επιδέχονται περαιτέρω βελτίωση. Η ανοχή στο γαλακτικό οξύ καθώς και η γλυκολυτική ικανότητα είναι περιορισμένη, πολύ πιθανόν λόγω ελαττωμένης ενζυματικής δραστηριότητας. Τα παιδιά έχουν μικρότερη αναερόβια ισχύ συγκριτικά με τους ενήλικες. Η αναερόβια αερακτική ικανότητα (φωσφοκρεατίνη) των νεαρών αθλητών βελτιώνεται καθώς αυξάνεται και η βιολογική ηλικία (Herm 1993). Παρατηρήσεις από τον ίδιο ερευνητή, επίσης, δείχνουν καλύτερη ανταπόκριση του γαλακτικού, και κατά συνέπεια καλύτερη αναερόβια απόδοση, στους νεαρούς αθλητές με μικρότερο ανάστημα και καλύτερη μυϊκή ανάπτυξη.

Ανάπτυξη και φυσιολογικές επιβαρύνσεις

Η παιδική ηλικία περνάει από διάφορα στάδια, στα οποία έχουν ήδη καθιερωθεί ορισμένες εφαρμογές που ορίζουν ότι στην ηλικία των 6 με 10 ετών τα παιδιά πρέπει να ασχολούνται με ευχάριστες δραστηριότητες που αναπτύσσουν τις βασικές δεξιότητες. Στην ηλικία των 11 με 14 ετών μπορούμε καλλιεργήσουμε την τεχνική και να εφαρμόσουμε προπόνηση αντοχής και αντίστασης. Στην ηλικία αυτή οι νεαροί μαθητές αποκτούν μια σχετική ανθεκτικότητα σε έντονες κινητικές δραστηριότητες. Υπενθυμίζουμε ότι η βιολογική ηλικία μπορεί να εμφανίσει μια διαφορά 2 έως 4 ετών με τη χρονολογική ηλικία στην κρίσιμη περίοδο των 12 ετών. Κάτι τέτοιο επηρεάζει άμεσα την απόδοση και τις αντιδράσεις προσαρμογής στην προπόνηση.

Πολλοί μαθητές, ως γνωστόν, ασχολούνται με διάφορες δραστηριότητες και γυμνάζονται εξειδικευμένα, με υψηλές ίσως εντάσεις, από καθηγητές φυσικής αγωγής. Κάτι τέτοιο έχει ισχύ και έχει επιθυμητά αποτελέσματα σε συστηματικά αθλούμενα άτομα άνω των 18 ετών. Τα παιδιά δεν ανέχονται τις αλόγιστα υψηλές εντάσεις, οι οποίες οδηγούν και σε αρνητικά αποτελέσματα. Παρατηρήσεις από τη μακροχρόνια μελέτη του Herm (1993), για παρά-

δειγμα, με νεαρούς ποδοσφαιριστές έδειξαν ότι η έντονη προπόνηση ισχύος με εκρηκτικές ασκήσεις και ταχύτητες επέδρασε αρνητικά στην ανάπτυξη του βάρους και του ύψους. Λιγότερες ταχύτητες και πιο ελαφρά προπόνηση ισχύος δεν παρεμβαίνει αρνητικά στην απότομη ανάπτυξη που φυσιολογικά εμφανίζεται στην προεφηβική ηλικία.

Οφείλουμε, ωστόσο, να επισημάνουμε ακόμη μια φορά ότι τα αποτελέσματα ως προς τη βελτίωση της φυσικής κατάστασης κατά την ηλικία της ανάπτυξης είναι αντιφατικά. Το σώμα κατά την προεφηβική ηλικία αναπτύσσεται ανομοιόμορφα. Τόσο ολόκληρο το σώμα όσο και διάφορα μέρη του σώματος αναπτύσσονται με διαφορετικούς ρυθμούς. Σύμφωνα με τον Herm (1993), ένας νεαρός αθλητής στην ηλικία των 14 ετών παρουσιάζει έντονες αλλαγές, που φτάνουν το 54%, στη σύσταση του σώματός του στο μικρό χρονικό διάστημα του ενός μήνα. Σε μια τέτοια σημαντική αλλαγή το προπονητικό ερέθισμα παραμερίζεται και αδυνατεί να εμφανίσει τα εξειδικευμένα αποτελέσματά του.

Εξειδικευμένη αθλητική προπόνηση

Η συστηματική άσκηση αποτελεί ένα ερέθισμα που προκαλεί προσαρμογές και βελτιώνει τη δύναμη, την αναερόβια και την αερόβια ίσως ικανότητα στους νεαρούς μαθητές με τον ίδιο τρόπο που βελτιώνει τις ικανότητες αυτές και στους ενήλικες. Οφείλουμε, όμως, όταν σχεδιάζουμε προγράμματα γύμνασης για τα παιδιά να λαμβάνουμε υπόψη μας την ανάπτυξη και τις λειτουργικές αλλαγές που παρουσιάζει ο οργανισμός και το σώμα στα διάφορα στάδια της ηλικίας. Οι εξειδικευμένες ασκήσεις φυσικής κατάστασης πριν από την εφηβεία πρέπει να απασχολούν ελάχιστα τον καθηγητή φυσικής αγωγής. Η επαφή με τα διάφορα αθλήματα, η ανάπτυξη της φυσικής κατάστασης, η πολυπλευρικότητα των κινήσεων καθώς και η ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων μπορεί να αποτελέσουν την καλύτερη ίσως επένδυση του χρόνου άσκησης στην κρίσιμη ηλικία της ανάπτυξης.

Επιπλέον, η προπόνηση δύναμης με βάρη στην προεφηβική και εφηβική ηλικία έχει αντιμετωπιστεί με δυσπιστία. Τα αποτελέσματα που αποφέρει

όμως είναι θετικά. Τα παιδιά μπορούν να ακολουθήσουν ένα πρόγραμμα δύναμης με επίβλεψη και θα έχουν προσαρμογές που οφείλονται κυρίως στον νευρομυϊκό συντονισμό, στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και στην μεγαλύτερη ενεργοποίηση των κινητικών μονάδων (Ramsay et al. 1990). Σε γενικές γραμμές η αύξηση της δύναμης προέρχεται περισσότερο από προσαρμογές του νευρικού συστήματος και λιγότερο ή σχεδόν καθόλου από αλλαγές στο μυϊκό σύστημα, του οποίου η ανάπτυξη εμποδίζεται από την έλλειψη τεστοστερόνης (Wilmore & Costill 1994).

Μια παράδοση αντίδραση παρατηρούμε και στην αερόβια ικανότητα ($\dot{V}O_{2max}$) κατά την ηλικία της ανάπτυξης. Στην ηλικία αυτή παρουσιάζεται το φαινόμενο της βελτίωσης της επίδοσης μέσω της συστηματικής άσκησης χωρίς να μεταβάλλεται η αερόβια ικανότητα. Έχουμε λοιπόν προσαρμογές τις οποίες λόγω της ανάπτυξης δεν μπορούμε να ανιχνεύσουμε απόλυτα σε φυσιολογικές παραμέτρους. Η αναερόβια προπόνηση παρουσιάζει προσαρμογές με αύξηση των επιπέδων του ATP, της φωσφοκρεατίνης, του γλυκογόνου και του γαλακτικού.

Ανακεφαλαίωση

Συνοπτικά, σε μια περίοδο όπου η ανάπτυξη κάνει την επιβλητική παρουσία της σε πολλές λειτουργίες του οργανισμού, η επιβάρυνση μέσω της συστηματικής άσκησης πρέπει να σεβαστεί τη φύση και να μην προκαλέσει ερεθίσματα που ανταγωνίζονται τις φυσιολογικές λειτουργίες του οργανισμού των παιδιών κατά την κρίσιμη περίοδο της ανάπτυξης. Επιπλέον, οι καθηγητές φυσικής αγωγής οφείλουν να γνωρίζουν και να ενημερώνονται για τις μελέτες, τις έρευνες και τα καινούργια δεδομένα σχετικά με τις μεταβολές που παρατηρούνται κατά την ηλικία της ανάπτυξης. Πράγματι, η σωματική άσκηση, όταν δεν ξεπερνά τα καθιερωμένα όρια, συμβάλλει θετικά στην ανάπτυξη του παιδιού, προάγει την υγεία και βελτιώνει τη φυσική του κατάσταση.

Ολυμπιακοί: Αγώνες πολυπολιτισμικότητας

Ελευθερία Τρέσσου

*Αναπληρώτρια καθηγήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής
Εκπαίδευσης, Α.Π.Θ.*

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες εξετάζονται ως περιβάλλον φυσικής συνάντησης, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και άμεσης επικοινωνίας πολιτών του κόσμου. Εκτός από θεσμός διεκδίκησης αθλητικών διακρίσεων οι Ολυμπιακοί Αγώνες εξετάζονται ως ένα παράδειγμα για τη συμβατότητα διατήρησης των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων με την κοινωνική συνοχή και συναίνεση.

Η κινητικότητα, οι μετακινήσεις αθλητών, αθλητριών, αθλητικών και πολιτικών παραγόντων από δεκάδες τόπους της γης και η συνάντησή τους σε έναν τόπο, χαρακτηρίζει την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Η κινητικότητα στην εργασία, στις σπουδές, στον τόπο κατοικίας, οι συχνές αλλαγές τόπου, τρόπου και συνθηκών ζωής, είναι επίσης ένα χαρακτηριστικό της εποχής μας.

Η συζήτηση και η ανάλυση του ιδεολογικού, πολιτικού, πολιτισμικού και οικονομικού περιεχομένου των Ολυμπιακών αγώνων στα σχολεία από ενημερωμένους παιδαγωγούς, δίνει μια πολύ καλή ευκαιρία να συζητηθούν πολλά κρίσιμα ζητήματα: Τα σύνθετα ζητήματα της κοινωνικής και οικονομικής συμμετοχής, της κοινωνικής ισότητας, της πολιτισμικής ταυτότητας, της πολιτικής δύναμης. Δημιουργεί επίσης τις προϋποθέσεις να προβληθούν αξίες δραστηριοποίησης σε επίπεδο κοινότητας, αξίες συνεργασίας, αμοιβαίας εμπιστοσύνης, εκτίμησης και σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Πολυπολιτισμικότητα και πολυπολιτισμική εκπαίδευση

Ο όρος πολυπολιτισμικότητα μπορεί να σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους. Η εμφάνισή του πηγάζει αρκετές δεκαετίες πίσω. Τη δεκαετία του 1960 χρησιμοποιήθηκε στις ΗΠΑ για να περιγράψει την καινούρια πραγματικότητα που διαμορφωνόταν από την παρουσία μεταναστών και για να εκφράσει το κίνημα για πολιτικά δικαιώματα σε ανθρώπους που ήταν φορείς πολιτισμών διαφορετικών από αυτόν της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας. Ήταν μια έκφραση που χρησιμοποιούνταν για να δηλωθεί η αντίθεση στην *de facto* πολιτική της *αφομοίωσης*¹ αρχικά, και αργότερα της *ενσωμάτωσης*² των μεταναστών και των εθνικών μειονοτήτων στην ευρύτερη κοινότητα. Ήταν μια έκφραση δηλωτική της αντίρρησης στην ιδεολογία που κυριαρχούσε για πολλά χρόνια στις χώρες υποδοχής οικονομικών μεταναστών και προσέλευσης εθνικών μειονοτήτων, γνωστή ως “πολιτισμικό χωνευτήρι”. Σύμφωνα μ’ αυτήν, οι μετανάστες και οι διάφορες εθνικές ομάδες θα έπρεπε να περάσουν από ένα είδος πολιτισμικού καθαρτηρίου, στο οποίο θα απεκδύονταν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά, θα υιοθετούσαν νέα, αυτά της πλειονότητας, ώστε βγαίνοντας από τη διαδικασία κάθαρσης να μιλούν τη γλώσσα και να έχουν ενστερνιστεί τις αξίες και τις παραδόσεις της κυρίαρχης κοινότητας. Έτσι έχοντας απαρνηθεί ό,τι τους διαφοροποιούσε, θα μπορούσαν εύκολα να αφομοιωθούν από την πολιτικά, οικονομικά και γλωσσικά ισχυρότερη ομάδα³. Ο όρος πολυπολιτισμικότητα λοιπόν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι εμπεριέχει και την έννοια σεβασμός. Σεβασμός και αποδοχή της πολιτισμικής ποικιλίας στις ανθρώπινες κοινότητες. Σεβασμός του δικαιώματος των άλλων να είναι διαφορετικοί.

Ο σεβασμός στο δικαίωμα στη διαφορά είναι ένας από τους πολλούς τρόπους που πολυεθνικές, πολυπολιτισμικές δημοκρατικές κοινωνίες προσπαθούν να συμφιλώσουν τη διπλή επιδίωξη της κοινωνικής συνοχής, της ομοιομορφίας δηλαδή, από τη μια, και της πολιτισμικής ποικιλίας, της διαφορετικότητας από την άλλη. Ο σεβασμός στο δικαίωμα για διαφορά μπορεί να γίνει πραγματικότητα όταν οι πολίτες-μέλη των δημοκρατικών κοινωνιών πρέπει να έχουν διαπαιδαγωγηθεί με αξίες σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναγνώρισης και εκτίμησης της αξίας του άλλου, αλληλεγγύης και συνεργασίας στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση εμφανίστηκε ως μία αναθεωρητική κίνηση του περιεχομένου και των διαδικασιών του εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να καλυφθούν αυτές οι ανάγκες. Βασική επιδίωξή της είναι μια κοινωνία που θα χαρακτηρίζεται από κοινωνική συνοχή, αποδοχή, δηλαδή, κοινών υποχρεώσεων και θεσμών ώστε να διατηρηθεί μια λογική κοινωνική και πολιτική σταθερότητα, και από πολιτισμική ποικιλία, αναγνώριση, δηλαδή, διατήρηση και ενίσχυση της πολιτισμικής διαφορετικότητας. Σ' αυτό το πλαίσιο, κάθε πολίτης θα μπορεί να διατηρεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και το δικαίωμα στη δική του πολιτισμική παράδοση αλλά παράλληλα να λειτουργεί και μέσα στην κοινότητα, μέσα στα όρια, δηλαδή, κοινών για όλους νόμων, υποχρεώσεων και δικαιωμάτων.

Το περιεχόμενο, οι στόχοι και οι πρακτικές που ακολουθούνται στην πολυπολιτισμική εκπαίδευση είναι άμεσα συσχετισμένες με την ιδεολογία, τις επιδιώξεις και τους στόχους της κυρίαρχης κοινωνικής ομάδας και επηρεάζονται από τα τοπικά και τα διεθνή γεγονότα, τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις της τρέχουσας χρονικής περιόδου. Το περιεχόμενο της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης και οι προσεγγίσεις που υιοθετούνται στην εκπαιδευτική πολιτική αλλάζουν και εξελίσσονται με το χρόνο κάτω από την πίεση αλλαγών στον ευρύτερο κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό χώρο. Έτσι σήμερα, τυπικά τουλάχιστον, η πολιτική που υποστηρίζει το "πολιτισμικό χωνευτήρι" είναι παρελθόν, επομένως και η αφομοιωτική εκπαιδευτική πολιτική είναι επίσης, τυπικά, παρελθόν. Στην πράξη φυσικά δε σημαίνει ότι η κυρίαρχη ιδεολογία έπαψε να είναι αυτή της ανωτερότητας του πολιτισμού της κυρίαρχης κοινότητας. Δεν αποκλείεται, δηλαδή, αν και δηλώνονται άλλοι στόχοι για την πολυπολιτισμική εκπαίδευση, στην ουσία, οι αντιλήψεις, τα στερεότυπα, οι στάσεις των εμπλεκομένων στην παιδαγωγική διαδικασία και οι στρατηγικές, τα μέσα και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν, να οδηγούν τελικά και πάλι στην αφομοίωση ή στον αποκλεισμό τα παιδιά των πολιτισμικών μειονοτήτων.

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές ερμηνείες για το περιεχόμενο του όρου πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Υπάρχουν ωστόσο και πολλές ομοιότητες με βάση τις οποίες μπορούν να δημιουργηθούν διάφορες κατηγορίες ανάλογα με την περιοχή στην οποία επικεντρώνονται οι αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα και την επιδίωξη τελικά της εκπαιδευτικής παρέμβασης. Διαφορετι-

κοί συγγραφείς, όπως οι Gibson, Williams, Lynch, Banks, προτείνουν διάφορες κατηγορίες για την πολυπολιτισμική εκπαίδευση, τις προσεγγίσεις, τις ιδεολογίες και τα παραδείγματα εφαρμογών της στην πράξη.

Τα διαφορετικά περιεχόμενα του όρου "πολυπολιτισμική εκπαίδευση", τη σχέση που έχουν με τις εκάστοτε επιδιώξεις της κυρίαρχης ομάδας και την εξέλιξη της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης τα τελευταία σαράντα χρόνια, μπορούν με συντομία να παρουσιαστούν σε τέσσερες φάσεις-τύπους που βέβαια μπορεί να απλοποιούν και να συρρικνώνουν το μεγάλο και σύνθετο ζήτημα της εκπαίδευσης πολιτισμικών μειονοτήτων.

1. Αν, για παράδειγμα, τελική επιδίωξη είναι η αφομοίωση των μαθητών/τριών που ανήκουν σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες στο κυρίαρχο πολιτισμικό πλαίσιο και στις εγκαταστημένες κοινωνικές δομές, τότε η παρέμβαση επικεντρώνεται στα ίδια τα παιδιά της πολιτισμικής μειονότητας. Στόχος της είναι η βελτίωση των επιδόσεών τους, η γεφύρωση δηλαδή της διαφοράς ώστε να είναι ομαλή η μετάβαση από το ιδιαίτερο (της πολιτισμικής ομάδας) στο γενικό (της κυρίαρχης ομάδας). Επίκεντρο των αλλαγών είναι η ίδια η μειονότητα ώστε να προσαρμοστεί στο σύστημα κανόνων, προτύπων και αξιών της ευρύτερης κοινότητας. Δεν καταβάλλεται προσπάθεια για εμπλουτισμό των γνώσεων όλων των παιδιών με πληροφορίες για τις διαφορετικές εθνικές, πολιτισμικές, κοινωνικές ομάδες και για αλλαγή στη συμπεριφορά και στις στάσεις τους απέναντι στον διαφορετικό άλλο. Τα προγράμματα αυτά μπορούν να χαρακτηριστούν αντισταθμιστικά παρά πολυπολιτισμικά⁴.

Επιγραμματικά η προσέγγιση αυτή σημαίνει:

Βοηθώ τον άλλο να αλλάξει, τον κάνω να μου μοιάζει γιατί εγώ είμαι ο κανονικός.

2. Αν τελική επιδίωξη είναι η εξασφάλιση της ανοχής των μελών της ευρύτερης κοινότητας απέναντι στον πολιτισμικά διαφορετικό άλλο, τότε οι αλλαγές προσανατολίζονται στο περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων ώστε να συμπεριληφθούν περιεχόμενα, πληροφορίες και εκπαιδευτικά υλικά σχετικά με τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες. Επίκεντρο των αλλαγών είναι τα αναλυτικά προγράμματα με στόχο τη διεύρυνση των γνώσεων όλων των παιδιών και, κυρίως, των παιδιών της κυρίαρχης ομάδας για την πολιτισμική

προσφορά των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων. Τα προγράμματα αυτά στην απλούστερη μορφή τους δίνουν μια πολυπολιτισμική χροιά στα αναλυτικά προγράμματα περιορίζοντας τις αλλαγές στην προσθήκη κάποιων κειμένων με πληροφορίες για τις καθημερινές διατροφικές, ενδυματολογικές, θρησκευτικές συνήθειες μελών διαφόρων πολιτισμικών ομάδων. Στις πιο καλλιεργημένες μορφές τους επεκτείνονται σε δραστικό μετασχηματισμό του περιεχομένου των αναλυτικών προγραμμάτων ώστε να παίρνουν υπόψη τους την πολιτισμική διαφορετικότητα της εκπαιδευτικής κοινότητας και της κοινωνίας γενικότερα⁵. Στόχος, δηλαδή, είναι η αποδοχή της παρουσίας του άλλου από τα μέλη της ευρύτερης ομάδας μέσα από την πληροφόρηση και τη συζήτηση για το διαφορετικό.

Επιγραμματικά η προσέγγιση αυτή σημαίνει:

Μαθαίνω για τον διαφορετικό άλλο, αποδέχομαι την παρουσία του αλλά εγώ δε χρειάζεται να αλλάξω.

3. Αν τελική επιδίωξη είναι η καλλιέργεια καλών ανθρώπινων σχέσεων μεταξύ παιδιών που ανήκουν σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες και η προώθηση πολιτισμικού πλουραλισμού, τότε οι αλλαγές προσανατολίζονται στην εκπαιδευτική πολιτική ώστε να αναπτυχθεί πνεύμα ανοχής και εκτίμησης στο πολιτισμικά διαφορετικό και να μειωθούν οι αρνητικές προκαταλήψεις σε βάρος του. Στην προσέγγιση αυτή που συχνά ονομάζεται σήμερα *πολυπολιτισμική εκπαίδευση*, η συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών παραδόσεων αναγνωρίζεται ως παράγοντας εμπλουτισμού και ενίσχυσης όλων των πολιτισμικών ομάδων, καθώς η κάθε μια μπορεί να ενσωματώνει χαρακτηριστικά των άλλων, και η διγλωσσία και ο πολιτισμικός πλουραλισμός αναγνωρίζονται ως θετικές αξίες στις σύγχρονες κοινωνίες. Στην προσέγγιση αυτή ευνοείται η ανάπτυξη καλών ανθρώπινων σχέσεων και ο πολιτισμικός πλουραλισμός⁶. Επίκεντρο των προγραμμάτων αυτών είναι τόσο οι αλλαγές στα αναλυτικά προγράμματα, ώστε να απευθύνονται σε όλα τα παιδιά, να παίρνουν υπόψη και να κάνουν ορατή την ύπαρξη των πολιτισμικών μειονοτήτων στην καθημερινή πραγματικότητα, να αντικατοπτρίζουν τη θετική κοινωνική και πολιτισμική συμμετοχή τους και τη συμβολή τους στην πρόοδο των επιστημών, όσο και η έρευνα σχετικά με τα γνωστικά στυλ παιδιών πολιτισμικών ομάδων ώστε με κατάλληλη διδασκαλία να βελτιωθούν οι επι-

δόσεις τους, να αυξηθεί η αυτοεκτίμησή τους και να μειωθούν οι εντάσεις στη σχολική τάξη⁷. Επιγραμματικά η προσέγγιση αυτή σημαίνει:

Αποδέχομαι την παρουσία και σέβομαι τον διαφορετικό άλλο, μαθαίνω γι' αυτόν και εκτιμώ την πολιτισμική του ιστορία αλλά δε χρειάζεται να αλλάξω.

4. Αν τελική επιδίωξη είναι, στο γενικότερο πρόγραμμα, ο μετασχηματισμός της κοινωνίας, τότε οι αλλαγές προσανατολίζονται προς τον προσδιορισμό της ιδεολογίας της εκπαίδευσης και τη φιλοσοφία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Στόχος των αλλαγών είναι η δημιουργία μιας κοινωνίας που θα αποδέχεται τη διαφορά στον πολιτισμό, στη γλώσσα, στη σωματική διάπλαση, θα αναγνωρίζει την ίδια αξία σε όλες τις γλώσσες και τους πολιτισμούς, θα συνειδητοποιεί την ψυχολογική, συναισθηματική και κοινωνική κακοποίηση που γίνεται σε πολιτισμικά και κοινωνικά διαφορετικές ομάδες, θα συνειδητοποιεί στερεότυπα, αντιλήψεις και στάσεις που αναγκάζουν τα μέλη μειονοτικών ομάδων να ζουν σε συνθήκες υποτέλειας και θα έχει τα γνωστικά εφόδια και τις ικανότητες να αμφισβητήσει στερεότυπα, προκαταλήψεις και στάσεις και να καταπολεμήσει πολιτισμικούς, κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς αποκλεισμούς.

Στην περίπτωση αυτή, επίκεντρο των αλλαγών είναι τα αναλυτικά προγράμματα και οι εκπαιδευτικές διαδικασίες. Τα αναλυτικά προγράμματα σχεδιάζονται έτσι ώστε να είναι απαλλαγμένα από στερεότυπα για το τι είναι «κανονικό» και «αποδεκτό». Να είναι απαλλαγμένα από κοινωνικές και πολιτισμικές διακρίσεις και να προάγουν την ιδέα του πολιτισμικού πλουραλισμού και της θετικής αξίας της γλωσσικής και της πολιτισμικής ποικιλίας σε μια δημοκρατική κοινωνία. Οι παιδαγωγικές διαδικασίες καλλιεργούν και προάγουν τη συνεργασία, την αμοιβαία αναγνώριση και την ανάγκη του άλλου. Στόχος δεν είναι η καλλιέργεια της παθητικής ανοχής της ευρύτερης κοινότητας για τις πολιτισμικές μειονότητες αλλά η αποδοχή της μειονότητας μέσα από την αναγνώρισή της ως πολιτισμικά ισότιμη⁸. Συνήθως τη συναντούμε με την ονομασία *αντιρατσιστική εκπαίδευση*.

Επιγραμματικά η προσέγγιση αυτή σημαίνει:

Αποδέχομαι τον διαφορετικό άλλο και τον αναγνωρίζω ως ίσο. Εντοπίζω και αμφισβητώ στερεότυπα και προκαταλήψεις στις οποίες στηρίζεται ο ρατσισμός, δεν επιτρέπω την πολιτική, πολιτισμική και συναισθηματική καταπίε-

ση του πολιτισμικά διαφορετικού άλλου και αγωνίζομαι για να καταπολεμήσω τον αποκλεισμό του από κοινωνικές, πολιτικές και εκπαιδευτικές δομές.

Είναι φανερό από όσα αναφέρθηκαν ότι η πολυπολιτισμική εκπαίδευση είναι μια παιδαγωγική προσέγγιση που ανταποκρίνεται στις εκπαιδευτικές ανάγκες παιδιών που διαφέρουν πολιτισμικά, κοινωνικά, γλωσσικά από τα παιδιά της ευρύτερης ομάδας και τα βοηθάει να αποκτήσουν γλωσσικές δεξιότητες στη γλώσσα της κυρίαρχης κοινότητας για να ενταχθούν σ' αυτήν ως ισότιμα μέλη της διατηρώντας τα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά. Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση εκτός από την παιδαγωγική της έμφαση όμως κρύβει τα πολύ σύνθετα ζητήματα της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής συμμετοχής στο κοινωνικό γίνεσθαι, της κοινωνικής ισότητας και της πολιτισμικής ταυτότητας.

2. Ολυμπιακοί Αγώνες: Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτισμικού πλουραλισμού

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες αθλητές και αθλήτριες από όλα τα πλάτη και τα μήκη της γης συναντιούνται στον ίδιο τόπο, αγωνίζονται και αγωνιούν πλάι πλάι, επικοινωνούν χωρίς να γνωρίζουν συχνά ο ένας τη γλώσσα του άλλου. Μια ποικιλία γλωσσών, συνηθειών και εκφράσεων, τρόπων ζωής συνυπάρχουν αρμονικά σε μια παγκόσμια κοινότητα. Η πολυπολιτισμικότητα είναι ορατή και λειτουργική σε όλες τις εκδηλώσεις, αθλητικές και κοινωνικές.

Μια σύντομη αναδρομή στους Ολυμπιακούς Αγώνες που πραγματοποιήθηκαν στον αιώνα μας και μια επιλεκτική αναφορά σε μερικούς από αυτούς αναδεικνύει τον πολυπολιτισμικό τους χαρακτήρα.

Σίδνεϊ 2000, 27οι Ο. Α.

-Η ολυμπιακή φλόγα περνάει από νησιά-χώρες της Ωκεανίας με συνέπεια την προβολή των τοπικών και αυτόχthonων πληθυσμών.

-Μια Αυστραλιανή αβοριγινική αθλήτρια, η Κάθυ Φρήμαν, ανάβει την ολυμπιακή φλόγα.

-Ένας αβοριγινός χορευτής, ο Τζακαπούρα, κλέβει την παράσταση στην τελετή έναρξης.

Μέσα από τους αγώνες προβάλλεται, επισημοποιείται το διπλό πρόσωπο της Αυστραλίας. Της Αυστραλίας των αυτόχthonων και των αποίκων. Η πολυπολιτισμική σύνθεση της χώρας που φιλοξενεί τους αγώνες και της παγκόσμιας κοινότητας που συμμετέχει στους αγώνες είναι εμφανής σε όλη τη διάρκεια των αθλητικών εκδηλώσεων.

Ατλάντα 1996, 26οι Ο. Α.

Ο αριθμός των εθνικών αντιπροσωπειών φτάνει τις 197 και ο αριθμός των αθλητών και αθλητριών που συμμετέχουν αγγίζει τις 10.332. Πάνω από 200.000 άτομα διαπιστεύονται, αθλητές και αθλήτριες, στελέχη και δημοσιογράφοι, εθελοντές και προσωπικό της οργανωτικής επιτροπής, υπάλληλοι ραδιοτηλεοπτικών συνεργείων, συμβασιούχοι για παροχή υπηρεσιών και για τήρηση της τάξης. Μια υπερ-αντιπροσώπηση φυλών, εθνοτήτων, γλωσσών, πολιτισμών. Μια παγκόσμια πολυπολιτισμική ανθρώπινη κοινότητα που συμβιώνει για ένα σύντομο χρονικό διάστημα ανεξάρτητα από ιδεολογικές, πολιτικές, θρησκευτικές διαφορές. Η Ατλάντα γίνεται μια πειραματική πόλη-μοντέλο ισότιμης αντιπροσώπησης και συμμετοχής σε κοινές εκδηλώσεις.

Βαρκελώνη 1992, 25οι Ο.Α.

-Η ολυμπιακή αφή γίνεται από το βέλος του παραπληγικού αθλητή της τοξοβολίας, Αντόνιο Ρομπέγιο.

-Επανεμφανίζεται η Νότιος Αφρική στους αγώνες με την παρουσία του Νέλσον Μαντέλα.

-Παίρνουν μέρος οι παλιές και νέες χώρες που δημιουργήθηκαν από τη διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Μέσα από τους αγώνες προβάλλονται διαφορετικότητες μεταξύ κοινωνικών ομάδων αλλά μέσα στην ίδια πολιτισμική κοινότητα. Ό,τι στο παρελθόν αντιμετωπιζόταν ως απόκλιση από την κανονικότητα και κρατιόταν στη σκιά, τώρα γίνεται ορατό, διεκδικεί δημόσια παρουσία, ισότιμη συμμετοχή σε αθλητικές και κοινωνικές εκδηλώσεις. Τα Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες αποκτούν επιτέλους πρόσωπο.

Οι αγώνες είναι ένα μοντέλο οικουμενικότητας. Ένας θρίαμβος της πολιτισμικής ποικιλίας. Αρκεί κανείς να παρακολουθήσει την εκκίνηση του Μαρα-

θώνειου δρόμου για να έχει μια εικόνα της ποικιλίας που χαρακτηρίζει τον κόσμο μας.

Μελβούρνη 1956, 16οι Ο.Α.

Οι αθλητές και οι αθλήτριες παρελαύνουν όχι σε χωριστές εθνικές ομάδες αλλά αναμειγνύονται μεταξύ τους, παρελαύνουν σαν μια μεγάλη οικουμενική ομάδα επιβεβαιώνοντας έτσι την ολυμπιακή ιδέα της συναδέλφωσης αθλητών από διαφορετικές χώρες.

3. Ολυμπιακοί Αγώνες και πολυπολιτισμική εκπαίδευση

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν ως περιεχόμενο εκπαιδευτικών προγραμμάτων να λειτουργήσουν εξισορροπητικά ανάμεσα στην αποδοχή και το σεβασμό της διαφορετικότητας από τη μια μεριά και στην αποδόμηση διαμορφωμένων αντιλήψεων, ισχυρών στερεοτύπων και άδικων συμπεριφορών, από την άλλη; Μπορούν να συμβάλλουν στη συνειδητοποίηση των αιτιών που οδηγούν κάποιες ομάδες σε περιθωριοποίηση και να διαμορφώσουν τις συνθήκες για την πραγματοποίηση αλλαγών στις κοινωνίες σήμερα;

Οι Ολυμπιακοί του 2004 πλησιάζουν. Η Ελλάδα ετοιμάζεται να φιλοξενήσει το μεγάλο αθλητικό γεγονός και να υποδεχθεί χιλιάδες επισκέπτες, αθλητές και αθλήτριες, στελέχη και φιλάθλους. Μπορούν οι Ολυμπιακοί του 2004 πέρα από μεγάλη γιορτή του αθλητισμού να γίνουν εργαλείο στα χέρια ενημερωμένων παιδαγωγών για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών στις αρχές της αποδοχής του διαφορετικού, της αναγνώρισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για μια κοινωνία δικαιοσύνης και αρμονικής συνύπαρξης;

Συνεχώς περισσότερες εθνικές αντιπροσωπείες παίρνουν μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες και συνεχώς περισσότερα νέα αθλήματα προστίθενται στον κατάλογο των Ολυμπιακών αγωνισμάτων. Μπορεί ο εκπαιδευτικός πέρα από την πληροφόρηση για το περιεχόμενο και τους κανόνες των ολυμπιακών αθλημάτων, πέρα από την αναφορά στην ιστορία και την εξέλιξη των Ολυμπιακών Αγώνων να μιλήσει για τους Ολυμπιακούς Αγώνες ως αν-

θρώπινη συνάθροιση και συνύπαρξη και να αναδείξει τον πολιτισμικό τους πλουραλισμό;

Η απάντηση χωρίς αμφιβολία είναι καταφατική. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να γίνουν ένα ισχυρό εργαλείο για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών στις αξίες της αλληλεγγύης, της αναγνώρισης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αν ενταχθούν στο πλαίσιο ειδικών, πολυπολιτισμικών, αντιρατσιστικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Παράδειγμα 1. Στο πλαίσιο πολυπολιτισμικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, με αφορμή το επίκαιρο γεγονός της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία, με την εμπλοκή τους σε κατάλληλα προετοιμασμένες από τον εκπαιδευτικό δραστηριότητες και μικρές ερευνητικές εργασίες, να δουν άνδρες και γυναίκες διαφόρων εθνικών, πολιτισμικών και κοινωνικών ομάδων να συνυπάρχουν και να αγωνίζονται στον ίδιο χώρο. Βλέπουν άτομα με ειδικές ανάγκες, ανθρώπους με διαφορετικά φυσικά χαρακτηριστικά να συμμετέχουν στα διάφορα αθλήματα, βλέπουν την ανομοιογένεια που εμφανίζει η μεγάλη κοινότητα των αθλητών και την παραλληλίζουν με τις ανομοιογένειες της κοινωνίας στην οποία ζουν. Εξοικειώνονται έτσι με την ιδέα της φυσικής παρουσίας ανθρώπων από διαφορετικές πολιτισμικές, εθνικές, κοινωνικές μειονότητες στις σύγχρονες κοινωνίες. Η εξοικείωση με την παρουσία του διαφορετικού άλλου είναι μια από τις επιδιώξεις της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης που αναφέραμε πιο πάνω.

Η εξοικείωση όμως με το διαφορετικό δεν εξασφαλίζει και τη γνώση γι' αυτό, για την ιστορία του, τις συνθήκες του, τον τρόπο του και τον πολιτισμό του. Ο εκπαιδευτικός που θα δείξει την εικόνα της Κάθυ Φρήμαν και του Τζακαπούρα, των αυστραλιανών αβορίγινων που η παρουσία τους στους αγώνες του Σίδνεϊ έκανε ιδιαίτερη εντύπωση και προβλήθηκε από όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, και θα σχολιάσει θετικά την απόφαση των διοργανωτών των αγώνων να τους συμπεριλάβουν στην εθνική αποστολή αναδεικνύοντάς τους σε πρωταγωνιστές των αγώνων, έχει κάνει το δεύτερο βήμα στην υλοποίηση μιας πολυπολιτισμικής προσέγγισης. Έχει επισημάνει την αποδοχή των αβορίγινων μελών της Αυστραλιανής αθλητικής αντιπροσωπείας και μελών της Αυστραλιανής κοινωνίας, και την αναγνώρισή τους ως ισότιμων από την πλειοψηφούσα ισχυρή κοινότητα.

Στο επόμενο βήμα της μαθησιακής διαδικασίας, ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να προβληματιστούν, να αναρωτηθούν γιατί βγήκαν στην επιφάνεια τώρα και όχι 50 χρόνια πριν οι αβορίγινες; Αφού είναι οι αυτόχθονες κάτοικοι της Αυστραλίας, γιατί μόλις τώρα τους βλέπουμε να συμμετέχουν σε κοινές με τους άλλους δραστηριότητες. Ο εκπαιδευτικός μπορεί μέσα από ερευνητικές διαδικασίες και ομαδική δουλειά στην τάξη να δώσει την ευκαιρία στα παιδιά να ψάξουν για πληροφορίες, να ταξινομήσουν και να αναλύσουν στοιχεία ώστε να αποκτήσουν γνώσεις για τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες. Αποδέχομαι και μαθαίνω για τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες είναι μια από τις επιδιώξεις της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Για να βοηθήσει στη συνειδητοποίηση της αδικίας σε βάρος πολιτισμικών ομάδων, ο εκπαιδευτικός μπορεί να διευκολύνει τα παιδιά να διατυπώσουν και να ελέγξουν υποθέσεις σχετικά με την πρόσφατη αλλαγή στάσης της ευρύτερης κοινότητας. Η αλλαγή είναι πραγματικά ξαφνική; Είναι αποτέλεσμα εξωτερικών πιέσεων στους Αυστραλούς διοργανωτές των αγώνων; Είναι προϊόν εσωτερικών πιέσεων και μακροχρόνιων αγώνων των αυτόχθονων για αναγνώριση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξίας της πολιτισμικής τους κληρονομιάς;

Είναι φανερό ότι οι Αυστραλοί διοργανωτές για τις ανάγκες της γιορτής ξαναθυμήθηκαν την ιστορία τους. Υπάρχουν πληροφορίες γι' αυτή την ιστορία; Ποιος είναι ο ρόλος και η θέση των αβορίγινων στην πολιτική ιστορία της χώρας και οι σχέσεις τους με το σύγχρονο Αυστραλό της κυρίαρχης ομάδας; Μήπως η ιστορική μνήμη των Αυστραλών είναι επιλεκτική; Διάλεξαν μια ιθαγενή για τη στιγμή της έναρξης, ως μια πράξη αποδοχής των ιθαγενών και συμφιλίωσης με την ιστορία τους. Μήπως όμως αποσιωπούν ένα τραγικό και αποκρουστικό μέρος αυτής της ιστορίας; Η παρουσία των ιθαγενών στους αγώνες είναι αναμφίβολα θετικό βήμα στη διαδικασία αποδοχής και αναγνώρισης της διαφοράς. Η αποδοχή όμως και αναγνώριση του πολιτισμού των ιθαγενών σημαίνει απαραίτητα και αναγνώριση των αδικιών σε βάρος τους; Η συνύπαρξη και προβολή των αβορίγινων στους αγώνες συνεπάγεται και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους; Η δημόσια αναγνώριση αποτελεί και δημόσια συγγνώμη για τη γενοκτονία που διαπράχτηκε σε βάρος τους;

Ο προβληματισμός και η εμπλοκή της τάξης σε κατάλληλες δραστηριότητες δίνουν στα παιδιά την ευκαιρία να βρουν πληροφορίες, να “γνωρί-

σουν” τους αβορίγινες, ανατρέχοντας και μελετώντας την ιστορία της χώρας. Μελετώντας την ιστορία μαθαίνουν για τους ανθρώπους που τη δημιούργησαν, εντοπίζουν αδικίες που έγιναν σε βάρος του πληθυσμού των ιθαγενών, αναγνωρίζουν στερεότυπα, προκαταλήψεις και στάσεις που δημιούργησαν και ενίσχυσαν ρατσιστικές συμπεριφορές σε βάρος τους.

Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί ένα θέμα της επικαιρότητας, τους Ολυμπιακούς Αγώνες, για να προκαλέσει συζήτηση, να προβληματίσει και να βοηθήσει τα παιδιά να βρουν πληροφορίες, να εντοπίσουν στερεότυπα, να συνειδητοποιήσουν αδικίες, να αναπτύξουν κριτικό πνεύμα και να γίνουν καλά πληροφορημένοι, συνειδητοποιημένοι πολίτες μιας πολιτισμικά πλουραλιστικής και δίκαιης κοινωνίας. Η γνωριμία με τον διαφορετικό πολιτισμό και ο εντοπισμός και η αμφισβήτηση ισχυρών στερεοτύπων και αρνητικών προκαταλήψεων στις οποίες στηρίζεται ο ρατσισμός σε βάρος πολιτισμικών μειονοτήτων είναι επιδιώξεις της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Παράδειγμα 2. Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί έναν πίνακα μεταλλίων της 27ης Ολυμπιάδας⁹ που δείχνει με πολύ παραστατικό τρόπο την πολυεθνική συμμετοχή στους αγώνες. Συζητάει με τα παιδιά το γεγονός της συμμετοχής τόσων χωρών στους αγώνες και μάλιστα πολλών χωρών την ύπαρξη των οποίων τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από τη συζήτηση των αθλητικών γεγονότων της Ολυμπιάδας. Δείχνει στα παιδιά ένα “λευκό” χάρτη των πέντε ηπείρων (φαίνονται μόνον τα περιγράμματα των ηπείρων χωρίς τις χώρες που ανήκουν σ' αυτές) και ζητάει, αφού χωριστούν σε ομάδες, να συνεργαστούν και να προσπαθήσουν ανταλλάσσοντας πληροφορίες και ανατρέχοντας σε προηγούμενες γνώσεις να τοποθετήσουν καθεμιά από τις 75 χώρες του πίνακα στην ήπειρο που ανήκει. Για μερικές χώρες τα παιδιά γνωρίζουν με βεβαιότητα που ανήκουν, για άλλες χρησιμοποιούν τη διαίσθησή τους, δημιουργούν υποθέσεις και καταφεύγουν σε τυχαίες επιλογές ηπείρου, πολλές φορές χρησιμοποιώντας ως κριτήριο το όνομα της χώρας. Διαπιστώνουν πόσα πράγματα δεν ξέρουν για τη σύνθεση του πληθυσμού που παίρνει μέρος στους αγώνες αλλά και για τη σύνθεση του γεωγραφικού χάρτη του κόσμου. Οι γνώσεις τους για τον κόσμο περιορίζονται σε ένα μικρό κύκλο, έξω από αυτόν εκτείνεται ένας ολόκληρος γεωγραφικός και κοινωνικός χώρος που τους είναι άγνωστος. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες γίνονται αφορμή

να γνωρίσουν την πολυπολιτισμική σύνθεση του πληθυσμού της γης, τις διαφορετικότητες που χαρακτηρίζουν τα επιμέρους στοιχεία ενός συνόλου.

Ο εκπαιδευτικός εφοδιάζει τις ομάδες με έναν “κανονικό” χάρτη των ηπείρων (όπου φαίνονται οι χώρες καθεμιάς από τις ηπείρους) και ζητάει από τα παιδιά να ελέγξουν και να διορθώσουν τις επιλογές τους σημειώνοντας πόσες από τις βεβαιότητές τους ήταν λάθος και πόσες από τις άλλες επιλογές τους αποδείχθηκαν σωστές. Τοποθετούν μετά τις 75 χώρες στη γεωγραφική τους θέση στην ήπειρο που ανήκουν και σχεδιάζουν τις διαδρομές που έκαναν οι εθνικές αντιπροσωπείες κάθε χώρας για να φτάσουν στο Σίδνει. Το Σίδνει γίνεται ο τόπος συνάντησης, συνύπαρξης και επικοινωνίας μελών διαφορετικών εθνοτικών, διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων. Άνθρωποι από τα πέρατα του κόσμου, με διαφορετικά φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, ζουν, αγωνίζονται και διασκεδάζουν στις ίδιες εγκαταστάσεις στον τόπο διεξαγωγής των αγώνων. Οι διαφορές υπάρχουν, είναι εμφανείς και σεβαστές αλλά δεν εμποδίζουν την ένταξη όλων των κοινοτήτων στην ίδια μεγάλη κοινότητα των αθλητών του κόσμου. Οι αθλητές και τα μέλη των διαφορετικών εθνικών αντιπροσωπειών έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τους δικούς τους τρόπους λατρείας, ανάλογα με τη θρησκεία τους, να απολαμβάνουν τα είδη διατροφής, τον τρόπο διασκέδασης, που χαρακτηρίζουν τον πολιτισμό τους χωρίς να γίνονται αντικείμενο χλευασμού και στόχος ρατσιστικών εκδηλώσεων από τα μέλη άλλων πολυπληθέστερων πιθανόν πολιτισμικών ομάδων. Αποδέχομαι την παρουσία και σέβομαι τον διαφορετικό άλλο, μαθαίνω γι’ αυτόν και εκτιμώ την πολιτισμική του ιστορία είναι ένας από τους στόχους της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Εκπαιδευτικός και παιδιά συζητούν την κατανομή των μεταλλίων ανά εθνική συμμετοχή. Δημιουργούν κατηγορίες ανάλογα με το σύνολο των μεταλλίων, από 1 έως 10, από 11 έως 20, από 21 έως 40, από 41 έως 60, από 61 και πάνω, που συγκέντρωσε κάθε μια από τις χώρες που συμμετέχουν στους αγώνες. Προσπαθούν να εξηγήσουν το γεγονός ότι κάποιες χώρες μονοπωλούν σχεδόν τα μετάλλια ενώ κάποιες άλλες μόλις καταφέρνουν να πάρουν ένα. Εξετάζουν την περίπτωση να υπάρχουν και άλλες χώρες που συμμετέχουν στους αγώνες αλλά δεν απέσπασαν καμία διάκριση. Δημιουργούν υποθέσεις για τους λόγους που οδηγούν κάποιες χώρες, αν και έχουν λίγες

πιθανότητες να διακριθούν, να παίρνουν μέρος στους αγώνες και για τους λόγους στους οποίους οφείλεται η μεγάλη/μικρή συγκέντρωση μεταλλίων από κάποιες άλλες χώρες. Έχει σχέση με τον αριθμό των μελών της εθνικής αντιπροσωπείας; Με τον αριθμό των κατοίκων της χώρας; Με την οικονομική, πολιτική, “γλωσσική” δύναμη; Με την ήπειρο στην οποία ανήκει; Τα παιδιά με αφορμή τη συζήτηση του πίνακα των μεταλλίων διατυπώνουν και επιλύουν ανοικτά προβλήματα, διατυπώνουν και ελέγχουν υποθέσεις, συγκρίνουν δεδομένα και συσχετίζουν πληροφορίες, αναπτύσσουν και υπερασπίζονται επιχειρήματα, γίνονται δραστήριοι και κριτικοί ερευνητές.

Το θέμα “Ολυμπιακοί Αγώνες” ως περιεχόμενο ενός προγράμματος πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης δίνει την ευκαιρία να επισημανθούν και να συζητηθούν διαφορές των διαφόρων πολιτισμικών ομάδων και να αναγνωρισθεί ο πλούτος που αυτές προσθέτουν στη μεγάλη κοινότητα των ανθρώπων είτε σε μια κοινότητα αθλητών είτε σε μια κοινότητα πολιτών ενός τόπου. Η διαφορά αναγνωρίζεται ως θετική αξία σε μια κοινότητα, η πολυπλοκότητα και πολυπολιτισμικότητα μιας κοινότητας ως πλούτος και δύναμή της, η γνωριμία, η γνώση, ο σεβασμός και η αποδοχή της πολιτισμικής ποικιλίας στις ανθρώπινες κοινότητες ως ενίσχυση της συνοχής και των δυνατοτήτων δημοκρατικών κοινωνιών.

Η Ολυμπιάδα του 2004 είναι μπροστά μας, και η παιδαγωγική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων μπορεί να χωρέσει στα περιεχόμενα και στους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων αν αντανακλάται στο περιεχόμενο προγραμμάτων πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση έχει να κερδίσει από την προετοιμασία της χώρας για την Ολυμπιάδα αν παράλληλα με τη διοικητική οργάνωση των υπηρεσιών και τα έργα που γίνονται για την υποδοχή των αγώνων εκπονηθούν και κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα και οργανωθεί η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σ’ αυτά.

Σημειώσεις

¹Στα προγράμματα αυτά οι μετανάστες δεν πήγαιναν όλοι στα σχολεία της γειτονιάς τους. Μεταφερόταν με λεωφορείο από τη γειτονιά τους σε διάφορα σχολεία της πόλης ώστε να μην υπάρχουν σχολεία αμιγώς μειονοτικά και ο μειονοτικός μαθητικός πληθυσμός να αναμειγνύεται με τους/τις γηγενείς μαθητές/τριες. Ο μεγάλος αριθμός μεταναστών σε ένα σχολείο θεωρείτο αρνητική παράμετρος στην επιτυχία του προγράμματος αφομοίωσης, γιατί τα παιδιά με τον συγχροτισμό τους με συνομηλίκους της ίδιας πολιτισμικής ομάδας θα έμεναν προσκολλημένα στις δικές τους πολιτισμικές παραδόσεις και θα χρησιμοποιούσαν τη μητρική τους γλώσσα καθυστερώντας έτσι την προσαρμογή τους στις συνήθειες ζωής και τη γλώσσα της πλειοψηφίας. Η επίσημη εκπαιδευτική πολιτική ήταν η διατήρηση της αναλογίας 1 προς 3, ο μειονοτικός μαθητικός πληθυσμός ενός σχολείου δηλαδή δεν μπορούσε να υπερβαίνει το 1/3 του συνολικού μαθητικού πληθυσμού. Η πολιτική αυτή διατηρήθηκε μέχρι τη δεκαετία του 1970 στις ΗΠΑ και εφαρμόστηκε επίσημα μέχρι το 1973 στη Μεγάλη Βρετανία.

²Βασικός στόχος των προγραμμάτων αυτών ήταν η πολιτισμική και γλωσσική ομοιογένεια της κοινωνίας. Η ιδεολογία της ενσωμάτωσης ελάχιστα διέφερε από την ιδεολογία της αφομοίωσης. Και στα προγράμματα αυτά οι μετανάστες συνέχιζαν να αντιμετωπίζονται ως πρόβλημα και τα εθνικοκεντρικά αναλυτικά προγράμματα δεν άλλαξαν καθόλου αφού στόχος ήταν η τελική προσαρμογή των μεταναστών στις συνήθειες ζωής της πλειονότητας και η αλλαγή τους έτσι ώστε να ενσωματωθούν στον πολιτισμό της κυρίαρχης κοινότητας. Η μόνη διαφορά τους από τα προγράμματα αφομοίωσης ήταν ότι σ' αυτά υπήρχε κάποια ανοχή ως προς ορισμένα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της μειονότητας. Θεωρείτο δηλαδή ότι η ενσωμάτωση των μεταναστών στην ευρύτερη κοινότητα μπορούσε να γίνει ακόμη και αν διατηρούσαν κάποια από τα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά.

³Η πολιτική του πολιτισμικού χωνευτηριού ήταν η πολιτική της πολιτισμικής και γλωσσικής αφομοίωσης των μεταναστών. Τα προγράμματα λοιπόν είχαν ως στόχο τα παιδιά να μάθουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα τη γλώσσα της πλειοψηφούσας ομάδας και να αποκτήσουν τις πολιτισμικές της

συνήθειες. Ένας χαρακτηριστικός τύπος αυτού του είδους προγραμμάτων ήταν το "sink or swim" (κολύμπα αλλιώς θα πνιγείς). Στα προγράμματα αυτά, τα παιδιά των μεταναστών αντιμετωπίζονταν ως πρόβλημα για το σχολείο στο οποίο φοιτούσαν. Ως λύση στο πρόβλημα προτεινόταν η γρήγορη αφομοίωσή τους στον τρόπο ζωής της χώρας υποδοχής. Έτσι από την πρώτη μέρα της σχολικής τους ζωής τα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων φοιτούσαν στις τάξεις που είχαν οργανωθεί και λειτουργούσαν για να εξυπηρετούν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των γηγενών. Καμία αλλαγή στα αναλυτικά προγράμματα και στον τρόπο διδασκαλίας δεν γινόταν ώστε να παίρνουν υπόψη τις ανάγκες και των εθνικών ή γλωσσικών μειονοτήτων. Τα παιδιά των μεταναστών παρακολουθούσαν από την αρχή της σχολικής τους ζωής όλα τα μαθήματα στη γλώσσα του σχολείου χωρίς να διδάσκονται τίποτε για τη μητρική τους ή στη μητρική τους γλώσσα. Η φιλοσοφία αυτών των προγραμμάτων ήταν ότι όσο περισσότερο εκτίθενται τα παιδιά της μειονότητας στη 2η γλώσσα τόσο γρηγορότερα θα τη μάθουν (ή θα τη μάθουν και θα προχωρήσουν κανονικά στο σχολείο, θα σωθούν δηλαδή, ή δεν θα τη μάθουν και θα αναγκαστούν να εγκαταλείψουν το σχολείο, να πνιγούν). Η εφαρμογή αυτού του είδους των προγραμμάτων γίνεται συνήθως στις περιπτώσεις που η μητρική γλώσσα των μειονοτήτων δεν απολαμβάνει την εκτίμηση της ευρύτερης κοινότητας, συχνά όμως ούτε και της ίδιας της οικογένειας που πιέζει τα παιδιά να μάθουν τη 2η γλώσσα γιατί πιστεύει ότι έτσι μόνον θα έχουν αργότερα καλύτερες ευκαιρίες για κοινωνική και οικονομική αποκατάσταση. Η χαμηλή εκτίμηση και η μικρή αξία που αποδίδεται στη μητρική γλώσσα συμβαδίζει με τη χαμηλή κοινωνική και οικονομική τάξη στην οποία ανήκει συνήθως η οικογένεια. Στις περιπτώσεις αυτές τα παιδιά συνήθως εγκαταλείπουν το σχολείο πολύ γρηγορότερα από ότι μαθαίνουν τη 2η γλώσσα, ενώ συνήθως χάνουν και τη μητρική τους γλώσσα.

⁴Στα προγράμματα αυτά δίνεται έμφαση στη διδασκαλία της δεύτερης γλώσσας ώστε η προσαρμογή στην σχολική ζωή και η αφομοίωση από την ευρύτερη κοινότητα να είναι όσο το δυνατόν ευκολότερη και ταχύτερη.

⁵Η ευρύτερη κοινότητα δείχνει να συνειδητοποιεί τα κοινωνικά, νομικά, εκπαιδευτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εθνικές και πολιτισμικές μειονότητες. Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση κινείται προς την κατεύθυνση της

αναγνώρισης της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμών. Δίνει έμφαση στον τρόπο ζωής, στην αυτοεκτίμηση και την ταυτότητα των μεταναστών και δεν ενδιαφέρεται για αλλαγές στο περιεχόμενο και τη δομή της εκπαίδευσης.

⁶ Είναι η περίοδος που η πολυπολιτισμική εκπαίδευση μπαίνει σε μια αρκετά διαφορετική από τις προηγούμενες φάση, ή είναι ο τύπος εκείνος της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης που διαφέρει σημαντικά από τους προηγούμενους. Γίνονται αλλαγές στο περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων ώστε να συντελέσουν στην ανάπτυξη μιας αρμονικής, πολιτισμικά ανομοιογενούς κοινωνίας.

⁷ Αυτή η προσέγγιση είναι αυτή που συνήθως χαρακτηρίζεται ως πολυπολιτισμική εκπαίδευση. Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση διαφέρει πολύ από την αφομοιωτική πολιτική του παρελθόντος. Προάγει την πολυπολιτισμικότητα ως θετική παράμετρο μιας κοινωνίας και υπεραμύνεται του δικαιώματος να διατηρήσουν οι διάφορες πολιτισμικές ομάδες τη γλώσσα και τον πολιτισμό τους και της ανάγκης να αλλάξει ο τρόπος που βλέπει τον κόσμο η πολιτισμική ομάδα που ανήκει στο λεγόμενο «δυτικό πολιτισμό». Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση βέβαια ούτε ως ιδεολογία είναι απαλλαγμένη αντιφάσεων ούτε ως πολιτική έχει αποφύγει την κριτική τόσο από μέλη μειονοτικών ομάδων και επιστήμονες του προσοδευτικού χώρου όσο και από ανθρώπους που ανήκουν στο συντηρητικό χώρο. Οι πρώτοι βλέπουν την πολυπολιτισμική εκπαίδευση ως μια ακόμη στρατηγική κοινωνικού ελέγχου που δεν στοχεύει και δεν προωθεί καμιά κοινωνική αλλαγή και της αποδίδουν έλλειψη ειλικρίνειας και αποτελεσματικότητας. Οι δεύτεροι την αντιμετωπίζουν ως απειλή για τις παλιές, καθιερωμένες, παραδοσιακές αξίες και την αντιμετωπίζουν ως στρατηγική διαβρωτική για την κοινωνική συνοχή.

⁸ Η αντιρατσιστική εκπαίδευση αναπτύσσεται προς δύο κατευθύνσεις. Η πρώτη είναι ο εντοπισμός και η αμφισβήτηση ισχυρών στερεοτύπων και αρνητικών προκαταλήψεων στις οποίες στηρίζεται ο ρατσισμός. Η δεύτερη είναι η γνωριμία με τον διαφορετικό πολιτισμό. Αν αναγνωριστούν και καταπολεμηθούν οι προκαταλήψεις τότε διευκολύνεται η επαφή και η γνωριμία με τους άλλους που διαφέρουν πολιτισμικά αλλά και η γνωριμία και η επικοινωνία με τους άλλους διευκολύνει την αναγνώριση και την απαλοιφή προκαταλήψεων. Η αντιρατσιστική δηλαδή εκπαίδευση επιχειρεί τη διεύρυνση των

οριζόντων των παιδιών ώστε να αποδέχονται και να εκτιμούν τις διαφορετικότητες που μπορεί να υπάρχουν μέσα σε πλατειές ομοιομορφίες, να αναγνωρίζουν ότι διαφορετικοί άνθρωποι μπορεί να λειτουργούν με διαφορετικά συστήματα αξιών. Από την άλλη έχει σκοπό να δώσει στα παιδιά τα κατάλληλα γνωστικά εφόδια ώστε να αναγνωρίζουν στερεότυπα και προκαταλήψεις σε βάρος συγκεκριμένων πολιτισμικών ομάδων και να τα απαλείφουν.

⁹ Πίνακας στην εφημερίδα *Τα Νέα*, 29.9.00.

Ο Εθελοντισμός και η Ολυμπιακή του διάσταση

Ευθύμης Κιουμουρτζόγλου

Καθηγητής ΤΕΦΑΑ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ο Πιέρ ντε Κουμπερτέν συνέλαβε την ιδέα της υλοποίησης ενός πολυδιάστατου γεγονότος αθλητικού, πολιτισμικού και παιδαγωγικού ταυτόχρονα.

Παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια φαινόμενα όπως ο επαγγελματισμός αντιμάχονται την Ολυμπιακή ιδέα, υπάρχει ακόμη το Ολυμπιακό κίνημα και όσοι το υπηρετούν εμπνέουν και καθοδηγούν τους νέους στα αρχικά τους βήματα προς τον αθλητισμό. Αυτοί οι εθελοντές του αθλητισμού υποκινούν τους νέους να αγαπούν τον αθλητισμό, να σέβονται τους αντιπάλους και τους κανόνες του παιχνιδιού. Τους διδάσκουν δεξιότητες αναγκαίες για τη ζωή και τους ενθαρρύνουν αυξάνοντας τις ελπίδες τους γι' αυτήν (R. Round 1999). Εθελοντισμός υπάρχει σε κάθε κοινωνία, σε κάθε κοινωνικό σύστημα στον κόσμο. Είναι σαφές ότι δεν υπάρχει καταναγκασμός στην περίπτωση των εθελοντών. Είναι κάτι που προσφέρεται ελεύθερα αλλά και αποσύρεται ελεύθερα.

Παραδοσιακά ως εθελοντισμός θεωρείται η ανιδιοτελής προσφορά ενός ατόμου προς την κοινωνία. Συνδέεται επομένως με τη “φιланθρωπία” όπως αυτή χρησιμοποιήθηκε κατά την κλασική εποχή για να αποδώσει μια καινούρια αρετή, την αγάπη για τους ανθρώπους. Ωστόσο ο εθελοντισμός έχει τις αρχές του στα πανάρχαια χρόνια. Είναι παλαιότερος από τη δημοκρατία, τη χριστιανοσύνη και την οργανωμένη εκπαίδευση. Στον αιγυπτιακό πολιτισμό εντοπίζονται οι πρώτοι “εθελοντές που πρόσφεραν ψωμί στους πεινασμένους και νερό στους διψασμένους” (Brenner, R 1988).

Ο εθελοντισμός θεωρεί τον άνθρωπο ως αξία καθεαυτή και κέντρο κάθε δραστηριότητας. Ταυτόχρονα, μέσω του εθελοντισμού διαμορφώνονται υγι-

είς προσωπικότητες και αξίες όπως η αλληλεγγύη, η συντροφικότητα και ο αλληλοσεβασμός. Αρκετοί δε από τους εθελοντές ίσως να ήταν από την άλλη πλευρά στο παρελθόν και αυτό τους βοηθά να κατανοήσουν καλύτερα τόσο την αναγκαιότητα όσο και την προσφορά τους (Jean-Marc Richard 1999).

Τι είναι ο εθελοντής;

Ο εθελοντής είναι το άτομο που αφιερώνει μέρος από τον ελεύθερο χρόνο ή τη γνώση του για χρήσιμες δράσεις προς όφελος άλλων χωρίς να περιμένει τίποτε σε αντάλλαγμα (M.L.H. Villar 1999).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια σταθερή ανταπόκριση προς τον εθελοντισμό. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του E. Morrison (1994) στον εθελοντισμό συμμετέχουν:

- Μη εργαζόμενες μεσαίας τάξης γυναίκες ως ανάγκη να αποδείξουν το κοινωνικό τους ενδιαφέρον.
- Εργαζόμενοι και επαγγελματίες για να αναδείξουν επιπλέον ικανότητές τους.
- Συνταξιούχοι για να αποδείξουν ότι παραμένουν ακόμη δραστήριοι και χρήσιμοι.
- Έφηβοι για να αναπτύξουν δεξιότητες αλλά και ως απόδειξη ανεξαρτησίας.
- Άνεργοι για να δημιουργήσουν επαφές με σκοπό τυχόν επαγγελματική αποκατάσταση και για να υπερβούν τα αρνητικά συναισθήματα που έχουν.

Αν και στις ημέρες μας διαπιστώνεται, στατιστικά, μια πολύ μικρή πτώση του εθελοντισμού ακόμη και σε χώρες, όπως οι ΗΠΑ, που παραδοσιακά έχουν αναπτυγμένη αυτή την κοινωνική διάσταση (Pidgeon, P. W. 1991), ο συνδεδεμένος με τους Ολυμπιακούς Αγώνες εθελοντισμός σημειώνει σταθερή αύξηση.

Χαρακτηριστικά του Εθελοντισμού

Κοινά χαρακτηριστικά όλων των μορφών εθελοντισμού είναι (B.A. Moreno et al., 1999):

- η εθελοντική προσήλωση σε κάποιο σκοπό
- ο αλτρουισμός
- η κοινωνική προσφορά
- η αλληλεγγύη

Ποιος γίνεται συνήθως εθελοντής;

Η ηλικία των εθελοντών κυμαίνεται μεταξύ 30 και 50 ετών. Οι εθελοντές αφιερώνουν περίπου 5 ώρες την εβδομάδα σε εθελοντική δραστηριότητα. Ωστόσο ο αριθμός των νέων που προσφέρουν εθελοντική εργασία μεταξύ 15 & 29 ετών, διαρκώς αυξάνεται.

Γιατί κάποιοι θα γίνουν εθελοντές;

Οι λόγοι που μπορεί να οδηγήσουν κάποιον στην απόφαση να προσφέρει εθελοντικά το χρόνο του ή την εργασία του είναι πολλοί και ποικίλουν. Σ' αυτούς συμπεριλαμβάνονται και οι παρακάτω:

- Για να βοηθήσουν τους άλλους.
- Για να ενισχύσουν ένα γεγονός στο οποίο πιστεύουν.
- Για εσωτερική ικανοποίηση.
- Για να προάγουν το πνεύμα της φιλίας, της συνεργασίας και της συναδέλφωσης.
- Για να προσφέρουν εργασία η οποία θα ωφελήσει τα παιδιά τους, την οικογένειά τους αλλά και τους ίδιους.
- Για να προσφέρουν στην κοινότητα τους.
- Για να αισθανθούν ότι πέτυχαν κάτι.
- Για να πετύχουν προσωπική ωρίμανση.
- Για να χρησιμοποιήσουν τις όποιες δεξιότητες τους σε καινούργιες συνθήκες.
- Για να καλλιεργήσουν νέες δεξιότητες.
- Για να κερδίσουν νέες εμπειρίες.
- Για να δημιουργήσουν δεσμεύσεις και κάποιους στόχους στην καριέρα τους.

Η αλλαγή του ρόλου του σημερινού εθελοντή

Η εργασία που προσέφεραν οι εθελοντές παλαιότερα, αλλά και οι λόγοι που τους οδηγούσαν στον εθελοντισμό έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια.

Στο παρελθόν η εθελοντική εργασία θεωρείτο χαμηλού επιπέδου και τυποποιημένη και δεν απαιτούσε ειδική εκπαίδευση.

Σήμερα η εθελοντική εργασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο αναζήτησης νέων ενδιαφερόντων, πιθανής συστηματικής εκπαίδευσης, καλλιέργειας και χρήσης νέων δεξιοτήτων σε νέες επαγγελματικές προοπτικές.

Πολλοί είναι οι λόγοι που έχουν επιβάλλει την αλλαγή του ρόλου των εθελοντών (F. MacLeod and S. Hogarth 1999), όπως το γεγονός ότι:

- Η εκπαίδευση και η εμπειρία των εθελοντών θεωρείται πλέον αναγκαία.
- Πολλά Πανεπιστήμια έχουν μαθήματα ή προγράμματα για συντονισμό και διοίκηση εθελοντών καθώς και διαχείρισης μη κερδοσκοπικών οργανισμών.

Η H. Little (1999) παρουσιάζει δώδεκα βασικές ανάγκες, οι οποίες πρέπει να ικανοποιούνται για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του εθελοντισμού:

1. Να υπάρχει ένα συγκεκριμένο καθήκον με αρχή και τέλος.
2. Μια αποστολή που να συνδυάζει ενδιαφέρον αλλά και συγκεκριμένο λόγο για προσφορά.
3. Ένας καλός λόγος για την ολοκλήρωση κάποιας από τις αποστολές τους.
4. Αναλυτικές γραπτές οδηγίες.
5. Μια λογική καταληκτική ημερομηνία.
6. Η ελευθερία ολοκλήρωσης της αποστολής όταν και όπως είναι πιο άνετα για τους εθελοντές.
7. Ό,τι είναι αναγκαίο για την ολοκλήρωση της αποστολής χωρίς διακοπές.
8. Ικανοποιητική εκπαίδευση.
9. Το ασφαλές, άνετο και φιλικό περιβάλλον εργασίας.
10. Το follow-up για να συνειδητοποιήσει ο εθελοντής ότι ολοκληρώθηκε η αποστολή του.
11. Μια ευκαιρία για επανατροφοδότηση ύστερα από την ολοκλήρωση

της αποστολής.

12. Η αναγνώριση και επιβράβευση της προσφοράς.

Ο Εθελοντισμός στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα η εθελοντική προσφορά εργασίας δεν έχει αναπτυχθεί σημαντικά, αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ενδιαφέρον — κυρίως της νεολαίας — προς τις εθελοντικές, μη κυβερνητικές οργανώσεις. Εκτιμάται ότι υπάρχουν συνολικά περί τις 1.200 καταστατικά κατοχυρωμένες εθελοντικές οργανώσεις από τις οποίες περίπου οι 400 είναι ενεργές.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, σύμφωνα με πανελλαδική έρευνα (1997), οι νέοι που κατ' αρχάς προτίθενται να διαθέσουν χρόνο για εθελοντική προσφορά ανήλθαν σε 55,7%, και εκείνοι που θα προσέφεραν εργασία χωρίς αμοιβή σε 72,6% του συνόλου του δείγματος. Σε αντίστοιχη εκστρατεία εφημερίδας την εποχή διεκδίκησης των Ολυμπιακών Αγώνων υπήρξε ανταπόκριση από 60.000 περίπου νέους.

Αντίθετα, τα πορίσματα έρευνας αγοράς, σχετικά με τον εθελοντισμό στη χώρα μας και τις προθέσεις συμμετοχής εθελοντών στους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004¹, η οποία πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της ΑΘΗΝΑ 2004, ήταν σχετικά ανησυχητικά.

Η σχετικά μεγάλης έκτασης έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δύο επίπεδα: α) σε επίπεδο οργανώσεων και β) σε επίπεδο μελών οργανώσεων. Στην πρώτη περίπτωση τα στοιχεία έδειξαν ότι *“η εκτίμηση που δίνουν οι εκπρόσωποι (των υπάρχοντων εθελοντικών οργανώσεων) για τη δύναμη εθελοντική προσφορά των μελών των οργανώσεων παραπέμπει σε ένα δυναμικό μικρής κλίμακας: περισσότεροι από 4 στους 10 εκπροσώπους οργανισμών εξαντλούν αυτή την κατ' εκτίμηση εθελοντική προσφορά για τους Ολυμπιακούς του 2004 σε μία ομάδα έως 20 μελών.”* (Τόμος 2, σελ. 8)

Στη δεύτερη, επίσης, περίπτωση έδειξαν ότι *“η διαθεσιμότητα προσφοράς των μελών των οργανισμών του δείγματος της έρευνας για τους Ολυμπιακούς του 2004 βρίσκεται σε μέτρια προς χαμηλά επίπεδα: Λίγο περισσότερο από το 50% δήλωσαν ενδιαφέρον (πολύ ή αρκετό) εθελοντικής συνδρομής, περίπου το 45% τοποθετήθηκαν αρνητικά (περισσότεροι από 1*

στους 5 μάλιστα δήλωσαν μηδενικό ενδιαφέρον).” (Τόμος 2, σελ. 10).

Επιπλέον *“... το βασικότερο ζήτημα που αναδεικνύεται είναι η ανάγκη μίας σφαιρικής και σε βάθος χρόνου πολιτικής, που θα έχει ως βασικό στόχο την ουσιαστική αύξηση του ενδιαφέροντος συνεισφοράς στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, που είναι και η αφετηριακή παράμετρος για να επιτευχθεί καθώς και η έμπρακτη εμπλοκή σε αυτούς. Για να επιτευχθεί αυτή η αύξηση του ενδιαφέροντος, είναι σαφές ότι απαιτείται εκλογίκευση στην κινητοποίηση του υπάρχοντος – θεσμοθετημένου δικτύου των εθελοντικών οργανώσεων και ένα σαφές οργανωτικό και στρατηγικό σχέδιο για την πλαisiώση του δικτύου αυτού από τους (νέους) εθελοντές του 2004.”* (Τόμος 2, σελ. 13).

Βέβαια η συγκεκριμένη έρευνα δεν έλαβε υπόψη τα θέματα που εμπλέκονται με οποιονδήποτε τρόπο στο ζήτημα της “αμηχανίας” όσον αφορά την εθελοντική προσφορά εργασίας. Η γνώση των θεμάτων αυτών θα συνέβαλε στον καλύτερο σχεδιασμό της εκστρατείας ευαισθητοποίησης του κοινού η οποία είναι απαραίτητη για την προσέλκυση ικανού αριθμού εθελοντών. Η διεξαγωγή ερευνών αυτής της μορφής συνεχώς και μέχρι τη στιγμή της στράτευσης των εθελοντών είναι αναγκαία.

Η επισκόπηση της σημερινής κατάστασης του εθελοντισμού στην Ελλάδα, καθώς και τα συμπεράσματα ερευνών για εθελοντική εργασία στους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004 οδηγούν στην ανάγκη μιας συντονισμένης εκστρατείας ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης του κοινού για την προσέλκυση και διατήρηση του απαιτούμενου αριθμού εθελοντών. Η πρακτική προηγούμενων διοργανώσεων δείχνει ότι η εκστρατεία αυτή είναι μέρος ενός συνολικότερου Προγράμματος Οργάνωσης Εθελοντισμού για τους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004.

Αθλητισμός και εθελοντές

Σήμερα υπάρχουν δύο κατηγορίες ανθρώπων που εμπλέκονται με τον αθλητισμό, οι επαγγελματίες και οι εθελοντές, αλληλένδετες μεταξύ τους και απολύτως αναγκαίες για τη λειτουργία του αθλητικού κινήματος.

Ο διαχωρισμός αυτών των δύο κατηγοριών στο χώρο του αθλητισμού εί-

ναι δύσκολος διότι υπάρχουν οι οργανισμοί που διοικούνται από εθελοντές αλλά οι υπάλληλοι είναι επαγγελματίες, όπως στην περίπτωση των μεγάλων αθλητικών ομοσπονδιών. Υπάρχουν, επίσης, οργανισμοί όπου διοίκηση και υπάλληλοι είναι επαγγελματίες (διάφοροι αθλητικοί σύλλογοι, σωματεία κλπ).

Πέρα όμως από τις δυσκολίες στους διαχωρισμούς, το σημαντικότερο είναι τι θέλουν να πετύχουν μέσα σε ένα οργανισμό ή μια οργάνωση οι επαγγελματίες και οι εθελοντές και ειδικότερα αν αυτός είναι το Ολυμπιακό κίνημα. Για να γίνει δυνατή η ολοκλήρωση της αποστολής, όπως αυτή διαγράφεται μέσα στις Ολυμπιακές συμβάσεις, απαιτείται η στενότερη δυνατή σχέση μεταξύ επαγγελματιών και εθελοντών.

Πράγματι στην επιτυχία των Ολυμπιακών Αγώνων συμβάλλει κατεξοχήν ο στρατός των εθελοντών οι οποίοι με την αφοσίωσή τους και τον ενθουσιασμό τους εξασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία των αγώνων και φιλικό περιβάλλον για αθλητές και φιλάθλους.

Οι εθελοντές είναι η τέλεια ενσάρκωση του Ολυμπιακού πνεύματος και προσφέρουν σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια των αγώνων: Από το καλωσόρισμα στο αεροδρόμιο, τη βοήθεια στα γήπεδα, την εξυπηρέτηση των φιλάθλων κατά τη διακίνησή τους από και προς τους χώρους διεξαγωγής των αγώνων, την πώληση εισιτηρίων, την εργασία σε διοικητικές θέσεις, σε εξειδικευμένες θέσεις και γενικά σ' όλο το φάσμα των αναγκών που παρουσιάζονται στις σαράντα και πλέον περιοχές δραστηριοτήτων που έχει η Οργανωτική Επιτροπή και απαιτούν οι αγώνες.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ένα πολύ-πολιτισμικό γεγονός που απαιτεί τη συμμετοχή του καθενός. Αν πράγματι δεχόμαστε ότι σημασία δεν έχει η νίκη αλλά η συμμετοχή, να η ευκαιρία.

Είναι αλήθεια ότι οι χορηγίες και τα τηλεοπτικά δικαιώματα αποτελούν τους βασικότερους παράγοντες για τη χρηματοδότηση των αγώνων. Είναι όμως εξίσου βέβαιο ότι οι σημερινοί αγώνες δε θα μπορούσαν να υπάρξουν χωρίς τη συμβολή των εθελοντών. Το σύνθημα "no volunteers, no Olympic games" εκφράζει αυτή την ανάγκη, για διαρκώς μεγαλύτερο αριθμό εθελοντών, παραστατικότητα. Χωρίς αυτούς θα γυρίζαμε στη μορφή των αγώνων του '60 (John MacAloon 1999).

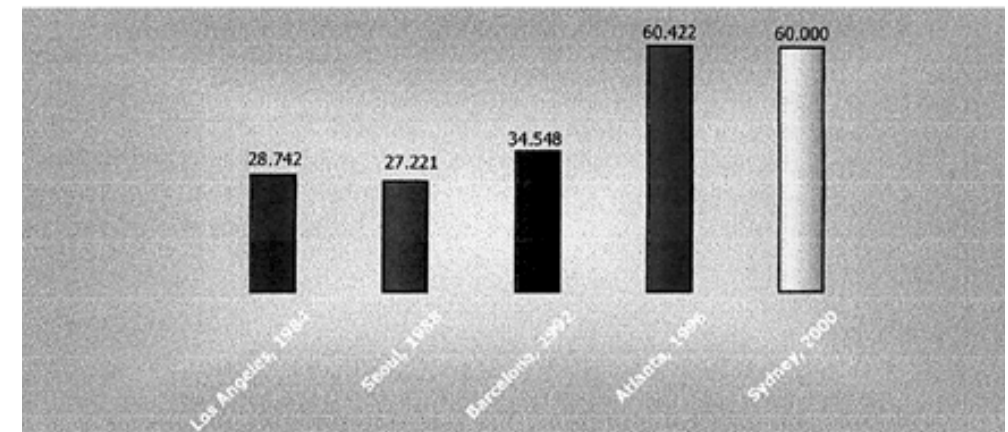
Εθελοντής Ολυμπιακών Αγώνων

“Ο εθελοντής Ολυμπιακών Αγώνων είναι ένα άτομο που λαμβάνει την αλτρουιστική απόφαση να δεσμευθεί προσωπικά, να συνεργαστεί όσο καλύτερα μπορεί για τη διοργάνωση των Ο.Α., και αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει τα καθήκοντα που του ανατίθενται χωρίς να αμείβεται ή να λαμβάνει ανταμοιβή οποιουδήποτε είδους.” (COOB, 1992)

Σχήμα Ι

Εξέλιξη αριθμού εθελοντών στις τελευταίες διοργανώσεις (Brettell, 1999)

ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΣΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (Brettell, 1999)

Στο σχήμα Ι παρουσιάζεται ο αριθμός των εθελοντών που συμμετείχαν σε προηγούμενες διοργανώσεις. Είναι φανερό ότι ο αριθμός των εθελοντών τείνει να σταθεροποιηθεί σε υψηλά επίπεδα, γεγονός που αυξάνει πολύπλευρα και πολυποίκιλα τις δυσκολίες της διοργάνωσης, όσον αφορά στη διαχείρισή τους και τις αντίστοιχες παροχές.

Η ηλικία των εθελοντών σε συνδυασμό με το φύλλο και το οικονομικό και μορφωτικό επίπεδό τους διαφέρει από διοργάνωση σε διοργάνωση και οφείλεται κύρια σε δύο λόγους: στην επικρατούσα σε κάθε χώρα κοινωνική αντίληψη για τον εθελοντισμό και στις εκπαιδευτικές και οικονομικές συνθήκες της συγκεκριμένης στιγμής.

Ο πίνακας 1 αναφέρει την ηλικιακή κατανομή των εθελοντών στην Ολυμπιάδα του Σίδνεϊ (Brettell, 1999). Όλες οι ηλικιακές ομάδες συμμετέχουν σχεδόν ισόποσα, εκτός από τα άτομα κάτω των 18 ετών. Σημαντική υπήρξε η συμμετοχή ατόμων με ηλικία μεγαλύτερη των 55 ετών. Σκοπός αυτής της παρουσίασης είναι να αποτυπωθεί μια τάξη μεγέθους η οποία όμως είναι πολύ λογικό και πιθανόν να διαφέρει στους μελλοντικούς Ολυμπιακούς Αγώνες.

Πίνακας 1.

Ηλικιακή κατανομή εθελοντών στο Σίδνεϊ

Ηλικιακή Ομάδα	Ποσοστό Εθελοντών
< 18	2 %
18 – 24	21%
25 – 34	18%
35 – 44	18%
45 – 54	19%
> 55	22%

Πεδία δράσης των Εθελοντών στους Ολυμπιακούς Αγώνες

Με την προώθησή του σε διαφορετικούς διοργανωτικούς τομείς ο εθελοντισμός άρχισε όλο και πιο αισθητά να μετατρέπεται σε συστατικό του ίδιου του προγράμματος διεξαγωγής των αγώνων. Στους Ολυμπιακούς Αγώνες προσφέρουν τις υπηρεσίες τους δύο ομάδες εθελοντών: οι εξειδικευμένοι και οι μη εξειδικευμένοι. Η πρώτη ομάδα αναλαμβάνει εργασίες για τις

οποίες απαιτούνται πιστοποιημένες ειδικές γνώσεις, όπως μετάφραση, χειρισμός Η/Υ, παροχή ιατρικού – νοσηλευτικού έργου κλπ. Η δεύτερη ομάδα αναλαμβάνει απλούστερες εργασίες όπου η αφοσίωση, ο ενθουσιασμός, η σωστή στάση και οι δεξιότητες επικοινωνίας είναι περισσότερο χρήσιμες. Τέτοιες εργασίες είναι η εξυπηρέτηση των θεατών, ο έλεγχος των εισιτηρίων, η διαμόρφωση των χώρων για κάθε αγώνισμα κλπ.

Οι προηγούμενες διοργανώσεις έδειξαν ότι απαιτείται σχετικά ισόποσος αριθμός εθελοντών και για τις δύο ομάδες. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει ανάλυση των εθελοντών ανά κατηγορία απασχόλησης κατά τη διοργάνωση των Αγώνων του Σίδνεϊ.

Πίνακας 2.

Αριθμός Εθελοντών ανά κατηγορία εργασιών στο Σίδνεϊ 2000

Κατηγορία I	Αριθμός Εθελοντών
Πιστοποιήσεις	1.989
Στίβος	1.290
Υπόλοιπα Αθλήματα	6.528
ΙΟΚ	1.416
Ιατρικές υπηρεσίες	3.000
Τύπος	1.717
Ασφάλεια	2.806
Υπηρεσίες Θεατών	12.789
Τεχνολογία	2.709
Μετακινήσεις	11.679
Ξενοδοχειακές Υπηρεσίες προσκεκλημένων	1.440

I. Περιλαμβάνονται μόνο οι κατηγορίες εργασιών στις οποίες απασχολήθηκαν πάνω από 1000 εθελοντές.

Αναγκαίος σχεδιασμός για το πρόγραμμα των εθελοντών

Οι εθελοντές αποτελούν, όπως έχει ήδη αναφερθεί, συστατικό στοιχείο των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο αριθμός τους, με οποιαδήποτε απόκλιση και αν υπολογισθεί, είναι μεγάλος, η προέλευσή τους διαφορετική και οι ικανότητες και οι επιδιώξεις τους μπορεί επίσης να διαφέρουν παρά το γεγονός ότι θα υπηρετήσουν έναν κοινό σκοπό. Η φάση του σχεδιασμού λοιπόν και της προετοιμασίας για την οργάνωση του προγράμματος των εθελοντών είναι ιδιαίτερα σημαντική και απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό.

Πριν από την έναρξη της στρατολόγησης των εθελοντών υπάρχει ένα στάδιο ευαισθητοποίησης και πληροφόρησης του κοινού για τις ανάγκες ενός τέτοιου προγράμματος, τους σκοπούς του, τους στόχους του και τον τρόπο υλοποίησής του. Η πολιτική στρατολόγησης των εθελοντών βασίζεται σε συγκεκριμένους άξονες όπως:

1. Καθορισμός της συνολικής ανάγκης – άτομα και προσόντα.
2. Ορισμός της ομάδας στόχου απ' όπου θα προέλθει ο κύριος όγκος των εθελοντών (γεωγραφικά, ηλικιακά, σαν απασχόληση κλπ.).
3. Τα κίνητρα για να γίνει κάποιος εθελοντής.

Οι παράγοντες παρακίνησης πρέπει να σχεδιασθούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο εν δυνάμει εθελοντής να μπορεί εύκολα να διαπιστώσει "τι αξιόλογο υπάρχει γι' αυτόν" και γιατί θα έπρεπε να εμπλακεί σ' αυτή την υπόθεση. Μερικοί από αυτούς μπορεί να είναι αρκετά σημαντικοί για κάποιους από τους εθελοντές:

- Η μοναδικότητα της εμπειρίας
- Η χρήσιμη εκπαίδευση
- Ο πατριωτισμός – συμβολή στην προβολή της πόλης, της χώρας κλπ.
- Η πίστη – βοήθεια στην ομάδα ή τον οργανισμό στον οποίο ανήκει
- Η συναναστροφή και η δημιουργία νέων φίλων
- Η βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων
- Η καταξίωση που προέρχεται από τη συμμετοχή σε μια νικήτρια ομάδα
- Η εμπειρία εργασίας σε ένα μεγάλο οργανισμό και ένα μεγάλο γεγονός

Ο λεπτομερής προγραμματισμός των ενεργειών πρέπει να ακολουθήσει διάφορα στάδια προσαρμοσμένα στο επίπεδο ανάπτυξης του εθελοντισμού

στην κάθε κοινωνία αλλά και σύμφωνα με τους ειδικούς σκοπούς και στόχους του κάθε προγράμματος. Σύμφωνα με τον P. Ronningen (1999) μερικά βήματα θα μπορούσαν να είναι τα ακόλουθα:

1. Ένα κατευθυντήριο σχέδιο για το τι θα κάνουν οι εθελοντές.
2. Ένας αναλυτικός προγραμματισμός για την εκπαίδευσή τους.
3. Μια βάση δεδομένων και η μέθοδος της επιλογής τους.
4. Μια στρατηγική κάλυψης των αναγκών τους.
5. Ένα πλάνο για πρακτικά θέματα όπως διαπίστευση, ενδυμασία, διατροφή, μεταφορά κλπ.

Πριν προχωρήσει ένα πρόγραμμα σε επιμέρους φάσεις και δράσεις πρέπει να έχει ορισθεί επακριβώς τι θα απαιτηθεί από το σώμα των εθελοντών αλλά και οι υποχρεώσεις του οργανισμού.

Συνεκτιμώντας την εμπειρία προηγούμενων διοργανώσεων και ιδιαίτερα αυτής του Σίδνεϊ 2000, οι εθελοντές που θα εμπλακούν σε Ολυμπιακούς αγώνες συνήθως πρέπει:

πριν τους αγώνες

- να υποβληθούν με τη συγκατάθεσή τους σε συνέντευξη επιλογής
- να ελεγχθούν με τη συγκατάθεσή τους τα προσωπικά τους στοιχεία για θέματα ασφάλειας
- να συμμετέχουν υποχρεωτικά στο πρόγραμμα εκπαίδευσης
- να συμμετέχουν στους Προ-ολυμπιακούς αγώνες όσοι επιλεγούν
- να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε ενημέρωση απαιτηθεί πριν από τους αγώνες

κατά τη διάρκεια των αγώνων

- να εξασφαλίσουν οι ίδιοι τη διαμονή τους
- να φορούν τη στολή και το σήμα του εθελοντή
- να εργαστούν για τουλάχιστον 12 ημέρες (10 εργάσιμες και 2 αργίες), είτε σε πρωινή είτε σε απογευματινή βάρδια

Παραδοσιακά, παροχές ή υπηρεσίες που κατ' ελάχιστο προσφέρονται στους εθελοντές Ολυμπιακών Αγώνων είναι οι ακόλουθες:

- στολή, σήμα,
- εκπαιδευτικό ή άλλο πληροφοριακό υλικό
- έξοδα μετακίνησης στους χώρους των αγώνων

- σίτιση και αναψυκτικά κατά τη διάρκεια της εργασίας τους στους αγώνες
- ειδική εκπαίδευση, κατάρτιση σε ξένες γλώσσες, Η/Υ κλπ.

Βέβαια όλα τα παραπάνω υπόκεινται στη διακριτική διάθεση της Οργανωτικής Επιτροπής κάθε πόλης που έχει την υποχρέωση οργάνωσης των αγώνων και είναι δυνατόν να γίνουν νέες, αναγκαίες προσαρμογές.

Η εκπαίδευση των εθελοντών

Η εκπαίδευση των εθελοντών είναι από τους βασικότερους τομείς που συντελούν στην επιτυχία των αγώνων. Η καλά εκπαιδευμένη ομάδα στήριξης των αγώνων είναι αυτή που θα έρθει σε επαφή με τον κόσμο, που θα μετέχει άμεσα ή έμμεσα στους αγώνες, είναι αυτή που θα στηρίξει τη λειτουργία όλων των προγραμμάτων για την τέλεση των αγώνων και θα δώσει την τελική εικόνα για το μέγεθος της επιτυχίας τους. Ο μεγάλος αριθμός των εθελοντών και οι δυσκολίες εκπαίδευσής του οδηγούν στην ανάγκη ενός καλά σχεδιασμένου προγράμματος που θα καλύπτει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο όλες τις ανάγκες. Πέραν όμως των αναγκών των αγώνων που θα καλύψουν οι εθελοντές, το πρόγραμμα οφείλει να καλλιεργεί και την κοινωνική διάσταση που έχει και οφείλει να διατηρήσει ο εθελοντισμός στις ημέρες μας. Ειδικότερα πρέπει:

- Να βοηθήσει τους εθελοντές να αποκτήσουν ή να βελτιώσουν τις απαιτούμενες δεξιότητες, ώστε να ανταποκριθούν στο ρόλο τους κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων.
- Να πληροφορήσει με ακρίβεια και υπευθυνότητα για τις συγκεκριμένες απαιτήσεις που έχει το μεγάλο γεγονός των Ολυμπιακών Αγώνων στο οποίο θα συμμετέχουν.
- Να τους αναπτύξει σε υψηλό βαθμό την εμπιστοσύνη, τον ενθουσιασμό, την αγωνιστικότητα και το πνεύμα συνεργασίας από την πρώτη συνάντηση μέχρι το τέλος των αγώνων.

Το πρόγραμμα εκπαίδευσης των εθελοντών συνήθως περιλαμβάνει τρεις υποχρεωτικούς κύκλους εκπαίδευσης για όλους τους εθελοντές και ένα κύκλο εκπαίδευσης για τους επικεφαλής των ομάδων:

α. Εισαγωγική εκπαίδευση

Η εισαγωγική εκπαίδευση εισάγει τους εθελοντές στο σύνολό τους στην ιδέα του εθελοντισμού και του Ολυμπισμού και τους πληροφορεί για τις διαστάσεις και το μέγεθος της εργασίας που θα αναλάβουν.

β. Εκπαίδευση στις εγκαταστάσεις

Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι να μεταδοθεί η αντίληψη της περιοχής και η ενημέρωση για τις εγκαταστάσεις των επιμέρους υπηρεσιών όπου οι εθελοντές θα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους. Τέτοιες εγκαταστάσεις μπορεί να είναι οι περιοχές διαπίστευσης, οι πληροφορίες για το προσωπικό, για την ασφάλεια, οι υπηρεσίες προς τους θεατές, η λειτουργία των γηπέδων κ.ά.

γ. Εξειδικευμένη εκπαίδευση

Η εξειδικευμένη εκπαίδευση αφορά το ίδιο για το έργο που θα πρέπει να διεκπεραιώσουν οι εθελοντές κατά τη διάρκεια των αγώνων. Η συγκεκριμένη εκπαίδευση εξαρτάται απόλυτα από την εργασία που θα τους ανατεθεί και ο όγκος της από την πολυπλοκότητά της.

δ. Εκπαίδευση για τους επικεφαλής των ομάδων

Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για να ηγηθούν αποτελεσματικά των ομάδων τους.

Στα μέσα υλοποίησης του προγράμματος εκπαίδευσης περιλαμβάνονται διαλέξεις, εκπαίδευση στο χώρο εργασίας και πρακτική σε διάφορες δοκιμαστικές ευκαιρίες, η δημιουργία εντύπου και ηλεκτρονικού υλικού, καθώς και η χρήση του internet. Το τελευταίο στη σημερινή εποχή δίνει πολλές δυνατότητες για εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, για συνεχόμενη εκπαίδευση σύμφωνα με τις διαθέσεις και το χρόνο του εθελοντή, αλλά και για παρουσίαση των εγκαταστάσεων τρισδιάστατα ώστε να μην χρειάζεται πολύ χρόνο εκπαίδευσης ο εθελοντής στις πραγματικές εγκαταστάσεις.

Συμπέρασμα

Ο σκοπός των εθελοντών ταυτίζεται με το σκοπό της Οργανωτικής Επιτροπής των Αγώνων. Πρέπει να γίνουν πετυχημένοι αγώνες για τους αθλητές, τους φιλάθλους, τους δημοσιογράφους και για την ίδια την διοργάνωση.

Ο εθελοντής είναι παράδειγμα υψηλού βαθμού ευθύνης, συνέπειας και ανιδιοτέλειας.

Οι εθελοντές είναι οι άνθρωποι που πιστεύουν ότι η συλλογική προσπάθειά τους θα αλλάξει την κοινωνία. Είναι οι άνθρωποι που αλλάζουν τον κόσμο μας.

Ο εθελοντισμός είναι στενά συνδεδεμένος με το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων και είναι κεφαλαιώδους σημασίας για την επιτυχή διοργάνωσή τους.

Το πρόγραμμα οργάνωσης καλά εκπαιδευμένης ομάδας εθελοντών είναι πολύ δύσκολο και απαιτεί ειδικούς χειρισμούς προς όλες τις κατευθύνσεις.

Η δημιουργία και η ενεργοποίηση του προγράμματος εθελοντισμού, καθώς και η αρωγή και συνεργασία όλων των πιθανών εμπλεκόμενων φορέων στην ευαισθητοποίηση, την εκστρατεία, την οργάνωση του κινήματος και την κατάρτιση των εθελοντών αποτελούν πρωταρχικά αιτήματα για την επιτυχή έκβαση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Brenner, R. H. (1988). *American Philanthropy*, University of Chicago Press, Chicago, IL, p.3.
- Brettell, D. (1999). Sydney Olympic and Paralympic Games 2000. *Papers of the symposium held in Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, 1-9.
- Little, H. (1999). An Essential Guide For Volunteer Leaders and Staff of Professional, Trade and Charitable Nonprofit Organizations. *Volunteers, How to Get Them, How to Keep Them*, Panacea Press Inc. Naperville, Illinois.
- MacAloon, J. (1999). Volunteers, Global Society and the Olympic Movement.

- Papers of the symposium held in Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, 1-10.
- Macleod, F., & Hogarth, S. (1993). Motivate and Manage Your Team. *Leading Today's Volunteers*, Self-Counsel Press (a division of), International Self-Counsel Press Ltd. USA, Canada.
- Marc-Richard, J. (1999). The psychological aspects of volunteering. *Papers of the symposium held in Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, 1-2.
- Moreno, B. A., Moragas, De M., & Paniagua, R. (1999). The evolution of volunteers at the Olympic Games. *Papers of the symposium held in Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, 1-20.
- Morrison, K. E. (1994). Developing Volunteers for Organizational Success. *Leadership Skills*, Fisher Books, LLC, USA.
- Pidgeon, P. W. (1998). A Practical Workbook for Nonprofit Organizations, Volunteers, and Corporations. *The Universal Benefits of Volunteering*, John Wiley & Sons, Inc. N.Y.
- Pound, R. (1999). Volunteers and the Olympic Movement: past, present and future. *Papers of the symposium held in Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, 1-7.
- Ronningen, P. (1999). Volunteer Recruitment Policy and Motivational Factors for Volunteering. *Papers of the symposium held in Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, 1-3.
- Villar, M. L. H. (1999). Volunteering versus Olympism. *Papers of the symposium held in Lausanne, 24th, 25th and 26th November 1999*, 1-8.

¹ Εθελοντισμός και Ελληνική εμπειρία. Έρευνα αγοράς. ΕΤΕΒΑ, Οκτώβριος 2000.

Η Ολυμπιακή Παιδεία στην “κοινωνία της μάθησης”

Νέλλη Αρβανίτη (Ph. D)

Καθηγήτρια Φυσικής Αγωγής

Γενικά

Η τεχνολογική πρόοδος οδηγεί σε αλματώδεις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις μέσα στις οποίες το σημερινό σχολείο προσπαθεί να αναπροσαρμοσθεί ώστε να ανταποκριθεί στον παιδαγωγικό του ρόλο.

Οι νέες μορφές απασχόλησης, το αυξανόμενο ενδιαφέρον για το περιβάλλον, οι αυξανόμενες διαπολιτισμικές ανάγκες ως επακόλουθο της πολιτισμικής και οικονομικής παγκοσμιοποίησης, τα φαινόμενα βίας, η χρήση ναρκωτικών, οι νέες μορφές επικοινωνίας και η έντονα διεθνοποιημένη νεανική κουλτούρα αποτελούν κοινωνικές παραμέτρους που επηρεάζουν το σχολείο.

Τα εκπαιδευτικά συστήματα οφείλουν να εγκλιματιστούν και να εκσυγχρονιστούν. Η διαδικασία ανάπτυξης εκπαιδευτικών προγραμμάτων, είναι ένα χαρακτηριστικό των σχολικών συστημάτων σε όλη την Ευρώπη για δεκαετίες και διάφοροι διεθνείς οργανισμοί, με αυξανόμενους ρυθμούς, προσδιορίζουν την εκπαιδευτική αλλαγή ως την κύρια μηχανή για τη μεταφορά από μια κοινωνική κατάσταση σε άλλη (CIDREE, σ. 14, 1998).

Εξάλλου, η εκπαίδευση είναι ένα ολοκληρωμένο πεδίο σχέσεων, που βρίσκεται σε εξάρτηση από την κεντρική εξουσία, αλλά και σε σχετική αυτονομία. Είναι σύστημα ανοιχτό, γιατί δέχεται επιδράσεις από τη δυναμική της κοινωνίας, και κλειστό, αφού λειτουργεί μέσα σ' ένα πλαίσιο συγκεκριμένων αρχών, σκοπών και κανόνων (KEMETE, 1998).

Όλες, σχεδόν, οι ευρωπαϊκές χώρες ζητούν από το εκπαιδευτικό πρό-

γραμμα να αντιμετωπίσει σε άλλη βάση - σύγχρονη, επιστημονική - τα πραγματικά προβλήματα της κοινωνίας και της εκπαίδευσης και, έτσι, θέματα σχετικά με την υγεία, το περιβάλλον, τη διαπολιτισμική συνείδηση, την κοινωνική συμπεριφορά των νέων, συνδέονται με το σχολείο και γίνονται μέρος του αναλυτικού του προγράμματος.

Προς αυτή την κατεύθυνση, την τελευταία δεκαετία δεν έχουν λείψει στην Ελλάδα προσπάθειες, αναζητήσεις και προβληματισμοί σε θέματα κοινωνικής αγωγής, ως περιεχόμενο της Ολυμπιακής Παιδείας, υπό την καθοδήγηση της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας και του Υπουργείου Παιδείας, με σκοπό την καλλιέργεια κριτικής στάσης και συνείδησης απέναντι στα ζητήματα του Ολυμπιακού Κινήματος και τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών θετικών προς τα Ολυμπιακά Ιδεώδη.

Η Ολυμπιακή Παιδεία αποτελεί εκπαιδευτική διαδικασία που στηρίζεται σε επιστημονικές αρχές και χρησιμοποιεί προγραμματισμένες ευκαιρίες μάθησης με σκοπό τη διαμόρφωση ή και τροποποίηση προτύπων συμπεριφοράς του ατόμου, σύμφωνα με τις διαχρονικές αξίες του Ολυμπισμού, στις διασυνδέσεις του με την κοινωνία.

Βασικά χαρακτηριστικά-στόχοι της Ολυμπιακής Εκπαίδευσης, όπως τα συνόψισε ο καθηγητής Muller, βασιζόμενος στις θέσεις του Pierre de Coubertin είναι:

- Η ιδέα της αρμονικής ανάπτυξης του ανθρώπου.
- Η ανάγκη ταυτόχρονης άσκησης σώματος και πνεύματος.
- Η ιδέα της τελειοποίησης του ανθρώπου και της αθλητικής υπεροχής απέναντι στην επιστημονική και καλλιτεχνική υπεροχή.
- Η αυτόβουλη υποταγή – στο πλαίσιο της αθλητικής δραστηριότητας- στις αρχές του “ευ αγωνίζεσθαι”, της ισότητας ευκαιριών και της τήρησης των υποχρεώσεων.
- Το ιδανικό της ειρήνης και της κατανόησης μεταξύ των λαών που επιβάλλει το σεβασμό και την εξοικείωση με τις πολιτισμικές ιδιομορφίες άλλων χωρών και ηπείρων.

Για την επίτευξη των στόχων προτείνεται η υιοθέτηση δύο πλαισίων ενεργειών. Ένα θεωρητικό πλαίσιο, μέσω του οποίου προωθείται η γνώση, και ένα κινητικό πλαίσιο, μέσω του οποίου ενεργοποιούνται ικανότητες – δεξιό-

τητες (αθλητικές, κοινωνικές, επικοινωνιακές, ερευνητικές κ.ά.) που θα οδηγήσουν στη διαμόρφωση αξιών, συνηθειών, στάσεων και συμπεριφορών, όπως “ευ αγωνίζεσθαι”, προαγωγή της υγείας, πολιτισμική συνείδηση, περιβαλλοντική ευαισθησία και κριτική στάση απέναντι σε Ολυμπιακά θέματα και ζητήματα.

1. Ολυμπιακή Παιδεία και σχολείο

Η Εκπαίδευση ως θεσμός παραπέμπει στην κοινωνική και μορφωτική λειτουργία. Επειδή η εκπαίδευση έχει κοινωνικό χαρακτήρα, ως πρόνοια για τη μόρφωση πολιτών, προωθεί:

- Συνεργασία, συλλογικότητα, κοινωνικοποίηση
- Διαμόρφωση ατομικής και συλλογικής συνείδησης
- Σταδιακή ανάπτυξη των βαθμίδων της γνώσης και ένταξη του μαθητή στην κοινωνία και την εργασία
- Ψυχολογική υποστήριξη και ενίσχυση του μαθητή
- Διαμόρφωση πλαισίου σχέσεων διδασκόντων και μαθητών

Η Εκπαίδευση ως σύστημα και κοινωνικός φορέας διαμορφώνει ένα σύστημα αξιών, διαμορφώνει αρχές, σκοπούς, νέες αντιλήψεις για τη στάση ζωής (KEMETE, 1998).

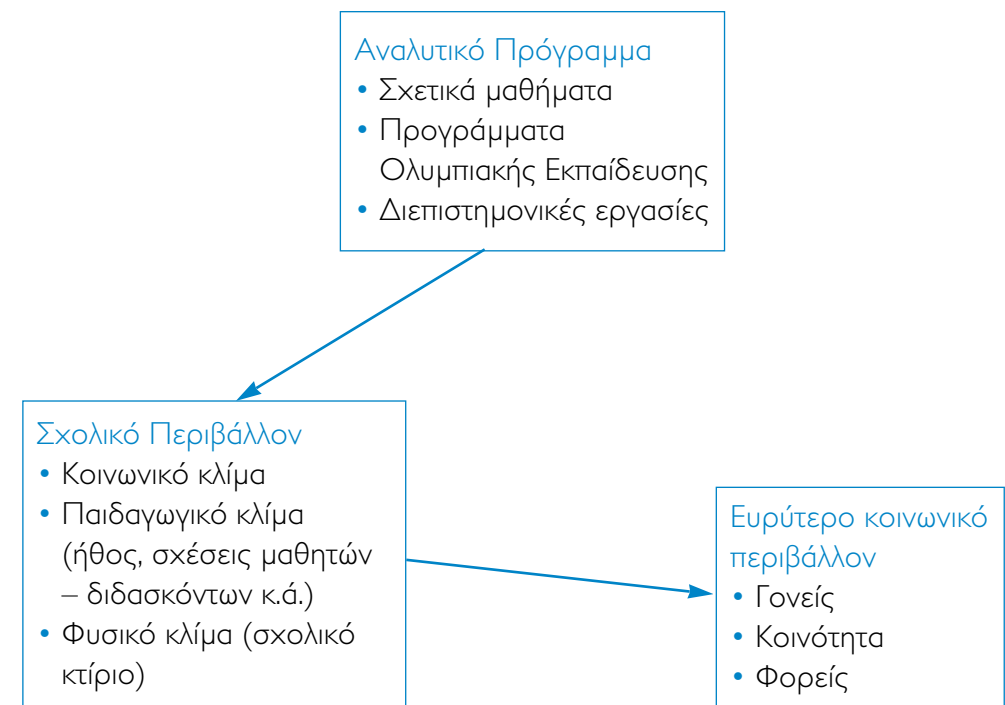
- Το σχολείο απευθύνεται σε άτομα που θα αποτελέσουν ομάδες του αύριο και επιδιώκει να προλάβει τη διαμόρφωση αρνητικών στάσεων και συμπεριφορών που είναι δύσκολο να αλλάξουν αργότερα.
- Το σχολείο προσφέρει σημαντική ευκαιρία για συστηματοποιημένη και διαρκή μόρφωση. 15000 περίπου είναι οι ώρες της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης στις αναπτυγμένες χώρες.
- Υπάρχουν άφθονα στοιχεία που δείχνουν ότι ενδείξεις της μελλοντικής μας στάσης και συμπεριφοράς παρουσιάζονται κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής μας.
- Ο νέος μπορεί να μεταφέρει μηνύματα προς τα έξω (οικογένεια, κοινωνικό περιβάλλον).

Το σχολείο μπορεί, επιπλέον, να βοηθήσει το νέο να διαμορφώσει άπο-

ψη για θέματα που αφορούν άμεσα τη ζωή του (διαπροσωπικές σχέσεις, φιλία, γονείς, αλκοόλ, ναρκωτικά, πολιτική κλπ.) και να υιοθετήσει στάσεις που θα τον βοηθήσουν σε μελλοντικές αποφάσεις.

Παρότι το σχολείο αναγνωρίζεται ως ο καταλληλότερος τόπος προώθησης κοινωνικών θεμάτων προς τους νέους, τα αποτελέσματα δεν θα είναι τα αναμενόμενα αν δεν υπάρχει, συγχρόνως, υποστηρικτικό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Θεμελιώδης προϋπόθεση και απαραίτητη βάση για την προώθηση της Ολυμπιακής Παιδείας είναι η ύπαρξη κατάλληλου σχολικού κλίματος (ευνοϊκό παιδαγωγικό κλίμα, δυναμική αλληλεπίδραση παιδαγωγού-παιδωγουμενων, κτίριο κ.ά) και συνεργασία της σχολικής κοινότητας με τους φορείς του ευρύτερου κοινωνικού χώρου (γονείς, υπηρεσίες κοινότητας κ.ά).

Σχολείο που προωθεί την Ολυμπιακή Παιδεία

2. Ένταξη της Ολυμπιακής Εκπαίδευσης στο σχολικό ωρολόγιο πρόγραμμα

Η ένταξη της Ολυμπιακής Παιδείας στο σχολείο πρέπει να έχει γενικό-καθολικό αλλά όχι υποχρεωτικό χαρακτήρα. Χρειάζεται προσοχή για να μην εξελιχθεί σε ένα αδιάφορο “μάθημα”.

Με την έννοια αυτή αντιμετωπίζεται επιφυλακτικά η ένταξή της στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα. Εξάλλου, το αναλυτικό πρόγραμμα “βομβαρδίζεται” κυριολεκτικά από νέα γνωστικά αντικείμενα, που καθιστούν δύσκολη την ένταξη της Ολυμπιακής Παιδείας ως ανεξάρτητο μάθημα.

Επειδή ωστόσο οι ολυμπιακές αξίες, τα μηνύματα του Ολυμπισμού πρέπει να φτάσουν σε όλους τους μαθητές, ανεξαιρέτως, προτείνεται:

α) Η δι-επιστημονική (διαθεματική) προσέγγιση. Οι έννοιες, οι ιδέες και οι αξίες του Ολυμπισμού και του αθλητισμού “διαχέονται” μέσα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος. Το θέμα των δι-επιστημονικών προγραμμάτων είναι ελκυστικό σε αυτούς που διαμορφώνουν εκπαιδευτική πολιτική, επειδή προσφέρουν δυνατότητες για μεγιστοποίηση της απόδοσης των αντικειμένων που ήδη υπάρχουν, παρά προσθέτουν νέα αντικείμενα. Αυτό αποτελεί μια καλοδεχούμενη εκπαιδευτική προσέγγιση. Ωστόσο απαιτεί λεπτομερή σχεδιασμό όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο σχολείων και εμπεριέχει την ανάγκη για ένα συστηματικό πρόγραμμα ενδοσχολικής εκπαίδευσης και υποστήριξης των διδασκόντων. Εμπεριέχει επίσης την εφαρμογή νέων διδακτικών μεθόδων.

Προτείνεται επίσης να ενταχθεί:

β) Ως επιμέρους θέμα ή ύλη σε ένα ή περισσότερα μαθήματα.

Ορισμένα δι-επιστημονικά θέματα ξεπερνούν τα όρια μεταξύ μαθημάτων, αλλά ταιριάζουν πιο πολύ σε ένα συγκεκριμένο μάθημα. Η Αγωγή Υγείας π.χ., μπορεί να συνδυαστεί με μαθήματα όπως η φυσική αγωγή και η βιολογία, ενώ το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο συνδέεται μόνο με το μάθημα της ιστορίας.

γ) Ως ξεχωριστό μάθημα ή δι-επιστημονική εργασία

δ) Ως εξωτερική δραστηριότητα, όπως αθλητικοί αγώνες, θεατρικά δράματα, διαγωνισμοί κ.ά. (CIDREE, σ. 14, 1998).

3. Μεθοδολογία ενός Προγράμματος Ολυμπιακής Παιδείας

Πρόκειται για ένα ακόμη γνωστικό αντικείμενο, ένα “μάθημα” του αναλυτικού προγράμματος που “διδάσκεται” και “αξιολογείται” με τον κλασικό τρόπο;

Ο παιδαγωγός Δεληκωσταντής επισημαίνει ότι “για τη διδασκαλία γνώσεων και την καλλιέργεια κοινωνικογνωστικών δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων επιλέγεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος βασιζόμενη στις αρχές της νέας αγωγής, που τονίζουν τη σημασία της μαθητικής ενεργοποίησης και της διερευνητικής προσέγγισης για τη μάθηση και προβάλλουν ως πρωταρχικό σκοπό του σχολείου τον εκδημοκρατισμό και την κοινωνικοποίηση του παιδιού σε αυτόνομη και ολοκληρωμένη προσωπικότητα, σύμφωνα και με τις γενικότερες αντιλήψεις που κληροδότησε στους νεότερους χρόνους ο διαφωτισμός” (Δεληκωσταντής, 1995).

Σύμφωνα με τη διδακτική, ομαδοσυνεργατική μέθοδο “project” υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της ομάδας, άμεση προσωπική επικοινωνία, ατομική και συλλογική ευθύνη, αποκέντρωση εξουσίας.

Σήμερα, ένας μεγάλος αριθμός παιδαγωγών, Ελλήνων και ξένων, τάσσεται υπέρ της ομαδοσυνεργατικής μορφής την οποία προτιμούν και οι περισσότεροι μαθητές. Στη χώρα μας, όμως, την εφαρμόζει περιορισμένος αριθμός εκπαιδευτικών (Ματσαγγούρας, 1987).

Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος – μια παραγωγική διαδικασία μάθησης – χρησιμοποιήθηκε από τους παιδαγωγούς στις αρχές του XX αιώνα. Είναι μαθητοκεντρική και όχι δασκαλοκεντρική μέθοδος, τα όρια και οι διαδικασίες της οποίας δεν είναι αυστηρά καθορισμένα. Η μέθοδος αυτή κινούμενη μακριά από τη στείρα απομνημόνευση γεγονότων και χρονολογιών, απελευθερώνει τα παιδιά από τη αίσθηση του μαθήματος, εισάγει νέους τρόπους επεξεργασίας και κρίσης των θεμάτων και λειτουργεί με τη μορφή της ανακαλυπτικής μάθησης, όχι μόνο για τους μαθητές αλλά και για τους διδάσκοντες (Αρβανίτη, 1999).

Σύμφωνα με τη διδακτική αυτή μέθοδο μία μελέτη-έρευνα αρχίζει με την υιοθέτηση μιας πρότασης που γίνεται από κάποιο μέλος της ομάδας με αφορμή ένα βίωμα, ένα γεγονός ή ένα επίκαιρο πρόβλημα.

Ακολουθεί συζήτηση, απόφαση αυτοοργάνωσης, προσδιορίζονται οι στόχοι, το χρονοδιάγραμμα, επινοούνται μέθοδοι επίλυσης, ανταλλάσσονται πληροφορίες και καταβάλλεται προσπάθεια εφαρμογής, στο πλαίσιο δράσεων, όπου αποφασίζεται:

- Ποιοι θα συμμετέχουν
- Ποιες δραστηριότητες θα επιλεχθούν
- Ποιοι θα είναι οι ρυθμοί της εργασίας
- Ποιο είναι το χρονικό διάστημα που απαιτείται

Σημαντικό στοιχείο στην πορεία της μελέτης-έρευνας είναι η παρεμβολή διαλειμμάτων για ενημέρωση και ανατροφοδότηση. Για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προγράμματος θα πρέπει να ακολουθηθεί μια σειρά από στάδια-φάσεις. Τα στάδια αυτά αποτελούν βασικό οδηγό για τον εκπαιδευτικό και, χωρίς να είναι δεσμευτικά, συμβάλλουν στην καλύτερη οργάνωση και το συντονισμό των επιμέρους δραστηριοτήτων.

Μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερα βασικά στάδια:

α) Προβληματισμός:

Περιλαμβάνει:

1. Την επιλογή του θέματος (μέσα από ουσιαστικό διάλογο των μελών, καταιγισμό ιδεών, brainstorming).

Αυτό το στάδιο είναι δυνατόν να περιλαμβάνει ως περιοχές διερεύνησης τα παρακάτω κριτήρια:

- Πώς αυτό μπορεί να ενταχθεί αρμονικά στο ωρολόγιο πρόγραμμα.
- Αν υπάρχει διδακτικό υλικό και πληροφορίες για το συγκεκριμένο θέμα.
- Αν υπάρχει πραγματικό ενδιαφέρον των μαθητών για τη μελέτη και την επίλυση του προβλήματος.

2. Τον ορισμό του σκοπού και των στόχων της συγκεκριμένης εργασίας.

3. Την περαιτέρω ευαισθητοποίηση των μαθητών με τη βοήθεια έντυπου, οπτικοακουστικού και ηλεκτρονικού υλικού.

4. Τη διεύρυνση του θέματος.

Ένας από τους συνηθέστερους τρόπους ανάπτυξης του θέματος είναι ο καταιγισμός ιδεών (brainstorming) όπου όλα τα μέλη της ομάδας εκφέρουν όποια λέξη, φράση ή θεματική ένότητα νομίζουν σχετική με το θέμα. Κατα-

γράφονται όλες οι απόψεις χωρίς σχολιασμό ή αξιολόγηση. Γίνεται κατηγοριοποίηση-ταξινόμηση των ιδεών και ακολουθεί συζήτηση για κάθε κατηγορία. Οι μαθητές εκφράζουν τις απόψεις τους και τις εμπειρίες τους, αποφασίζουν ποιες κατηγορίες τούς ενδιαφέρουν περισσότερο και πώς θα ήθελαν να τις εξερευνήσουν.

β) Προγραμματισμός διδακτικών ενότητων

Όσο αναλυτικότερος και καλά οργανωμένος είναι ο προγραμματισμός των δραστηριοτήτων, που θα διεξαχθούν στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης-έρευνας, τόσο ευκολότερα και ταχύτερα θα διεξαχθεί η έρευνα.

Περιλαμβάνει:

- Χωρισμό σε υποομάδες (σύμφωνα με το κοινωνιόγραμμα MORENO).

Η μέθοδος αυτή, βάσει της οποίας μπορούν να αξιολογηθούν οι επιλογές των μελών μιας ομάδας και να καθορισθεί το κοινωνικό επίπεδο του καθενός έγινε γνωστή από το κοινωνιόγραμμα ή κοινωνιομετρία που επινόησε ο κοινωνιολόγος Moreno.

Ως κοινωνιόγραμμα χαρακτηρίζεται η τοπικά γραφική διάταξη των μελών μιας ομάδας που συμβολίζονται με κύκλους, τρίγωνα, τετράγωνα ή σημεία και με τόξα που δείχνουν την κατεύθυνση μιας επιλογής. Η κοινωνιομετρική αυτή προσέγγιση επιτυγχάνεται με τη χρησιμοποίηση σχετικών ερωτηματολογίων. Έτσι μπορεί κανείς π.χ. σε μια σχολική τάξη να ρωτήσει τους μαθητές με ποιον θέλει ο καθένας να καθίσει στο ίδιο θρανίο, με ποιον θέλει να συνεργασθεί για μια ορισμένη εργασία κ.ά. Ο ερευνητής πρέπει να έχει υπόψη του ότι ένας μαθητής επιλέγει συνήθως:

α) Εκείνα τα άτομα από τα οποία δοκίμασε ήδη μια ικανοποίηση στις ανάγκες του.

β) Εκείνα που τον βλέπουν, όπως και ο ίδιος.

γ) Εκείνα που πιστεύει ότι επίσης θα τον προτιμήσουν στις επιλογές του.

δ) Άτομα της ίδιας κοινωνικής προέλευσης (Τσιπλιτάρης, σ. 70 1998).

- Μεθοδολογία
- Ανάλυση δραστηριοτήτων
- Επαφή με το περιβάλλον (σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον)

γ) Διεξαγωγή δραστηριοτήτων

Στις δραστηριότητες περιλαμβάνονται:

Ι. Συλλογή πληροφοριών

Οι ομάδες μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες από:

- Βιβλιοθήκες και άλλους χώρους
- Συνεντεύξεις με κατοίκους, εργαζόμενους και ειδικούς στο θέμα επιστήμονες
- Επιστολές προς οργανώσεις, κυβερνητικές υπηρεσίες κ.ά.
- Συμπληρωμένα ερωτηματολόγια

Η φάση της συλλογής πληροφοριών είναι ιδιαίτερα σημαντική. Μπορεί να διαρκέσει από μερικές ημέρες έως μερικές εβδομάδες. Πρέπει να περιλαμβάνει διαλείμματα για ενημέρωση και ανατροφοδότηση.

Στη φάση συλλογής πληροφοριών προκύπτει συχνά και η ανάγκη έκφρασης των μαθητών μέσα από δημιουργικούς δρόμους, όπως παιχνίδια ρόλων ή δραματοποίηση, ατομική ή ομαδική ζωγραφική, σκίτσα, σύνθεση μουσικών κομματιών, φωτογραφίες, κατασκευές. Εδώ το σημαντικότερο δεν είναι το αποτέλεσμα, αλλά η διαδικασία έκφρασης, η επικοινωνία, η δημιουργικότητα.

2. Σύνθεση – επεξεργασία

Τη συλλογή των πληροφοριών ακολουθεί η φάση της σύνθεσης και της επεξεργασίας.

Οι πληροφορίες ανακοινώνονται στην ολομέλεια, συζητιούνται, συγκρίνονται, αξιολογούνται. Καταγράφονται τα σημαντικότερα στοιχεία, γίνονται σχεδιαγράμματα και όλα μαζί αποτελούν εξάireτο οδηγό εξέλιξης της μελέτης-έρευνας και χρήσιμο εργαλείο διακίνησης προβληματισμού και ενδιαφέροντος.

3. Προβολή – διάχυση των αποτελεσμάτων

Το project προβάλλεται με διάφορους τρόπους στο άμεσο και έμμεσο περιβάλλον.

Αποσπάται από τους τοίχους του σχολείου, της σχολικής αίθουσας και γίνεται μέσον κοινωνικής παρέμβασης, συνδέοντας το σχολείο με την κοινωνία και τη ζωή.

δ) Αξιολόγηση (αυτοαξιολόγηση – ετεροαξιολόγηση)

Αποτελεί τη φάση του προγράμματος όπου θα συζητηθεί κατά πόσο επετεύχθησαν οι αρχικοί στόχοι, πώς κύλησε η όλη διαδικασία (εμπόδια, δυσκολίες), ποια ήταν τα αποτελέσματα. Θα εκτιμηθεί η προσπάθεια ατομικά και ομαδικά, θα εντοπισθούν τυχόν λάθη, παραλήψεις, θα γίνει υπενθύμιση του γνωστικού-βιωματικού υλικού που κατακτήθηκε.

Η αυτοαξιολόγηση και ετεροαξιολόγηση δίνει έμφαση στις θετικές επιδόσεις και στοχεύει στην πρόοδο και βελτίωση της εργασίας. Δίνει έμφαση στην αξιολόγηση του τελικού έργου αλλά και στη διαδικασία μέχρι την παραγωγή του έργου αυτού. Αυτό που ενδιαφέρει είναι αν οι γνώσεις και εμπειρίες που αποκτήθηκαν διαμόρφωσαν καινούργιες συνήθειες και συμπεριφορές ή μετασχημάτισαν παλαιότερες μαθητών και εκπαιδευτικών.

Αφορμές για αξιολόγηση δίνονται καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος. Στα διαλείμματα επίσης για ενημέρωση και ανατροφοδότηση. Η αξιολόγηση μπορεί να γίνει προφορικά μέσα από δημιουργική συζήτηση ή γραπτά μέσα από ερωτηματολόγια. Η συμπλήρωση του ίδιου ερωτηματολογίου στην αρχή και στο τέλος βοηθά την ομάδα να διακρίνει διαφορές, να συγκρίνει παλιές και καινούριες γνώσεις και αξίες, να εκτιμήσει την πρόοδο.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι η συμμετοχή και η ενεργητική εμπλοκή κατάλληλα ενημερωμένων και καταρτισμένων στελεχών εκπαίδευσης.

Ο εκπαιδευτικός οφείλει να συλλαμβάνει τα μηνύματα του περιβάλλοντος και με κατάλληλη διδακτική-επικοινωνιακή και συνεργατική συμπεριφορά να επικοινωνεί με εκπαιδευτικούς, μαθητές και φορείς της τοπικής κοινωνίας, που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία. Διότι η εκπαίδευση, ως κοινωνικός φορέας, πρέπει να είναι εφικτή σε πολλαπλές συνεργασίες εκπαιδευτικών – μαθητών – γονέων, με σκοπό τη διαμόρφωση ευρύτερης συνείδησης για το δημόσιο χαρακτήρα της παιδείας και της μόρφωσης, το περιεχόμενό της, την προσφορά του κράτους και του πολίτη, την τροφοδότηση και ανατροφοδότηση (KEMETE, σ. 23, 1998).

Η τετραετής περίοδος προετοιμασίας και διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων αποτελεί μια θαυμάσια περίοδο κατά την οποία οι πολίτες της χώρας

ρας που φιλοξενεί τους Αγώνες ευαισθητοποιούνται στα Ολυμπιακά δρώμενα. Είναι πρόσφορο, επομένως, το έδαφος για πολιτική προώθησης προγραμμάτων Ολυμπιακής παιδείας. Η σύμμετρη καλλιέργεια σώματος-πνεύματος των μαθητών, με σκοπό την απόκτηση αφενός μεν δεξιοτήτων-ικανότητων και κριτικής σκέψης, αφετέρου πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας ώστε να καταστεί δυνατή η αρμονική τους ένταξη στην κοινωνία, αποτελεί βασικό στόχο όχι μόνο της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, αλλά και της πολιτικής των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κράτος σε συνεργασία με κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς, μπορεί να σχεδιάσει και να προωθήσει τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο προγράμματα άσκησης, σωστής διατροφής, προαγωγής της ψυχικής και συναισθηματικής υγείας, εκστρατείες κατά των ναρκωτικών, όχι μόνο για μαθητές αλλά και για άλλες κοινωνικές ομάδες.

Ακόμη, ουσιαστική πρέπει να είναι η συμβολή της χώρας που διοργανώνει τους Ολυμπιακούς Αγώνες στην προώθηση αρχών για “καθαρούς από ναρκωτικά Αγώνες” μέσα από εκπαίδευση, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και συνειδητοποίηση της αξίας της υγείας.

Προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να στοχεύει η Ολυμπιακή Παιδεία στην Ελλάδα με χρονικό ορίζοντα το 2004 αλλά και χωρίς να σταματά εκεί, διότι σύμφωνα με το μεγάλο οραματιστή Pierre de Coubertin “Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής, ένα μείγμα κουλτούρας, εκπαίδευσης και άσκησης, που ενισχύει την καθιέρωση μιας ειρηνικής κοινωνίας” που δεν μπορεί – συμπληρώνουμε – παρά να είναι και υγιής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

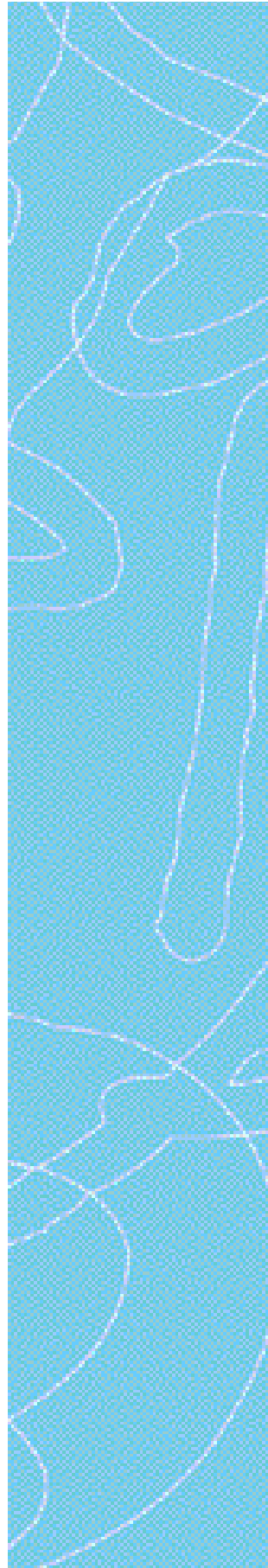
- ΑΡΒΑΝΙΤΗ Ν., ΚΕΛΛΗΣ Η., ΜΑΚΡΗΣ, Α. *Ολυμπιακή και Αθλητική παιδεία*, Συνέδριο Τρικάλων, 1999.
- ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Κ. *Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης, 1995.
- ΚΕΜΕΤΕ. *Αναλυτικά Προγράμματα και Ενιαίο Λύκειο, Μελέτες – Έρευνες*, Κέντρο Μελετών και Τεκμηρίωσης της ΟΛΜΕ. Αθήνα, 1998.

ΜΑΤΣΑΓΓΟΥΡΑΣ Η. *Ομαδοκεντρική διδασκαλία και μάθηση*, Αθήνα, Γρηγόρης, 1987.

ΤΣΙΠΛΙΤΑΡΗΣ Α. *Η διάρθρωση προτιμήσεων-απορρίψεων των μελών της ομάδας: κοινωνιόγραμμα*, στο “Ψυχοκοινωνιολογία της σχολικής τάξης”, 1998.

CONSORTIUM OF INSTITUTION FOR DEVELOPMENT AND RESEARCH IN EUROPE (CIDREE). *Διεπιστημονική διδασκαλία και μάθηση στο σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης* (ελληνική έκδοση), Αθήνα, 1998.

**Ολυμπιακοί Αγώνες
Αθήνα 2004**

Διεκδίκηση – Επιτυχία

Προλεγόμενα

Η ιστορία της διεκδίκησης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 ξεκίνησε τελείως διαφορετικά από εκείνη της διεκδίκησης των Ολυμπιακών Αγώνων του 1996.

Στις αρχές του 1995 ο τότε υφυπουργός Αθλητισμού, στην προσπάθειά του να φέρει τους Ολυμπιακούς Αγώνες στην Αθήνα, μετά την αποτυχία της Ατλάντα, εισηγήθηκε στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) πρόταση απόφασης της ολομέλειάς της για **απευθείας ανάθεση** των Ολυμπιακών Αγώνων του 2008 στην Αθήνα. Για το σκοπό μάλιστα αυτό είχε εκδώσει και σχετικό έντυπο βασισμένο στον Φάκελο Υποψηφιότητας των Αγώνων 1996, τον οποίο είχε καταθέσει ανεπίσημα στο γραφείο του Προέδρου της ΔΟΕ Χουάν Αντόνιο Σάμαρανκ.

Το φθινόπωρο του 1995, με πρωτοβουλία της τότε Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής, επειδή η αναζήτηση φόρμουλας για απ' ευθείας ανάθεση παρουσίαζε νομικές δυσκολίες, τέθηκε προς συζήτηση ως εναλλακτική λύση η περίπτωση **διεκδίκησης** της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, συζήτηση η οποία και έγινε στο Δήμο Αθηναίων με την παρουσία εκπροσώπων όλων των πολιτικών κομμάτων αλλά και αθλητικών φορέων.

Παρά τις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν από διάφορους φορείς, αναφορικά με την ετοιμότητα της χώρας μας να αναλάβει ένα τέτοιας εμβέλειας εγχείρημα, ζητήθηκε από την Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή να μελετήσει και να υποβάλει σχετική πρόταση προς τον Υφυπουργό Πολιτισμού.

Μόλις στην τελευταία Συνεδρίαση του Δεκεμβρίου του 1995 της Ολομέλειας της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής, **αποφασίστηκε η Αθήνα να προχωρήσει στη διεκδίκηση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004**, πρόταση με την οποία συμφώνησε τηλεφωνικά και ο Δήμαρχος Αθηναίων, ο οποίος είχε ήδη πάρει την έγκριση του Δημοτικού Συμβουλίου. Η απόφαση αυτή λήφθη-

κε μετά τη λήξη της Γενικής Συνέλευσης της Ένωσης των Ολυμπιακών Επιτροπών της Ευρώπης, που είχε γίνει το Νοέμβριο του ίδιου έτους στην Αθήνα, και ελάχιστες ημέρες πριν από τη λήξη της προθεσμίας υποβολής της επίσημης υποψηφιότητας στη ΔΟΕ.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας πετυχημένης διεκδίκησης

Είναι διεθνώς αποδεκτό ότι για να θεωρηθεί μια πόλη ικανή για τη διεκδίκηση Ολυμπιακών Αγώνων θα έπρεπε να διαθέτει

- Έναν αρχηγό με ακτινοβολία
- Ένα μικρό και αποτελεσματικό επιτελείο
- Θετική κοινή γνώμη
- Πολιτική συναίνεση
- Επαγγελματική νοοτροπία
- Δυνατότητα προσέλκυσης έμπειρων στελεχών
- Ευρηματικότητα στη διεκδίκηση
- Μηνύματα με πρωτότυπο περιεχόμενο και
- Καλή υποδομή σε αθλητικά έργα

Ωστόσο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η **θέση της υποψήφιας πόλης στο διεθνές αθλητικό ορίζοντα** καθώς και, ίσως το σημαντικότερο από όλα, η **επιρροή που έχει η πόλη αυτή στις διαθέσεις εκείνων που τελικά ψηφίζουν** για την ανάθεση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Οι συνθήκες που επικρατούσαν εντός και εκτός Ελλάδας

Οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα ήταν αναμφίβολα οι καλύτερες που θα μπορούσαν να υπάρχουν ώστε η διεκδίκηση να έχει ένα σοβαρό υπόβαθρο.

Α. Η κοινή γνώμη ήταν ιδιαίτερα θετική στην πιθανότητα ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων με ποσοστό πάνω από 90%.

Β. Η τότε κυβέρνηση έδειχνε ιδιαίτερα πρόθυμη να βοηθήσει μια τέτοια προσπάθεια. Ανάλογη διάθεση είχαν εκδηλώσει και όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, παρά το γεγονός ότι κάποια από αυτά θέλησαν, με την ευκαιρία της θετικής τους τοποθέτησης, να διατηρήσουν κάποιες επιφυλάξεις σε σχέση με την έκταση των ωφελημάτων από την ανάληψη των Αγώνων. Η γενική εικόνα ήταν της **απόλυτης ομοφωνίας** στην υπόθεση της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

Γ. Οι αθλητικές ομοσπονδίες, στο σύνολό τους, ευνοούσαν ένα τέτοιο γεγονός αφού θα τους έδινε τη δυνατότητα να σχεδιάσουν ένα μακρόπνοο αθλητικό πρόγραμμα με την ανάλογη οικονομική υποστήριξη του κράτους.

Δ. Το γεγονός ότι η αθλητική υποδομή της χώρας, και ιδιαίτερα των Αθηνών και των γύρω Δήμων, από πλευράς εγκαταστάσεων, ήταν έτοιμη σε βαθμό 72%, συνηγορούσε υπέρ μιας επιτυχούς πορείας της Διεκδίκησης.

Παράλληλα, οι διεθνείς συγκυρίες ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκές για την ανάληψη του εγχειρήματος αφού:

Α. Εκτός από τη Ρώμη οι υπόλοιπες υποψήφιες πόλεις διατηρούσαν μικρές ελπίδες προτίμησής τους. Η Ρώμη αποτελούσε σημαντικό αντίπαλο όχι μόνο για τη μεγάλη αθλητική εμπειρία των στελεχών της, αλλά και για τις σχέσεις των επικεφαλής των αθλητικών της Φορέων με την Ολυμπιακή Οικογένεια. Οι Φάκελοι των Κέιπ Τάουν, Στοκχόλμη και Μπουένος Άιρες, που πρόβαλαν από την αρχή ως αρτιότεροι μεταξύ άλλων υποψηφίων πόλεων, δεν είχαν το κατάλληλο «βάρος» για να έρθουν αποτελεσματικά αντιμέτωπες με τη Ρώμη.

Β. Η προδιάθεση του προέδρου της ΔΟΕ κ. Σάμαρανκ υπήρξε θετική για την Αθήνα.

Γ. Επιπλέον, η «αποτυχία» των Ολυμπιακών Αγώνων της Ατλάντα δημιούργησε θετική προδιάθεση σε όσους είχαν απορρίψει την αίτηση διεκδίκησης των Αγώνων, το 1996, από την Αθήνα.

Τα πλεονεκτήματα της σύνθεσης της Επιτροπής Διεκδίκησης και η στρατηγική προσέγγισης

Ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια μιας πετυχημένης διεκδίκησης είναι και η σωστή επιλογή του επικεφαλής του φορέα της υποψηφιότητας. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός τέτοιου επικεφαλής πρέπει να είναι:

- Προσωπικότητα
- Δυναμική παρουσία με εξαιρετικές διοικητικές ικανότητες
- Πρόσωπο άφθαρτο
- Πρόσωπο με δυνατότητες διεθνών επαφών
- Πρόσωπο χωρίς κομματικές ή οικονομικές δεσμεύσεις
- Πρόσωπο γενικότερης αποδοχής

Η Ελληνική κυβέρνηση επέλεξε για τη θέση αυτή την κυρία **Γιάνα Αγγελοπούλου Δασκαλάκη**, η οποία διέθετε επιπλέον ένα καταλυτικό πλεονέκτημα: ήταν γυναίκα. Ποτέ άλλοτε σε διεκδίκηση Ολυμπιακών Αγώνων δεν είχε εμφανισθεί γυναίκα επικεφαλής υποψηφιότητας και το γεγονός αυτό υπήρξε ιδιαίτερα θετικό στην υπόθεση του «Αθήνα 2004». Το αποτέλεσμα δικαίωσε πλήρως την επιλογή.

Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα της υποψηφιότητάς μας, υπήρξε η επιλογή των στενών συνεργατών της Προέδρου που αποτελούσαν **ένα oligομελές, ευέλικτο επιτελείο, προσωπικής της επιλογής**, με επαγγελματική νοοτροπία, πολύχρονη εμπειρία στα αθλητικά θέματα και αφοσίωση στο έργο του.

Αναφορικά με τη στρατηγική προσέγγισης σημειώνουμε:

A. Το σύνθημα **«πρέπει»** ή **«είναι δικαίωμα της Αθήνας»**, που είχε επίμονα διατυπωθεί στη διεκδίκηση του 1996, δεν περιλαμβανόταν στο λεξιλόγιο της διεκδίκησης του 2004 και παράλληλα καμία αναφορά περί «ιστορικής δέσμευσης» ή «ιστορικής κληρονομιάς» έγινε.

B. Σε αντίθεση με το 1996 **καμία πολιτική παρέμβαση** δεν εμπόδισε το έργο της επιτροπής διεκδίκησης, ούτε επιδιώχθηκε κατά τη διάρκεια της 20μηνιας διεκδίκησης προβολή κυβερνητικών ή αντιπολιτευτικών θέσεων.

Γ. Η **αμφιβολία** ως προς την ικανότητά μας να υλοποιήσουμε τις μακέτες που εμφανίζονταν στη διεκδίκηση το 1996, αντικαταστάθηκε με τη **βεβαιότητα**,

τα, αφού όλες οι νέες αθλητικές εγκαταστάσεις ήταν σύγχρονες, τεχνικά άρτιες και τοποθετημένες χωροταξικά στο σωστό σημείο.

Δ. Η ερασιτεχνική, παρά τον ενθουσιασμό, προσέγγιση των μελών της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής κατά τη διεκδίκηση του 1996, αντικαταστάθηκε από **επαγγελματικό σχεδιασμό και εκτέλεση**.

Καινούργιο πρόσωπο της υποψήφιας πόλης

Η υποψηφιότητα της Αθήνας θα έπρεπε να παρουσιάσει και ένα καινούργιο πρόσωπο, που δεν θα στηριζόταν στο ιστορικό παρελθόν, γνωστό ήδη σε όλους, αλλά, αντίθετα, σε μια καινούργια πρόταση που στρατηγικά στηρίχθηκε σε τρεις φράσεις:

- **Η Αθήνα θέλει**
- **Η Αθήνα μπορεί**
- **Η Αθήνα έχει μοναδικότητα στην πρότασή της**

Με θετικό το 96% της κοινής γνώμης, όλες τις πολιτικές παρατάξεις, τους Αθλητικούς Φορείς και το Δήμο, η Αθήνα έδειχνε ότι πράγματι θέλει τους Αγώνες.

Με το 72% των αθλητικών χώρων έτοιμων, τη βασική και την ολυμπιακή υποδομή σε εξέλιξη, την εμπειρία από οργάνωση αθλητικών οργανώσεων δεδομένη και την κυβέρνηση έτοιμη να αναλάβει οποιοδήποτε κόστος, η Αθήνα έδειχνε ότι μπορούσε.

Τέλος, η Αθήνα ήταν η μόνη από τις υποψήφιες πόλεις που είχε σαφή και ολοκληρωμένη πρόταση για την πολιτιστική ολυμπιάδα, τον επαναπροσδιορισμό των Ολυμπιακών Ιδεωδών και Αξιών και την αυθεντική πορεία του μαραθωνίου δρόμου.

Στόχοι της προσέγγισης

Όλα τα παραπάνω στοιχεία προβλήθηκαν συστηματικά και με συνέπεια και, ιδιαίτερα, με σεβασμό προς τις αντίπαλες πόλεις,

Τα μηνύματά μας απευθύνονται:

- Στα μέλη της ΔΟΕ
- Στις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές
- Τις Διεθνείς Ομοσπονδίες

Με προεξέχον το προσωπικό ενδιαφέρον της Προέδρου για οτιδήποτε είχε σχέση με τη διαμονή και διακίνησή τους, όλες οι προσεγγίσεις από τα στελέχη της διεκδίκησης προς τα μέλη της ΔΟΕ έγιναν με **επαγγελματική νοοτροπία** και **σεβασμό στην προσωπικότητά τους και το Ολυμπιακό Πρωτόκολλο**.

Σε ένα μεγάλο αριθμό Εθνικών Ολυμπιακών Επιτροπών, παρά το γεγονός ότι οι εκπρόσωποί τους δεν ψηφίζουν για την επιλογή της πόλης που θα φιλοξενούσε τους αγώνες του 2004, έγινε επιτόπια ανάλυση του φακέλου της υποψηφιότητας, δείχνοντας έτσι ότι βασικό μας μέλημα ήταν η **πληροφόρηση του συνόλου της Ολυμπιακής Οικογένειας** και όχι μόνον εκείνων που τελικά ψηφίζουν. Η ενέργεια αυτή χαρακτηρίστηκε ως πρωτότυπη και συζητήθηκε ευρύτατα και θετικά μεταξύ των προέδρων των Εθνικών Ολυμπιακών Επιτροπών.

Η επαφή της Επιτροπής Διεκδίκησης με τις Διεθνείς Ομοσπονδίες υπήρξε **συνεχής**, σε όλη τη διάρκεια της Διεκδίκησης, **εξαντλητική** από πλευράς ανάπτυξης και συζήτησης των θέσεων του Φακέλου και **με πνεύμα εμπιστοσύνης** για την τήρηση των όσων είχαν προσυμφωνηθεί.

Πώς πέτυχε η υπόθεση της Διεκδίκησης

• Η πρόταση της Αθήνας άγγιξε το **συναίσθημα** των Μελών της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής. **Επαναδιατυπώνοντας τα Ολυμπιακά Ιδεώδη** στην σύγχρονη εποχή, φάνηκε η διαφορετικότητα της πρότασης της Αθήνας έναντι των άλλων πόλεων.

- Ο φάκελος της υποψηφιότητας απάντησε στα πιο κρίσιμα ερωτήματά τους και **έπεισε** ότι η Αθήνα είναι έτοιμη να δεχθεί τους αγώνες.
- Η αμέριστη **πολιτική συμπαράσταση** σε συνδυασμό με τη διάθεση της **συντριπτικής πλειοψηφίας του Ελληνικού λαού**, έπεισε τα μέλη της ΔΟΕ

ότι το έδαφος στη χώρα μας είναι πρόσφορο για το μεγαλύτερο διεθνές αθλητικό και πολιτιστικό γεγονός.

- Ο **επαγγελματισμός** που χαρακτήριζε όλες τις κινήσεις των στελεχών της διεκδίκησης κατέδειξε ότι τα περί επιπολαιότητας που διακρίνει τη φυλή μας είναι μύθος.
- Η άρτια **υποδοχή και διακίνηση** όλων των μελών της ΔΟΕ στην Αθήνα απέδειξε ότι η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η έλλειψη προγραμματισμού των Ελλήνων ήταν επίσης δημοσιογραφικές υπερβολές.
- Τέλος, η **αφοσίωση και η αποτελεσματικότητα της Προέδρου στο έργο που έχει αναλάβει**, έπεισε ότι η υπόθεση του 2004 βρισκόταν σε καλά χέρια.

Η προσπάθεια για την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, θα τελειώσει με τη φράση του Χουάν Αντόνιο Σάμαρανκ στη Λοζάννη στις 7 Σεπτεμβρίου 1997: «**Η πόλη που θα έχει την τιμή και την ευθύνη να φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004 είναι η Αθήνα**».

Επιπλέον Δράσεις Οργανωτικής Επιτροπής

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η Οργανωτική Επιτροπή βαδίζει με γοργούς ρυθμούς προς την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Η Διεύθυνση Επικοινωνίας, Τύπου και ΜΜΕ, κατανοώντας πλήρως τον θεμελιώδους σημασίας ρόλο και την καταλυτική επιρροή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, ανταποκρίνεται με επιτυχία στις απαιτήσεις και στην ανάγκη συνεχούς πληροφόρησης όλων των διαπιστευμένων δημοσιογράφων. Εν ολίγοις:

- Η ενδυνάμωση και σύσφιξη των σχέσεων με τους εγχώριους και διεθνείς εκπροσώπους Τύπου,
- η εδραίωση κλίματος εμπιστοσύνης και
- η σωστή προβολή των δραστηριοτήτων και των προετοιμασιών της «Αθήνα 2004»,

είναι οι πρωταρχικοί στόχοι της επικοινωνιακής πολιτικής της εταιρείας, γιατί οι Ολυμπιακοί Αγώνες συνδέονται με τη διεθνή προβολή, ανάπτυξη, αναβάθμιση και καταξίωση της χώρας. Είναι η υπέρτατη πρόκληση στην οποία καλούμαστε να ανταποκριθούμε με επιτυχία. Το 2004 είναι ο στόχος που θα ενώσει όλους εμάς και ολόκληρο τον κόσμο για έναν κοινό σκοπό: Τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας, το μεγαλύτερο αθλητικό και πολιτιστικό γεγονός παγκοσμίως, τη γιορτή της ανθρωπότητας.

ΚΥΡΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΜΕ

Όσον αφορά τα Ελληνικά Μέσα, εφαρμόζουμε τις δραστηριότητες εκείνες που θα συσφίξουν και θα ενδυναμώσουν τις σχέσεις μεταξύ των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΑΘΗΝΑ 2004 και των εκδοτών, διευθυντών και εκπροσώπων του ηλεκτρονικού και έντυπου Τύπου. Αυτές οι δραστηριότητες περιλαμβάνουν τη συχνή διοργάνωση τηλεοπτικών, ραδιοφωνικών και έντυπων συνεντεύξεων με την πρόεδρο και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΑΘΗΝΑ 2004.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των διαπιστευμένων δημοσιογράφων έχει φτάσει τους 180 και συνεχώς αυξάνεται. Επιπλέον, η έκδοση ενημερωτικών δελτίων Τύπου σχετικά με τις τελευταίες δραστηριότητες και επιτυχίες της ΑΘΗΝΑ 2004, έχει εντατικοποιηθεί φθάνοντας τον αριθμό των 225 έως σήμερα.

Η Διεύθυνση Επικοινωνίας προετοιμάζει επίσης τη διοργάνωση ειδικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων και παρουσιάσεων για όλους τους διαπιστευμένους συντάκτες που καλύπτουν το Ολυμπιακό ρεπορτάζ, ώστε να ενδυναμώσει το ενδιαφέρον τους αλλά και να ανανεώσει τις γνώσεις τους στα Ολυμπιακά θέματα.

Στο πλαίσιο της επικοινωνιακής στρατηγικής, εκπρόσωποι της ΑΘΗΝΑ 2004 θα παραβρίσκονται σε κάθε μεγάλο διεθνές αθλητικό γεγονός ενώ επίσης θα αποστέλλονται σε μεγάλες πόλεις της ελληνικής περιφέρειας, προκειμένου να διαδώσουν και να ενισχύσουν την ελληνική παρουσία και το Ολυμπιακό ιδεώδες.

Η Διεύθυνση Επικοινωνίας έχει δημιουργήσει επίσης μία διαρκώς εξελισσόμενη βάση δεδομένων, προκειμένου να διευκολύνει την τακτική επαφή και ενημέρωση των δημοσιογράφων.

Επιπλέον, στο πλαίσιο συλλογής πληροφοριών για την εξυπηρέτηση και ενημέρωση των ΜΜΕ, στελέχη μας βρίσκονται σε διαρκή συνεργασία με όλα τα τμήματα της ΑΘΗΝΑ 2004 για την ανανέωση των πληροφοριών σχετικά με τις τελευταίες εξελίξεις των ολυμπιακών προετοιμασιών.

Αξίζει να αναφερθούμε στη δημιουργία και συνεχή ανανέωση με καινούργια στοιχεία ειδικών Multimedia Press Kit, με πλούσιο έντυπο και φωτο-

γραφικό ενημερωτικό υλικό, το οποίο διανέμεται σε τακτά χρονικά διαστήματα στους εκπροσώπους του Τύπου. Υλικό όπως φωτογραφίες, αφιερώματα, παρουσιάσεις, μετάδοση σε πραγματικό χρόνο συνεντεύξεων Τύπου, θα βρίσκονται εγκαίρως στην ηλεκτρονική σελίδα του Internet, ώστε να διευκολύνουν τα ΜΜΕ στην κάλυψη του Ολυμπιακού ρεπορτάζ.

Φυσικά η έκδοση του τρίγλωσσου ενημερωτικού "ATHENS 2004 Newsletter" κάθε τρεις μήνες και η διανομή του προς όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς (πρεσβείες, Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές κ.ά) και στα ΜΜΕ θα συνεχιστεί έως και τους Αγώνες του 2004. Χαρακτηριστικό είναι ότι κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων στο Σίδνεϊ, οι εκπρόσωποι του ΑΘΗΝΑ 2004 διένειμαν πάνω από 10.000 αντίτυπα της δεύτερης έκδοσης του Newsletter.

Εκτός από τη διοργάνωση τακτικών ενημερωτικών Briefing και επαγγελματικών γευμάτων με τους δημοσιογράφους, σημαντική καινοτομία για τη σύσφιξη των σχέσεων με τα ΜΜΕ αποτελεί η διοργάνωση ειδικών παρουσιάσεων σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο της ΑΘΗΝΑ 2004, προς όλους τους επισκέπτες των ελληνικών και διεθνών ΜΜΕ. Αυτές οι παρουσιάσεις περιλαμβάνουν προβολή ενημερωτικών ταινιών, αφιερωμάτων, χρήση σλάιντ αλλά και τρισδιάστατη κινούμενη εικόνα και έχουν ως αντικειμενικό σκοπό την ενημέρωση των δημοσιογράφων για τις τελευταίες δραστηριότητες της ΑΘΗΝΑ 2004 και την ενδυνάμωση της επικοινωνίας και συνεργασίας μαζί τους.

Ανάμεσα στις άλλες δράσεις και πρωτοβουλίες της Διεύθυνσης Επικοινωνίας, περιλαμβάνεται και η συνεργασία με το υπουργείο Εξωτερικών, Πολιτισμού, Τύπου αλλά και με τις πρεσβείες του εξωτερικού στην Ελλάδα, βάσει ειδικών μνημονίων για την προώθηση προγραμμάτων φιλοξενίας ομάδων ξένων δημοσιογράφων.

ΚΥΡΙΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ MEDIA DESK

Η επικοινωνιακή στρατηγική της ΑΘΗΝΑ 2004, δίνει ιδιαίτερο βάρος στα Διεθνή Μέσα Ενημέρωσης. Εκτός λοιπόν από τις προαναφερθείσες

δράσεις, η Διεύθυνση Επικοινωνίας ενισχύει την επικοινωνία και την επαφή της με τους διεθνείς εκπροσώπους Τύπου, με τη δημιουργία και λειτουργία του **International Media Desk**.

Κύριος στόχος είναι, η παροχή πληροφοριών και η συνεχής ενημέρωση σχετικά με την πορεία της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων και τις δραστηριότητες της ΑΘΗΝΑ 2004, τόσο με προσωπική επαφή όσο και μέσω της ειδικής ιστοσελίδας στο δίκτυο. Το International Media Desk έχει δημιουργήσει εκτενή και ολοένα αυξανόμενη βάση δεδομένων ξένων δημοσιογράφων που ανέρχεται σε 1000 ονόματα έως σήμερα. Επίσης είναι υπεύθυνο για την αποστολή press advisories καθώς και των μεταφρασμένων δελτίων Τύπου, προς όλους τους δημοσιογράφους της βάσης δεδομένων.

Επιπλέον, διοργανώνει ειδικές περιηγήσεις για τους ξένους εκπροσώπους Τύπου που επιθυμούν να επισκεφθούν τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις και να δουν από κοντά την πορεία των προετοιμασιών και κανονίζει συναντήσεις με αντιπροσώπους της ΑΘΗΝΑ 2004 και διανέμει ενημερωτικά Press Kit σε αγγλικά και γαλλικά.

Το International Media Desk On Line που αναμένεται να λειτουργήσει μέσα στον Απρίλιο του 2001 πρόκειται να παρέχει μία σειρά χρήσιμων πληροφοριών όπως την λίστα επικοινωνίας των μελών της Διεύθυνσης Επικοινωνίας της ΑΘΗΝΑ 2004, μεταφρασμένα δελτία Τύπου, άλλες χρήσιμες πληροφορίες, βίντεο και ήχο.

Τέλος το Διεθνές Media Desk βρίσκεται σε διαρκή συνεργασία με Πρακτορεία Ειδήσεων των Βαλκανικών Χωρών προκειμένου να παρέχει γρήγορη και άμεση πληροφόρηση στις γειτονικές χώρες.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΥΠΟΥ

Υπηρεσίες Τύπου Αγώνων Ο.Ε.Ο.Α. Αθήνα 2004

Εισαγωγή

Η Διεύθυνση Υπηρεσιών Τύπου Αγώνων συστάθηκε τον Σεπτέμβριο του 2000 και η λειτουργία της είναι εντελώς ανεξάρτητη από αυτή της Διεύθυν-

σης Επικοινωνίας, Τύπου και Μ.Μ.Ε., διατηρώντας σχέσεις αρμονικής συνεργασίας με αυτήν. Ωστόσο το πεδίο δράσης της Διεύθυνσης Υπηρεσιών Τύπου Αγώνων διαφοροποιείται αισθητά από εκείνο της Διεύθυνσης Επικοινωνίας, Τύπου και Μ.Μ.Ε., καθώς καλύπτει ολόκληρο το φάσμα των απαραίτητων υπηρεσιών και των υποδομών που πρέπει να εξασφαλισθούν από την Οργανωτική Επιτροπή, έτσι ώστε οι δημοσιογράφοι του γραπτού Τύπου και οι φωτογράφοι να επιτελέσουν το έργο τους απρόσκοπτα, κατά τη διάρκεια των Αγώνων, υπό ιδανικές συνθήκες εργασίας, διαμονής και μετακίνησης.

Για το λόγο αυτό, δημιουργήθηκαν στο εσωτερικό της Διεύθυνσης Υπηρεσιών Τύπου Αγώνων πέντε Διευθύνσεις Τομέα, στους οποίους κατανεμήθηκαν για ουσιαστικούς και πρακτικούς λόγους οι κύριες δραστηριότητες της Διεύθυνσης. Αναλυτικά πρόκειται για τις εξής Διευθύνσεις Τομέων:

1. Βασικού Κέντρου Τύπου (Main Press Centre-MPC)
2. Φωτογραφικών Υπηρεσιών (Photo Services)
3. Υπηρεσιών Τύπου Αθλητικών Εγκαταστάσεων (Venue Press Operations)
4. Υπηρεσίας Olympic News (ONS)
5. Υπηρεσιών Μ.Μ.Ε. (Press Services)

Αντικείμενο

Ο καταμερισμός των αρμοδιοτήτων ανά Διεύθυνση Τομέων έχει συνοπτικά ως εξής:

Διεύθυνση Βασικού Κέντρου Τύπου

Στόχος του Τομέα είναι να καταρτίσει και να εφαρμόσει στρατηγικές και πολιτικές που θα συμβάλουν στην όσο το δυνατόν υψηλότερου επιπέδου παροχή υπηρεσιών προς τους εκπροσώπους του γραπτού Τύπου, τόσο σε ό,τι αφορά στην εργασία τους όσο και σε ό,τι αφορά στη διαβίωσή τους εντός του Βασικού Κέντρου Τύπου (τεχνολογική υποστήριξη, πρόσβαση σε ηλεκτρονικές και έντυπες πηγές πληροφόρησης, παροχή εξοπλισμού και επίπλωσης, λειτουργία εστιατορίων, καταστημάτων ειδών πρώτης ανάγκης και χώρων αναψυχής κ.ά.). Στην αρμοδιότητα της εν λόγω Διεύθυνσης Τομέα εμπίπτει εξάλλου και η κοστολόγηση των παρασχεθησόμενων υπηρεσιών και η σύνταξη τιμοκαταλόγων, οι οποίοι θα διανεμηθούν στους μεγάλους διεθνείς δημοσιογραφικούς οργανισμούς καθώς και στα ειδησεογραφικά και φωτοειδησεογραφικά πρακτορεία που ενδιαφέρονται να φιλοξενηθούν στο Βασικό Κέντρο Τύπου κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Το Βασικό Κέντρο Τύπου θα στεγασθεί σε τρία πολυόροφα κτίρια που βρίσκονται στην περίμετρο του Ο.Α.Κ.Α.. Ο διαγωνισμός για την κατασκευή του θα ολοκληρωθεί έως τα τέλη Ιουνίου του 2001, οπότε προβλέπεται να αρχίσει η κατασκευή του υπό την επίβλεψη της Γ.Γ.Α..

λους διεθνείς δημοσιογραφικούς οργανισμούς καθώς και στα ειδησεογραφικά και φωτοειδησεογραφικά πρακτορεία που ενδιαφέρονται να φιλοξενηθούν στο Βασικό Κέντρο Τύπου κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Το Βασικό Κέντρο Τύπου θα στεγασθεί σε τρία πολυόροφα κτίρια που βρίσκονται στην περίμετρο του Ο.Α.Κ.Α.. Ο διαγωνισμός για την κατασκευή του θα ολοκληρωθεί έως τα τέλη Ιουνίου του 2001, οπότε προβλέπεται να αρχίσει η κατασκευή του υπό την επίβλεψη της Γ.Γ.Α..

Φωτογραφικές Υπηρεσίες

Σημαντικό ρόλο στην προβολή των Αγώνων στο εξωτερικό παίζουν επίσης τα διεθνή φωτοειδησεογραφικά πρακτορεία. Για το λόγο αυτό, ο Διευθυντής Τομέα Φωτογραφικών Υπηρεσιών οφείλει να μεριμνήσει για τη λήψη μέτρων, τα οποία θα διευκολύνουν τους φωτογράφους στο έργο τους: Συνεργάζεται με τα διεθνή φωτοειδησεογραφικά πρακτορεία και με άλλους φορείς για να οργανώσει λειτουργικά και αποτελεσματικά το χώρο του Βασικού Φωτογραφικού Εργαστηρίου (MPL) τόσο για τους χρήστες της ψηφιακής τεχνολογίας όσο και γι' αυτούς της «παραδοσιακής» φωτογραφίας, προσδιορίζει σαφώς τις ανάγκες τους σε φωτισμό των αθλητικών χώρων, καθορίζει τις θέσεις των φωτογράφων στις κερκίδες, τους προμηθεύει τα κατάλληλα διακριτικά για την εργασία τους εντός και εκτός των αγωνιστικών χώρων (κάρτες διαπίστευσης, γιλέκα, σήματα) κ.ά..

Υπηρεσίες Τύπου Αθλητικών Εγκαταστάσεων

Σε αυτή τη Διεύθυνση υπάγονται όλα τα Κέντρα Τύπου που λειτουργούν στις Αθλητικές Εγκαταστάσεις και αποτελούν, τρόπον τινά, μικρογραφίες του Βασικού Κέντρου Τύπου. Το κάθε Κέντρο Τύπου διοικείται από έναν Υποδιευθυντή. Όλοι οι Υποδιευθυντές αναφέρονται στον Διευθυντή Υπηρεσιών Τύπου Αθλητικών Εγκαταστάσεων, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τον συντονισμό και την οργάνωσή τους. Οι χώροι ευθύνης είναι η εξέδρα Τύπου, η αίθουσα συνεντεύξεων, η μικτή ζώνη και η αίθουσα Τύπου.

Υπηρεσία Olympic News

Σκοπός της λειτουργίας της είναι να δημιουργήσει ειδικό ηλεκτρονικό δί-

κτυο πληροφοριών (Olympic News Service-Info 2004) στο οποίο θα έχουν πρόσβαση οι εκπρόσωποι του γραπτού Τύπου. Από αυτό θα αντλούν τα αποτελέσματα των αγωνισμάτων και των αθλημάτων, στατιστικά και ιστορικά δεδομένα, βιογραφικά σημειώματα, δηλώσεις αθλητών και άλλα χρήσιμα στοιχεία για τη σύνταξη των κειμένων τους. Στην επίτευξη του στόχου αυτού συμβάλλει ουσιαστικά ο χορηγός πληροφορικής των Αγώνων, ο οποίος αναλαμβάνει την υποστήριξη των τεχνολογικών συστημάτων και εγκαταστάσεων που απαιτούνται για τη συλλογή, καταγραφή, αρχειοθέτηση και ταξινόμηση όλων των πληροφοριών του ONS.

Υπηρεσίες Μ.Μ.Ε.

Ενώ όλες οι προηγούμενες Διευθύνσεις Τομέων σχετίζονται άμεσα με τον τόπο και τρόπο εργασίας των εκπροσώπων του γραπτού Τύπου, η Διεύθυνση Τομέα Υπηρεσιών Μ.Μ.Ε. εστιάζει το ενδιαφέρον της σε θέματα που άπτονται κυρίως του πρακτικού μέρους της παραμονής τους στη διοργανώτρια πόλη των Αγώνων. Για το λόγο αυτό, η Διεύθυνση Τομέα Υπηρεσιών Μ.Μ.Ε. συμπεριλαμβάνει τις Υποδιευθύνσεις Φιλοξενίας, Μεταφορών και Διαπίστευσης, οι οποίες εκπονούν σε συνεργασία με τις αντίστοιχες Διευθύνσεις της Οργανωτικής Επιτροπής επιμέρους υποπρογράμματα που εντάσσονται στα ευρύτερα προγράμματα Φιλοξενίας, Μεταφορών και Διαπίστευσης της Εταιρείας.

Στελέχη

Όλα τα διευθυντικά στελέχη των Υπηρεσιών Τύπου Αγώνων έχουν μακρά δημοσιογραφική εμπειρία. Έχουν καλύψει στο παρελθόν για την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και το γραπτό Τύπο τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα, της Βαρκελώνης και του Σίδνεϊ και έχουν ηγηθεί Γραφείων Τύπου σε Διεθνούς κύρους αθλητικές διοργανώσεις (παγκόσμια και ευρωπαϊκά-πρωταθλήματα).

Επίσης έχουν συναντηθεί επανειλημμένως με διοργανωτές προηγούμενων Ολυμπιακών Αγώνων και έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα ανταλλαγής τεχνογνωσίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Δραστηριότητες στους Αγώνες

του Σίδνεϊ Τα μέλη της Διεύθυνσης μετέβησαν ως παρατηρητές στους Αγώνες του Σίδνεϊ και παρακολούθησαν τον τρόπο οργάνωσης της αντίστοιχης Διεύθυνσης της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϊ. Είχαν επίσης επαφές με ομολόγους τους της SOCOG, οι οποίοι τους ανέλυσαν διεξοδικά θεσμικά, οργανωτικά και λειτουργικά ζητήματα. Ακόμη συναντήθηκαν με εκπροσώπους διεθνών ειδησεογραφικών πρακτορείων, σημαντικών εφημερίδων και περιοδικών του εξωτερικού και κατέγραψαν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τον ξένο γραπτό Τύπο. Παράλληλα, όλα τα μέλη των Υπηρεσιών Τύπου Αγώνων συνέβαλαν με καθημερινή παρουσία στη λειτουργία Γραφείου Τύπου της Ο.Ε.Ο.Α. Αθήνα 2004 στο Βασικό Κέντρο Τύπου του Σίδνεϊ.

Εκδοτική δραστηριότητα

Οι Υπηρεσίες Τύπου Αγώνων εξέδωσαν, το 2000, στα ελληνικά και τα αγγλικά τον πληροφοριακό οδηγό «**INFO Media**» για τα Μ.Μ.Ε., ο οποίος διενεμήθη στο εξωτερικό.

Συλλογή πληροφοριών

Ουσιώδης προϋπόθεση για την παροχή όσο το δυνατόν καλύτερων υπηρεσιών προς τους εκπροσώπους του γραπτού Τύπου είναι η συγκέντρωση πληροφοριών και εμπειριών από διάφορες πηγές. Μία από αυτές είναι οι συναντήσεις με εκπροσώπους των ίδιων των Μέσων Ενημέρωσης και των Πρακτορείων Ειδήσεων που σκοπεύουν να καλύψουν τους Αγώνες του 2004. Πολύτιμη ως προς τη συλλογή πληροφοριών είναι εξάλλου και η μεταφορά τεχνογνωσίας από στελέχη Οργανωτικών Επιτροπών προηγούμενων Ολυμπιακών Αγώνων, όπως αυτοί της Βαρκελώνης ή του Σίδνεϊ. Κεφαλαιώδους σημασίας είναι ακόμη η παρακολούθηση από τα στελέχη της Διεύθυνσης διεθνών αθλητικών διοργανώσεων, όπως παγκόσμια πρωταθλήματα Ολυμπιακών αθλημάτων. Τέλος, εξίσου σημαντική είναι επίσης η εκπόνηση του προγράμματος βιογραφικών, (bios), στο πλαίσιο του οποίου θα συγκεντρωθούν στοιχεία και πληροφορίες για τους 11.000 και πλέον αθλητές που θα συμμετάσχουν στους Αγώνες της Αθήνας.

Βασικό Κέντρο Τύπου (Main Press Centre)

Επιπλέον, στις προτεραιότητες των επόμενων μηνών περιλαμβάνονται θέματα σχετικά με την κτιριακή υποδομή ή τις παρεχόμενες υπηρεσίες στο Βασικό Κέντρο Τύπου.

Πιο συγκεκριμένα, η χωροθέτηση των Κέντρων Τύπου στις αθλητικές εγκαταστάσεις προβλέπεται να αναθεωρηθεί, έτσι ώστε να εξασφαλισθούν οι καλύτερες δυνατές συνθήκες εργασίας και μετακίνησης των δημοσιογράφων και των φωτογράφων. Επίσης πρόκειται να καταρτισθεί το πρώτο σχέδιο μεταφορών για τους εκπροσώπους του Τύπου, να γίνει επεξεργασία της διαδικασίας διαπίστευσής τους και να προσδιορισθεί ο αριθμός και η θέση των ξενοδοχείων, στα οποία θα φιλοξενηθούν. Στο μεταξύ, έχει ήδη οριστικοποιηθεί η χωροθέτηση των Χωριών Τύπου (Media Villages), για την κατασκευή των οποίων την ευθύνη φέρει το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε..

Προγραμματισμός ενεργειών έως το 2004

- Διοργάνωση σεμιναρίων για την εξοικείωση των εκπροσώπων του ελληνικού Τύπου με λιγότερο δημοφιλή Ολυμπιακά αθλήματα, με σκοπό την επιλογή από τους συμμετέχοντες δημοσιογράφων που θα προσληφθούν ως Διευθυντές Κέντρων Τύπου στις αθλητικές εγκαταστάσεις.
- Επεξεργασία του προκαταρκτικού προγράμματος εθελοντών για τα Μ.Μ.Ε..
- Παρουσίαση στην Επιτροπή Μ.Μ.Ε. της Δ.Ο.Ε. στο Σολτ Λέικ Σίτυ.
- Συνεργασία με την Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων του Σολτ Λέικ Σίτυ για την κατάρτιση προγραμμάτων παρατηρητών κατά τους Χειμερινούς Αγώνες του 2002.
- Επαφές με μεγάλα πρακτορεία ειδήσεων και σημαντικούς δημοσιογραφικούς οργανισμούς του εξωτερικού με στόχο τον προσδιορισμό των αναγκών τους.
- Συνεργασία με τη Γ.Γ.Α. ως προς την κατασκευή του Βασικού Κέντρου Τύπου, έτσι ώστε αυτή να προσαρμοσθεί στις ανάγκες των εκπροσώπων των Μ.Μ.Ε.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

«Οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες οφείλουν ένα μεγάλο μέρος της οικουμενικότητας και της επιτυχίας τους στην επιστήμη και στην τεχνολογία, στους ερευνητές και τους επαγγελματίες των τηλεπικοινωνιών και των οπτικοακουστικών μέσων».

Η διαπίστωση αυτή του Προέδρου της ΔΟΕ Χουάν Αντόνιο Σάμαρανκ, με την ευκαιρία του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας των Τηλεπικοινωνιών, το 1996, εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο τη σημασία της Τεχνολογίας στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Πράγματι τα τελευταία 20 χρόνια η Τεχνολογία παίζει όλο και πιο σημαντικό ρόλο σε κάθε επιτυχημένη αθλητική διοργάνωση.

Οι βασικοί τομείς της Τεχνολογίας στους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι η Πληροφορική (Information Technology) και οι Τηλεπικοινωνίες. Αρκεί κανείς να σημειώσει ότι ο προϋπολογισμός για την Τεχνολογία αντιπροσωπεύει το 22% των συνολικών δαπανών για τους Αγώνες της Αθήνας.

Η Τεχνολογία στους Ολυμπιακούς Αγώνες έχει δύο βασικούς στόχους: Την υποστήριξη της διοργάνωσης και τη “μεταφορά” των Αγώνων σε όλο τον κόσμο. Η χρήση της Τεχνολογίας καλύπτει όλη την περίοδο της προετοιμασίας καθώς και τις 17 ημέρες των Αγώνων.

Η Τεχνολογία κατά την περίοδο προετοιμασίας συμβάλλει αποτελεσματικά:

- Στην οργάνωση, διοίκηση, σχεδιασμό και υποστήριξη της Οργανωτικής Επιτροπής.
- Στην εκπαίδευση και διαχείριση των περίπου 50000 εθελοντών των Αγώνων.
- Στην υποστήριξη πάνω από 50 δοκιμαστικών διοργανώσεων, δηλ. μεγάλων αθλητικών γεγονότων που θα διοργανωθούν πριν τους Αγώνες με σκοπό την άσπογη προετοιμασία της διοργάνωσης.

Η βασική όμως αποστολή της τεχνολογίας επικεντρώνεται κατά τη διάρκεια των Αγώνων στα εξής:

- Συστήματα για τη διαπίστευση πάνω από 200000 ατόμων που εμπλέκονται

στη διοργάνωση.

- Συστήματα χρονομέτρησης και επιδόσεων.
- Συστήματα αποτελεσμάτων για όλα τα αθλήματα και αγωνίσματα.
- Πληροφοριακά συστήματα για χρήση των εκπροσώπων των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.
- Συστήματα τηλεπικοινωνιών για να καλύψουν την επικοινωνία από και προς κάθε σημείο του πλανήτη.
- Συστήματα τηλεπικοινωνιών για την υποστήριξη της επικοινωνίας μεταξύ διαφόρων συστημάτων εντός των αγώνων.
- Συστήματα ασυρμάτων επικοινωνιών για την ασφάλεια και επιτήρηση των αγώνων.

Ας πάρουμε για παράδειγμα τους πιο πρόσφατους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ. Σκεφτήκατε ποτέ τι μεσολαβεί από τη στιγμή που ένας αθλητής κάνει μια προσπάθεια σε ένα αγώνισμα μέχρι τη στιγμή που εμείς το βλέπουμε ζωντανά στην οθόνη της τηλεόρασης στην Ελλάδα. Εκατοντάδες μηχανημάτων, χιλιάδες χιλιόμετρα οπτικών ινών και καλωδίων, δορυφόροι και συστήματα απόλυτα συγχρονισμένα μεταξύ τους, βάσεις δεδομένων με πληροφορίες, γραφικά για την παρουσίαση όλων των πληροφοριών και πάνω από όλα χιλιάδες άνθρωποι που έχουν εργαστεί επί χρόνια για το σχεδιασμό, την εγκατάσταση, τον έλεγχο και τη λειτουργία όλων αυτών.

Ωστόσο σε τόσο σημαντικές διοργανώσεις πρέπει να υπάρχει μία ισορροπία μεταξύ δύο αντιφατικών καταστάσεων. Από τη μια μεριά η τεχνολογία που θα χρησιμοποιηθεί θα πρέπει να είναι δοκιμασμένη και αξιόπιστη, εφόσον δεν υπάρχει δυνατότητα να προσομοιωθεί πλήρως το περιβάλλον των Αγώνων έτσι ώστε να ελεγχθούν όλες οι λειτουργίες και, επιπλέον σε περίπτωση λάθους, ο χρόνος που υπάρχει για διορθώσεις είναι πάρα πολύ μικρός. Από την άλλη μεριά ο κόσμος περιμένει να δει ό,τι πιο προηγμένο στους Αγώνες και έτσι γίνεται παράλληλα χρήση των πιο σύγχρονων τεχνολογιών, πάντα όμως σε εφαρμογές που δεν μπορούν να επηρεάσουν τη συνολική ροή της διοργάνωσης.

Τέλος δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Τεχνολογία πρέπει να είναι απλή για το χρήστη δίχως πολυπλοκότητες και, επιπλέον, φιλική προς το περιβάλλον.

Ήταν όμως πάντα έτσι;

Η τεχνολογία των Ολυμπιακών Αγώνων μπορούμε να πούμε ότι αντανάκλα με πολύ χαρακτηριστικό τρόπο την εξέλιξη της τεχνολογίας μέσα στο χρόνο. Σήμερα είναι αδιανόητο να φανταστούμε αθλητική διοργάνωση χωρίς τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών ή τηλεόρασης. Όμως η πρώτη φορά που χρησιμοποιήθηκαν υπολογιστές ήταν μόλις το 1960 και προσωπικοί υπολογιστές (PC) το 1984. Η πρώτη «ζωντανή» τηλεοπτική κάλυψη των Αγώνων έγινε το 1960 στους Αγώνες της Ρώμης για λίγες μόνο ώρες, ενώ στους Αγώνες του Σίδνεϊ καλύφθηκαν «ζωντανά» περισσότερες από 3.200 ώρες! Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται μερικοί χαρακτηριστικοί σταθμοί στον τομέα της Τεχνολογίας στους Ολυμπιακούς Αγώνες και σε άλλα αθλητικά γεγονότα.

1960 Σκόου Βάλει, Καλιφόρνια.

Είναι η πρώτη φορά που κάποιο αθλητικό γεγονός χρησιμοποιεί υπολογιστές για την παραγωγή των αποτελεσμάτων. Χρησιμοποιείται ένας IBM RAMAC 305 με διατρητικές κάρτες. Το κόστος αυτού του υπολογιστή ήταν περίπου 200 εκ. δολαρίων.

1964 Ίνσμπρουγκ, Αυστρία

Πρώτη φορά χρησιμοποιούνται online τερματικά για τη συλλογή δεδομένων.

1984 Σεράγεβο και Λος Άντζελες.

Το E-mail και τα PC κάνουν την εμφάνισή τους.

1992 Βαρκελώνη, Ισπανία.

Οθόνες αφής χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά από τους σχολιαστές του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Η ψηφιακή κινητή τηλεφωνία κάνει την εμφάνισή της.

1994 Λιλλεχάμερ, Νορβηγία.

Συστήματα RS/6000 χρησιμοποιούνται για το σχεδιασμό των εγκαταστάσεων.

1996 Ατλάντα, Η.Π.Α.

Εισάγεται η πρώτη επίσημη ιστοσελίδα Αγώνων. 20 εκ. page views.

1998 Ναγκάνο, Ιαπωνία.

Στην επίσημη ιστοσελίδα των Χειμερινών Αγώνων καταγράφονται 65 εκ. page views.

1998 Γαλλία, Παγκόσμιο κύπελλο Ποδοσφαίρου.

Τα συστήματα αποτελεσμάτων μπορούσαν να δεχθούν εικόνα, δεδομένα και video, να τα προσαρμόσουν και να διαθέσουν τις πληροφορίες στους εκπροσώπους των ΜΜΕ με χρήση ασύρματων υπολογιστών (palmtops) και κινητών τηλεφώνων.

2000 Σίδνεϊ, Αυστραλία.

11 δισ. hits στις επίσημες ιστοσελίδες κατά τη διάρκεια των Αγώνων.

Στην Τεχνολογία των Ολυμπιακών Αγώνων εμπλέκονται συνήθως οι μεγαλύτερες εταιρείες στον τομέα τους, παγκοσμίως, όπως SEMA, KODAK, SAMSUNG, XEROX κλπ.

Ας μιλήσουμε με αριθμούς

- Οι αριθμοί από το Σίδνεϊ δίνουν παραστατικά το μέγεθος του αντικειμένου της Τεχνολογίας.
- Κατά τη διάρκεια των Αγώνων του Σίδνεϊ χρησιμοποιήθηκαν:
- Πάνω από 5000 ηλεκτρονικοί υπολογιστές.
- Πάνω από 1500 εκτυπωτές.
- Περίπου 1500 συσκευές τηλεομοιοτυπίας (fax).
- Περίπου 1000 φωτοαντιγραφικά μηχανήματα.
- Περίπου 25000 τηλεφωνικές γραμμές, 15000 κινητά τηλέφωνα και 12000 ψηφιακές συσκευές ασύρματης επικοινωνίας (radios).
- Πάνω από 12000 τηλεοράσεις και κλειστό κύκλωμα καλωδιακής τηλεόρασης 60 καναλιών.

Για την παροχή και υποστήριξη της Τεχνολογίας, καθώς και την τηλεοπτική κάλυψη, απασχολήθηκαν κατά τη διάρκεια των Αγώνων περίπου 5000

εθελοντές και 5000 άτομα από το προσωπικό των εμπλεκόμενων εταιρειών και της Οργανωτικής Επιτροπής.

Η άποψη της «Αθήνα 2004»

Η Γενική Διεύθυνση Τεχνολογίας της «Αθήνα 2004» εξετάζει προσεκτικά την τεχνολογία που χρησιμοποιήθηκε σε όλους τους προηγούμενους Αγώνες, καθώς και τον τρόπο οργάνωσης, για να εφαρμόσει το μοντέλο που ταιριάζει καλύτερα στην Αθήνα και θα αφήσει τη μεγαλύτερη δυνατή «τεχνολογική κληρονομιά» στη χώρα μας. Στην προσπάθεια αυτή αρωγοί είναι οι παγκόσμιοι και τοπικοί χορηγοί τεχνολογίας των Αγώνων.

Από τεχνολογική πλευρά δύο σημαντικές εξελίξεις θα σηματοδέψουν τους Αγώνες της Αθήνας:

- Η ραγδαία αύξηση του Internet και των εφαρμογών του στις ενσύρματες και ασύρματες επικοινωνίες.
- Η ραγδαία αύξηση και επικράτηση των κινητών επικοινωνιών

Πάνω από όλα όμως πρέπει να μην ξεχνάμε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι μια γιορτή του αθλητισμού και όχι της Τεχνολογίας. Επιτυχημένοι τεχνολογικά Αγώνες σημαίνει ότι η Τεχνολογία θα βρίσκεται εκεί, πανταχού παρούσα, χωρίς κανείς να την αντιλαμβάνεται. Θα βοηθά και θα διευκολύνει τη διοργάνωση, άμεσα, δημιουργώντας φιλικό περιβάλλον εργασίας σε όσους θα εργαστούν στους Αγώνες και θα κάνει εύκολη και ευχάριστη τη διαμονή των χιλιάδων αθλητών, εκπροσώπων των ΜΜΕ και επισκεπτών.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Η Πληροφορική καθιστά δυνατή και υποστηρίζει την προετοιμασία των Αγώνων. Ο ρόλος της Πληροφορικής στους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι πολύπλευρος και καλύπτει τις παρακάτω ενότητες:

1. Χρονομέτρηση και Επίδοση: εξειδικευμένα πληροφοριακά συστήματα θα υποστηρίζουν τη διεξαγωγή των αγωνισμάτων, καταγράφοντας τα αποτελέσματα και τις επιδόσεις.

2. Αποτελέσματα ανά αθλητική εγκατάσταση: εφαρμογές θα λαμβάνουν δεδομένα από τη χρονομέτρηση και επίδοση και θα τα επεξεργάζονται, ώστε να είναι κατάλληλα για παρουσίαση σε ποικίλα μέσα ανά αθλητική

εγκατάσταση, όπως ηλεκτρονικούς πίνακες αποτελεσμάτων, γραφικά για τηλεοπτική χρήση ή εκτυπώσεις.

3. Μετάδοση αποτελεσμάτων: μια Κεντρική βάση δεδομένων θα λειτουργεί για τη μετάδοση αποτελεσμάτων και επιπλέον πληροφοριών σε όλη την υφήλιο. Θα αναπτυχθούν επίσης, τα Πληροφοριακά Συστήματα Αγώνων (Info 2004, Πληροφοριακό Σύστημα σχολιαστών Μ.Μ.Ε και Σύστημα διανομής εκτυπώσεων).

4. Συστήματα Υπηρεσιών Αγώνων: θα αναπτυχθούν εφαρμογές για τη διαπίστευση, τις αφίξεις και αναχωρήσεις, τη φιλοξενία και διαμονή, το ημερολόγιο αγωνισμάτων, τους ανθρώπινους πόρους διεξαγωγής Αγώνων, τα στατιστικά ιατρικών περιστατικών, το Ολυμπιακό χωριό και το χωριό ΜΜΕ, το πρωτόκολλο, την κατάταξη και συμμετοχή των αθλητών, τα εισιτήρια και τις μεταφορές.

5. Τεχνολογία Εγκαταστάσεων: έργο της είναι ο σχεδιασμός και η παράδοση άρτιων τεχνολογικά αθλητικών εγκαταστάσεων. Τομείς εφαρμογών η υποδομή για καλωδιώσεις, η ενέργεια, οι γιγαντοοθόνες και γενικά ο τεχνολογικός εξοπλισμός αγώνων.

6. Ενδοεταιρικά Συστήματα: η Οργανωτική Επιτροπή ως οργανισμός απαιτείται να υποστηρίξει τους εργαζόμενούς του με υποδομή σε εργαλεία πληροφορικής. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσονται και λειτουργούν συστήματα όπως η Αξιοποίηση Επιχειρησιακών Πόρων, το Εσωτερικό δίκτυο (Intranet, π.χ. εφαρμογές γραφείου, διαχείριση εγγράφων, διαχείριση ροής εργασιών, ομάδες εργασίας) και τα Γεωγραφικά Συστήματα πληροφοριών.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Το πρόγραμμα των Τηλεπικοινωνιών θα αποτελέσει τον «κορμό» ή την κόλλα όπου θα μπορέσουν να υποστηριχθούν και να λειτουργήσουν όλες οι Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες που θα απαιτηθούν να ενεργοποιηθούν και να λειτουργήσουν κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας και διεξαγωγής των Αγώνων.

Ενδεικτικά το Τηλεπικοινωνιακό δίκτυο θα υποστηρίζει:

1. Όλες τις υπηρεσίες φωνής και ήχου, για να ικανοποιηθούν οι Τηλεπικοινωνιακές ανάγκες των αθλητών, κριτών, Οργανωτικής Επιτροπής και όλης της Ολυμπιακής Οικογένειας.

2. Όλες τις υπηρεσίες δεδομένων και εικόνας. Μέσα από το Τηλεπικοινωνιακό δίκτυο κορμό θα περάσουν όλες οι πληροφορίες οι οποίες θα παράγονται από τα συστήματα πληροφόρησης και διαχείρισης των αγώνων, καθώς και πληροφορίες που έχουν σχέση με την ασφάλεια, όπως επιτήρηση χώρων, έλεγχος κίνησης κλπ.

3. Μεταφορά, διαχείριση και διανομή είτε σε τοπικό επίπεδο (εντός των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων) είτε σε διεθνές (μέσω του διεθνούς Τηλεπικοινωνιακού δικτύου) του ραδιοτηλεοπτικού σήματος το οποίο θα παράγεται από τον παραγωγό του προγράμματος.

4. Υποστήριξη όλων των εταιρικών αναγκών όσο αφορά το δίκτυο φωνής (ενσύρματο και ασύρματο), καθώς η Οργανωτική Επιτροπή είναι μια εταιρία που αναπτύσσεται ταχύτατα με παρόμοιες τηλεπικοινωνιακές ανάγκες (και πολλές φορές πιο εξειδικευμένες και αυξημένες) όπως με κάθε άλλη σύγχρονη εταιρία.

5. Σχεδίαση και εγκατάσταση συστημάτων καλωδιακής τηλεόρασης σε όλες σχεδόν τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις ώστε η Ολυμπιακή Οικογένεια να παρακολουθεί τις Ολυμπιακές διοργανώσεις οι οποίες θα λαμβάνουν χώρα ταυτόχρονα σε διάφορες αθλητικές εγκαταστάσεις.

6. Σχεδίαση και εγκατάσταση όλων των μικροφωνικών και συστημάτων Hi-Fi που θα απαιτηθούν κατά τις τελετές έναρξης λήξης και διεξαγωγής των Αγώνων.

7. Εκχώρηση και διαχείριση ραδιοφάσματος για τις ανάγκες των Αγώνων.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΧΟΡΗΓΙΩΝ

Ολυμπιακό Χορηγικό Πρόγραμμα

«Ο μεγαλοπρεπής μοιάζει με το σοφό. Αντιλαμβάνεται το επιβαλλόμενο και δύναται να δαπανήσει τα αναγκαία με πολύ αρμονία.»

Αριστοτέλης, *ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ*

Το Ολυμπιακό Χορηγικό Πρόγραμμα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο ανάπτυξης του Ολυμπιακού Αθλητισμού και επιτρέπει τη δημιουργία σταθερών μακροπρόθεσμων προγραμμάτων στήριξης των Αγώνων. Επιπλέον συμβάλλει:

- στην οικονομική ανεξαρτησία του Ολυμπιακού Κινήματος
- στη ανάπτυξη των Αγώνων ως το μοναδικό αθλητικό γεγονός σε παγκόσμιο επίπεδο.
- την προστασία του Ολυμπιακού Κινήματος από την εμπορευματοποίηση.

Από το 1988, απαρτίζεται από το πρόγραμμα TOP και από το αντίστοιχο ισότιμο πρόγραμμα εθνικών χορηγών.

Ωστόσο οι χορηγίες δεν αποτελούν σύγχρονο θεσμό.

– Η Λειτουργία (χορηγία) που καθιερώνεται στην Αθήνα από το 509/508 π.Χ. επεκτείνεται και σε χορηγίες αθλητών για τη συμμετοχή τους στους Αγώνες και αποτελεί έμμεσο θεσμό για την καλλιέργεια της άθλησης. Εξέφραζε το βαθύ αίσθημα υποχρέωσης και τιμής των αρχαίων Ελλήνων απέναντι στο κράτος, ενώ παράλληλα οι χορηγοί απολάμβαναν το σεβασμό και την εκτίμηση της πολιτείας.

– Το 1896 η διοργάνωση των Αγώνων στην Αθήνα στηρίζεται στην προσφορά μεγάλων Ελλήνων ευεργετών, Ελλήνων της διασποράς και πολιτών που, μέσω των δήμων, συμβάλλουν ώστε να αναδειχθούν οι Αγώνες σε παγκόσμια γιορτή.

– Στα επόμενα χρόνια οι αυξανόμενες συμμετοχές νέων χωρών και αθλητών, το μεγάλο ενδιαφέρον του κοινού και οι υψηλές επιδόσεις των αθλητών δημιουργούν διαρκώς νέες απαιτήσεις σε θέματα οργάνωσης και υποδομής. Η απουσία οργανωμένου συστήματος χρηματοδότησης έχει

σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί για τους Ολυμπιακούς Αγώνες μια εικόνα εμπορευματοποίησης, ενώ, παράλληλα, απειλείται η οικονομική βιωσιμότητά τους. Και φτάνουμε στο 1984. Λόγω της οικονομικής αβεβαιότητας που συνδέεται με τη διοργάνωση των Αγώνων, το Λος Άντζελες είναι η μοναδική πόλη που διεκδίκησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Με δομημένο χορηγικό πρόγραμμα, η διοργάνωση παρουσιάζει κερδοφόρα αποτελέσματα και δίνει το έναυσμα για την αναθεώρηση του τρόπου χρηματοδότησης των Αγώνων, εξασφαλίζοντας στη συνέχεια την επιτυχημένη διεξαγωγή τους.

– Από τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Σεούλ δημιουργείται το Διεθνές Χορηγικό Πρόγραμμα TOP (The Olympic Partners) και το αντίστοιχο ισότιμο πρόγραμμα εθνικών χορηγών. Τα μεγέθη των Αγώνων γίνονται πλέον πρωτοφανή (10.000 αθλητές από περισσότερες από 200 χώρες, 25.000 μέλη της Ολυμπιακής Οικογένειας, 2.000.000 θεατές) και τα οφέλη για τη διοργανώτρια πόλη τεράστια (εκτιμώμενη αύξηση ΑΕΠ 2,5%).

«Αν αφαιρέσουμε τη χορηγία από τον αθλητισμό, τι θα μέινει;

Μία τεράστια, τελευταίας τεχνολογίας, τέλεια συντονισμένη μηχανή που αναπτύχθηκε σε μία περίοδο 100 ετών - χωρίς καύσιμα»

Richard Pound

VP-ΔΣ και Πρόεδρος Μάρκετινγκ ΔΟΕ

«Γνωρίζουμε ότι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο παρακολουθούν με πάθος και πιστεύουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στα ιδεώδη που αντιπροσωπεύουν. Τα συναισθήματα, η χαρά και το πνεύμα των Αγώνων φέρνουν τους ανθρώπους από όλο τον κόσμο μαζί για να γιορτάσουν τα καλά της ανθρωπότητας. Ως παγκόσμια εταιρία, νιώθουμε ότι είναι σημαντικό να είμαστε μέρος μιας τόσο δυνατής Ιδέας.»

Douglas Ivester

CEO, Coca-Cola Company

«Η χορηγία βοηθά τους Ολυμπιακούς Αγώνες, τους φιλάθλους και τη VISA. Γνωρίζουμε πως όταν ένας χρήστης μας ξέρει ότι είμαστε Ολυμπιακοί χορηγοί νιώθει καλύτερα για τη VISA και τα προϊόντα της.»

John Bennett

Executive VP of Marketing

Η Ολυμπιακή χορηγία προσφέρει τη δυνατότητα:

- Σύνδεσης με τους Ολυμπιακούς Αγώνες
- Αξιοποίησης των χορηγικών προνομίων για μια τετραετία
- Αποκλειστικής συσχέτισης με τους Ολυμπιακούς Αγώνες ενός μόνο χορηγού από κάθε κατηγορία προϊόντων

Διεύθυνση Χορηγιών

- Η Διεύθυνση Χορηγιών υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Marketing
- Υπεύθυνος - Διευθυντής Χορηγιών
- Δομή category management (διαχείρισης κατηγοριών).
- Τα στελέχη (υψηλόβαθμα στελέχη της αγοράς με εμπειρία σε χορηγίες τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο) έχουν ευθύνη για την επαφή, τις διαπραγματεύσεις και την εξυπηρέτηση των χορηγών
- Σε συνεχή επαφή με τη ΔΟΕ και τα τμήματα Χορηγιών των προηγούμενων διοργανώσεων, αξιοποιούν τη γνώση και την εμπειρία των προηγούμενων διοργανώσεων

Χορηγικό Πρόγραμμα Αθήνα 2004

- Είναι το πλέον εξελιγμένο Πρόγραμμα Ολυμπιακής Χορηγίας, που παρέχει τη δυνατότητα στους χορηγούς να σταθούν αντάξιοι των ύψιστων ευθυνών τους απέναντι στη χώρα.

Στόχοι - Αρχές

- Εξασφάλιση οικονομικής υποστήριξης για την οργανωτική επιτυχία των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 (πολύτιμη οικονομική υποστήριξη αλλά και

- υπηρεσίες, προϊόντα και τεχνογνωσία, για να γίνουν οι αγώνες σωστά, να υπάρξουν επιτυχίες σε αθλητικό επίπεδο, να προβληθεί η χώρα)
- Εξασφάλιση μοναδικών χορηγικών δικαιωμάτων (δικαιώματα που τιμούν τους χορηγούς)
- Μείωση της εμπορευματοποίησης των Ολυμπιακών Αγώνων (μείωση του αριθμού των χορηγών, καλύτερη εικόνα των Αγώνων, καλύτερη εικόνα και εξυπηρέτηση των χορηγών)
- Διασφάλιση των προϋποθέσεων που θα εγγυηθούν την επιτυχία του προγράμματος (όπως π.χ. προστασία και κατοχύρωση των Ολυμπιακών σημάτων, προστασία των χορηγών από πειρατικό μάρκετινγκ ("ambush marketing"), πρόγραμμα αναγνώρισης έργου των χορηγών)

Κατηγορίες Χορηγικού Προγράμματος Αθήνα 2004:

- TOP (The Olympic Partners)
- Μέγας Χορηγός
- Επίσημος Υποστηρικτής
- Επίσημος Προμηθευτής

ΕΜΠΟΡΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ /LICENSING – ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ο ρόλος του προγράμματος Licensing είναι να μεγιστοποιηθούν τα έσοδα της Οργανωτικής Επιτροπής ΑΘΗΝΑ 2004 που προέρχονται από την εμπορική αξιοποίηση προϊόντων στα οποία έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα να φέρουν τα ολυμπιακά σήματα τόσο στην Ελλάδα, όσο και διεθνώς.

Ιστορικά, τα ολυμπιακά προγράμματα Licensing είχαν βραχυπρόθεσμο σχεδιασμό και επικεντρώνονταν στην πώληση προϊόντων αναμνηστικών των Ολυμπιακών Αγώνων, όπως T-shirts, καπελάκια κ.ά. Το γεγονός ότι δεν ήταν αρκετά οργανωμένα είχε ως αποτέλεσμα την έντονη εμπορευματοποίησή τους, την έλλειψη ελέγχου της εικόνας των εκάστοτε Ολυμπιακών Αγώνων που προωθούσαν, καθώς και τη μη αποκόμιση κερδών από τα όποια έσοδα προσπόριζε η εφαρμογή τους.

Η ΔΟΕ αυτή τη στιγμή συνεργάζεται με όλες τις ήδη συστημένες ΟΕΟΑ για την ανάπτυξη ενός ποιοτικού και οργανωμένου προγράμματος Licensing ικανού να αναβαθμίσει τη συνολική εικόνα του Ολυμπιακού Κινήματος και των Ολυμπιακών Αγώνων. Μεταξύ άλλων, στοχεύει στην:

- Ανάπτυξη ενός ευρέως προγράμματος Licensing το οποίο θα καλύπτει όλες τις βασικές κατηγορίες προϊόντων τα οποία θα φέρουν τα σήματα των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα και θα εμπνέεται από τις αρχές της υπερίσχυσης της ποιότητας έναντι της ποσότητας και της ελεγχόμενης εμπορευματοποίησης.
- Ανάπτυξη ενός προγράμματος λιανικής πώλησης που θα προβάλλει τόσο τα σήματα των Ολυμπιακών Αγώνων όσο και τα προϊόντα στα οποία έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα να φέρουν τα συγκεκριμένα σήματα.
- Λειτουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος έγκρισης που θα καθοδηγεί και θα επιβλέπει τον τρόπο αξιοποίησης των Ολυμπιακών σημάτων από τα προϊόντα στα οποία έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα να τα φέρουν, όπως επίσης θα εγγυάται το υψηλό ποιοτικό επίπεδο των προϊόντων αυτών.
- Ανάπτυξη ενός συστήματος διασφάλισης της αυθεντικότητας των αξιοποιούμενων εμπορικά Ολυμπιακών σημάτων κατά τη διάρκεια της περιόδου 2000-2004.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Φιλοξενία και Διαμονή

Η φιλοξενία και η διαμονή των επισκεπτών των Ολυμπιακών Αγώνων έχει αρχαίες καταβολές και ανέκαθεν αποτελούσε ένα σημαντικό παράγοντα για τη διοργάνωσή τους.

Από την αρχαιότητα ακόμη και κατά τη διάρκεια των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων οι οποίοι έγιναν το 776 π.Χ. υπάρχουν ενδείξεις ότι οι Έλληνες φιλοξενούσαν επισκέπτες από άλλες περιοχές, οι οποίοι κατέφθαναν σαν θεατές των Αγώνων.

Στις μέρες μας, μετά την αναβίωση των Αγώνων από τον Πιέρ ντε Κουμπερτέν, τα πλήθη που κατακλύζουν τη διοργανώτρια πόλη κατά τη διάρκεια των Αγώνων ολοένα και αυξάνονται αριθμητικά και τολμά να πει κανείς με γεωμετρική πρόοδο.

Οι λόγοι στους οποίους αποδίδεται το παραπάνω φαινόμενο μπορούν να εντοπιστούν κυρίως στους παρακάτω:

- Εξέλιξη των μέσων μεταφοράς σαν αποτέλεσμα εφαρμογής των νέων τεχνολογιών.
- Σταδιακή βελτίωση των μέσων φιλοξενίας.
- Ανάπτυξη και εξέλιξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας, τα οποία μεταδίδουν το κορυφαίο γεγονός του πλανήτη σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του.
- Παγκόσμια προβολή των Ολυμπιακών Αγώνων.
- Συμμετοχή όλο και μεγαλύτερου αριθμού χωρών.

Γενικά για τη Διεύθυνση Φιλοξενίας και Διαμονής

Η Φιλοξενία & Διαμονή της Ολυμπιακής Οικογένειας & των επισκεπτών είναι ένα από τα 27 προγράμματα της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων “ΑΘΗΝΑ 2004” Α.Ε. Ανήκει στη Γενική Διεύθυνση Υπηρεσιών Αγώνων.

Στόχοι

Διεύθυνσης Φιλοξενίας και Διαμονής

Οι στόχοι της Διεύθυνσης Φιλοξενίας και Διαμονής της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων “ΑΘΗΝΑ 2004” Α.Ε. είναι:

- Να εξασφαλίσει διαμονή σε όλα τα μέλη της ευρύτερης Ολυμπιακής Οικογένειας (επίσημοι, κριτές & διαιτητές, Μ.Μ.Ε., χορηγοί, φιλοξενούμενοι κλπ.) σε τιμές ανάλογες αυτών που προβλέπονται από τη σύμβαση ανάληψης των Αγώνων.
- Να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια σε συνεργασία με τον ΕΟΤ και τον ιδιωτικό τομέα, που θα έχει τον κύριο ρόλο, για την παροχή φιλοξενίας και διαμονής σε όλους τους επισκέπτες των αγώνων, σε τιμές λογικές και σε συνθήκες που να τιμούν την παράδοση της χώρας.

Δραστηριότητες

Διεύθυνσης Φιλοξενίας και Διαμονής

Οι δραστηριότητες της Διεύθυνσης Φιλοξενίας και Διαμονής εντοπίζονται στις παρακάτω:

- Ανασκόπηση του υπάρχοντος ξενοδοχειακού δυναμικού και πρόβλεψη εξέλιξής του για τα επόμενα χρόνια.
- Έρευνα, καταγραφή και προσπάθεια αξιοποίησης κάθε μορφής συμπληρωματικών εγκαταστάσεων διαμονής (φοιτητικές εστίες, κατασκηνώσεις, κλπ.) για τη φιλοξενία της Ολυμπιακής Οικογένειας.
- Εναλλακτικές μορφές διαμονής (χρήση κρουαζιερόπλοιων στο λιμάνι του Πειραιά), προετοιμασία για τη χρήση των λιμενικών εγκαταστάσεων και δρομολόγηση των σχετικών μέτρων και ενεργειών για την υλοποίηση του έργου.
- Εκπόνηση του Σχεδίου Φιλοξενίας της Ολυμπιακής Οικογένειας (προσαρμογή των συμβατικών και πραγματικών αναγκών στην υπάρχουσα και μελλοντική υποδομή φιλοξενίας).
- Δημιουργία και εφαρμογή ενός αποδοτικού και αποτελεσματικού κεντρικού συστήματος κρατήσεων.
- Διαχρονική παρακολούθηση της εξέλιξης της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων.

- Δρομολόγηση, διαμόρφωση του πλαισίου της αγοράς και εποπτεία άλλων μορφών φιλοξενίας και διαμονής (π.χ. ενοικίαση ιδιωτικών διαμερισμάτων και εξοχικών κατοικιών κατά τη διάρκεια των Αγώνων).
- Υποστήριξη της φιλοξενίας και διαμονής των οικογενειών των αθλητών.
- Οργάνωση της φιλοξενίας και διαμονής καθώς και των σχετικών εκδηλώσεων (συνέδρια κλπ.) της ΔΟΕ και των άλλων διεθνών αθλητικών οργανισμών κατά τη διάρκεια της Ολυμπιάδας (2000-2004).
- Οργάνωση της φιλοξενίας και διαμονής των Παραολυμπιακών Αγώνων.

Πιθανά καταλύματα

Οι βασικότεροι τομείς ενασχόλησης είναι:

- Ξενοδοχεία των κατηγοριών πολυτελείας, Α΄, Β΄, Γ΄ του νομού Αττικής αλλά και των γειτονικών νομών.
- Συμπληρωματικά μέσα διαμονής (π.χ. στρατιωτικές σχολές, φοιτητικές εστίες, ιδρύματα, κατασκηνώσεις, κάμπινγκ κλπ.).
- Κρουαζιερόπλοια τα οποία θα χρησιμοποιηθούν σαν πλωτά ξενοδοχεία, ελλιμενισμένα στο λιμάνι του Πειραιά και πιθανώς σε άλλα λιμάνια του νομού Αττικής για τη φιλοξενία της Ολυμπιακής Οικογένειας.
- Ιδιωτικές κατοικίες οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια των Αγώνων το 2004.

Κυριότερες επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων στον Τουρισμό

Όπως είναι προφανές, θα υπάρξουν σημαντικές επιπτώσεις για τον ελληνικό τουρισμό από τη διοργάνωση και τέλεση των Αγώνων του 2004. Οι πιο σημαντικές προβλέπεται να είναι οι παρακάτω:

- Σημαντική αύξηση της τουριστικής κίνησης από το 2000 μέχρι το 2008.
- Συνδυασμός παρακολούθησης των Αγώνων και του Τουρισμού και προς τις δύο κατευθύνσεις: Ολυμπιακοί Αγώνες - Τουρισμός, Τουρισμός - Ολυμπιακοί Αγώνες.
- Ποιοτική αναβάθμιση των προσφερομένων υπηρεσιών.
- Επενδύσεις σε ξενοδοχεία.
- Επενδύσεις σε ανακαίνιση ήδη υπαρχόντων ξενοδοχείων, αύξηση κύκλου εργασιών όλων των τουριστικών επιχειρήσεων (π.χ. Γραφεία ταξιδιών, δια-

κίνησης, catering, ψυχαγωγίας κλπ.).

- Απόκτηση τεχνογνωσίας μεγάλων διοργανώσεων.
- Κοινοπραξίες και συγχωνεύσεις ελληνικών και ξένων τουριστικών επιχειρήσεων λόγω των μεγάλων μεγεθών.
- Βελτίωση της γενικής υποδομής (π.χ. οδικό δίκτυο, τηλεπικοινωνίες κλπ.).
- Αναβάθμιση της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών, διαφοροποίηση, εκσυγχρονισμός και εμπλουτισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.
- Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για το προσωπικό τόσο των τουριστικών όσο και των παράλληλων επιχειρήσεων.
- Οργάνωση αθλητικών κατασκηνώσεων για προετοιμασία αθλητών και ομάδων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, αθλητικό τουρισμό τουριστών, πολιτιστική Ολυμπιάδα 2000-2004, σε όλη τη χώρα.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Αγοράζοντας ένα τρόφιμο ή προσφέροντάς το για κατανάλωση, ο σύγχρονος άνθρωπος δεν χειρίζεται ένα απλό αντικείμενο. Το τρόφιμο αυτό συνιστά μια πληροφορία, αποτελεί ένα είδος επικοινωνίας, ενταγμένο σε έναν ορισμένο τύπο πολιτισμού.

Μπορούμε να πούμε ότι μέσα από χίλιους δρόμους η διατροφή επιτρέπει στον άνθρωπο, μέσα από την αναβίωση της γεύσης μιας παλαιότερης κοινωνίας, να ριζώνει καθημερινά στο παρελθόν του, ενώ, ταυτόχρονα, η εργασία, τα σπορ, ο ελεύθερος χρόνος, η γιορτή, όλες αυτές οι καταστάσεις βρίσκουν την έκφρασή τους σ' αυτήν.

Το θέμα, επομένως, της διατροφής όλων εκείνων των ομάδων ατόμων, στις οποίες είμαστε υποχρεωμένοι από το Συμβόλαιο Φιλοξενίας των Αγώνων να προσφέρουμε, είναι ιδιαίτερα σημαντικό και απαιτεί ιδιαίτερη οργάνωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο Σίδνεϊ διατέθηκαν περίπου 14.000.000 μερίδες φαγητού μέσα στις 20 ημέρες των Αγώνων.

Στους Αγώνες, επί 20 ημέρες, καλούμεθα λοιπόν να αντιμετωπίσουμε την παροχή διατροφής σε όλους.

Ποιοι είναι όλοι; Οι λεγόμενοι «πελάτες μας» τους οποίους μπορούμε να χωρίσουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες.

Η μία κατηγορία είναι οι ομάδες ατόμων στις οποίες είμαστε υποχρεωμένοι εκ του Συμβολαίου Φιλοξενίας των Αγώνων να προσφέρουμε διατροφή. Αυτοί είναι:

1. οι Αθλητές και οι συνοδοί τους, περίπου 17.000 για τους Αγώνες και 7.000 για τους Παραολυμπιακούς και,
2. οι Εργαζόμενοι επί πληρωμή ή εθελοντικά για τους Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς, περίπου 120.000 και 20.000 αντίστοιχα.

Η δεύτερη κατηγορία είναι οι ομάδες ανθρώπων για τους οποίους έχουμε υποχρέωση να φροντίσουμε τη διατροφή τους, χωρίς να είναι υποχρεωτικά προσφερόμενη. Αυτοί είναι:

1. Διαιτητές – Κριτές 3.000 περίπου Ολυμπιακούς Αγώνες και 1.000 περίπου για τους Παραολυμπιακούς
2. Τα Διαπιστευμένα μέλη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, 16.000 πε-

ρίπου και 2.500 περίπου για τους Παραολυμπιακούς

3. Οι Χορηγοί και οι φιλοξενούμενοί τους περίπου 15.000 και τέλος,

4. οι Κάτοχοι Εισιτηρίων, περίπου 8.000.000 για τους Ολυμπιακούς και 1.000.000 περίπου για τους Παραολυμπιακούς.

Τα στοιχεία αυτά είναι από τους Αγώνες του Σίδνεϊ, επομένως, με βάση την συνεχώς γιγαντούμενη υπόθεση των Ολυμπιακών Αγώνων, στην Αθήνα περιμένουμε από 10 έως 20% παραπάνω εκτός από την περίπτωση των κατόχων εισιτηρίων όπου λόγω χωρητικότητας των σταδίων περιμένουμε γύρω στα 6.000.000.

Στο Σίδνεϊ υπολογίστηκε, χωρίς να έχουμε ακόμα τα τελικά νούμερα, ότι διατέθηκαν περίπου 14.000.000 μερίδες φαγητό μέσα στις 20 ημέρες.

Εντυπωσιακός επίσης είναι ο αριθμός των φαγητών σε πακέτο που διετέθησαν για αθλητές – συνοδούς και προσωπικό, περίπου 210.000 πακέτα.

Η Διατροφή αυτή που ακούσατε διετέθη σε διαφορετικές βέβαια τοποθεσίες (venues), με βασικότερο σημείο παροχής διατροφής το Ολυμπιακό Χωριό στο οποίο καθημερινά διετείθεντο περίπου 40.000 μερίδες φαγητό.

Τα σημεία παροχής διατροφής μπορούν να χωριστούν σε τρεις βασικές κατηγορίες.

1. Χώροι Αθλητικών Εγκαταστάσεων (Competition Venues)

2. Χώροι μη Αθλητικών Εγκαταστάσεων (Non Competition Venues) και τέλος,

3. σε χώρους μαζικής διαμονής όπως π.χ. στο Ολυμπιακό Χωριό, Χωριό Δημοσιογράφων, Χωριό Διαιτητών και Κριτών, κλπ

Υπάρχουν βέβαια και άλλες υποδιαιρέσεις όπως π.χ. η διατροφή στα ξενοδοχεία, όπου το θέμα είναι ευκολότερα αντιμετωπίσιμο.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι χώροι παροχής διατροφής (εστιατόρια, μπαρ, κλπ) και οι χώροι παρασκευής (ψυκτικοί θάλαμοι, αποθήκες, κλπ) ήταν πρόχειρες, λυόμενες κατασκευές όπως, Τέντες, Containers, κλπ. οπότε, με το τέλος των Αγώνων ήταν εύκολη η απομάκρυνσή τους χωρίς καμία επιβάρυνση του περιβάλλοντος.

Σε όλα τα σημεία πρέπει να υπάρχει χώρος διατροφής για όλους τους εργαζόμενους, για τα μέλη της Ολυμπιακής Οικογένειας, για τους Χορηγούς και βέβαια για τους απλούς θεατές.

Όλο το αντικείμενο διατροφή στο Σίδνεϊ, ακολούθησε το μοντέλο της Βαρκελώνης και της Ατλάντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για κάποια σύνομη αναλυτικότερη παρουσίαση είναι το Ολυμπιακό Χωριό.

Το έργο ανέλαβε η Αυστραλέζικη Spotless συνεταιριζόμενη με την Αμερικάνικη ARAMARK. Η ARAMARK είχε και τη διατροφή στο Ολυμπιακό Χωριό στη Βαρκελώνη.

Στο Σίδνεϊ, το Χωριό Αθλητών και Συνοδών, είχε ένα βασικό εστιατόριο, (Main Restaurant), μία μεγάλη τεράστια τέντα νοικιασμένη από τη Γαλλία, χωρητικότητας 6.000 θέσεων σε ένα κάθισμα (sitting).

Ήταν ανοικτό 24 ώρες το 24ωρο και σχεδόν σε καμία στιγμή της ημέρας δεν υπήρχαν ουρές στους πάγκους της αυτοεξυπηρέτησης, κυρίως λόγω των πολλών σημείων και της σωστής κατανομής.

Η διατροφή με αριθμούς:

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΧΩΡΙΟ (OLYMPIC VILLAGE)

- 2 εστιατόρια
- 48.000 γεύματα ημερησίως
- 19 σημεία με πάγκους αυτοεξυπηρέτησης για ζεστά φαγητά
- κατανάλωση 90 τόνους φαγητού ημερησίως
- δυνατότητα παραγωγής 6.000 γευμάτων ανά ώρα
- περίπου 54.000 κιλά σκουπίδια ημερησίως

ΧΩΡΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ (MEDIA VILLAGE)

- 6.000 πρωινά ημερησίως
- 1.000 γεύματα ημερησίως
- δυνατότητα παραγωγής 3.000 γεύματα την ώρα

ΧΩΡΙΑ ΚΡΙΤΩΝ –ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ (TOV)

- 1.200 πρωινά ημερησίως
- 300 γεύματα ημερησίως

ΔΙΑΜΟΝΗ ΥΠΕΡΑΡΙΘΜΩΝ ΚΡΙΤΩΝ – ΔΙΑΙΤΗΤΩΝ (As ACCOMMODATION)

- 600 πρωινά ημερησίως
- 100 γεύματα ημερησίως
- Χωριό ιπποκόμων (Grooms village) – 900 γεύματα ημερησίως

Σε συνεργασία με όλες τις εμπλεκόμενες διευθύνσεις-προγράμματα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων (Marketing, Υπηρεσίες Υγιεινής, Αλυσίδα διακίνησης – τροφοδοσίας εμπορευμάτων κλπ.) θα επιχειρηθεί να προβληθεί η ελληνική κουζίνα και οι παραδοσιακές ελληνικές γεύσεις και τα ελληνικά προϊόντα που αποτελούν τη βάση της υγιεινής μεσογειακής διατροφής.

Θα επιχειρήσουμε, επίσης, υπενθυμίζοντας τη διαπίστωση του J. F. Bergier ότι τα αγαθά και οι άνθρωποι, «το κάθε τι αντανakλάται στο βάθος του πιάτου», να οργανώσουμε όλη αυτή την τεράστια «επιχείρηση» προσφέροντας ταυτόχρονα το παραδοσιακό χαμόγελο του φιλόξενου λαού μας.

Το θέμα της Διατροφής είναι πολύ μεγάλο και εμπλέκεται με όλες σχεδόν τις άλλες διευθύνσεις – προγράμματα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. (Marketing, Υπηρεσίες Υγιεινής, διαχείριση των απορριμμάτων, Δημόσιες Σχέσεις, Αλυσίδα διακίνησης-τροφοδοσίας Εμπορευμάτων (logistics), Διεύθυνση Ανθρωπίνων Πόρων, υπηρεσία εξυπηρέτησης Χορηγών, Ολυμπιακής Οικογένειας, μελών Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, Μεταφορές, ασφάλεια κτλ).

Βασικές προϋποθέσεις για τους δικούς μας Αγώνες:

- Να είμαστε σε θέση να διακρίνουμε γρήγορα τα πράγματα που πρέπει να κάνουμε από αυτά που μας είναι ευχάριστο να κάνουμε.

Πρώτα θα κάνουμε αυτά που πρέπει και αν υπάρχουν περιθώρια τότε και αυτά που μας είναι ευχάριστα να κάνουμε

- Συνεχείς δοκιμές επί τέσσερα χρόνια, σε όλα τα επίπεδα ώστε όταν έλθει η ώρα των δικών μας Αγώνων να κινούμεθα με αποφασιστικότητα και αυτοματισμό παρ' όλη την πίεση και το άγχος που φυσιολογικά θα μας διακατέχει.
- Οι δοκιμές είναι επένδυση και όχι δαπάνη.
- Να χωνέψουμε όλοι οι ασχολούμενοι ότι δεν καλούμεθα να ανακαλύ-

ψουμε την πυρίτιδα κάποιοι άλλοι πριν από εμάς το έχουν κάνει. Επομένως, και εμείς πρέπει να μεταχειριστούμε τις όποιες πετυχημένες συνταγές έχουν άλλοι πριν από εμάς εφαρμόσει.

- Συνεργασία οριζόντια και κάθετη με όλους τους εμπλεκόμενους στη διοργάνωση φορείς και συνεργάτες.

Έχουμε ανάγκη όλο τον κόσμο, όλο τον Αθηναϊκό λαό, από όλα τα μετερίζια. Οι Αγώνες δεν είναι κανενός είναι όλων μας και μόνο αν αυτό μας γίνει βίωμα τότε θα πετύχουμε.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Στην εκατόχρονη διαδρομή τους οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες καθιερώθηκαν στη συνείδηση κάθε ανθρώπου σαν την παγκόσμια γιορτή της συναδέλφωσης και της ευγενικής άμιλλας. Στην καθιέρωσή τους αυτή, δίχως άλλο, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν τα Ολυμπιακά σύμβολα που μας παραπέμπουν στις διαχρονικές αξίες του αθλητισμού και του Ολυμπισμού ειδικότερα. Τα σύμβολα αυτά, η Ολυμπιακή Φλόγα, η Σημαία και ο Ολυμπιακός Ύμνος, είναι παγκόσμια αναγνωρίσιμα και αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο των τελετών έναρξης και λήξης των Ολυμπιακών Αγώνων που δίνουν το πνευματικό και πολιτιστικό στίγμα κάθε Ολυμπιάδας.

Από την εποχή του Coubertin και μέχρι σχετικά πρόσφατα, ο Ολυμπισμός έδωσε έμφαση σε ιδανικά όπως ο ερασιτεχνισμός, ο δίκαιος αγώνας, ο διεθνισμός, η ειρήνη, οι ίσες ευκαιρίες, ο αλληλοσεβασμός, η αλληλοκατανόηση, η φιλία και πάνω από όλα έδωσε μεγαλύτερη σημασία στη συμμετοχή από την ίδια τη νίκη. Όλα αυτά τα ιδανικά συστηματοποιήθηκαν μέσα από τον Ολυμπιακό Χάρτη που προέβλεπε κάποιους κανόνες για τη διαφύλαξή τους από στοιχεία ξένα προς τα Ολυμπιακά ιδεώδη όπως ο επαγγελματισμός και η εμπορευματοποίηση, η πολιτική και οι διακρίσεις κάθε μορφής, η χρήση των αναβολικών και η νίκη πάση θυσία. Παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια πολλοί καταγγέλλουν ότι η νίκη επισκιάζει την αξία της συμμετοχής οι Ολυμπιακές διοργανώσεις -Ολυμπιακοί και Παρολυμπιακοί- γίνονται όλο και μεγαλύτερες με αποτέλεσμα τις ημέρες που κρατά αυτή η γιορτή του Αθλητισμού και του Πολιτισμού συγκεντρώνανε στις διοργανώτριες χώρες ένα ολοένα αυξανόμενο πλήθος συμμετεχόντων. Μια ματιά σε αριθμούς είναι αρκετή για να δώσει τη διάσταση της διοργάνωσης την οποία έχει να φέρει σε πέρας η χώρα μας το 2004.

Στην Αθήνα το 1896 έλαβαν μέρος 311 αθλητές από 14 χώρες και τους Αγώνες παρακολούθησαν για τις έξι ημέρες που διήρκεσαν πάνω από 240.000 θεατές οι οποίοι πλήρωσαν εισιτήριο της μίας δραχμής, ποσό σημαντικό για την εποχή.

Είναι φανερό ότι η διακίνηση και η μεταφορά όλων αυτών των ατόμων

αποτελεί ένα έργο πρωτοφανούς μεγέθους το οποίο μπορεί να συγκριθεί κάθε φορά μόνο με την προηγούμενη διοργάνωση. Συχνά δε, η επιτυχία ή η αποτυχία των Ολυμπιακών Αγώνων κρίνεται από το επίπεδο εξυπηρέτησης του μεταφορικών υπηρεσιών που προσφέρονται κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Είναι γνωστές σε όλους οι δυσκολίες που αντιμετώπισε η Ατλάντα το 1996 στη διακίνηση της Ολυμπιακής Οικογένειας κυρίως ως προς το επίπεδο εξυπηρέτησης των λεωφορείων. Πολλοί ήταν οι αθλητές που καθυστέρησαν να φθάσουν στους αγωνιστικούς χώρους λόγω μεγάλων καθυστερήσεων στις αναχωρήσεις των λεωφορείων ή λόγω ανεπαρκούς εκπαίδευσης των οδηγών κυρίως ως προς τη γνώση του οδικού δικτύου.

Στο Σίδνεϋ η Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων με βάση την εμπειρία από την Ατλάντα ανάθεσε το έργο της διακίνησης σε ένα νέο φορέα (ORTA) ο οποίος δημιουργήθηκε το 1997 αποκλειστικά για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των Ολυμπιακών Μεταφορών. Η ORTA δημιουργήθηκε για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του συντονισμού των διαφορετικών φορέων (υπουργεία, φορείς αστικών συγκοινωνιών / σιδηροδρόμων, τροχαία) έχοντας με νομοθετική ρύθμιση την εξουσία για τη χάραξη κοινής στρατηγικής για όλους τους φορείς για τις Ολυμπιακές Μεταφορές. Η ORTA στελεχώθηκε από ικανότατα στελέχη του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα (περίπου 300 άτομα + 5100 οδηγοί λεωφορείων + 8000 εθελοντές) και είχε την αποκλειστική ευθύνη για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων των Ολυμπιακών Μεταφορών.

Στο Σίδνεϋ δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη διαχείριση της κυκλοφορίας μέσω ενός υπερσύγχρονου Κέντρου Ελέγχου της Κυκλοφορίας το οποίο συνέβαλε στη μείωση των καθυστερήσεων και στην ελεύθερη ροή των οχημάτων στις Ολυμπιακές διαδρομές. Επίσης μία από τις μεγαλύτερες επιτυχίες στο Σίδνεϋ ήταν το πρόγραμμα στρατηγικής επικοινωνίας της ORTA το οποίο διήρκεσε 3 χρόνια. Αποτέλεσμα της επιτυχημένης επικοινωνιακής πολιτικής για τις Ολυμπιακές Μεταφορές, ήταν η μείωση της ζήτησης για μετακινήσεις στην πόλη κατά 20%, καθώς και η στροφή των κατοίκων προς τα μέσα μαζικής μεταφοράς κατά τη διάρκεια των αγώνων.

Για να δοθεί μια πληρέστερη εικόνα του μεγέθους του εγχειρήματος της διακίνησης της Ολυμπιακής Οικογένειας και των θεατών κατά τη διάρκεια των

αγώνων, παραθέτονται παρακάτω τα μεγέθη για το Σίδνεϋ ανά κατηγορία:

Ομάδα	Μέγεθος	Μέσο Μετακίνησης	Αριθμός οχημάτων
ΔΟΕ, ΕΟΕ, συνοδοί	6,000	Αυτοκίνητα	4,800
Αθλητές & συνοδοί	17,600	Λεωφορεία	350 - 400
Κριτές	2,500	Λεωφορεία	100
MME	21,000	Λεωφορεία	350 - 400
Σπόνσορες	27,000	Λεωφορεία	700
Εργαζόμενοι & εθελοντές	60,000	Λεωφορεία	350 - 400
Θεατές	500,000	Λεωφορεία	3,400
	περίπου ανά ημέρα	Τρένα	(και τρένα ανά 5-6 λεπτά)

Όσον αφορά στην Αθήνα, ο σχεδιασμός που επιχειρείται από την Διεύθυνση Διακίνησης και Μεταφορών της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004, καλύπτει το στρατηγικό επίπεδο, ενώ μεγάλη βαρύτητα έχει δοθεί στην προώθηση της υλοποίησης των έργων, Οδικών και Δημοσίων Συγκοινωνιών, που θα εξυπηρετήσουν τους θεατές και την Ολυμπιακή Οικογένεια κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, αλλά θα αποτελέσουν ταυτόχρονα πολύτιμη κληρονομιά για την πόλη των Αθηνών. Αυτά τα έργα έχουν συμπεριληφθεί στο Φάκελο Διεκδίκησης και είναι το μετρό, το τραμ, ο προαστιακός σιδηρόδρομος, η Αττική Οδός, το αεροδρόμιο καθώς και διάφορα έργα οδοποιίας που έχουν σχέση με τις προσβάσεις στα αθλητικά συγκροτήματα.

Σχετικά με το έργο της διακίνησης και της μεταφοράς οι πρώτες ενδείξεις είναι ότι η διοργάνωση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη από της Ατλάντας και του Σίδνεϊ, γεγονός το οποίο καθιστά το στόχο μας να δώσουμε στην Υφήλιο τους καλύτερους Ολυμπιακούς Αγώνες που έχουν γίνει μέχρι τώρα ακόμη πιο φιλόδοξο, αλλά ταυτόχρονα εφικτό αν κρίνει κανείς με βάση την εμπειρία από προηγούμενες μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις, οι οποίες αποτέλεσαν σταθμό στην ιστορία του Αθλητισμού και εγγύηση για την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004 και το περιβάλλον

Περίληψη

Σύμφωνα με τις αρχές της ΔΟΕ, το περιβάλλον είναι ένας από τους τρεις πυλώνες του Ολυμπισμού. Αυτό σημαίνει πως η Αθήνα, η πόλη που θα φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, οφείλει να αναβαθμίσει τις υποδομές της, την εικόνα της και τις συλλογικές συμπεριφορές, με τρόπο που να κάνει ένα σημαντικό βήμα προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ταυτόχρονα εργαλείο και ευκαιρία. Εργαλείο γιατί μπορούν να διευκολύνουν παρεμβάσεις για την ανάπλαση της πόλης σε κρίσιμες περιοχές, ευκαιρία, γιατί μπορούν να δώσουν χώρο για έκφραση, δημιουργία και επιχειρηματική δραστηριότητα σε ένα σημαντικό κομμάτι της κοινωνίας.

I. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

I.1. Εισαγωγή

Το Μάρτιο του 1993, ο Richard Pound, εκ μέρους της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ), διατύπωνε την πρόθεση της ηγεσίας του παγκόσμιου αυτού αθλητικού οργανισμού, να συμπεριλάβει στις θεμελιώδεις αξίες του Ολυμπισμού (που είναι η ανάπτυξη της άθλησης και η ενίσχυση του πολιτισμού) και την προστασία του περιβάλλοντος. Οι αξίες που εμπεριέχονται στο τρίπτυχο αυτό (αθλητισμός, πολιτισμός, περιβάλλον), ακριβώς λόγω του οικουμενικού χαρακτήρα τους και λόγω των ευκαιριών συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο που προσφέρουν, μπορούν να αποτελέσουν το αντίβαρο σε ένα κόσμο που σπαράσσεται από οικονομικές, θρησκευτικές και εθνικές αντιθέσεις. Σύμφωνα με τη διατύπωση του R. Pound, «θα ήταν αδιανόητο για τη ΔΟΕ, αλλά και για το κίνημα του Ολυμπισμού γενικότερα, να αποσυνδεθούν οι ανάγκες του παρόντος από εκείνες του μέλλοντος, από τις υποχρεώσεις της ανθρωπότητας απέναντι στις επερχόμενες γενιές».

Λίγα χρόνια αργότερα (1997), ο Πρόεδρος της ΔΟΕ Χουάν Αντόνιο Σάμαρανγκ εξέφραζε την πεποίθησή του ότι «οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να λειτουργήσουν ως καταλύτης για φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις που σκοπεύουν πολύ πέραν της συγκυρίας και αφορούν την αθλητική κοινότητα στο σύνολό της». Ταυτόχρονα, έκανε έκκληση σε όλες τις εθνικές επιτροπές να αναλάβουν πρωτοβουλίες ώστε «κάθε μελλοντική αθλητική διοργάνωση, ανεξαρτήτως μεγέθους, να ενσωματώσει την περιβαλλοντική προσέγγιση στο σχεδιασμό και την οργάνωσή της». Στο ίδιο πνεύμα, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας κ. Κώστας Σημίτης, χαιρετίζοντας την ανάληψη των Αγώνων του 2004 από την πόλη της Αθήνας, κατέθετε την υπόσχεση της κυβέρνησης να υποστηρίξει τις πρωτοβουλίες εκείνες που θα συνέβαλαν στην αλλαγή του προσώπου της πρωτεύουσας με αφορμή τα ολυμπιακά έργα στην ευρύτερη περιοχή της.

Τον Οκτώβριο του 1999 στο Ρίο ντε Τζανέιρο, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή υιοθέτησε τη δική της «Ατζέντα 21», ως συμβολή του Ολυμπιακού Κινήματος στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Πράγματι, το ξεπέρασμα της οικολογικής κρίσης απαιτεί πρωτοβουλίες με παγκόσμια εμβέλεια και θεωρήσεις που να υπερβαίνουν τα εθνικά όρια. Ο σύγχρονος κόσμος έχει ανάγκη από ολιστικές θεωρήσεις και ένα νέο ανθρωπισμό, όπως αυτόν που το περιβαλλοντικό κίνημα προσπαθεί τις τελευταίες δεκαετίες να αναδείξει. Έχει ανάγκη ακόμη από τη δημιουργία ευκαιριών ώστε οι εύηχες λέξεις να μετασχηματιστούν σε πράξη, ώστε οι πρωτότυπες εφαρμογές να εξασφαλίσουν χρηματοδότηση και να βρουν το δρόμο της δημοσιότητας. Έτσι, η τεράστια αυτή επιχείρηση, που συνιστά η κατασκευή νέων ολυμπιακών εγκαταστάσεων και η διαμόρφωση αθλητικών χώρων, θα μπορέσει να αποτελέσει και την ευκαιρία για ένα πείραμα γύρω από τις “καθαρές τεχνολογίες” και τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό, να προκαλέσει παρεμβάσεις για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων, να βοηθήσει στην ανάπλαση του περιβάλλοντος σε περιοχές όπου δεν υπήρχαν οι δομές, τα κίνητρα και τα μέσα.

Πέραν όμως αυτών, επειδή ο χώρος του αθλητισμού επικοινωνεί με προνομιακό τρόπο με τη νεολαία, η συσχέτιση των Ολυμπιακών Αγώνων με τις προτάσεις της οικολογίας θα δώσει την ευκαιρία για ευαισθητοποίηση σε ένα μεγάλο (και κρίσιμο) πλήθος πολιτών, θα μεταφέρει το μήνυμα σε νέα

στρώματα του πληθυσμού που θα λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές αυτών των αξιών στο μέλλον. Το «πρασίνισμα» των Ολυμπιακών Αγώνων μπορεί να αποδειχθεί και ως η εναλλακτική απάντηση στην κρίση που σήμερα απασχολεί τον αθλητισμό και που χαρακτηριστικό της σύμπτωση είναι η εμπορευματοποίηση. Οι δυνάμεις της αγοράς, ακριβώς επειδή διαμορφώνουν πρότυπα και προτιμήσεις, μπορούν να γίνουν συντελεστές της αλλαγής. Οι επιχειρήσεις, από το χώρο της τεχνολογίας και των μεγάλων κατασκευών έως τους παραγωγούς ειδών διατροφής, μπορούν να δοκιμάσουν τη μετάβασή τους σε πρακτικές και διαδικασίες φιλικότερες προς το περιβάλλον εγκαινιάζοντας την αειφορική οικονομία.

1.2. Ο φάκελος υποψηφιότητας

«Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν πρόκληση αλλά και ευκαιρία για την ευρεία εφαρμογή προγραμμάτων και δράσεων με σεβασμό στο περιβάλλον και σύμφωνες με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης».

Αυτή ήταν η υπόσχεση και η υποθήκη που έβαζε για το μέλλον ο Φάκελος της Υποψηφιότητας της πόλης των Αθηνών πριν από την ανάληψη των Αγώνων. Όσα προβλέπονταν σε αυτό το μνημόνιο, που σε ένα σημαντικό βαθμό συνετέλεσε στη θετική ψήφο για την Αθήνα και Ελλάδα, αποτελούν δεσμεύσεις και υποχρεώσεις που όχι μόνο οφείλουν να γίνουν σεβαστές, αλλά και εμπλουτίζονται με την πάροδο του χρόνου. Έτσι, αξίζει να επαναλάβουμε κάποια βασικά σημεία από το πλαίσιο που έβαζε ο Φάκελος Υποψηφιότητας σχετικά με το περιβάλλον:

- Κανένα έργο, όσο μικρό κι αν είναι δεν θα προχωρήσει στο στάδιο της υλοποίησης χωρίς να προηγηθεί μια εξαντλητική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.
- Το περιβάλλον όχι μόνο θα προστατευθεί, αλλά και θα βελτιωθεί.
- Θα ληφθούν μέτρα έτσι ώστε το φυσικό περιβάλλον, η πανίδα και η χλωρίδα, να μην θιγούν καθόλου στο στάδιο της κατασκευής των έργων.
- Θα γίνει προσπάθεια ώστε να αξιοποιηθούν στο μέγιστο οι υπάρχουσες υποδομές, ώστε να μην δεσμευτούν υπάρχοντες ελεύθεροι χώροι.
- Οι εργασίες θα γίνουν με τη βοήθεια τεχνολογιών και υλικών φιλικών προς το περιβάλλον, στοιχείο που θα μεταφερθεί ως υποχρέωση στους παρα-

χωρησιούχους των έργων.

- Καμία μόνιμη εγκατάσταση δεν θα πραγματοποιηθεί αν δεν έχει προβλεφθεί η μετα-ολυμπιακή χρήση της.
- Οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις θα εξυπηρετηθούν από μέσα μαζικής μεταφοράς και θα ληφθούν μέτρα για τη μείωση της χρήσης του ιδιωτικού αυτοκινήτου.
- Θα ληφθούν μέτρα για τη μείωση του θορύβου στον αστικό και περιαστικό ιστό της πρωτεύουσας, ιδίως κατά τη φάση διεξαγωγής των Αγώνων.
- Θα δοθεί έμφαση στην ενημέρωση του κοινού με τρόπο που να ευνοηθεί η συμμετοχή του πριν και κατά τη διάρκεια της τέλεσης των Αγώνων.

1.3. Η πόλη που θα φιλοξενήσει τους Αγώνες

Η Αθήνα είναι γνωστή διεθνώς για την ιστορία της και τα πολιτιστικά της μνημεία. Δυστυχώς όμως τις τελευταίες δεκαετίες έγινε γνωστή και ως πόλη με υψηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης, κυκλοφοριακή συμφόρηση και ενοχλητικό θόρυβο. Αν και η εικόνα αυτή είναι δύσκολο να αλλάξει δραστηκά στα αμέσως επόμενα χρόνια, εντούτοις μερικά μεγάλα έργα και παρεμβάσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη μπορούν να βελτιώσουν αισθητά την κατάσταση. Η αισιοδοξία βέβαια αυτή μετριάζεται από το γεγονός ότι ο στόλος των αυτοκινήτων θα συνεχίσει να αυξάνει, πράγμα που δρα ανταγωνιστικά προς τις κυκλοφοριακές και τεχνολογικές βελτιώσεις στις οποίες στοχεύουν τα κυβερνητικά μέτρα. Εντούτοις, μια σχετικά πρόσφατη μελέτη, που είχε συνταχθεί για την υποψηφιότητα της Αθήνας, έδειξε ότι με την υπόθεση της ανανέωσης του υπάρχοντος στόλου με καταλυτικά αυτοκίνητα, με την αποπεράτωση του Μετρό και με την εισαγωγή του φυσικού αερίου στην αυτοκίνηση, τα επίπεδα των οξειδίων του Αζώτου (Nox) μπορούν να μειωθούν κατά 25%. Περαιτέρω βελτιώσεις μπορούν να αναμένονται με περισσότερο δραστηκά μέτρα όπως είναι οι κινητήρες νέας τεχνολογίας και οι αλλαγές στη λειτουργία της πόλης (ζώνες χωρίς αυτοκίνητα, απαγόρευση της διέλευσης βαρέων οχημάτων από το κέντρο κτλ.).

Επιπροσθέτως, οι σχεδόν ολοκληρωθείσες εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού των λυμάτων στην Ψυτάλεια, έχουν ήδη συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας του θαλάσσιου περιβάλλοντος (με προφανείς

θετικές συνέπειες για το οικοσύστημα και τους χρήστες).

Τέλος, το ζήτημα της διαχείρισης των απορριμμάτων είναι βέβαιο ότι θα βρίσκεται στο επίκεντρο των περιβαλλοντικών πραγμάτων για τα επόμενα χρόνια (αν όχι για τις επόμενες δεκαετίες). Στη φάση αυτή, η Αθήνα βρίσκεται μπροστά σε διλήμματα που αντιμετώπισαν (και ακόμη αντιμετωπίζουν) πολλές μεγαλουπόλεις ανά τον κόσμο: από την μια μεριά υπάρχει μια θεαματική αύξηση των αστικών απορριμμάτων (οφειλόμενη κυρίως στην αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων και στη γενίκευση των μη επιστρεφόμενων συσκευασιών). Από την άλλη μεριά, η έλλειψη νέων χώρων για πρόσθετες χωματερές, δημιουργεί ένα πραγματικό αδιέξοδο. Η ανακύκλωση αποτελεί ένα μέρος της απάντησης. Πολλοί όμως περιβαλλοντολόγοι εκτιμούν πως δεν θα πρέπει να θεωρείται πανάκεια και πως εν πάσει περιπτώσει δεν θα μπορεί να αντισταθμίσει μια επ' άπειρον αύξηση της ποσότητας των απορριμμάτων. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις το συνολικό ισοζύγιο από την ανακύκλωση είναι αρνητικό καθώς και το ενεργειακό και περιβαλλοντικό κόστος από τη μεταφορά των ανακυκλούμενων υλικών σε μακρινές αποστάσεις μπορεί να υπερβαίνει το αναμενόμενο όφελος. Έτσι, έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος η ιδέα της καταπολέμησης του προβλήματος στην πηγή: η μείωση του όγκου των απορριμμάτων (με υποχρεωτικά μέτρα και κίνητρα) αποτελεί τη βάση κάθε σύγχρονης πολιτικής.

2. ΤΟΜΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

2.1 Γενικές Επισημάνσεις

Το βασικό χαρακτηριστικό για όλους τους χώρους υποδοχής των Ολυμπιακών Αγώνων θα πρέπει να είναι η δυνατότητα του μετασχηματισμού που θα εμπεριέχουν (ήδη από τη φάση του σχεδιασμού τους) για την ικανοποίηση των μετα-ολυμπιακών χρήσεων. Η δυνατότητα αυτή, του να υποδεχθούν δηλαδή και άλλες χρήσεις πέραν των αθλητικών, θα κάνει δυνατή την απόσβεση των επενδύσεων παρέχοντας ταυτόχρονα μια σειρά από εξυπηρετήσεις στο κοινωνικό επίπεδο: περιοχές πρασίνου, περιοχές προστασίας της φύσης, χώροι αναψυχής, πολιτιστικά κέντρα, συνεδριακοί χώροι, κατα-

στήματα. Οι εγκαταστάσεις που θα φιλοξενήσουν τους Αγώνες θα πρέπει να αποτελέσουν ένα βασικό στοιχείο για την αποκατάσταση ή την αναβάθμιση των περιοχών στις οποίες έχουν χωροθετηθεί, να συμπληρώσουν τις ελλείπουσες υποδομές, να παίξουν ρυθμιστικό ρόλο στις λειτουργίες της πόλης, να δράσουν ως παράδειγμα για αντίστοιχα προγράμματα στο μέλλον.

2.2. Νέες ενεργειακές τεχνολογίες

Οι τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας πρέπει να βρουν ευρεία εφαρμογή στα νέα κτίρια και γενικότερα στις νέες ολυμπιακές εγκαταστάσεις. Η παθητική ηλιακή αρχιτεκτονική, οι σωστές μονώσεις, η ανάκτηση θερμότητας, η συμπαραγωγή (π.χ. με βάση το φυσικό αέριο), η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η ηλεκτρονικές διατάξεις για τη ρύθμιση των λειτουργιών των κτιρίων είναι μερικές μόνον από τις εφαρμογές από μια μεγάλη ποικιλία καινοτομιών που προσφέρει η νέα ενεργειακή τεχνολογία. Θεαματικά μπορεί επίσης να είναι τα αποτελέσματα από τη χρήση συστημάτων φωτισμού χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης καθώς και η μεγιστοποίηση της χρήσης του φυσικού φωτός. «Ενεργητικά» ηλιακά συστήματα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τη θέρμανση του νερού των κολυμβητικών δεξαμενών ενώ τα φωτοβολταϊκά συστήματα μπορούν να προσφέρουν συμπληρωματική ηλεκτρική ενέργεια σε πολλές από τις σχεδιαζόμενες κατασκευές (ενσωμάτωση στα στοιχεία του κτιριακού κελύφους) και να καλύψουν τις ηλεκτρικές ανάγκες δρόμων, πλατειών και εσωτερικών κοινοχρήστων χώρων. Πέρα από την εξοικονόμηση συμβατικών καυσίμων, οι νέες ενεργειακές τεχνολογίες μπορούν να συντελέσουν στην αύξηση της αυτονομίας των εγκαταστάσεων, στη μείωση της ρύπανσης και στην πτώση του λειτουργικού κόστους από τη χρήση της ενέργειας.

2.3. Η επιλογή των οικοδομικών υλικών

Η αλλαγή των σημερινών προτύπων στα οικοδομικά υλικά, όπως επίσης και σε όλα τα αναλώσιμα προϊόντα, μπορεί όντως να προκαλέσει μια πραγματική επανάσταση στο χώρο της «καθαρής παραγωγής». Το βασικό κριτήριο για την επιλογή φιλικών προς το περιβάλλον λύσεων και προϊόντων στον τομέα των κτιριακών κατασκευών, είναι ο περιορισμός των αποβλήτων (και

των ανεπιθύμητων περιβαλλοντικών επιπτώσεων) κατά τη φάση της παραγωγής, το χαμηλό τους ενεργειακό περιεχόμενο, η μειωμένη κατανάλωση νερού κατά το στάδιο της επεξεργασίας τους, η καλή συμπεριφορά τους στη δημιουργία του μικροκλίματος και η μη τοξικότητα μετά την ενσωμάτωσή τους στο κτιριακό κέλυφος.

2.4. Η προστασία της βιοποικιλότητας

Σε πολλές από τις ελληνικές πόλεις, αλλά ιδιαίτερα στην Αθήνα, η πυκνότητα του δομημένου χώρου, η αποδάσωση των περιστατικών περιοχών και η καταστροφή των χειμάρρων έχουν αλλάξει το μικροκλίμα και έχουν εξοστρακίσει την τοπική πανίδα και χλωρίδα από τα φυσικά τους ενδιαιτήματα. Η διαδικασία επίσης αυτή έχει οδηγήσει στην εξαφάνιση πολλών ενδημικών ειδών. Ο ανασχεδιασμός των παρεμβάσεων στο χώρο, με τρόπο που να λαμβάνουν υπ' όψη τους την επανάκαμψη ή την προστασία της βιοποικιλότητας, θα μπορούσε να είναι ένας από τους παράλληλους στόχους των ολυμπιακών έργων. Παρακάτω δίνεται ένας κατάλογος αρχών και προτεραιοτήτων στον οποίο κρίνεται σκόπιμο να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή κατά το σχεδιασμό, για την εφαρμογή των οποίων η ΟΕΟΑ θα συνεργασθεί με τους εκάστοτε φορείς υλοποίησης των έργων :

- Δημιουργία καταφυγίων και ενδιαιτημάτων για είδη που εκτοπίζονται από την αστική επέκταση.
- Ανάταξη κατεστραμμένων βιοτόπων στην περιοχή των έργων.
- Προστασία και επέκταση της ιθαγενούς βλάστησης με τη χρησιμοποίηση τοπικών ποικιλιών φυτών και δέντρων ώστε να ευνοηθεί η αναπαραγωγή και διάδοσή της και να μειωθούν οι ανάγκες για πότισμα.
- Αποφυγή της κοπής υφιστάμενων δέντρων (ή μεταφορά τους σε περίπτωση που αυτό δεν είναι δυνατόν).
- Δημιουργία διαδρόμων και συνδέσεων μεταξύ της αστικής και της περιστατικής βλάστησης για τη διευκόλυνση της διαμονής και της μετακίνησης της άγριας πανίδας.
- Σχεδιασμός των κτιρίων και των υποδομών με τρόπο που να μην εμποδίζεται η κυκλοφορία και το φώλιασμα των ειδών της άγριας πανίδας.
- Δημιουργία διαδρόμων για τα μεταναστευτικά είδη της μικροπανίδας.

Βασικό στοιχείο για την ικανοποίηση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στο Ολυμπιακό χωριό είναι η υπαγωγή όλων των έργων σε ένα πρόγραμμα **Βιώσιμης Ολοκληρωμένης Οικιστικής Ανάπτυξης**. Το πρόγραμμα αυτό παίρνει υπόψη του τις εξελίξεις στην επιστήμη και τεχνολογία της κατασκευής νέων οικιστικών συνόλων με βάση τις αρχές του βιοκλιματικού σχεδιασμού, της εξοικονόμησης ενέργειας, της κατά το δυνατόν μείωσης της χρήσης μη ανανεώσιμων πόρων, τη χρήση φιλικών προς το περιβάλλον οικοδομικών υλικών, της αποτελεσματικής διαχείρισης των αποβλήτων (μείωση ή μηδενισμός των επιπτώσεων στους αποδέκτες, ανακύκλωση), της προστασίας της βιοποικιλότητας, της ελαχιστοποίησης των ατμοσφαιρικών εκπομπών και θορύβου από την κίνηση των οχημάτων, της διαμόρφωσης αναγλύφου συμβατού με το γενικότερο τοπίο, της σωστής ένταξης του οικισμού στο ευρύτερο περιβάλλον, της εξασφάλισης σύγχρονων υποδομών, του σχεδιασμού ενός αειφορικού συστήματος κυκλοφορίας (για πεζούς και οχήματα).

3.2. Το Ολυμπιακό Κέντρο Κωπηλασίας στο Σχινιά

Το έργο στο Σχινιά που περιλαμβάνει τη φιλοξενία του Κωπηλατοδρομίου στο ακραίο τμήμα του **υποβαθμισμένου** υγροτόπου με ταυτόχρονη ανάταξη του γενικότερου σύμπλοκου οικοσυστήματος του Σχινιά, είναι ίσως το πιο ευαίσθητο και το πιο πολύπλοκο, από περιβαλλοντικής σκοπιάς, Ολυμπιακό έργο.

Η περιοχή έχει ανακηρυχθεί σε Εθνικό Πάρκο σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1650 και τίθεται υπό καθεστώς ειδικής διαχείρισης. Με το ίδιο Προεδρικό Διάταγμα καθορίζονται οι χρήσεις γης, οι επιτρεπόμενες και μη δραστηριότητες, οι όροι δόμησης και τα γενικά μέτρα προστασίας, ενώ παράλληλα διαμορφώνεται το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εκτελεστούν τα έργα και θα υλοποιηθεί η διαχείριση. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η περιοχή, που περιλαμβάνει το Κωπηλατήριο και τον βιότοπο (περιοχή υγροτόπου, δάσος κουκουναριάς, Μακαρία Πηγή, χερσόνησος της Κυνοσούρας, ακτή και θαλάσσιο μέτωπο) θεωρούνται ως ένα ενιαίο σύστημα, πράγμα που θα καθορίσει τόσο τη φύση των έργων για την ολυμπιακή και τη μετα-ολυμπιακή χρήση τους. Τα έργα για την κατασκευή του Κωπηλατηρίου επιβάλλεται

να προχωρήσουν παράλληλα και σε συνάρτηση με τα έργα ανάταξης και προστασίας των βιοτόπων, ενώ μετα-Ολυμπιακά οι προβλεπόμενες χρήσεις, (αθλητική δραστηριότητα, αναψυχή και περιβαλλοντική προστασία και εκπαίδευση) θα πρέπει να είναι μεταξύ τους συμβατές και μάλιστα σε βαθμό που η οικολογική αειφορία να αποτελεί πρωταρχικό και μη διαπραγματεύσιμο στόχο.

3.3. Τα έργα στο θαλάσσιο μέτωπο του Φαλήρου και το Δέλτα

Μετά την απομάκρυνση του Ιπποδρόμου από το Φαληρικό Δέλτα, η έκταση των 230 περίπου στρεμμάτων που παραμένουν διαθέσιμα, προβλέπεται να καλυφθούν κατά ένα ποσοστό της τάξεως του 25% από προσωρινές εγκαταστάσεις – κελύφη- οι οποίες θα φιλοξενήσουν έξι αθλήματα ενώ το υπόλοιπο θα αποδοθεί σε κοινόχρηστες λειτουργίες, αναψυχή και πράσινο. Μετά τη λήξη των Αγώνων, τα κελύφη αυτά θα μετασκευαστούν και θα μεταφερθούν σε άλλους χώρους προκειμένου να συμπληρώσουν άλλες αθλητικές υποδομές όπου θεωρηθεί απαραίτητο.

Στο χώρο των επιχωματώσεων που περιβάλλουν τη σημερινή εκβολή του Ιλισσού πρόκειται να φιλοξενηθούν προσωρινά οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις του Beach Volley, ενώ μετα-Ολυμπιακά η περιοχή προβλέπεται να αναπλασθεί και να γίνει τόπος αναψυχής με στοιχεία οικολογικού πάρκου. Στο πρόσφατο παρελθόν υπήρξαν αρκετές προτάσεις από φορείς, πανεπιστημιακά ιδρύματα και οικολογικές οργανώσεις που προέβλεπαν την αναβάθμιση του σημερινού χώρου με ταυτόχρονη διευκόλυνση της πρόσβασης του κοινού στο θαλάσσιο μέτωπο.

Η συνολική ανάπλαση του Φαληρικού Μετώπου με αφορμή τη διενέργεια Ολυμπιακών Αγώνων μπορεί να αποτελέσει ένα εξαιρετικό παράδειγμα θετικών επιπτώσεων μιας Ολυμπιακής Διοργάνωσης στο αστικό περιβάλλον με τη διαμόρφωση ενός συστήματος παρεμβάσεων που στόχο έχουν το άνοιγμα του παραλιακού μετώπου στους κατοίκους με ταυτόχρονη δημιουργία ελεύθερων χώρων πρασίνου.

3.4. Το Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας στον Άγιο Κοσμά

Στην περιοχή του Αγίου Κοσμά θα φιλοξενηθεί το αγώνισμα της Ιστιο-

πλοΐας. Για τις ανάγκες των Ιστιοπλοϊκών Αγώνων θα αξιοποιηθεί παλαιότερη διαμόρφωση από επιχώσεις, ενώ πρόσθετα λιμενικά έργα θα θωρακίσουν τον υφιστάμενο λιμενοβραχίονα και θα τον καταστήσουν κατάλληλο για τη στάθμευση των αγωνιστικών σκαφών. Μετα-ολυμπιακά, στην περιοχή θα αναπτυχθούν ναυταθλητικές χρήσεις, ενώ ο λιμενοβραχίονας προς τη θάλασσα μπορεί να μετατραπεί σε μαρίνα. Στον λιμενοβραχίονα θα δημιουργηθούν εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης των σκαφών και εμπορικά κέντρα πολλαπλών χρήσεων αλλά χαμηλής όχλησης, ενώ θα υπάρχει αρκετός χώρος για αναψυχή και περίπατο των επισκεπτών. Στο άκρο της Ολυμπιακής εγκατάστασης δύναται να δημιουργηθεί ακτή κολύμβησης, γεγονός το οποίο συνάδει με τις εκφρασμένες ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.

Ο στόχος της μετατροπής της περιοχής αυτής σε πρότυπο κέντρο εξυπηρέτησης αθλητικών σκαφών και σκαφών αναψυχής, δημιουργεί την ανάγκη μιας ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής μελέτης η οποία θα πρέπει να καταλήγει σε προτάσεις για εγκαταστάσεις και μέτρα περιορισμού της ρύπανσης του υδάτινου αποδέκτη (της λιμενολεκάνης).

4. ΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

4.1. Η καθημερινή περιβαλλοντική πρακτική εντός της Εταιρείας

Ιδεωδώς, το όλο σύστημα γραφείων και λειτουργίας της ΟΕΟΑ θα ήταν δυνατόν να υπαχθεί σε ένα εσωτερικό σύστημα περιβαλλοντικού ελέγχου και διαχείρισης. Το σύστημα αυτό θα έπρεπε να περιλαμβάνει τις οργανωτικές δομές, τις δραστηριότητες σχεδιασμού, τις αρμοδιότητες των αντίστοιχων οργάνων, τις διαδικασίες και τους πόρους για την ανάπτυξη των σχεδίων και των προγραμμάτων, τους τρόπους εφαρμογής, τους τρόπους ελέγχου της επίτευξης των στόχων, τον τρόπο με τον οποίο θα γίνονται οι περιοδικές εκθέσεις (reporting) και, τέλος, τη διαδικασία της αναθεώρησης του συστήματος. Ένα τέτοιο σύστημα θα συμπεριλάμβανε κατ' αρχάς τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις - προδιαγραφές για το χώρο των γραφείων στους οποίους θα φιλοξενηθούν, τόσο η ΟΕΟΑ.

Ανεξάρτητα όμως από τις δυνατότητες που προσφέρονται για δομικές

παρεμβάσεις, ένα πρόγραμμα ελάχιστων απαιτήσεων θα έδινε πρώτα απ' όλα έμφαση στη μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας για τις λειτουργικές ανάγκες του κτιρίου και των μηχανών. Οι λάμπες και γενικότερα τα φωτιστικά συστήματα χαμηλής κατανάλωσης ενέργειας είναι ένα πρώτο βήμα. Η χρήση του τεχνητού φωτός πολλές φορές είναι περιττή. Το προσωπικό πρέπει να συνηθίσει στην ιδέα της εξοικονόμησης ενέργειας και τον περιορισμό του άσκοπου (σε ένταση και σε διάρκεια) φωτισμού. Σημαντική είναι επίσης και η εξοικονόμηση ενέργειας που μπορεί να προκύψει από την ορθολογική χρήση των μηχανών γραφείου. Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, τα fax, οι εκτυπωτές και ιδιαίτερα τα φωτοαντιγραφικά μπορούν να επιλεγούν και με βάση την εξοικονόμηση ενέργειας που επιτυγχάνουν στη φάση της μη λειτουργίας τους. Με τέτοια μηχανήματα η κατανάλωση ενέργειας μπορεί να μειωθεί μέχρι και 50%.

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη χρήση και τη διαχείριση του χαρτιού, δεδομένου ότι η κατανάλωσή του εμπλέκεται με σειρά περιβαλλοντικών προβλημάτων. Η καλύτερη επιλογή είναι η ελαχιστοποίηση της χρήσης και η αποφυγή της κατάχρησής του. Τα νέα συστήματα ηλεκτρονικής επικοινωνίας προσφέρονται για τη μείωση της ποσότητας του απαιτούμενου χαρτιού σε χρήσεις γραφείου, υπό τον όρο ότι θα περιοριστούν οι περιττές εκτυπώσεις και τα περιττά αντίγραφα. Αυτό απαιτεί την υιοθέτηση νέων συστημάτων ενδοεπικοινωνίας, αλληλογραφίας και αρχειοθέτησης. Εκτός από το σχεδιασμό ενός τέτοιου συστήματος απαιτείται και η κατάλληλη εκπαίδευση και συμμετοχή του προσωπικού.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων Ολυμπιακών Αγώνων, οι ποσότητες του χαρτιού που χρησιμοποιήθηκαν για να τυπωθούν τα αποτελέσματα σε δελτία τύπου αυξήθηκαν δραματικά. Το 1992 στη Βαρκελώνη χρησιμοποιήθηκαν 37 εκ. φύλλα, ενώ το ποσό αυτό στην Ατλάντα ανέβηκε στα 45 εκ. Αντίθετα, οι χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του Ναγκάνο μείωσαν την ποσότητα του χαρτιού κατά 25% σε σχέση με την αντίστοιχη κατανάλωση του Λιλλεχάμερ. Τέτοιου είδους δεδομένα, είναι χρήσιμα τόσο για την κατανόηση του μεγέθους των προβλημάτων, όσο και για τη βαθμολόγηση των επιδόσεων.

Εφόσον όμως το χαρτί θα παραμείνει αναντικατάστατο σε πολλές από τις χρήσεις του, η αμέσως επόμενη επιλογή είναι η προμήθειά του να γίνεται με

βάση προδιαγραφές που το χαρακτηρίζουν «φιλικό προς το περιβάλλον». Σε γενικές γραμμές οι προδιαγραφές αυτές αφορούν : 1) Στην προέλευσή του (ξυλεία από αειφορική διαχείριση) 2) στο ποσοστό ανακυκλωμένης πρώτης ύλης που περιέχει και 3) στον τρόπο επεξεργασίας του (αποφυγή χλωρίου, χρήση μη τοξικής μελάνης όταν είναι τυπωμένο κτλ.). Σήμερα, στην ευρωπαϊκή και στην ελληνική αγορά κυκλοφορούν αρκετά προϊόντα με προδιαγραφές που ανταποκρίνονται στις παραπάνω ιδιότητες και χωρίς ιδιαίτερα αυξημένο κόστος.

Το τρίτο σκέλος αφορά στη διαλογή και την ανακύκλωση του χαρτιού. Η ανακύκλωση γενικά είναι αποδοτική όταν είναι οργανωμένη και σχεδιασμένη με τρόπο που να υπάρχει έλεγχος σε όλη τη διαδικασία (από τη συλλογή ως την τελική διάθεση του προϊόντος) και όταν μπορεί να αποδειχθεί το περιβαλλοντικό όφελος. Στο πλαίσιο αυτό ένα Σχέδιο Ανακύκλωσης εντός της ΟΕΟΑ θα αναπτυχθεί και θα εφαρμοσθεί στο νέο κτίριο Γραφείων της.

4.2. Δίκτυο Χορηγών για το Περιβάλλον

Η βιομηχανία μπορεί να συμβληθεί και να συμβάλει στα πλαίσια του περιβαλλοντικού προγράμματος της ΟΕΟΑ με διαφορετικούς τρόπους. Μπορεί για παράδειγμα να εξετάσει την περίπτωση αλλαγής των διαδικασιών της και των προϊόντων που θα χρησιμοποιηθούν στους Ολυμπιακούς Αγώνες και τις εγκαταστάσεις με την συμμόρφωσή της ή την εθελοντική της προσχώρηση σε συστήματα περιβαλλοντικής πιστοποίησης (ISO, EMAS κτλ.). Μπορεί επίσης να πάρει πρωτοβουλίες για τη διεύρυνση της αγοράς των «φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων» μέσω των συλλογικών της οργάνων, με εκπαίδευση του προσωπικού της, με συμμετοχή σε συνέδρια και εκθέσεις, με καμπάνιες πληροφόρησης των καταναλωτών κτλ.

4.3. Εθελοντισμός και Ολυμπιακοί Αγώνες

Ο εθελοντισμός μπορεί να καλύψει ένα σημαντικό μέρος των περιφερειακών απαιτήσεων των Αγώνων και τα θέματα του περιβάλλοντος προσφέρονται ιδιαίτερα γι αυτό. Ταυτόχρονα όσοι θα συμμετάσχουν σε προγράμματα οργανωμένης εθελοντικής υποστήριξης των Ολυμπιακών Αγώνων, θα αποκτήσουν εμπειρίες που θα μπορέσουν αργότερα να αναπαραχθούν και να

πάρουν μονιμότερο χαρακτήρα στους χώρους εργασίας, στις γειτονιές κτλ.

Στην ίδια κατεύθυνση θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και η εμπειρία των Μη Κυβερνητικών Περιβαλλοντικών Οργανώσεων. Πολλές απ' αυτές διαθέτουν τη σχετική εμπειρία και έχουν εκπονήσει με επιτυχία αντίστοιχα προγράμματα στο παρελθόν. Μπορούν ακόμη να κινητοποιήσουν σημαντικό αριθμό εθελοντών, είτε από τα μέλη τους, είτε από πολίτες που θα κληθούν να συμμετάσχουν σε πρωτοβουλίες που θα πλαισιώσουν την ΟΕΟΑ κατά τη φάση της προετοιμασίας και της διεξαγωγής των Αγώνων.

ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

1. Εισαγωγή

Είναι αυτονόητο ότι η ΟΕΟΑ δεν μπορεί να έχει την ευθύνη του συνόλου των παρεμβάσεων που θα απαιτηθούν για τη βελτίωση της εικόνας και του περιβάλλοντος της πόλης ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων. Στην προηγούμενη ενότητα, έγινε μια προσπάθεια να οριστεί ο χώρος των αρμοδιοτήτων της, καθώς και η φιλοσοφία που θα διέπει τα διαχειριστικά της σχέδια για την επίτευξη των στόχων της αειφορίας. Το τελικό όμως αποτέλεσμα για την Αθήνα του 2004 θα προκύψει από τη σύνθεση παράλληλων (ή και τεμνομένων) προγραμμάτων και έργων που θα αναληφθούν και θα χρηματοδοτηθούν από συναρμόδιους κρατικούς φορείς, την Τοπική Αυτοδιοίκηση και την ιδιωτική πρωτοβουλία. Ο κατάλογος αυτών των δυνατοτήτων είναι μακρύς και φυσικά δεν μπορεί να αναπτυχθεί στα πλαίσια αυτού του κειμένου. Εδώ αναπτύσσονται μερικές από τις δυνατές δράσεις και κυρίως εκείνες που δεν αποτελούν μέρος του προγραμματισμού των ως άνω φορέων και ως εκ τούτου η πραγματοποίησή τους δεν είναι, με τα μέχρι στιγμής δεδομένα, εξασφαλισμένη. Η ΟΕΟΑ Αθήνα 2004 μπορεί όμως να δράσει καταλυτικά, προβάλλοντας τον σχετικό προβληματισμό, αναδεικνύοντας την εμπειρία άλλων χωρών, συμμετέχοντας (κατά το μέτρο του δυνατού) στο σχεδιασμό των δράσεων.

Με τη συνεργασία αυτή, τίθενται τα θεμέλια μίας «Ολυμπιακής Περιβαλλοντικής Συμμαχίας» για τη διοργάνωση επιτυχημένων Ολυμπιακών Αγώνων.

νων με σημαντικές αθλητικές επιδόσεις και ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

2. Ο κρίσιμος ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Οι ΟΤΑ μπορούν να γίνουν ο μοχλός για την υλοποίηση των σχεδίων για τις μετα-Ολυμπιακές χρήσεις των χώρων που θα φιλοξενήσουν του Ολυμπιακούς Αγώνες και ο καταλυτικός παράγοντας για τη σύνδεση αυτών των χρήσεων με τα γενικότερα έργα και τις ρυθμίσεις στην ευρύτερη περιοχή του Λεκανοπεδίου. Η ανάγκη αυτή προκύπτει όχι μόνο από την αυτονόητη σχέση των σχέσεων των ΟΤΑ με τα ζητήματα του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής, αλλά και από την ανάγκη της δημιουργίας των απαραίτητων σχημάτων για τη διαχείριση των σύνθετων έργων που θα προκύψουν.

3. Η συμμετοχή των πολιτών και η εκπαίδευση

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι μια ευκαιρία τόσο για τον αθλητισμό, όσο και για την ανάπτυξη της πόλης. Όμως η εικόνα και η ποιότητα της πόλης καθορίζεται τελικά από την αλληλεπίδραση ανάμεσα στο χώρο (κτισμένο και μη) και σε αυτούς που τον κατοικούν ή τον χρησιμοποιούν. Η πορεία προς την αειφορική πόλη δεν είναι μόνο συνάρτηση των έργων και των παρεμβάσεων αλλά είναι και ζήτημα εκπαίδευσης και συμμετοχής.

Προτροπή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να αναλάβει ενεργό ρόλο στο σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων που σχετίζονται με το περιβάλλον των περιοχών στις οποίες έχει αρμοδιότητα.

4. Μια πρόκληση για την τουριστική βιομηχανία

Ο τουρισμός θεωρείται γενικά ως ένας από τους παράγοντες που ασκούν πίεση πάνω στο περιβάλλον, με σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις: παραγωγή ρύπανσης, αύξηση μεταφορικού έργου, κατανάλωση νερού και ενέργειας, παραγωγή σκουπιδιών, αλλοίωση του τοπίου κτλ. Η τουριστική βιομηχανία, που ωφελείται από την οικονομική δραστηριότητα, θα μπορούσε να αναλάβει αντισταθμιστικές δράσεις και να λειτουργήσει ως μοχλός για την επίτευξη των στόχων της αειφορίας σε ένα γενικότερο επίπεδο. Αυτό καθίσταται πλέον απαραίτητο, όχι μόνον εξαιτίας των νέων απαιτήσεων για

την προστασία του περιβάλλοντος, διεθνώς και στη χώρα μας, αλλά και εξαιτίας της ζήτησης για καλύτερο περιβάλλον από την πλευρά των (ευαισθητοποιημένων) ξένων επισκεπτών. Επιπλέον, η τουριστική βιομηχανία, τουλάχιστον η οργανωμένη, έχει πόρους τους οποίους θα μπορούσε να διαθέσει για το περιβάλλον, με παράλληλο στόχο και τη δική της, μακροπρόθεσμα, επιβίωση.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο η τουριστική βιομηχανία μπορεί να αναλάβει καμπάνιες για την ευαισθητοποίηση των τουριστών και τον προσανατολισμό τους σε πρακτικές που να μειώνουν την αρνητική ένταση πάνω στο περιβάλλον και να βελτιώνουν την ποιότητα της σχέσης τους με το χώρο.

Η τουριστική βιομηχανία τέλος, αποτελεί ένα μεγάλο συλλογικό καταναλωτή και με την έννοια αυτή μπορεί να παρέμβει στην ποιότητα των προϊόντων που παρέχονται και ιδιαίτερα στα προϊόντα διατροφής. Η ζήτηση για προϊόντα από βιολογικές καλλιέργειες δημιουργεί ήδη μια καινούργια αγορά. Η σύναψη ενός συμβολαίου συνεργασίας μεταξύ ενός αριθμού τουριστικών μονάδων από τη μια μεριά και ενός δικτύου παραγωγών από την άλλη, θα δημιουργούσε τις συνθήκες για το πέρασμα σε μια καινούργια φάση στις σχέσεις καταναλωτών-προμηθευτών, με βασικά χαρακτηριστικά την κανονικοποίηση της παραγωγής, τη διεύρυνση του κύκλου εργασιών του κλάδου των βιοκαλλιεργειών και την εξασφάλιση της ποιότητας (μέσω της εφαρμογής των κανονισμών πιστοποίησης).

5. Η περιβαλλοντική πιστοποίηση

Το επίθετο «οικολογικός» κάνει όλο και πιο συχνά την εμφάνισή του σε διαφημίσεις προϊόντων, αλλά και εταιρειών που τους ενδιαφέρει η ανάπτυξη νέων σχέσεων με το καταναλωτικό κοινό και τις δυνάμεις της αγοράς. Ωστόσο, οι ισχυρισμοί δεν ανταποκρίνονται πάντα στην πραγματικότητα. Το ερώτημα είναι με πιο κριτήριο μπορούν οι καταναλωτές να ελέγξουν την αξιοπιστία των ισχυρισμών και εν τέλει να κάνουν την επιλογή τους. Το ζήτημα ενδιαφέρει όχι μόνο τους ατομικούς καταναλωτές, αλλά και όλους τους χρήστες σύγχρονων προϊόντων, τεχνολογιών και συστημάτων. Ο τομέας των οικοδομικών κατασκευών είναι στο κέντρο αυτού του ενδιαφέροντος. Ποια είναι τα «φιλικά προς το περιβάλλον υλικά», ποια συστήματα πράγματι εξοικο-

νομούν την ενέργεια που διαφημίζουν, ποια προϊόντα έχουν μικρό ενεργειακό περιεχόμενο; Η απάντηση δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε μονοσήμαντη. Οι υπάρχουσες πρακτικές ξεκινούν από την απλή δήλωση του κατασκευαστή (η οποία όμως δεν έχει πιστοποιηθεί από κάποια επίσημη αρχή) και φτάνουν μέχρι τη σήμανση (που αποτελεί ένα τελικό και αναγνωρισμένο στάδιο).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ολυμπιακοί Αγώνες και Πολιτισμός

Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα αποτελεί οργανικό πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων, βασικό ερώτημα - κριτήριο της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ) για την Ανάθεση της διοργάνωσης των Αγώνων σε μία πόλη.

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το πνεύμα του Ολυμπισμού, εκτός από την αρμονική ανάπτυξη σώματος και πνεύματος, αναφέρεται σε έναν πολιτισμό του σώματος ομόλογο του πολιτισμού του πνεύματος, ως προϋπόθεση για έναν αρμονικό και ειρηνικό κόσμο.

Σημειώνεται στην Ολυμπιακή Χάρτα:

- «Ο Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής, η οποία εξαίρει και συνδυάζει σε ένα ισορροπημένο σύνολο τις αρετές του σώματος, της θελήσεως και του πνεύματος, συσχετίζοντας τον αθλητισμό με τον πολιτισμό και την παιδεία.»

Στόχος του σύγχρονου Ολυμπισμού αναδεικνύεται η προσπάθεια εναρμόνισης του σώματος και του πνεύματος και η συσχέτιση του αθλητισμού με τον πολιτισμό και την παιδεία.

- «Ο Ολυμπισμός προσπαθεί να δημιουργήσει έναν τρόπο ζωής βασισμένο στη χαρά που απορρέει από την προσπάθεια, την παιδευτική αξία του καλού παραδείγματος και το σεβασμό των οικουμενικών βασικών ηθικών αρχών.»

Η παιδευτική αξία του Ολυμπισμού θεμελιώνεται στην τήρηση των ηθικών αξιών και στο σεβασμό του ανθρώπου.

- «Ο στόχος του Ολυμπισμού είναι να τεθεί παντού ο αθλητισμός στην υπηρεσία της αρμονικής ανάπτυξης του ανθρώπου, εν όψει της ενθάρρυνσης για τη δημιουργία μιας ειρηνικής κοινωνίας που ενδιαφέρεται για τη διατήρηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Για το σκοπό αυτό, το Ολυμπιακό Κίνημα αναλαμβάνει, μόνο του ή σε συνεργασία με άλλους οργανι-

σμούς και στα πλαίσια των δυνατοτήτων του, τις δραστηριότητες για τη διάδοση της ειρήνης.»

Η προώθηση της Ειρήνης αποτελεί βασικό στόχο του Ολυμπιακού Κινήματος και ουσιαστικό παράγοντα για τη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Άρα η προώθηση της Εκεχειρίας εντάσσεται σε αυτό το πλαίσιο και στηρίζεται από τη ΔΟΕ και ολόκληρη την Ολυμπιακή Οικογένεια.

- «Ο στόχος του Ολυμπιακού Κινήματος είναι να συμβάλλει στην οικοδόμηση ενός ειρηνικού και καλύτερου κόσμου μέσω της εκπαίδευσης των νέων δια του αθλήματος, που καλλιεργείται χωρίς διάκριση κανενός είδους και σύμφωνα με το Ολυμπιακό Πνεύμα, που απαιτεί αμοιβαία κατανόηση, με άξονες τη φιλία, την αλληλεγγύη και το ευ αγωνίζεσθαι.»

Οι αρχές της αμοιβαίας κατανόησης, του σεβασμού της προσπάθειας του άλλου, του ευ αγωνίζεσθαι, οδηγούν στην καθιέρωση κανόνων συναγωνισμού και συνύπαρξης. Στην ουσία, σε ένα κοινωνικό επίπεδο, αποτελούν τις αξίες της ευνομίας και των θεμελίων της Δημοκρατίας. Παράλληλα, κατοχυρώνουν το δικαίωμα του αθλήσθαι και του αγωνίζεσθαι ως Δικαίωμα του Ανθρώπου και όχι ως Προνόμιο.

Υπ' αυτήν την οπτική γωνία οι στόχοι του Πολιτιστικού Προγράμματος των Ολυμπιακών Αγώνων «Αθήνα 2004» έχουν ως άξονα τις Αρχές και τις Αξίες των Ολυμπιακών Αγώνων, και την ανάδειξή τους στο σύγχρονο κόσμο. Το «Ευ Αγωνίζεσθαι», η «Συμμετοχή», το «Μέτρον», η «Αρμονία», το «Κάλλος», θεμελιώδεις έννοιες του Ελληνικού Πνεύματος παραμένουν ισχυρά και σημαντικά για την πορεία του Ανθρώπου και την εξέλιξή του στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία. Αποκτούν δε μια νέα διάσταση με όλη την προβληματική που αναπτύσσεται γύρω από το ρόλο του Ατόμου, των μικρών Συνόλων, των μικρών λαών και κρατών στον πλανήτη μας σήμερα.

Ως Έλληνες επιθυμούμε ακόμη να δείξουμε στο Ολυμπιακό Κίνημα και σε ολόκληρο τον κόσμο ότι είμαστε λαός με βαθιές ρίζες, αλλά και με σύγχρονη δημιουργία και παρουσία σε παγκόσμιο επίπεδο και σε όλους τους τομείς δράσης του Ανθρώπου.

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό και στοιχείο μοναδικότητας των Ολυμπιακών Αγώνων της XVIIIης Ολυμπιάδας είναι η δυνατότητα απόδοσης της Ιστορικής Διάστασης. Είναι η ευκαιρία της διασύνδεσης του Ολυμπιακού Κι-

νήματος με τις ρίζες, την καταγωγή του, όχι μόνο γεωγραφικά, αλλά και φιλοσοφικά – ιδεολογικά.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει δύο μεγάλες κατηγορίες προγραμμάτων :

A. Προγράμματα που συνδέονται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες

Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται :

1. Οι Τελετές Έναρξης και Λήξης
2. Οι Τελετές Απονομής Μεταλλίων
3. Οι Τελετές Υποδοχής των Ομάδων
4. Κάθε άλλη Τελετή (π.χ. η Τελετή Έναρξης της Συνέλευσης της ΔΟΕ)
5. Το Πολιτιστικό Πρόγραμμα της Κατασκήνωσης Νέων
6. Η Λαμπαδηδρομία και το Πολιτιστικό της Πρόγραμμα
7. Κάθε δράση Πολιτισμού η οποία λαμβάνει χώρα από 1 Ιουνίου – 31 Δεκεμβρίου 2004 επ' ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004.

B. Δράσεις που προηγούνται των Ολυμπιακών Αγώνων

Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται :

1. Το πρόγραμμα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004, το οποίο αφορά κάθε μορφής δράση Πολιτισμού, οργανώνεται σε συνεργασία με την Α.Ε. Προβολής Ελληνικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού. Το πρόγραμμα καλύπτει τη χρονική περίοδο από το 2001 έως την 31 Μαΐου 2004.

2. Κάθε μορφής δράσεις πολιτισμού που συνοδεύουν ή συνδέονται οργανικά με άλλα προγράμματα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, όπως: Επικοινωνία, Εκπαίδευση, Εθελοντισμός, Απόδημος Ελληνισμός, Χορηγίες κλπ.

Γ. Πρωτοβουλίες του Ελληνικού Κράτους.

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται όλες οι πρωτοβουλίες φορέων του

Ελληνικού Κράτους, οι οποίες αποσκοπούν με σύμφωνη γνώμη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και των συναρμόδιων φορέων (ΕΟΕ, ΔΟΑ, κλπ.), να εδραιώσουν διαχρονικούς θεσμούς και να αναβαθμίσουν την παρουσία της Χώρας μας στο Διεθνές Ολυμπιακό Κίνημα. Ανάμεσα σε άλλα σημειώνουμε :

1. Αναβάθμιση της Αφής της Ολυμπιακής Φλόγας (ΥΠΠΟ – ΕΟΕ)
2. Αναβάθμιση της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας (ΥΠΠΟ – ΕΟΕ – ΔΟΑ)
3. Ολυμπιακό Φεστιβάλ Νέων (ΓΓΑ)
4. Διεθνές Ίδρυμα Πολιτιστικής Ολυμπιάδας (ΥΠΠΟ)
5. Διεθνές Ίδρυμα Ολυμπιακής Εκεχειρίας (ΥΠΕΞ)

